

Het versierde woord

De Epitheta of woordcombinaties van Anthoni Smyters uit 1620

Nicoline van der Sijs

bron

Nicoline van der Sijs (ed.), *Het versierde woord. De Epitheta of woordcombinaties van Anthoni Smyters uit 1620*.
Contact, Amsterdam / Antwerpen 1999.

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/sijs002vers01_01/colofon.htm

© 2007 dbnl / Nicoline van der Sijs

Het versierde woord

De Epitheta of woordcombinaties van Anthoni Smyters uit 1620

Nicoline van der Sijs

bron

Nicoline van der Sijs (ed.), Het versierde woord. De Epitheta of woordcombinaties van Anthoni Smyters uit 1620. Contact, Amsterdam / Antwerpen 1999.

codering DBNL-TEI 1

dbnl-nr sijs002vers01_01

logboek

- 2007-11-27 DH colofon toegevoegd

verantwoording

gebruikt exemplaar

eigen exemplaar dbnl

algemene opmerkingen

Dit bestand biedt, behoudens een aantal hierna te noemen ingrepen, een diplomatische weergave van Het versierde woord. De Epitheta of woordcombinaties van Anthoni Smyters uit 1620 zoals heruitgegeven door Nicoline van der Sijs in 1999.

redactionele ingrepen

Bij de omzetting van de gebruikte bron naar deze publicatie in de dbnl is een aantal delen van de tekst niet overgenomen. Hieronder volgen de tekstgedeelten die wel in het origineel voorkomen maar hier uit de lopende tekst zijn weggelaten. Ook de blanco pagina's (p. 6, 8 en 40) zijn niet opgenomen in de lopende tekst.

[pagina 1]

Het versierde woord

[pagina 3]

Nicoline van der Sijs

HET VERSIERDE WOORD

De Epitheta of woordcombinaties van Anthoni Smyters uit 1620

1999 Uitgeverij Contact Amsterdam/Antwerpen

[pagina 4]

Deel 1 van een reeks heruitgaven onder redactie van Nicoline van der Sijs

Met speciale dank aan Hans Geluk, Marianne Göbel en Piet Verhoeff.

Alle rechten voorbehouden Copyright Nicoline van der Sijs Omslagontwerp

Zeno, Amsterdam Typografie Sander Pinkse Boekproductie, Amsterdam

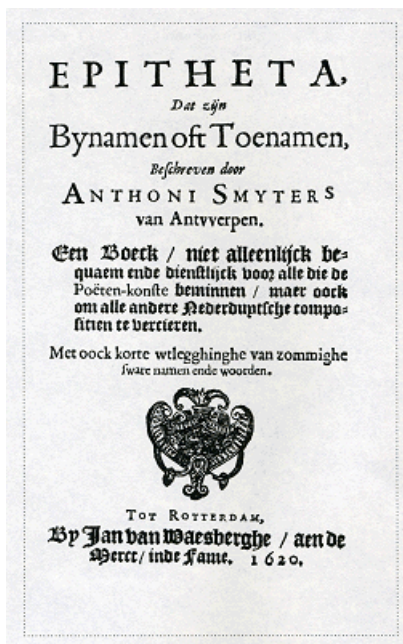
isbn 90 254 9833 7 d/1999/0108/628 nugi 943

[pagina 7]

Inhoud

Leven en werk van Anthoni Smyters 9

Anthoni Smyters	9
De Epitheta	12
Encyclopedische informatie	15
Het voorbeeld: Maurice de la Porte	17
Taalopbouw en taalzuivering	19
Bij de heruitgave	22
Gevolgte werkwijze en dankbetuigingen	22
Opgenomen woorden	22
Omspelling	22
Betekenis	23
Hertaling	25
Zet- en spelfouten	25
De onderdelen van de lemmata	25
De trefwoorden en verwijzingen van Smyters	26
Twee varianten van het trefwoord	27
Uniek	27
Literatuur	29
Enige sonnetten van Smyters	32
Het voorwoord van Smyters	34
Titelpagina van de Epitheta met hertaling	39
De heruitgave van de Epitheta van Smyters	41

Voorwoord

Deze uitgave is de eerste in een nieuwe reeks heruitgaven die verschijnt bij Het Taalfonds van Uitgeverij Contact. In deze reeks zullen boeiende werken over taal toegankelijk worden gemaakt voor een algemeen publiek. Het gaat daarbij om gedrukte werken die verschenen zijn in de periode vanaf de zestiende eeuw, de renaissance, tot begin twintigste eeuw.

Vele publicaties uit het verleden hebben nog steeds waarde, omdat zij interessante culturele of taalkundige informatie geven, een treffend tijdsbeeld schetsen of gewoonweg curieus zijn. Voor een groter publiek bestaan al wel heruitgaven van literaire werken en geïllustreerde non-fictiewerken, maar boeken over taal en cultuur zijn eigenlijk alleen beschikbaar in een beperkt aantal uitgaven voor specialisten.

De boeken die in de reeks heruitgaven uitkomen, zullen voorafgegaan worden door een moderne inleiding over auteur en werk, geschreven door een kenner. Alle heruitgaven worden in meerdere of mindere mate bewerkt om ze toegankelijk te maken. Jongere werken worden in principe omgespeld naar de moderne spelling. Oudere werken worden meestal zowel omgespeld als hertaald. Omspellen houdt in dat de woorden, volgens goed lexicografisch gebruik, geciteerd worden in de moderne spelling; dus zeventiende-eeuws *keersse* wordt *kaars*. Bij het omspellen wordt het *Woordenboek der Nederlandsche taal* als richtlijn gebruikt. Waar nodig wordt aan de omgespelde woorden een betekenis aanduiding toegevoegd.

Vaak is omspellen niet voldoende om oudere teksten toegankelijk te maken, want zoals de Britse schrijver L.P. Hartley treffend heeft opgemerkt: ‘Het verleden is een ver land; het gaat daar anders toe.’ Niemand vindt het vreemd dat Franse, Deense of Russische literatuur voor ons niet zomaar begrijpelijk is, maar velen beseffen niet dat hetzelfde geldt voor Nederlandse teksten uit de zeventiende eeuw. Daarom is hertalen vaak noodzakelijk. Dit houdt in dat de tekst vertaald wordt naar modern Nederlands, dat wil zeggen dat de tekst niet alleen wordt omgespeld, maar dat ook de zinsstructuur, woordvolgorde, gebruikte voornaamwoorden e.d. aangepast worden aan het moderne gebruik. Daarbij wordt echter zo min mogelijk ingegrepen om het karakter van de tekst zoveel mogelijk intact te houden, zodat ook vakgenoten met deze heruitgaven hun voordeel kunnen doen. Voor deze vakgenoten, die toegang hebben tot de oorspronkelijke teksten, zorgen wij dat de tekst controleerbaar is. Daarom heb ik bijvoorbeeld bij de heruitgave van Smyters tussen haakjes het trefwoord vermeld zoals Smyters het spelde. Zo kunnen de lezers bovendien de procedure bij het omspellen beoordelen.

Ik hoop dat deze serie van aan de vergetelheid ontrukte boeken de lezers veel plezier en kennis zal bezorgen.

Nicoline van der Sijs

Leven en werk van Anthoni Smyters

Anthoni Smyters

In onze kennis van het leven van Anthoni of Anthonius Smyters zitten allerlei witte vlekken. Uit de verschillende bronnen (zie literatuur) is het volgende bekend. Smyters is in Antwerpen geboren en vermeldt dat ook nadrukkelijk in zijn werken: 'Anthoni Smyters van Antwerpen.' Wanneer hij geboren werd is onbekend, waarschijnlijk rond 1545. Hij is in Amsterdam gestorven, maar de sterfdatum is onzeker: ergens tussen juli 1625 - toen verscheen nog een lofdicht van hem in een werk van Zacharias Heyns - en februari 1626.

De naam Smyters zal uitgesproken zijn als Smieters. Dat blijkt uit de doopakte van zijn dochter Anna uit 1571. In deze akte werd de vader namelijk *Smiters* genoemd.

Smyters, die tot de welgestelde Antwerpse burgers behoorde, was schoolmeester en gaf van 1566 tot eind 1584 in Antwerpen les, met een onderbreking in 1571. In dat jaar verbleef hij in het nabijgelegen Lier. Misschien was dat omdat de grond hem te heet onder de voeten werd: in deze periode kreeg hij namelijk tijdelijk een onderwijsverbod vanwege zijn hervormingsgezindheid. Kennelijk was hij gereformeerd, want later, in 1622, bestemde hij bij testament een bedrag voor de armen van de Amsterdamse gereformeerde kerk. Smyters was lid van het Antwerpse schoolmeestersgilde van Sint-Ambrosius en in 1583-1584 was hij zelfs deken van dit gilde.

Een ander lid van dit gilde was Peeter Heyns (1537-1598), wiens leven nauw met dat van Smyters verbonden was. Zij waren collega-leraren, hielden zich beiden bezig met het schrijven en vertalen van boeken - Heyns schreef onder andere het belangrijke schoolboekje *Cort onderwys van de acht deelen der Françoischer talen* - en waren ook in de privésfeer nauw gelieerd. Jacques, de zoon van Heyns, ging namelijk bij Smyters school, terwijl Anneke of Anna, de dochter van Smyters, bij Heyns onderwijs genoot (waarschijnlijk had Heyns een meisjesschool en Smyters een jongensschool). Dit leidde tot iets moois, want later, in 1595, trouwden Anneke en Jacques met elkaar in Amsterdam.

Het einde van de zestiende eeuw was een slechte periode om in Zuid-Nederland te wonen: midden in de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) en midden in een tijd met veel godsdiensttwisten. Nadat Antwerpen in 1585 door de Spanjaarden was bezet, vluchtten velen van het zuiden naar Noord-Nederland. In deze periode (wanneer is onzeker) voegde ook Smyters zich bij de stroom vluchtelingen. We weten niet waarheen hij ging, maar in 1590 duikt hij weer op: hij is dan onderwijzer in Hamburg en hij krijgt daar een zoon, Jan (Hans) Anthonisz geheten, die later net als zijn vader schoolmeester in Amsterdam wordt.

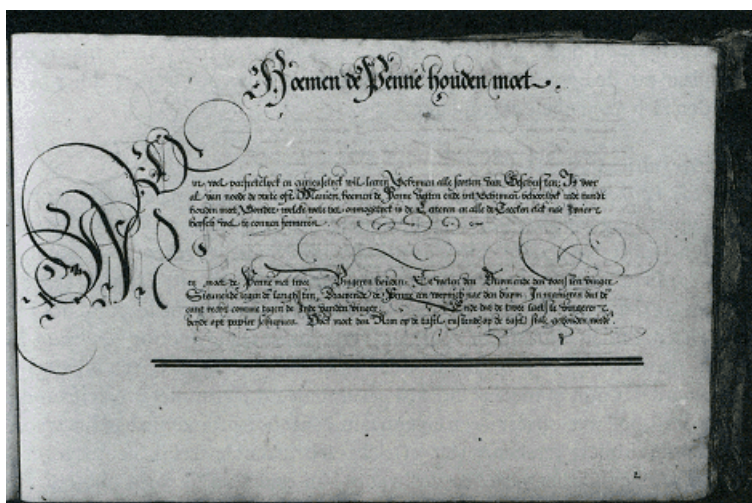
In 1600 blijkt Smyters zich in Amsterdam gevestigd te hebben. Ook Peeter Heyns vluchtte, eerst naar Duitsland en vervolgens naar Haarlem. Zijn zoon, de

drukker en schrijver Zacharias Heyns, ging net als Smyters naar Amsterdam. Uit het feit dat Smyters verschillende lofdichten in werk van Zacharias Heyns schreef, blijkt dat de twee vriendschappelijke betrekkingen onderhielden. Zacharias was een van de oudste leden van de Brabantse rederijderskamer Het Wit Lavendel te Amsterdam, die omstreeks 1585 opgericht was door uit het zuiden gevluchte schrijvers. Waarschijnlijk was ook Smyters lid van deze rederijderskamer.

In Amsterdam hield Smyters school en onderwees de jeugd, naar eigen zeggen, in goede zeden, Frans, de schrijfkunst, de rekenkunst en boekhouden. In deze periode publiceerde hij een aantal werken. De meeste hiervan verschenen bij de Rotterdamse drukker en uitgever Jan van Waesberghe. Deze kwam net als Smyters uit Antwerpen, waarvandaan hij in 1585 gevlucht was; zijn vader, die eveneens Jan van Waesberghe heette, had een uitgeverij in Antwerpen en volgde in 1589 zijn zoon naar Rotterdam. Een belangrijk onderdeel van het Rotterdamse fonds waren de leerboekjes, vooral voor de Franse scholen en dikwijls geschreven door van origine Zuid-Nederlandse leraren. Smyters paste dus prima in dit fonds.

Het oudst bekende werk van Smyters is geen gedrukt boek maar een handschrift, en er bestaat dus maar één exemplaar van. Het is een schrijfboekje getiteld *Een grondlyck formulaerboek ende getrouwe onderrichtinge van mennigerleye geschriften. Te weten Latijnsch, Duytsch, Fransoisch, Italiaensch, ende meer andere*. Het is gedateerd 1585 en aanwezig in de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, waar het gebonden is achter het gedrukte werk met vergelijkbare inhoud van Jacobus Houthusius (Houthuisen) uit 1591, *Exemplaria sive formulae scripturae ornatoris XXXVI in quibus, praeter diversa litterarum genera, varii earundem ductus, structurae, & connexiones*. Het handschrift van Smyters is opgemaakt als een gedrukt boek. De titelpagina en het voor-

werk (met een voorwoord tot de goedwillende lezer en aanwijzingen hoe te schrijven) zijn in het Nederlands geschreven, de voorbeelden zijn in verschillende talen. De kalligrafie is schitterend, zoals blijkt uit de hierboven opgenomen illustraties.

Vóór 1600 schreef Smyters enkele Franstalige boekjes over rekenen en boekhouden. In 1609 en 1610 verschenen het eerste en tweede deel van een Nederlands rekenboekje, *Arithmetica, dat is de reken-konste*, een vertaling van een van zijn Franse boekjes. Anders dan Bockstaele (1979:47) meent, zijn ook de delen 3 en 4 van het boekje verschenen; deze zijn aanwezig in de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam en dateren van 1612. Het vierdelige rekenboekje was kennelijk een succes, want het werd in 1620 en in 1661 herdrukt.

Naar het schijnt publiceerde Smyters in 1604 bij Jan van Waesberghe een vertaling uit het Frans getiteld *Esopus Fabelen*; deze eerste druk is echter verloren gegaan. Van de tweede druk uit 1612 bestaan nog wel exemplaren.

In 1613 publiceerde Smyters, ditmaal te Amsterdam bij Nicolaes Biestkens, het *Schryfkunstboek*, daarinne gheleert worden velerley Nederlandsche, Italiaensche, Spaensche ende Hooghduytsche handt-gheschriften, dat uit twee delen bestaat; het eerste deel werd in 1636 postuum herdrukt.

De hier opnieuw uitgegeven *Epitheta* vormden zijn laatste publicatie. Het werk verscheen in 1620, wederom bij Van Waesberghe; volgens het *Nationaal biografisch woordenboek* is er in 1624 een herdruk van verschenen, maar die is niet meer te vinden. Dit zijn alle gedrukte boeken van Smyters die zich volgens de catalogi van de Koninklijke Bibliotheek in het openbare boekenbezit bevinden. Biografische werken noemen nog enkele werken van zijn hand, maar die zijn kennelijk verloren gegaan. Van de *Epitheta* bevinden zich overigens nog elf exemplaren in het openbare boekenbezit, wat zeker niet slecht te noemen is voor een werk uit die tijd: het

komt regelmatig voor dat er slechts één, of zelfs geen enkel exemplaar over is van een dergelijk oud boek. De laatste vijftien jaar is bovendien enkele malen een exemplaar van de *Epitheta* op een veiling opgedoken, dus ook in particulier bezit bevinden zich nog enkele exemplaren.

De *Epitheta*

Het werk *Epitheta* is een woordenboek waarin zelfstandige naamwoorden zijn opgenomen die gevolgd worden door een lange reeks ‘epitheta’; bij sommige trefwoorden wordt bovendien encyclopedische informatie gegeven. Wat Smyters onder epitheta verstaat, legt hij in de titel van zijn werk uit: *Epitheta, Dat zijn Bynamen oft Toenamen*. Alle drie deze woorden zetten de moderne lezer op het verkeerde been. Onder ‘bijnaam’ of ‘toenaam’ verstaan we tegenwoordig een naam die aan een persoon gegeven wordt, en onder ‘epitheton’ verstaan we een bijvoeglijk naamwoord dat min of meer standaard gecombineerd wordt met een zelfstandig naamwoord, ook weer meestal een eigennaam. Maar oorspronkelijk had het woord *epitheton* een ruimere betekenis. Het is Grieks en betekent letterlijk ‘het toegevoegde’. Het is eigenlijk het verleden deelwoord van *epitithèmi* ‘ik voeg bij’, wat een samenstelling is van *epi* ‘bij’ en *tithèmi* ‘ik leg, plaats’. Het woord wordt uitgesproken als *epitheton*, met de klemtoon op de i.

De meeste mensen associëren ‘epitheton’ onmiddellijk met Homerus, die befaamd is vanwege zijn *epitheta ornantia* ‘versierende toevoegsels’ of ‘versierende bijnamen’ (*ornans* is een Latijns woord dat ‘versierend’ betekent), zoals *de rozevingerige dageraad*, *de snelvoetige Achilles*, *de pijlenschietende Artemis*, *de uilogige Athene*, *de koeogige* of *blankellebogige Hera*, *de listenrijke Odysseus*, *de aardschokker Poseidon* en als lijstaanvoerder *de wolkenverzamelende, zwartwolkige, luid dreunende, luid donderende, in de hoogte donderende of bliksemslingerende Zeus*. De combinatie van een eigennaam met een of meer *epitheta ornantia* of karakteriserende bijvoeglijke naamwoorden lag bij Homerus vast en was totaal voorspelbaar: iedere keer wanneer Athene op het toneel verscheen, bleek zij weer uilogig te zijn. Soms liet Homerus de eigennaam zelfs weg en sprak alleen over *de Snelvoetige*, waar hij Achilles bedoelde - dan was het epitheton *ornans* (dat louter diende als versiering) overgegaan in een bijnaam (en diende het als identificatie).

In de tijd van Smyters golden de klassieken als een groot en navolgenswaardig voorbeeld. Toch vatte Smyters ‘epitheton’ aanzienlijk ruimer op dan de klassieke schrijvers, hij gebruikte het meer in de algemene betekenis van ‘het toegevoegde’. Hij verstond onder epitheta de (zelfstandige en bijvoeglijke) naamwoorden waarmee een bepaald zelfstandig naamwoord (slechts in een klein deel van de gevallen een eigennaam) kan worden verbonden. Het gaat daarbij om min of meer vaste verbindingen van woorden (collocaties in het huidige taalkundige jargon). Voorts hanteerde Smyters ook omschrijvingen.

In de praktijk vinden we bij Smyters de volgende combinaties (de voorbeelden hieronder zijn telkens een selectie uit het rijke materiaal dat Smyters geeft; tussen vierkante haken staan redactionele opmerkingen):

1. Vaste verbindingen van het trefwoord (dat altijd een zelfstandig naamwoord is) met een bijvoeglijk naamwoord:

boer ongemanierd, arbeidig, ongeschikt [ongemanierd], ongeleerd, sterk, onwetend, lastlijvend [gebukt onder zorgen], bot, plomp, onverstandig, onbekwaam, dorper [onbeschaafd], onvriendelijk, vrek [vrekking], erg, onbarmhartig, vuil, trots, oneerlijk, onbeleefd, lelijk, mismaakt, schandelijk, hatelijk [verafschuwd], onvermakelijk, moeilijk, gierig [hebzuchtig], ellendig, ondankbaar, aardachtig.
dronkenschap uitzinnig, rood, ongetemperd, gulzig, vuil, schandelijk, overdadig, botmakend, zot, oneerbaar, vergetelijk [die doet vergeten], beestelijk, vilein, boers, onaardig [onbehoorlijk], stamelend, roodneuzig, onredelijk, dul [dol], moorddadig.

Dit type komt verreweg het meest voor. Onder de bijvoeglijke naamwoorden vinden we synoniemen en antoniemen: bij **beest** bijvoorbeeld is zowel sprake van de synoniemen *gruwelijk, zorgelijk, schrikkelijk, vervaarlijk, ijselijk, verschrikkelijk* als van de antoniemen (tegengestelden) *wild, ongetemd* en *tam*:

beest groot, bot, sterk, wild, dwalend, kwaad, stom [niet kunnende spreken], gruwelijk, dik, zorgelijk [gevaarlijk], Afrikaans, schrikkelijk, vervaarlijk, onhandelijk [onhandelbaar], wild, gehoord, zeldzaam [wonderlijk], vreemd [uitheems], ijselijk, verschrikkelijk, tam, ongetemd.

Smyters geeft de bijvoeglijke naamwoorden in vrij willekeurige volgorde. Dat leidde soms tot vergissingen. Zo staat *wild* tweemaal genoemd onder **beest**. Dit is een fout die vaker voorkomt, soms zelfs staan de identieke woorden direct na elkaar, bijvoorbeeld bij **koestering**, dat als *zoet, zoet* getypeerd wordt.

2. Een synoniemomschrijving van het trefwoord door middel van een ander zelfstandig naamwoord:

hoer courtesane, loopster, drilster [trilster], bijzitster, zondares.

3. De vermelding van een typische ‘bezitter, eigenaar’ van het trefwoord, door middel van een zelfstandig naamwoord in de tweede naamval, dus eindigend op een -s:

academie filosofos.
graf uitvaarts.
kinijzer [paardentoom] paards.
kurk pantoffels.

De woorden *filosoofs, uitvaarts, paards* en *pantoffels* betekenen ‘van, met betrekking tot een filosoof, uitvaart, paard, pantoffel’; het zijn geen meervoudsvormen.

4. Een omschrijving van het trefwoord door middel van een zelfstandig naamwoord vergezeld van een bijvoeglijk naamwoord of een hele omschrijving:

Jupiter donderende god, vader der goden, heer van de tempeest [storm], hemels koning, grote heerser der hemelen.

Deze omschrijvingen zijn soms bijna poëtische metaforen of aforismen, zoals:

april een vader der schone dagen.
oude man schaduw des doods.
wingerd het heilige struikje dat de vrouwtjes doet lachen.
zwijging antwoord der wijze.

5. Woorden die met het trefwoord een samenstelling kunnen vormen:

kelder wijn-, bier-.
pantoffel vrouwen-, juffrouwen-, winter-.
zand -strand, -grond, -vloed, -vis.

6. Vrije associaties met het trefwoord:

haarlokken krans, kuif.

Krans en *kuif* zijn geen synoniemen maar woorden waar je snel aan denkt in verband met haarlok. Een paar andere voorbeelden:

sacrificie verzoening, christenen.
schrijfkoker pennen, inkt.
schurftheid [schurft] jeuk.
tandvlees mond.
Zwitsers kantons.

Ook persoonsnamen worden soms als vrije associatie gegeven:

vers Vergilius, Marnix.

Smyters zal wel iets bedoelen als: '(als) van Vergilius en Marnix', want onder **vers** noemt hij ook de epitheta *Homerisch*, *Ronsards*, die duidelijk deze betekenis hebben.

Al met al geeft Smyters dus aanzienlijk meer informatie dan zijn titel voor de moderne lezer suggereert. Alle trefwoorden (2808 in totaal) zijn zelfstandige naamwoorden; 390 (veertien procent) hiervan zijn een persoonsnaam of een geografische naam.

Het lijkt erop dat Smyters in principe probeert een uitputtende opsomming van epitheta te geven. Bij veertien trefwoorden echter gooit hij de handschoen in de ring en zegt hij met een zucht 'etc.':

hoorn koeien-, herts-, boks-, een- etc.
hout wis- [twijg-], ebben-, eiken-, wilgen-, essen-, abelen- etc.
stad van Parijs, Antwerps, Amsterdams, Keuls etc.

Niet altijd is duidelijk of Smyters een epitheton geeft als synoniem, als omschrijving, als vrije associatie of als samenstelling. De veelvoorkomende epitheta *oorlogs* en *krijgs* zijn soms gebruikt als een deel van een samenstelling, soms als tweede

naamval, en soms is niet uit te maken wat de bedoeling van Smyters is geweest. Bij **schelp** heb ik *parel*- als samenstelling opgevat, en ook bij **zand** meen ik dat *zee*-, *-vloed*, *vlot*- [drijfzand] duiden op samenstellingen. Bij **steen** is zowel *marmer* als *marmer*-, *rots* als *rots*-, *diamant* als *diamant*-, *kareel* als *kareel*- mogelijk. Ik heb de woorden overal als samenstelling beschouwd, maar bij gebrek aan context is dit niet te bewijzen - evenmin overigens als het tegendeel. Bij **soep** is niet overal duidelijk waar Smyters het soort soep bedoelt en waar de ingrediënten:

soep potage, moes- [groente-], kool-, brood-, erwt, haring, boon, warmoes- [groente-], hamelen [van schapenvlees], wittebrood, raap, zoetemelk.

Waarschijnlijk vond Smyters dat de gebruiker van de epitheta zelf maar moest bepalen hoe hij ze gebruikte, afhankelijk van de context. Voor een beter begrip heb ik telkens de meest waarschijnlijke mogelijkheid aangegeven, maar daarbij dient bedacht te worden dat er ook andere mogelijkheden zijn.

Voor de opname van gewone dagelijkse woorden geeft een verrassend kijkje in de zeventiende-eeuwse samenleving. Het blijkt dan dat al in 1620 een wc (*privaat* heette het toen nog) *gebrild* was, en dat men toen al sprak van een *gevoerde* ('gevoederde') en *gekurkte* pantoffel, van *parmezaankaas*, *geoliede* of *geazijnde* sla, een *gebloemd*, *geruit* of *damasten* tafellaken, dat een schrijver ook toen al een *pennenlikker* werd genoemd, en dat er al *paaseieren*, *strikvragen* en *vogelhuizen* bestonden. Daarentegen *ronkte* een poes toen, hij *spon* niet.

De epitheta kunnen een heel cultuurbeeld oproepen: zo verwijst het epitheton *geschelpt* bij **pelgrim** naar het feit dat de pelgrims die in Santiago de Compostela geweest waren om daar het graf van de apostel Jakobus te bezoeken, jakobsschelpen op hun kleding genaaid droegen; de stand van de medische wetenschap blijkt uit het epitheton *aderenoorsprong* bij **lever** en *natuurgevend* [zaadgevend] en *zadig* bij **nier**. Dat **Malta** *bolwerk der christenen* genoemd wordt, is het gevolg van de invloed van de Arabieren of Moren. Opvallend zijn ook geografische aanduidingen: een beest is *Afrikaans*, een hoer *Italiaans*.

Sommige epitheta tonen aan dat de wens de vader van de gedachte is, zoals:

lezer goedwillig, studieuze, toehorend, geleerd, wakker, wakend, vriend, vreedzaam, onpartijdig, goedertieren, curieus [zorgvuldig], deugdzaam, kunstlievend, godvruchtig, waarheidbeminnend.

Interessant is dat Smyters onder **bisschop** opeens epitheta geeft van wat een bisschop *niet* is - bij andere trefwoorden komt dit niet tot nauwelijks voor:

bisschop geen wijnzuiper, geen vechter, geen gewinzoeker, niet kijfachtig, niet geldgierig.

Encyclopedische informatie

Bij 528 trefwoorden (negentien procent) geeft Smyters enige encyclopedische informatie, wat hij zelf op de titelpagina 'korte wtlegghinghe' (korte verklaring) noemt. In 345 gevallen gaat het hierbij om een kort verhaaltje bij eigennamen. Een prachtig voorbeeld met een wel heel onverwachte wending aan het eind (karaktermoord is van alle tijden) wordt gegeven bij Semiramis:

Semiramis Zij was de vrouw van koning Ninus van Assyrië. Toen zij na de dood van haar man zag dat haar jonge zoon ongeschikt was om het grote koninkrijk te regeren, en ook dat de Assyriërs niet zouden toestaan dat zij regentes werd, verkleetde zij zich als een jongen, en in die vermomming kreeg zij de koninklijke waardigheid. Deze koningin was edelmoedig, ze stelde alles in het werk om haar man in aanzien te overtreffen. Nadat ze door haar dapperheid het koninkrijk vergroot had, liet ze de grote stad Babylon ommuren en zo schitterend vernieuwen dat het wonderbaarlijk was. Ook liet zij in het centrum van de stad een aan Jupiter gewijde tempel bouwen, waarop de Chaldeeën de sterren waarnamen en observeerden, omdat hij zo groot en hoog was. Men zegt dat ze zeer onkuis was, en zelfs haar zoon om de bijslaap verzocht; voorts was ze eens zo dol op een paard dat ze zich erdoor liet dekken.

Het grootste aantal trefwoorden dat encyclopedische informatie krijgt, betreft persoons- of plaatsnamen uit de klassieke oudheid of de bijbel. Bij de namen van de klassieke goden valt op dat Smyters telkens Latijnse en Griekse namen door elkaar heen gebruikt: zo zegt hij bij **Juno** dat zij de dochter van Saturnus en Ops is, terwijl **Jupiter** de zoon is van Saturnus en Rhea; Ops is de Latijnse naam voor de Griekse godin Rhea (Rheia). Verder geeft hij over het algemeen Griekse namen in de Latijnse spelling. Van sommige goden noemt hij niet de Latijnse of Griekse naam (die nu gebruikelijk is), maar gebruikt hij een Nederlandse naam. Zo noemt hij Gaea de Aarde en Uranus de Hemel; dat heb ik gehandhaafd. Maar waar hij de onderwereld overal 'hel' noemt, heb ik dat vervangen door onderwereld: 'hel' roept in onze tijd te veel onjuiste associaties op.

Behalve bij klassieke namen geeft Smyters ook encyclopedische informatie bij volkerennamen en bij dieren- en plantennamen. Deze laatste informatie is voor de moderne lezer vaak hilarisch. De beschrijving van exotische dieren is duidelijk uit de tweede (of misschien eerder derde of vierde) hand:

olifant Hij is de grootste onder de dieren en van nature wreed, afschrikwekkend, wild en onhandelbaar. Maar hij laat zich gemakkelijk temmen omdat hij heel geschikt is om te leren. Uit zijn bek groeien twee tanden van ivoor, die soms meer dan negen voet lang zijn. Men zegt dat de olifantstanden, net als de hoorns van herten, ieder jaar afvallen en dan weer aangroeien.

papegaai Deze vogel wordt uit Indië gebracht en is meestal helemaal groen, op een rode halsring na. Hij doet de menselijke taal na, en zegt wat men hem leert. Hij is een groot liefhebber van wijn en hij is vrolijk als hij gedronken heeft. Zijn kop is even hard als zijn bek, zodat men hem met een koperen of ijzeren roede op de kop moet slaan als men hem leert spreken, anders zou hij het niet voelen. Als hij naar zijn nest vliegt, dan haakt hij zich met zijn bek vast en steunt daarop totdat hij zijn voeten neergezet heeft. Zijn voeten en zijn benen zijn namelijk heel teer. De papegaai is er heel handig in zijn nest zo te maken dat de slangen, die zijn vijanden zijn, er niet bij kunnen.

Ook bij een algemeen voorkomend dier als de muis schortte het nog aan eigen observatie, zoals blijkt uit de volgende omschrijving:

muis Er zijn vele soorten muizen die zich op wonderbaarlijke wijze voortplan-

ten, doordat zij bevrucht worden zonder mannetje, alleen door aan zout te likken. Aristoteles zegt dat een muis die gevangen zat in een vat vol gerst zonder dat ze eruit kon, in korte tijd honderdtwintig jonge muisjes voortgebracht had.

Als autoriteit wordt dus Aristoteles aangehaald; elders worden Plinius en Hesiodus geciteerd. Ongetwijfeld gaan veel van de verklaringen terug op klassiek gedachtegoed. Niet voor niets wordt dikwijls de zinsnede ‘de dichters zeggen...’ of, in de woorden van Smyters, ‘de Poëten versieren...’ gebruikt. Onder deze dichters verstond Smyters de klassieke auteurs. De informatie over de klassieke goden zal al helemaal teruggaan op de klassieke schrijvers. Verbazingwekkend is het dan om ‘fouten’ te vinden, zoals bij Pandora:

Pandora [...] Maar Jupiter gaf Pandora een vat waarin de ziekten, de ouderdom, de zorgen en dergelijke andere gebreken en ongelukken opgesloten zaten. Daarna zond hij haar naar Epimetheus, een dom mens, die, nadat hij haar opgenomen had, het vat opende en de hele wereld met alle genoemde dingen vervulde.

Volgens de overlevering opende niet Epimetheus maar Pandora het vat: aardig natuurlijk van Smyters om voor de verandering de schuld van de erfzonde niet op de vrouw maar op de man te schuiven.

Bij ernstige onjuistheden of onduidelijkheden van Smyters in de encyclopedische informatie heb ik tussen vierkante haken de juiste informatie of nadere uitleg toegevoegd.

Het voorbeeld: Maurice de la Porte

Hoe komt Smyters nu aan zijn woordbestand? Zelf zegt hij hierover in zijn voorwoord dat het een vertaling en bewerking is van het Franse werk *Epithètes* van Maurice de la Porte, ruimschoots vermeerderd met materiaal dat Smyters tijdens zijn leraarschap in Antwerpen had verzameld.

Het werk dat Smyters als zijn voorbeeld noemt, heeft als complete titel: *Les Epithètes de M. de la Porte, parisien. Liure non seulement utile à ceux qui font profession de la Poësie, mais fort propre aussi pour illustrer toute autre composition Française. Avec briefves annotations sur les noms & dictiones difficiles* - een titel die Smyters letterlijk vertaald heeft. Het werk van De la Porte is in 1571 in Parijs gedrukt (in april van dat jaar was de auteur blijkens het lofdicht overleden); in 1973 is een fotomechanische herdruk verschenen.

Smyters heeft de titel van De la Porte zorgvuldig gevolgd. Dat geldt niet voor het voorwerk: De la Porte geeft als motivatie voor het schrijven van zijn werk dat het dient ter verstrooiing en als voorbeeld; hij heeft de woorden uit de werken van de beste auteurs verzameld en hij geeft ter verklaring uitleg bij moeilijke woorden. Smyters daarentegen houdt een lange rede over het belang van de opbouw van het Nederlands (zie hieronder), een argument dat De la Porte totaal negeert.

Smyters verklaart dat hij De la Porte heeft vertaald en het materiaal bij zijn eigen verzameling heeft gestopt. Wanneer we Smyters en De la Porte vergelijken, blijkt dat Smyters inderdaad behoorlijk schatplichtig is geweest aan De la Porte. Vooral in de opname van eigennamen en geografische namen heeft Smyters De la

Porte nauwgezet gevolgd, en zo vinden we in beide werken als trefwoorden de ‘moderne’ vorsten **Henri de Valois, koning van Frankrijk** en **Carolus** [Karel de Grote] (terwijl de Prins van Oranje in Smyters ontbreekt!), en de Franse schrijver **Ronsard**. De la Porte noemt nog meer Franse auteurs (zoals zijn oudere broer Ambroise de la Porte, met uiterst lovende epitheta), maar deze heeft Smyters niet overgenomen.

De navolging van Smyters is echter niet slaafs: onder de A ontbreken bij hem bijvoorbeeld Ajax, Antigone en de Argonauten. Waar De la Porte Auvergne als trefwoord heeft opgenomen, vinden we bij Smyters **Amsterdam** en **Antwerpen**, beide met de verwijzing: ‘zie stad.’ Ook interessant is de opname van **Biesbos**, **Brabant** en **Holland** in Smyters, die in De la Porte ontbreken.

Ook in de encyclopedische informatie zijn de overeenkomsten tussen Smyters en De la Porte groot. Soms is de navolging lachwekkend: bij Judas zegt De la Porte dat Judas dertig ‘deniers’ kreeg en dat ‘iedere denier drie sou en zes deniers van ons Franse geld was’; Smyters neemt dit ongewijzigd over en spreekt van ‘dertig penningen. Elke penning was drie sou en zes groot [een munt] van ons geld waard’ - alsof in die tijd het Franse en het Nederlandse geld evenveel waard waren! En soms is Smyters wat slordig: onder **Mevius** staat dat deze dichter leefde ten tijde van Vergilius en Homerus, wat menselijkerwijs onmogelijk is; kennelijk heeft Smyters even niet opgelet, want De la Porte zegt dat hij tijdens Vergilius en *Horatius* leefde.

Smyters volgt in de epitheta De la Porte na, maar hij gaat ook zijn eigen weg. Als voorbeeld kunnen de kwalificaties van volkeren gelden. Zowel De la Porte als Smyters geeft positieve epitheta bij **Fransman** en **Venetianen**, negatieve bij **Duitsen** [Duitsers] en zeer negatieve bij **Arabieren**, **jood**, **Grieken**; ook de Moren (onder **draak**) en de Turken (onder **Mahomet**) krijgen ervan langs - politieke correctheid was in 1620 nog geen issue. De Engelsman wordt door Smyters als volgt beoordeeld:

Engelsman blondachtig, vermeten [hoogmoedig], schutters, oproerig, gestaart, strijdbaar, hovaardig, rosachtig, razend, stout [dapper], stoutmoedig, fris, edel, meester.

De la Porte voegt hieraan onder andere nog toe: ‘vijand van de Fransen.’

De Spanjaarden krijgen zowel (voornamelijk) positieve als negatieve kwalificaties van Smyters (wat bevreemdt, omdat hij vanwege de Spanjaarden naar Noord-Nederland moest vluchten):

Spanjaarden prachtig, mooi, trots, heersend, eierzuchtig, katholiek, wakker, kloek, helden, sober, krijgslieden, hovaardig, vaardig, dapper, gekapt [met een kap], naarstig, gierig [hebzuchtig], ceremonieus, kwellijk [lastig], geduldig, zoetsprekend, rijk, zwijgend, stoutmoedig, onbarmhartig, zuchtend, onverdraaglijk [onverdraagzaam], tirannig, vrouwachtig.

De la Porte geeft voornamelijk positieve epitheta, maar voegt encyclopedische informatie toe die bij Smyters vreemd genoeg ontbreekt, en waarin de Spanjaarden aanvankelijk positief beschreven worden, maar als slotzin meekrijgen: ‘De soldaten zijn in het begin zachtaardig en beleefd, maar uiteindelijk worden ze onver-

draagzaam als ze de macht hebben.’ Een visie waarin Smyters zich toch zou moeten vinden.

Bij Parijzenaars vindt een definitieve scheiding tussen De la Porte en Smyters plaats. Smyters zegt van hen:

Parijzenaars loos [doortrapt], hovaardig, koppig, vals, geweldig [machtig], moedig, leugenachtig, schalk [schurkachtig], oproerig, onkuis, helers, krijgers, strijdbaar, verschrikkelijk, Scythen, machtig, furieus, boogschieters, vliedend, oorlogs, ridders, ridderlijk.

Daarentegen zegt De la Porte:

Parisiens fideles, ingenieus, ennemis des heretiques, pieus, charitables, humbles, devots, curieus, vrais serviteurs du Roi, modestes, accostables, paisibles, debonnaires, courtois, sobres, affables, catholiques, benings, ioëus, cordiaux, pitoiables, courageus, badaux.

De verschillen tussen De la Porte en Smyters zijn het grootst bij de keuze van de trefwoorden die geen naam zijn, en bij de epitheta. Dat is logisch, want hier speelt het verschil tussen het Nederlands en het Frans een rol. Smyters geeft dikwijls meer epitheta dan De la Porte, en ook andere. Smyters' werk toont kortom wel degelijk originaliteit ten opzichte van het voorbeeld, en hij toont zich dus een trouw aanhanger van het Renaissance-ideaal van de *imitatio* (creatieve navolging van een literair voorbeeld) en de *aemulatio* (wedijver met zijn voorganger met het doel deze te overtreffen).

Desalniettemin zijn vaak sporen van het Franse voorbeeld te vinden. Soms kan de Franse tekst helpen bij het oplossen van puzzels: zo staat onder **afgoderij** ‘etnisch’; wat zou dat hier kunnen betekenen? Dat blijkt uit het Franse *ethnique*, dat vroeger ‘heidens’ betekende. Onder **ingewand** neemt Smyters het onbegrijpelijke epitheton ‘bevreesd’ op. Hoe hij daaraan komt, wordt duidelijk als we De la Porte opslaan; deze geeft namelijk *tumide* ‘opgezet, gezwollen’, wat door Smyters kennelijk als *timide* is gelezen en dus vertaald door ‘bevreesd’. Op dezelfde manier kunnen we het epitheton ‘onbegraaflijk’ onder **gehoorzaamheid** verklaren: De la Porte heeft hier *inobséquieux* ‘onderdanig’, dat Smyters ten onrechte als een afleiding van *obsèques* ‘begrafenis’ heeft opgevat.

Dit brengt ons wel op een probleem: in hoeverre zijn de woordvormen en betekenissen die Smyters geeft voor die tijd ‘normaal’, en in hoeverre zijn ze beïnvloed door het Franse voorbeeld? We moeten uitkijken om te veel conclusies aan het taalgebruik van Smyters te verbinden.

Taalopbouw en taalzuivering

De *Epitheta* moeten gezien worden binnen de tijd waarin ze geschreven zijn om het voorwoord (dat hierna in hertaalde vorm is weergegeven) te kunnen begrijpen. Het boek van Smyters viel midden in de Renaissance, die in de Nederlanden omstreeks 1550 begon en tot 1700 duurde. De Renaissance, letterlijk ‘wedergeboorte’, hield een hernieuwde belangstelling voor en navolging van de klassieke kunst en cultuur in. Men beschouwde het Latijn als superieure taal. Omdat men echter de klas-

sieken ook bekend wilde maken onder mensen die geen Latijn kenden, vertaalde men de klassieke werken in de ‘volkstaal’, het Nederlands. De Hervorming versterkte het gebruik van het Nederlands, omdat een van de doelstellingen van de Hervorming was de bijbel voor het gewone volk toegankelijk te maken. Daarnaast bloeide in deze periode het nationale bewustzijn op. Door deze drie factoren nam de aandacht voor de eigen taal sterk toe. Steeds meer literaire en wetenschappelijke werken werden in het Nederlands geschreven. Daarbij wees men telkens weer op de schoonheid en rijkdom van het Nederlands. Men vond het Nederlands rijk, omdat het beschikt over vele eigen woorden, vele klanken en letters (zoals tweeklanken en drieklanken), en omdat men er gemakkelijk samenstellingen en afleidingen mee kan maken.

Omdat men het Latijn als een volmaakte taal beschouwde, wilde men de volkstaal naar het voorbeeld daarvan aanpassen, ‘opbouwen’. Dat hield in dat men Latijnse constructies overnam en een naamvallensysteem naar Latijns voorbeeld nastreefde. In de woordenschat lag het echter anders: hier beschouwde men de invloed van het Latijn en andere vreemde talen als een negatief verschijnsel. De trots op de eigen taal leidde tot de realisering dat het Nederlands veel vreemde woorden gebruikte, en tot de behoefte deze door Nederlandse woorden te vervangen. Men meende dat het Nederlands verwaarloosd was en gezuiverd moest worden van vreemde invloed. Verder moest het Nederlands sierlijk gebruikt worden en versierd, dus verfraaid worden. Een sierlijke zin was een welgevormde, goedlopende zin, maar er werd ook wel mee bedoeld: volgens de regels van de retorica of welsprekendheid.

Door het veelvuldiger gebruik van het Nederlands ontstond er behoefte aan standaardisatie. In de zestiende eeuw werden in de Nederlanden verschillende dialecten gesproken; er bestond nog geen Standaardnederlands. Spelling, grammatica en woordenschat lagen niet vast. Na 1550 verschenen verschillende werken ter beregeling van de spelling en grammatica; in de zeventiende eeuw werd langzamerhand de standaardtaal geschapen die uitmondde in het huidige Standaardnederlands. Bovendien kwamen er na 1550 woordenboeken uit die tot doel hadden de eigen taal te leren en te beschrijven, en die niet meer, zoals voorheen, bedoeld waren om de Latijnse of een andere taal te leren. Daarbij bleken voor een groot aantal zaken in het Nederlands geen woorden te bestaan. Geleerden en literatoren smeedden noodgedwongen allerlei nieuwe woorden, die voor een deel tot de dag van vandaag hebben standgehouden. In dit verband worden Simon Stevin en Hugo de Groot altijd genoemd, maar zij waren zeker niet de enigen die zich als woordenmakers verdienstelijk maakten.

Binnen de Renaissance kan men de volgende ontwikkeling zien: tussen 1550 en 1575 werd de Nederlandse taal verheerlijkt en wees men er telkens op dat zij opgebouwd moest worden en gezuiverd van vreemde invloed. Hierna ging men van de theorie over op de praktijk en richtte men zich op het opbouwen, ordenen en standaardiseren van de Nederlandse taal. Dit duurde tot het begin van de zeventiende eeuw, waarna men meende dat de taal voldoende was opgebouwd en dat het bewijs van de kracht van het Nederlands het beste kon worden geleverd door het voor-

beeld van wetenschappelijk en literair werk: de ‘versierde’ taal werd nu gebruikt door vooraanstaande schrijvers, wier taalgebruik als voorbeeld voor anderen ging gelden. In 1610 verscheen de bloemlezing *Den Nederduytschen Helicon*, in 1616 zag een dichtbundel van de Leidse hoogleraar poëtica en Grieks Daniël Heinsius het licht. In dezelfde periode schreef Bredero zijn kluchten in onvervalste volkstaal, en publiceerden Vondel en Hooft hun werk. In de volgende periode, de tweede helft van de zeventiende eeuw, ging taalregeling zich voornamelijk baseren op de voorbeelden van deze grote schrijvers, waarbij vooral Vondel en Hooft als normerend golden.

Omstreeks 1610 heeft de mening dat een literair werk in zuiver Nederlands geschreven behoort te zijn, algemeen ingang gevonden en hoefde dit dus niet meer voortdurend te worden benadrukt. Na 1610 legde men het accent vooral op de trots op de eigen taal en nationaliteit. De stijl en de vorm kregen steeds meer aandacht. Binnen deze traditie moeten we de verschijning van het werk van Smyters plaatsen. In zijn voorwoord toont hij zich een echt kind van zijn tijd. Hij blaakt van trots op zijn taal: hij wil dat er meer in het Nederlands geschreven wordt zodat blijkt ‘dat het Nederlands ver uitsteekt boven andere talen’ en ‘noch voor de volkstalen noch voor de klassieke talen onder hoeft te doen wat betreft de woordvoorraad, de geschiktheid van rijmwoorden en de grote verscheidenheid van naamwoorden en sierlijke epitheta’. Met zijn boek wil Smyters een steen aandragen voor de opbouw van de Nederlandse taal. Hij wil de taal verrijken en versieren, maar draaft daarbij niet door: de epitheta moeten niet zinloos louter ter versiering gekozen worden, maar om de inhoud van de bewering te versterken.

De verrijking van de taal - een duidelijk ideologisch getint argument - is niet de enige reden die hij geeft voor uitgave van zijn werk. Daarnaast noemt hij kort een aantal praktische argumenten: hij wil die mensen helpen die geen klassieke talen kennen, geen boeken kunnen betalen of geen tijd hebben veel boeken te lezen.

Smyters meent dat het Nederlands in de toekomst ‘een volmaakte taal’ zal worden en wil het goede voorbeeld van het Duits volgen, dat ‘allang in overeenstemming met de grammaticale regels’ is gebracht. Daarbij beschouwt hij het Duits als ‘onze moedertaal’. In die tijd maakte men vaak geen scherp onderscheid tussen Nederlands en Duits maar meende men dat beide tot dezelfde taal behoren, omdat ze onderling goed begrijpelijk zijn. Bedenk wel dat in deze tijd in de Nederlanden en de Duitse gebieden deels in elkaar overlopende dialecten werden gesproken. Smyters gebruikt de term *Duits* voor Nederlands - dat was in die tijd heel normaal. Wanneer hij nadrukkelijk Nederlands van Duits wil onderscheiden, gebruikt hij de term *Nederduits* voor Nederlands en *Hoogduits* voor Duits.

Bij de heruitgave

Gevolgdde werkwijze en dankbetuigingen

De werkwijze is als volgt geweest: Hans Geluk heeft de trefwoorden en epitheta in een database ingetypt en omgespeld. Dit werk is in eerste instantie gecontroleerd door Marianne Göbel, die vele waardevolle suggesties voor het toevoegen van betekenissen heeft gedaan. Piet Verhoeff heeft het voorwerk en een groot deel van de encyclopedische informatie hertaald en de hele tekst van kritische en zinnige opmerkingen voorzien. De helaas inmiddels overleden classicus Frank Tichelman heeft de verhaaltjes die de klassieke oudheid betreffen, kritisch doorgelezen, de spelling van de namen aangepast en het geheel voorzien van commentaar. Tanneke Schoonheim en Rob Tempelaars hebben delen van de tekst bekeken en geholpen bij het oplossen van zeventiende-eeuwse puzzels. Ewoud Sanders en Jaap Engelsman ten slotte hebben suggesties voor de opzet gegeven. Alle genoemde personen dank ik van harte voor hun medewerking.

Opgenomen woorden

Alle woorden die niet in de Grote Van Dale staan, totaal onbekend en onbegrijpelijk zijn, en geen enkel herkenbaar verband met moderne woorden hebben, zijn geschrapt, omdat de moderne lezer er niets aan heeft. Uiteindelijk betekende dat, dat minder dan vijf procent van de epitheta niet is opgenomen. Van de 2808 trefwoorden uit Smyters zijn er slechts achttien niet opgenomen, waarvan zes alleen bestaan uit een verwijzing. Het gaat om de volgende trefwoorden: **cardus benedictus, consille de greyn oft melisse, echidne, ghekari, haerman, kudse, lis over zee, moly, peltser oft peltier, phaleuces, pylares ofte pylariden, stellio** en om de verwijsslemmata: **bootse, fuset, naenken, potheys, rispe, voeyeringhe**.

Van een aantal trefwoorden neemt Smyters twee varianten op, bijvoorbeeld **poort of deur**. Soms heb ik een van beide varianten geschrapt, omdat deze niet meer bekend is. Wanneer de tweede variant geschrapt is, is dat voor het terugvinden in de originele tekst geen probleem. Wanneer de eerste variant geschrapt is, is het woord niet meer terug te vinden. Daarom hier een opsomming van de zes ingangen waarvan de eerste variant is geschrapt: **aschvijster ofte huys-duyve, colicompas ofte darmpijne, frenie ofte boordt, kecke ofte parte, kulcte ofte deck-bedde, verjuys ofte groen sap**.

Omspelling

In deze heruitgave van de *Epitheta* zijn de trefwoorden en epitheta van Smyters volgens goed lexicografisch gebruik omgespeld naar de moderne spelling, om het werk voor de moderne lezer toegankelijk te maken. Dus *keersse* en *smaekelijck* zijn *kaars* en *smakelijk* geworden. Wel is overal de structuur van de woorden intact gela-

ten, dus de voor- en achtervoegsels zijn ongewijzigd overgenomen, ook bij woorden die in het moderne Nederlands niet meer voorkomen, zoals *arbeidig* (nu *arbeidzaam*). Bij het omspellen is het *Woordenboek der Nederlandsche taal (WNT)* als richtlijn gebruikt: zo heb ik in navolging van het *WNT* bijvoorbeeld *verzien* niet omgespeld naar *voorzien*, want het *WNT* beschouwt deze twee woorden als verschillende trefwoorden.

Als ingangen zijn de omgespelde trefwoorden gegeven. Hierna is telkens tussen haakjes en cursief het trefwoord vermeld zoals Smyters het spelde. Hierdoor kan de lezer de procedure bij het omspellen bekijken en indien gewenst het trefwoord in het originele werk terugvinden. Van de epitheta zijn omwille van de leesbaarheid en de omvang alleen de omgespelde vormen gegeven.

Smyters nam de epitheta op in verbogen vorm, dus bijvoorbeeld bij **kater** (een mannelijk woord) *grooten*, *verveerlijcken*, *swerten*, of bij het vrouwelijke **kastijding**: *schandelijcke*, *wreede*. Deze uitgangen zijn in de heruitgave weggelaten, dus een kater is *groot*, *vervaarlijk*, *zwart* en een kastijding is *schandelijk*, *wreed*.

Het zal geen verbazing wekken dat de spelling van de uit Zuid-Nederland naar het noorden gevluchte Smyters sporen draagt van Zuid-Nederlandse herkomst. Zuid-Nederlandse vormen zijn bijvoorbeeld *herte* voor *hart*, *keersse* voor *kaars* of *kiecken* voor *kuikens*. In de omspelling zijn deze zuid-neerlandismen grotendeels verdwenen. Ook uit uitgangen kan de Zuid-Nederlandse herkomst van Smyters blijken, bijvoorbeeld uit de vrouwelijke vormen op *-ersse*, zoals *verradersse* in plaats van *verraadster* of *bedriegersse* voor *bedriegster*.

Betekenis

Daar waar de betekenis van een trefwoord of epitheton niet duidelijk is voor de moderne lezer, zoals bij *stuur* en *korzel*, hebben we tussen vierkante haken een verklaring toegevoegd: [stuurs] respectievelijk [opvliegend].

Woorden die nog in Van Dale staan, zijn alleen uitgelegd als ze ambigu zijn of voor de moderne lezer onmiddellijk verkeerde associaties oproepen, zoals *schoon* en *stout*, die Smyters gebruikt in de betekenis ‘mooi’ respectievelijk ‘dapper’.

Bij woorden die de lezer kan doorzien, is geen betekenis toegevoegd. Smyters maakt bijvoorbeeld veelvuldig epitheta met *ge-* of *be-*, die meestal gemakkelijk herkenbaar zijn als men het gevolgde procédé eenmaal doorziet. *Gesterd* betekent ‘met een ster’, *gemijterd* ‘met een mijter’, *bebaard* ‘met een baard’. Maar als een dergelijk woord ambigu is, is de betekenis toegevoegd, bijvoorbeeld *gekamd* ‘met een kam’, *geborsteld* ‘met borstels’, *gepluimd* ‘met veren’.

Het bepalen van de betekenis van een woord is niet altijd eenvoudig, omdat de woorden soms meerdere betekenissen kunnen hebben of niet in het *WNT* staan. Vier zaken kunnen een indicatie geven van de betekenis van een epitheton:

1. de betekenis die het epitheton bij andere trefwoorden heeft: doordat *schoon* in achtennegentig procent van de gevallen ondubbelzinnig ‘mooi’ betekent, kan afgeleid worden dat het die betekenis ook bij ‘handen’ heeft
2. de epitheta die er vlakbij staan: Smyters zet namelijk vaak woorden met gelijke betekenissen bij elkaar: bij **moorder** [moordenaar] bijvoorbeeld *stropdrager*,

strafwaardig, galgenlap, galgenaas, ravenaas; ook vinden we vaak achter elkaar staan de min of meer identieke epitheta *verborgen, heimelijk en bedekt, of vleiend, smekend en aanlokkend, of schalk en schelms* (die beide ongeveer ‘schurkachtig’ betekenen)

3. het Franse voorbeeld van De la Porte: wanneer Smyters bijvoorbeeld *schoon* of *stom* geeft, en De la Porte vermeldt hier *beau* of *muet*, dan is direct duidelijk welke betekenis Smyters in gedachten had
4. de datering van de betekenissen: in 1620 bijvoorbeeld had *gemeen* nog niet de huidige betekenis, die is pas later ontstaan.

De toegevoegde betekenissen geven slechts een indicatie. Omdat de context ontbreekt, is lang niet altijd zeker of de vermelde betekenis inderdaad degene is die Smyters bedoelde. Maar wanneer ik helemaal geen betekenis zou geven, zou er voor de moderne lezer te veel te raden overblijven. Bij woorden waarbij men zelf wel een betekenis kan verzinnen, laat ik het aan de fantasie van de lezer over. Als voorbeeld kan **fielt** gelden:

fielt luizig, verhakkeld [met gescheurde kleren], bevend, schuddend, guits [schurkachtig], zweerachtig, versnoterd [verkouden], schurft-, schrobbend [krabbend], vilein, bedelend, vuil, besmeurd, besmuisterd [bevuild], vodachtig, verlapt [haveloos], arm, veracht, ellendig, verscheurd, troggelend [bedelend], ruiig [schurftig], kaal, dartel, krauwachtig [schurftig], zerig [schurftig], omgaand [rondgaand], broodbedelend, naakt, bedelzakdrager, barmhartig, druipend, grijzend [afschuwwekkend], leep, schreiend, krijtend, ontregen [losgeren], broekhangend [met hangende broek], ongekleeed, kwalijkgekleeed [slechtgekleeed], met open borst [met blote borst], knapzak-, gierig [hebzuchtig], slokkend, langharig, hongerig, verhongerend, knappertander, luizenknipper.

Dat *verhakkelen* een afleiding van *hakken* is, zal duidelijk zijn. Maar dat *verhakkeld* ‘met gescheurde kleren’ betekent, is niet direct voor de hand liggend. Dat hebben we dus toegevoegd. Daarentegen kan de lezer de betekenis van *zweerachtig, vodachtig, slokkend* gemakkelijk zelf verzinnen, al staan deze woorden niet in de moderne woordenboeken. De keuze welke woorden wel en welke geen betekenisomschrijving hebben gekregen, is uiteraard arbitrair; ik heb geprobeerd de woordkeus van Smyters doorzichtig te maken zonder de tekst kapot te verklaren.

Een aantal epitheta wordt bij een heleboel trefwoorden genoemd en heeft een vage, onduidelijke betekenis in positieve zin: *aardig, bekwaam, beleefd, blij, dartel, eerbaar, heerlijk, kloek, licht, lustig, statig, subtiel, teer, vast, wakker, zoet*; of in negatieve zin: *bot, droevig*. Andere epitheta kunnen zelfs in sommige gevallen een positieve en in andere gevallen een negatieve betekenis krijgen, bijvoorbeeld *geweldig, hovaardig*. Hoewel de epitheta in deze tijd niet altijd meer met het trefwoord worden verbonden, hebben we deze vage woorden toch meestal niet uitgelegd; ik vermoed namelijk dat ook Smyters er geen duidelijke betekenis aan hechtte.

Een bijzonder epitheton is *Indiaans*, dat vaak in de plaats van ‘Indisch’ is gebruikt. Zowel *Indiaans* als *Indisch* heeft bij Smyters meestal niet de letterlijke betekenis ‘uit Indië’, maar ze betekenen iets als ‘exotisch, uitheems’.

Van sommige epitheta heb ik geen idee wat ze betekenen, hoewel duidelijk is van welk woord ze zijn afgeleid of met welke woorden ze zijn samengesteld. Zo staat onder **paleis (van justitie)**: *beurspletterplaats* en *zuiverbeurs*. Wat is dat? Betekent *beurspletterplaats* misschien ‘plaats waar je beurs wordt platgemaakt’? Wat wordt onder **citer** met *barbierspel* bedoeld? En waarnaar verwijst *vuurteken* onder **livrei**?

Hertaling

De encyclopedische informatie die Smyters geeft, is hertaald. Dat wil zeggen dat de tekst van Smyters vertaald is naar modern Nederlands. Omspellen alleen was hier niet voldoende, want de zinsstructuur, woordvolgorde, gebruikte voornaamwoorden e.d. zijn voor de moderne lezer niet meer te volgen: Smyters gebruikte veel bijzinnen en ingebedde zinnen. Nadrukkelijk is echter het zeventiende-eeuwse karakter zoveel mogelijk behouden. Prachtige voorbeelden van overdrachtelijk taalgebruik zijn dus gehandhaafd, zoals onder **lelie**: ‘haar witheid gaat alle witheden te boven’, of onder **hydra**: ‘hij is zo giftig als de allergiftigste slang van alle slangen’.

Zet- en spelfouten

Zetfouten in de epitheta zijn stilzwijgend verbeterd. Zo noemt Smyters **koorts** ‘knaghnede’; bij de omspelling is dat gewoon ‘knagend’ geworden.

Ook onjuistheden in de spelling van eigennamen in de encyclopedische informatie zijn gecorrigeerd. De namen worden zeer divers gespeld. Zo spreekt Smyters van *Sisyphus* in plaats van *Sisyphus* (onder **Corinthe**). Dit kun je als een spelfout beschouwen, maar er komen ook veel grotere afwijkingen voor, zoals (het eerste woord is het foutieve van Smyters) *Astynactus* in plaats van *Astyanax* (onder **Hector**), *Angenor* in plaats van *Agenor* (onder **Europa**), *Almicar* in plaats van *Hamilcar* (onder **Hannibal**). Voor een deel zijn deze fouten te herleiden op De la Porte (die de verfranse vormen van de namen geeft). We hebben de namen zoveel mogelijk gegeven in de spelling die momenteel gebruikelijk is (gebaseerd op Van Dale of de Kleine of Grote Pauly).

De onderdelen van de lemmata

Samengevat bestaan de lemmata in deze heruitgave uit de volgende onderdelen:

1. omgespelde vorm van het trefwoord. Soms bestaat het trefwoord uit twee vormen, gescheiden door ‘of’
2. facultatief: een betekenisaanduiding van het trefwoord tussen vierkante haken
3. het trefwoord in de letterlijke spelling van Smyters, tussen haakjes en cursief (en inclusief zetfouten, die overigens maar vijfmaal voorkomen en met ‘(sic)’ zijn gemarkeerd). Alleen de namen hebben een beginkapitaal gekregen (Smyters nam alle trefwoorden met een beginkapitaal op). Soms zijn er twee vormen gescheiden door ‘oft(e)’
4. een opsomming van de epitheta, in omgespelde vorm, waarvan sommige gevolgd door een betekenisaanduiding tussen vierkante haken

5. hertaalde encyclopedische informatie. Deze informatie staat bij ongeveer negentien procent van de trefwoorden.

Er bestaan ook verwijsslemmata waar de epitheta ontbreken: na het trefwoord volgt ‘zie’, gevolgd door een ander trefwoord.

De trefwoorden en verwijzingen van Smyters

De omgespelde trefwoorden zijn in alfabetische volgorde gezet. Deze volgorde varieert alleen al vanwege de omspelling van die van Smyters. Maar dat is niet de enige reden: in de zestiende en zeventiende eeuw werden woorden nog niet op dezelfde wijze gealfabetiseerd als tegenwoordig. Soms alfabetiseerde men alleen op de eerste letter of de eerste twee letters. Bovendien bestond het alfabet nog niet uit 26 letters, maar uit 24: zowel de I en de J als de U en de V werden samengenomen.

Smyters alfabetiseerde zijn trefwoorden in ieder geval op de eerste twee of drie letters, vaak ook op het hele woord, maar dat laatste toch lang niet altijd. Woorden met een *y* erin alfabetiseerde hij soms alsof er *i* stond, soms ook op *y*.

Ondanks het onregelmatige alfabetiseringssysteem van Smyters heeft hij slechts weinig fouten gemaakt. Dat kunnen wij gemakkelijk controleren omdat de woorden van Smyters in een database zijn gestopt, waardoor alle onvolkomenheden onbarmhartig aan het licht komen. Sommigen menen dat het niet eerlijk is op ouder materiaal de huidige mogelijkheden los te laten, omdat het oude materiaal niet kon voldoen aan eisen van een latere tijd. Smyters doorstaat deze test echter met glans. Als leraar moet hij wel een enorme Pietje precies zijn geweest. Er zijn maar twee trefwoorden ten onrechte dubbel opgenomen, namelijk **maag** en **pompoen** - de eerste maal staat **pompoen** tussen **palmboom** en **Pan**, dus alsof de spelling ‘pampoen’ zou zijn. Verder zijn vier woorden zowel onder de *C* als onder de *K* opgenomen - een geval van dubbelspelling waar je toch nauwelijks bezwaar tegen kunt maken: **koekoek**, **kracht**, **krankheid**, **kruis**; omdat de laatste drie woorden slechts een verwijzing bevatten, heb ik ze in de omgespelde versie samengevoegd met de *c*-spelling in Smyters.

Daarnaast heeft Smyters soms bewust hetzelfde trefwoord tweemaal direct na elkaar opgenomen; het gaat dan om een trefwoord dat verschillende betekenissen heeft, bijvoorbeeld **hoofd**: van dieren en van mensen. Deze gevallen heb ik van elkaar onderscheiden door toevoeging van een betekenis tussen vierkante haken; soms geeft ook Smyters op de plaats van het eerste epitheton na het trefwoord een betekenisaanduiding.

Verder alfabetiseert Smyters sommige samenstellingen opzettelijk op het tweede deel. Zo komen bij hem **H. Geest** na **geest** en **vrije kunsten** na **kunstenaar**; in de alfabetisering van de herdruk is dit gewijzigd.

Ook in de verwijzingen naar andere trefwoorden heeft Smyters opmerkelijk weinig fouten gemaakt. Ik heb slechts één loze verwijzing gevonden: bij **sonnet** verwijst hij naar **klinkvers of vers**; **klinkvers** is echter niet opgenomen.

Wat vaker zien we dat hij kleine spelvarianten in de verwijzing schrijft, of ver-

wijst naar een woord met een iets andere uitgang. De lezer komt dan toch meestal wel uit bij het juiste woord, alleen in de gevallen waar de beginletter verschilt, kost dat iets meer moeite. Zo verwijst hij bij **blinking** naar *cieraet*, wat echter als *ciraet* is opgenomen, bij **graan** naar *zaedt*, dat als *zaet* in het woordenboek staat, bij **wiel** naar *radt* (in het woordenboek *rat*). Lastiger voor de toenmalige gebruiker was de verwijzing bij **schans** naar *kasteel*, waar het woordenboek *casteel* geeft, en bij **voorhuis** naar *zale*, waar *sale* is opgenomen. Al deze spellingvarianten zijn bij de omspelling door ons automatisch goed gekomen.

Verwijzingen naar woorden met andere uitgangen vinden we bij **fruit**, waar Smyters naar *vruchten* verwijst (in het woordenboek is *vrucht* opgenomen), bij **gratie**, waar naar *aendacht* is verwezen (in het woordenboek *aandachtigheid*), bij **onachtbaar** met verwijzing naar *snoode* (in het woordenboek *snodigheid*), bij **speurhond**, dat naar *brack* verwijst (in het woordenboek *brackhondt*), en ten slotte bij **wassing of toename**, waar naar *overvloedich* is verwezen (in het woordenboek *overvloedicheyt*). Op een bestand van ruim 2800 woorden en met de toenmalige technische mogelijkheden verdient het geringe aantal onregelmatigheden wel een enorm compliment.

Twee varianten van het trefwoord

In 402 gevallen geeft Smyters twee trefwoorden, gescheiden door ‘of’. Soms gaat het dan om twee synoniemen (**achtneming of waarneming**), soms om spelvarianten (die bij de omspelling verdwijnen; in de spelling van Smyters bijvoorbeeld: **ammer ofte amber**), soms worden naast elkaar een Nederlands en een vreemd woord geplaatst (**adieu of afscheid, besluit of resolutie, echo of weergalm, elegie of treurlied**), en soms gaat het om een Zuid-Nederlandse naast een Noord-Nederlandse variant. De Vooy, die een kort stuk aan het werk van Smyters gewijd heeft, merkt daarbij op dat de Zuid-Nederlander Smyters dikwijls de Noord-Nederlandse variant vermeldt vóór het Zuid-Nederlandse woord, bijvoorbeeld: **bedstede of koets, blad of loof, kogel of kloot, dal of vallei, goot of riool, ham of hesp, pannenkoeken of struiven, pijl of schicht, schop of spa, slachter of vleeshouwer, slaap of vaak, weide of beemd, zieke of kranke**.

In verreweg de meeste gevallen heeft Smyters het tweede woord niet ook nog apart als trefwoord opgenomen; soms echter heeft hij dat wel gedaan - gegeven de soms ver uiteengelegen alfabetische plaats is dat wel zo gebruiksvriendelijk. Soms heeft hij dan bij het tweede woord verwezen naar het eerste, maar in andere gevallen krijgen beide woorden epitheta - die dan deels van elkaar verschillen.

Uniek

Het woordenboek van Smyters is voor het Nederlands uniek: er bestaat tot op heden geen woordenboek dat een opsomming geeft van meer of minder vaste verbindingen van zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden, van synoniemen en antoniemen. Een dergelijk woordenboek bestaat wel voor bijvoorbeeld het Russisch en Engels; het wordt daar combinatorisch woordenboek genoemd (en bevat overigens in tegenstelling tot de *Epitheta* ook werkwoorden en voorzetsels).

In de bibliografie van Nederlandse woordenboeken van Claes is Smyters dan ook, bij gebrek aan een passende categorie, opgevoerd onder de ‘synoniemenwoordenboeken’. Natuurlijk hebben de *Epitheta* overeenkomsten met woordenboeken als *Het juiste woord* van L. Brouwers en vooral met de *Prisma taalschat* van G.A. Mesters uit 1956, maar de opzet en doelstelling van Smyters zijn uniek en nooit nagevolgd.

Het werk is vanwege de alledaagse woorden in de eerste plaats een rijke bron voor onze kennis van de zeventiende eeuw. Het *WNT* gebruikt Smyters dan ook als een van zijn bronnen, zij het pas in de na 1972 gepubliceerde delen: in een deel van de R, de T, U, V, W en Z worden tal van Smyters-woorden aangehaald, in totaal 245 maal.

Het werk van Smyters mag dan uit 1620 stammen, het is zeker niet gedateerd. Ook nu nog kunnen journalisten en schrijvers die zoeken naar een frisse en originele woordkeus, hun voordeel doen met de *Epitheta*. Hopelijk vindt deze heruitgave navolging en worden versleten metaforen en vaste verbindingen vervangen door originele Smyters-vondsten. Is het niet verrassend om een proces als *scheurbeurs* [aanslag op de portemonnee] of *gruwelmonster* te omschrijven, een lekkerbek te karakteriseren als *likspit* [die het spit aflikt], *schotellikker*; *teljoorlikker* [bordenlikker], *keukenbewaarder* [keukenbewaker], *snuffelschapraai* [die door de etenskasten snuffelt], een predikant *tekstrijk en zinrijk* te noemen, en te spreken van de *botmakende dronkenschap van een roodneuzige drinkebroer*?

Ook voor taalkundigen is Smyters een goudmijn. Zo vinden we bijvoorbeeld bij Smyters twee woorden waarvan tot nu toe volgens het *WNT* geen bewijspplaatsen waren gevonden: onder **hof** noemt Smyters *geplot(t)erd* [geplukt, geoogst]; het *WNT* vermeldt onder **ploten** ‘slaan’ dat het frequentatief *ploteren* niet-geattesteerd is. Bij dezen dus. En onder **kappers** [kappertjes] geeft Smyters het zelfstandig naamwoord *brem* [pekel], een vorm waarvan het *WNT* onder **brijn** zegt dat het ‘door geene oudere bewijspplaats gestaafd’ is.

Bijna vier eeuwen na Smyters sluit ik me graag aan bij de door hem uitgesproken hoop dat dit werk ‘het nut van het algemeen’ dient, en ‘dienstig is voor allen die de dichtkunst beminnen, maar ook om alle andere Nederlandse geschriften mee te versieren’.

Literatuur

- Aa, A.J. van der e.a. (1852-1878), *Biographisch woordenboek der Nederlanden, bevattende levensbeschrijvingen van zoodanige personen, die zich op eenigerlei wijze in ons vaderland vermaard gemaakt hebben*, Haarlem, 21 delen.
- Bierens de Haan, David (1883), *Bibliographie néerlandaise historique-scientifique*, Rome.
- Biographie Nationale de Belgique* (1866-1982), publiée par l'Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts, Brussel.
- Biografische index van de Benelux = Index biographique des pays du Bénélux* (1997), ed. Willemmina van der Meer, München; een register op de microfiche-uitgave: *Biografisch archief van de Benelux = Archives biographiques des pays du Benelux* (1992-), ed. Willi Gorzny, Willemmina van der Meer, Microfiche-Edition, München. [Eine Kumulation von Einträgen aus 122 der wichtigsten biographischen Nachschlagwerke der Niederlande, Belgiens und Luxemburgs vom Ende des 16. Jahrhunderts bis zum Beginn des 20. Jahrhunderts.]
- Bockstaele, P. (1979), 'Een onbekende arithmetica van Anthoni Smyters', in: *Tijdschrift voor de geschiedenis der geneeskunde, natuurwetenschappen, wiskunde en techniek* 2, 47-51.
- Bork, G.J. van en P.J. Verkruijsse (1985), *De Nederlandse en Vlaamse auteurs van middeleeuwen tot heden met inbegrip van de Friese auteurs*, Weesp.
- Branden, Lode van den (1955), *Het streven naar verheerlijking, zuivering en opbouw van het Nederlands in de 16de en het eerste kwart van de 17de eeuw*, Leuven. Ongepubliceerd proefschrift.
- Branden, L. van den (1967), *Het streven naar verheerlijking, zuivering en opbouw van het Nederlands in de 16e eeuw*, Arnhem.
- Briels, J.G.C.A. (1973), 'Zuidnederlandse onderwijskrachten in Noordnederland, 1570-1630. Een bijdrage tot de kennis van het schoolwezen in de Republiek', in: *Archief voor de geschiedenis van de katholieke kerk in Nederland* 15, 270-271.
- Cd-rom Middelnederlands* (1998), Den Haag/Antwerpen.
- Cd-rom Woordenboek der Nederlandsche taal* (1995), Rotterdam.
- Dibbets, G.R.W. (1986), 'Anthoni Smyters over de spelling van het Nederlands (A^o 1613)', in: *Tijdschrift voor Nederlandse taal- en letterkunde* 102, 104-121.
- Groote, H.L.V. de (1967), 'De zestiende-eeuwse Antwerpse schoolmeesters', in: *Bijdragen tot de geschiedenis inzonderheid van het oud hertogdom Brabant* 50, 179-318.
- Heersche, J.P.G. en H.M. Hermkens (1988), *Woordenschat. Woorden die bij hertaling van Nederlandse literaire teksten uit vroeger eeuwen struikelblokken vormen, etymologisch en logisch geordend*, Utrecht.

- Mak, J.J. (1959), *Rhetoricaal Glossarium*, Assen.
- Middelnederlandsch handwoordenboek, Supplement* (1983), door J.J. van der Voort van der Kleij, Leiden/Antwerpen.
- Middelnederlandsch woordenboek* van E. Verwijs en J. Verdam (1885-1929), 's-Gravenhage, 9 delen. Deel 10: *Tekstcritiek en bouwstoffen* van J. Verdam en Willem de Vreese, 1927-1941, 's-Gravenhage.
- Muller, Fred. en E.H. Renkema (1967), *Beknopt Latijns-Nederlands woordenboek*, 11e druk, Groningen.
- Nationaal biografisch woordenboek* (1964), Koninklijke Vlaamse Academiën van België, Brussel, deel 1, kolom 920-926.
- Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft* (1894-1980), neue Bearb. begonnen von Georg Wissowa; fortgef. von Wilhelm Kroll und Karl Mittelhaus; unter Mitw. zahlreicher Fachgenossen hrsg. von Konrat Ziegler, Wilhelm Kroll und Kurt Witte, Stuttgart: Metzler; München: Druckenmueller.
- Der Kleine Pauly. Lexikon der Antike* (1979), München. Auf der Grundlage von Pauly's Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft unter Mitwirkung zahlreicher Fachgelehrter bearbeitet und herausgegeben von Konrat Ziegler und Walther Sontheimer, 5 delen.
- Porte, Maurice de la (1571), *Les Épithètes*, Parijs; fotomechanische herdruk Slatkine Reprints Genève, 1973.
- Riemens, K.-J. (1919), *Esquisse historique de l'enseignement du français en Hollande du XVIe au XIXe siècle*, Leiden.
- Smeur, A.J.E.M. (1960), *De zestiende-eeuwse Nederlandse rekenboeken*, dissertatie, 's-Gravenhage.
- Sterkenburg, P.G.J. van (1981), *Een glossarium van zeventiende-eeuws Nederlands*, Groningen.
- Tempelaars, Rob (1991), 'Over de Das die fietste als een tijger en zijn soortgenoten. De term bijnaam als opmaat tot categorisering van 20ste-eeuwse (individuele) persoonsbijnamen', in: *Jaarboek van de Stichting Instituut voor Nederlandse Lexicologie, overzicht van het jaar 1990*, 67-94.
- Toorn, M.C. van den e.a. (red.) (1997), *Geschiedenis van de Nederlandse taal*, Amsterdam.
- Van Dale = Geerts, G. en H. Heestermans (red.) (1995), *Van Dale's groot woordenboek der Nederlandse taal*, 12e druk in de nieuwe spelling.
- Vooy's, C.G.N. de (1947), 'De Epitheta van Anthoni Smijters', in: *Verzamelde taalkundige opstellen III*, 113-117, Groningen.
- Vooy's, C.G.N. de (1952), *Geschiedenis van de Nederlandse taal*, 5e druk, Antwerpen.

- Wal, Marijke van der, i.s.m. Cor van Bree (1992), *Geschiedenis van het Nederlands*, Utrecht.
- Wal, M.J. van der (1995), *De moedertaal centraal. Standaardisatie-aspecten in de Nederlanden omstreeks 1650*, 's-Gravenhage.
- Winkel, J. te (1922-1927), *De ontwikkelingsgang der Nederlandsche letterkunde*, Haarlem, 7 delen.
- Winkler Prins Lexicon van de Nederlandse letterkunde* (1986), Amsterdam/Brussel, 2e druk.
- Witsen Geysbeek, Pieter G. (1821-1827), *Biographisch, anthologisch en critisch woordenboek der Nederduitse dichters*, Amsterdam.
- WNT = Woordenboek der Nederlandsche taal* (1882-1998), 's-Gravenhage/Leiden.

Enige sonnetten van Smyters

Anthoni Smyters was een veelzijdig auteur: hij schreef een aantal schrijf- en rekenboekjes, hij vertaalde op rijm (!) de fabels van Aesopus, hij schreef de hier heruitgegeven *Epitheta*, en tot besluit schreef hij sonnetten. Deze sonnetten zijn nooit apart uitgegeven - daarvoor waren het er te weinig - maar ze waren altijd onderdeel van een ander werk. Smyters schreef een lofdicht in vijf werken van zijn vriend Zacharias Heyns, hij begint zijn vertaling van de fabels van Aesopus met een sonnet, en ook in de *Epitheta* laat hij zich niet onbetuigd: hij begint en eindigt het werk met een sonnet en geeft bij sommige trefwoorden een korter of langer gedicht, bijvoorbeeld bij het woord **zandloper**, dat in het biografisch woordenboek van Witsen Geysbeek uit 1824 gekarakteriseerd wordt als ‘een niet ongeestig versken’.

Het beginsonnet van de *Epitheta* luidt, in hertaalde vorm:

Aan de Liefhebbers der Rhetorica

Wanneer de *Natuur* u wil porren om iets te dichten,
 Zoveel als gij op rijm door de Rhetorica vermoogt,
 De *Ambrosijn* geproefd, en op de *Helicon* u hebt verpoosd,
 En als der *Muzen* gunst u raadt de *Lier* te laten klinken:

Als gij der *Goden* lof, der *Helden* eer wilt zingen,
 De *Heroïsche* kloeke daden van vroomheid en van moed,
 Van liefde of van leed, van treurnis of van vreugd,
 Van oorlog of van vreê de oorsprong wilt belichten -

Bedenk dan dat de *Poëtenkunst* [dichtkunst] uit de *Hemelen* is gedaald
 Niet opdat de roem der slechten door u worde verhaald,
 Tot sterking van het kwaad of van het slechte wezen.

Als gij van *Venus* zingt, oft verhaal van *Cupido*,
 Of van *Genegenheid* - bedenk in uw Lied dan ook:
Apollo heeft altijd de *Oprechtheid* hoog geprezen.

De cursieve woorden (overgenomen uit het origineel) zijn vrijwel allemaal min of meer in deze vorm als trefwoord in het woordenboek opgenomen. Hierna volgt Smyters' motto:

Mijn haters zijn zot.
 [Degenen die mij benijden, zijn gek.]

In andere boeken gebruikte hij ook wel als motto: ‘Godt en niet meer’. Het slotsonnet van de *Epitheta* is een nederige apologie:

Aan iedereen

Voor u, o vriend, is dit eenvoudig werkje,
 Waarin veel meer moeite dan kennis is gestopt,
 Geen dank, geen eer, verwacht ik te ontvangen,
 Mijn haar is grijs: geen kans heb ik op ijd'le roem.

Het nut van het algemeen was het doel van mijn streven,
 Want wat ik eerst begonnen was te doen,
 En waar ik lust in kreeg om verder mee te gaan,
 Deed hopen dat de arbeid mocht beklijven.

Wil dan de moeite, hieraan besteed
 Ten goede duiden, uw oog voor ergernis sluiten;
 Maar 't staat u vrij te loven of te misprijzen.

Ik ben al blij, al krijg ik dank noch eer,
 Als u maar weet dat ik gepoogd heb, meer
 u te gerieven, dan een geleerd betoog te houden.

Het sonnet waarmee Smyters zijn vertaling van de fabels van Aesopus begint, toont zijn liefde voor het Nederlands. Hij verontschuldigt zich in de laatste regels voor het gebruik van vreemde woorden, hoewel hij deze in het werk relatief weinig gebruikt. Het sonnet luidt:

Aan de liefhebbers der retorica

O edele geesten, geleerd in de oude poëzieën,
 Gij die Retorica verstaat, en goede kunst bemint:
 Duid 't ons niet euvel wanneer gij hier ontdekt
 Dat wij het Franse vers in het Nederlands ontvluchten.
 Wat het onverstand uitlacht, en ook der spotters pijlen,
 Wij trekken het ons niet aan - wij achten hém een vriend
 Die kunst voortbrengt, verhoogt, en inzien kan
 Dat als er beters komt, de oude slechte trant moet zwichten.
 Dat deze wijze, meer dan de oude, voorkeur verdient
 Leert zelfs ons gehoor bij het lezen op die wijze,
 Als zij sticht en in toom houdt de haperende tong.
 En als een uitheems woord in onze verzen slecht
 Verstaan wordt - bedenk dat wij het spreekwoord volgen:
 Gewoonte baart natuur bij de ouden en bij de jongen.

Het voorwoord van Smyters

Het originele voorwoord bestaat uit drie alinea's. Omdat de moderne lezer daarbij onherroepelijk het overzicht verliest, hebben wij een eigen alinea-indeling gemaakt. Het voorwoord is in lange, ingewikkelde zinnen en moeizame taal geschreven. Bij het hertalen van het voorwoord zijn we omwille van de begrijpelijkheid dan ook verder van de oorspronkelijke tekst afgeweken dan bij het hertalen van de encyclopedische informatie bij de trefwoorden, die vaak eenvoudiger geformuleerd was. Toch menen we dat het karakter van het voorwoord niet wezenlijk is aangetast. De voorlaatste alinea over de spelling geldt uiteraard niet voor de omgespelde versie. De term 'epitheta' hebben we laten staan, waarbij, zoals boven uitgelegd, bedacht moet worden dat Smyters deze term ruimer opvat dan de moderne lezer geneigd is te doen.

Voorwoord

Tot hen die de Nederlandse taal liefhebben

Ik wil niet, vereerde lezer, dat het u onbekend is wat mij ertoe gebracht heeft om dit Nederlandse Epithetaboek in druk uit te geven: ik heb er namelijk vele jaren lang mijn beroep van gemaakt om de jeugd in de Franse taal te onderwijzen, en heb daartoe diverse historiën, poëtische werken en andere geschriften aan hen voorgelezen, en ik heb ze die leren vertalen in het Nederlands. Ook is het zo dat (onder anderen) de dichters in hun geschriften en in hun verhalende gedichten veel vreemde (niet algemeen gebruikte) naamwoorden en bijnaamwoorden gebruiken die niet in onze Nederlandse woordenboeken staan. Om mijn leerlingen voldoening te schenken en ze te helpen aan een verklaring moest ik mijzelf erin bekwamen een groot aantal van die woorden met hun epitheta te verzamelen, om ze te gelegener tijd alfabetisch te ordenen. Ten slotte heb ik ook besloten om de Franse epitheta van Maurice de la Porte in hun geheel te vertalen, en die te voegen bij mijn verzameling.

Dat is sommige liefhebbers van kunst en wetenschap zeer bevallen, en menigmaal hebben zij mij aangespoord om onze Nederlandse rederijders de eervolle dienst te bewijzen hun deze ter beschikking te stellen, vooral omdat enkele taalliefhebbers moeite doen en zich beijveren de Nederlandse taal op te bouwen, te zuiveren, te stichten, te verrijken en te versieren. Als er vele wetenschappelijke en literaire boeken in het Nederlands geschreven zijn, zou blijken dat het Nederlands ver uitsteekt boven andere talen. Als degenen wier taak dat is, hun plicht beliefden te doen en voortgingen met het goed begonnen werk, zou men de Nederlandse taal in korte tijd bloeiend maken, en ermee in alle takken van kunst en wetenschap net zoveel kunnen bereiken als welke andere naties met hun taal ooit hebben bereikt.

Dit heeft mij, vereerde Lezer, ertoe gebracht om deze steen voor de opbouw van onze Nederlandse taal aan te dragen, om het gebouw daarmee te helpen bevorderen, sieren, en om haar te gebruiken voor allerlei geschriften, zowel in proza als op

rijm, haar te verrijken, versterken, steviger te maken en te verbreiden, dat wil zeggen, om de werkwoorden, naamwoorden en bijnaamwoorden een passende steun te geven in alle poëtische werken, historiën, en voor hen die van de pen leven. Immers, de dichtkunst bestaat er vooral in de samenhang van de zaken waarover zij spreekt of schrijft elegant te verwoorden - en daarvoor is het nodig geschikte woorden te kiezen om de argumenten betrouwbaar te maken, zoals de goede schilders hun schilderijen met diverse kleuren sieren en een schone schijn weten te creëren, zodat het oog er behagen in schept wanneer het met bewondering de levendigheid van de afbeeldingen aanschouwt. En zo moet ook de dichter zijn schone woorden met geschikte epitheta versieren, en die er zo aan toevoegen dat ze de zaak zinvol ordenen en presenteren, zodat het luisterende oor er met bewondering kennis van neemt.

Maar om de epitheta op gepaste wijze te gebruiken, moet men op twee dingen letten: ten eerste de aard van de zaken die men zich voorneemt te behandelen; ten tweede de kracht en de uitwerking die ze hebben. Wanneer men bij het ordenen van de epitheta nu eens op de ene zaak let, dan weer op de andere, en soms op allebei, merkt men duidelijk dat ze er niet alleen maar bij gezet zijn omdat ze kunstzinnig zijn, maar meer omdat ze passen bij de aard der zaken en de wezenlijke uitwerking daarvan, dat ze er goed bij horen, en goed duidelijk maken hoe alles in elkaar zit. Alleen zo kan het verloop van het verhaal goed samenhangend verwoord en begrepen worden - zoals de schilder met zijn schilderstuk de gemoedsbeweging zichtbaar maakt. Immers, zoals men zijn woorden kiest op grond van de eigenschappen der dingen, hun omstandigheden en uitwerking, zo moet men vervolgens op grond van de inhoud ook de epitheta kiezen die men bij de woorden voegt. Anders zou de uiteenzetting een ongeordende en onwaarachtige indruk maken - ik bedoel daarmee dat alle dingen zo moeten worden geordend dat men opmerkt dat ze op die plaats staan omdat ze daar vereist zijn; want als ze niet op hun plaats staan en niet ter zake dienen - zelfs al klinkt het argument nog wel een beetje goed - en niet bij het onderwerp passen, dan maken ze het verhaal toch lusteloos, onaangenaam en afschuwelijk voor wie ernaar luistert.

Neem als voorbeeld de vaardige luitspelers, die bij het spelen een zeer aangename harmonie ten gehore brengen door nu eens verschillende snaren onberoerd te laten en dan weer alle snaren in één greep samen te nemen - zo is het ook met de epitheta: als men er nu eens een weglaat, dan weer twee of meer toevoegt (al naargelang dat nodig is), dan geeft dat een mooi vloeiend betoog, vooral wanneer het onderwerp van nature zo is geordend dat het de epitheta nodig heeft of kan ontberen omdat het van zichzelf goed of sterk genoeg is om de zaak geheel met haar inwendige en uitwendige omstandigheden zo uiteen te zetten en weer te geven als nodig is. En dit moet discreet en voorzichtig worden gedaan, zodat de naamwoorden dienen ter verklaring en uitlegging, en de glans en verlichting geven die de zin en het wezen van de verhandeling nodig hebben, teneinde die zo te verwoorden dat de toehoorders met genoegen hun geest ertoe zetten om te luisteren naar datgene wat men te zeggen heeft.

Onze Nederlandse taal wordt in de dichtkunst vloeiend en rijk genoeg bevon-

den om dat allemaal inderdaad te volbrengen. Dat ziet men ook bij sommige bevorderaars, die de Nederlandse taal geregeld op allerlei plaatsen beginnen aan te wenden: duidelijk blijkt dat zij noch voor de volkstalen noch voor de klassieke talen onder hoeft te doen wat betreft de woordvoorraad, de geschiktheid van rijmwoorden en de grote verscheidenheid van naamwoorden en sierlijke epitheta. Voorts blijkt dat een betoog met precies zoveel variatie en op precies zoveel manieren versierd, uitgebreid, vergroot of verkleind kan worden, en dat aan de betekenis ook net zoveel inhoud gegeven kan worden, als dat in welke andere taal ook mogelijk is. Bovendien blijkt uit dit Epithetaboek dat er, behalve de naamwoorden die *Maurice de la Porte* in zijn boek heeft en die hier vertaald zijn, nog talloze andere Nederlandse toegevoegd zijn, en nog dagelijks uit de geschriften der dichters ter beschikking komen, en geschapen en bedacht worden - dit geeft mij de zekerheid dat als onze nakomelingen hier ook nog wat bij bedenken ter verbetering en er nog wat aan toevoegen, zij onze Nederlandse taal aldus na verloop van tijd tot een volmaakte taal zullen maken, zich daarbij baserend op de oorsprong en de schoonheid van onze moedertaal het Hoogduits, die allang in overeenstemming is gebracht met de grammaticale regels.

Daarbij moeten zij zich niets aantrekken van onverstandige en kwaadwillende lieden die dit afkeuren, omdat iedereen weet dat dat volkje het niet kan uitstaan dat iemand zich het werk van een ander toe-eigent. Neen, dat is niet zich het werk van een ander toe-eigenen, maar bewijzen dat onze Nederlandse taal niet barbaars, ruw of ongeordend is - bewijzen dat men uit de oorsprong [namelijk het Hoogduits] de mogelijkheid haalt om onze taal te eren en te bewerken teneinde haar tot volmaaktheid te brengen. Door zulke middelen kan onze jeugd leren van het lezen, schrijven en het zich bezighouden met de Franse en Nederlandse dichters, waardoor (zoals gezegd) onze landslieden een dienst bewezen wordt en waardoor ze meer bereid zijn om zich in hun moedertaal te bekwamen.

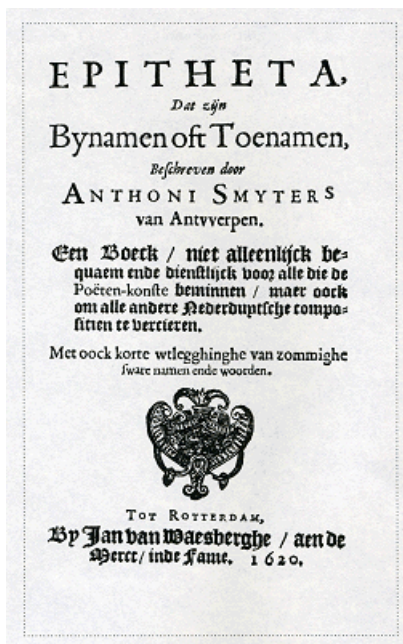
Ik van mijn kant beken ronduit dat ik dit werk vooral begonnen ben voor mijn eigen onderzoek, om het geheugen te versterken; nu is het uitgekomen tot nut van mijn naasten, van wie tot nog toe bij mijn weten niemand de moeite genomen heeft om in het Hoogduits of in het Nederlands epitheta in druk te laten verschijnen. Toen ik dit besepte heb ik, met meer bereidheid dan bekwaamheid, mij daartoe verstout, omdat ik meende aldus een niet geringe bijdrage te leveren door onze Nederlandse geletterden en kunstminnende edele geesten met ons werk te helpen en hun behulpzaam te zijn, alsook degenen die in het Latijn of andere klassieke talen niet vaardig zijn, die allerlei boeken niet kunnen betalen of wie het aan tijd ontbreekt om veel boeken door te lezen.

Mocht nu iemand willen weten waarom ik dit soort werk doe en zo de nadruk leg op de schoonheid van onze taal, dan moet hij weten dat de tongen of talen gaven zijn van de Heilige Geest, en dus naar redelijkheid in achting en ere gehouden dienen te worden - vooral omdat een geordende taal, tekst of betoog veel meer goeds en voordeligs oplevert, en de toehoorders en lezers sterker ontroert dan een ongerijmde, grove en ongeordende taal, tekst of betoog. Niettemin ben ik er zeker van dat er velen zijn die geen trek in deze nieuwe kost zullen hebben, en hem zul-

len verwerpen en minachten - maar wetend welk belang dit alles heeft, beschouw ik zulke onterechte kritiek als minder dan niets waard, daar men de jongelui eerder zou schaden dan helpen als men eropuit is ze te behagen. Ik heb dit werk slechts geschreven om van nut te zijn, terwijl ik wachtte en hoopte dat een geleerd iemand die onze taal een warm hart was toegedaan, deze taak met genoeg en vaardigheid op zich zou nemen.

Ten slotte, vereerde lezer, mochten mij soms enkele onterechte woorden ontglipt zijn, dan is dat buiten mijn wil en buiten mijn weten, door onkunde of onvoorzichtigheid gebeurd - wil mij dus verontschuldigen, en bedenk daarbij dat alle begin moeilijk is, en houd rekening met mijn verlangen om onze moedertaal te zien bloeien en daaraan bij te dragen. Als er enkele woorden die met verschillende letters beginnen, niet in de volgorde van het ABC op elkaar volgen, dan gelieve u die op de andere plek te zoeken, bijvoorbeeld *gonste* [*gunst*]: vindt u die niet onder de letter *g*, zoek dan onder de letter *i* [*j*] bij *jonste*, zoek *clare* [*claar*] bij *klare* [*klaar*] enzovoorts. Ook moet u weten dat wij tussen *i* en *y*, evenals tussen *f* en *ph*, en *s* en *z* weinig onderscheid hebben gemaakt - dit is gebeurd omdat sommige Nederlanders ook weinig onderscheid maken tussen die letters, en soms de ene, soms de andere gebruiken.

Hiermede hebt u, dunkt mij, voldoende uitleg ontvangen, en ook een gemotiveerde verklaring gekregen over de reden waarom ik dit niet geringe karwei ondernomen heb. Ik hoop dat ook anderen aan de slag zullen gaan om soortgelijke of passender stenen aan te dragen voor de opbouw van de Nederlandse taal, opdat dit gebouw mettertijd volmaakt opgericht moge worden en opdat onze moedertaal moge bloeien.

Titelpagina

Hiernaast en hieronder de titelpagina van de *Epitheta* in facsimile en hertaald. De Faam is de naam van het huis van de drukker/uitgever (een functie die in die tijd nog in één persoon verenigd was).

EPITHETA,

Dat zijn

Bijnamen of Toenamen,

Beschreven door

ANTHONI SMYTERS

van Antwerpen.

Een Boek dat niet alleen geschikt en dienstig is voor allen die de dichtkunst beminnen,
maar ook om alle andere Nederlandse geschriften mee te versieren.

Met ook korte verklaring van sommige moeilijke namen en woorden.

Te Rotterdam, Bij Jan van Waesberghe, aan de Markt, in de Faam, 1620.

De heruitgave van de *Epitheta* van Smyters

Epitheta,

Dat zijn Bijnamen of Toenamen, beschreven door dhr. Anthoni Smyters

A.

aal of paling

(*ael ofte palinck*) glad, slijmachtig, omgekromd, omgewrongen, slangachtig, gedraaid, draaiend, lang, vet, dik, slijmachtig, wispelend [spartelend], dartel, zacht, vochtig, bruin, slibberachtig [glibberig], koortsachtig, kruipachtig, slingerend. *De aal gedijt in zoete wateren in rottende planten, zoals de wormen in de aarde, maar op welke manier dat gebeurt, daarover is men het niet eens. Sommigen zeggen dat deze vis zich voortplant zonder kuit en zonder paring. Anderen menen dat zij paren door zich om elkaar heen te winden. De gezouten palingen zijn de beste, omdat het zout de slijmigheid wegneemt. Zij zijn goed voedsel, maar ongezond voor flegmatische mensen.*

aalmoezenier

[die aalmoezen geeft] (*aelmoessenier*) barmhartig, mild, medelijdend, vriendelijk, gevend, godvruchtig, goedertieren, hartelijk, getrouw, beursdrager, uitdeler.

aanbeeld

(*aenbilt*) smids-, hard, ijzeren, stalen, verstaald, smeed-, zwart, zwaar, geschuurd, blinkend, vast, slotenmakers-, grofsmids-, steeg [hard], behamerd, Vulcanus-, gehoornd [hoekig], arbeidend, stijf [stevig].

aandachtigheid

[aandacht, concentratie] (*aendachticheyt*) devoot, religieus, ijverig, heilig, godvruchtig, innig, diep, gemeen [gewoon], biddend, christelijk, ootmoedig, vurig, schuldig [verschuldigd], plichtig [verschuldigd], hartelijk, eenzaam, zoet, smekend [vleiend], mediterend.

aanlegger

[eiser] (*aenleggher*) in rechte [juridisch], bleek, droevig, opheffend, gunstig, zacht, bestraffend, onverstandig, bot, plomp, bedenkend, crimineel [strafrechtelijk], beschadigd, onrecht, breukeisend [boeteisend], loos [bedrieglijk], subtiel, streng, onrechtvaardig, rechtvaardig.

aanlokking

[verleiding] (*aenlockinghe*) vals, schalks [schurkachtig], loos [doortrapt], bedrieglijk, zoet, zacht, smekend [aanlokkend], pluimstrijkend, lieflijk, troetelend, vriendelijk, behoningd, vleierend, lachend, goedge, behaaglijk, trekkend, koppelaarster, hoeren-.

aanslag

(*aenslach*) verborgen [geheim], doof [niet-openlijk], verraderlijk, gevaarlijk, ongeoorloofd, partijdig, geconspireerd, hatelijk [verafschuwd], gruwelijk, loos [doortrapt], schalks [bedrieglijk], bedrieglijk, verbonden, bezworen, voorgenomen, schelms [schurkachtig], moordenaars-, schendig, benaarstigd [beijverd], moorddadig, vijandelijk, twijfelachtig, ondoenlijk, periculeus, trots, groot, stout [dapper], vermetel, hoog, onzeker, wonderbaar, zwaar, moeilijk, ongelukkig, vijands-, gebroken, verraders-, nederig [laag].

aanstoot of aanval

(*aenstoot ofte aenval*) van oorlogsvolk, kloek, blaffend, gevaarlijk, geluid gevend, geruchtmakend, sterk, machtig, schipbrekend, vermorzelend, stijf [krachtig], periculeus, zee-, verschrikkelijk, schadelijk, briesend, kriegs-, geweldig, tempeestig [stormachtig], stout [driest], brekend, zorgelijk [gevaarlijk], trots, donderend, overweldigend, schreeuwend, brullend, gruwelijk, zwaar, hard, strijd-, furieus, straf [ruw], hard, kloek, stout [dapper], haastig [plotseling], onvoorzien, hoogmoedig.

aanvang of beginsel

(*aenvanck ofte beghintsel*) eerst, moeilijk, zwaar, nieuw, kwellijk [lastig], lustig, stout [dapper], beginnend, smekend [aanlokkend], aanlokkend, blij,

gewillig, zoet, slecht [eenvoudig], verdrietig.

aanzicht

[aangezicht] **of gelaat** (*aensicht ofte ghelaet*) gekleurd, lelijk, schoon [mooi], effen [glad], bebaard, zienspiegel, gesterd [glinsterend], klaar [helder], ootmoedig, getooid, zachtmoedig, moedig, goed, kwaad [slecht], grimmig, uitmuntig [uitmuntend], welbemind, bevallig, baarddragend, schijnend, blinkend, goedertieren, blij, vlammend, vurig, eerbaar, eerlijk, twijfelachtig, aanlokkend, geschilderd [opgemaakt, heel mooi], recht, bleek, dun, klein, verkleind, zwetend, aanzienlijk, veranderlijk, bedroefd, mager, vol, vochtig, statig, smekend [aanlokkend], sneeuwwit, blank, gerimpeld, vreedzaam, schaamachtig [verlegen], boeren-, stemmig, moordenaars-, donker, gekeerd [afgewend], vriendelijk, levendig, beschaamd, duister, mismaakt, straf [streng], invallig [ingevallen], treurig, zwart, rouw-, geveinsd [huichelachtig], grof, ingevallen, gruwelijk, ijselijk, rood, mannen-, manachtig, mannelijk, stuurs, aangenaam, vervaarlijk, minnelijk [beminnelijk], plat, spijtig [trots], afgrijselijk, zedig, rijp, kwellijk [gekweld], mom, dubbel, dreigend, stout [dapper], optrekkend, wezenlijk, fantastiek [zwaarmoedig], genegen, halfbleekvervig [halfbleekkleurig], halfrood, vijands-, klappers- [roddelaars-], gelijkend, tronieachtig [grappig], lachend, getekend, wenkend, schreiend, zorgvuldig [bekommerd], presentabel, vertonend, karmozijn, zeden-vertonend, gerimpeld.

aanziener

[toeschouwer] (*aensiender*) naarstig, diepzinnig [ernstig], zorgvuldig, overdenkend, listig, verstandig, ontdekt, bespiedend, stadig [stadig, onafgebroken], hooggeklommen, opmerkend, ver, lonkend [loerend], loos [bedrieglijk], speculerend, curieus [nieuwsgierig], zonderling [bijzonder], aandachtig, ernstig, schalk [schurkachtig].

aap

(*aep*) geleerd, lelijk, geconterfeit [nagebootst], dansend, bootsig [grappig], springend, tuimelaar, mal, grimmig, luizenvanger, belachelijk [vermakelijk].

aard

(*aerdt*) zie NATUUR.

aardbeziën

[aardbeien] (*eerdbezien*) rood, geschorst [opgebonden], smakelijk, zacht, verversend [verfrissend], bos-, blozend, wild, haag-, zoetzuur, suiker-, zand-.

aarde

(*aerde*) vruchtbaar, slijkerig, voedster, hard, bruin, zwart, beweenselijk [verdienend beweend te worden], moeder aller dingen, veld, brandig [door de zon gestoofd], rond, groeiachtig, onvruchtbaar, geoefend [bewerkt], bezaaid, beplant, mensenhuis, dicht grazig, begraasd, breed, doorgrond, golvig [golvend],

waterachtig, vet, slijmachtig [modderig], ledig, overvloedig, brak, stil, zeldzaam [wonderlijk], droog, vruchtdragend, dartel, koud, zwaar, groen, bebloemd, nat, vast, braak, groenend, ongelukkig, gapend, open, gestrekt, wijnachtig, zoet, voedend, zaai-, turf-, moerasachtig, bezaaid, wijd, nederig [laag], gespit, hof- [tuin-], tuin-, roerlijk [beweeglijk], onroerlijk [onbeweeglijk], metalig [ertsrijk], sulfurig [zwavelachtig], herbergend, bloeiend, vreemd, zwierend, hol, holachtig, bol, vochtig, sterk, vol, bearbeit, geplaagd, bebouwd, doof [levenloos], steenachtig, goede-moeder, diep, modderig, mijnachtig, gemest, ruw, zandachtig, betreden, gekloofd, herberg van alle schepselen, kruidgevend, lieflijk, plat, bezorgersse [bezorgster, verzorgster], ongekeerd, machtig, geroerd [aangeraakt], drekkig [modderig], beslijkt, kleiachtig, pot-, slibberachtig [glibberig], kleverig, profijtelijk, bepaald, rijk, gruisachtig, mergig [merghoudend], rotsig, menieachtig, gewied, woest, deegachtig, afgepaald [begrensd], bos-, steenachtig, geëgd, stofachtig, wild, leemachtig, onbebouwd, vrije woning, bergig, turf-, zavelachtig, dun, geoogst, geëffend, tarwe-, keiachtig, bereid, dijkig [bedijkt], ongrondig, waterachtig, pottenbakkers-, gedolven, biesachtig, gemest, dorstig.

aardigheid of gratie

[bevalligheid, aantrekkelijkheid] (*aerdicheyt ofte gratie*) goddelijk, beleefd, heus [hoffelijk], goed, lustig, welvoegend, gunstig, zonderling [bijzonder], excellent, goedertieren, godvruchtig, barmhartig, medelijdend, menselijk, levendig, schoon [mooi], zoet, eerbaar, vriendelijk, blij, vrolijk, dubbel, aangenaam, aanlokkend, smekend [aanlokkend], vermakelijk, verheugend, bekwaam [aangenaam], edel, vergevend, uitnemend, behaaglijk.

Aäron

(*Aaron*) hogepriester, opperpriester, offeraar, offerpriester, priester der wet, gemij-

terd, geheiligd, gewijde paap [geestelijke].

Hij was de oudste zoon van Amram, drie jaar ouder dan zijn broer Mozes, wiens helper hij is geweest, omdat deze geen spreker was. Na zijn dood heeft zijn zoon Eleazar het priesterambt gekregen.

aars

(*aers* of *eers*) dik, gebild [met billen], bescheten, rond, verheven, grof, groot, dicht [stevig], gevleesd, vast, stijf [stevig], ruw, zwaar, gespannen, gekloofd [gespleten], daverend [trillend].

aas

(*aes*) bedrieglijk, aanlokkend, zoet, verraderlijk, schalk [bedrieglijk], dodelijk, verleidend, aantrekkend [aantrekkelijk], behoningd, lekker, voorbereid, verborgen, loos [bedrieglijk], bedekt.

aaszak

[spijszak, knapzak] (*aessack*) dubbel, bedelaars- of bedel-, diep, troggel- [bedelzak], lang, gemakkelijk, hangend, geladen [vol], bekwaam [handig].

abberdaan

[labberdaan, gezouten kabeljauw] (*aberdaen*) slijmig, vast [stevig], wit, zout, kwalijkziend [slechtziend], hard, bruin, geweekt, grootogig.

abdij

(*abdije*) rijk, gefundeerd [gesticht], mannen-, vrouwen-, monniken-, vet, kloosterlijk, conventelijk, heerlijk, treffelijk, opziend [besturend], gereguleerd [regulier], vertrouwd, devoot, aalmoesdoend, herbergig [herbergzaam], schoon [mooi], groot.

abdis

(*abdisse*) eerbaar, kuis, oud, devoot, ootmoedig, eenvoudig, zoetsprekend, maagdelijk, smekend [vleiend], straf [streng], voorzichtig [wijs].

Abel

(*Abel*) de rechtvaardige, goedertieren, gerecht, vroom [deugdzaam], eerste martelaar, godbehagend, godvruchtig, eenvoudig, zalig.

Op zijn dertigste jaar verwekte Adam Abel, die vanaf zijn jeugd God eerde. Daarom zegende de Heer hem. Hierover werd zijn broer Kaiïn boos, en hij benijdde hem, en daarom sloeg hij hem dood. Van die tijd af wordt Abel de eerste martelaar en hemelbezitter genoemd.

Abraham

(*Abraham*) de patriarch [aartsvader], oudvader, gehoorzaam, oud, wijs, goedevader, Chaldeeër, oprecht, voorzichtig [wijs], vader der gelovigen, profeet, gezegend, gebenedijd [gezegend], rechtvaardig, sterrenkijker, astronoom.

Hij was de zoon van Terah, geboren in Chaldea, en meer dan iemand anders ervaren in alle goddelijke en menselijke dingen. Als eerste hield hij vol (tegen de opinie der Chaldeeën in) dat God alleen de schepper was van hemel en aarde. Hierom moest hij (op Gods bevel) uit zijn land naar Kanaän trekken. Voorts toonde hij zijn bijzondere gehoorzaamheid, toen hij (om de Heer te behagen) gewillig zijn zoon Isaïc ten offer bood.

Absalom

(*Absalom*) Davids zoon, schoon [knap], blond, ellendig, overtreder, onrechtvaardig, onrechtbezitter, vaderslager [vadermoordenaar], vriendelijk, smekend [vleiend], langharig, aantrekkelijk, broedermoorder.

Hij was de mooiste man in Israël, en hij voerde oorlog tegen zijn vader. Toen hij zijn vaders dienaren achtervolgde, reed hij onder een dikke eikenboom door.

[Volgens de bijbel was het andersom en werd Absalom door de dienaren achtervolgd.] Zijn ezel rende onder hem weg, en hij bleef met zijn haar hangen in de takken. Toen dit aan Joab werd bericht, ging hij naar hem toe en doodde hem.

Absyrtus

(*Absyrtus*) jong, onnozel [onschuldig], ontleed [van zijn leden ontdaan].

Ook genaamd Aegialeus, een zoon van Aeëtes, koning van Colchis. Hij werd door zijn zuster Medea in stukken gehouwen, zodat hun vader zich om hem zou bekommeren en de stukken bij elkaar zou rapen en verzamelen, en zij ondertussen in haar plan om met Jason weg te gaan, niet door hun vader gedwarsboomd werd.

abt

(*abt*) oud, waardig, vader, gemijterd, gestafd [met een staf], eerwaardig, gereguleerd [regulier], wereldlijk, vertrouwd, gastvrij, beleefd, devoot, godvruchtig.

academie

(*academie*) geleerd, studieuze, disputerend, filosofen, lerend, geleerdersschool, eerbarmend, bevolkt, van de vrije kunsten, goed geïnductieerd.

Acestes, Aegestes

(*Acestes*) Trojaan, Siciliaan, beleefd, schutten, mild, liberaal, Crinisch [zoon van Criniscus], Hectoriaans.

Volgens de dichters was deze Aegestes een zoon van de rivier de Criniscus, en van Egesta, een Trojaanse vrouw. Toen hij tot koning van Sicilië was gekozen, ontving hij de Trojanen zeer vriendelijk. Daarom werd op Sicilië een stad naar hem Acesta genoemd.

Achaea

(*Achaia*) lieflijk, Grieks, zees [van de zee], havenrijk, rijk.

Dit was een gebied in Griekenland, omringd door de zee behalve aan de noordkant. Het werd genoemd

naar *Achaeus*, de zoon van *Jupiter*. De hoofdstad van dit land was *Corinthe*, dat zeer beroemd was vanwege de rijkdom en de koophandel, en omdat daar een prachtige tempel was, die was gewijd aan *Venus*.

Acheloüs

(*Achelous*) verheven, stuimig [onstuimig], stout [dapper], vlietende god, barig [golvend], oceanisch, vloeiend.

Deze rivier is genoemd naar Acheloüs, koning van Aetolië. Zij ontspringt op de berg Pindus, en scheidt Aetolië van Acarnanië. Acheloüs is ook: water van Tethys en de grote zee [Oceanus], van de Zon en van de Aarde.

Acheron

(*Acheron*) diep, hels [onderwerelds], duister, droevig, donker, dodelijk, fel, ongelukkig, gierig [hebzuchtig], kwelend [lijdend], smartig, ellendig, verslindend.

De dichters zeggen dat Acheron de zoon van Ceres is of van de Aarde, en dat hij geen vader heeft gehad. En ook dat hij naar de onderwereld gestuurd is en daar in een rivier is veranderd.

Achilles

(*Achilles*) de allerkloekste [allersterkste], Grieks, onkwetselijk, kloek, vroom [dapper], raslopend [snellopend], oorlogs [oorlogszuchtig], zeegodinnig [zoon van een zeegodin], Trojaanse schrik [schrik van Troje], looper, stout [dapper], dapper, scherpzinnig, ontemmelijk, grootmoedig, allermachtigst, onbarmhartig, Grieks soldaat, groot, moedig, sterk, krijgsheld, onverbiddelijk, edel, fraai, de bloem der Grieken, lustig, springer, gezonden, razend, wreed, hovaardig, geweldig, verwaand.

Hij was de zoon van Peleus en Thetis, en de sterkste van alle Grieken. Toen hij nog klein was, werd hij door zijn moeder in de Stygische wateren gedoopt, waardoor zijn lichaam onkwetsbaar werd, behalve op de plaats waar zij hem vastgehouden had toen zij hem doopte. Daarna werd hij overgedragen aan Chiron, die hem in de wapenkunst en in de goede zeden onderwees. Toen hij in de tempel van Apollo was, heeft Paris hem met een pijl gedood die hem in zijn hiel trof, omdat hij alleen in dat lichaamsdeel kwetsbaar was.

achterdenken

[achterdocht] (*achterdenken*) jaloers, vreesachtig, kwaad, vals, droef, hatelijk [verafschuwd], treurig, lieflijk, onzeker, kwellijk [lastig], verdrietig, verborgen [heimelijk], jaloezieënkind [geboren uit jaloezie], bedekt [heimelijk], vermoedend [wantrouwend].

achterklap

(*achterclap*) gruwelijk, vervloekt, hatelijk [verafschuwd], boos, afgrijselijk, versmadelijk, schimpig, overlastig, versierd [verzonnen], miszeggend [beledigend], wijflijk [vrouwelijk], leugenaars-, vijandelijk, schadelijk, schandig.

achterklapper

[roddelaar] (*achterclapper*) schandelijk, nijdig [vijandig], lasterlijk, kwaadsprekend, schelms [schurkachtig], klappend [kletsend], snaterend, langtongig, hatelijk [verafschuwd], bijtend, onbeschaamd, schadelijk, spottend, kwellijk [lastig], verwijtachtig, naamrovend, eerschendend.

acht nemen

[het waarnemen] (*achtnemen*) ernstelijk, naarstiglijk, curieuselijk [nieuwsgierig], toelisterend, wakkerlijk, gestadiglijk [regelmatig], standvastiglijk, zorgvuldiglijk, eerbiediglijk.

achtneming of waarneming

(*achtneminghe ofte waarneminghe*) gereguleerd [geordend], gewoonlijk, zorgvuldig, eeuwig, dienstbaar, onveranderlijk, ootmoedig, eerbaar, oprecht, ernstig, gedurig, vast, scherp.

Acrisius

(*Acrisius*) boos, versteend, ellendig, katijvig [ellendig], onzalig, jammerlijk.

Hij was de zoon van koning Abas, en de vader van Danaë, zijn enige dochter. Men voorspelde hem dat hij door het kind dat zij zou baren, gedood zou worden, en om dit te verhinderen, liet hij haar opsluiten in een toren, met het bevel dat niemand bij haar mocht komen. Maar Jupiter veranderde zich in een gouden regen, en hij drong door de muurtegels heen in haar schoot. Zij werd bevrucht en baarde een zoon genaamd Perseus, door wie Acrisius veranderd werd in een steen.

Actaeon

(*Actaeon*) de gehoornde, jager, licht. *Was de zoon van Aristaeus, die toen hij op jacht ging, volgens de dichters, bij toeval Diana geheel naakt zag terwijl zij zich waste in een bron. Zij was zeer beschaamd en uit gramschap veranderde zij hem in een hert, dat door zijn eigen honden werd verscheurd en opgegeten.*

Adam

(*Adam*) eerste mens, eerstgeschapen, ongehoorzame vader, oud, zondaar, zonder moeder.

Zo heette de eerste mens die God schiep, en die nadat hij 930 jaar geleefd had, in Hebron begraven werd in een marmeren graf. Sommigen echter menen dat hij begraven is op de Calvarieberg.

Adamastor

(*Adamastor*) wreed, reus,

Achaemenides' vader, Ulysses' gezelschap.

Dit was een reus van grote gestalte, en een gezelschap van Ulysses. [Hier zijn waarschijnlijk verschillende zaken door elkaar gehaald: bij Rabelais wordt een reus Adamastor genoemd, en bij Vergilius komt een inwoner van Ithaka (geen gezelschap van Ulysses) voor genaamd Adamastus en inderdaad de vader van Achaemenides.]

ader

(*adere*) bloed-, teer, teertjes, zwak, vol, getakt, geopend, lever-, hoofd-, hart-, gezwollen, verborgen, springend [ontspringend], spruitend [uitspruitend], pissend, levend, arterieus [van de slagader], dun, bloedig, huppelend, kloppend, gevlochten, gestrekt, bevend, heet, staand, ontspringend, ziedend [kokend], gekopt, gewreven.

adieu of afscheid

(*a-Dieu, ofte af-scheyt*) vriendelijk, eeuwig, laatst, droevig, pijnlijk, leedwezend, beklagelijk, beschreid, bezucht, beweend, ongewillig [tegen de wil], betraand, berouwend, treurig, betraand.

Adonis

(*Adonis*) edel, schoon [knap], fraai, lieflijk, jagertje, jong, herdertje, minnaar, zoet, purper, jongeling of jongetje.

Een zoon van koning Cinyras, die door Venus vanwege zijn bijzondere schoonheid zeer werd bemind. Toen hij ter jacht ging, werd hij door een wild zwijn dodelijk gewond, tot groot leedwezen van zijn geliefde, die hem, nadat zij hem zeer had beweend, om haar droefheid te verlichten, veranderde in een bloem, die door zijn bloed rood gekleurd is, volgens de dichters. Men kan deze fabel met de zomer vergelijken, waarbij Adonis lijkt op de zon, die als de dagen kort zijn zes maanden in de onderwereld verblijft, en als de dagen lang zijn weer zes maanden in de hemel staat.

Adrastus

(*Adrastus*) Thebaans, Talaus' zoon, Persiaan.

Deze koning van Argos liet als eerste een tempel voor de godin Nemesis bouwen.

Aeacus

(*Aecus*) Jupiters zoon, straf [streng], wreed, stuur [stuurs], gerechtig, rechtvaardig, onverbiddelijk, onbeweeglijk [standvastig], Ionisch.

De dichters vertellen dat hij samen met Rhadamanthus en Minos rechter in de onderwereld was, omdat hij zo'n goede rechtspreker was.

Aegina

(*Aegina*) schoon [mooi], aardig, vriendelijk, fraai, eerlijk, beleefd.

Zij was de dochter van Asopus, koning van Beotië. Toen Jupiter op haar verliefd werd, veranderde hij zich in vuur om met haar het werk dat alle minnaars nastreven, te volbrengen. Men meent dat Aeacus en Rhadamanthus uit hen geboren zijn.

Aegipanen

(*Aegipanen*) gehoornd, half geiten, geitenvoets, naakt, bosgodisch, boswachters.

Vroeger beschouwde men deze mensen, net zoals waarzeggers, saters of onnatuurlijke mensen, als monsters of bosgoden.

Aegisthus

(*Aegisthus*) Thyestes' zoon, overspeler, lanterfant, hoereerder, leegganger [leegloper], verrader, hoogmoedig, moorder, kwaaddoender, boos, traag, schandelijk.

Zijn moeder heet Pelopia, dochter van Thyestes. Toen hij nog een klein kind was, liet zijn moeder hem naar de wildernis brengen om door de wilde dieren verslonden te worden, opdat haar slechtheid niet ontdekt zou worden [Aegisthus was namelijk het kind van Pelopia en haar vader Thyestes.]. Maar een herder nam hem op en voedde hem met geitenmelk. Toen Aegisthus volwassen was geworden, liet hij Atreus en zijn zoon Agamemnon doden. Om de dood van zijn vader te wreken, doodde Orestes op zijn beurt Aegisthus en zijn eigen moeder Clytaemnestra.

Aeneas

(*Aeneas*) Anchises' zoon, godvruchtig, getrouw, gehoorzaam, godsdienstig, voorvader der Romeinen, hoogmoedig, vluchtend, vlieder, van het geslacht der goden, barmhartig, medelijdend, vreemdeling, kloek, vroom [dapper], hoofdman, Trojaan, hertog, schutter, meinedig, godinnenzoon.

Was de zoon van Anchises en Venus. Na de verwoesting van Troje zocht hij zijn geluk en kwam terecht in Italië, waar hij een stad stichtte die hij Lavinium noemde. Drie jaar later stierf hij daar. De vermaarde dichter Vergilius heeft in zijn verzen zoveel over hem geschreven dat iedereen er voldoende van weet.

Aeolus

(*Aeolus*) stormend, windgod, koning der winden, heersend, Jupiters zoon, geweldig, drijvend, windig, waaiend, blazend, buiend [buiig], stadig [bedaard], verwoester, razend, middelaar.

Volgens de dichters was Aeolus de zoon van Jupiter en Sergistis, de dochter van Hypotas, koning van Troje.

Aesculapius

(*Aesculapius*) Apollo's zoon, opperste medicijn [arts], gebaard [met een baard], goddelijk, zonnekind.

afgod

(*afgodt*) geveinsd, leugenachtig, ijdel [waardeloos], dood, beroekt [aangeslagen door wierookdampen], oud, gruwelijk, eerbewezen,

verheven, doof, stom [niet sprekend], duivels, fabelachtig, onnut, bedrieglijk, onrein, onzuiver, vals.

afgodendienaar

(*afgodendienaer*) ijverig, heidens, ongelukkig, onzalig, ongelovig, superstitieus, verdoemd, hartknagend [hartverscheurend], gruwelijk, onwetend, ellendig, bot, geveinsd.

afgoderij

(*afgoderije*) oud, vervloekt, afgrijselijk, Egyptisch, boos, beestig, gierig [hebzuchtig], gemeen [gewoon], etnisch [heidens].

afgrond

(*afgrondt*) open, hol, verschrikkelijk, diep, inslokkerig, inslokkend, laag, nederig [laag], periculeus, gruwelijk, duister, gapend, donker, blind, opslokkend, hels [onderwerelds], inzwelgend, holachtig, kelderachtig, afgrijselijk, wonderlijk, vervaarlijk, ongevaarlijk, ijselijk, bijster [woest], schrikkelijk.

afkomst

(*afcomste*) zie GESLACHT.

aflaat

(*aflaet*) vergevend, toegevend, gunstig, gegund, pauselijk, rooms, genadelijk, vrij.

Afrika

(*Africa*) zandachtig, dorstig, zeldzaam [merkwaardig], vreemd, wonderlijk, breed, vruchtbaar, brandend, voedster van de vreemdelingen, onbewoonlijk, ruim, wijd.

Afrika is een van de drie belangrijkste werelddelen, en is genoemd naar Afer, Abrahams zoon, die het veroverd heeft. Dit land is zeer vruchtbaar op de plaatsen die bewoond zijn, maar het grootste gedeelte is onbewoond, en is ofwel bedekt met onvruchtbaar zand of verlaten, vanwege de lucht of vanwege de schadelijke dieren die daar in groten getale aanwezig zijn.

afscheid of vertrek

(*afscheyt ofte vertrec*) droevig, deerlijk, ver, wijd [ver], bitter, hard, beweend, betraand, beschreid, verdrietig, leedwezend, berouwend, klaaglijk, smartelijk.

afvalling

[ontrouw] (*afvallinghe*) trouwbreker, overgelopen, ongereguleerd, schelms [schurkachtig], schandig, snood, dartel, vleselijk, onkuis, weerspanning, wellustig, ketters, oproerig, verloren, ongelovig, godverlaten, eedbreker, ongeschikt [onkuis], godvergeten.

afwezenheid

[afwezigheid] (*afwesenheyt*) verdrietig, lang, wijd [ver], kwellijk [kwellend], beklaglijk, ver, onverdraaglijk, verlangend, hakend [verlangend], zorgvuldig [kommervol], vreesachtig, bevreesd.

afwijking of afvalling

[dwaling of ontrouw] (*afwijkinghe ofte afvallinghe*) oproerig, verraders [van een verrader], boos, periculeus, verborgen [geheim], verlaten.

agaatsteen

(*agaetsteen*) Indiaans [Indisch], kostelijk [kostbaar], veranderlijk, gebeeld, wonderlijk, gefigureerd [bewerkt], schoon [mooi], overschoon [heel mooi], fijn, Siciliaans, geschakeerd, aderachtig [aderrijk].

De agaatstenen zijn voor het eerst gevonden op Sicilië bij de rivier de Achaten, waarnaar zij zijn genoemd. Deze steen heeft verschillende kleuren en veel aderjes die in elkaar gevlochten zijn, op zo'n manier dat men er soms figuren in ziet met verschillende vormen, alsof ze met een penseel getekend waren, zoals duifjes, hoornjes, boompjes of bloed. Sommige zijn rood als koraal. Men zegt dat de agaatsteen heel goed is tegen schorpioensteken. Verder zegt men dat het goed voor de ogen is als men er vaak naar kijkt, dat de steen de dorst wegneemt als men hem in de mond houdt, en meer dergelijke wonderbaarlijke eigenschappen heeft.

Agamemnon

(*Agamemnon*) koning, Griek, oorlog, krijger, Myceniaan, erfgenaam van Atreus, eergierig [eierzuchtig], roemachtig [grootsprekend], heerlijk [vorstelijk], kloek, loos [doortrapt], schalk [schurkachtig], gierig [hebzuchtig], vrek [vrekking], herder der gemeente [herder van het volk], rijk, machtig, victorieus, gekroond, dronkaard, hondsogig.

Hij was koning van Mycene, broeder van Menelaüs; de Grieken benoemden hem tot opperbevelhebber van het gehele leger dat naar Troje gezonden werd toen Helena geschaakt was. Hij droeg aan zijn vrouw Clytaemnestra, bij wie hij al enige kinderen verwekt had, het bestuur van zijn koninkrijk over. Toen hij teruggekomen was, vroeg zij Aegisthus om haar man te doden. Dit nu maakte Orestes, zoon van haar en Agamemnon, zo woedend dat hij hen beiden doodstak om zijn vaders dood te wreken.

Aganippe

(*Aganippe*) Indiaans [Indisch], dierbaar [kostbaar], wankelbaar, Pegasisch of Pegasiaans [van Pegasus].

Is een bron in Beotië, die is gewijd aan Apollo en de Muzen. Om deze reden worden zij ook wel Aganippiden genoemd.

Aglauros

(*Aglauros*) keizerin, Atheniaans, verradersse [verraadster].

Was de dochter van Cecrops, koning van Athene. Zij beloofde Mercurius voor een geldbedrag om hem te

helpen haar zuster tot de zijne te maken, en daarna, omdat zij jaloers was, probeerde zij dit te beletten. Daarom werd zij door hem veranderd in een steen.

ajuin

[ui] (*ajuyyn*) tranend, rauw, rood, smakelijk, sterk, wit, lang, rond, windig [winderigheid veroorzakend], geschild, bijtend, groen, zwart.

Er zijn weliswaar vele soorten uien, met verschillende eigenschappen, maar ze zijn alle sterk en scherp, en ze veroorzaken winderigheid, ze wekken de eetlust op en maken dorstig. Ze zijn niet goed voor de maag, ook al zuiveren ze deze, waardoor ze de mens doen vermageren.

akkoord van geluid

[samenklank] (*accoort van gheluyt*) zoet, welluidend, maathoudend, kittelachtig [zinnenstrelend], lustig, vermakelijk, lieflijk, muzikaal, overeenkomend, velerlei, wellustig, klinkend, Minerviaans [als van Minerva], goed, engels [engelachtig].

alarm

(*alarm*) verschrikkelijk, haastig [plotseling], vreesachtig, vreselijk, vervaarlijk, periculeus, hittig, oorlogs-, geruchtmakend, furieus, verbaasd [angstaanjagend], aantrekkend, strijdbaar, oproerig, luidroepend, beroerd [ontsteld], onverwacht, nacht-, snel, troebelen- [onrust].

albast

(*albastren*) wit, effen [glad], gemarmerd, gepolijst, schoon [mooi], blinkend.

Alcaeus

(*Alcaeus*) poëet van Mytilene, luidroeper [grootspreker], bijtend, bestraffer, verzendichter.

Veel uitmuntende dichters hebben deze naam gedragen. Hij kwam uit Mytilene. Door zijn moedige hekelgedichten heeft hij velen uit Mytilene laten vertrekken.

Alcestis

(*Alceste*) van Thessalië, koningin, deugdelijk [deugdzaam], getrouw.

De vrouw van Admetus had haar man zo lief dat zij zichzelf opgewekt aan de dood overleverde toen zij vernam dat haar man van de ziekte die hij had, alleen zou genezen als een van zijn ouders of familieleden zijn leven gaf, en inzag dat geen van hen dat voor hem over had.

Alcides

(*Alcides*) sterk, hoogmoedig, straf [streng], machtig, edel, wreed, robuust, moedig, groot, reuzendoder, zenuwachtig [gespierd], krijger, strijdbaar.

Dit is de bijnaam van Hercules, die zo werd genoemd ofwel vanwege zijn grootvader [Alcaeus], ofwel vanwege zijn kracht. [In het laatste geval zou het woord afgeleid zijn van Grieks alkè 'kracht'.]

Alcmene

(*Alcmene* ofte *Alcumena*) Grieks, vroom [dapper], deugdzaam, Alcides' moeder, standvastig.

Zij was de dochter van Electryon en de echtgenote van de Thebaan Amphitryon. Zij werd door Jupiter bedrogen, want zij sliep met hem omdat zij meende dat hij haar man was. Hierna baarde zij Hercules.

Alecto

(*Erichtho*) van Thessalië, tovenersse [tovenares], venijnig [giftig], zwartekunstenersse [zwartekunstenaressen], furieus, boos, droef.

Met deze naam wordt een wraakgodin uit de onderwereld aangeduid.

Alexander

(*Alexander*) van Macedonië, de grote, de gelukkige, voorspoedig, machtig, stout [dapper], gevreesd, ontzien [geducht], monarch, onoverwinnelijk, onversaagd, krijger, vroom [dapper], kloek, overwinster, victorieus, hoogmoedig.

Hij was de zoon van Philippus, koning van Macedonië, en volgde zijn vader op. Vanwege zijn dappere daden noemde men hem de Grote. Nadat hij de Meden en Perzen overwonnen had, kwam hij ten slotte in Indië, dat het laatste land in het Oosten is; hij kwam daarbij geen plaats voorbij zonder die te onderwerpen. Hij liet drie Alexandrieën bouwen, een in Egypte, een tweede in Azië en een derde in Scythië. Nadat hij twaalf jaar geregeerd had, werd hij met vergif gedood.

Algidus

(*Algidus*) een berg bij Rome, koud, heuvelachtig, bevrozen [bevroren], ijsachtig.

aloë

(*aloe*) welriekend, Indiaans [Indisch], zwart, bitter, sterk, Arabisch.

alpenberg

[alp] (*alpenberch*) kaal, windig, koud, hoog, bergachtig, gehoornd, ijsachtig, steenachtig, uitstekend, zorgelijk [gevaarlijk], noords, stormachtig, vriesachtig, bevrozen [bevroren], sneeuwig, ontdekt [onbedekt], breed, besneeuwd, lommerachtig, onbewoond, verwoest [woest, kaal], steil, nederdalend, valleiachtig.

De Alpen zijn heel hoge bergen die de grens van Italië vormen. Ze worden zo genoemd omdat ze altijd wit van de sneeuw zijn. [Kennelijk meent Smytters ten onrechte dat het woord Alp is afgeleid van het Latijnse albus 'wit'.]

altaar

(*autaer*) heilig, goddelijk, religieus, verheven, rokend [offerend], bewierookt, waardig, gesierd, devoot, behangen, gewijd,

rijk, versierd, priesterlijk, geparfumeerd, Godtoegeëigend.

aluin

(*alwyn*) wit, ijzig, steenachtig, kristallijn, rots-, klaar [helder], hard, ros, rein, Rooms [uit Rome], verdrogend, rood.

Men vindt veel soorten aluin, maar die welke uit de rotsen komt, is van hardere steen gemaakt. Soms is het roodachtig en heel hard, soms witachtig en helder als kristal. De ververs gebruiken het om zijde, laken en scharlaken te ruwen.

amarant

(*amaranthus*) onsterfelijk, purperen, altijdvers [altijdfris], lustig, schoon [mooi], aardig.

Dit is een bloem die niet verlept, maar geen geur heeft. Men noemt haar ook duizendschoon of fluweelbloem.

Amazonen of Amazones

(*Amazonen ofte Amasones*) Scythisch, oorlogs, stout [dapper], ridders [van een ridder], oud, onversaagd, machtig, mannelijk of manhaftig, trots, wreed, gevreesd, strijdbaar, kloek, vrijmoedig. *De Amazonen waren Scythische vrouwen die bijzonder dapper waren en in kracht huns gelijke niet hadden. Toen zij beroofd waren van het grootste gedeelte van hun mannen omdat deze gedood waren, namen zij zich voor de mannen die nog resteerden ook te doden, en nadat zij dat gedaan hadden, kregen zij een hekel aan het huwelijk. Zij deden hun best om hun gebieden en grenzen te vermeerderen, waardoor zij een groot deel van Europa onderwierpen, en ook veel steden in Azië. Nadat zij vrede met de burenen hadden gemaakt, sliepen zij op gezette tijden met dezen om bevrucht te worden, zodat het geslacht niet verloren ging. Wanneer zij een zoon baarden dan doodden zij deze. En zij voedden alleen de dochters op, die zij slechts leerden ter jacht te gaan, paarden te temmen en met de boog te schieten. Zij worden Amazonen genoemd, omdat zij hun rechterborst afhakten, zodat deze hen niet zou hinderen terwijl zij met de boog schoten. Sommigen beschouwen deze geschiedenis als een fabeltje.*

ambachtsman

(*ambachtsman*) zie KUNSTENAAR.

ambassaat

[ambassadeur] (*ambassaet*) herenbode [bode der heren] of gezant, wijs, oud, waardig, welsprekend, trots, gebaard [met een baard], zedig, vreemd [uit den vreemde], geleerd, gezonden, eerbaar, heerlijk [aanzienlijk], gematigd, gerespecteerd, lankmoedig, van aanzien.

amber

(*ammer ofte amber*) gomachtig, riekend [geurig], vet, druipend, vochtig, parfumeerachtig, grijs, welriekend, klaar [helder], geil [hartstocht opwekkend], blinkend, wit, zoet, uitgezonderd [uitzonderlijk], hard, verhard, bevroren [bevroren], subtiel.

De amber is een hars die uit de steenrotsen druipend en door de koudheid van de zee en de lucht beviert en hard wordt. Er zijn meer dan dertig dorpen in Pruissen waarvan de inwoners de amber met netten vissen zoals men vis vangt. Veel soorten amber hebben een goede en zoete geur, en de witte wordt het meest geëerd.

ambrosia

[ambrozijn] (*ambrosia*) der goden spijs, hemels, zoet, gesuikerd, delicaat [smakelijk], lieflijk, lekker, goddelijk, zalig, zoetgesuikerd, onsterfelijk, behoningd, gehoningd, opperst, smakelijk.

Volgens de dichters is ambrozijn de godenspijs. Wie ervan gegeten heeft wordt onsterfelijk geacht.

ambt of ambacht

(*ampt ofte ambacht*) behendig, kunstig, gemeen [gewoon], veracht of verachtelijk, arbeidig, zwaar, gemakkelijk, arm, goed, verworpen [nederig], onbehoorlijk, bezig, snood, slecht [onaanzienlijk].

ammelaken

(*ammelaken*) zie TAFELLAKEN.

amoom

(*amomum*) een boom, welriekend, Armenisch, zoet, Pontisch, lieflijk, riekend [geurend], Assyrisch, wit, trosachtig of getrost [met trossen].

Is een klein boompje dat veel lijkt op de wilde wingerd. Het ruikt lekker. De beste hebben bladeren die veel lijken op die van de granaatboom en die roodachtig zijn en glad.

Amphion

(*Amphion*) zanger, zoetspeler, Jupiters zoon, harpenaar [harpspeler], stichter der stad Thebe.

Amphitrite

(*Amphitrite*) Neptuniaans, onsterfelijk, dochter van de grote wilde zee die om en om het aardrijk gaat.

De dichters vertellen dat zij de dochter was van de Oceaan [Nereus] en van Doris. Zij is de vrouw van Neptunus. Daarom zeggen zij dat zij de godin van de zee is en ook staat ze soms voor de zee.

Amsterdam

(*Amsterdam*) zie STAD.

Anchises

(*Anchises*) Aeneas' vader, grootmoedig, herder, oud, kapitein, blind.

Was de zoon van Capys vóór de Trojaanse oorlog. Hij hield zich eenzaam op in de bossen, waar hij allerlei vee hoedde en daarmee zijn tijd doorbracht. Venus

kreeg hem lief, zij zocht omgang met hem en hij verwekte Aeneas bij de rivier de Simoeis. Maar omdat hij zich erop beroemde dat hij met haar gemeenschap had gehad, beroofde zij hem van het gezicht. Dat is de reden, zegt men, dat hij niet in de Raad van de Trojanen zat toen Troje verbrand en alles vernietigd werd. Toen Aeneas zag hoe oud en door ouderdom afgetakeld zijn vader was, droeg hij hem op zijn schouders tot in de stad Drepanum, waar hij stierf.

andijvie

(*endivie*) bitter, wit, gekruld, medicinaal, zuur, zuurtjes [een beetje zuur].

andoornboom

(*aendorenboom*) lommerachtig, groen, dicht [massief], getakt, wild, gevlochten, vermaard, breed, hoog, donker, gekromd, geboogd [met een boog], vreemd, gebladerd, ruw, uitgespreid, gekroond, bloeiend, welriekend.

angel of prikkel

(*anghel ofte prickel*) stekend, voortdrijvend, scherp, puntig, stijf [stevig], wakkermakend, nopend [stekend], verwekkend [opwekkend], ossenjager, dun, schadelijk, zorgelijk [gevaarlijk], teder [teer], gepunt, kwaad [slecht], klein, venijnig [giftig].

angst

[kwellend, zorg] (*angst*) zie BENAUWDHEID.

angst

[vrees] (*anghst*) diep, droevig, kwellijk [kwellend], hard, doods-, bleekvervig [bleek van kleur], moeilijk, beklaaglijk, benauwd.

anijs

(*anys*) zoet, gebloeid [bloeiend], riekend [geurig], smakend, smakelijk.

anker

(*ancker*) sterk, stijf [stevig], zwaar, bijtend, scheeps-, krom, vast, haakachtig, zeker, schippers-, geworpen, omgebogen, licht, schuits-.

Antenor

(*Antenor*) de oude, Trojaan, kloek, loos [sluw], subtiel, voorzichtig [wijs], streng. *Hij werd zeer geëerd door de Trojanen, omdat hij wijs en welsprekend was. Maar toen hun stad door de Grieken geplunderd werd, meenden zij dat hij hen verraden had.*

antimonium

(*antimonium*) blinkend, spiegelig, broos, gekorst, wit, steenachtig, metalig.

Antimonium wordt in de zilvermijnen gevonden en is een bepaald soort steen. Er zijn twee typen, te weten het mannetje en het vrouwtje, maar het vrouwtje is het hoogst geacht; het mannetje is scherper, harder en zandachtiger, en is niet zo zwaar, noch zo blinkend als het vrouwtje. Het vrouwtje daarentegen is blinkender, brosser, en breekt niet in ronde brokken zoals het mannetje, maar splijt in lange stukjes.

Antwerpen

(*Antwerpen*) zie STAD.

antwoord

(*antwoorde*) vaardig, ridderlijk, wijs, recht, slecht [eenvoudig].

Apelles

(*Apelles*) kunstig, excellent, onnavolgelijk, edel, prins der schilders.

Deze Apelles, geboren op het eiland Cos of Coüs [de stad Colophon], is de grootste schilder van zijn tijd. Hij was begonnen een portret te schilderen van Venus, dat door zijn overlijden onafgemaakt bleef: er is niemand gevonden die moedig genoeg was om het af te maken.

Apennijnen

(*Apenninus*) een gebergte dat loopt van de Alpen rondom Italië tot Calabrië, hoog, sneeuwdragend, oud, verheven, kaal, koud, besneeuwd, breed, steenachtig, bejsd, ijsachtig, bergachtig.

Apollo

(*Apollo*) de zoon van Jupiter, vader van de lier, goddelijk, harpenaar [harpspeler], schoon [knap], Cyrenees [van (de handelsstad) Cyrene], dansleider, koning, god der kruiden, zanger, duister, ros, geneesmeester, gelokt of haarlokkig, gesierd, geleerd, pijlkokerdragend, Delphiaan [van Delphi], gehaarlokt, gehaard [behaard], brandogig [met vurige ogen], waarzeggend, herder, verlicht, heilig, prater, welsprekend, waarachtig, waarzegger, vér-schiet, wereldsoog, grote god, lofzang gods, profeet, poëtenvader, alziener, geelharig, fraaisprekend, zinger, levengevend, voorzegger [voorspeller], vader des lichts, raadgever, gedichtminnaar.

Apollo, de zoon van Jupiter en Latona, wordt tot de goden gerekend omdat hij (zoals men zegt) als eerste de geneeskunst bracht. Daarom eerde men hem in veel plaatsen. Hij had veel namen, en zijn voornaamste tempel stond op het eiland van Delphi, dat de voorouders het middelpunt van de wereld noemden.

apostel

(*apostel*) evangelisch, heilig, gezonden, goddelijk, prediker, dienaar des evangelies, Gods dienaar, gelovig, getrouw, versmadelijk, verheerlijkt, christelijk, bode van Christus.

apotheker

(*apoteker*) drogist, kruidenier [verkoper van kruiden], getrouw, ervaren, naarstig, sofistich, medicijnsknecht [knecht van de arts], behulpelijk.

appel

(*appel*) blozend, rood, roodachtig, riekend [geurig], zoet, schoon [mooi], geil [harts-

tocht opwekkend], haag-, wild, hard, gecouleurd [gekleurd], rijk, bos-, vrij, rond, kort, bloeiend, boomgaards sieraad, steenachtig [vol pitten], gestoken [aangestoken], amper [zuur], zuur, zoetzuur, zuurachtig, hangend, sappig, waterachtig, geschilderd [heel mooi], rijp, onrijp, groen, verheuglijk, verblijdend, lieflijk, bastaard-, smakelijk, wormstekig, maaiachtig [vol maden], rot, robijnrood.

Er bestaan verschillende soorten appelen. Het zou te lang duren om te vertellen welke namen zij hebben behouden, ofwel van degenen die ze gebracht hebben, ofwel van de plaatsen waarop zij gegroeid zijn, ofwel naar de vorm en de kleur die ze hebben, en het seizoen waarin men ze plukt. Om een onvruchtbare appelboom vruchtbaar te maken moet men er een loden plaat omheen doen ter hoogte van een voet boven de aarde, en die moet men dicht tegen de schors plaatsen, en voordat hij begint te bloeien moet men deze reep eraf doen, wanneer de appelen beginnen te groeien.

appeldrank of cider

(*appeldrank* of *cidre*) appelachtig, dorst verslaand, peren-, wijnachtig, zoetachtig, verversend [verfrissend].

appetijt

(*appetijt*) zie EETLUST.

april

(*april*) bloeiend, uitspruitend, uitbottend, een vader der schone dagen, lustig, vermakelijk, verblijder, lieflijk, minnelijk [beminnelijk], bloemig, lenteachtig, hoerachtig, bloemgevend, fris, verkwikkend.

Arabië

(*Arabien*) gelukkig, heet, vruchtbaar, rijk, geheiligd, overvloedig, vruchtdragend, kruiddragend, welriekend, gezegend, groeiend.

Arabië ligt tussen Judea en Egypte. Het bestaat uit drie delen. Het eerste deel heet in onze taal 'het steenachtige' en dit ligt besloten noord-west-waarts in Syrië. Het tweede deel noemt men 'het woeste', en het ligt daartegenover, en in het zuiden ligt wat men noemt 'het gelukkige' [Arabia Felix, d.w.z. Jemen], waarin de kinderen van Israël veertig jaar gewoond hebben. Men bezaait het land twee keer per jaar, net zoals in Indië, vanwege de vruchtbaarheid. Het is zeer rijk aan specerijen en welriekende dingen, overvloedig in allerlei vruchten, gevogelte en vee, behalve paarden, muilezels, varkens, ganzen en kippen.

Arabieren

(*Arabers*) geparfumeerd, zwart, wild, bot, diefachtig, bloedschandig, gruwzaam [gruwelijk], wreed, onhandelijk [onhandelbaar], Saracenen, onrein, rovers, hatelijk [verafschuwd], lediggangers [leeglopers], heidens.

De Arabieren delen binnen hun geslacht en hun stam alle goederen. Zij trouwen maar één vrouw, en zijn daarom allemaal broers van elkaar. De oudste heerst over het hele geslacht en iedereen gehoorzaamt hem. Zij hebben gemeenschap met hun moeders en zusters zoals de beesten, en zij beschouwen het als overspel om een vrouw uit een ander geslacht dan het hunne te nemen.

Daarenboven zijn zij zo diefachtig dat zij door de hele wereld vanwege hun diefachtigheid gehaat worden.

Arachne

(*Arachne*) van Lydië, subtiel, spinster, werkster, naarstig, vlijtig.

Zij was de eerste die wol spon en garen maakte. Ook haar zoon Closter was de eerste die wol leerde spinnen.

arbeid

(*arbeydt*) moeilijk, Herculisch, zwaar, groot, onnut, verdraaglijk, snood, slaven-, vuil, ellendig, lastig, paarden-, bitter, krachtig, onverdraaglijk, overvloedig, behendig, dagelijks, kwellijk [kwellend], verdrietig, lang, ondraaglijk, pijnlijk, gedurig, zorgelijk, schadelijk, naarstig, gedienselijk, gediensbaar, dienstwillig, ellendig, ezels-, bezweet, vrouwen-, onuitsprekelijk, droevig, benauwd, arbeiders-, onbeloond, huurlings-, onlijdelijk [onduldbaar], onnodig, overtoellig, zingend, oneindelijk [oneindig], hard, bezweet, stadig [gestadig], uiterst, blij, gelukkig, ondankbaar, verdienend, besteed, geduldig, ongeduldig, werkmans-, opgelegd, smekend [aanlokkend], hijgend, knechtelijk, wakend, onverdrietig, krijgs-, vruchtbaar, nachtelijk, straf [hard], wreed, handwerkers-, arbeiders-, profijtelijk, plichtig [verplicht], ongetemd [ontembaar].

arbeider

(*arbeyder*) aan de straat, sterk, veracht, snood, onachtbaar, traag, slap, ledig, lui, springend, klappaard [kletser], leegganger [leegloper], deugniet, verworpen [onaanzienlijk], hatelijk [verafschuwd], straatwerker, ongeschikt [ongemanierd], onbehendig, onbekwaam, dronken, onverlaten [slecht], onredelijk, herbergenloper [kroegloper], gebrekkelijk, bedorven, sparig, gierig [hebzuchtig], korzel [opvliegend], ruw, zorgvuldig [naarstig], boerachtig, handwerker, arm, ellendig, verhard, land-, ongemanierd, wakend, naarstig, onverzadelijk, vermoeid, onvermoeilijk [onvermoeibaar], boers, doend, steeg

[weerbarstig], zwetend, ruw, bot, gedurig, bezig, lanterfanter, lastlijdend [gebukt onder zorgen], voedend, ervaren, verzocht [bekwaam], hovenbezorger [tuinverzorger], hovenier.

Arcadische natie

[Arcadië] (*Arcadische Natie*) wild, vreters, eikelelers, boswachters, oud, onbeleefd, straf [streng], ongemanierd, ongenadig.

De mensen uit Arcadië waren de eerste Grieken die over de Ionische Zee voeren naar Italië, met Oenotrus, de zoon van Lycaon. Dit volk offerde mensen aan Jupiter.

Archilochus

(*Archilochus*) kunstelijk, kunstig, onkuis, onbeschaamd, onschamel [schaamteloos], Lacedaemoniaan [Spartaan], subtiel.

Deze dichter was de uitvinder van de jambische verzen, wat tot gevolg had dat Lycambes zich ophing.

Archimedes

(*Archimedes*) de ingenieur, kunstige vinder der sfeer [ontdekker van het planetenstelsel], geometrien [meetkundige], prins der mathematici uit Syracuse.

Hij werd geboren in de stad Syracuse en hij werd in zijn tijd beschouwd als de belangrijkste wiskundige. Men zegt dat hij de eerste was die het planetenstelsel ontdekte. Toen zijn stad geplunderd werd, stierf hij in het gedrang door onwetendheid, want het was nadrukkelijk verboden hem enig geweld aan te doen.

aren

(*aren*) koren-, dun, harig, lang, meelachtig, gegraand [vruchtendragend], gevouwen, gebloeid [bloeiend], vouwend, kromhangend, graanachtig, geel, geelachtig, gekamd [met een kam], lustig, gedreven, gehaard [met haren], langharig, voedend, hooiachtig, veldensieraad, bloeiend, recht, stroachtig, borstelachtig.

Arethusa

(*Arethusa*) van Sicilië, jaagster, koud, Syracusiaans, Diaans [van Diana], kuis, zuiver, ras.

De dichters zeggen dat zij een maagd was die uit liefde door de rivier de Alpheüs achtervolgd werd. Zij kon hem geen weerstand bieden, en daarom ontfermde Diana zich over haar, en veranderde haar in een bron, die haar eigen naam behield. Uit vrees dat ze door de wateren van haar minnaar verontreinigd zou worden, vluchtte zij door waterpijpen onder de aarde naar Sicilië, en zij spuit nu overvloedig uit een steenrots bij Syracuse.

argument

(*argument*) zie BEWIJSREDEN.

Argus

(*Argus*) wakend, gesterd, de aanzienner [toeschouwer], getrouwe bewaarder [trouwe bewaker].

Men zegt dat Argus, de zoon van Aristor, door Juno gezonden was om Io, de dochter van Inachus, te bewaken, die door Jupiter in een jonge koe veranderd was, en dat hij honderd ogen had, waarvan achtennegentig altijd waakten. Hierna werd hij op bevel van Jupiter door Mercurius gedood. Maar Juno zette zijn ogen in de staart van haar vogel, een pauw.

Ariadne

(*Ariadne*) uitzinnige van Kreta, behendig, naarstig, vlijtig.

Was de dochter van Minos, koning van Kreta, en Pasiphaë. Door haar hulp en bemiddeling werd Theseus verlost en ontkwam hij uit het Labyrint, en werd zo bevrijd van de Minotaurus. Vervolgens schaakte hij haar uit haar vaders huis en keerde hij weer naar zijn eigen land terug, maar hij vergat de vroegere gunst die hij van haar ontvangen had, en was zo ontrouw dat hij haar op een nacht heimelijk alleen achterliet op een eiland genaamd Dia [Naxos], overgeleverd aan de genade van de wilde dieren. Men zegt dat daarna Bacchus haar tot vrouw nam.

Aristoteles

(*Aristoteles*) geleerd, scherpzinnig, wonderbaar, subtiel, onsterfelijk, grote filosoof, goddelijk, prins der filosofen, zoon van Nicomachus, arbeidig, waardig, welsprekend.

Zijn vader heette Nicomachus en was arts. Hij werd in Macedonië opgevoed. Daarna ging hij naar Athene naar Plato. Hij werd leermeester, gezelschap en secretaris van de grote koning Alexander. Om het gevaar dat zijn vijanden hem bereidden te ontkomen, vluchtte hij naar Chalcis, waar hij stierf. Hij was klein van persoon, had een bult, was mismaakt en hij stotterde, maar hij was rijk vanwege de geschenken die Alexander hem gaf. Hij liet meer dan driehonderd boeken na en leefde 62 of 63 jaar.

arm mens

(*armen-mensche*) verlaten, kwalijkgekleed [slechtgekleed], naakt, verstoten, veracht, kreupel, afgezet, verlopen, verworpen [onaanzienlijk], snood, ellendig, mismoedig, ongezond, droevig, bloot, kaal, zwaarmoedig, ongelukkig, berooid, zwak, kwelend [lijdend], gekweld, ziek, gebrekkelijk, kleingeacht.

armoede

(*armoede*) katijsig [ellendig], smartig, snood, ellendig, schandelijk, gebrekkelijk, hard, verstoten, gehaat, koud, ruw, geuzen-, kwelend [kwelend], vredemakend,

oud, zwaar, verdrietelijk, slecht [eenvoudig], bedelend, ootmoedig, veracht, treurend, vuil, luizig, der Muzen erfdeel, belachelijk [vermakelijk], bedrukt, zwaar, moeder van verdwaling en wanhoop, versmadelijk, boos, dienstbaar, schaamachtig [beschamend], kleinmoedig, bloed [laf], armhartig [bekrompen], slecht [eenvoudig], aanporrend [aandrijvend].

Artemisia

(*Artemisia*) kuis, eerbaar, wijs, godvruchtig, vermaard, spiegel van godvruchtigheid, hartelijk, koningin van Carië, gedenkwaardig.

Artemisia was de vrouw van koning Mausolus. Zij had hem zo bijzonder lief en was zo bedroefd over zijn dood dat zij zijn beenderen en as tot poeder verpulverde en vermengde met welriekende kruiden, en dit in haar drank deed. Bovendien liet zij ter nagedachtenis aan haar man een zo mooi graf bouwen dat alle andere graven daarnaar ook de naam Mausoleum kregen. Ondanks deze ijdele troost stierf zij kort na haar man.

artisjok

(*artichocke*) mergachtig, stekend, rond, gehooft [met een hoofdje], gekopt [met een kop], geappeld, lekker, groot, groen, rijp, gekroond.

as

(*assche*) stofachtig, zwaar, dood, grijs, dun, koud, fijn, rokend, heet, aangebrand, stom [stil], ijdel [waardeloos], lauw, verstorven, ontdekt [onbedekt], vergaderd [verzameld], geblust, gruisachtig, steenachtig, loog-, graf-, droog, dor, hout-, pot-.

Ascanius

(*Ascanius*) van Dardanië [Troje], Aeneas' zoon, Frygiaan, goedertieren.

Hij was de zoon van Aeneas en de derde koning van de Romeinen. Hij liet de stad Alba bouwen.

asem of adem

(*aessem ofte adem*) zoet, verhalend [ademhalend], windig, diep, blazend, zoetruikend, stinkend, vochtig, rokend [dampend], riekend [geurig], levengevend, zuchtend, herhalend, sterk, vuil, onrein, luizig, warm, besmettelijk, dampig, lieflijk, kort, lang, hijgend, zwak.

asperges of koraal

[koraalkruid] (*asparges ofte corael*) kruid, ineengedraaid, walgend [misselijkmakend], handelijk [makkelijk hanteerbaar], gezegend, gekruist, besprengend [besproeiend], kwispelachtig [ineengedraaid].

astronomijn

[astronoom] (*astronomijn*) zie **STERRENKIJKER**.

Atalante

(*Atalanta*) moedig, lichtvoetig, oorlogster [oorlogvoerster], strijdbaar, manlijk, jaagster, leeuwenachtig [lijkend op een leeuw], leeuwin, manhaftig.

Was de dochter van Jasus, koning van Arcadië. Toen zij merkte hoe sterk en krachtig zij was, schepte ze nergens meer genoegen in dan in jagen; allen die haar ten huwelijk vroegen, kregen te horen dat zij alleen diegene tot man wilde hebben die haar overtrof in snelheid. Nadat zij velen verslagen had, heeft Hippomenes haar met hulp van Venus overwonnen en hij werd volgens de afspraak haar man. Maar omdat hij haar besliep in de tempel van Cybele zonder eerbied voor die plaats te tonen, werd zij in een leeuwin en hij in een leeuw veranderd.

Ate

(*Asta*) Jupiters dochter, schadelijk, woest, wreed, ontzien [geducht], schimpig. *Volgens Homer is zij de godin van schade en ongeluk.*

Athene

(*Athenen*) geleerd, subtiel, scherpzinnig, vermaard, Grieks, studieuze, vlijtig, oud, doorluchtig, Attisch, Ionisch, florerend, eerbaar, vruchtbaar.

Er is in heel Griekenland nooit een meer bijzondere of edelere stad geweest dan Athene, die een moeder was van de filosofen, de kunsten en wetenschappen en de algemene studie van de hele wereld, en de machtigste van de stadstaten. De eerste bouwer of stichter was koning Cecrops, waarnaar zij de naam 'de Cecropische' kreeg. Daarna 'de Mesopotamische' naar Mopsus, en ook werd zij genoemd naar Janus, Jafeths zoon, totdat zij ten slotte naar Minerva 'Athene' werd genoemd. De mensen van Athene zijn de eersten geweest die olie en wol bekend maakten, en die de mensen leerden de aarde te bebouwen en koren te zaaien. Deze mooie stad is momenteel slechts een klein dorp genaamd Sethina.

Atlas

(*Atlas*) hemeldrager, groot, machtig, hoog, sterk, eenzaam, wonderlijk, wolkendrager, zwetend, koud, verheven, periculeus, recht, gruwelijk, verschrikkelijk, kwellijk [kwellend], woest, ongenakelijk, afgrijselijk, reus.

Het is de allergrootste berg op het uiteinde van het land Mauretanië. Hij is heel uitgestrekt en heel vruchtbaar aan de kant van de zee. Vanwege zijn enorme hoogte menen de dichters dat Atlas een reus was die de hemel op zijn schouders droeg.

Atropos

(*Atropos*) zwart, ongenadig, spinster, boos, schandelijk, verschrikkelijk,

nachtdochter, zonder medelijden, onmedegedoogzaam, fel, wreed, nijdig [vijandig], moordersse [moordenares], overlastig, bleek, gerompeld [gerimpeld], trots, geweldig [gewelddadig], hatelijk [verafschuwd], onmenselijk, verradersse [verraadster], hovaardig, onlijdelijk [onduldbaar], ongerecht [onrechtvaardig], gruwelijk, oud, spijtig [trots], straf [streng], vijandin, onrechtvaardig, schadelijk, wreekster, kwaad, hard.

Volgens de dichters heersen drie godinnen over alle dingen en bepalen zij de tijd van leven en sterven van een ieder. Deze godinnen zijn Clotho, Lachesis en Atropos. Zij zijn de dochters van Erebus en van de Nacht. Zij heten ook godinnen van de voorbeschikking. Omdat het leven van de mensen door hen gesponnen wordt, noemt men ze ook spinsters.

Attis

(*Atijs*) Cybeliaan [minnaar van Cybele], schoon [mooi], jong, Frygiaan, jongeling, dol, razend, ontzinnig [uitzinnig], gelubd [ontmand]; werd veranderd in een pijnappelboom of pijnboom.

Augustus

(*Augustus*) keizer, vrede vader, onoverwinnelijk, gelukkig, rechtvaardig, godstammig [van god stammend], grote keizer, landsvader, voorspoedig, heilig, genadig, eerbaar, eerwaardig, goedertieren.

Augustus werd Caesar genoemd naar zijn oudoom en niet naar zijn vader Gaius Octavius. Hij was een liefhebber van de wetenschappen. Hij vereerde de stad Rome met vele publieke werken, vooral godshuizen en tempels. De genegenheid van de burgerij tegenover hem was zo groot dat men hem de vader van het land noemde. De raad aarzelde of men hem Romulus zou noemen alsof hij de tweede stichter van Rome geweest zou zijn, maar men besloot dat de naam Augustus heiliger was, omdat de heilige plaatsen ook zo genoemd waren. Hij leefde 76 jaar; en regeerde 47 [41] jaar.

aurora

(*aurore*) zie DAGERAAD.

auteur

(*autheur*) oud, geleerd, statig, degelijk, goed, ontvankelijk, zeer geleerd, gedenkwaardig, spitsvindig [spitsvondig], authentiek, excellent, getrouw, eerst, subtiel, dichter, vermaard, wijdberoemd.

autoriteit

(*authoriteyt*) zie MACHT.

avond

(*avont*) spade [laat], gesterd, donker, verdonkerd, duister, koud, ledig, zwart, donkerachtig, lommerachtig, rood, vers [fris], westers, lui, nachtelijk, stil.

avondster

(*avontsterre*) glinsterend, klaar [helder], helder, nachtbodin, dwalend.

Azië

(*Asia*) vruchtbaar, machtig, rijk, groot, ruim, wijd, breed.

Azië is het derde werelddeel, maar in grootte is het wel de helft. Zijn naam stamt van een nimf die Asia heette en de dochter was van de grote zee en van de Hemel en de Aarde. Het loopt van het zuiden tot het noorden en er is geen land op de hele wereld dat eraan gelijk is in vruchtbaarheid en rijkdom.

azijn

(*azijn*) zie EDIK.

azuur

(*asur*) verf [kleur], blauw, groengrauw, groenachtig, Turks, mijn- [uit een mijn gehaald], paars, oriëntaals, dierbaar [kostbaar].

B.

baal of pak

(*bale ofte pack*) zwaar, muil-[muildier-], gekoord [met een koord], koopmans-, gepakt [bepakt], bot [lastig], getekend, dragelijk [draagbaar], gestrooid [verstrooid], handeljik [handelbaar], groot, halflastig [halfzwaar], lastig [zwaar], meel-, peper-, katoen-etc.

baar

[golf] (*bare*) der zee, vloeiend, golvend, vochtig, diep, kaal, ruisend, periculeus, onbedwongen, wild, kwellijk [lastig], moeilijk, schuimig, paars-, dwalend, stout [groots], dik, zee-, ongenadig, draaiend, kerend, licht, blauw, verslindend, windig, rivier-, blazend, stortend, krom, zilverig, bobbelend, tegenstotend, plotsig-, doof [dof klinkend], gedreven, dreigend, schipbrekig, gruwelijk, vliedend [wijkend], vallend, tierend [lawaaï makend], beroerd [in beroering], tempeestig [stormachtig], kerend, springend, sterk, gevaarlijk, gezwollen, daverend, rotsenslaand, gebult, grommelend, ras [snel], verheven, wreed, blind, overvloeiend, bedrieglijk, zwart, vlietend, onrustig, bevend, ontemmelijk, onstil, zeevergramd, westers, volgend, oproerig, gedreven, golvig, water-.

baard

(*baerd*) zacht, gaffelachtig, kingekruld, lang, jongharig, eerstharig, katoenen, straf [stug], wreed, fel, grijs, grijs, grijs, zwart, loodvervig [loodkleurig], vliegenverjager, gekamd, eerlijk [fatsoenlijk], ruw, verward, kaal, wit, vuil, besmeurd, plat, mal, staand,

katers-, knevel-, gekronkeld, stekend, filosofen [als van een filosoof], wagenmensen [als van een voerman], groot, spits, spijtig [trots], ros, rood, gemaakt, gesierd, gegomd [geparfumeerd], opgetooid, grauw.

baardscheerder of barbier

(*baartscheerder ofte barbier*) hovaardig, beroemer [pocher], pleistermaker, wakker, gediensstig, onbarmhartig, onmedelijdend, vriendelijk, bekwaam, ervaren, jong, lustig, mooi, zachthandig, wondverbinder, behendig, ongevoelig.

baars

(*baars*) vis, lang, slijmig, breed, schuimend, vuil, dik.

Babylonië

(*Babylonien*) rijk, hovaardig, overvloedig, edel, wonderlijk, groots, wijd, werelds, wonder, sterk, koopstad, rijk, bevolkt, volkrijk, Egyptisch, wijd, vermaard, heerlijk.

Was ooit de hoofdstad van Chaldea, zo beroemd dat ook Assyrië en Mesopotamië Babylonië genoemd werden. Door het midden van deze prachtige en grote stad loopt de grote rivier de Eufraat, die zeer bijzonder is. Men zegt dat in de stad wel 600.000 inwoners waren. De Perzen hebben er een deel van verwoest en de tijd heeft de rest verwoest, zodat men wel kan zeggen: een grote stad krijgt een grote verwoesting. In Egypte ligt een ander Babylonië dat men nu Groot-Cairo noemt. Dit ligt onder het bewind van de Turken en is ook een grote handelsstad.

Bacchus

(*Bachus*) blij, vriendelijk, vrouwachtig, wijnachtig [gek op wijn], spiesdrager, Thebaans, veracht, strijdbaar, Silenus' kind, vermakelijk, dronken, dronkaard, vader der waarheid, tweehoornig, wijngaardbouwer, onbezorgd, zorgbreker, vruchtbaar, overvloedig, wijngaardenier, vergenoegend, furieus, wijngod, zanger, contradanser [die een boerendans uitvoert], boers, dubbel, vrolijk, gastvrij, rood, wenker [verlokker], driekant, eenzaam, wreker, dol [dol], razend, godenspruit, eerst, laatst, veelvormig, edel, ongeschikt [ongemanierd], ongemanierd, kinds, groot, scepterdrager, wijngaardvoeder, huppelaar, overdadig, goedertieren, teder, satersmeester, loofbeminner, zacht, gekamd, refreiner [die refreinen maakt], rijmer, versdichter, uitzinnig, gehoornd, krijgsman, uitvinder [uitvinder], vinder [bedenker], jong, dwaas, voedgod, oud, grijsaard, lofzinger, Indiaans [Indisch], mild, kloek, vroom [dapper], onbeschaamd, stout [zelfbewust], triomfeerder, geweid [met een gewei], koning van de dronkaards, zuipers, jongeling, Indiaanse [Indische] god, sater, wijnprins, geitengod, rijk, Venus' vriend, wijnliefdig.

Hij was de zoon van Jupiter en Semele. Men zegt dat hij de god van de wijn is; met zijn naam wordt soms wel de wijn zelf aangeduid. De dichters vertellen dat hij tweemaal geboren is, en uit Jupiters heup voortgebracht. Hij heeft bijna de hele wereld doorgereisd en vele volkeren onderworpen. Hij heeft de Indiërs overwonnen en als eerste over hen geregeerd. Hij heeft ook leren kopen en verkopen, en naar men zegt is hij de uitvinder van vele dingen.

bad of badstoof

[badkamer] (*badt ofte baedtstove*) warm, heet, lauw, zout, zoet, rein, zuiverend, zweet-, gezond, water-.

bag(ge)

[sieraad, kleinood] (*bagghe*) kostelijk [kostbaar], gewrocht [bewerkt], rijk, bepareld, gesteente, blinkend, gediament, geëmailleerd, lustig, hangend, schoon [mooi], lieflijk, gulden [gouden], goud, verguld, dierbaar [kostbaar], waardig [waardevol], geagaat [versierd met agaatsteen].

bagage of tuig

(*bagagie ofte tuych*) gepakt, zwaar, gewichtig [zwaar], gesloten, gebonden, gebundeld, nodelijk [noodzakelijk], vergaderd [verzameld], zwaar, ineengewonden.

baken

(*bake*) zee-, vér-ziend [van verre te zien], verheven, scheeps-, schippers-, rots-, duin-, zienlijk [zichtbaar], ton, pijl, tuimelend.

bakker

(*backere*) bemeeld, arbeidig, knedend, meelachtig, broodmaker, ovenkijker, handwerkend, wakend, ovengaper, ovenheter [ovenverhitter], heet-broodroeper.

bakkes of open mond

(*backhuys oft openen mondt*) gapend, slokkerig, gulzig, breed, groot, vuil, inslokkend, onverzadelijk, verslindend, inzwelgend, verhongerd, ovens-, warm, open, wijd.

bal

(*bal*) hard, behaard, wit, springend, gelukkig, avonturig, rond, raslopend [snellopend], speelbal, kaatsbal, lustige slag, kaats-, hooggedreven, kolf-, rollend.

ballingschap

(*ballingschap*) schandelijk, oneerlijk [eerloos], beklaglijk, klachtig, ongelukkig, schandig, deerlijk, hard, tegenspoedig, kwellijk [kwellend], verdrietelijk, ellendig.

balsem

(*balsem*) welriekend, doorriekend, doordringend, ros [roodachtig], kostelijk [kostbaar], vrij, Egyptisch, krachtig, heerlijk.

band

(*bandt*) onbrekelijk, eng [nauw], vast, onontbindelijk, sterk, omvangend, geknoopt, ijzeren, krom, gebonden, bindend, gehecht, gevangene-, omgewrongen, zwaar, hals-, gevangenis-, stro-, geketend, lang, breed, volgend, getouwd [geknoopt], geknoopt, gedraaid, hoed-, echt- [huwelijks-].

bandje

(*bandeken*) verblindend [als een blinddoek], slaapbandje [bandje rond de slapen], geknoopt, gevoederd [gevoerd], zwart, hoofd-, voorhoofd-, sluitend, wit.

banning

[verbanning] (*banninghe*) ellendig, ver, smartig, ongelukkig, zwaar, droevig, verzonden, eerlijk, beschaamd, straf [bar], landlopers-.

barbaren of barbarische

[barbaarse] **mensen** (*barbaren, ofte barbarische mensen*) wreed, beestachtig, onwetend, hatelijk [verafschuwd], onbeleefd, Scythisch, menseneters, grof, bot, onmenselijk, superstitieus, argwanend, Libiaans, afgodisch, boerachtig, Tartaars, vreemd, onbarmhartig, moorddadig, onbijwoonlijk [ver weg wonend], ruw, wild, Indiaans [Indisch], onhandelbaar [onhandelbaar], bloedgierig [bloeddorstig].

barmhartigheid

(*barmherticheyt*) van God, medelijdend, zoet, liefdes-, goedertieren, gunstig, mededoogzaam, weldadig, voorkomend, ophelpend, vertroostend, gezondmakend, verheffend, vergevend.

basilicum

(*baselicom*) kruid, welriekend, edel, sterk.

basilisk

(*basiliscus*) serpent, koning van de serpentes, venijnig [giftig], gruwelijk, gekamd [met een kam], kwaad, geelachtig, dodelijk, zorgelijk [gevaarlijk], gevaarlijk, besmettelijk.

Het feit dat men zo verschillend over deze basiliscus schrijft, maakt de geschiedenis fabelachtig. Men zegt dat hij geelachtig is en drie kammetjes op zijn hoofd heeft, en dat degene die zijn gezicht

ziet of zijn gefluit hoort, sterft, en dat tevens alle dieren die hem aanraken sterven, zelfs als hij al dood is. Er is geen dier op deze aarde dat zo schadelijk is als dit dier, hoewel het maar een halve voet lang is. Wie meer hierover wil weten die moet Plinius lezen, boek 8, hoofdstuk 21.

bastaard

(*bastaert*) schandelijk, schandig, beschaamd, onecht, overwonnen [buitenechtelijk].

bed

(*bedde*) zacht, koets [slaapplaats], lui, gesierd, gegordijnd, troetel [geliefd], gekeerd, geschud, bruids-, opgestreeld [opgetooid], pluimen- [veren-], bruilofts-, vlokken-, mooi, luiaards-, schoon [mooi], tijken, bereid, daverend [trillend], gestoffeerd [verfraaid], donzen, gemeen [gemeenschappelijk], kermis-, mat, bevend, behangen, kamer-, kinder-, gesierd, pronk-, zijden, veld-.

beddenpan

(*bedt-panne*) gesteeld [met een steel], brandend, heet, warm, koperen, geringd, ontstoken, schoon [mooi], zuiver, aschtig, gerieflijk.

bedelaar

(*bedelaer*) arm, gebrekkelijk, ellendig, verarmd, moeilijk, kwellijk [lastig], omgaand, bedelend, troggelend [bedelend], verlapt [haveloos], gevod, erbarmelijk, geweigerd, onbeschaamd, stout [brutaal], vuil, onachtzaam, lui, luizig, schurftig, mismaakt.

bedenking

(*bedenckinge*) inwendig, diep, geestelijk, zorgvuldig, goddelijk, verborgen [geheim], diepzinnig, stom [woordeloos], aanmerkend, aandachtig, inziend.

bedrieger

(*bedriegher*) schalk [schurkachtig], loos [doortrapt], uitstrijkachtig [bedrieglijk], welsprekend, vals, onbeschaamd, listig, arglistig, zoetsprekend, schelms [schurkachtig], boos, bedrieglijk, smekend [vleidend], aanlokkend, pluimstrijker, hoofs, vuil, ongetrouw, boos, verborgen [heimelijk], onbeschaamd, leugenachtig, lasterend, frauduleus, toverend, begerig, verleidend, bijtend, schoonsprekend.

bedrog

(*bedroch*) arglistig, schalk [schurkachtig], loos [bedrieglijk], voorbedacht, nijdig [vijandig], vossen-, bedrieglijk, subtiel, schelms [schurkachtig], boos, kwaad, ongerechtig [onrechtvaardig], smekend [aanlokkend], dubbel, schalk [schurkachtig], kwaadvermoedend, bedekt [verborgen], verborgen [heimelijk], slim, ongetrouw, gezocht, ervaren, heimelijk, twistig, versierd [verzonnen], diefs, nijdig [vijandig], onmijdelijk, verradisch [verraderlijk], hatelijk [verafschuwd].

bedstede of koets

(*bedstede ofte koetse*) schoon [mooi], gekeerd, gepilaard [met pilaren], opgestreeld [opgetooid], lieflijk, diep, breed, hoog, gemakkelijk, lang, welgemaakt,

geschrijnwerkt, slaaps-, bruids-, smal, eng [nauw], hoekig, kinder-, pronk-.

bedwang

(*bedwanck*) fortsig [met geweld], hard, geweldig [gewelddadig], wreed, straf [ruw], kwellijk [kwellend], nodig, krachtig, gebiedelijk, wijsmakend [overredend], machthebbend, tirannig.

beek

(*beke*) water-, vlietend, sterk, verheven, bubbelend, stromend, stijf [krachtig], trots, geroerd [troebel], winter-, verslindend, furieus, ijselijk, ruisend, krachtig, overlopend, turbulent, schuimend, stortend, ras [snel], golvend, geweldig, fontein [bron], springend [ontspringend], krom, vloeiend, open, zandachtig, spoelend, klaar [helder], schoon [mooi], diep, zoet, kristallijnig.

beeld

(*beeldt*) dragelijk [draagbaar], schoon [mooi], levendig [als levend], gelijkend, stenen, houten, gehouwen, gesneden, marmeren, afgedrukt, gouden, santen- [heiligen-], koud, geschilderd [beschilderd], geverfd [gekleurd], gedenk-, stom [niet sprekend], eerbaar, gefigureerd [bewerkt], staand, verheven, gegoten, berookt, Maria-, lui, zienlijk [zichtbaar], afgoden-, figuurlijk, gedachtenis-.

beeldsnijder

(*beeldtsnijder*) subtiel, spitsvondig, afschrabbend, vlijtig, naarstig, zorgvuldig, begrijpelijk, schaver, uitsteker, graveerder, afsnijder, snijder, snijdend, insnijdend.

beemd

(*beemt*) zie WEIDE.

been

[bot] (*been*) hard, mergig [mergachtig], gepunt, mager, dor, dik, vast, wit, mergachtig, hol, bloot, week, wrevel, scheen-.

been

[lichaamsdeel] (*been*) eens mensen, licht, vliedend [snel gaand], lang, vaardig, bekwaam, reizigers- [reizigers-], krom, gekromd, scheef, dansers-, windig [opgeblazen], dik, dikachtig, spartelend, ruw, harig, schrijdend, zacht, gebeend, gevleesd, onrein, olie- [olieachtig], vetachtig, poezelachtig, slim [scheef], gebroken.

been

[stijl of toon?] (*been*) van een gedicht of versje, furieus, tragisch, bijtend, droevig, lasterend, vergald, bitter, oproerig, onkuis, verschrikkelijk, scheldend, haastig [snel], stekend, dul [dol], wreed, lichtvaardig, geweldig, gruwelijk, lasterlijk, kreupel, hinkend.

beer

(*beyr*) furieus, grimmig, mismaakt, kwalijkziend [slechtziend], wreed, verhongerd, ruw, langharig, jankend, huilend, ongenadig, slapend, holkruipend, fel, gruwelijk, hongerig, Liviaans, vuil, verslindend, gebeend, slokkerig, dreigend, gulzig, wakker, plomp, teer, dansend, luxurieuze [wulps], mismaakt, jong, verslindend.

De beer paart met de berin in het begin van de winter en omhelst haar hierbij zoals een man een vrouw. Nadat zij zwanger geworden is trekt zij zich alleen terug in haar hol, en draagt slechts dertig dagen. Daarna werpt zij meestal vijf jonge beertjes. Eerst lijken deze een stuk wit vlees te zijn, zonder vorm, zonder ogen of haar, en zo klein als een muis. Men ziet alleen de nageltjes uitsteken. De berin geeft hun door veel te likken de vorm die ze hebben. De beer blijft in de winter veertig dagen in zijn hol en de berin vier maanden, waarbij zij zo vast slapen dat het bijna niet mogelijk is hen wakker te maken in de eerste veertien dagen dat ze in hun hol zijn gegaan, wat men ook doet. Ten slotte hebben zij net zulke tere hoofden als de leeuwen harde hoofden hebben, en hun gezicht is dikwijls onduidelijk.

Beerster

[sterrenbeeld: Kleine, Grote Beer] (*Beyr-sterre*) noords, koud, noorden, sterk, ijzig, furieus, hyperboreisch [uiterst noordelijk], westers, noordwesters, gesterd, gruwelijk.

beest

(*beeste*) groot, bot [dom], sterk, wild, dwalend, kwaad, stom [niet kunnende spreken], gruwelijk, dik, zorgelijk [gevaarlijk], Afrikaans, schrikkelijk, vervaarlijk, onhandelbaar [onhandelbaar], wild, gehoord, zeldzaam [wonderlijk], vreemd [uitheems], ijselijk, verschrikkelijk, tam, ongetemd, bos-.

beetje

[hapje] (*beetken*) lekker, goed, perceel [deel], afgebroken, gesneden, klein, spijzend, zoet, suikerzoet, slok, gestolen.

begeerlijkheid

[begeerte] (*begheerlijckheit*) onverzadelijk, eergierig [eierzuchtig], schandelijk, ongeschikt [onbehoorlijk], gierig [begerig], ellendig, onmatig, ongematigd, gulzig, werelds, vurig, brandend, wellustig, lustig, ongeregeld [onbetamelijk], blind, begeerd, gepassied [gepassioneerd], onnatuurlijk, mal, hard, uitzinnig, zorgvuldig, ijdel, gewenst, onuitsprekelijk, ongeoorloofd, vleselijk, onkuis, aanlokkend.

begeerte of bede

[verzoek, wens] (*begheerte ofte bede*) eergierig [eierzuchtig], gunstig, oproerig, onrechtvaardig, ongerecht

[onrechtvaardig], heimelijk, kwaad, boos, muitisch [muitend], beroerte [aandoening], regerend, vurig, hittig, bejagend, onrecht [onterecht], ongoddelijk, natuur-dringend, drijvend.

begijntje of kinderhulsel

[kindermuts (die deed denken aan de begijnenmantel)] (*bagijnken ofte kinderhulsel*) huifachtig, klein, fijn, opgerold, wit, uitgesneden, met kanten.

begrieving

[smart] (*begrivinghe*) beweend, dood, beschreid, heerlijk, rouwig, tombe, gebeden, deerlijk, droevig, zuchtend, stadig [zonder ophouden], degelijk, eerlijk, loffelijk, menselijk, godvruchtig, gemeen [algemeen].

begroeting

(*begroetinghe*) zie GROETING OF GROETENIS.

behendigheid

(*behendicheyt*) wakker, lustig, vaardig, natuurlijk, licht, handig, behulpelijk, kloek, geestig, scherpzinnig, aardig, naarstig, vlijtig, bekwaam, subtiel, welvoegend, behendig, fraai, sierlijk, wreed, straf [sterk], zoet, vriendelijk.

behulp of bijstand

(*behulp ofte bystandt*) blijdelijk, ogenschijnlijk [merkbaar], lerend, recht, zeker, vast, bestendig [behulpzaam], leidend, wegwijzend, trouw, heimelijk.

behuwdzoon of zwager

(*behoudt-sone ofte swagher*) blij, zeer bemind, behulpzaam, gekoren [uitverkoren], goedertieren.

bek

(*beck*) krom, snijdend, rovend, kletterend, scherp, geweldig, gehoornd, verslindend, haviks-, stekend, spits, overhangend, scheef, open, gapend.

bekken

[schaal] (*becken*) hol, geel, spouw-[spuug-], breed, klaar [helder], blinkend, open, schelpachtig, gouden, tinnen etc., rond, plat, diep, barbiers-, schep-.

beklag

(*beclach*) zuchtend, deerlijk, tranend, betraand, beschreiend, bewenend, bloedig, droevig, smartelijk, treurig, langzaam, wijfs- [vrouwelijk], pijnlijk, verzoekend, amoureuus, gepassied [gepijnigd], rouwig, uitvaarts-, begrafenis-, bitter, jammerlijk, innerlijk, kwelend [lijdend], kermend, arm, grondig, hartelijk, zwaar, verdrietelijk, onverdrietelijk, twistig, hinderlijk, schadelijk, roepend, schreiend, wenend.

bekommering

(*bekommeringhe*) zorgvuldig [kommervol], bleek, groot, dagelijks, gestoord [verstoord], pijnigend, hard, kwellijk [kwellend], onstil, ongedurig, moeilijk, diep, angstig, heftig, bedroefd, denkend, verdrietelijk, droevig, curieus [bezorgd], bezwaarlijk, kwellig, pijnlijk, zwaar, arbeidelijk [moeilijk], zorgelijk. Zie ZORG.

bekwaamheid

[geschiktheid] (*bequaemheyt*) gelegen, gevoeglijk, eigen, toegeëigend [verworven], welvoegend, behendig, schikkelijk, noodzakelijk, nut [nuttig], gunstig, gezet [bezadigd], licht, behulpelijk, genegen, gewenst, begeerd, profijtelijk, tijdig, tegenwoordig, welgevallen.

beleefdheid

(*beleeftheyt*) gemanierd [beschaafd], gespraakzaam, heus [hoffelijk], goedertieren, zoet, eerbaar, omhelzend, burgerlijk, welgemanierd, steeds [stads], vriendelijk, zoethartig, gewillig, zonderling [bijzonder], mild.

belletjes

(*bellekens*) klinkend, klater-, zilveren, bevend, klaterend, hangend, honden-, narren-, kling-.

Bellona

(*Belloniae*) godin der oorlogen, gruwelijk, bloedig, wreed, fel, vervloekt, onverzoenlijk, dodelijk, furieus, oorlogs, geschutvoerend, gruwzaam [gruwelijk], onhandelijk [onhandelbaar], ongenadig, moordersse [moordenares], vijands, hittig, onbarmhartig, vreselijk, oproerig, dulkoppig [onbesuisd], hersenloos, droevig, wraakgierig, gewapend, verschrikkelijk.

De dichters zeggen dat zij de godin van de oorlog is en de zuster van Mars.

belofte

(*belofte*) eerstelijk, voorbedacht, hoog, goddelijk, gezworen, toegezegd, woordelijk, beëdigd, getrouw, ootmoedig, onbrekelijk, vast, verzekerd, heilig, onwederroepelijk, bezworen, voldoenlijk, godvruchtig,

verbonden, mondelijk, onsterfelijk, openbaar, stout [driest], gewis, devoot, aandachtig, vergeldelijk [vergelding verschaffend], verkondigd, nut [nuttig], monnik-, huwelijks-, religieus, willig.

bemerking

[beschouwing] **of contemplatie** (*bemerckinghe ofte contemplatie*) diep, wonderlijk [uitnemend], wonderbaar, geestelijk, zorgvuldig, hemels, speculatief, hoog, curieus [zorgvuldig], merkelijk [opmerkelijk], goddelijk, verborgen [geheim], grondig, zalig.

benauwdheid

[kwellend, zorg] (*benautheyt*) zwaar, hard, droevig, pijnlijk,

moeilijk, onverdraaglijk, dodelijk, smartelijk, zwaarmoedig, diep, uiterst, sterfelijk, kwellijk [kwellend], deerlijk, sterk, bitter, verdrietelijk, knagend, beuls [wreed], onmatelijk, ongeduldig [ondraaglijk], bevend, onuitsprekelijk, schuddend.

bennetje

[kleine ben] **of mandje** (*benneken ofie mandeken*) diep, van tenen, vis-, vuil, geoord [met oren], sla-, drieorig.

bereiding

(*bereydinghe*) groot, voor-, kostelijk, bruilofts-, hovaardig, heerlijk, bankets-, prachtig, koninklijk, groots, heren-, dierbaar [kostbaar], maaltijds-, triomfant, magnifiek, spijs-, tafel-, noenmaal-.

berg

(*berch*) eenzaam, geheuveld, hol, gehold, hoog, hangend, kaal, ongenakelijk, verheven, steenachtig, recht, groen, keiachtig, onbewoonbaar, oneffen, wild, ruw, ijdel [leeg], ledig, gehoord, onvruchtbaar, haagachtig, behaagd [bebost], sneeuwig, bosachtig, ruw, moeilijk, wolldrager, vér-ziender, verborgen, bossig, gebladerd, omdraaiend, ontdekt [onbedekt], weerklinkend, wijn-, trots, onbewoond, doornachtig, besneeuwd, lommerachtig, oneffen, hemeldragend, koud, gevaarlijk, zwierend, levend, daverend, gewenkbrauwd.

berin

(*beyrinne*) wederspanning [ontembaar], gruwelijk, slapend.

berisper

(*berisper*) bijtend, reformeerder, verbitterd, satirisch, straf [streng], nauw, onderstekend, wreed, kwellijk [kwellend, lastig], voorzichtig [wijs], hard, discreet, hatelijk [verafschuwd], geduldig, toeluisterend [toefluisterend], achterklappend, nijdig [vijandig], lichtvaardig, vermeten [hoogmoedig], hevig, bitsig.

beroerte

[oproer] (*beroerte*) oproerig, wankelbaar, gemeente- [volks-], verward, verwekt, scheurmakend, ellendig, rumoerig, tierend, druisend, blijvend, mouterig, schadelijk, haastig [plotseling], gevaarlijk, ruisend [rumoerig], oproerig, razend, gruwelijk, verderfelijk, kwellijk [lastig], verbaasd [angstaanjagend], twistig, confuus [verward], roepend.

beroving

(*beroovinghe*) zie ROOF of BUIT.

bescherm

(*bescherm*) getrouw, kloek, gunstig, vriend, zorgvuldig [zorgzaam], vast, sterk, zeker, behulpelijk.

bescherming

(*bescherminghe*) vast, zeker, sterk, machtig, verzekerd, vaardig, onwederstaand [onweerstaanbaar], moedig, dreigend, behulpelijk, oorlogs-, onoverwinnelijk, genoegzaam, deugdelijk.

beschuldiger

[aanklager] (*beschuldigher*) hatelijk [verafschuwd], beklagend, vijand, twistig, nijdig [vijandig], proces-drijver, pleitachtig, twistvriend, twistminnaar, fortsig [met geweld], razend, heftig, kwellijk [kwellend], moeilijk, tweedrachtig, lastig, ontijdig [laaghartig], aanbrenghend.

besluit of resolutie

(*besluyt ofte resolutie*) kort, eindelijk [definitief], zeker, besloten, menend, vast, geheel, voorgenomen.

besluiting

[besluit] (*besluytinghe*) geresolveerd [vastgesteld], kort, besloten, eindelijk [definitief], verhaald, vaardig, begeerd, verkort.

besmetting

(*besmettinghe*) stinkend, vergiftig, kwaad, verrot, gecorrumpeerd [bedorven], gevenijnd [vergiftigd], pestilentiaal [m.b.t. pest], vuil, verdorven [bedorven], gruwelijk, ontstoken, vergiftig, koortsig, dodelijk, schadelijk, contagieus.

bespieder

(*bespieder*) schalk [schurkachtig], loos [doortrapt], wakend, werkelijk [ijverig], naarstig, hatelijk [verafschuwd], geduldig, lagenlegger [valstriklegger], secreteet [geheim], wroegend [verradend], aanklagend, bedekt [verborgen], geveinsd.

bespieding

(*bespiedinghe*) verraderlijk, denkend, gevaarlijk, verraads, verborgen [heimelijk], listig, bedrieglijk, wagend, zwijgend, schalk [schurkachtig], bedekt [verborgen], teweegbrengend, bereid, subtiel, overvallend, loos [bedrieglijk], vermomd, kwaadvinding, wakend, wakker, subtiel, toeluisterend.

bespringer

[aanvaller] (*bespringher*) moedig, stout [driest], waaghals, onbevreesd, kloek, vroom [dapper], razend, stoutmoedig, wreed, grimmig, vergramd, onbarmhartig, dol, trots, schuimbekkend, krachtig, verwaand.

bestand

(*bestandt*) vredebode, bepaald [begrensd], gelimiteerd, onduurlijk, getrouw, vreedzaam, geaccordeerd, onbrekelijk, geveinsd, bedrieglijk.

bestorming

(*bestorminghe*) furieus, schrikkelijk, bloedig, oproerig, wreed, oorlogs-, moeilijk, gevaarlijk, hard, geweldig [met

geweld], vervaarlijk, dodelijk, periculeus, krachtig, twijfelachtig, gruwelijk, afgedreven, hazardeus, bloedig, gewaagd.

betonie

[plantensoort] (*betonie*) krachtig, bitter, medicinaal, heelzaam, gezond, sterk, scherp, zonderling [bijzonder].

betovering

(*betooveringhe*) smekend [aanlokkend], aanlokkend, verborgen [geheim], tovenaars-, bedriegend, ceremonieus, kwelijk [kwellend], ellendig, ongelukkig, bezworen, bedrieglijk, duivels.

beuken

[beukennoten] (*beuken*) appel, zoet, wild, vetmakend, varkensspijs.

beul

(*beul*) ongenadig, bloedgierig [bloeddorstig], wreed, schandig, hettig, verbitterd, snood, ongeacht, ellendig, onbarmhartig, onmedelijdig, straf [streng], onverbiddelijk, levenbenemer.

beurs of buidel

(*borse ofte buydel*) geld-, fluwelen, hangend, gezoomd, welbegeld, rijk, geborduurd, mooi, aalmoezeniers- [van iemand die aalmoezen geeft], arm, koopmans-, stads.

beurt

[lotgeval, voorval] (*beurte*) achtervolgig, veranderlijk, dagelijks, roerlijk [beweeglijk], kwelijk, verdrietelijk, ongestadig, behoorlijk, kerend, tussenvolgend, nakomelijk, overhands [beurtelings], overhanden.

beuzeling of brabbeling

(*beuselinghe ofte brabbelinghen*) klein, kinderachtig, ongeacht, vodderij [gebeuzel], onwaardig.

beving

(*bevinghe*) koud, vervaarlijk, huiverig, verschrikkelijk, haastig [plotseling], gruwelijk, koortsig, bleek, oude mannen-, schuddend, continueel, gedurig, kouvorstig.

beweging

(*beweghinghe*) geweldig, haastig [plotseling], windig, beroerlijk [beweeglijk], hees, ongestadig, vloeiend, vlietend, oproerig, beweeglijk, opworpig, ongestuimig, roerlijk [beweeglijk], ongerust [rusteloos], sterk, schipbrekend.

bewening of beschreiking

(*beweenighe ofte beschreyinge*) bitter, droef, deerlijk, betraand, zorgelijk, zorgvuldig [kommervol], klaaglijk, lang, gemaakt, rouwig, tranend, krijzend, bijster [hevig], ellendig, dood.

bewijsreden of argument

(*bewijs-reden oft argument*) subtiel, scherpzinnig, filosoofs [van een filosoof], spreukachtig, sluitend, nodig, kort, waarzeggend, waarschuwend, geprobeerd [bewezen], gehoord [puntig], bedrieglijk, vernuftig, redelijk, onoverwinnelijk, zinrijk, bedrieglijk, vernuftig, redelijk, schalks [schurkachtig], loos, statig, degelijk, zeker, vast, sofistich.

bewijzing of betoning

[uiting] (*bewijsinghe ofte betooninghe*) ootmoedig, wijs, vermanend, kwellijk [kwellend], hard, straf [streng], eerbaar, radend, zedig, manierlijk [fatsoenlijk], vriendelijk, broederlijk, rijp, heftig.

bezem

(*bessem*) schoonmakend, reinigend, oud, vuil, kerend, gesteeld [met steel], handeljk [handelbaar], rijs- [van rijshout], heide-, berken-, haard-, oven-, klee-, schoorsteenvegers-.

bezittingen

(*besittinghen*) rijk, erfelijk, kaal, oud, vluchtbaar [vluchtig], nagelaten, geërfd, roerlijk [roerend], onroerlijk [onroerend], wettelijk, aards, groot, heerlijk, vergankelijk, twistig, vaderlijk.

Bias

(*Bias*) een van de zeven wijzen van Griekenland, standvastig, geleerd, ontzien [geducht], deugdzaam, grootmoedig, filosoof, verstandig, kloek, wijs, strijdbaar, prins, bloem der wijzen.

Hij was prins der filosofen. Toen hij eens de overwinning had behaald in de zeer grote strijd tegen de Metinezers, behandelde hij hen zo genadig dat zij met hem eeuwige vrede wilden sluiten. Eens werd zijn stad geplunderd door de vijanden, zijn vrouw gevangen, zijn kinderen tot slaven gemaakt en zijn goederen geroofd. Hij toonde bij dit alles geen droef gezicht, maar hij zong alsof hij blij van gemoed was, en droeg van al zijn goederen op de vlucht niets met zich mee. Toen hij zag dat de mensen zich daarover verwonderden, zei hij: ik draag mijn hele bezit met mij mee, en dat wat het lot mij ontnemen kan, acht ik van geen waarde. Hij was 85 jaar oud toen hij stierf.

bier

(*bier*) schuimachtig, geroerd [troebel], onklaar [onhelder], kopbrekend, dik, dun, klaar [helder], wit, bruin, klein, scherp, zuur, zoet, zwaar.

bies

[oevergewas] (*biese*) slijmig [modderig], waterig, recht, vochtig, rond, stekend, voedig, lang, effen [glad], gepunt, scherp, windenspel, zwak, murw [zacht], zacht, onnut, vochtig, moeras-, gekwispeld [met kwastjes].

Biesbos

(*Biesbosch*) dicht, vochtig, vruchtbaar, groeiend, laag, groen, laagachtig, wassend, onprofijtelijk, waterachtig.

bietebauw

(*bitebau*) zie SPOOK.

bij

(*bie*) naarstig, vlijtig, huishoudster, nut [nuttig], kwellijk [lastig], arbeidend, honinggevend, bloemzuigster, lieflijk, huiselijk, zevenjarig, bloem-vrijbuiters, honinggraperse [honingraapster, die honing verzamelt], goudgeel, licht, slecht [gewoon], zingster, teer, klein, hommelend [gonzend], dommelend [een dof geluid gevend], ruisend, zorgvuldig [naarstig], hoer, scherpzinnig, vernuftig, goed, arbeidig, stekend, landloopster, zuigend, aardig, vliegend, blinkend, rein, natuurlijk, wonderlijk, profijtelijk, hemelsdochter, prikkelend, wonder, gekorfd, gemeenzaam, gehoorzaam.

Zij worden dochters van de hemel genoemd, omdat de zoetste honing van de hemel nederdaalt.

bijbel

(*bybel*) heilig, verholen [moeilijk toegankelijk], verborgen [geheim], goddelijk, waard [hooggeschat], secreet [geheim], diepzinnig, zwaar, figuurlijk, zalig, wonderbaar, excellent, onbegrijpelijk, godgeleerden, Gods woord, Gods wil.

bijenkorf

(*biekorf*) honing-, gevlochten, van stro, bezet, hoog, bepleisterd.

bijgeloof

(*by-gheloof*) zie SUPERSTITIE.

bijl

(*bijle*) hard, verstaald, klief-, hamer-, sterk, steek-, kerf-, doorhouwen, getand, gehooft [met een kop], verijzerd, lat-, valbijl.

bijstand

(*bystandt*) behulpelijk, gunstig, beschermelijk, geroepen, vreemd, getrouw, verzekerd, vaardig, nodig, vurig, ijverig, bekwaam, toevluchtig, medicinaal, begeerd, opperst, traag, langzaam, heilzaam.

bijting

[het bijten, beet] (*bijtinghe*) hard, periculeus, stekend, dodelijk, beesten-, venijnig [giftig], serpente-, dul [dol], ongelukkig, tanden-, scherp, pijnlijk, verslindend, wreed.

billen

(*billen*) rond, gevleesd, opgeschort, verheven, aars, hangend, uitstekend, gevoegd [met een naad], hard, tweelingen.

bilzekruid

(*bilsenkruid*) zorgelijk [gevaarlijk], ganzenvergif, venijnig [giftig].

bingelkruid

(*binghelkruid*) geknopt, laxerend, wijfjes-, getakt.

bisschop

(*bisschop*) gewijd, eerwaardig, gemijterd, waardig, vader in Christus, vijand der ketters, gestaft [met een staf], onstraffelijk [rechtvaardig], nuchter, gemanierd [geordend], herbergig [gastvrij], geschikt, geen wijnzuiper, geen vechter, vreedzaam, geen gewinzoeker, ener vrouwen man, eerlijk, niet kijfachtig, niet geldgierig.

bitterheid

(*bitterheit*) gezouten, zout, scherp, sterk, onlieflijk, hatelijk [verafschuwd], alsem-, krachtig, bijtend, hard, streng, geweldig, bittermondig.

blaas

(*blase*) gezwollen, vochtig, licht, droog, dun, windig, klein, slijkerig, gebarsten, opgeblazen.

blaasbalg

(*blaesbalck*) windig, sterk, bevend, vuurontsteker, hol, blazend, zoet, gezwollen, beslagen.

blad of loof

(*bladt ofte loof*) groen, gekronkeld, licht, ijdel [heel dun], ledig, breed, lommerachtig, dun, gekerfd, bevend, scherp, kaal, daverend [trillend], geribd, gewold, gekatoend, hangend, staand, aderachtig [aderrijk], gekarteld, windenspel, gepunt, onnut, getand, dwalend, effen [glad], zuiver, getakt, oud, verstorven, verspreid, roerend [beweeglijk], plat, afgefallen, krakend, nieuw, harig, hergroeiend, overeindstaand, opstekend, verstrooid [ongelijk gerangschikt], ruisend, wankelbaar, gevleesd, dik, dun, voorjarig [lente-], ongestadig, gelokt [harig], dor.

blamatie

[blamage, opspraak] (*blamatie*) schandelijk, notabel, oneerlijk [eerloos], ergerlijk, onteerd, versmadelijk, verachtelijk, smettelijk, beschamelijk, ontrend, misprijzelijk, lasterlijk, onchristelijk, faamrovend.

blekigheid

[bleekheid] (*bleeckicheyt*) geelachtig, wit, droef, koud, verstorven, afgaand [verminderend], bleek, lelijk, zwartachtig, mismaakt, donker, grafs-, duister, loodvervig [loodkleurig], kwellend, gruwelijk, mager, ijselijk, ziekelijk, witachtig, vervaarlijk, vreselijk.

blijdschap

(*blyschap*) verlopend, vliedend [vluchtig], vrolijk, onmatig, groot, lachend, verheugend, vermakelijk, springend, belachelijk [vermakelijk], lustig, verlustigend, veranderlijk, roepend, brooddronken, dartel, zoet, zot, mal, lieflijk, ongetemperd, dansend, zingend, kittelend, gelukkig, smekend [aanlokkend], wellustig.

bliksem

(*blixem*) haastig [plotseling], vlammig [vurig], vlammend, levendig, blinkend, stralend, donderbode, daverend [trillend], flikkerend, vaardig, rood, verdwijnd [afne-

mend], ras [snel], krachtig, wakker, dubbel, doordringend, heet, vuurdragend, bevend, vurig, vuurgevend, schijnend, ongewachten [onverwacht].

blindheid

(*blindtheyt*) droevig, duister, donker, ellendig, onwetend, bot, onzeker, beklaglijk, arm, mollen-.

blinking

(*blinckinghe*) zie SIERAAD of LUISTER; schoon [mooi], verschonend [verfraaiend], lustig, blozend, glinsterend, vernist, olieachtig, glad, klaar [helder], geëmailleerd, mooi, schijnlijk.

bloed

(*bloedt*) rood, warm, ziedend [kokend], hittig, gestold, purperachtig, zwart, springend [ontspringend], dik, lauw, lopend [vloeiend], geronnen, dun, ader-, roodmakend, vuil, onrein, hittig, blauw, galziek.

bloedlating

[aderlating] (*bloedtlatinghe*) goed, gezond, vaardig, ader-, gedwongen, nodig, bloedig, vroeg, haastig [snel], zwakmakend, krachtbenemend [kracht wegnemend].

bloedschande

(*bloedschande*) gruwelijk, boos, schelms [schurkachtig], boefs, rabauws, afgrijselijk, strafwaardig, sodomitisch.

bloedstorting

[bloedvergieten] **of moord** (*bloedstortinghe ofte moordt*) gruwelijk, bloedig, deerlijk, oproerig, onmenselijk, wonderlijk [schandelijk], schrikkelijk, vreselijk, jammerlijk, ellendig.

bloem

(*bloeme*) voorjarig [lente-], riekend [geurig], ogenschat, lieflijk, schoon [mooi], hof- [tuin-], rood, zilver, levend, purper, wit, gespeend [met knoppen], dagelijks [alledaags], teer, zoet, lustig, aardig, vers, gebloeid [bloeiend], zacht, versierd, gekloven [gespleten], aangenaam, gekleurd, hyacintisch, krachtig, uitgelezen, verlicht, open, droef-blauw.

bloheid

[lafheid] (*bloohey*) armhartig [bedeesd], schandelijk, lui, traag, slap, laf, versluisierend [talmend], kleinhartig, langzaam, zwak, afvallig, teder, onachtzaam, vrouwen-, wellustig, treurend, vervaard [angstig], vliedend [vluchtend], onaardig [onbehoorlijk], bevend, schaamachtig [beschamend], vreesachtig, traag.

blok

[stam] (*block*) weerachtig [knoestig], stom [niet kunnende spreken, levenloos], bladeloos, oud, ontdekt [onbedekt], onvruchtbaar, dik, plomp, afgehouden, sterk, onnut, gesnoeid.

blozing

[teint] (*blosinghe*) juffrouwen-, vers [fris], rood, schoon [mooi], bleek, verscheiden, lood-, geelachtig, bruin, verhard, gekleurd, bestreken, uitgenomen [voortreffelijk], Adonisch, vergankelijk, geschokkeerd [geschakeerd], van één nacht, witachtig, bleek, geemailleerd, teer, teerachtig, uitgezocht, uitgezonderd [uitzonderlijk], blij, troetel [zinstrelend], gespikkeld, rood, geschilderd, halfopen, gespeend, verslenst [verbleekt], welriekend, aanlokkend, smekend [aanlokkend], edel, smakelijk, blinkend, krans-, groeiend.

bobbel

(*bobbel*) op het water, baarachtig [golfachtig], dik, windig, vochtig, baar-, bobbelend, schuimachtig, opgeblazen, zee-.

bode

(*bode*) ras [snel], vaardig, gevleugeld, leugenachtig, blij, vrolijk, droevig, naarstig, briefdragend, getrouw, lopend, wandelaar, reizend, gemeen [openbaar], stads-, heren-, openbaar, gezworen, haastig [snel], wakker, verwacht, post-, verschrikkend.

boef

[knaap, vlegel] (*boef*) blij, lustig, vleiend, klappend [kletsend], spottend, bootsig [grappig], openbaar, aapachtig, welzeggend [welbespraakt], koppelaar, lachend, guichelend [gekheid makend], nieuwsversierder [nieuwsverzinner], beuzelzegger, bot, bevallig, gracieus, pluimstrijkend, troetelend [vleiend], schalks, koutend, aanlokker, schoontaal, fluiters, nar, snateraar, oorblazer, snoed, onachtzaam, hoerenvoogd, mal, plomp, beuzelverkoper [jokker], gehouden [gevangengenomen], hittig, dartel, vuil, trouwbreker, onkuis, ongetrouw, eedbreker, schandig.

boei

(*boeye*) ijzeren, zwaar, gesloten, vast, halsprangende [op de hals drukkend], stok, dik, hinderlijk, bekommerend, schadelijk, geluidslaand, klinkend, plomp, nijpend, gesloten, paards-, sterk, keten, moeilijk.

boek

(*boeck*) doorwrocht, onsterfelijk, studieus, gedrukt, kunsten-, schat-, hand-, gebladerd, zwaar, diepzinnig, profijtelijk, geleerd, verscheiden, troostelijk, gebeden-, psalm-, mis-.

boekverkoper

(*boeckverkooper*) edel, scherpzinnig, rijk, studieus, vermaard, onbegrijpelijk, overvloedig, oud, koninklijk.

boekwinkel

(*boeckwinckel*) rijk, edel, koninklijk, geleerd, ontelrijk, onschattelijk

[onschatbaar], vermaard, studieus, troostelijk, groot, schoon [mooi], Plantijns [van de drukker Plantijn].

boer

(*boer*) ongemanierd, arbeidig, hut-, ongeschikt [ongemanierd], ongeleerd, sterk, onwetend, lastlijdend [gebukt onder zorgen], bot, plomp, onverstandig, onbekwaam, dorper [onbeschaafd], noords, onvriendelijk, vrek [vrekig], erg, onbarmhartig, vuil, trots, oneerlijk, onbeleefd, lelijk, mismaakt, schandelijk, hatelijk [verafschuwd], onvermakelijk, moeilijk, gierig [hebzuchtig], ellendig, ondankbaar, aardachtig.

boersheid

(*boersheyd*) slecht [eenvoudig], mal, bot, eenvoudig, grof, plomp, onaardig, ongemanierd.

boete of breuk

[boete] (*boete ofte breuke*) schandelijk, geld-, eerlijk, rechters-, versmadelijk, exemplair [tot voorbeeld strekkend], profijtelijk, openbaar, toortsdragend, kaarsdragend [een veroordeelde vroeg met een toorts in de hand om vergiffenis].

boezem

(*boesem*) effen [glad], schoon [mooi], liefderust, wit, aderachtig [aderrijk], vol, rond, rondjes, reinigheids, zotsplaats, diep, breed, rood, gekleurd, teer, open, delicaat, verheven, smekend [aanlokkend], zoet, zacht, sneeuw wit, gebult, glad, vetachtig, roodachtig, blozend, lieflijk.

bok

(*bock*) bladeneter, gehoornd, bebaard, ruw, wijngaardknager, vrolijk, onkuis, huppelaar, springend, klimmend, stotend, weerstotend, baarddrager, stinkend, vuil, mal, vierhoornig.

bol

(*bol*) rond, gerond, sferisch, omdraaiend, roerend [beweeglijk], effen [glad], slibberend, licht, ras [snel], globisch, rollend, onvast, speel-, lopend, hard, zwaar.

bolwerk

(*bolwerck*) beschanst, hoog, beweerd [te verdedigen], aarden, sterk, verheven, omwaterd, omgraven, weerbaar, geflankeerd, geborstweerd, beschermelijk, onwinnelijk, halfroond, trots, voorzien [geoutilleerd], gekorfd [van vlechtwerk voorzien], onwederstandelijk [onweerstaanbaar], besloten, gepallissaad, verzekerd.

bondgenoot

(*bondtghenoot*) conspirateurs-, secreteet [geheim], ongerecht [onrechtvaardig], verborgen [geheim], verholen, verraders, verzworen, schelms [schurkachtig], oproerig, ongeoorloofd, beraadslaagd, mitmakend, beëdigd, schadelijk, ellendig, pestilentiaal [verderfelijk], boos, zorgelijk [gevaarlijk], verenigd, verplicht, ongelukkig, veraccordeerd [overeengekomen].

boog

(*boghe*) gekromd, gespannen, geivoord, Turks, stijf [stevig], oorlogs-, gebogen, dreigend, gepeesd, moorders-, hakig, verguld, omgeboogd, gedraaid, licht, mensdoder, verzilverd, beslagen, scheef, stalen, ebben [ebbenhouten], palm [van palmhout], Indiaans [Indisch], geweldig, hinderlijk, ruisend, wreed, victorieus, gekrookt [gekromd], schuifelend [gierend], kloot [bol], pijl, Amazonisch, triomfaal, gekerfd, gehoord, voet-, hand-, gespannen.

boom

(*boom*) vruchtbaar, vruchtdragend, groen, geloofd [met blad], dor, lommerachtig, gegaffeld, gestronkt, gestruikt, hoog, hoveniers-, getakt, groeiend, groenend, bloeiend, bot, geworteld, vroegjarig, breed, geweerd [knoestig], gesnoeid, groot, verheven, dicht, schaduwachtig, gebladerd, hol, vol hout, geschoren, gekroond, takachtig, bladerachtig, gebloeid [bloeiend], geschikt, gomachtig, veld-, gestrekt, bos-, gebouwd [verbouwd], tranend, verplant, gestrekt, verstrooid, herfstachtig, gepeld, ontschorst, bergachtig, berg-, geënt, treurend, geknopt, gevlochten, wild, bloemig, dicht [massief], ruisend, daverend [trillend], dichtbladig, knobbig, ruwbastig.

boomgaard

(*boomgaert*) bloeiend, schoon [mooi], vruchtbaar, gegraafd, appel-, peren-, vruchtdragend, hof [tuin], lustig, aardig, schoon [mooi], vermakelijk, gebladerd, wijd, gesloten, besloten, betuind [omheind], omwaterd.

boompje

(*boomken*) bosachtig, lustig, lieflijk, opgeschorst [opgebonden], opgeschorst [opgebonden], groen, verborgen, lommerachtig, dicht [massief], gebloeid [bloemdragend], jong, appeldragend, geappeld, teder [breekbaar], gebladerd, klein, vruchtbaar, bloeiend.

boomwol of katoen

(*boomwolle oft cotton*) zacht, wit, gekamd, gekaard, gekruld, teer [zacht], fijn, edel, vlokachtig, Egyptisch, spin-, warm, wolachtig, droog, geel, zuiver.

boon

(*boone*) geschild, gepeld, hard, windig [winderigheid veroorzakend], bleek, verstor-

ven, gemeen [gewoon], potage-, rooms, Turks, plat, paars, rood, zwart.

boord

(*boordt*) gerold, gekronkeld, geborduurd, hangend, schoon, gekwispeld [met kwastjes], gezoomd, lustig, gehakkeld [met inkepingen], bepareld, zijden, dubbel, gestikt, dun, smal, breed, wollen, doorsneden [met splitten], gekamd, ongesneden.

boosheid

[slechtheid] (*boosheyr (sic)*) bedrieglijk, listig, verborgen [heimelijk], brandend, vurig, subtiel, verdrietelijk, voorbedacht, loos [doortrapt], arglistig, wijvelijk [vrouwelijk], schelms [schurkachtig], hatelijk [verafschuwd], schalk [schurkachtig], verraders, smekend [verlokkend], ervaren, vernuftig, eigen, gevonden [ondervonden], uitgezocht.

bootsgezel

(*bootsghezel*) vrolijk, roeper [raddraaier], dronkaard, arbeidig, lustig, bleek, stout [dapper], avontuurs, ruw, gulzig, vrijmoedig, zorgeloos, rap.

bootsigheid

[grappigheid] (*bootsicheyt*) belachelijk [vermakelijk], pantagruels, Uilenspiegels [schalks als Uilenspiegel], vrolijk, stekend, wederwaardig, bijtend, schimpig, guichelaars- [kunstenmakers-], bitter, fabels, vermakelijk, vaardig, ijdel, lustig, historisch, bemeeld [met veel witgemaakt (als een clown)], Frans, nieuw, aardig, apen-, belachzaam, uitmuntig.

borg

(*borghe*) vast, bezworen, verobligeerd [verplicht], burgerlijk, machtig, solvabel, schuldplichtig, getrouw, zeker, gesteld, welhebbend [rijk], bijzittend, rijk, geërfd, gegoed.

borst

(*borst*) asemend, breed, ivorig, wit, open, ontdekt [onbedekt], kort, hol, schoon [mooi], albasten, sneeuw wit, effen [glad], witachtig, teer, warm, zwak, hartelijk [waar het hart zit], ruw, hoog, benauwd.

borstels

[hard dierenhaar] (*borstelen*) varkens-, staand, ruw, stekend, rug-, wildevarkens-, daverend [trillend], vorkachtig, geschoren.

borstjes

(*borstkens*) blozend, delicaat, hard, vast, appelig, daverend [trillend], lieflijk, glad, geknopt, zoet, sneeuwwit, onrijp, verheven, schoon [mooi], gezwollen, rond, vrouwen-.

borstwering

(*borstweeringhe*) krom, rond, manig [maanvormig], slangwijs [slangvormig], gegraven, beschermelijk, lang, hol, ondergraven, lichtvaardig, haastgemaakt [snelgemaakt].

bos

(*bosch*) groen, groenend, vermakelijk, dicht, lommerachtig, groot, gebladerd, verborgen, bebloemd, koel, doornen-, lustig, geboomd, linden-, eiken-, verheuglijk, appel-, vogelnestig, hoog, ijselijk, profijtelijk, wilgen-, brem-, duister, galmend, kaal, wild, woest, getakt, haagachtig, diep, gruwelijk, stil, hatelijk [verafschuwd], bloeiend, heilig, oud, vruchtbaar, wijd, zwart, beuken-, gebouwd [verbouwd], voorjarig [lente-], boeren-, verstrooid, bezet.

bosboom of palmboom

(*bosboom oft palmboom*) altijdgroen, takachtig, hard, geel, droog, dicht [massief], gekruld, klein, wild, slijmachtig, gegraand [uitgebot, vruchtendragend], onverderfelijk, zwaar, werkelijk [bewerkelijk].

bot

[knop, uitspruitsel] (*botte*) zie UITSPRUIT.

boter

(*boter*) goed, zacht, gesmolten, geel, mei-, sterk, wit, Fries, Hollands, Diksmuids [uit Diksmuide], Kuinder- [uit het Overijsselse Kuinre], Delfts, Leids, melkboter.

boterbloem

(*boterbloeme*) gouden, sterk, scherp, krachtig, kwellijk [hinderlijk], verdrogend.

Er bestaan verschillende soorten van deze plant, die echter alle even krachtig en scherp zijn. Zij veroorzaken zweringen en huidvervelingen.

bouwing of timmerage

[gebouw] (*bouwinghe oft timmerage*) hovaardig, gemeen [openbaar], koninklijk, groots, huis, magnifiek, timmer [bouwwerk], verheven, bewoonlijk.

braakland

(*braeck-lant*) onvruchtbaar, ledig, vogelwei, rustend, onnut, begraafd, groen, omgroeïend.

Brabant

(*Brabandt*) zie LANDSCHAP.

brader of braderijhouder

[eethuiseigenaar] (*brader oft braderije-houder*) vet, kok, vuil, besmeurd, likspit [die het spit aflikt], spijsbereider.

brakhond of speurhond

(*brackhondt ofte speurhont*) hittig, steeg [koppig], volgend, groot, moedig, sterk, jagers-, gespoord, bassend [blaffend], verhongerd, grimmend, knorrend, opgeschort [vastgebonden], jacht-,

bijtend, gespitshaard [met spitse, scherpe haren], dul [dol], razend, gelokhaard, scherpruikend.

braking

[het overgeven] (*brakinghe*) spuwend, kwellijk [kwellend], haastig [plotseling], uitwerpend, zeverig [kwijlerig], verscheiden, menigvuldig, heftig, zwak, gezichtsvijand, verwekt [opgewekt], tranend, overgevend, brokkelend.

brandstichter

(*brantstichter*) oproerig, afgrijselijk, schelms [schurkachtig], hatelijk [verafschuwd], ellendig, schadelijk, landverderver, boerenschender.

brasem

(*braessem*) groot, breed, mals, slijmachtig.

braziliehout

[brazielhout] (*bresilihout*) rood, geel, zoet, Indisch, bruin, verfgevend, vreemd [uitheems], gemalen.

breidel of toom

(*breydel ofte toom*) los, ledig, dwingend, neergelaten, hard, tomend, omkerend, omwendend, losgelaten, geteugeld, gebithoudend, schuimend, renpaards-, sluitend, sterk, stilhoudend, wankelbaar, roerlijk [beweeglijk], beschuimd, temmend, gouden, paardtemmer.

bremhaag

(*brem-haghe*) stekend, opstekend, bos-, doornachtig, scherp, wild, bijtend, gepunt, besdragend, groeiend, dicht, sterk, hard, voet.

Briareus

(*Briaerus*) de moedige, hovaardig, groot, wreed, sterk, machtig, reus, wonderlijk [wonderbaarlijk].
Wordt ook wel Aegeon genoemd, zoon van de Hemel en de Aarde. Hij was een reus. De dichters vertellen dat hij honderd armen had en vijftig buiken, hij kreeg zijn naam vanwege zijn kracht. [Het Griekse briaros betekent 'sterk'.]

brief

(*brief*) zendbrief, troostelijk, bode, woordbode, missive, schoon [mooi], vriendelijk, amoureux, gezonden, verborgen [geheim], secreet [geheim], gemeen [openbaar], gesloten, bezegeld, ondertekend, schepen-, macht- [volmachts-], onderschreven, gebiedend, bevel-, beleefd, akkoord-, groetend, gedateerd, koninklijk, begeerd, verhoopt, open, troost-, welkomst-, geschreven, verwacht, vergankelijk, menselijk, goddelijk, heilig, subtiel, vrij, paspoort, studieu, onsterfelijk, huis-, opgeslagen [opengevouwen], beschreven, schepen-.

briesing of brulling

[het briesen of brullen] (*briesschinghe ofte brullinghe*) gruwelijk, schromig [schroomvallig], leeuwen-, hees, furieus, schrikkelijk, vreselijk, droevig, droef, wild, brullend, weerklinkend.

bril

(*bril*) dubbel, rond, glazen, kristallijn, jong, oud, bijziend, vérziend, vergrotend, verkleinend, klaar [helder], gewelfd, ingezet, zilveren.

broeder

(*broeder*) eigen, wettig, half-, schoon-, minne-, barveoets, leek-, lief, bemind, wel, christen-, vriendelijk, mede-, goed, gemeenzaam, hartslief, allerbest, zonderlijk, medehulpelijk.

brok

(*broke*) dik, brood-, klein, groot.

brood

(*broodt*) voedend, gekneed, tarwe-, geheven [gegist], gesneden, Spaans, rogge-, gersten-, gebuild, verheven [gegist], eier-, masteluin- [half tarwe, half rogge], wit, bruin, smakelijk, gewijd, vetmakend, droog, gebakken, opgegaan [gerezen], haver-, nieuwbakken, prinsen-, zoet, tweebak-, beschuit, gegaan, burgers-, zuur, geheefdeegd [gegist], holkorstig, gebarsten, schoonrogge-.

brooddronkenheid

[uitgelatenheid] (*brootdronckheyt*) opgeblazen, trots, overdadig, spijtig [trots], ongeordineerd [ongeregeld], hovaardig, dartel, mal, weeldig [wulps], wellustig, overvloedig.

brug

(*bruggh*) hoog, verheven, val-, stenen, sterk, vast, nodig, gemakkelijk, kletterend, galmend, rivier-, overwelfd, dicht, passeer-, tol-, zorgelijk [gevaarlijk], opgaand, opslaand, sluitend, spui-, steil, rond.

bruid

(*bruydt*) schoon [mooi], gesierd, getooid, eng [angstig], bemind, gekroond, aardig, geblanket, blij, getrouw, bepareld, lieflijk, gehaarlokt, jong, gestrooid [met bloemen bestrooid], gepaaid, lustig, poppen-, troetelachtig [geneigd tot liefkozen], poezelachtig.

bruidegom

(*bruydegom*) getrouw, schoon [knap], fraai, gesierd, lustig, gekruld, maagd-[van een maagd], blij, wakker, proper [netjes], mooi, aardig, gelokhaard, edel, gekleed, huwelijk, gekamd, straf [afwijzend], lachend, opgetooid.

buffel

(*buffel*) zot, harig, wild, sterk, zwart, arbeidig, welgefatsoeneerd.

De buffel lijkt zeer op een os, misschien is hij wel een wilde os. Zijn haren zijn zwart, zijn benen zijn sterk

en zijn lichaam is kort. Hij is geschikter om in een span te trekken dan een os en hij is geschikter voor de arbeid, standvastiger en volhardender. Buffels worden veel gebruikt in Italië.

buffet of rechttafel

[dientafel] (*buffet ofte recht tafel*) verheven, blinkend, rein, gefatsoeneerd [aangekleed], gemarmerd, gesierd, zalensieraad, opgestreeld [opgetooid], ivoren, eerbaar, heerlijk, gericht [aangerecht], schoon [mooi], gesneden.

bui

(*buye*) wind-, windig, dommelend [een dof geluid gevend], razend, duister, stoffig, golvend, rokend [dampend], draaiend, sterk, licht, vlammig [heet], hels, zwart, omdraaiend, bleek, haastig [plotseling], stuivend [spattend], tempeestig [stormachtig], ontemmelijk, geweldig, regenachtig, vlagig, gruwelijk, vliegend, wonderlijk, wegvoerend, blind, verblind [verblindend], barig [golvend], onverwacht, omstortend, furieus, ruw, bliksemend, stortend, schipbrekig.

buik

(*buyck*) ledig, vet, vetachtig, hongerig, rammelend, ondankbaar, hol, diep, lekker, hard, slokkerig, hardachtig, lui, kwellijk [kwellend], zacht, rond, breed, verhongerd, glad, effen [glad], blaffend, vleesachtig, epicureeër-, kinddragend, onverzadelijk, rond, verheven, klimmend [welvend], zoet, vruchtbaar, gierig [gulzig], gezwollen, kelderig, gespannen, vol, verslindend, penszak, geveesd, snoed, effen [glad], gerompeld [gerimpeld], dik, verterend, woedend, stijf [stevig], rammelend, begerig, wit, vrouwen-, gesloten, bevrucht, hangend, kunstenmeester-, gebuikt, gulzig, wellustig, vuil, onrein, inslokkend, bakkes [bakhuis, oven], tonachtig.

buikpijn

(*buyck-pijne*) kolieks [koliekachtig], geweldig, bitter, smartig, onverdraaglijk, graveelachtig [met nier- of blaasstenen], pijnlijk, windig [winderig], benauwd.

buis

(*buyse*) waterfontein, lopend, eng [nauw], besproeiend, loden, lang, groeven-, bedekt, rond, gedraaid, hol, onder de aarde.

buit

(*buyt*) rijk, kostelijk [kostbaar], geplunderd, heerlijk, diefs, vijands, gestolen, geroofd, verkregen, kwalijkverkregen [op slechte wijze verkregen], vervoerd, profijtelijk, gewonnen, ellendig, arm, ongelukkig, onttrokken, gekregen, gevangen-, blij, geladen [beladen], bezwarend, groot, rovers-, vreemd, gierig [hebzuchtig], geweldig [met geweld verkregen].

bult

(*bult*) verheven, groot, krom, gekromd, schouder-, halfrond, mismaakt, zeldzaam [merkwaardig], wonderlijk, vreemd, dubbel, opstijgend.

burger

(*borgher*) eerbaar, gezeten, vermaard, notabel, rijk, voornaam, treffelijk, getrouw, geprivilegeerd, heus [hoffelijk], beleefd, gemanierd [beschaafd], welgeboren, welgesteld, geërfd.

bus of roer

[vuurwapen] (*busse ofte roer*) mensmoorders [mensenmoordenaars], geweldig, vaardig, haastig [snel], dodend, overdadig [misdadig], krijgs-, ras [snel], vuurgevend, vuurspuwend, geladen, lang, verschrikkelijk, hatelijk [verafschuwd], wreed, dodend, vulkanisch [uitbarstend], bliksemend, Milaans, donderend, grof, wonderlijk.

Busiris

(*Busiris*) wreed, Neptunisch, boos, mensdoder, Egyptisch, onmenselijk, gruwelijk, tiran, barbarisch.
Was de zoon van Neptunus en Lybia. Hij was een van de Egyptische tirannen en zo wreed van aard en zo onmenselijk dat hij alle vreemdelingen offerde of ze door zijn paarden uiteen liet trekken. Uiteindelijk werd hij door Hercules gedood, en werd het land van deze pest verlost.

buspoeder

[buskruit] (*bus-poeder*) mensdodend, bliksemend, duivels, verschrikkelijk, tempeestig [stormachtig], vermaledijd, vervloekt, gruwelijk, vervaarlijk, hels, hatelijk [verafschuwd], dodelijk, schadelijk, geweldig [gewelddadig], gesulferd, lichtbrandig, vuurgevend, verderfelijk, donderend, oorlogs-, bliksem, afgrijselijk, gewelddoend, uitbarstend, krachtig, gewelddoend, oorlogs, ongelukkig, ongenadig, sterk, wonderlijk.

Het schijnt dat het buskruit niet door een mens is uitgevonden maar door een duivel, die er zin in had om ervoor te zorgen dat de mensen niet alleen met de wapenen, maar ook met de donder en de bliksem zouden strijden. De bedenker hiervan is onzeker en onbekend. Perillus werd door de tiran Phalaris in een koperen os (die hij gemaakt had om mensen in te martelen) gestopt en verbrand. Wanneer de uitvinder van het buskruit ook zo was beloond en zijn eigen buskruit had moeten uitproberen, dan zouden er niet zoveel dappere helden en vrome, strijdbare mannen door vreesachtige lafaards zijn omgebracht.

C.**cabaret of braderij**

[eethuis] (*cabaret ofte braderije*) duister, bewandeld [bezocht], herberg, verborgen, allenig, gemeen [openbaar], dienstelijk.

Cacus

(*Cacus*) onbeleefd, dief, wild, doodslager, afzetter [straatrovers], zoon van Vulcanus.

Was een berucht rover, die zich ophield in een hol in de heuvel de Aventinus, dat men nog dagelijks ter nagedachtenis van die moordenaar laat zien. Hij werd door Hercules gedood.

Calaïs

(*Calais*) Noords, gevleugeld, vaardig, licht, welvarend, gezond.

Naar de dichters vertellen was hij een van de kinderen van Boreas; door toedoen van hem en zijn broeder [Zetes] werd Phineus beschermd tegen de Harpijen die hem dagelijks zijn voedsel ontnamen als hij eten wilde.

cancer

[sterrenbeeld Kreeft] (*cancer*) ster, een van de twaalf tekenen des hemels, heet, brandig [brandend], zomer, rood, vlammen, gekroond, rovend, warm, brandend, hemels, roodmakend.

Carolus

[Karel de Grote] (*Carolus*) onoverwinnelijk, grootmoedig, moedig, kloek, krijger, geleerd, vrede vader, oorlog, stout [dapper], vaardig, standvastig, machtig, deugdelijk [deugdzaam], mild, rooms, vroom [dapper], eerst, keizer, wakker, subtiel, zachtmoedig, eergierig [eierzuchtig], gevreesd, victorieus, hoogmoedig, triomferend.

Carthago

(*Carthago*) een stad in Afrika, oud, hovaardig, groot, rijk, welgevolkt, Didoniaans [gesticht door Dido], vermaard, machtig, oorlogs, Afrikaans, eerbaar, Libisch, florerend.

Het was de beroemdste stad van heel Afrika. De stad is na de Trojaanse oorlog gebouwd door Dido. Toen het Rijk van Carthago bloeide, breidde de stad zich zo uit dat ze als een van de vier monarchieën van de wereld werd beschouwd. Daarna werd ze door de Romeinen verwoest en wel zevenhonderd jaar nadat de stad gesticht was.

Cassandra

(*Cassandra*) rein, profetes, profeterend, razend, uitzinnig, dol [dol], Priamidisch [dochter van Priamus], Trojaans, de zuster van Paris, ongelooflijk [niet geloofd], ongelooft, onbedwongen, ongetoomd.

Werd ook Alexandrina genoemd. Zij was de dochter van Priamus, koning van Troje. Toen Phoebus erg verliefd op haar werd, beloofde zij hem te doen wat hij wilde, wanneer hij haar de macht gaf de toekomst te voorspellen, wat hij deed. Toen zij gekregen had wat zij wilde, bespote zij hem, waardoor hij zo boos werd dat hij ervoor zorgde dat zij weliswaar de waarheid zei, maar dat niemand haar geloofde. Hierdoor voorspelde zij lange tijd van tevoren het ongeluk van de Trojanen als zij Helena opnamen, en daarna ook de inname van Troje wanneer Troje het houten paard van de Grieken binnenhaalde. Niemand geloofde haar echter.

Castor

(Castor) Pollux' broer, uit een ei geboren, schildknecht, veulentemmer, vlichelaar [die voltigeert], springer, kloek, droef, droevig, bedroefd.

Hij was de zoon van Leda en van Tyndareüs en daarom sterfelijk. Nadat hij was omgebracht door Meleager, of volgens sommigen door Polynices, smeekte zijn broer Pollux, die onsterfelijk was omdat Jupiter zijn vader was, aan Jupiter uit liefde voor hem om hem toe te staan zijn halve onsterfelijkheid met zijn broer te delen. Dit werd hem vergund, zodat zij beiden leven, en in de hemel bij elkaar gezet zijn [als sterrenbeeld].

catarre

[ontsteking, verkoudheid] (catarre) reumatiek [vochtig], snufachtig, koud, druipend, vochtig, kwellijk [kwellend], ziekelijk, smartig, smartend [pijnlijk].

Cato

(Cato) wijs, standvastig, straf [streng], grootmoedig, kloek, vroom [dapper], welsprekend, oud, statig, degelijk, groots, vijand van de eergierigheid [eerzucht], gerimpeld, strijdbaar, voorzichtig [wijs], stuur [stuurs], burgerlijk, onverbiddelijk, hard, onoverwinnelijk.

Deze man bezat de drie uitzonderlijkste gaven die een mens zich zou kunnen wensen. Ten eerste was hij een uitstekend redenaar, verder was hij een bekwaam aanvoerder, die in de oorlog goed leiding kon geven, en ten slotte was hij bewonderenswaardig standvastig in zijn oordeel. Hij heeft veel boeken geschreven, onder andere een dat het leven der landlieden behandelt.

Catullus

(Catullus) vleier, pluimstrijker, onkuis, geleerd, zoetspreker, bijtend, scherpzinnig, welsprekend, stekend, behoningd, smekend [vleiend], aanlokker.

Hij schreef zeer ongepaste en berispende gedichten, en

schaamde zich er zelfs niet voor de keizer bestraffend toe te spreken. Hij stierf in Rome.

Cecrops

(*Cecrops*) Egyptenaar, spitsvondig, subtiel, stichter van Athene, met twee aanzichten [aangezichten], Atheniaan, godvrezend.

Hij was de eerste koning van Athene, waarover hij vijftig jaar regeerde. Hij was de eerste bij de Grieken die Jupiter aanriep, en beelden maakte, altaren liet oprichten en religieuze diensten bedacht. En omdat hij de eerste was die het gebruik instelde dat de man met de vrouw trouwde, heeft men hem de bijnaam 'De twee gezichten' gegeven.

cedel

[ceel, (bewijs)stuk] (*cedel*) zie HANDSCHRIFT.

cederboom

(*cederboom*) riekend [geurig], onsterfelijk, dierbaar [kostbaar], hard, allerhoogst, gebalsemd, leven van de dode, besdragend, altijd even groen, Cypressien [uit Cyprus], oud, verzuchtend.

Er bestaan verschillende cederbomen die zo hoog zijn dat het bijna niet te geloven is. Op Cyprus heeft men een cederboom gezien van honderddertig voet hoog en drie vadem dik. Op deze boom groeien rare bessen en het hout is bijna niet dood te krijgen, want het is buitengewoon hard en het verrot niet.

cel

(*celle*) monniks-, devoot, klooster-, nonnen-, enig [eenzaam], stil.

cement

(*cement*) klevend, lijmend, bindend, tichelachtig.

Cerberus

(*Cerberus*) de driehoofdige, deurwaarder van de hel [onderwereld], bassend [blaffend], gruwelijk, inslikker, zwart, grote dog, Plutonisch, hels [onderwerelds], boos, wreed, huilend, kuchend, verschrikkelijk, dampig [aamborstig], inslokker, ijselijk, kwaad, wakend, inzwelger, hondsportier, afgrijselijk, dul [dol].

De dichters zeggen dat hij een hond is met drie hoofden, die de onderwereld bewaakt. Ook zeggen ze dat Hercules hem uit de onderwereld heeft gesleept.

Ceres

(Ceres) korengeefster, vruchtbaar, wettendraagster, harig, gehaard, blond, geelharig, rijk, overvloedig, gram [boos], Saturnisch, graandraagster, zoet, voedster, Siciliaans, lediggangster [leegloopster], graangeefster, subtiel, voedend, mensenmoeder, voedselgevende, Bacchus' zuster.

Ceres, dochter van Saturnus en Ops, wordt beschouwd als de godin van het koren en het graan, omdat zij zo scherpzinnig van geest was dat zij de manier uitvond om de aarde te bebouwen, te bezaaien, en het koren te dorsen, het te wannen, ziften en malen, en er brood van te bakken. Want daarvóór voedden de mensen zich met eikels en wilde appels. Zij is ook de eerste geweest die het volk leerde volgens wetten te leven. Soms betekent het woordje Ceres 'brood', net zoals Bacchus 'wijn' betekent.

chaos

(chaos) ledig, verward, oud, mismaakt, confuus [verward], diep, duister, gemengd, gruwelijk, zwart, donker, blind, gemengd.

De dichters zeggen dat voordat de hemel, het vuur, de lucht, het water en de aarde waren gemaakt, het zaad en de vormen van al die dingen door elkaar heen gemengd waren in een plumpe, duistere, zware, vaste klomp, die zij met een Grieks woord 'chaos' noemen.

Charon

(Charon) de helse schuitvoerder, doof, onvermurwlijk, onverbiddelijk, schipper, ruw, onbarmhartig, vrek [vrekking], droevig, oud, vuil, besmeurd, onmedelijdend, overvoerder, gerimpeld, afgrijselijk, boos, sterk, straf [streng], vijandelijk, overzetter.

De dichters melden dat deze Charon de zielen vaart over de Acheron, de Styx en de Cocytus, dat zijn de drie rivieren van de onderwereld.

Charybdis

(Charybde) dievegge, pijnigachtig, beweegd, beroerd [in beroerte], zees [van de zee], Siciliaans, stuimig [onstuimig], draaiend, vloeiend, barachtig [guur], ongestadig, stuur [woest], opwerpend, ruisend, tempeestig [stormachtig].

Is een draaikolk, zeer gevaarlijk vanwege de uitermate grote golven en voortdurende stormen. De Sicilianen noemen hem Gallofaro, omdat brandende toortsen die dag en nacht branden, signalen zijn voor de schippers die daarlangs komen. [Smyters ziet kennelijk in het tweede deel het Italiaanse faro 'vuurtoren, signaalvuur'; of dat juist is, is onzeker.]

Chimaera

(Chimaera) gehoornd, zeemonsterig, onoverwinnelijk, brandend, driehoofdig, ontsteken [ontstoken], vlammend, Lyciaans, razend, verslindend, ongetemd [ontembaar], ontemmelijk.

Is een berg in Lycië die onbewoonbaar is vanwege de leeuwen en slangen die daar huizen. Uit de top van de berg komt vuur net als uit de Etna: daaruit hebben de dichters menen te verklaren dat de Chimaera een monsterdier was, met twee koppen, vooraan een leeuwenkop en achteraan een drakenkop, met het

lichaam van een geit, en altijd vuur spuwend uit zijn bek.

Chiron

(*Chiron*) Thessaliaan, geleerd, waardig, eerwaardig, wijs, leraar, Achilles' meester, tweevormig, wonderbaarlijk, half man, half paard, rechtvaardig, medicijn [arts].

Hij was de zoon van Saturnus en Philyra, half man en half paard. Daarom vertellen de dichters dat Saturnus eens, toen hij door zijn vrouw Ops betrappt werd terwijl hij met Philyra bezig was, zich fluks in een paard veranderde, waaruit dit bijzondere kind geboren werd. Chiron werd zo wijs, zachtzinnig en rechtschapen dat men hem aanstelde om Achilles te onderwijzen, en hij maakte die toen onder andere tot een uitmuntend harpspeler. Men zegt ook dat hij de eerste uitvinder is van de artsenij en het helen van wonden.

christen

(*christen*) gelovig, katholiek, eenvoudig, goed, wedergeboren, gehoorzaam, religieus, medelijdend, barmhartig, vriendelijk, gedoopt, getrouw, sterfelijk, vreedzaam, goedertieren, lankmoedig, geduldig, sektevijand, godvruchtig.

christusogen

[plant] (*Christus-ooghen*) bloemen, rood, purper, welriekend, Adonisch, blozend, schoon [mooi], bloeiend, lieflijk, zoet, bloedig, edel, mooi, aardig, behagend.

Cicero

(*Cicero*) welsprekend, vader der welsprekendheid, vermaard, orator, eergierig [eierzuchtig], geleerd, schimpig, vruchtbaar, stichter van Rome, geschikt, raadsheer, wel ter tale, vader des lands welvaren, Romeverlosser.

Marcus Tullius Cicero was de zoon van een ridder, een zeer uitnemende filosoof en een van de belangrijkste redenaars van Rome. Plutarchus heeft zijn leven beschreven en zegt dat hij op het laatst vanwege de genegenheid die hij voor het algemeen belang had, een vijand werd van Marcus Antonius. Hierdoor werd hij verbannen. Toen hij op reis was om Astirus aan zijn kant te krijgen, kwam Herennius (die bevel had gekregen hem te doden) hem tegemoet, liet hem zijn hoofd steken uit de koets waarin hij zat, en hakte zijn hoofd af, en eveneens allebei zijn handen, nadat hij 64 jaar had geleefd.

cichorei

(*cicoreye*) kruid, wit, verversend [verfrissend], wild, groen.

cijns

(*chijns*) zie RENTE.

cimbaal

(*cymbale*) klinkend, muzikaal, luidend, tierend, hees, lustig, vrolijk, -speelster.

cipier of gevangenbewaarder

(*cipier oft ghevanghen-bewaerder*) straf [streng], ongenadig, hard, zuur, stuurs, onvriendelijk, onbarmhartig, Cerberus' zoon.

cipressenhout

(*cypressi-hout*) groenend, onsterfelijk, dun, riekend [geurig], droevig, onverderfelijk, tranend, doodkisthout, altijdgroen, muurachtig, groot, vruchtbaar, rozijndragend.

Circe

(*Circe*) toverersse [tovenares], geleerd, zonnenkind, schoon [mooi], venijnig [giftig], Titanisch, kol [tovenares], bedriegersse [bedriegster], bedriegster, zwarte kunstenersse [kunstenares], waarzegster, zangster, Perseiaans [dochter van Perseis], bevallig [bevallig], volmaakt, onrein, tiranne.

Was de dochter van de Zon en van de nimf Perseis. Ze woonde aan de kust van Italië, en was zeer beroemd om haar toverkunst. Men zegt dat zij de mensen betoverde doordat ze hun een koek te eten gaf en gemengde wijn liet drinken, en dat ze de mensen met een stafje sloeg en hen veranderde in dieren. Op die manier werden na de verwoesting van Troje enkele van de gezellen van Ulysses, die hij naar haar toe had gestuurd, in zwijnen veranderd, met uitzondering van hun aanvoerder Eurylochus, die door te vluchten aan dit ongeluk ontkwam. Anderen zeggen dat zij een hoer was, zo uitzonderlijk mooi dat zij allen die haar aanzagen, tot overspel verleidde. Ook staat haar naam voor een buitensporige vrouw.

citer

(*citere*) zilverig, lustig [aangenaam], ebben, verguld, aardig, barbierspel.

citroenappel

(*citroen-apple*) geel, amper [zuur], rauw, lekker, gebult, langwerpig, groenend, vruchtbaar.

Cleopatra

(*Cleopatra*) onkuis, boos, Egyptenaarse, schoon [mooi], Ptolemaeïsch, koningin van Egypte, trots, wellustig, opgeblazen, hoogmoedig.

Zij was de dochter van [Ptolemaeus] Auletes en koningin van Egypte, zuster en vrouw van de laatste Ptolemaeus. Zij leefde zeer onkuis, nadat zij verjaagd was uit Egypte. Julius Caesar maakte haar weer koningin. Zij kreeg bij hem een kind. Na de dood van Caesar kwam Antonius naar Azië, die met haar trouwde en Octavia, zijn vrouw, verliet. Nadat Antonius overwonnen was door Augustus, werd hij zo in het nauw gedrongen dat hij zichzelf doodde. Cleopatra vreesde in handen van haar vijanden te vallen en door hen bespot te worden, daarom zette zij slangen op de aderen van haar lichaam, die haar

bloed uitzogen, zodat zij stierf terwijl het was alsof zij in slaap viel.

Clotho

(*Cloton*) zie PARCAE.

Corinthe

(*Corinthen*) een stad in Achaea, allerrijkst, het licht der Grieken, hoerachtig, vermaard, kooprijk, handelrijk, wellustig, oud, Grieks, volkrijk, overvloedig.

De stad Corinthe is aanvankelijk gebouwd door Sisyphus, een grote rover, de zoon van Aeolus. Toen heette zij Gerthirus, en later Ephirus. Zij werd verwoest en weer opgebouwd door Corinthus, de zoon van Orestes of van Jupiter, die haar de huidige naam gaf. Er was een tempel aan Venus gewijd, waarin meer dan duizend beroemde hoeren zaten die iedereen ten dienste stonden. De stad had veel aanloop van handelaren, omdat zij heerste over twee havens, de een in Azië en de ander in Italië. Ten slotte is zij door de Romeinen verwoest.

crediteur

(*crediteur*) moeilijk, kwellijk [lastig], gierig [schraperig], rijk, lener, woekeraar, geldzak, lankmoedig.

Cupido

(*Cupido*) zie LIEFDE.

curieusheid

[zorgvuldigheid, nieuwsgierigheid] (*curieushey*) studieus, ernstig, nieuw, naarstig, begeerlijk, vrouwen-, wijven-, vlijtig, zorgvuldig, ijdel, zot, onnodig, hatelijk [verafschuwd], onmatig.

Cybele

(*Cybele*) der goden moeder, gerompeld [gerimpeld], uitzinnig, eerwaardig, vruchtbaar, doorluchtig, edel, voedstermoeder, geheiligd, grote godin.

Zij was de vrouw van Saturnus en moeder van Jupiter; zij heette naar de berg of het dorp Cybele in Frygië, waar men haar voor het eerst in een heiligdom vereerde. Zij wordt ook Rhea, Ops, Vesta en Pales genoemd.

Cyclopen

(*Cyclopes*) moedig, beroekt [met rook bedekt], eenogig, afgrijselijk, Neptunisch, vervaarlijk, hovaardig, trots, arbeidend, groot, onhebbelijk, vergruwelijkt, gehaartopt [met een haardos boven op het hoofd],

gruwzaam, monsterig, vulkanisch [van Vulcanus], smeden, zwetend, hijgend, naakt, verrimpeld [gerimpeld], Sicilianen, ruw, wreed, sterk, machtig, oud, reusachtig.

Dit waren reuzen of een zeer oud volk op Sicilië, ze woonden bij de berg Etna, en ze hadden maar één oog in hun voorhoofd. Men zegt dat zij als eersten uitvonden hoe men koper kan smeden, vandaar dat de dichters vertellen dat zij de dienaren van Vulcanus waren, en dat zij Jupiters bliksem smeedden.

Cyprus

(*Cypren*) land, vruchtbaar, Neptunisch, overvloedig, eiland, gelukkig, zijde gevend, wijn gevend, wellustig, vermaard.

D.

dadelboom

(*dadelboom*) zie PALMBOOM.

dadels

(*daeyen*) palmvrucht, zoet, lekker, voedend, lang, dik, pruimachtig, droog, honingachtig, behoningd.

dadens of feiten

(*dadens ofte feyten*) heerlijk, hoog, edel, kloek, groot, trots, treffelijk, krijgs-, oorlogs-, gedenkwaardig, onzeggelijk, onuitsprekelijk, deugdelijk [deugdzaam], schoon [mooi], excellent, goddelijk, zoet, eerlijk, doorluchtig, ridderlijk, hoogloffelijk, zot, bot, onvroom [zonder geestkracht].

Daedalus

(*Daedalus*) zie ICARUS.

dag

(*dach*) klaar [helder], schoon [mooi], schijnend, zorgdragend, achtervolgend, navolgend, vliedend [voorbijgaand], voorlopend [voortgaand], buig, hel, veranderlijk, droevig, licht, verlichtend, kort, lang, voorbijgaand, werk-, zondag, zonnefeest-, vuur-, laag, verblijdend, [dag] der geboorte, onwederroepelijk, koud, slibberig, zonneschijnend, vuil, donker, duister, kerst-, christ-, naastkomend, gedenkwaardig, haastverloren [snel verlopen], bruiloft-, licht, vastenavonds-, paas-, vasten-, pinkster-, winneloos [waarop men niet verdient].

dagement [dagvaarding] of citatie

(*daghement oft citatie*) gezet [vastgesteld], bescheiden [bepaald], rechtelijk, geordineerd [verordend], besloten, persoonlijk, beoordeeld, gewezen [uitgesproken], beroepelijk [waartegen beroep mogelijk is], haastig, geëxploiteerd, volkomen, dreigend, steeboden- [stadsboden-], stadsdienaars-.

dageraad, aurora

(*dageraet, aurore*) verlopen [voorbijgegaan], rood, morgenrood, geel, roodachtig, klaar [stralend], bepareld, bleek, licht, purper, glinsterend, vroeg, vochtig, schoon [mooi], Indiaans [Indisch], halfwit, rozijnig [rozenkleurig], spade [laat], nat, blinkend, lieflijk, traag, stralend, uitkijkend.

dak

(*dack*) hangend, huisdekkend, tichelen [met tegels], naakt, loden, lommerachtig, strooien [van stro], rieten, prachtig, dekkend, leien, schalie- [met leien], dicht, lang, breed, gebogen, overwelfd, schoon [mooi], geschoren, wijd, groot, plat, onmatelijk, strekkend, staand, hangend, versierend, open huis, ongedekt.

dal of vallei

(*dal ofte valeye*) steenachtig, laag, diep, duister, vochtig, zwijmend, verborgen, hangend, donker, zwart, begraasd, groen, lommerachtig, krom, draaiend, zandachtig, galmend, eng [nauw], nederig [laag], hol, natachtig, gestrekt, bloemen-, heuvelachtig, bergachtig.

damp

(*damp*) asemend, rookachtig, vochtig, dik, nevelachtig, mistig, donker, traag, opklimmend, gecorrumpeerd [bedorven], riekend, warm, heet, vurig, aards, regenachtig, oven-, natrekkend [aantrekkend], lauw, parfumeersel-, distilleerklok-, alambieks- [van een distilleerkolf], koud, licht, vet, zonne-, zomer-, duister, blind, licht.

Danaüs

(*Danaüs*) Belus' zoon, koning van Argos, oud.

Hij was de broeder van Aegyptus en [zoon] van Belus. Hij regeerde vijftig jaar over het volk van Argos, nadat hij de koning, Sthenelus, verdreven had. Hij verwekte vijftig dochters, die Beliden genoemd werden. Op een nacht doodden zij allen, behalve Hypermestra, hun mannen.

dans of gedans

(*dans oft ghedans*) narren-, zot, lieflijk, liefde-, vrolijk, eenzaam, bevend, kamerspelers-, liedjes-, matig [maat houdend], huppelend, nacht-, openbaar, lustig, ronde-, uitzinnig, onkuis, Bacchus-, bruids-, moren-, springend, mal, wenkend, stom [woordeloos, zwijgend], draaiend, boeren-, apen-, vergaderd [bijeen], Venus-, zottinnen-, belachelijk [vermakelijk], Duits.

danser

(*danssaert*) wakker, behendig, spartelend, sterk, slingerend, mooi, geparfumeerd, beleefd, juffers-, kloek, fraai, geestig [sierlijk], edel, vrolijk, poppen-, lichtvaardig [licht in zijn bewegingen], lichtgeestig, lichtvoets, jong, beschaamd [verlegen], behaaglijk, razend, bezien [bekeken].

Daphne

(*Daphne*) Thessalinisch, vluchtersse [zij die vlucht], Peneïsch [dochter van Peneüs], maagd, schoon [mooi], lauwers [laurier-], rein, vluchtend of voorloopster.

Zij was de dochter van de riviergod Peneüs. Apollo was op haar zeer verliefd en zocht alle middelen om haar tot de zijne te maken. Zij bleef voor hem wegvlugten, totdat de goden medelijden met haar kregen en haar in een laurier veranderden.

Dardanus

(*Dardanus*) Frygiaan, fundeerder [stichter] van Troje, Joviaan [van Jupiter].

Hij was de zoon van Jupiter en Electra. Nadat hij Frygië had veroverd, liet hij daar een stad bouwen die hij naar zijn eigen naam Dardania noemde, later werd ze Troje genaamd.

darmpijn

[koliek] (*darmpijn*) windig [winderig], puffig, graveelachtig [met nier- of blaasstenen], snijgend, moedeloos, mistroostig, steenachtig, beklagelijk.

das

(*das*) licht, vreesachtig, bos-, teer, vliedend, wild, vervaard [schuw], ras.

dauw

(*dauw*) voorjarig [lente-], morgen-, hemels, vers [fris], zoet, lieflijk, goddelijk, gepareld, vochtig, manna, regenachtig, nachts, klaar [helder], dun, godendrank, zuiver, nat, gespreid, dageraads, lauww, lekkend, druppelend, druipend, verspreid, ochtend-.

davering

[trilling] (*daveringhe*) schuddend, onvast, zoet [zacht], klein, waggelend, dreunend.

David

(*David*) een profeet, koning, reusoverwinster, psalmzinger, stout [dapper], herder, koninklijk, Jesses zoon [zoon van Isaï of Jesse], harpenspeler, krijger, Gods vriend, machtig, Hebreeuws, Isaïsch, held, een man naar Gods hart, lankmoedig, knecht Gods.

december of wintermaand

(*december oft wintermaendt*) gevrozen [bevroren], sneeuw, winters, geijsd, lui, kaal, onnut, duister, ijsachtig, droef, hagelachtig.

deeg

(*deech*) wit, voedend, meel-, zacht, gekneet, verheven [gegist], heef- [gist-], teer, hard, zuur-, bakkers-, zwaar, dicht, dik.

degen of dag(ge)

(*deighen ofte dagghe*) furieus, breed, hard, dreigend, oorlogs-, krijgs-, moorders-, blinkend, wreed, krom, snijdend, moordend, steek-, scherp, stalen, geweldig, uitgetrokken, bloedig, bebloed.

dekbed

(*deck-bedde*) gekatoend, winters, warm, gestikt, dekkend, vlokkig, wollig, vast, fijn, Turnhouts.

Delos

(*Delos*) Phoebeaans, vermaard, dwa-

lend, heilig, Apollinisch, waardig, ongestadig, goddelijk, Cycladiaans.

Van de Cycladen is Delos het prachtigste eiland. Men zegt dat Apollo en Diana daar geboren zijn, wat de reden is dat de heidenen het veel eer bewezen hebben.

Democritus

(*Democritus*) spotter, spottend, filosoof der naturen, arm, geleerd, bootsig [grappig].

Democritus is een wijsgeer geweest, geboren in de stad Abdera, die zich gelijkelijk met alle kunsten en wetenschappen heeft beziggehouden. Om een beter inzicht te krijgen in natuurlijke zaken stak hij zich zelfs de ogen uit. Hij achtte de goederen dezer wereld niet, en leefde op armelijke wijze. Men zegt dat hij alles wat de mensen deden en wat hun overkwam bespote, zoals Heraclitus ze beweeende. Hij stierf toen hij honderdnegen [negentig] jaar oud was.

demon

(*demon*) subtiel, vliegen- [Beëlzebub betekent 'heer van vliegen'], Gods bode, overallopnd, looper, gevlogen, wakker, haastveranderend [snelveranderend], huilend, gruwelijk, verschrikkelijk, leugenaar, sterk, behendig, afgrijselijk, schrikkelijk, bezworen geest, oproerig, donker, ongeduldig, verrader, betoverd, boos, mal, hels, dwalend, vermomd, gekspeler, roeper [oproerkraaier], ongestadig, hatelijk [verafschuwd], bedrieger, aangeroepen, van de lucht, bevend, bedrieglijk, aards, zot, onrein, onzuiver, veranderd, bevend, sidderend, gruwelijk, ijselijk, onzalig, kwaad, nacht, ongelukkig, wederspannig, vuurmijndend, water-, duisterheidbeminner.

Het zijn goede of slechte engelen. Meestal verstaat men onder een demon een kwaad iemand, en onder een engel een goed iemand.

Demosthenes

(*Demosthenes*) orateur, welsprekend, fraaisprekend, stadig [bedaard], degelijk, groots, beleefd, discreet, prins der orateurs, heftig, vloed der welsprekendheid, vermaard, beroemd.

Demosthenes was de belangrijkste en voortreffelijkste van alle Griekse redenaars. Zijn vader, die dezelfde naam droeg, was zwaardenmaker en stierf toen zijn zoon slechts zeven jaar oud was. Maar hij liet hem een erfenis van 9000 kronen na; zijn voogden behandelden hem daarmee zeer oneerlijk, zo zelfs dat ze zijn leermeesters hun loon niet wilden betalen. Hij besteedde en schonk al zijn zinnen en verstand aan de retorica, en overtrof in sterkte en kracht van welsprekendheid, in indrukwekkendheid en nobelheid, in zijn manier van schrijven en in nauwgezette voortreffelijkheid van wetenschap, allen die zich in zijn tijd met de redenaarskunst en de advocatuur bezighielden. Ten slotte stierf hij op 16 oktober in de tempel van Neptunus op het eiland Calauria, nadat hij zich vrijwillig had vergiftigd om niet in de handen van Antipatros te vallen, aan wie Archias hem wilde uitleveren.

destructie of verstoring

[verwoesting] (*destructie ofte verstooringhe*) verderfelijk, nedergeslagen, ellendig, tenietdoend, oorlogs-, vervallen, eindelijk [definitief], schadelijk, omwerpend, onwederbouwend, verloren, geheel, destruerend, arm, ongelukkig, deerlijk.

Deucalion

(*Deucalion*) Prometheaans, vernieuwer van Thessalië.

Deucalion, zoon van Prometheus, man van Pyrrha, koning van Thessalië, klom toen er een grote zondvloed was met zijn vrouw in een schip, en redde zich zo op de berg Parnassus. Toen de wateren gezakt waren, vernam hij dat er door de goden voorspeld was dat ze om het menselijk geslacht weer op te bouwen, de beenderen van hun grootmoeder achter zich moesten gooien. En zo wierpen Deucalion en Pyrrha stenen op zo'n manier dat de stenen die Deucalion geworpen had in mannen veranderden en die welke Pyrrha gezaaid had in vrouwen.

deugd

(*deught*) edel, goddelijk, gedenkwaardig, levend, vermaard, klaar [helder], hoog, excellent, sterk, kloekzinnig [verstandig], krachtig, zedig, volhardend, doorluchtig, eerwaard, middelmatig, eerbaar, eeuwig, waard [kostbaar], hemelskind, schoon [mooi], doorluchtig, loffelijk, geheel, opperst, sterk, godvruchtig, hoogmoedig, medicinaal, vast, standvastig, volmaakt, zonderling [bijzonder], geautoriseerd, aangeboren, machtig, zalig, vurig, arbeidig, huishoudend, ijverig, ontemmelijk, benijd, heerlijk, ridderlijk, zeldzaam [ongewoon], onsterfelijk, koninklijk, hemels, moedig, wijs, wetgevend, mannelijk, grootmoedig, glorieus, ongelooflijk, gebiedend, keizerlijk, gerechtig, strijdbaar, onverwinnelijk, voorzienig [wijs], discreet, eerwaardig, kunstbarig [kunst voortbrengend], blinkend.

deur

(*deure*) val-, gespijkerd, schuur-, kelder-, huis-, gang-, gegrendeld, gesloten, open, ingangs-, achter-, voor-, zolder-, kamer-, keuken-, kerk-, poort-.

deurwaarder

(*deurwaerder*) roedragend, gebiedend, machthebbend, bevelend, bezig, onledig [bezig], gediensstig, gevreesd, vaardig, voortvarend, eerbaar, dienstwillig.

diamant

(*diamant*) steen, hard, onverderfelijk, blinkend, gepunt, rijk, kostelijk [kostbaar], flikkerend, vlammig, bevend, uitgezonderd [uitzonderlijk], eeuwig, Indisch, klaar [helder], grijs, vast, eeuwigdurend, kantig, verheven, puntig, snijdend, gesneden, ruw, plat.

Diana

(*Diana*) maagd, schuttersse [schutteres, vrouw die schiet], wild, schoon [mooi], rein, driehoofdig, jaagster, dwalend, wakker, zuiver, godin, Efezisch, Latona's dochter, lichtgeestig, Delia's zuster, jachtgaand, Scythisch, eerbaar, eerwaarde, boswachtersse [boswachteres], ongecorrumpéerd, zoet, onverkracht [onoverwinnelijk], drieluig.

Zij was de dochter van Jupiter en Latona, en de zuster van Apollo. Ze werd geboren op het eiland Delos. Zij achtte de reinheid zo hoog dat zij om uit het gezelschap van mannen te zijn en de vleselijke prikkels niet te voelen, in het bos ging wonen in het gezelschap van enkele meisjes, en haar tijd doorbracht met de jacht. Zij droeg boog en pijlkoker, en liep steeds met opgeschorte kleren en met laarzen aan, zodat men haar de godin van bossen en wildernissen noemde. De mooiste tempel die zij had, stond in Efeze.

Dido

(*Dido*) koningin, ellendig, rein, ongelukkig, Sidoniaans [van (de stad) Sidon], zot, desperaat, amoreus, rijk, uitzinnig, furieus, vurig, landloopster, prinses, Feniciaans, onzalig, razend, dol [dol], vreemd, Tyriaans [van (de stad) Tyrus], tranend, schoon [mooi], dolend, Carthagisch.

Vergilius zegt dat Aeneas na de verwoesting van Troje wegvoer en door slecht weer in Carthago terecht kwam, waar Dido, die de stad gebouwd had, koningin was. Zij werd op hem verliefd, en omdat hij haar verliet doodde zij zichzelf. Sommigen menen dat dat maar een fabeltje is, en zeggen dat Dido, ook genaamd Elissa, dochter van Belus, eerst de vrouw van Sicheus was. Toen zij merkte dat de koning van de Gaetuli haar met geweld tot zijn vrouw wilde maken, benam zij liever zichzelf het leven dan toe te geven aan zijn wil. Zo kon zij door dit middel de eerbaarheid van haar eerste huwelijk, die door een tweede huwelijk geschonden zou worden, in stand houden.

dief

(*dief*) loos [doortrapt], schalk [schurkachtig], bot, wakker, gauw-, doortrapt, rovend, ongelukkig, steel-, nacht-, moordenaars, openbaar, afzetter [berover], traag, schelms [schurkachtig], huis-, ras [snel], rovers, bespieder, ongenadig, lonkend [loerend], paarden-.

diefleider

[dievenbegeleider] **of stadsdienaar** (*diefleyder ofte stadtdienaer*) officier, gediensstig, stout [dapper], konings, exploitier [deurwaarder], loos [bedrieglijk], rechts [gerechts-], kolfdrager [knuppeldrager],

executeur, onderdaan, zwaarddragend, reizend, rijdend, dreigend, hatelijk [verafschuwd], dager, procesminnaar, straf [streng], streng, roedrager, ongenadig, bekeurder.

dienaar

(*dienaar*) getrouw, ootmoedig, gebruikzaam [dienstvaardig], naarstig, bezig, juffrouwen-, wakker, curieus [zorgvuldig], trouw, vreemd, vliedend [snellend], gehoorzaam, waardig, vuil, huis-, volgend, achtergaand, ordinaris [gewoon], kamer-, gewillig, schuldig [verschuldigd], verplicht, onderdanig, ambts-, genegen, goedgunstig, slaaf, ellendig, verborgen [geheim-], dienstwillig, verobligeerd [erkentelijk], betrouwd, stafdragend, stad-, heren-.

dienstbaarheid

(*dienstbaerheyt*) snood, ellendig, verdrietelijk, vernederd, ootmoedig, bedwongen [onvrijwillig], hatelijk [verafschuwd], gewillig, pijnlijk, wreed, hard, zwaar, subject [onderworpen], schandelijk, lastig, schaamachtig [beschamend], onverdraaglijk, het uiterste kwaad, slavig.

dienstmaagd of jonkvijf of kamenier

[dienstbode] (*dienstmaecht ofte ionckwijf ofte kameniere*) slavig, ootmoedig, rein, hups, wakker, getrouw, eerbaar, gehoorzaam, huishoudend, naarstig, hartelijk, vlijtig, vaardig, volgend, opgeschorst [met opgeschorte kleren], vuil, slordig, morsig, zwijgend, gediensig, willig [dienstwillig], sterk, behendig, kloek, doend, arbeidig, gehuisd, schoon [knap], lustig.

diepte

(*diepte*) onmetelijk, hoog, hol, vochtig, donker, duister, ijselijk, gruwelijk, verslindend, laag, wonderlijk, put-, oneindelijk [oneindig], onuitsprekelijk, afgronds-, afgrijselijk, hels [onderwerelds], draaiend, gevaarlijk, breed, mijn-, ongrondig.

dij

(*dieghe*) zie HEUP.

diluvie

[zondvloed] (*deluvie*) overvloed van wateren, gemeen [algemeen], barend [golvend], vlietend, verslindend, dodend, alledrenkend [allesverdrinkend], vernielend, water-, overlopend, alverdervend.

Diogenes

(*Diogenes*) cynisch, vermaard, wankelbaar, bijtend, arm, spottend, aanmerkend, berispend.

Hij was een cynisch filosoof, zeer beroemd, en hij verachtte de rijkdommen van deze wereld. Hij was geboren, zo scheen het, om het menselijk geslacht tegen te spreken. Hij stierf in het negentigste jaar van zijn leven, en hij bepaalde dat men zijn lichaam niet zou begraven.

Dione

(*Dione*) schoon [mooi], onkuis, nimfaal [van de nimfen], oceanisch, vriendelijk, troetelig [aanminnig], lieflijk, pluimstrijkster.

Homerus zegt dat zij de moeder van Venus was, die daarom ook Dionaëa genoemd werd. Hesiodus rekent haar onder de zeenimfen.

discipel of leerling

(*discipel oft leerlingh*) toelisterend, gehoorzaam, studieus, leerbaar [geschikt om te leren], lerend, bot, lui, naarstig, hard, nieuw, onleerbaar [niet geschikt om te leren], aannemend.

discretie of bescheidenheid

(*discretie oft bescheydenheydt*) gematigd, wijs, voorzienig [wijs], bedacht, rijp, redelijk, gezet [bezadigd], statig, raadgevend.

disputatie

[redetwist] (*disputatie*) twijfelachtig, obstinaat, schools, onzeker, scrupuleus, theologisch, twistachtig, geleerd, diepzinnig, arguerend [redetwistend], sofistich, kijvend, filosofen [van een filosoof], tongenstrijdig, nutteloos, gevoeglijk.

distel

(*distele*) stekend, hard, doornachtig, gekopt [met een kop], gepunt, veld-, scherp, wild, bijtend.

distelvink

(*distelvinck*) geverfd [gekleurd], blij, klein, roepertje, kwetterend.

Dithyrambus

(*Dithyrambus*) ongereguleerd, blij, van Thebe of Thebaanse bacchist, genoeglijk, stout [dapper].

Men zegt dat hij de eerste was die verzen dichtte ter ere van Bacchus.

dochter

(*dochter*) jong, zoet, vrolijk, aangenaam, lui, traag, sober, gestadig, beschaamd [verlegen], huwbaar, schoon [mooi], klein, zedig, deemoedig, vriendelijk, vrijster, maagd, kwaad [slecht], slecht [eenvoudig], blij, geneuglijk [aardig], weerspannig, mooi, troetelachtig [geneigd tot liefkozen], bruintje, eerbaar, rein, beleefd, vreesachtig, aardig, behaaglijk, lief, blond, lustig, geestig [geest bezittend], bemind, sierlijk, teer, zuiver, gemanierd [beschaafd], vleister, pluimstrijkster, proper [netjes], geschikt, eerlijk, spinster, opgeschort [met opgeschorte kleren], opgetooid, poppetje, edel, toegemaakt [getooid], curieus [nieuwsgierig], bezet, bekwaam, fraai, huishoudend, menagerend [huishoudend], schoonharig.

doctor

(*doctoer*) geleerd, edel, oud, in de godheid, regent, Sorbonnisch [van de Sorbonne], eerwaardig, onderwijzer, waardig, goddelijk, onberispelijk, onze meester, heer, magister noster [onze meester], vermaard, naamwaardig [beroemd].

doding

[het doden] (*doodinghe*) bloedig, bebloed, wreed, krijgs-, deerlijk, moordig, geweldig [gewelddadig], furieus, gruwelijk, sterfelijk, rood, ellendig, bloedstortend, snood, afgrijselijk, doodslagig.

doekje, slets

[slet, lap] **of vodge** (*doecxken, slets oft voddeken*) versleten, oud, snood [waardeloos], gescheurd, verduft [duf, muf], gegaat [met gaten], vuil, beschetten, onnut, stinkend, kwaad, verslenst [smoezelig], pleister-, verworpen [onaanzienlijk], kinder-, klein, veeg-, verhakkeld [verscheurd], blind-, verblind-, doek.

doel

(*doel*) merkelijk [zichtbaar], hoog, breed, eindelijk [definitief], gesteld, voorwend [nagestreefd], uitstaand, kloveniers-, boogschutters-.

dog

(*dogghe*) verhongerd, groot, grimmig, grimmend, oud, rochelend, spitsharig [ruigharig], beestbarend [veehoedend], bassend [blaffend], grijs, grijs, Engels, huis-, vervolger, stout [driest], huilend, huiswachter, zwaar, periculeus, razend, arg [kwaadaardig], ras [snel], kwellijk [lastig], sterk.

doghond

(*dog-hondt*) zwart, hongerig, gekwispeld [met kwastige staart], mooi, moedig, groot, korzel [opvliegend], sterk, kortorig, moeds, wreed, verslindend, edel, vergrimd [boos], slokker, gulzig, bassend [blaffend], furieus, razend, gruwelijk, ijselijk,

gierig [begerig], gevaarlijk, herders-, getrouw, wachter, snapper [bijter], blaffer, stout [driest], vuil.

dolfijn

(*dolphijn*) lieflijk, stijf [stevig], blauw, blond, gekromd, ras [snel], schubbig, licht, muziekbeminner.

Deze vis is de snelste van alle zeevissen. Hij houdt van mensen en van muziek.

Donau

(*Danouwe*) een rivier, gehoornd [bochtig], ijzig, vermaard, breed, groot, diep, Duits, krom.

donder

(*donder*) vurig, luid donderend, schietend, lopend, scherp, gruwelijk, ronkend, straffend, plagend, rond, vuurspuwend, rood, sulferachtig, stuivend [spattend], onvliedelijk [onontkoombaar], onontvliedelijk, schuifelend [gierend], schetterend, verachtend, nederwerpend, vijandelijk, verstorend, verdwijnend, wegvarend, doordringend, brandend, wreed, tempeestig [stormachtig], geweldig, vliedend [voorbijgaand], dreigend, wreker, stookvuur, gevaarlijk, schadelijk, vliegend, hemels, furieus, dommelend [een dof geluid gevend], vulkanisch [van Vulcanus], krachtig, tierend, gevederd [geveleugeld], ras [snel], stormend, onwederig, machtig, stout [groots], wakker, rommelend, voorzegger [voorspeller], sterk, verstoord, schijnend, klaar [helder], wonderlijk, slaand, verslindend, schrikkelijk, gruwelijk.

donderbaard of huislook

(*donderbaer ofte huysloock*) harig, muur-, effen [glad], zacht, verkoelend, altijdgroen, verversend [verfrissend], zavelminnend.

Is 's winters en 's zomers even groen, groeit graag op muren en daken en op leemachtige plaatsen.

dood

(*doot*) onzeker, gemeen [algemeen], verraders, dreigend, haastig [onverwacht], onverzadelijk, wreed, hard, nijdig [fel], traag, onverbiddelijk, spijtig [trots], bloedig, ongezenuwd, ongenadig, kreupel, doof, beulin, stom [woordeloos], gelijk, koud, kwaad, gering, gierig [gulzig], ras [snel], gruwelijk, nedervellend, kwellijk [kwellend], ontaard, droevig, afgrijselijk, verstikkend, schadelijk, lasterlijk, blind, bleek, ijselijk, mager, geweldig [gewelddadig], bitter, vervaarlijk, onverwacht, vreselijk, verslindend, verterend, wit, zwart, vreemd, straf [streng], fel, snel, ongelukkig, spijtig [akelig], ongerecht [onrechtvaardig], smartelijk, streng, onhandelbaar [onhandelbaar], inslokkend, stuur [stuurs], kwellijk [kwellend], moeilijk, beweenselijk [te bewenen], onvliedelijk [onontkoombaar], zeker, toegeëigend [bestemd], stikkend, hatelijk [verafschuwd], dor, ontemmelijk, ras, mensenvijand, verrassend, moordersse [moordenares], onverzienig [niet te voorzien], wrekend, hels, gevreesd, zalig, gelukkig, bedroefd, beklaaglijk, vervloekt.

doodslager

[moordenaar] (*dootslagher*) wreed, onwijs, onbedacht [ondoordacht], strafwaardig, overdadig [misdadig], boos [slecht], gruwelijk, bloedig, bloedgierig [bloeddorstig], ongelukkig, bloedwrekend, sterfelijk.

doofheid of dovigheid

(*doofheyt oft doovicheyt*) kwellijk [kwellend], bot, verdraaid, catarreus [ontstoken], oud, kwellijk [kwellend], nijdig, stom [niet kunnende spreken], voedster van wijsheid en redelijkheid.

doolhof

(*doolhof*) Daedalisch [van Daedalus], verborgen, blind, marmeren, draaiend, omlopend, wandelplaats, subtiel, kwellijk [kwellend], afleidend, spitsvondig, overwelfd, Egyptisch, wonderlijk, donker, zeldzaam [merkwaardig], vreemd, verblind, verloren kost [vergeefse moeite], ongemakkelijk.

doolweg

(*doolwegh*) dolend, moeilijk, lang, verborgen, krom, dwalend, woestijns, uitwegig, verkeerd, bergachtig, ver, lommerachtig, heimelijk, kwellijk [kwellend], gekruist.

doopsel of doop

(*doopsel ofte doop*) wederbarend [opnieuw barend], bad der wedergeboorte, christelijk, heilig, goddelijk, zalig, noodwendig, afwassend, reinigend, verbondsteken.

doorn

(*doorne*) stekend, haag-, dicht, onnut, bos-, scherp, gepunt, laag, wild, weerachtig [knoestig], dreigend, opstaand, getakt, bijtend, dun, prikkelend, priemachtig.

doornhaag of doornboom

(*dorenhaaghe ofte doorneboom*) groen, doornachtig, stekend, wit, blauw, gebloemd [bloemdragend], bloeiend, riekend [geurig].

doos

(*doose*) hol, diep, rond, gesloten, verborgen, zalf-, kruid-, licht, geschilderd, overdekt, draagzaam, wit, gerieflijk, sluit-.

dorp

(*dorp*) veld-, arm, enig [eenzaam], open, groot, ongesteenbrugd, slijkerig, mis-

timmerd [slechtgebouwd], ongebouwd [onbebouwd], krijgslui-vertrek.

dorpel

(*dorpen*) glad, breed, hoog, effen [vlak], heuvel, deur-, trede.

dorpman of huisman

[boer] (*dorpman oft huysman*) boers, onwetend, schalk [schurkachtig], bot, ezel, ongeschikt [ongemanierd], grofaard [lomperik], onaardig, kinkel, steeg [koppig], mal, nar, ongeleerd, ongemanierd, onbehendig, straf [hard], ruw, onvriendelijk, arbeidig, ongesnoeid.

dorst

(*dorst*) hittig, onverzadelijk, Tantalisch, groot, kwellijk [kwellend], dul [dol], razend, heftig, dor, dorstig, vurig, onblusselijk, zwaar, onverdraaglijk, waterzuchtig [verlangend naar water], zomers, droevig, hijgend.

dorsvloer

(*dorschvloer*) effen [vlak], breed, wijd, open, geëffend, groot, plat, glad, hard, gepolijst, vlietend.

draad

(*draet*) dun, fijn, hangend, licht, teer, zwak, wollen, gesponnen, gespoeld [op een spoel], kempen [van hennep], afgewonden, rank, klein, scheer-, geweven, geknoopt.

draak

(*draeck*) venijnig [giftig], wakend, wakker, gekamd [met een kam], lang, scherpziend, gevleugeld, schalk [vals] vliegend, Indisch, groenachtig, gruwelijk, blauwachtig, schuifelend [sissend], holwonend, gekronkeld, gevederd, gehaard [behaard], venijnspuwend, wreed, niet-slapend, serpentijns [slangachtig], machtig, gierig [gulzig], Ethiopisch.

Draak is de grootste van alle slangen, gewoonlijk wel twintig el lang. Zijn tanden zijn scherp en verhard, hoewel de meeste kracht ligt in zijn staart. Degene die hij daarmee vasthoudt is overwonnen, zelfs de olifant kan zich niet meer losmaken als hij daarmee vastgehouden wordt. Het meeste vergif zit in zijn tong en in de gal. De Moren ontzien zich niet zijn vlees te eten nadat zij hem van zijn tong en de gal hebben ontdaan. Soms houdt hij zich op in de zee of in rivieren, verborgen in holen en gaten. Hij slaapt niet veel, maar is bijna altijd wakker. Hij ziet erg scherp.

drank of medicijn

(*dranck ofte medecijne*) gezond, hartelijk [hartig], bitter, sterk, dier [duur], goed, kostelijk [kostbaar], sofistiek [geraffineerd], verlichtend [verkwikkend], gemaakt, behulpelijk [werkzaam], apothekers-, geordineerd [voorgeschreven], tegenwoordig, geneeslijk, lelijk, zuiver, klaar [helder], onklaar [onhelder], gezondmakend, bereid, troostelijk, zonderling [bijzonder], zeker, gepraktiseerd [toegepast], donker, genees-, gedistilleerd.

dreiging of dreigement

(*dreyghinghe oft dreyghement*) hoogmoedig, spijtig [trots], onvoordacht [ondoordacht], onwijs, onvoorzienig, ogen-, droevig, hard, lasterlijk, grimmig, ijdel [loos], hovaardig, beroepend [beschuldigend], overlastig, gram [boos], gebiedenderwijs, wreed, vermoedend [wantrouwend], stout [driest], furieus, beroemelijk [snoevend], knersend.

drievoetstoel

[kruk] (*dryvoet-stoel*) sterk, onvast, zoet [aangenaam], klein, waggelend.

drievork

[drietand] **of vork** (*dryvorcke ofte vorcke*) met drie tanden, driepuntig, Neptunus' scepter, waardig, zee-, krom, furieus, trots, dreigend.

drinkebroer of dronkaard

(*drinkebroer ofte dronckaert*) roodneuzig, wijnzak, vrolijk, vol, gulzig, gerobijnd [hoogrood], gepukkeld.

droefheid

(*droefhey*) knagend, bedenking, wreed, doornig, hard, bijtend, dom, deerlijk, pijnlijk, verdrietelijk, kwelend [lijdend], zwaar, zorgvuldig [kommervol], dodelijk, bitter, smartelijk, gesloten, traag, kwellijk [kwelend], stuur [stuurs], straf [hard], zwaarmoedig, loden, melancholiek, treurig, bleek, dromig, stekend, verborgen, diep, grondig, wenend, schreiend, geveinsd, mager, treurig, vergramd, onlieflijk, onlustig [onaangenaam], lelijk, ziekelijk, verootmoedigd, rouw, ongelukkig, geweend, betraand, verstorven, overwonnen, deerlijk, innerlijk, beklaglijk, verslagen, moeilijk, periculeus, betraand.

dromer of razer

(*droomer ofte raser*) zie SUFFER.

dronkaard

(*dronckaert*) zot, ontstoken [rood aangelopen], roodneuzig, droog, wijndorstig, kwaad, blij, gekopperood, gerobijnd [hoogrood], gepuist, oud, wijs, boerachtig, ontsteken [ontstoken, rood aangelopen], ziek, verzeeuwd [misselijk], rijk, nadorstig, vermetend [een hoge toon aanslaand],

geleerd, alleswetend, vechtend, onverlaten [slecht], moedwillig [gewelddadig], schreiend, vechter, sukkelend, zingend, vloekend, brullend,

onkuis, arm, verscheurd, dul [dol], gulzig, oneerbaar.

dronkenschap

(*dronckenschap*) uitzinnig, rood, ongetemperd, gulzig, vuil, schandelijk, overdadig, botmakend, zot, oneerbaar, vergetelijk [die doet vergeten], beestelijk, vilein, boers, onaardig [onbehoorlijk], stamelend, roodneuzig, onredelijk, dul [dol], moorddadig.

droogte

(*drooghte*) dor, droog, brandend, stofachtig, bestoven [bestoft], warm, vurig, zomers, uitdrogend.

droom

(*droom*) bedrieglijk, onkuis, nacht-, ijdel [zonder waarde], leugenachtig, blind, vliedend [vluchtig], verdwijnend, stom [woordeloos], inbeeldend, fantastiek [verbeeld], versierd [verzonnen], gruwelijk, gebroken, razend, wonderlijk, zot, slapend, zorgvuldig [kommervol], vermanend, vervaarlijk, beuzel-.

druif

(*druyve*) gebladerd, lustig [lekker], zoet, zuur, zoetzuur, muskadel-, rood, honingachtig, geschilderd, ambrozisch [heerlijk], blauw, wijngaard-, teer, schoon [mooi], gelukkig, rijp, rijpend, klaar [helder], vol, overvloedig, sappig, hangend, groot, geperst, -tros, gekleurd, -kern, steenachtig [met pitten], wijnachtig, slappig, gesloten, overhangend, stinkaard.

drukkerij

(*druckerije*) der Muzen zuster, edel, subtiel, wonderlijk [wonderbaarlijk], Duits, nut [nuttig], goddelijk, arbeidisch [werkzaam], gedenkwaardig, behendig, dochter van de memorie.

druppel

(*druppel*) vlietend, klaar [helder], gepareld, koud, vochtig, amberig, wijn-, water-, bloed-, neus-, licht, zot, olie-, vlekken, hangend, klein, schijnend, tranend, rein.

Dryaden

(*Dryades*) bos, lopend, wilde nimfen, maagden, van Diana, eenvoudig, schoon [mooi], amoreus.
Dat zijn bosnimfen.

duif

(*duyve*) zoet, slecht [onschuldig], gierig [gulzig], dartel, wit, vleesachtig, licht, ootmoedig, lieflijk, ronkend, onkuis, stil, huis-, roekoekend, schoon [mooi], blauw, kap-, gekoust, hittig, amoureuus, minnelijk [vriendelijk], roekend, roepster, vervaard [schuw], vriendelijk, smekend [flemend], aanlokkend, troetelachtig [geneigd tot liefkozen], stijf [stevig], teer, tam, schuur-, tortel-, gespikkeld, rein, jaloezie-, bruin, wit, trekbekster, roekoekend, ringel-, tortel-.

duikertje of duikvogel

(*duyckerken ofte duyckvoghel*) kwakend, ras [snel], voorzeggend [voorspellend], licht, klaarziend [scherpziend], zee-, vuil, rivier-, gulzig, water-.

duim

(*duym*) bevend, scherp, dik, breed, dartel, subtiel, wakker, vlijtig.

duisterheid of duisternis

(*duysterheyt ofte duysternisse*) rookachtig, donker, verdrietelijk, kwellijk [kwellend], zwart, droevig, diep, zwaar, slaperig, twijfelachtig, verscheiden, gerust, dom, velerhande, hels [onderwerelds], diep, hools [van een hol], kuils, overdekt, onrein, nevelachtig, verborgen, dik, dicht, blind, bedrieglijk, verzwegen, duchtend, wolkig, geveinsd, verdonkerend, verdwalend, nachtig, lommerachtig.

Duitsen

[Duitsers] (*Duytschen*) oorlogers, krijgers, ijzeren volk, muitmakers, stout [dapper], spijtig [trots], trots, onverbiddelijk, dulkoppig [onbesuisd], vechtachtig, strijdbaar, hersenloos, naarstig, vlijtig, rovers, bot, grof, ruw, vermeten [hoogmoedig], wreed, onbarmhartig, fel, moedig, ongerust [rusteloos], onverwinnelijk.

Duitsland

(*Duytschlandt*) groots, grootmoedig, oorlogs, onaardig, machtig, rebellig, ontemmelijk, ongeschikt [ongeordend], volkrijk, mijnrijk [vol mijnen].

duivel

(*duyvel*) schalk [schurkachtig], subtiel, onrein, hels, draak, vliegend, wild, licht, wandelaar, lopend, kloek, verschrikkelijk, wederpartijdig [vijandig], gevlugeld, wakker, haastveranderend [snelveranderend], schuwelijk [afschuwelijk], kinderverderf, huilend, verschrikkelijk, leugenachtig, sterk, boos, tempterend [verleidend], verdrukkend, verdrukker, kloek, vreselijk, ijselijk, hovaardig, ongetrouw, ondankbaar, vervloekte geest, oproerig, ongeduldig, trouwbrekend, brullend, ellendig, verraderlijk, tovenaer, mal, geweldig [gewelddadig], briesend, verslindend, hels, dwalend, geveinsd, vermomd, verdoemd, verrader, hardnekkig, bootsig [met streken], tierend, ongestadig, schadelijk, kwaadzaaiend, uitgebannen, vader van de boze, bekend, lijdend [lijden veroorzakend], aards, zot, nar, wakend, beul Gods, onkuis,

getransformeerd, sidderend, menshatend, lasterlijk, gruwelijk, onzalig, blasfemeerder, moordend, zweerder [vloeker], erg [slecht], boos, verkeerd, nachtgeestig, ongelukbrengend, wederstrevend, vurig, duizendkunstenaar, vervolger, kwaad, vuurvliedend, waterig, verloren, koppig, vriend der duisterheid, hels, verdervend, ongerechtig [onrechtvaardig], kwelgeestig.

duizendschoon

(*duysentschoon*) een bloem, fluweelbloem, onsterfelijk, schoon [mooi], gepurperd, altijdvers [fris], lustig.

dulheid

[dolheid, krankzinnigheid] (*dulheyt*) furieus, brullend, ziedend, krijgs-, oorlogs-, dwaas, schuwelijk [afschuwelijk], nijdelijk, onverzadelijk, razend, stekend, wreed, sterk, ontstekend, hard, tierend, bleek, zinneloos, dronken, koppig, hittig, verhit, ongebonden, blind, brandend, indiscreet, nedervallend, ongetoomd, vlammig [vurig], vervaarlijk, verschrikkelijk, nijdig, bloedig, schadelijk, beroerd, gruwelijk, ontemmelijk, schuimend, vurig, gepassied [gepijnigd], droevig, spijtig [trots], trots, uitzinnig, beestig, tempeestig [stormachtig], fel, onmenselijk, moedig, gevaarlijk, boos, vijandelijk, duivels, ellendig, desperaat, ongeneeslijk, hatelijk [verafschuwd], beroerd, vallend, slapend, reumatiek [reumatisch].

dwaas

(*dwaes*) zie ZOT.

dwaling

(*dwalinghe*) zot, stout [driest], dolend, twijfelend, uitzinnig, koppig, kwaad, razend, onzinnig, vals, oproerig, wankelbaar, obstinaat, blind, hardnekkig, onwetend, verleidend, ketters, eergierig [eierzuchtig], verdolend, gruwelijk, slecht [dom], bedrieglijk, versuft, afgrijselijk, belemmerd, waggelend, ellendig, schadelijk, vleierend.

dwerg

(*dwerch*) naturenschaamte, kleinmannetjes, stuk [klein van stuk], kort, monsterachtig, klein, snood, erg [slecht], mismaakt, bultachtig.

E.

ebbenhout

(*ebenhout*) zwart, effen [glad], hard, Ethiopisch, blinkend, zwaar, vast, Indisch, riekend [geurig], dicht [massief].

echo of weergalm

(*echo ofte wedergalm*) sprekend, dochter van de lucht, levend, bos-, tegenluidend [weergalmend], deerlijk, weergalmend, weerklinkend, holwonend, eenzaam, doordringend, dwalend, het laatste woord houdend, nakwetterend.

Echo was een nimf die verliefd was op Narcissus. Toen zij deze niet kon vermurwen met gevele en eerbare verzoeken, bleef er van haar (door de wil van de goden) niets over dan haar stem, die is blijven voortbestaan op wilde plekken.

ecloge of boerenlied

(*egloghe ofte boerenlied*) boers, lustig, ossenlied, herderslied.

edelman

(*edelman*) deugdzaam, heerlijk, welgeboren, oud, machtig, vermaard, rijk, edel, oorlogs, kloek, ervaren, trots, mooi, onoverwinnelijk, moedig, uitgezonderd [uitzonderlijk], ridderlijk, doorluchtig, gevreesd, onverschrikkelijk [niet te verschrikken], uitgezonderd [uitzonderlijk], hoogmoedig, lustig, hoog, heersend, excellent, geëerd, doorluchtig, trots, hovaardig, stout [dapper], onvervaard.

edict of mandaat

(*edict oft mandaet*) konings-, dreigend, gemeen [openbaar], openbaar, wetgevend, politiek, keizerlijk, bevestigd, eeuwig, onbrekelijk, penaal, boete-, straf-, onwederroepelijk, hatelijk [verafschuwd], vast, bestedigd [bekrachtigd], geconfirmeerd, gepubliceerd, aangeslagen [aangeplakt], verkondigd, uitgeroepen.

edik of azijn

(*edick ofte azijn*) straf [sterk], sterk, rood, stekend [prikkelend van smaak], koud, zuur, subtiel, scherp, krachtig, verschaald, bekaamd [beschimmeld], onklaar [onhelder], bijtend, bleek, verstorven [verschaald], afgegaan [zijn kracht verloren hebbend], verversend [verfrissend], vlier-, rozen-, naturenvijand, slap, verkwikkend, wijn-, bier-.

Edoniden

(*Edonides*) mal, dwaas, wijnachtig [gek op wijn], springend, dol, razend, furieus.

Dat waren de priesteressen van Bacchus, die ook Evanten, Thyaden, Mimaloniden en Bassariden genoemd worden.

eed

(*eedt*) gezworen, solemneel [plechtig], groot, zwaar, onbrekelijk, heilig, beloofd, getrouw, verschonend, vast, bevestigd.

eendvogel

[eend] (*eyndtvoghel*) modderach-

tig, duikelend, waterachtig [in het water levend], slokkerig, rivier-, vreesachtig, wild, platvoetig, gepluimd [met veren], vuil, kwakend.

eenhoorn

(*eenhoren*) Indisch, raar [zeldzaam], zeldzaam [wonderlijk], dierbaar [van waarde], wild, furieus, zonderling [bijzonder], wonderlijk, huilend.

Plinius zegt dat er in Indië eenhoorns bestaan, die de wildste beesten zijn die men kent. Zij hebben een lichaam als het lichaam van een paard, een hoofd zoals dat van een hert, de voeten als van een olifant, en de staart als van een wild zwijn. Het beest maakt een afschuwelijk geluid en heeft een hoorn op het voorhoofd van twee el lang. Men zegt dat het onmogelijk is een eenhoorn levend te vangen.

eenzaamheid

(*eenzaamheit*) bossig, treurig, uitenwege [afgelegen], droevig, stil, speculatief, bepeinzend, verdrietelijk, monniks, dompig [nevelig], rein, alleen, vertrokken, bergig, secretaris van het verdriet, aandachtig, wildernis, velds, dochter van de treurigheid.

eer

(*eere*) eerwaardig, beroemig [pochend], solemneel [plechtig], bereid, triomfant, bepluimd of beveerd, goddelijk, verdiend, hoog, lichtvaardig, slibberachtig [glibberig], gemeen [algemeen], opperst, volkomen, heerlijk, groot, moeig [moeilijk], zoetzuur, dierbaar [kostbaar], ijdel, eerbaar, werelds, geëerd, eergierig [eierzuchtig], voedster der kunsten, victorieus, zwak, aards, vermaard, aansmekend, prikkelend, voortdrijvend.

eerbieding

[eerbied] (*eerbiedinghe*) dienstelijk, diep, ootmoedig, groot, geneigd [onderdanig], eerbaar, onderdanig, vreesachtig, kinderlijk, eerwaardig.

eergierigaard

[eierzuchtig persoon] (*eergierigaert*) ellendig, dienstbaar, hoveling, onverzadelijk, wakker, begeerlijk [begerig], gierig [hebzuchtig], schandig, bejagend, betrachtend [nastrevend].

eergierigheid of eierzucht

(*eergiericheyt ofte eierzucht*) snood, slaafs, vals, doorprikkelend, hovaardig, ijdel, ongelukkig, blind, schandig, schadelijk, zot, vurig, brandend, veinzend, zorgvuldig [hebzuchtig], opgeblazen, bleek, vermetel, overvloedig, ongeduldig, nijdig [jaloers], verdoemelijk, vuil, lelijk, schelms [schurkachtig], stout [brutaal], vervloekt, vergiftig, vrek [vrekking], begeerlijk [begerig], curieus [zorgvuldig], verkeerd, verleidend, jukopleggend, ongerust [rusteloos], overmoedig.

eerloosheid

(*eerloosheyt*) oneerbaar, boers, schandig, merkelijk [opmerkelijk], blameerlijk, schandelijk, leugenachtig, openbaar, verbreid [bekendgemaakt], gepubliceerd, afgeroepen.

eerstgeboorte

(*eerst-gheboorte*) oudst, excellent, gunstig, vorig, voorgaand, voordelig [met voorrechten].

eetlust

(*eet-lust*) hongerig, slokkerig, gulzig, hittig, heethongerig, begerig, onmatig, ongetemd [ontembaar], bassend [razend], verslindend, verhongerd, verscheurend, gierig [gulzig], onverzadelijk, groot, ongeregeld [onbetamelijk], verlangend, wellustig, wolfs, geweldig, honds.

eeuw

[eeuw, eeuwigheid] (*eeuwe*) onsterfelijk, oud, gouden, altijddurend, weerkerend, verleden, schaars, lang, verdrietelijk, begeerd, eeuwig, draaiend, gedurig, volgend, licht, voorbijlopend, veranderlijk, zonder einde, oneindelijk [oneindig].

eeuwigheid

(*eeuwicheyt*) onmetelijk, alziend, grootogig, bovenmate, eeuwig, der goden moeder, onroerlijk [onvergankelijk], geheel, hoog, onzienlijk [onzichtbaar], enig, altijddurend, onverderfelijk, gedurig, oneindelijk [oneindig], opperst, wonderlijk, onsterfelijk, hemels, onzeggelijk, onuitsprekelijk, blijvend, onbegrijpelijk, koningin der jaren, einde van de ouderdom.

eg

(*egghe*) getand, gepunt, breed, dekkend, gekouterd [met een kouter of ploegschaar], klontbrekend, zaaddekkend.

egdis

[hagedis] (*echdisse*) haag-, slakkenvijandin, ras [snel], wakker, spartelend, dartel, padachtig, groen, groenachtig, mensenvriend, gerold [in elkaar gerold], klein, voortschietend.

egel

(*eghel*) stekend, omgekeerd, bol, scherp, oud, doornachtig, dreigend, gewapend.

egel

[bloedzuiger] (*egele*) zwart, slijmachtig, waterachtig, moeras-, zuigend.

Egyptenaar

(*Egyptenaar*) blond, roemer [pocher], schalk [schurkachtig], faraonisch [van de farao's], schoon [knap], subtiel, spitszinnig, wijs, politiek, superstitieus, heus [hof-

felijk], beleefd, gemanierd [beschaafd].

Egyptenland

[Egypte] (*Egyptenlandt*) Memphiaans [van (de stad) Memphis], vruchtbaar, moeder der kunsten, vermaard, oud, overvloedig, 's werelds graanzolder, vruchtbaar, school der geleerden, tarwelandrijk.

ei

(*ey*) wit, hennen-, eenden-, ganzen-, vogel-, geschaald [met schaal], gepeld, lang, rond, goed, vers, wind-, hard, paas-, murw [zacht], gedopt, geroerd, zacht, gevogelte-, vuil, hanen-, krom.

eikel

(*eeke*) wild, vallend, eiken-, hangend, voedend, vruchtbaar, varkensspijs, vetmakend, kaal, bos-.

eikenboom

(*eyckenboom*) getakt, oud, uitgespreid, dicht [massief], hard, lommerachtig, voedend, kaal, eikeldragend, wild, hoog, hol, gekroond, verbannen [aan de godheid toegewijd], groen, breed, trots, geoord [met oorvormige bladeren], vruchtbaar, krakend, kletsend, open, verheven, krom, verreikend, takachtig, getakt, weerachtig [knoestig], sterk, gestrekt, gebladerd, ruw, huis-, waard [hooggeschat], veroud.

Men zegt dat hij driehonderd jaar bestaat, honderd jaar daarvan groeit hij, honderd jaar staat hij stil, en honderd jaar verkommert hij.

eiland

(*eylandt*) krom, gegraasd, overvloedig, vruchtbaar, afgeweekt [bespoeld], afgeknaagd, afgegeten, tweespitsig, draaiend, geknocht [geknoopt, onderling verbonden], groen, breed, zees [van de zee], geëffend, ledig.

einde

(*eynde*) uiterst, laatst, puntig, bepaald.

ekster

(*exter*) klapster [die kwettert], snatersse [zij die snatert], mismaakt, bont, lasterend, kwetterend, huppelersse [huppelaarster], zeverend [kwijlend].

De ekster brengt meestal negen ekstertjes voort, die zowel door het mannetje als het vrouwtje uitgebroed worden. Het mannetje en het vrouwtje wisselen elkaar af bij het zoeken naar voedsel.

elegie of treurlied

(*elegie ofte treur-liedt*) schreiend, graf-, veelgetallig, droevig, betraand, deerlijk, klaaglijk, beweenslijk, ellendig, vrijers-, smekend [vleiend], treurend, beklagend.

elft

[zeevis] (*elft*) vis, graatachtig, Zeeuws, aprilvis, vet.

Het is een zeevis die in grote aantallen bij elkaar leeft. Hij zit vol graten en is moeilijk om te eten. In het voorjaar en de zomer houdt hij zich op in rivieren en rond bronnen. Daar wordt hij vet en zacht, ook smakelijker, zodat hoe verder hij van de zee gevangen wordt, hoe beter hij is.

ellende

(*elende*) droevig, onverdraaglijk, zwaar, kwellijk [kwellend], groot, lastig, smartelijk, ongeduldig [ondraaglijk], weerspoedig [tegenspoed brengend], tegenspoedig, arm, deerlijk, ongelukkig, onlijdelijk [onverdraaglijk].

els

[priem] (*elsen*) lang, gepunt, schoenmakers-, driekantig, vierkantig, dun, scherp, handeljk [handelbaar], behendig, gehandzaam, werkchtig.

elzenboom

(*elsenboom*) broos, groeiend, groen, onvruchtbaar, hoog, gebladerd, lommerachtig, vochtig, recht, lang, waterchtig [aan het water levend], zees [van de zee], rivierchtig.

emalleersel

(*emalleersel*) groen, gespikkeld, blinkend, gekleurd, lustig [vrolijk van kleur], vertonend, geschakeerd, luistergevend, blikkerend, geschilderd [heel mooi], zilversmids-, vermakelijk [genoegen schenkend].

emmer

(*eemer*) breed, broos, open, gapend, water-, beslagen, koperen, ijzeren, vochtig, houten, leren, brand-, diep, bodemloos, markt-, put-, pomp-.

emmerensteen

[ambersteen, barnsteen] (*emmeren steen*) gomachtig, riekend [geurig], vet, welriekend, glad, grauww, klaar [helder], geel, blinkend, wit, zoet, hard, uitgezonderd [bijzonder], verhard, bevrozen [bevroren], subtiel.

Empedocles

(*Empedocles*) filosoof, onsterfelijk, geleerd, Siciliaans, naturalist, godlijk.

Was wijsgeer en dichter; hij heeft geordend over de natuur der dingen in verzen geschreven. Hij trachtte de mensen te doen geloven dat hij door enkele lopers of koeriers naar hierboven meegenomen was met kousen en schoenen, en geplaatst ter rechterhand van de Allerhoogste. Om dat verhaal kracht bij te zetten wierp hij zich in de brandende berg Etna, maar tot zijn ongeluk liet hij een met koper beslagen pantoffel vallen, die gevonden werd voor de ingang van deze brandende poel; en zo werd zijn plan ontdekt.

Enceladus

(*Enceladus*) wreed, gruwelijk, verschrikkelijk, Etneaan [van de Etna], moeïg [lastig], stout [dapper], reusachtig, trots, hovaardig, Titaans.

Zoon van Titan en de Aarde, was een uitzonderlijk grote reus, die door Jupiter met de bliksem werd vernietigd en onder de berg Etna werd begraven.

Endymion

(*Endymion*) Latmiaan [van de berg Latmus], schoon [mooi], teer, slaperig, jager, slaper, herder, edel.

Was een heel mooie jongen, waarop de Maan zo verliefd was dat zij hem eeuwig liet slapen op een berg in Carië, de Latmus, opdat zij hem tot verzadiging toe kon kussen.

engel

(*enghel*) Gods, gevleugeld, hemels, volmaakt, prijselijk [lofwaardig], loffelijk, bode des allerhoogsten, des lichts.

Engeland

(*Enghelandt*) eilandig, havenachtig, kadeachtig, wolrijk, wolachtig, beestrijk, veerijk, metaalrijk, geldrijk, ontemmelijk, machtig, vermaard.

Engelsman

(*Enghelsman*) blondachtig, vermeten [hoogmoedig], schutters, oproerig, gestaart, strijdbaar, hovaardig, rosachtig, razend, stout [dapper], stoutmoedig, fris, edel, meester.

enigheid

[eendracht] (*eenicheyt*) vredelijk, gelukkig, zalig, vriendelijk, dochter van de vrede, rein, innig, vermeerderend, stil, vreedzaam, sterk, onoverwinnelijk.

Ennius

(*Ennius*) der poëten vader, heerlijke-spreukengever, zwaar, ongenoeglijk [onaangenaam], ruw, Roomse [Romeinse] poëet, oud, geleerd, statig, Homerus' ziel.

Dit is de naam van een heel oude Romeinse dichter wiens werken geheel verloren zijn gegaan, met uitzondering van enkele gedichtjes waarvan Macrobius bewijst dat ze door Vergilius overgenomen zijn, en waarvan die zich bediend heeft met slechts enkele veranderingen. De gedichten van deze Ennius werden zeer bewonderd om hun ernst en omdat ze zo stichtelijk waren, maar ze hadden weinig geestigs.

ent of griffel

[loot waarmee een boom geënt wordt] (*ente ofte griffie*) teer, jong, geoogd [met ogen], vast, krachtig, bewonden [omwikkeld], koud, begomd, ingegriffied [ingeplant], gesloten, omwonden, sappig.

Enyo

(*Enyo*) oorloogster [oorlogvoerster], wreed, furieus, onverbiddelijk, strijdbaar, blind, doodster, gekamd [met een uitsteeksel op de helm], vechtachtig, krijgs.

De dichters vertellen dat Enyo de eerste in het oorlogvoeren is, zodat ze wel wordt vereenzelvigd met de godin Bellona, en haar naam soms voor de oorlog zelf staat.

Ephialtes

(*Ephialtes*) Neptunisch, rokend, reusachtig, zeer hoog, stout [dapper].

Zoon van Neptunus, een reus die zo groot was dat hij en zijn broeder zich aanmatigden tegen de goden te strijden. Jupiter werd hierover zeer vertoerd, doodde hem met de bliksem en zond hem naar de onderwereld.

Epicurus

(*Epicurus*) wellustig, cyniek [cynisch], grof, plomp, Cecropiaan [Atheners, naar de bouwer van Athene Cecrops], van Athene.

Naar wie de epicurische school genoemd is. Hij zei dat het hoogste goed de wellust was, niet van het lichaam maar van de geest, dat wil zeggen als men geen kwelling heeft die de geest remt. Men zegt dat hij een wonderbaarlijk sober mens geweest is. Omdat hij de wellust voor het hoogste goed hield, heeft dat evenwel toch tot gevolg gehad dat men vleselijke mensen epicureërs noemt.

epigram

(*epigramme*) jokkend [schertsend], vrolijk, geneuglijk [aardig], kort, kunstig, subtiel, opgeschort, bijtend, edel, spottend.

*Dit is een Grieks woord dat eigenlijk 'allerhande beschrijving' betekent. [Het betekent letterlijk 'opschrift', van Grieks *epi* 'op' en *gramma* 'teken, letter, schrift'.]*

Epimetheus

(*Epimetheus*) slecht [dom], dom, kwalijkbedacht [onnadenkend], Japetus' zoon, zot, onvoorzienig [onnadenkend].

Hij was de zoon van Japetus. Hij was een man van gering verstand en de broer van Prometheus. Hoewel hij gewaarschuwd was om geen geschenk van Jupiter aan te nemen, liet hij zich toch door Pandora misleiden toen hij van haar een vat kreeg dat was gevuld met alle ongelukken die er in onze tijd in de wereld zijn.

eppe of peterseliewortel

(*eppe ofte peterceli-wortel*) bitter, groen, medicijnig, vochtig, broekachtig [moerassig].

Erasmus

(*Erasmus*) Rotterdammer, geleerd, vermaard, groot, allergeleerdst, licht onze eeuw, Hollands, Grieks, overzetter [vertaler], vertaalder, beminnelijk, onvergelyk [onvergelykelyk].

Erato

(*Erato*) heilig, zoet, lieflijk, vriendelijk, Muze der liefde.

Is een van de negen Muzen. Men zegt dat zij minnaars welgezind is.

erfdeel of erfgoed

(*erfdeel ofte erfgoed*) vaderlijk, onroerlijk [onroerend], vruchtbaar, aangeërfd, tijdelijk, goed, wettig, vergankelijk, navolgend [te beurt vallend], gemeen [gemeenschappelijk], verderfelijk, verstorven [bij overlijden nagelaten], nut [nuttig], ongebruikelijk, moederlijk, rijk, gedeeld, vervallen, blij, edel, geweldig, zwaar.

ergernis

(*ergernisse*) schandelijk, openbaar, vuil, lasterlijk, hinderlijk, groot, geweldig.

ergheid

[slechtheid] (*ercheyt*) zie KWAADHEID.

Erinys

(*Erinnys*) furieus, onthuld [ontkleed], tragisch, brandend, razend, groots, wreed, dol [dol], droevig, boos, toortsdraagster, beserpent [voorzien van slangen], hels [onderwerelds], ongeduldig, gruwelijk, uitzinnig, dreigend, ongelukkig, nachts.

Dit is de naam van een wraakgodin uit de onderwereld.

ervarenheid

(*ervarentheyt*) zeker, zienlijk [te zien], wijs, meesterlijk, bevestigd, vast, recht [waarachtig], waar, goed, verzekerd, getrouw, waarachtig, blijkkelijk [duidelijk], ontwijfelijk, lang.

erwten

(*erten ofte erweten*) geel, groen, zwart, rond, grauw.

Erysichthon

(*Erisichthen*) verhongerd of hongerig, boos, Thessalisch, kerkenrover, dol [dol].

Was een man, geboren in Thessalië, die uit minachting voor de godin Ceres de bomen in een aan haar gewijd bos velde. Hierover werd zij zeer verstoord, en ze maakte hem zo hongerig dat hij zijn eigen ledematen opat.

es

(*esschen*) lommerachtig, wild, recht, serpentenvijand, zacht, oorlogs, hoog, aderachtig [aderrijk], gemarmerd, teer.

Deze boom groeit liever op lagere dan op hogere plaatsen. Wanneer hij geplant is in vette, vochtige aarde, groeit hij meer en wordt hij heel mooi, hoog, met een rechte stam die geschikt is om lansen van te maken. Hij is een vijand van de slang, zodat men noch 's morgens, noch 's avonds een slang in zijn schaduw zal vinden.

esmeraudsteen

[smaragd] (*esmeraudtsteen*) levend, blinkend, groen, Scythisch, kostelijk [kostbaar], oriëntaals, fijn, Egyptisch, hard, klaar [schitterend], doorschijnend, mooi, glinsterend, rein, zonderling [bijzonder], lustig, aardig, dierbaar [kostbaar].

De smaragden staan op de derde plaats in de rangorde van de kostbare gesteenten. Er zijn er geen die mooier en prachtiger zijn dan de smaragd. Deze steen is zo mooi groen dat zijn groenheid alle andere groenheden te boven gaat. Er zijn twaalf soorten, maar de Tartaarse of Scythische zijn de kostbaarste. Zij zijn onder de smaragden het meest geacht, zoals de smaragden meer geacht zijn dan andere gesteenten.

Etna

(*Aetna*) rokend, brandend, vreselijk, holachtig, vlammend, vlamachtig, vulkanisch, hoog, vuurspuwend, zorgelijk [gevaarlijk], periculeus, geschilferd, gesulferd, dampig, ijselijk, hittig, heet, asspuwend, vuurspuwend, Siciliaans.

Dit is een berg op Sicilië, die steeds grote vuurvlammen uitspuwt. De oorzaak van deze voortdurende brand ligt in het aanwakken van de winden en in de overvloed aan zwavel in de berg.

Eufraat

(*Euphrates*) geweldig, Armenisch, vruchtbaar, diep, Mesopotamisch, sterk, groot, vermaard, Babylonisch, krom, lichtlopend, ras [snel], Assyrisch, vruchtbaar, golvend.

Deze rivier komt uit Armenië, stroomt door Mesopotamië, waar hij ieder jaar overstroomt en het land bevoelt. Hierdoor groeien de gewassen en het gras in overvloed, en wordt er talloos veel vee geweid. Hij mondt uit in de Rode Zee.

Euripides

(*Euripides*) ongestadig, vermaard, tragisch, eerlijk, vrouwenhater.

Deze dichter was een uitnemend Grieks poëet, zijn bloeitijd was toen Archelaüs koning van Macedonië was. Men zegt dat hij op een nacht afschuwelijk door honden verscheurd is. Anderen schrijven dat vrouwen hem doodgeslagen hebben.

Europa

(*Europa*) rijk, vruchtbaar, gevulkt, schoon [mooi], excellent, getemperd [met een zacht klimaat], gezond, welbebouwd, het bewoonde.

Zo genoemd naar Europa, de dochter van Agenor, koning van de Feniciërs. Het is het eerste en het kleinste werelddeel. Maar er wonen veel volkeren en het is vruchtbaar en bebouwd. Ieder land is bewoond door mensen. Men kan overal gemakkelijk alles verkrijgen wat nodig is voor het leven. Aan de westkant ligt de Atlantische Zee. Achter de zuilen van Hercules liggen,

van het noorden naar het zuiden, de Engelse Zee en de hele lengte van Noorwegen en de IJszee. Aan de oostzijde lopen zijn grenzen langs de rivieren de Thanais, de Paluz, de Meotides en de grote zee, en in het zuiden ligt de Middellandse Zee, die het van Afrika scheidt.

Eurydice

(*Euridice*) Orpheïsch [vrouw van Orpheus], troetelachtig [vleierig], vleister, vluchtster, schoon [mooi], Thraciaans.

Zij was de vrouw van Orpheus. Toen Aristaeus op haar verliefd werd en haar wilde verkrachten, vluchtte ze langs allerlei omwegen, waarbij een slang, verborgen onder het gras, haar beet zodat zij eraan stierf.

Euterpe

(*Euterpe*) geheiligd, zoet, muzikaal, edel, heilig.

Is de naam van een van de Muzen.

Eva

(*Eva*) aller mensen moeder, oud, slecht [dom], Adams wijf [vrouw], eenvoudig, bedrogen, zwak.

evangelie

(*evangelium*) heilig, verkondigd, getrouw, gelovig, blij, goed, nieuw, christen-, waarachtig, gepredikt, zalig, zeker, het beloofde, gelukkig, blijde boodschap.

excellentie

(*excellentie*) volmaakt, edel, heerlijk, zonderling [bijzonder], hoog, doorluchtig, groot, eerbaar, volkomen, opperst, raar [zeldzaam], uitnemend, waardig.

executeur of volbrenger

[uitvoerder (van vonnis of laatste wil)] (*executeur oft volbrengher*) bediener, naarstig, getrouw, werkelijk [ijverig], wakker, wakend, arbeidig, vaardig, testamentelijk [testamentair], scherpzinnig, goed, deugdelijk [deugdzaam], vreesachtig, schromig [schroomvallig].

exempel of voorbeeld

(*exempel ofte voorbeeldt*) gedenkwaardig, oud, filosofen-, doorluchtig, gemeen [algemeen], leraar, regulier, formulaar [als een formule, vast], stom [zwijgend], navolgelijk, uitgelezen, uitgekoren [uitverkoren], zonderling [bijzonder], volmaakt, wijs, notabel, merkkelijk [opmerkelijk], vermaard, excellent, deugd-, zeker, probabel [deugdelijk], spiegelig.

Exerxes

(*Exerxes*) zie XERXES.

exploot of volbrenging

[akte van vonnis] (*exploict ofte volbrenginghe*) bedacht, kort, bezegeld, uitsprakig, verkort, overgebracht, dienaars, officiers, verdubbeld, gedagvaard, gezet [bepaald].

ezel

(*esel*) draaiaard [draaijer], Arcadisch, pak- of lastdragend, bevend, huiverachtig, traag, geoord [met (lange) oren], langorig, bruller, balken, schreier, lui, laf, gezadeld, rochelaar, arbeidend, langzaam, verdragend, disteleter, traagtredend, lijdzaam, rugbindend.

De ezels zijn heel bang voor kou en paren nooit in de lente zoals andere dieren doen, maar wachten tot half juni. Zij zijn zo voor de arbeid geboren dat hoe langer men ze laat rusten hoe minder zij deugen.

F.

faam

(*fame*) vermaard, gevleugeld, onsterfelijk, levend, heerlijk, doorluchtig, goed, kwaad, vliegend, lopend, eerlijk [eervol], eeuwig, gedenkwaardig, edel, gevederd [gevleugeld], durend, authentiek, klaar [stralend], ijdel, geheel, hoogloffelijk, gemeen [gewoon], prijselijk [lofw aardig], ongelooflijk, wonderlijk, oud, allemans, oneerlijk [eerloos], lofruchtig [bafaamd], alvernemend.

fabel

(*fabel*) kluchtig, ijdel [onbeduidend], leugenachtig, bootsig [grappig], oud, lustig, vrolijk, genoeglijk, versierd [verzonnen], poëts, sieraad, beuzelachtig, blij, gedicht, spitsvondig, Grieks, hatelijk [verafschuwd], gemeen [gewoon], subtiel, kinder-, hannotjeallemans [voor Jan en alleman], ongelooflijk, wonderlijk.

Fabius

(*Fabius*) wijs, gezet [bezadigd], traag, langzaam, grootmoedig, zwijgend, standvastig, statig, beschermer der Romeinen, zeer groot, leermeester van Hannibal, lang, tomer [bedwinger].

Het is een zekere zaak dat uit het huis van de Fabii vele grote figuren voortgekomen zijn, met name deze Fabius, die vanwege zijn dappere daden door de Romeinen de allergrootste [Maximus] werd genoemd, en vijfmaal met het ambt van consul van Rome werd vereerd. Hij werd gekozen tot opperbevelhebber in de strijd tegen Hannibal, wiens hele leger, dat bijna onoverwinnelijk leek, hij uitputte door de strijd te vermijden. Omstreeks de tijd dat Hannibal uit Italië wegtrok, kreeg Fabius een ernstige ziekte, waaraan hij overleed. De burgerij van Rome heeft hem toen, om hem met een prachtige uitvaart te eren, niet uit gebrek aan middelen maar als blijk van her-

innering op eigen kosten begraven als een vader der burgers.

fakkel of brandstok

(*fackel ofte brandtstock*) heet, vlammend, bruilofts-, rokend, brandend, glinsterend, schijnend, vuurspuwend, ontstoken, geweldig, zwart, vurig, vuurpan, toorts, vuurdragend, lichtend, nacht-, uitspreidend, verlichtend.

fantasie

(*fantasije*) inbeelding, zinnelijk, goeddunkendheid [inbeelding], zeldzaam [merkwaardig], hardnekkig, koppig, gewillig, leugenachtig, suffend, droomachtig, partijdig, vergeefs, zienlijk [merkbaar], ketters, sektisch [van een sekte], geestig [geestelijk].

farao

(*Pharao*) hovaardig, hoogmoedig, trots, verhard, Egyptisch, wreed, ongelukkig, onzalig, verhopend [hopend], Israëlietsvijand, koning van Egypte, moedig, straf [streng], Godsverachter.

Het volk Gods werd onder de slavernij en in de dienstbaarheid van de farao zeer geplaagd. Maar ten slotte verloor hun vorst en leidsman Mozes hen, en door de machtige hand van God werden de farao en zijn hele leger allemaal in de Rode Zee verdrinken, toen ze de kinderen Israëls achtervolgden.

feest of maaltijd

(*feest ofte maeltijdt*) bruiloft, heerlijk, kostelijk [prachtig], vrolijk, loffelijk, heren-, konings-, groot, vermakelijk, eerlijk [prachtig], solemneel [plechtig], geboorte-, statelijk [deftig].

feestdagen

(*feest-daghen*) solemneel [plechtig], hoog, devoot, ijverig, ledig, bruilofts-, heilig, gevierd, waardig, leeggaand [vrij van werk], geheiligd, kerkelijk, blij, wekelijks [wekelijks].

feniks

(*phoenix*) enig [uniek], geverfd [gekleurd], onsterfelijk, edel, blinkend, gouden, enigvogel, gesierd.

De vogel Feniks is zonder weerga, en de edelste van alle vogels van de wereld. Men zegt dat hij zo groot als een arend is, met een hals die blinkt als goud, en verder purper van kleur; met een blauwe staart waardoorheen andere veren als rozen gevlochten zijn. Op zijn kop heeft hij een kam als een bos veren. Wanneer hij oud is, maakt hij een nest van kassiehout en wierooktakken, vult dat met welriekende zaken, en daar sterft hij dan op. Ten slotte ontstaat uit zijn beenderen en het merg eerst een dier als een worm, dat wordt een kuiken. Deze vogel leeft 660 jaar en wordt aan Phoebus geofferd.

fielt, schudde, rabauw, schrobber

[schooier, landloper] (*fiel, schudde, rabaut, schrobber*) luizig, verhakkeld [met gescheurde kleren], bevend, schuddend, guits [schurkachtig], zweerachtig, versnoterd [verkouden], schurft-, schrobbend [krabbend], vilein, bedelend, vuil, besmeurd, besmuisterd [bevuild], vodachtig, verlapt [haveloos], arm, veracht, ellendig, verscheurd, troggelend [bedelend], ruiig [schurftig], kaal, dartel, krauwachtig [schurftig], zerig [schurftig], omgaand [rondgaand], broodbedelend, naakt, bedelzakdrager, barmhartig, druipend, grijzend [afschuwwekkend], leep, schreiend, krijtend, ontregen [losgeregen], broekhangend [met hangende broek], ongekleeed, kwalijkgekleeed [slechtgekleeed], met open borst [met blote borst], knapzak-, gierig [hebzuchtig], slokkend, langharig, hongerig, verhongierend, knappertander, luizenknipper.

figuur of gestaltenis

[vorm, gedaante] (*figuere ofte ghestaltenisse*) mathematisch, bewijzelijk, blijkelijk [duidelijk], magisch, veranderlijk, gelijkt, plat, breed, driehoekig, gelijnd, rond, vierkant, vijfhoekig, veelhoekig.

filosofie

(*pholosophije (sic)*) rationaal [rationeel], edel, oud, troostelijk, medicijn van de geest, diep, deugdzaam, moraal [moreel], der zeden, vruchtbaar, goddelijk, hoog, natuurkennend, eerwaardig, natuurlijk, redestiers [redesturend].

filosoof

(*philosooph*) wijs, Aristoteles' discipel, subtiel, gebaard [met een baard], goddelijk, Pythagorisch, geleerd, duister, hemels, eerbaar, groot, deugenleraar, standvastig, oud, doorluchtig, Platonisch, contemplerder, studios, wijsheidsbeminster, spitszinnig, diepzinnig [geleerd], Stoïsch, statig, vermaard.

flatteerder

(*flatteerder*) geveinsd, smekend [vleiend], aanlokkend, zoetsprekend, hypocritisch, zorgelijk [gevaarlijk], gevaarlijk, oud, verachtelijk, welsprekend, boos, bedrieglijk.

flerecijn

[jicht] (*flerecijn*) aangeërfd, geknobbeld, krampig, voet-, oud, ongeduldig [ondraaglijk], traag, Scyatich, smartelijk, ontstekend [ontstoken], pokkenmaagschap [verwant met de pokken], pokkig, krank [ziek], kwellijk [kwellend], verdrietelijk.

fles

(*flassche oft flessche*) gebuikt, wijn-, klok-

kend, geglaasd, dik, zoet, broos, brekend, overlopend, aarden [aardewerken], gapend, langhalzig, glazen, tinnen, lederen, klaar [helder], houten, rein, open, vierkant, rond, porselein, langwerpig.

flora

(*flora*) blozend, amoureuus, schoon [mooi], onkuis, onzuiver [onkuis], lieflijk, fraai, genoeglijk, zangster, zoet, Rooms [Romeins], prachtig, vergood [verafgood], wellustig, geparfumeerd, hoofs [wuft] of courtesane, hoer.

Dit was een hoer [hetaere] die zeer beroemd was om haar schoonheid. Zij was heel rijk, en had veel goederen verzameld door haar onkuisheid. Zij maakte de Raad van Rome erfgenaam van al haar goederen en deze verklaarde haar heilig. Om deze schande te bedekken, veinsden zij dat zij een godin van de bloemen was. Daarom werd jaarlijks een feest gehouden waar de jongelui moedernaakt naartoe gingen om zich te vermaken en zich te verlustigen met diegenen die zij het aantrekkelijkst vonden.

florentijnen

(*florentijnen*) vrek [vrekking], beleefd, Toscanen, zoetsprekers, subtiel, heus [hoffelijk], rijk, geestig, gezwind, welsprekers, handeldrijvers of negotianten.

De florentijnen zijn zeer scherpzinnig en handig in veel zaken, want ze hebben een grote bloei gekend, zowel in geleerdheid als in de krijgskunde.

Tegenwoordig overtreffen ze andere landen in koopmanschap, en in het ontwerpen van prachtige bouwwerken hebben ze hun gelijke niet. Zij gaan zedig gekleed, en ze overtreffen alle Toscanen in beleefdheid en welsprekendheid.

fluim

(*fluyme*) mosselachtig, geel, lijmend [plakkerig], groen, vuil, zout, vochtig, koud, catarreachtig, kwaad, grof.

fluit

(*fluyte*) boeren-, Duits, vochtig, zoet, grof, lieflijk, pijpers-, long-, Milaans.

fluiting

[het fluiten] (*fluytinghe*) scherp, pijpend, fijn, lieflijk, zacht, kort, roepend, tekengevend.

fluweel

(*fluweel*) kostelijk [kostbaar], dierbaar [kostbaar], heerlijk, schoon [mooi], geschoren, zijdig, prachtig, zoetblinkend, zwart, zacht, heren-, aardig, gebloemd, geschoren, ongeschoren, trijp-.

fontein

[bron] (*fonteyne*) klaar [helder], zilverklaar [helder als zilver], lopend [stromend], springend, koud, zout, zoet, schoon [mooi], zuiver, rein, kristallijn, visrijk, murmelend, vers [fris], bergs, Pegasisch [van Pegasus], ruisend, moeder der vlieten, hees, barend [golvend], bemost, ootmoedig, gezond, gewijd, vloeiend, uitspringend, Thetis' dochter, snaterend, springend, uitspruitend, uitlopend, wijdlopend, stralend, kwetterend, zoetlopend [zachtvloeiend], bron-, slijkachtig, spartelend, dampig, subtiel, besproeiend, aderig.

fonteinader

[bronader] (*fonteyn-adere*) levend, ruisend, lopend [stromend], springend, hol, onderaards, zilveren, diep, golvend, bergs, laag, rotsig, spartelend, opbobbelen, schoon [mooi], spruitend [ontspringend], spuitend, ziedend [kokend], onsterfelijk, zandig, onophoudend.

fornuis

(*forneys oft fourneys*) zie OVEN.

fortuin

[lot] (*fortuyne*) gelukkig, op het rad zittend, draaiend, contrarie [tegenwerkend], hard, dagelijks [alledaags], blind, veranderlijk, koningin van de wereld, doof, ongestadig, tegenspoedig, vijandin der voorspoedige, onzeker, stom [zwijgend], ondankbaar, huishoudersse [huishoudster], kwaad, wankelbaar, roofster, zot, gruwelijk, schandig, monsterig, kwellig, vliegend, werelds keizerin, fel, wreed, boos, lustig, bespiedersse [bespiedster], bedrieglijk, stiefmoeder, ongenadig, onbeleefd, hovaardig, bijtend, benauwend, lastersse [lasteraarster], ijdel, moeilijk, straf [hard], ongestadig, meestersse [meesteres], heersend, leeuwendochter, machtig, godin, hoop der ellendige, twijfelig, vervaarlijk, schadelijk, tovenersse [tovenares], verspuwelijk [verachtelijk], vervloekte, ongelukkig, vliegend, kwaadvermoeder, dolend, ontemmelijk, vleister, ontrouw, liegster, stout [brutaal], spotster, uitzinnig, smeekster [vleister], treurend, trots, tegenspoedig, lichtvoetig, kaal, dreigend, broos, ongevallig [ramspoedig], omwendend. *Het is slechts een onverwacht voorval, zowel een goede als een slechte gebeurtenis. Toch is zij door de voorouders aangeroepen als godin [namelijk Fortuna].*

fout

(*faute*) zonde of lelijk feit, of gebrek, schandig, gruwelijk, het licht schuwend, dagmijddend, lelijk, snood, monsterig, ongeregeld [onbetamelijk], onvolkomen, verdorven, groeiend, toenemend, gemeen [gewoon], menselijk, besmet, onrein, zuiver, afgrijselijk, mishaaglijk, onbeschaamd, blind, hatelijk [verafschuwd], mismaakt, vreselijk, schuldig,

oneerlijk, schelms [schurkachtig], ijselijk, verergerlijk, gedekt [verborgen], ontdekt [onbedekt], strafwaardig, woedend.

Frankrijk

(*Vrancrijck*) parel des werelts, ontemmelijk, vruchtbaar, krijgs, bloeiend, rijk, geleerd eerwaardig, welsprekend, edel, onoverwinnelijk, welgevolkt, deugdenschool, gezond, wijnrijk [veel wijn voortbrengend].

Fransman

(*Fransman*) beleefd, liefdetonend, kloek, krijgs, oorlogs, sterk, hoogmoedig [fier], sterkmoedig, subtiel, scherpzinnig, van Parijs, vriendelijk, getrouw, kunstlievend, gewillig, vaardig, curieus [zorgvuldig, nieuwsgierig], geleerd, zoethartig, mild, edel, goedertieren, ridderlijk, licht.

fret

[dier] (*fret ofte foret*) jacht-, klein, doorzoekend, schalk [schurkachtig], loos [doortrapt].

fruit

(*fruyt*) zie VRUCHTEN [vrucht].

fuik

(*fuycck*) zie VISKORF.

fundament

(*fondament*) vast, diep, hol, laag, grondig, gelegd, zwaar, moeilijk, blokkig, steenblokkig, geheid, vierkant, rond.

Furiën

(*Furien*) zie RAZERNIJ.

fustein

[stofnaam] (*fusteyn*) gekatoend, zacht, wit, grijs, voeder- [voer-, als voering], geschoren, ongeschoren.

fysiciën

[fysicus] (*physicien*) die de natuurlijke dingen verstaat, natuurlijk, curieus [nieuwsgierig], zinnelijk, zinrijk, speculerend, expert [ervaren], ervaren, onderzoeker der naturen, filosoof, doorgronder, studieus.

G.

gabberaar

[kletskaus, grapjas] (*gabberaer*) vrolijk, blij, Democritisch [als Democritus], bootsig [grappig], bijtend, schimpig, Luciaans [als Lucianus], hatelijk [verafschuwd], spottend, Rabelaisch [als Rabelais], Uilenspiegels [schalks als Uilenspiegel], spottisch.

gaffel

(*gaffele*) geknopt, palfreniers, tweevorkig, hooi-, lang, tweehoornig, drietandig.

gal

(*galle*) bitter, zwart, bijtend, groen, melancholiek, gram.

galerij

[galei] (*gallerije*) lang, vlottend, geriemd, vloeiend, baarachtig [golfachtig], schippers-, voortdrijvend, snel.

galerij

[zuilengang] (*gallerije*) gedekt [overkapt], ontdekt [onbedekt], breed, gestrekt, wandelplaats, spatieus, lang, open, vermakelijk, gevensterd, verheven, geplaveid, effen [vlak], geschilderd, verlustigend, overwelfd, gepilaard, doorluchtig [lichtdoorlatend].

galg

(*galghe*) allenig, schandelijk, onderzet [onderstut], verheven, half, ontdekt [onbedekt], merkelijk [zichtbaar], ellendig, uiterst, gekruist, dubbel, ongelukkig, strafmiddel, driehoekig, herengerecht.

galigaan

[plant] (*galligaen*) wortelachtig, Egyptisch, moeras-, riekend [geurig], hoekig, doorvlochten, bitter.

gang

[tred] (*ganck*) van mens, ras [snel], verhit, stuivend [stof opwerpend], stofmakend, haastend, vaardig, licht, lopend, kort, trippelend, springend, sterk, vast, stijf, naarstig, ongemakkelijk, zwaar, kreupel.

gans

(*ganse*) teer, jong, delicaat [smakelijk], vet, gepluimd [met veren], gemest, kwakend, roepend, wild, trap-, rot-, platvoetig, peurend, modderend, voorbijvliegend, gulzig, water-, wit, grauw, waggelend, kaal, langhalzig, zwaar, log, kermis-.

Ganymedes

(*Ganymedes*) jagertje of jager, schoon [knap], aardig, edel, vriendelijk, Jupiters vriend, schoontjes, Trojaan, proever der goden, flesdragertje, ras [snel], lieflijk.

Hij was de zoon van Tros, een bijzonder mooi kind. Jupiter beminde hem zeer en veranderde hem toen hij op jacht ging op de berg Ida in een arend, zodat hij hem daar als (in)schenker kon dienen. [Jupiter liet hem door zijn arend roven.]

ganzerikkruid

[ganzerik] (*ganserijckkruydt*) wild, wit, verdrogend, veld-.

garstheid

[garstigheid, ranzigheid] (*garstheyt*) geel, schimmelig, verslenst [bedorven], kaal, verrot, groen, uitgeslagen, slijkerig, wormachtig, gesteken [gestoken, wormstekig].

gasthuis

(*gasthuys*) gesticht, liefde, aalmoes, gemeen [openbaar], herbergig [herbergzaam], herbergend, zieken-, godvruchtig, heerlijk, oud, het armen-, der armen, benauwder- [voor noodlijdenden], begaafd [begiftigd], renteheffend, mild, vreemdelings-.

gat

(*gat*) groot, geboord, open, venster, doorziend, wijd, klein, kwaad, vuil, ongestopt, aars-.

gebannen

[verbannen] (*ghebannen*) ellendig, verlopend [heengaand], droef, gekortoord [met een stuk van de oren afgesneden als straf], arm, uitgezegd [verbannen], verzonden, landlopend, verjaagd, veracht, versmaad, vreemdeling, verworpen, vluchtende [vluchteling], vluchtbaar, geschavot, gebrandtekend, onbekend, bedroefd, bezwaard.

gebas of geblaf

(*ghebas ofte gheblaf*) geweldig, subtiel, kletterend, verschrikkelijk, vreselijk, huilend, roepend, weerkletterend, hees, gruwelijk, volgend, keffend, razend, luid, schuimend, dol, dul, kwellijk [lastig], uitzinnig.

gebed

(*ghebedt*) Jupiters dochter, ootmoedig, vurig, ijverig, hartelijk, betraand, aanroepend, verhoord, zoet, uitvaarts-, menselijk, onophoudend, zonder einde, slecht [eenvoudig], eenvoudig, diep, klagend, wenend, heilig, aandachtig, smekend, ijdel [vergeefs], christelijk, inwendig, begerig, willig, verloren, verzoekend, goedertieren, doordringend, rein, kort, lang, devotig, godvruchtig, godvrezend, roepend, aanroepend, deerlijk, gedurig, vervolgend, vriendelijk, lieflijk, geestelijk, vermanend, hypocritisch, geveinsd, ongeveinsd, gunstig, smekend, processionaal [tijdens een processie], algemeen, mompelig, morgen-, avond-, zondags-, dagelijks, gemeen [gewoon].

gebit

[bit] (*ghebit*) van de paarden, beschuimd, temmer, victorieus, vouwend, stilhoudend, gebreideld, draadsnijdend, knersend, zeverachtig [kwijlerig].

gebod

(*ghebodi*) keizers-, konings-, hard, streng, heren-, machtig, onbrekelijk, onovertreedelijk, geautoriseerd, verkondigd, geboden, bevolen, belast, geordonneerd, opperst, goddelijk, penaal.

geboorte

(*gheboorte*) teer, zwak, blij, toegeëigend [passend], heerlijk, edel, hoog, nieuw, lachend, voorjarig [lente-].

gebrek

(*ghebreck*) zie FOUT.

gebuurschap

[nabuuerschap] (*ghebuerschap*) parochiaan-, naast, gelukkig, na aanstotend, aanpalend [aangrenzend], bijleggend [nabijgelegen], gemeenzaam, naaststaand, aanrakend, over de goot, tegenover.

gedaante

[gelaat] (*ghedaente*) zie AANZICHT.

gedachte

(*ghedachte*) diep, zorgvuldig [bekommerd], veranderlijk, blind, lichtvaardig, vliegend, kwellijk [kwellend], verborgen, twijfelachtig, gevleugeld, zwerend, haastig [plotseling], stom [woordeloos], ijdel, minnaars-, ongestadig, onkuis, beklaglijk, zondig, kwaad, goed.

gedenking of gedachtenis

[herinnering] (*ghedenckinghe ofte ghedachtenisse*) onsterfelijk, zoet, vrolijk, verdrietig, gedenkwaardig, vermaanwaardig, kwellijk [kwellend], voorgebracht [voor de geest gehaald], weerverhaald, blij.

gedrang

(*ghedrangh*) groot, kwellijk [lastig], nodelijk [benauwd], volks-, dommelend [een dof geluid gevend], dicht, sterk, persend, periculeus, stikkend, roepend, mensen-, vertredend [vertrappend], oproerig, dringend, verward, moeilijk, overvloedig, onverdraaglijk, barstend, hoop, lopend.

geduld

(*ghedult*) zie PATIËNTIE.

gedurigheid

[volharding] (*gheduericheyt*) gewoonlijk, gedurig, gestadig, arbeidig, dagelijks, lang, ernstig, naarstig, vlijtig, wakker, statig [(ge)stadig].

geest

(*gheest*) vaardig, snel, vinder [bedenker], ledig, subtiel, levend, edel, onzienlijk [onzichtbaar], gevleugeld, hoogmoedig, wreed, sterk, gebuur des hemels, zonderling [bijzonder], lustig, machtig, diepzinnig [geleerd], gedenkwaardig, twijfelachtig, scherp, aardig, veranderlijk, hemels, merklijk [opmerkelijk], redelijk, voorzienig [vooruitziend], wijs, zalig, onzalig, goed, kwaad, vindig, zuiver, vernuftig, beredend, tuimel-.

gehoorzaamheid

(*ghehoorsaemheyd*) erend, dienstelijk, ootmoedig, getrouw, onderdanig, schuldig [verschuldigd], plichtig [verschuldigd], slaven-, kinderlijk, gewillig, ongewillig, onderzaten- [ondergeschikten-], burgerlijk, dienstbaar, wilvaardig, knechtelijk.

gehucht

(*ghehucht*) boeren- of boers, allenig, veld-, klein, dorpers [dorps-], schaapherders-, ossenstouwers- [ossendrijvers-].

geit

(*gheyte*) afetend [grazend], weidend, onkuis, gebaard [met een baard], wild, bos-, stinkend, blode [weerloos], vreesachtig, ruw, haarachtig, melkgevend, klimmend, mal, vervaard [schuw], vluchtend, wakker, koortsachtig, geitje, huppelend, geplakt [gevlekt], schreiend, springend, teer, gespikkeld, lekker, bokje.

gek of zinneke

[zinnebeeld] **in een zinnespel** [toneelspel] (*gheck ofte zinneken in 't spel*) nar, zot, bemeeld [met meel witgemaakt], vrolijk, bootsig [grappig], genoeglijk, lachend, mal, ongemanierd, simpel, slecht [eenvoudig], schalk [plaagzuchtig], vermakelijk, boerdachtig.

geklank

[geluid] (*gheklanck*) weergalmend, scherp, doordringend, zoet, melodieus, luidend, hoog, luidklinkend, hees, helder, klaar [helder], luid, schetterend, verschrikkelijk, singelend [suizend], maat-, welluidend, krakend, kletterend, verkort, verscheiden, sprekend, bulderend, geweldig, zilverig, liedjes-, zangers-, dommelend [een dof geluid gevend], weerklinkig.

geklap

[geklats] (*gheklap*) snaterig, kwellijk [hinderlijk], moeilijk [onaangenaam], spottig, vleidend, vrouwen-, snaterig, onnut, overvloedig, fabelachtig.

gekrijs of geroep

(*ghekrijsch oft gheroep*) schreeuwend, volks, spottig, schandig, belachelijk [bespottend], gemeen [volks-], lasterlijk, schetterend, oproerig.

gelaat

(*ghelaet*) geveinsd, versierd, vermomd, verraders-, schoon [knap], vals, tonend, smekend [aanlokkend], bedekt, aanlokkend, aangenaam, mooi, bekwaam [aangenaam], welvoegend, welstaand [gepast], zedig, hypocriets. Zie WEZEN.

gelag

(*ghelach*) herbergs-, particulier, allenig, bijzonder, slecht [eenvoudig], betaald, zonderling [afzonderlijk], gerekend, berekend, verteerd, betalijk [te betalen], afgerekend, bier-, wijn-, vrij, gemeen [gemeenschappelijk], dronkaards-, zuipers-, biervlieg- [drinkers-], pis-taverne [gewone kroeg].

geld

(*ghelt*) koningin, zilveren, gouden, bemind, oorlogsmiddel, trots, hovaardig, gierig [hebzuchtig], ongelukkig, tellijk, ontellijk, gemunt, ongemunt, openbaar, gangbaar, ongangbaar, vals, schoon [mooi], vermaledijd, dierbaar [kostbaar], machtig, koopmans-, wissel-, op-, verboden, licht, hard, koper-, gewichtig [zwaar], afgezet [verlaagd in koers].

geldgierigheid of simonie

[hebzucht of handel in geestelijke goederen] (*gheltgiericheyt ofte simonie*) boos, hatelijk [verafschuwd], ongeoorloofd, gierig [hebzuchtig], onverzadelijk, schandelijk, verdoemelijk, onrecht [verkeerd], verborgen [heimelijk], ongelukkig, onbehoorlijk.

geleide of geleiding

(*gheleye ofte gheleydinghe*) zeker, voorzichtig, wegwijzend, trouw, wijs, regerend, gelukkig, gunstig.

gelieven

(*ghelievekens*) blij, schoon [knap], lustig, vleidend, troetelend, hups, fraai, zoet, mal, jong, vrolijk, lieflijk, vermakelijk, beleefd, eerlijk.

gelijkenis

[vergelijking] (*ghelijckenisse*) schoon [mooi], duister, bedekt [verborgen], licht, bekwaam [aangenaam], zwaar, lang, statig, subtiel, matig [maat houdend], bijgevoegd, diep, Salomons-, verbloemd.

geloof

[vertrouwen] (*gheloove*) trouw, vast, zeker, verzekerd, onbrekelijk, standvastig, waarachtig, onwankelbaar, gezworen, heilig, zaligmakend, goed, getrouw, inwendig, oprecht, gewis, consciëntieus, geheel, beloofd, onuitsprekelijk, rein, zuiver, zonderling [bijzonder], hartelijk, ouderling-, christen-, onveranderlijk, geuzen-, religieus, oncorrumpeerlijk [onvergankelijk], streng, eerlijk, mannenwaarheids-, twijfelachtig, ontwijfelijk, onsterfelijk, wilvaardig, werkend.

geloof of krediet

[vertrouwen in de solvabiliteit] (*gheloof ofte credit*) gunstig, goed, geoorloofd, vermaard, toegelaten, genadig, getrouw, eergierig [eierzuchtig].

gelubde

[gecastreerde] (*ghelubden*) vrouwenman, bleek, beschaamd, vrouwachtig, verachtelijk, onnatuurlijk, schandelijk, zwak, gerimpeld, ongebaard [baardloos], wijvig, bedbewaarder [bedbewaker], gesneden, vet.

geluid of getier

[herrie] (*gheluyt ofte ghetier*) luidtierend, kwellijk [hinderlijk], gruwelijk, roepend, kletterend, schetterend, beroerd [ontsteld], wonderlijk, groot, verstoord. Zie GEKLANK.

gemak of gemakkelijckheid

(*ghemack ofte ghemackelijckhey*t) bekwaam [aangenaam], welgelegen [gelegen komend], licht, dienstelijk, welvoegend, gevoeglijk, nodig, gemeenzaam, heimelijk.

gember

(*ghember*) Indisch, wortelachtig, welriekend, corrosief [bijtend van smaak], groen, gekonfijt, Arabisch, hard.

gemeente of het gemene volk

[gewone volk] (*ghemeente ofte 't ghemeyn volck*) verbaasd

[bevreesd], onwetend, oproerig, bot, grof, furieus, onverstandig, mal, wulps, zot, ruw, ongestadig, leugenachtig, blind, klappig [praatziek], slecht [simpel], lichtvaardig, ondankbaar, snaterig, nijdig, boos, roepend, ongeleerd, spottig, stout [brutaal], ongebonden, veracht, veranderlijk, snoed, onberadelijk, dwaas, overhooplopend [te hoop lopend], ongetrouw, boerachtig, ambachts-, wreed, ongeduldig, zevenhoofdig dier, bootsig [grappig], blode [laf], muitmakend, lasterend, nieuwsgierig, onverbiddelijk, vleesklomp, ijverig, nederig [laag], gepeupel, curieus [nieuwsgierig], dul [dol], onbekend, razend, ontzinnig [uitzinnig], periculeus, gemeen [gewoon], rebellig, weerspannig, onbeleefd, onredelijk, ellendig, bulderend, onbeschaamd, onrein, leugenachtig, arm, roepend, ontemmelijk, bijtend, gebrekkig.

gemeenzaamheid

(*ghemeynsaemheyt*) gemeen [gewoon], familiaar, tafelgastig, secreet [geheim], vriendelijk, lieflijk, zonderling [bijzonder], heimelijk, behaaglijk, bevallig [aangenaam], minnelijk

[vriendschappelijk], verbonden, verzelschap [in gezelschap], zoet, gespraakzaam, troostelijk, gesprakelijk [welbespraakt].

gemoed

(*ghemoedt*) zie MOED.

genegenheid

(*gheneghentheyt*) fortsig [krachtig], krachtig, kwellend, gepassied [gepassioneerd], vurig, verdrietig, inwendig, verhit, hartelijk, levendig, onmatig, moedig, vaardig, uitzinnig, razend, wonderlijk, blind of verblind, ongeduldig, vriendelijk, lieflijk, lustig, ongeschikt [onbehoorlijk], onbehoorlijk, dringend, persend, goed, kwaad, bittermoedig.

geneugte

(*ghenuechte*) lustig, vermakelijk, beestachtig, dartel, brooddronken, vrolijk, lieflijk, vleselijk, vrouwen-, onkuis, eenparig [gestadig], vriendelijk, geknocht [onderling verbonden], eerlijk, mal, zot, hoeren-, wellustig, troostelijk, huppelend, springend, jeugd-, voorjarig [lente-], mei-, groenend.

Genèvers

[bewoners van Genève] (*Genevoys*) rijk, leugenachtig, handelaars, woekeraars, arbeidachtig, kooplieden, beroemers [opscheppers], pochers, waaghalzen, avonturiers.

Dit volk is, net als de stad Genua, genoemd naar Genus, de zoon van Saturnus, die naar men zegt de stad gebouwd heeft, of naar Janus, de koning van Italië, die de stad zeer uitgebreid heeft. [Van zowel Genève als Genua is tot op heden de etymologie onbekend.]

genieting

(*ghenietinghe*) vreedzaam, geheel, volkomen, gelukkig, zoet, amoureuus, begeerd, verhoopt, vrij, wellustig, vol, vermakelijk, zeker, vast, eindelijk [eindig], perfect, oprecht.

genoegen

(*ghenoeghen*) overvloedig, zedig, matelijk [matig], rijk, tevreden, verzadigd, volkomen, gelukkig, wijs, middelmatig, aangenaam, geheel, hemels, filosoofs.

genoffel

[anjer] (*genoffel*) wit, rood, gespikkeld, schoon [mooi], welriekend, scharlaken, lustig, dik, dubbel.

Deze bloem ruikt net als kruidnagel, waarvan ze, naar het schijnt, de naam behoudt. [Genoffel betekende zowel 'anjer' als 'kruidnagel'.]

genster

[vonk] (*ghenster*) traag, klein, glinsterend, zwermend [dwalend], springend, verdwijnend, vlammig [vurig], levend, schijnend, asachtig, rood, vliegend, licht, smartend [brandend], onnut, vuil, vuurglinsterend, spartelend.

gepeupel of het gemeen

[het gewone volk] (*ghepuffel ofte ghemeyn*) rapaille, onrein, oud, snood, boos, boers, verhakkeld [met verscheurde kleren], onnut, troggelend [bedelend], onverstandig, lediggaand [nietsdoend], blode [laf], ledig, luizig, vervaard [angstig], lanterfantig, diefachtig, lui, ongeschikt [ongemanierd], ongeacht, onachtbaar.

geraadsel

[raadsel] (*gheraetsel*) duister, twijfelachtig, zwaar, tweezinnig [dubbelzinnig], statig, verborgen, degelijk, bedekt [verborgen], bedrieglijk, dubbel, bekommerd, beangst, bewimpeld, filosoofs, confusig [verward], ongeschikt [ongeordend], onordentelijk.

gerecht

(*gherichte*) tafel van schotels, spijzen, vermakelijk, te veel, overvloedig, buitenorde- [buitensporig], hovaardig [luisterrijk], bruilofts-, banket-, lekker, suiker-, delicaat [smakelijk], het eerste, het hoofd-.

gerechtigheid

(*gherechtigheyt*) Gods dochter, koningin der deugd, heilig, straf [streng], gerecht, rechtvaardig, meestersse [meesteres], godin, keizerin, onnozel [vrij van schuld], goddelijk, streng, rechtdoend, vriendin der

deugd, gouden, hemels, excellent, eerwaardig, machtig, onoverwinnelijk, redelijk, recht [rechtvaardig], oprecht, onverderfelijk, onomkoopelijk, onverbiddelijk, glanzend, onbarmhartig, onbeweeglijk [onverbiddelijk].

gerst

(*gherste*) zomer-, winter-, zacht, ruw, licht, gezwollen, meelachtig, gezuiverd, gepeld, geborsteld [met borstels, ruig].

gerstewater

(*garsten-water*) zoet, zoetig, geel, schoon, gezond, ziekendrank, dun, klaar [helder], smets [smakeloos], voedend, dorstverslaand.

geruis of getier

(*gheruysch oft ghetier*) hees, schuifelend [gierend], windig, luidend, verborgen [heimelijk], heimelijk, ruisend

[rumoerig], zoet, roepend, dreigend, tierend, oproerig, rommelend, gepast, klagend, grimmend, kletterend, weergalmend, weerklinkend, weerslaand.

Geryon

(*Geryon*) drielijvig, Iberiaan, driehoofdig, dreigend, wild, wonderlijk [wonderbaarlijk], monsterig, gruwelijk.

Was de zoon van Chrysaor, en koning van drie Spaanse eilanden, te weten de twee Balearen en Erbuso [waarschijnlijk is bedoeld: Erythia, het land van het avondrood]. Op grond hiervan hebben de dichters verteld dat hij driehoofdig was; hij werd door Hercules gedood.

geschenk

(*gheschenck*) eerlijk [eervol], verering, onvolprijselijk, mild, onschattelijk [onschatbaar], koninklijk, gunstig, gegeven, blij, treffelijk, rijk, kostelijk [kostbaar], aangenaam, verdiend, aangeboden, eerbaar, lieflijk, bruids-, bruidegoms-, bruilofts-, dankwaardig.

geschil

(*gheschil*) twistig, kijvend, oproerig, lasterlijk, nijdig, krakeels, processisch, dreigig, hatelijk [verafschuwd], oorlogs-, tweedrachtig, ruisend [rumoerig], onscheidelijk [niet te beslechten], geruchtmakend, onverdraaglijk, onverzoenlijk, scheldend.

geschrift

(*gheschrijf*) langdurend, van geleerden, onsterfelijk, levend, vermaard, gedenkwaardig, sprekend, schilderijen-, bearbeid, goddelijk, studieus, eeuwig, kunstvoedster.

geschut

(*gheschut*) grof, donderend, oorlogs-, ontstoken [aangestoken], verdervend, duivels, verschrikkelijk, afgrijselijk, vervloekt, buiig [onstuimig], mensenschendend, bliksemend, schadelijk, krachtig, geweldig, mensdodend, gruwelijk, gekort, hels, schrikkelijk, dodelijk, fortsig [krachtig], besulferd, bepoeierd, vuurspuwend, vernielend, oorlogsbliksem, gapend, moorddadig, strijdbaar-werk, vulkanisch [uitbarstend], spijtig [akelig], ongelukkig, onbarmhartig, machtig, dondervolgend.

Het werd in 1434 uitgevonden door een monnik die Bartholdus Sevuarts heette. Zie BUSKRUIT.

geslacht

(*gheslachte*) edel, oud, doorluchtig, oorspronkelijk, volgelijk [volgend], wettelijk, authentiek, sterfelijk, onsterfelijk, vrouwen-, koninklijk, laag, heerlijk, groot, eerlijk, veracht, onoverwinnelijk, vaderlijk, moederlijk, onverschrikkelijk [niet te verschrikken], nakomend.

gestaltenis

(*ghestaltenisse*) behendig, vaardig, nieuw, gewoonlijk, bot, boers, ambachtsmans-, navolgelijk, arbeiders-, extraordinarisch [buitengewoon], oud, eigen, zwaar, moeilijk, nederig [klein], gesierd, subtiel, scherpzinnig, huishouder-, verscheiden, edel.

gesteente

(*ghesteente*) kostelijk [kostbaar], blinkend, Indisch, rijk, hard, raar [zeldzaam], klaar [helder], zonderling [bijzonder], vermakelijk, glinsterend, oriëntaals, stralend, gekleurd, edel, diamants, gesterd [flonkerend], vlammend, parel-, onwaardeerlijk, uitgezonderd [uitzonderlijk], esmeraud [smaragd], excellent, verlustigend.

getemperdheid

(*ghetempertheyt*) gematigd, middelmatig, wijs, rijp, zedig, getemperd, zoet, troostelijk, gezet [bezadigd], huishoudend, gestadig, meestersse [meesteres], verzinnelijk [verstandig], gemengd, verzoet, matig [maat houdend], gesteld, geschikt, voorschreven, gedwongen, beleefd, geregeld, voorbedacht.

getier of gerucht

[geschreeuw] (*ghetier ofte gherucht*) groot, oproerisch, krakend, kletsend, verschrikkelijk, rommelend, ruisend [rumoerig], geweldig, luid, onordentelijk, bevend, schetterend, roepend, gruwelijk, tempeestig [stormachtig], klinkend, wederklinkend, haastig [plotseling], galmgevend.

getrouwigheid

[getrouwheid] (*ghetrouwicheyt*) zeker, vast, trouw, gewis, heilig, christelijk, onverbrekelijk, religieus, standvastig,

vriendelijk, verbonden, oncorrumpeerlijk [onvergankelijk], aardig, jonkvrouwen-, vriends [vriendelijk], zedig, minnelijk [vriendschappelijk], zoet, welvoegend, lieflijk, goed, kwaad, geestig, sprekend, statig, manierlijk [fatsoenlijk].

getuige

(*ghetuyghe*) waarachtig, verdagvaard, gewillig, gedwongen, tegenwoordig, wankelbaar, gewis, gehuurd, zeker, consciëntieus, gezet [standvastig], geheel, geloofd, geloond, gezocht, gecorrumpeerd, ongecorrumpeerd, afgezet, afgeslagen, wederlegd, ongehuurd, waggelend [wankelmoedig], hinkend, verstoten, verworpen [onaanzienlijk], bijeenvergaderd, gehoord, verhardend [volhardend], geëxamineerd, trouw, onbrekelijk, ongezoekt, wederbijeengeroepen, vast [standvastig].

getuigenis

(*ghetuyghenisse*) zeker, openbaar, blijkkelijk [duidelijk], gewis, verzocht [bekwaam], geprobeerd [bewezen], goed, verzekerd, twijfelig, overgebracht, breed, goddelijk, ongestadig, onvast, afgesteld, wederlegd.

gevaar of perikel

(*ghevaer oft perijckel*) zorgelijk, dood-, twijfelig, stout [groot], opperst, onontvliedelijk, ongelukkig, avontuurlijk, verderfelijk, droevig, vervaarlijk, verschrikkelijk, ijselijk, vreselijk.

geval

[toeval] (*gheval*) onvoorzienlijk, onbedacht [waarop men niet bedacht is], ongehoopt, ongeschikt [ongeregeld], groot, vreemd, twijfelachtig, ongemeend, onverwacht, wonderlijk, subiet, gruwelijk, blind, toegeëigend [bestemd], geordineerd [geregeld], nieuw.

gevangene

(*ghevanghenen*) ellendig, geboeid, geijzerd, biddend, deerlijk, arm, geketend, vreesachtig, vreselijk, ijselijk, mismaakt, slaven [als een slaaf, slaafs], bleekvervig [bleekkleurig], gebonden, geduldig, gekweld, slavig, dienstbaar, onderworpen, overgegeven [overgeleverd], vastgehouden, opgesloten, kwelend [lijdend], vergramd, verbeidend, crimineel, misdadig, ongelukkig, beschaamd, mistroostig, droevig, benauwd, hopen, smartig, zwaarmoedig, tegenspoedig, denkend, gehoord [in een hol], verstoken [weggestopt], treurig, kwellijk [kwellend], gekweld.

gevangenis

[gevangenschap, kerker] (*ghevanckenisse*) ellendig, kwellijk [kwellend], gevankelijk, droevig, arm, kwelend [lijdend], slavig, moeilijk, benauwd, Turks, slaafs, smartig, ongelukkig, tirannisch, barbarisch, zwaar, onverdraaglijk, lastig, benauwend, vreemd, eng [nauw], diep, donker, duister, sterk, gesloten, vuil, wreed, vast, stinkend, hol, treurig, lommerachtig [in schaduwen gehuld], overweld, hard,

getralied, straf [wreed], gruwelijk, verborgen [geheim], hatelijk [verafschuwd], blind, zorgelijk, geïjst, angstelijk, zorgvuldig [kommervol], vreselijk, ijselijk.

geveinsdheid

(*gheveynstheyt*) vals, vermomd, bedekt [heimelijk], verborgen [heimelijk], versierd [verzonnen], geslepen, smekend [flikflooiend], aanlokkend, verradisch [verraderlijk], hoofs [vleierig], verzwegen, heimelijk, spottelijk, schimpelijk, duikend, bedrieglijk, ijdel, schalk [schurkachtig], fabelachtig, geschend [geschandvlekt], leugenachtig, dubbel, onnut, gemomaanzicht [gemaskerd], twijfelachtig, belachelijk, schaduw, bedrieglijke schijn, boos, schalk [schurkachtig], verraders, smekend [flikflooiend], dubbelheilig [schijnheilig].

gever

(*ghevere*) mild, blij, overvloedig, aalmoes-, meedelend [die anderen mee laat delen], welbemind, gevolgd, uitdelend, heerlijk, blind, kostelijk [kostbaar], koninklijk, rijk, vermaard, elk een.

gevolg

(*ghevolgh*) moeilijk, achtervolgend, hielen, voetstappen, lang, treden, achter elkaar, stedelijk [stads-], statig.

geweldigheid

[hevigheid, geweld] (*gheweldicheyt*) geweld of geweldig, onrecht [onterecht], tempeestig [stormachtig], krachtig, furieus, bulderend, ongebonden, krijgs-, trotsig, overmatig, brandend, windig, overvallend, dodelijk, ontmoetend, moedig, sterk, haastig [plotseling], tempeestig [stormachtig], ongebreideld, leeuwen-, straf [wreed], barbarisch, vergramd, uitzinnig, dol [dol], gevaarlijk, moedig, ongenadig, wreed, trots, machtig, ontstoken, vaardig, hard, streng, groot, stout [groots], tirannig, wonderlijk, bespringend, gebiedend, ongeordineerd [ongeregeld], overweldigd, oproerig, gruwelijk, fortsig [krachtig], verderfelijk, ongematigd, heftig, dreigend, boerachtig, ras.

gewicht

(*ghewichte*) zwaar, balans, gelijk, recht [nauwkeurig], tel [getal], gekeurd.

gewin

(*ghewin*) profijtelijk, inbrengend, blij, zoet, aantrekkelijk, belonend, vruchtbaar, gespaard, verzoetend, vuil, ongerecht [onrechtvaardig], rechtvaardig.

gewisse [geweten] of consciëntie

(*ghewisse ofte consciëntie*) goed, innerlijk, knagend, beuls [wreed], gelovig, verborgen [heimelijk], eenvoudig, rein, zuiver, oprecht, droef, onverzadelijk, wroegend, gerust, ongerust [rusteloos], bevredigd, gecauteriseerd [gelouterd], doorvuurd.

gewoonte

(*ghewoonte*) oud, goed, kwaad, gemeen [gewoon], dagelijks, verouderd, tweede natuur, jong, gedurig, onderhoudelijk, loffelijk, voedster, gebruikelijk, lang, eerbaar, heilig, menselijk, gemanierd [geregeld], zedig, politiek, geregeerd.

gewormte

[ongedierte] (*ghewormte*) klein, vuil, luizig, aarde-, muizen, onnut, boos [schadelijk], dun, vloeiend, krielend [kriolend], schadelijk, ratten, erg [kwaad], knagend, boekenvijand, motten.

gezalfd of gesmeerd

(*ghesalft oft ghesmeert*) vet, mager, zacht, dik, vochtiglijk.

gezel

(*gheselle*) getrouw, mede-, lief, waardig, bemind, gemeenzaam, trouw, goed, genegen, trouwhartig, hartvriendig, tafel-, kamer-, verbonds-, werk-, gepaard [samen], medehulper, medestemmend, crimineel, mededelend [die in iets meedeelt], medeschuldig, boots-, ambachts-.

gezelschap

(*gheselschap*) gezworen, beëdigd, vriendelijk, getrouw, lieflijk, trouw, onbrekelijk, onontschikkelijk [niet uit elkaar te krijgen], verknocht, verbonden, bondgenoten, behulpzaam, blijvend, onderling, gezellen, vrijers, broederlijk, gemeen [openbaar, gewoon], bewandeld [ervaren], tafelbroeders, gedurig, familiaar, vergaderd [verzameld], -lieden, groot, licht, lichtvaardig, gespraakzaam, gemeenzaam, zoet, eerlijk, zedig, beleefd, blij, medeplichtig, verbonden, huwelijks-, onscheidelijk, bijeengevoegd.

gezicht

[het zien, zicht, gezicht] (*ghesichte*) scherp, goed, alziend, scheel, lustig, schoon [mooi], onwaardig, stuur [stuurs], straf [streng], trekkend, smekend [aanlokkend], zonne-, vast, vriendelijk, amoureuus, opmerkend, brandend, deerlijk, kwaad, donker, sterren-, spiegel-, verdoold, toverig.

gezondheid

(*ghesondtheyt*) volkomen, kostelijk [kostbaar], mensenvoedend, zoet, goed, godendochter, lieflijk, heilig, blij, menselijk, voedster, geheel [gezond], vol.

gier

(*ghier*) verslindend, wild, bot, gulzig, gebekt, krombekkig, voorzegger [voorspeller], onverzadelijk, scherpziend, verhongerd, onkuis, vuil, traag, sterk, bergig, slokkerig, hongerig, vreemd [uitheems], zwaar, reizend.

gierige of gierigaard

(*ghierighen ofte ghierigaert*) vrek [vrekking], arm, onverzadelijk, huichelaar, uitstelzoekend, zorgvuldig [hebzuchtig], ellendig, wakker, ongelukkig, begerig, slaaf, behoeftig, geldzak, mager, achterdenkend [achterdochtig], arbeidig, splijtemijt [die schroomt een mijt (munt) ineens uit te geven], woekenaar, korenbijter [woekerende graanhandelaar], onvoorspoedig, benijd [als vijand beschouwd], veracht, hartknagend [hartverscheurend], verhongerd, traagbetaalder, betaal-nooit, geef-nooit, vasthouder.

gierigheid

(*ghiericheyt*) woekerachtig, brandend, schadelijk, knagend, wreed, blind, bleek, vuil, gruwelijk, stinkend, vilein, ellendig, hatelijk [verafschuwd], razend, moeder van alle zonden, droevig, oneerbaar, slavig, bedelend, gebrekkelijk [ondeugdelijk], vijandin van mildheid, hovaardsmoeder en [moeder] van trots, arm, eisend, altijdbegerend.

gierzwaluw

(*ghierswaluwe*) blauw, laagvliegend, watervogel, geverfd [gekleurd].

gift of geschenk

(*ghifte ofte gheschenck*) kostelijk [kostbaar], dierbaar [kostbaar], gunstig, rijk, geld, corrumperend, mild, gelukkig, waardig, verdiend, eerlijk [prachtig], toegeëigend [verworven], aangenaam, vrijwillig, genadig, koninklijk, verborgen [geheim], geheiligd, gedenkwaardig, blij, vrolijk.

gilde

[gildebrouwer, zwierder] (*ghilde*) zie KWISTGOED.

gist

(*ghist*) drabbig, dik, vuil, vet, onnut.

glas

(*glas*) klaar [helder], teer, broos, blinkend, schoon [mooi], aardig, kristallijn, edel, rein, effen [glad], dun, lustig, groen, verklaard [helder gemaakt], spiegel-, Veneets [Venetiaans], Frans, Milaans, licht, donker, duister.

glasvenster

(*glasvenster*) klaar [helder], schoon [mooi], licht, raam, blinkend, rein,

droevig, duister, spiegel, verlood [in lood gezet], verlichtend, opengaand.

God

(*GODT*) almachtig, eeuwig, ongeschapen, opperst, Vader, Heere, waarachtig, goedertieren, rechtvaardig, barmhartig, genadig, ijverig [jaloers], goedig, medelijdend, streng, onsterfelijk, wreker, eerste, laatste, wonderlijk [wonderbaarlijk], allerhoogste, heilig, volkomen, vruchtbaar, zachtmoedig, onveranderlijk, enig, onbegrijpelijk, oneindelijk [oneindig], gerechtig, aanbiddeijk, mild, onzienlijk [onzichtbaar], hoogdonderend, volmaakt, onoverwinnelijk, sterk, alregerend, albewegend, goedgunnend, vreselijk, verschrikkelijk, vriendelijk, 's werelds Bouwmeester, groot, Heerser der hemelen, Voorzienige [vooruitziende], onuitsprekelijk, Schepper, allesziende, rechtdoend, eenwezig, hulpgevend, geve, verlener, geprezen, goedwillig, wonderbaar, onvergelykend, aangebeden, Koning, Monarch, Vorst, Goddelijk, Vader des Hemels, Hemelse Vader, heiligmakend, allermachtigst, eeuwigblijvend, opper-Koning, overgrootst, gedurig, Vader der Goden, vertrooster, levendigmaker, drieluldig, drie-enig, krijger, victoriegevend, behulpelijk, beweeglijk, Vredevorst, Hemelbestuurder, Schepper des Aardbodems, vergelder, getrouwe Bruidegom, verlosser, excellent, eeuwigbestaand, onuitsprekelijk, verlichtend, 's werelds timmeraar, onverderfelijk, recht [rechtvaardig], beschermer der onnozelheid [onschuldigheid], donderend, het licht der wereld, Zon, hartenkenner, Fontein des levens [bron des levens], Zaad der wedergeboorte, albeschikkend, de rede, de redelijkheid, gaventoestrooiend.

goddeloosheid

(*godtloosheyt*) boos, barbarisch, tirannisch, wreed, stout [vreselijk], mahometisch [mohammedaans], gruwelijk, afgrijselijk, kerkverstoorder, hatelijk [verafschuwd], vervloekt, vermaledijd, onzalig, verdoemd, furieus, ongoddelijk.

godheid

(*godtheyt*) opperst, oneindig, hoogst, onmetelijk, hoog, heerlijk, onsterfelijk, onbegrijpelijk, enig. Zie verder wat ik gezegd heb onder GOD.

godin

(*goddinne*) onsterfelijk, heilig, wreekster, schoon [mooi], goddelijk, gelukkig, hemels.

godvruchtigheid

(*godtvruchticheyt*) behoorlijk, schuldig [verschuldigd], heilig, goedertieren, eenvoudig, liefdeplegend, slecht [eenvoudig], christelijk, zoet, deugdelijk [deugdzaam], doorluchtig, louter, religiedochter, genegen, rein, vriendelijk, barmhartig, goddelijk, innig, eerbaar.

goeddadigheid

[mildheid, weldaad] (*goedtdadicheyt*) zoethartig, goed, barmhartig, vriendelijk, menselijk, vreedzaam, beleefd, goedertieren, zoet, hartzalvend, behaaglijk, aangenaam.

goederen of rijkdom

(*goederen ofte rijckdom*) verspaard, aanverstorven [geërfd], vergankelijk, aanlokkend, patrimoniaal, vaderlijk, moederlijk, eeuwig, rijk, roerend, onroerend, verderfelijk, onverderfelijk, aangeërfd, werelds, haaflijk [m.b.t. have, roerend], geestelijk, onschattelijk [onschatbaar], verdwijnend, broos [vergankelijk], op- en afgaand, tijdelijk, dagelijks [alledaags], eeuwig, smekend [aanlokkend], onbestendig, aards, opperst, gierig [hebzuchtig], nagelaten, slibberend, vergaand, benijd, onzeker, blind, verblindend, zorggevend, ellendig, hovaardig, begeerd, gewenst.

goedertierenheid

(*goedertierenheyt*) zoet, gespraakzaam, beleefd, goedertieren, willig, liberaal, lankmoedig.

goedheid of goedigheid

(*goedt ofte goedicheyt*) goddelijk, heilig, lieflijk, uiterst, opperst, hemels, zoet, beleefd, genadig, behulpelijk, liberaal, zonderling [bijzonder], dankbaar, eenvoudig, gunstig, hoogst, natuurlijk, innig, groeiend, vruchtbaar, onuitsprekelijk, getrouw, prinselijk, meest [grootst], hoog.

goedwilligheid

(*goedtwillicheyt*) innig, vriendelijk, lieflijk, minnelijk [beminnelijk], trouw, zonderling [bijzonder], goedhartig, hartelijk.

golf

(*golve*) water-, baren, draaiend, ruisend, bruisend, nat, blauw, natmakend, vloedend [vloeiend], vlottend, vlietend, zilverig, schuimend, klaar [helder], moordersse [moordenares], slibberend, bleek, groen, kristallijn, schoon, rein, ros, glazig, drijvend, zee-, gruwelijk, windig, kletterend, scheeps-, zoet, nevelachtig, springend, overgolvend, ras [snel], dik, kaal, tempeestig [stormachtig], spugend, gezwollen, verheven, huilend, vlie-

dend [wijkend], varend, klievend, inzwelgend, stil, vakerig [slaperig], gebobbeld, visachtig [visrijk], springend, zandachtig, rivier-, verstoord, ziedend, opstijgend, dwalend, zacht, vochtigend, uitspuwend, opwerpend, voortdrijvend, vergetelijk [die doet vergeten], verliezend, verdrijvend, koud, wreed, Neptunisch, beroerd [in beroerte], grommelend, ongestadig, witmakend, doof [dof klinkend], blind, tegenstotend, bassend, gedoken, gevaarlijk, dubbel, tweevoudig, morrend, nedervallend, wankelbaar, verslindend.

Goliath

(*Goliath*) filistijn, hovaardig, trotsig, dreigend, reus, bastaard, overwonnen, stout [driest], nedergeveld.

gom

(*gomme*) druipend, ros, klaar [helder], blinkend, geel, tranend, gedistilleerd, lijmachtig, klevend, hard, riekend [geurig], verhard, lijmend.

goot of riool

(*gote ofte riole*) lopend [stromend], stinkend, diep, slijkerig, vuil, druipend, privaats- [wc-], onrein, vilein, water-, loden, houten, eng [nauw], uitgehold, afhankelijk, hol, lang, breed, fontein- [bron-], rond, riolig.

gordel of riem

(*gordel ofte riem*) gegespt, sterk, lang, vast, eng [nauw], bindend, gordend, gordel, maaldragend [een teken dragend], gedraaid, maagden-, krom, beslagen, bruids-, wollen, omgordend, zijden, gevlochten, leren, fluwelen, zilveren, geborduurd, geweven, gestrikt.

gordijnen

(*gordijnen*) komediën- [toneel-], geringd, gehangen, gespannen, lang, geschakeerd, rijzend [opgetrokken], getrokken [bewerkt], geschoven, geperst, duister, saaien [van (de stof) saai], zijden etc.

Gorgonen

(*Gorgones*) gruwelijk, wreed, serpentisch, gerimpeld, afgrijselijk, bloedig, versteend, mismakend, verschrikkelijk, strijdbaar, ijselijk, beserpent [met slangen], venijnig [giftig], straf [streng], vreselijk.

Dat waren de dochters van Phorcys, genaamd Scylla, Medusa, Stheno en Euryale [Scylla rekent men niet tot de Gorgonen]. Zij waren begiftigd met zo'n indrukwekkende schoonheid dat wie hen aanzag zo verdoofd en bezwijmd werd dat men daarin reden gevonden heeft om te vertellen dat de Gorgonen velen in steen hadden veranderd. Volgens sommigen zijn het Afrikaanse vrouwen geweest, die dapper in de strijd waren, en heeft Perseus tegen hen gevochten en hun koningin (dat was Medusa) overwonnen en gedood.

Goten

(*Goten*) een volk dat zo wordt genoemd, krijgers, strijdbaar, wreed, geleerd, vijands, machtig, furieus, barbarisch, plomp, koud, afgodendienaars, kloek.

Het volk komt van het eiland Scandinavië dat nadien Gotland genoemd is. De Goten waren zo dapper in de oorlog dat veel Romeinse keizers hen niet hebben kunnen overwinnen. Sterker nog, Domitianus, de twaalfde keizer, is zelf door de Goten bij de Donau overwonnen. Dit volk heeft de Romeinen en alle andere strijdbare volkeren van heel Europa angst aangejaagd.

goud

(*goudt*) blinkend, geel, corrumperend, levengevend, kostelijk [kostbaar], zorgrovend, rijk, leedbenemend [leed wegnemend], schijnend, onverderfelijk, gemunt, stralend, gelouterd, almachtig, gebruineerd, klaar [helder], beproefd, arbeidig [moeite kostend], -mijn, stout [sterk], mensentroost, vreemdeling, slibberig, godensieraad, edel, zwaar, blind, zuiver, gezuiverd, dukaten-, boos, eergierig [eerezuchtig], zacht, smekend [verleidelijk], begerig, lieflijk, benijd, boogzaam [buigzaam], geweven, vlijtig, schijnend, vast, koninklijk.

goudgewicht

(*goutghewichte*) balans, draaglijk [draagbaar], luisterend [schitterend], recht [zuiver van gewicht], subtiel, goed, gewaardeerd, gekeurd.

goudsbloem

(*goutbloeme*) geel, gouden, blinkend, ros, tuinenzon.

goudsmid

(*goutsmit*) subtiel, behendig, raffineerder, arbeidig, handwerker, steenzetter, juwelier.

gouverneur, richter

[bestuurder, rechter] (*gouverneur, richter*) gebiedend, meester, oud, regeerder, regerend, werkelijk [ijverig], zorgvuldig, geëerd, wijs, eerbaar, ervaren, heersend, machthebbend, wakend, voorzichtig [wijs], statig, wezenlijk [eerbaar], wakker, naarstig, vlijtig.

graan

(*graen*) zie ZAAD.

graat of visbeen

(*graet oft vischbeen*) dun, moeilijk [lastig], puntig, teer, gepunt, doornachtig, rank, haarachtig.

graf

(*graf*) kelder, hol, overdekt, gegraven, verheven, stuivend [stoffig], stofachtig, duister, ledig, diep, gemeen [gewoon], vergetig

[dat doet vergeten], droef, geordineerd [geordend], arbeidig [bewerkt], woest, eerlijk [prachtig], heerlijk, gegraveerd, stenen, eerbaarlijk, geplaveid, prachtig, beklaaglijk, stom [stil], nederig [laag], vergeten, gedenkwaardig, marmeren, zwart, kostelijk [prachtig], gesloten, overwelfd, koud, bearbeid, uitvaarts, schaduwig, donker, mausolisch [als een mausoleum], lichamenrust, vertrek van het vlees.

grafschrift

(*graf-schrift*) rouwig, droevig, uitvaarts, beklaaglijk, beweend, beschreiend, treur-, opgeschreven, dood-, klagend, onsterfelijk, eerbaar.

gramschap

(*gramschap*) droevig, kwellijk [kwellend], nijdig, smartig, verontwaardigd, moeilijk, kwalijk tevreden [slecht tevreden], hard, bitter, berouwig, korzel [opvliegend], leedwezend, ontstoken, hittig, vurig, brandend, geel, gepassied [gepassioneerde], vlammig [vurig], grimmig, dul [dol], razend, ijverig, droog, beroerd [ontsteld], heftig, uitzinnig, beweegd, haastig [plotseling], onervuldig [onbevredigbaar], moedig, geweldig, periculeus, dreigend, verhit, bleek, zeverend [kwijlend], doodslaand, buiachtig, opgeblazen, oproerig, hatelijk [verafschuwd], vaardig, overvallend, schuimend, ziedend, spijtig [hevig], zwart, furieus, schadelijk, beroerd, onwaardig, geweldig, bulderend, straf [hard], uitnemend [in hoge mate], periculeus, verborgen, galachtig. Zie TOORN.

granaatappel

(*granaet-appel*) zuurzoet, rood, gekernd [met pitten], blozend, Spaans, zerp [wrang], wijnachtig, sappig, wrang, zoet. *De zoete zijn gezonder dan de zure. Men zegt dat men om de granaatappelboom zoet te maken, de wortels met varkensmest of mensenmest moet mesten en vaak met pis moet besproeien.*

gras

(*gras*) koel, groen, lang, vers [fris], waterachtig [aan het water levend].

grasbloem

(*grasbloeme*) bleek, dartel, vaal, bevend, bloeiend, ongestadig [kort levend].

gratie

(*gratie*) zie AANDACHT[igheid].

graveel

[nier- of blaassteen] (*graveel*) steenachtig, ziekelijk, zandig, dun, dodelijk, kalkachtig, gruisachtig, ongeduldig [ondraaglijk], nierachtig, smartelijk, kwellijk [kwellend], gevaarlijk, periculeus, hard, stekend.

grendel

(*grendel*) sterk, stijf [stevig], dik, vast, slot, deursluiser, getrouw, deurbewaarder [deurbewaker], dieven-, trots [onverzettelijk].

Grieken

(*Grieken*) geleerd, leugenachtig, subtiel, scherpzinnig, vaders der geleerdheid, welsprekend, fraaisprekend, bedriegachtig, beuzelachtig, ongestadig.

Eenzijds worden zij meer dan alle andere volkeren geprezen vanwege hun geleerdheid. Anderzijds worden zij beschouwd als de onstandvastigste, de bedrieglijkste en de lichtvaardigste mensen.

Griekenland

(*Grieken-landt*) oud, oog van de wereld, kunstenmoeder, vermaard, moeder der filosofen, excellent.

Griekenland is genoemd naar een zekere Graecus, die in dat land is geboren en er de eerste koning van was. Vroeger was het een van de belangrijkste en voornaamste landen van heel Europa, maar tegenwoordig is het bijna geheel verwoest. Tot grote schande van de christenen staat het onder de heerschappij van de Turken. Griekenland bestaat uit veel delen, waarvan de belangrijkste zijn Macedonië, Epirus, Achaea en Peloponnesus.

griffier

(*greffier*) naarstig, inschrijver, vlijtig, zorgvuldig, zakbewaarder [kasbeheerder], schrijver, secreet [geheim], gediensig.

griffioen

(*griffoen*) sterk, vurig, ijverig, goudbeschermer, wreed, Indiaans [Indisch], gevleugeld, rovend, grijpend, wild, slokkerig, sterk, machtig, gevaarlijk, vreemd [uitheems], gouden, vlammend.

Men zegt dat de Indische griffioenen beesten zijn met vier voeten en met vleugels. Zij zijn sterk als leeuwen, zij hebben kromme klauwen, een zwarte rug, hun borst is scharlakenrood, hun vleugels zijn wit en hun ogen vlammen. Het is moeilijk hen te vangen, behalve wanneer zij heel jong zijn. Zij nestelen op hoge bergen, zij vechten met allerlei dieren, behalve met de leeuw en de olifant. Zij begraven hun goud in Bactrië (dat aan Indië grenst) op onherbergzame plaatsen. Als iemand het goud zoekt dan beschermen zij het, en wanneer zij een grote hoeveelheid goud verzameld hebben maken zij er hun nest in. Soms komen enige duizenden of tweeduizenden mannen om het goud te roven, en hoewel deze mannen zich in groot gevaar begeven wordt dit vergoed door de schat die zij vinden. Iedere drie of vier jaar gaan zij op deze roof uit. Het dier is heel schadelijk voor paarden.

grijnzing

[grijns] (*grinsinghe*) lelijk, scheef, belachelijk [spottend], mal, zot, mismakend, vuil, ongeschikt [ongemanierd], kinderachtig.

grinniking

[gegrinnik] (*grenikinghe*) lieflijk, zoet, smekend [vleiend], aanlokkend, gratieus, lachend, spots-, klein, amoureuus, zoetbevend, verzoet, vriendelijk, verraders-, belachend [lachend], aantrekkend [aantrekkelijk].

groenigheid

(*groenicheyt*) lachend [vrolijk], mosachtig, schoon [mooi], haastvergaand [snelvergaand], jong, lustig, lieflijk, zacht, dagelijks, beemden-, verblijdend, esmerauden [smaragden], lommerachtig, bladeren-, gekleurd, vers [fris], schoon [mooi], voorjarig [lente-], blij, nieuw, bloemen-, turkoois, hof tuin-, tuiltjes-, vochtig, gras-.

groen sap

[zuur (druiven)sap] (*groen sap*) scherp, sterk, sappig, zuur, druiven-, klaar [helder], scherp.

groeting of groetenis

[begroeting] (*groetinghe ofte groetenisse*) vriendelijk, gunstig, gedenkwaardig, hartelijk, ootmoedig, groetend, gelukwensend, aangenaam, zorgvuldig.

grond

[bodem] (*grondt*) watergrond, vloed-, vochtig, slijmig [modderig], stil, traag, ondiep, hard, zandachtig, onvindelijk, tastelijk [tastbaar], diep, af-.

grootsigheid

[verhevenheid, trots] (*grootsicheyt*) doorluchtig, inzonderig [bijzonder], hovaardig, hoog, rijk, wonderlijk, voorspoedig, vermaard, onmatig, vriendelijk, begeerlijk, reuzen-, volkomen, ongefattoeneerd, mismaakt, ongeschikt [onbehoorlijk].

grootvader

(*grootvader (sic)*) oud, voor-, gedenkwaardig, groot, navolgelijk.

gruis

(*gruys*) steengruis, hard, puin, fundaments-, kelder-, dicht, metsers- [metselaars-], klontig, morzel-, vast, licht, zwaar, kalkachtig.

guichelaar of kamerspeler

[kunstenmaker] (*guychelaer ofte kamerspeelder*) vrolijk, blij, genoeglijk, vermakelijk, bootsig [grappig], wakker, behendig, onnut, loos [bedrieglijk], bedrieglijk, schalk [bedrieglijk], klappend [kletsend], subtiel, mal, tuimelend, lichtvaardig [licht in zijn bewegingen], spottig, wakker, licht, danser, springer.

gulzigaard

(*gulsigaert*) lui, dikbuikig, slokkend, verhongerd, verterend, ledig, epicureïsch, hongerig, bassend [met knorrende maag], wellustig, gierig [hebzuchtig], slokkerig, vuil, onverzadelijk, lekker [kieskeurig], opsnappend [opmakend], slepend, gulzig, vretend, inzwelgend.

gulzigheid

(*gulsicheyt*) onverzadelijk, lekker [kieskeurig], slokkerig, dronken, vuil, verslindend, onkuis, schadelijk, ongeduldig, inzwelgend, verkwistig, hatelijk [verafschuwd], oorsprong van wellust, wortel van alle kwaad, onbeschaamd.

gunst

(*gonste ofte gunste*) beleefd, goedertieren, kort, zoet, heus [hoffelijk], werelds, verdraaglijk [verdraagzaam], vriendelijk, bedrieglijk, barend, behulpelijk, zwak, merkelijk [opmerkelijk], ijdel, gecorrumpeerd, eergierig [eerzuchtig], gemeen [algemeen], dagelijks [alledaags], kwellijk [lastig], smekend [vleierend], hoofs, rechters-, mecenisch [van een mecenar], draaglijk, gebuurlijk, verzekerd.

H.

haag

(*haghe*) doorn-, getakt, dicht, bos-, groen, stekend, sterk, wild, lommerachtig, doorndragend, verborgen, hoog, duister, doornachtig, brem-, gevlochten, geschoren, gebloemd [bloemdragend], bloeiend, stekel-.

haak

(*haeck*) bijtend, verguld, verroest, gespig, vrouwen-, gesloten, bijgevoegd, ijzeren, krom, omgekromd, gedraaid, vis-, trek-, schippers-, sleephaak, hef-, hand-, scherp, getand, dreg-.

haan

(*haen*) dagminnaar, gekamd [met een kam], gekroond, trots, geborsteld [met borstels], onkuis, wekker, gepluimd [met veren], gespoord, ijverig, nijdig, geklauwd, wakkermaker, morgenwekker, gebaard [met een baard], vogelaar [geilaard], leeuwenschrik, hennenvoogd, kamp- [kemphaan], gelubd [gecastreerd], lonkend [loerend], vorst van het gekamde [vorst van de kamdragers, de hoenderen], volks, nachtwaker, landmans uurwerk.

haar

(*hayr ofte haer*) gekruld, vliegend [wapperend], zacht, gefriseerd, kruin-, top-, gebonden, gevlochten, hangend, geel, lok, gestreeld, jong, opgestreken, wolken, gedraaid, scheer-, dun, opgeschorst [opgebonden], drillend [zwaaiend], geknoopt, verward, -bos, gekoord

(*haet*) heimelijk, blind, hoofd- [zwaar, kapitaal], ongelukkig, moeilijk, zonderling [bijzonder], brandig [brandend], bedekt [verborgen], ingeworteld, razend, onsterfelijk, twistmakend, dul [dol], verborgen, vergiftig, gruwelijk, bittermoedig. Zie NIJDIGHEID.

hagel

(*haghel*) hard, ijzeren, wit, schadelijk, steenachtig, dicht, gruwzaam, sneeuwachtig, koud, spartelend, kletterend, gevrozen [bevroren], bevrozen [bevroren], dun, dicht, winters, boerenvijand, verdervend, ras [snel], droevig, rond, tempeestig [stormachtig], krakend, wijngaardverderver, ongestuimd [onstuimig], ruisend, kristallijn, slag-, slaand.

hal

(*halle*) koop-, vlees-, laken-, gevolt, aankomend [waar veel aanloop is], wijd, aanroepend, zoetelaars-, kramers-, overvloedig, fruit-, graan-, open, brood-, groen-, moes-, groot, openbaar, bewandeld [bezocht], vis-, aanvallend [met veel toeloop], overdekt, ontdekt [onbedekt], open, gierigaards-.

hals

(*hals*) wit, effen [glad], gemarmerd, verheven, hoog, vet, gevleesd, vollijvig [dik], albasten, dun, rank, teder [breekbaar], schoon [mooi], lang, geketend, ivoren, kossem- [met een kossem, kwab], gouden, geboogd [met een boog], gekromd, bepareld.

halsband of halssieraad

(*halsbandt oft halscieraet*) rijk, kostelijk [kostbaar], bepareld, dierbaar [kostbaar], gulden [gouden], hangend, schoon [mooi], geëmailleerd, blinkend, geketend, juffrouwen-, gesierd.

ham of hesp

(*hamme ofte hespe*) vet, smakelijk, gelardeerd, warm, gerookt, wijnprikkel, gezouten, vinnig [gortig], West-Faals, oosters, vers.

Hamadryaden

(*Hamadryades*) edel, nimfaal, schoon [mooi], bos-, amoureuus, vluchterssen [vrouwen die vluchten], Diaans [van Diana], Diana's gevolg.

Dat zijn bosnimfen, waarvan men eertijds aannam dat ze samen met bomen het leven ontvingen en daarmee ook stierven. Ze worden ook Dryaden genoemd.

hamel

[gecastreerd mannetjesschaap] (*hamel*) zoet, blatend, vet, gehoornd, springend, woldragend, gekruld, vrolijk, blode [weerloos], smekend [vleiend], gemest, gelubd [gecastreerd], gesneden, schoon [mooi], groot.

hamer

(*hamer*) hard, arbeidig, smids-, goudsmids-, smedend, vulkanisch [van Vulcanus], stijf [stevig], groot, zwaar, ijzeren, houten, plomp, wel- [plethamer], mook-.

hand, rechterhand

(*handt, rechter-handt*) machtig, ontemmelijk, wakker, hard, oorlogs, hoogmoedig, getrouw, wreed, stout [flink], bevend, schuddend, victorieus, wrekend, vreselijk, behendig, sterk, strijdbaar, dreigend, ijselijk, gewapend, doodslaand, bloedig, arbeidig, werkend, moordersse [moordenares].

handboom

(*handtboom*) behendig, timmermans-, handeljk [handelbaar], behulpelijk, arbeiders-, sterk, stijf [stevig], lang.

handdwaal

[handdoek] (*handtdwale*) ruw, hangend, smal, lang, droog, schoon, fijn, dun, zacht.

handel of handeling

(*handel ofte handelinghe*) gewichtig, moeilijk, zwaar, kwaad, nooddringend, nodig, aandringend, hazardeus, periculeus, koopmans-.

handeling

(*handelinghe*) albedrijvig, wakker, verroerend [bewegend], koop-, bekwaam [verstandig], behendig, brooddronken, dartel, onkuis, wak [zwak], edel, redelijk, kunstig, gemakkelijk, geestelijk, geestig, lichtvaardig.

handen

(*handen*) wit, huishoudend, rood, ivoren, grijpend, blozend, schoon [mooi], werkend, zoet, zacht, zachtachtig, teer, vet, plomp, spinsters-, behendig, effen [glad], rein, zwak, gierig [begerig], dartel, moorders-, wraakgierig, mild, gemoeig [zacht], delicaat, diefachtig, haakachtig, slibberig, smekend [aanlokkend], sterk, hard, geweerd [eeltig], oorlogs, arbeidig, strelend, minnelijk [beminnend], hol,

wakker, plat, marmeren, doend, geaderd, behulpelijk, lang, deernen-, breed, padachtig, bekwaam, stout [flink], verkleumd, victorieus, uitgestrekt, gewapend, rechtvaardig, getrouw, zorgvuldig [naarstig], mededelend, open, kletsend, gevouwen, zwak, vrouwen-, bloot, licht, vol, furieus, verheven, machtig, sneeuwwit, albasten, zenuwachtig [pezig], rood, vernielend.

handgift

[geschenk] (*handtghift*) blij, nieuw, lieflijk, vriendelijk, gelukkig, ongelukkig.

handhaaf

[handvat] **of handriem** (*handthave oft handtriem*) krom, gekromd, behulpelijk, sterk, vasthoudend, overwelfd, gedraaid, hangend, gekrookt [gekromd], sluitend, geijzerd [beslagen], omgekromd.

handkusser

(*handtkusser*) devoot, eenvoudig, ootmoedig, eerbaar, eerbiedend, nijgend, stuipend [buigend], knielend, steenschrabber.

handschoenen

(*handschoenen*) geparfumeerd, slecht [eenvoudig], lustig, aardig, zacht, gewrocht [kunstig gemaakt], juffrouwen-, geverfd [gekleurd], dubbel, gevoerd, mooi, gemuskusd [geparfumeerd met muskus], gesierd, doorsneden [met splitten], riekend [geurig], bont-, vers [nieuw], jonkers-, geborduurd, verzachtend, gemoelig [handelbaar], gehakkeld [met splitten], gesneden, bekwaam [passend], gefatsoeneerd [gemodelleerd], excellent, wit, gebreid, leren, hondenleren, edel, vrouwen-, gesierd, gecivet [geparfumeerd met civet], gekwispeld [met kwastjes], groen, zijden, geboord [met boord], gepaard [in een paar].

handschrift

[schuldbekentenis] (*handschrift*) bekend, ondertekend, verbindelijk, verobligeerd [verplicht], waarachtig, kennelijk, geschreven, betelijk [te betalen], vervallen, ondertekend, vals.

handteken

[handtekening] (*handtteecken*) onderschrijvelijk, gewoonlijk, onderschreven, uitdrukkelijk.

hanenkam

(*hanekam*) verheven, dreigend, gekwispeld [met kwastjes], gruwelijk, recht, hoog, doorhakkeld [gekerfd], getand, dik, kroonachtig, gehoord.

hangel of haal

[haardketting] (*hanghel ofte hael*) hangend, zwart, lang, haakachtig, geschakeld [met schakels], geschuurd, blinkend.

Hannibal

(*Hannibal ofte Annibal*) kloek, held, wreed, schalk [bedrieglijk], onoverwinnelijk, Libiaan, Carthaginezer, grootmoedig, strijdbaar, bescheidenlijk [verstandig], moedig, oorlogsbliksem, vechtachtig, strijder, barbarisch, loos [doortrapt], wager, waaghals, voorzichtig [vooruitziend], stout [dapper], sterk, machtig.

Hij was de zoon van Hamilcar die men ook Barcas

noemde, naar de naam van zijn stam. Toen hij 26 jaar oud was, kreeg hij het opperbevel omdat hij alle eigenschappen bezat die een veldheer nodig had. Hij werd gekozen als bevelhebber van het Carthaagse leger dat tegen de Romeinen optrok. De Romeinen waren zijn vijand, want toen hij nog een klein kind was, deed zijn vader hem zweren dat hij zodra zijn leeftijd het hem toestond, tegen de Romeinen te velde zou trekken, wat hij tot hun grote nadeel ook deed. Maar ten slotte heeft Scipio Africanus hem verschillende malen overwonnen en gedwongen de vlucht te nemen naar Prusias, de koning van Bithynië. De Romeinen verlangden zijn uitlevering. Toen hij dit hoorde en zag dat het huis omsingeld was door de wacht van de koning, doodde hij zichzelf met vergif, liever dan in de handen van zijn vijanden te vallen. Hij was toen zeventig jaar.

har

[scharnier] (*herre*) van een deur, ijzeren, draaiend, lee [scharnier], piepend, knersend, beroerlijk [bewegend], vast, tierend, sterk, licht, gemakkelijk, geweldig, zwaar, steunend, beslagen.

hardigheid

[hardheid] (*herdicheyt*) diamants, ruw, onbrekelijk, rotssteens, vast, steenachtig, moeilijk.

hardigheid, strengheid of strafheid

[strengheid] (*herdicheyt, strengheyt ofte strafheyt*) bot, onhandelijk [onhandelbaar], hard, barbarisch, wreed, onaardig, hatelijk [verafschuwd], bitter, zwaar, grof, ongenadig, onbeleefd, ruw, onwetend, onverstandig, nieuw, vreemd, onmenselijk.

hardnekkigheid

(*herdtneckicheyt*) vast, obstinaat, volhardig, trotsig, verstokt, standvastig, hard, koppig, moedig, onveranderlijk, steeg [koppig], stijfzinnig, kwaadwillig, verhard, moedwillig [onredelijk], fantastiek [grillig], kriegelig, partijdig, ketters, stotend, versmadelijk, spijtig [trots], verachtelijk, wederspanning, stoutmoedig, rebellig, zonderling [bijzonder], bitter, wederstrevend, muitmakers, verdoemelijk, ongehoorzaam.

harenkleed

(*haren-kleedt*) stekend, ruw, kwellijk [kwellend], monniks-, verstervend [dat doet versterven], penitentie-.

haring

(*harinck*) mager, droog, wit, pek-, zacht, vol, ijdel [zonder hom of kuit], maatjes-, puik, brand-[haring van de beste kwaliteit], krom, zeemanna, verzilverd.

Hij leeft alleen in het water; is altijd met grote groepen bij elkaar, soms zelfs met zulke grote groepen dat men hem niet kan vangen. Zodra hij uit het water gehaald wordt, sterft hij vanwege zijn grote kieuwen of viskaken. Hij is vet en zijn vlees is zacht.

haring of ophaling

[verzengende, droge wind] (*haringhe ofte ophalinghe*) van wind, dor, brandig, zwart, kwellijk [kwellend], ophalend, verharend [verzengend], vervollend, zomerig, zonnen-, vurig, hittig.

harmonie of geluid

(*harmonie ofte gheluydt*) welluidend, zoet, accorderend, lustig, overeenkomend, lieflijk, excellent, muzikaal, blij, Pythagorisch, troostelijk, verblijdend, maathoudend, getalhoudend.

harnas

(*harnas*) zie RUSTING.

harp

(*harpe*) spelend, klinkend, luidend, geslagen [getokkeld], zoet, zingster, Davids, gouden, Orpheus', welluidend, lustig, gehoornd, zoetluidend, muzikaal, stemmatig [in overeenstemming met de stem], opgespannen.

harpij

(*harpye*) gulzig, vuil, wreed, hongerig, verhongerd, rovend, vilein, berovers-, onverzadelijk, boos, gebuikt of dikbuikig, lekker [van lekker eten houdend], stinkend, inslikkend, besmettelijk, wonderdierig [met de gedaante van een fabeldier], gevleugeld, slokkerig, gierig [vraatzuchtig], licht, vliegend, inzwelgend, onrein.

Dit zijn wonderbaarlijke vogels met het gezicht van een jong meisje, met handen als haken en met een bijzonder grote buik. Ze hebben altijd honger.

harsteling

[harst, gebraden ribstuk] (*herstelinck*) droog, gebraden, geboterd, dun, kortbrakig [niet taai], geweekt, nieuwbakken.

hart

(*herte*) teer, levendig, diep, het levens oorsprong, woest, blij, droevig, benauwd, goed, gewillig, herboren, onherboren, vleselijk, geestelijk, versteend, gebroken, ootmoedig, arm, genegen, goedwillig, boos, nijdig, vals, verbitterd.

hartje of speldenkussentje

(*herteken oft speltekusseken*) gespeld [met spelden], maagden-, klein, vrouwen-, naalden-, mooi, geborduurd, hangend, aardig, fluwelen.

hartzweer

[hartzeer] (*hertsweer*) smartelijk, droevig, smartend [pijnlijk], kwellijk [kwellend], verslindend, knagend, bloedig, gepassied [gepijnigd].

haven

(*havene*) bos-, gemeen [gewoon],

gangbaar [begaanbaar], koopmans-, -kade, zeker, koophandelaars-, verzekerd, bezocht, aanzettend [waar men aan land kan gaan], waterrijk, bewandeld [bezocht], breed, rivier-, wijd, diep, zee-, baken, bekwaam, aankomend [waar veel aanloop is], rijk, vast, droog, bevaarlijk [te bevaren], begeerd, gehoopt, open, vreedzaam, krom.

hazelaar

(*haselier*) getakt, vers [fris], lommerachtig, geschoren, groeiend, notendragend, dicht [massief], krom, wild, bos-, vochtig, gebladerd, haag-, vrij.

hazewind

(*hasewint*) jagers-, vurig, ijverig, onvermoeielijk, steeg [koppig], obstinaat, ras [snel], wakker, raslopend [snellopend], krachtig, kwellijk [lastig], licht, volgend.

Hebe

(*Hebe*) Junonisch [dochter van Juno], hemels, Alcides' vrouw, gedienstig, jong, schoon [mooi], godin der jonkheid [godin van de jeugd].

Zij was de dochter van Juno, en de godin van de jeugd. Vanwege haar grote schoonheid liet Jupiter haar dienst doen als schenkster van de goden; maar toen zij eens uitgleed en zo viel dat men haar geslachtsdeel zag, ontnam hij haar de functie en benoemde Ganymedes in haar plaats. Later trouwde zij met Hercules in de hemel [op de Olympus].

Hebrus

(*Hebrus*) sneeuwig, rijk, Thracisch, vermaard, gouden, klaar [helder], sterk, koud, gehoornd [bochtig], geel, schuimend.

Is een rivier in Thracië, die zeer beroemd is omdat in het zand goud gemengd gevonden wordt.

Hecate

(*Hecate*) geheiligd, drievoudig, driehoofdig.

Zo wordt Diana genoemd, omdat men haar honderd slachtoffers offerde. [De la Porte: 'en dit offer heette hecatombe'; hecatombe is afgeleid van Grieks hekaton 'honderd', maar Hecate heeft geen etymologisch verband met dit woord.] Zij wordt drievoudig genoemd, omdat men haar drie heerschappijen toeschreef: in de hemel was zij de Maan, op aarde Diana en in de onderwereld Proserpina, en ook omdat zij drie hoofden had, te weten aan de rechterkant een paardenhoofd, aan de linkerkant een hondenkop, en in het midden het hoofd van een wildeman.

Hector

(*Hector*) grootmoedig, Trojaan, strijdbaar, kloek, onbarmhartig, vechtachtig, strijder, krijgsman, vroom [dapper], bloedgierig [bloeddorstig], wreed, Priamidisch [zoon van Priamus], ongenadig,

allermachtigst, Frygiaans, sterk, gevreesd, moedig, Trojes eer, woedend, razend, stout [dapper], oorlogs, ridderlijk, trots.

Hij was de zoon van Priamus, de dapperste van alle Trojanen, want zolang hij leefde, was de stad Troje onoverwinnelijk. Hij had van zijn vrouw Andromache een zoon, genaamd Astyanax, die door Odysseus, nadat deze de stad had ingenomen, van een hoge toren af geworpen werd. Nadat Hector Protesilaüs, Patroclus en vele anderen gedood had, werd hij zelf door Achilles gedood. Deze sleepte hem driemaal rond de stadsmuren van Troje. Ten slotte kocht Priamus het lichaam van zijn zoon terug van Achilles, waarna hij hem een schitterende begrafenis gaf.

heer

(*heere*) edel, machtig, geautoriseerd, statig, aards, leen-, eigen, geëerd, heerlijk, eerwaardig, opperst, groot, prachtig, jonker, eerbaar, hoogmoedig, geweldig [machtig], deugdzaam, gevreesd, onoverwinnelijk, hooggeacht, moedig, vermaard, treffelijk, kloekdadig, trouw, excellent, gebiedend, stout [dapper], krijgsheld, kloek, hoog, ontemmelijk, eergierig [eierzuchtig].

heer of heerkraacht

[leger] (*heyr ofte heyrkraacht*) oorlogs-, machtig, strijdbaar, wreed, strijdend, verschrikkelijk, groot, razend, onoverwinnelijk, moedig, trots, geschikt [geordend], gewapend, sterk, vreselijk, droevig, bulderend, vluchtig [vluchtend, snel], vierkantig [in een vierkant opgesteld].

heerlijkheid

[voornaamheid] (*heerlijckheyt*) zie STATIGHEID.

heiden

(*heyden*) afgodendienaar, ongelovig, hardnekkig, ongetrouw, superstitieus, christenvijand, hatelijk [verafschuwd], vreemdeling, wijsgierig [begerig naar wijsheid].

heiligen of santen

(*heylighen ofte santen*) zalig, verheerlijkt, gekanoniseerd, triomferend, patroon-, verkoren [uitverkoren], gepredestineerd, levend, dienaars Gods, onsterfelijk, gelukzalig, begenadigd, hemelburgers, vergood [verafgood], levendig, verheven.

heiturf

[plag] (*hey turf*) zie RUS.

hekel

[werktuig, kam] (*hekel*) scherp, vlassers-, getand, dicht, grof, spin-, kemp- [hennep-], vlas-, fijn.

hel

(*helle*) duister, inslokkend, afgrondisch, donker, kuilig, diep, verslindend, duivels,

ellendig, zwart, hatelijk [verafschuwd], onwederroepig, gruwelijk, onzalig, onderaardig [onderaards], verschrikkelijk, wandelplaats, lui, verdoemelijk, gapend.

held

(heldt) koenmoedig, grootmachtig, ridderlijk, kloek, straf [streng], wreed, onverwinnelijk, furieus, schalk [schurkachtig], loos [doortrapt], hoogmoedig, strijdbaar, behendig, handzaam [bedreven], dapper, moedig, vechtachtig, woest, wild, stout [dapper], voorzichtig [vooruitziend], waaghals, deugdzzaam, vermaard, zeevarend, avontuurder, halve god [halfgod].

Helena

(Helena) schoon [mooi], Grieks, Spartaans, Jupijns dochter [dochter van Jupiter], overspeelster, behendig [sluw], schandelijk, wellustig, onkuis.

Zij was de dochter van Jupiter of van Tyndareüs en van Leda. Vanwege haar bijzondere schoonheid werd zij door velen bemind. Toen zij nog heel jong was, werd ze door Theseus geschaakt. Deze gaf haar aan haar broers Castor en Pollux, nadat hij haar geen onrecht had aangedaan. Daarna werd zij ten huwelijk gegeven aan Menelaüs, de koning van de Spartanen. En Paris, de zoon van Priamus, die zeer mooi was, werd op haar verliefd. Daarom ging hij naar Griekenland en schaakte haar toen haar man afwezig was. Dit was de oorzaak van de Griekse oorlog tegen de Trojanen.

Helicon

(Helicon) geheiligd, Muzenhof, plaats der nimfen, bergachtig, Beotiaans. *Het is een berg in Beotië bij Thebe, gewijd aan Apollo en aan de Muzen, die daarom Heliconisten genoemd worden.*

Heliogabalus

(Heliogabalus) epicurees varken, onkuis, wellustig, wreed, schandelijk, gulzig, ellendig, vrouwachtig, luxurieuus [wulps], epicurische buik.

Hij was zoon van Antonius Caracalla [Varius Marcellus] en van Soaemias. Hij werd keizer door intriges van zijn grootmoeder. Hij leefde in grote wellustigheid en onkuisheid, en was zo verwijfd dat hij wilde dat zijn pispotten van fijn goud gemaakt werden. Men zegt dat hij vier jaar keizer is geweest, en dat hij in een privaat [wc] gedood werd waarin hij gevlucht was en omdat zijn lichaam niet meer door het gat terug kon waardoor hij naar binnen gekomen was. Hij werd over het publieke toernooiveld gesleept alsof hij een dode hond was, en vervolgens in de Tiber geworpen.

hellebaard of bijl

(hellebaerd ofte bijle) hellebaardiers-, moordersse [moordenares], lang, Amazonisch, Scythisch, krijgs-, scherp, hard, beslagen, gepunt, dreigend, sterk, oorlogs-, gevaarlijk, vervaarlijk, machtig, puntig, onbarmhartig, sergeants-, gevlamd, ongelukkig, bebloed, bloedig.

helm of helmet

(*helm ofte helmet*) stormhoed, blinkend, verguld, vreselijk, verschrikkelijk, dreigend, gekamd [met een kam], stalen, verstaald, hard, schotvrij [bestand tegen schoten], oorlogs-, gevederd, gegraveerd, gedreven, gepolijst, licht, metalen, gekamd [met een kam], vervaarlijk, trots, gepunt, gespijkerd, zwaar, bepluimd, klaar [schitterend], staand.

hemd

(*hemde*) gewrocht [kunstig gemaakt], wit, gefronst, gelobd [met lubben], gepareld, gebiesd, kinder-, omgekeerd, gefriseerd, lamfers- [van lamfer, een fijn gaas], opgestreeld [opgetooid], gelikt [gladgemaakt], gestikt, schoon, geboord [met boord], wollen, katoenen.

hemel

(*hemel*) gesterd, straalachtig, open, groot, goddelijk, sterren-, kristallen, overwelfd, hoog, blauw, blauwachtig, der goden stoel [troon], klaar [helder], licht, blinkend, donker, duister, vast, breed, vlammend, wankelijk, veranderlijk, sneeuwig, donker, draaiend, Gods paleis, schijnend, veelvervig [veelkleurig], sterrendragend, hel, geboogd [met een boog], regenend, gekleurd, brandend, windig, grootst, sterrenvoute [sterrengewelf], donderend, appelgrauw, wolkachtig, sferisch, zoon van Saturnus, wreker, gunstig, oneindelijk [oneindig], verlichtend, lichtgevend, verhoogd, geschilderd [heel mooi], Saturnisch, beroerlijk [beweeglijk], mild, zielenrust.

hen

(*hinne*) vet, leg-, eier-, nut [nuttig], klok- [kloek], teer, gekamd [met een kam], kakelend, leggend, broed-, tam.

hennentaster

[sul] (*hannen- ofte hinnentaster*) bloed [laf], zot, gehuwd, slecht [onnozel], koekoek, schandig, belachelijk, tafelvriend, armhartig [bedeesd], bevreesd, vreesachtig, verachtelijk.

Henri de Valois, koning van Frankrijk

(*Henri de Valois, Koninck van Vranckrijck*) oud geslacht der Trojanen, wel bemind, tweede

Augustus, des werelds lief, goedertieren, nieuwe Caesar, kunstbeminner, de liefde aller staten [geliefd door de hele staat].

Heraclitus

(*Heraclitus*) wenend, donker, ellendig.

Deze filosoof huilde altijd als hij zijn huis verliet, terwijl daarentegen Democritus altijd lachte. De reden is dat de een meende dat al het menselijk doen ellendig was, terwijl het in de ogen van de ander belachelijk was.

heraut of krijgsbode

(*heraut ofte krijgsbode*) koninklijk, beroepend [aankondigend], stout [dapper], verkleed, dreigend, gemachtigd, loos [bedrieglijk], subtiel, vervaarlijk, wakker, welsprekend, eerbaar, gevreesd, trots.

herberg

(*herberghe*) gehanteerd [veel bezocht], gemeen [openbaar], vermaard, aankomend [waar veel aanloop is], vrolijk, behuisraad, zoet, groot, open, bewapend, passeerders-, bekend, getrouw, bier-, wijn-, pis-[gewone kroeg], reguliers-.

Hercules

(*Hercules*) de Thebaan, onsterfelijk, het kwaad verdrijver, sterk, onoverwinnelijk, Alcmenes zoon, hemeldrager, strijder, deugdelijk [deugdzaam], grootmoedig, ontemmelijk, groot, pijnverdrager, reuzendoder, oorlogsbliksem, grote heer, halve god [half-god], doorluchtig, edel, Jupiters geslacht, Grieks, amoureuze spinner, staand haar hebbend, monsterdoder, victorieus, vervaarlijk, glorieus, beroemd, onvervaarlijk [niet bang te krijgen].

Hij was de zoon van Jupiter en van Alcmene, en hij werd tot de goden gerekend vanwege zijn grote kracht en deugd.

herder

(*herder*) vee-, schaaap-, veldachtig, arm, vernederd, nederig, wakend, boers, snood, ongeacht, verdragend, arbeidig, fluit, zorgvuldig [zorgzaam], grof, ongemanierd, ongeschikt [ongemanierd], bewaarder [hoeder], traag, boerachtig, getrouw, koe-, slecht [eenvoudig], bezig, volger, bergwoonder, wandelaar, veld-, schuifelaar [fluit], ruispijpdraager [doedelzakdrager].

herdersse

[herderin] (*herdersse*) lustig, zoet, spinster, jong, wakker, kloek, zingend, eenvoudig, mooi, vriendelijk, boers, schoon [mooi], vrolijk, slecht [eenvoudig], blij, traag, mal, aardig, dorper [onbeschaafd].

herfst

(*herft*) pestig [pest brengend], veranderlijk, catarreus [catarre brengend], vruchtbaar, rijk, vochtig, wijnachtig, ongezond, koortsachtig, vruchtvoortbrengend, Hond[s] [van de Hond[s]ster], koud, overvloedig, ziekelijk, appelbrengend, bladerloos, boomrijzer [die de bladeren doet vallen], boomblotend.

Herodes

(*Herodes*) wreed, boos, overtreder, barbarisch, oud, spotter, koning der joden, moorder, tiran, ellendig, nijdig.

Hij was de zoon van Antipas van Idumea. In het zesde jaar van de regering van Augustus werd hij tot koning der joden uitgeroepen, nadat hij al degenen die deze eer rechtens toekwam had uitgeroeid. Hij doodde zijn eigen zoon omdat men hem beschouwde als de beloofde Messias. Hij liet ook alle onschuldige kinderen te Bethlehem van twee jaar of jonger vermoorden omdat hij vreesde zijn rijk te verliezen, doordat kort na de geboorte van onze heer Jezus Christus de wijzen uit het Oosten naar Jeruzalem kwamen om de nieuw geboren koning der joden te zoeken en hem te aanbidden. Ten slotte stierf hij in het 37ste jaar van zijn regering.

Herodotus

(*Herodotus*) een Grieks historieschrijver, prins der leugenaars, Halicarnassiaan [geboren te Halicarnassus], edel, fabelachtig, vader der historie.

hersenen

(*hersenen*) denkachtig, dromend, zwaar, korzel [opvliegend], vochtig, teer, koud, catarreachtig, scherp, goed.

hert of hinde

(*hert oft hinde*) vliedend, licht, veraartachtig [schuw], jacht-, geel, edel, bos-, langhalzig, rood, wakker, loos [verborgen], lopend, ree, haagbos-, verveld, bruin, arg [slim], dwalend, hoorndragend, vluchtend, ras [snel], wild, getakt, loopachtig, blode [weerloos], lichtvoetig, vleesachtig, oud.

De oude geschiedschrijvers zeggen dat driehonderd jaar na de dood van Caesar een hert gevangen werd met een halsband waarin het wapen van de keizer was gegraveerd, met de woorden 'Caesarus me fecit' [Caesar heeft mij gemaakt]. Hieruit is het spreekwoord 'cervinos annos vivere' [hertenjaren leven] voortgekomen. [Volgens sommige klassieke schrijvers hadden herten de reputatie een lang leven te leiden.] Hoe ouder een hert wordt, hoe meer hij houdt van de hinde en hoe vuriger hij wordt.

Hesiodus

(*Hesiodus*) van Beotië, arbeidig, Ascreaans, boerenpoëet, Cumaeaans.

Was een klassiek Grieks dichter, geboren te Cumae [dit is onjuist], maar omdat hij opgevoed was in een

dorp dat Ascra heette, wordt hij meestal de Ascreaan genoemd. Hij heeft als eerste over de landbouw geschreven, en later heeft Vergilius hem nagevolgd.

heulzaad

[maanzaad] (*eulsaet*) slaperig, koud, vergetelijk [dat doet vergeten], slaapkruid, wild, gehoornd, rood, wit, zwart, schuimend, hofs [tuin-], veld-, verversend [verfrissend].

heup of dij

(*heupe ofte dijghe*) het dikke van het been, rond, daverend [trillend], vast, rondjes, wit, roodachtig, hard, verheven, hoog, vet, dik, vleesachtig, geveesd, reigers-, boefachtig [knaapachtig], effen [glad], glad, mals, billen, gemoeig [week], kussenachtig, gerond, tweelingen.

heusheid

[beleefdheid] (*heushey*) eerbaar, beleefd, burgerlijk, welvoegend, welstaand [gepast], gemeenzaam, steeds [stads], welgemanierd.

H. Geest

[Heilige Geest] (*H. Gheest*) Gods, vertrooster, uitdeelder der genade, Geest der waarheid, zalig, leidman, openbaarder, liefde-, ingevend, der zielen verlichter.

hielen of verzenen

(*hielen ofte versenen*) rond, klein, kort, vluchtig, vluchtig, onbeschaamd, scherp, rond.

hik

(*hick*) tweevoudig, dubbel, kwellijk [kwellend], lang, gebroken, hikkend.

hinde of hertenree

(*hinden ofte herten rhee*) wakker, bos-, vluchtend, gulzig, slecht [glad (van vel)], licht, vervaard [schuw], dwalend, wild, raslopend [snellopend], gehoornd, schuw, oud, gestadig.

hinnebezie

[hinnebes, een bes] (*hinnebezien*) stekend, rond, zoet, purperachtig, haag-, kernachtig [met pit], wild, velds-, bos-, rood.

Hippocrates

(*Hippocrates*) prins der medicijnen [artsen], geleerd, vermaard, onnavolgelijk, opperste medicijn [arts], voorzegger [voorspeller], wonderbaar, goddelijk.

Hij was een volgeling van Pythagoras en geboren op het eiland Kos. Hem is de eer te beurt gevallen dat hij als eerste duidelijk over de geneeskunst heeft geschreven en de regels daarvan heeft gegeven. Zijn boeken zijn na de dood van Aesculapius, de zoon van Apollo, vijfhonderd jaar verborgen geweest, als waren ze verloren. Hij stierf toen hij 104 jaar oud was.

Hippolyte

(*Hippolytae*) moedig, manachtig, Theseaans [vrouw van Theseus], barbarisch, manwif, Amazonisch, wreed, oorloogster [oorlogvoerster], strijdbaar.

Deze vrouw was koningin van de Amazonen. Toen ze overwonnen was in het gevecht met Hercules, gaf deze haar aan Theseus tot vrouw. Theseus gewon bij haar een zoon genaamd Hippolytus.

Hippolytus

(*Hippolytus*) ellendig, kuis, vreemd, Theseaans [zoon van Theseus], beschaamd [preuts], Amazoniaan, jager, rein, straf [streng], onnozel [onschuldig].

Hij was de zoon van Theseus en Hippolyte. Hij had een afschuw van de bijslaap met vrouwen, en gaf eigenlijk alleen maar om de jacht. Maar toen zijn vader er niet was, werd Phaedra, zijn stiefmoeder, op hem verliefd; toen zij merkte dat hij aan haar onzedelijke verlangens niet wilde voldoen, maakte zij haar man wijs dat hij haar had willen verkrachten. Toen Hippolytus dat vernam, klom hij op zijn wagen en nam de vlucht, maar de paarden wierpen de wagen om, waardoor hij de dood vond.

historie

(*historie*) waarachtig, waardig, gedenkwaardig, waard [hooggeschat], heerlijk, Rooms [Romeins], levend, onsterfelijk, profijtelijk, oud, schoon [fraai], vermaard, aardig, Frans, Duits, gemeen [gewoon], gedachtenissen, kronieken, sprekend, schat des mensen leven, vertelster, jaarbeschrijfster, eerwaardig, tijdingbrengster, kaalhoofdig, welsprekend, waarheids moeder, excellent, der tijden getuige, gedachtenis der ouderdommen, spiegel, meestersse [meesteres] der jaren. *De historie is een getuige van de tijd, de herinnering van de ouderdom, meestersse van de jaren, het leven der stervenden, het tafereel van de mensen en de spiegel van de onwetenden. Zij is uitgevonden tot nut van de huidige tijd, ter ere van de overledenen, en tot lering van hen die zullen komen.*

hitte

(*hitte*) smartelijk, brandig [brandend], glinsterend, levend, groot, warm, vurig, ovens, krachtig, razend, Hond's [van de Hond'sster], hemels, vlammend, dor, brandend, ontstekend, geweldig, ontzinnig [uitzinnig], onblusselijk, vulkaans, zomerdrogend, koortsig, hittig, heftig, scherp, ziedend, verstikkend, vochtig, brandend, verterend, stralend, verslindend, overvloedig, kwellig, zonne-, zwaar, zwak, reuk-uitwerpend, verdrogend, krank, slap, dor, uiterst, traag, krachtig, geweldig, ontstoken, zwart, sulfer-, hels.

hoedanigheid

(*hoedanicheyt*) merkelijk [opmerkelijk], voornaamst, vermaardst, veranderlijk, edel, eerbaar, principaalste [voornaamste], opzichtigst, merkelijkst.

hoek

(*hoeck*) achter-, verborgen, klein, donker, drie-, gesloten, bekwaam [prettig], uitweegs [afgelegen], duister, lommerachtig, schuil-, kak-, slijk-, schijt-, pishoek, kijk-, vijf-.

hoekkamertje of secreet

[geheime kamer] (*hoeck-kamerken oft secreet*) kamertje alleen, verborgen, duister, uitenwege [afgelegen], donker, secreet [geheim], klein.

hoep

[hoepel] (*hoep*) zie REEP.

hoer

(*hoere*) schoon [mooi], loos [doortrapt], bordeels, courtesane, onbeschaamd, lekker [verwend], onkuis, oneerbaar, ontuchtig, stout [brutaal], loopster, vuil, schelms [schurkachtig], kwaad, openbaar, slibberachtig [glibberig], wankelbaar, dartel, besmet, onrein, drilster [trilster], wulps, overdadig, bijzitster, gemeen [publiek], allemans, mal, snood, gekamerd, kankers, gruwelijk, pokkig, werelds, schalk [schurkachtig], opgetooid, smekend [flemend], ellendig, ledig, ravot- [bordeel-], zondares, blij, in het leven zittend, geschend, getekend, uitzinnig, Rooms [uit Rome], opgeblazen, hovaardig, hoogmoedig, lustig, lieflijk, vriendelijk, Italiaans, vermaard, hoerachtig, aantrekkelijk, onrein, fraai, vuns, opgetooid, diefs, diefachtig, guits [schurkachtig], ongebonden.

hoereerder of hoerenjager

(*hoereerder ofte hoerenjagher*) onkuis, zondaar, boos, maagdenschender, loos [doortrapt], snood, vrouwachtig [vrouwengek], kwaad, wellustig, schandig, doortrapt, hoerenvoogd, pokkig, schrambekkig [met gehavend gelaat], schelms [schurkachtig], bordeelbrok, onverlaten [slecht], overlastig, maagdendief, vrouwenschender.

hoest

(*hoest*) kwellijk [kwellend], zwaar, droog, kwaad, kuchend, koud, inhalend, longknagend, geweldig, bezwarend, fluimig, pijnlijk, kik- [kinkhoest].

hoeve

(hoeve) land-, pacht-, profijtelijk, boeren-, vruchtbaar, bewoond, dorper [dorps].

hof

(hof) keizers-, prinsen- of heren-, konings-, beroemd, goed, geestenmoeder, hoog, geweldig, weeldig [weelderig], hovaardig, hoogmoedig, opgeblazen, heerlijk, statig, wulps, staten-, kostelijk [prachtig].

hof of tuin

(hof ofte tuyn) kruid-, lust-, aards paradijs, groen, vermakelijk, begraasd, riekend [geurig], bebloemd, getapijt, vruchtbaar, vruchtdragend, bedauwd, besloten, moes-, gemest, schoon [mooi], lustig, medicinaal, bespinnekopt, huishoudend, lachend, bearbeid, vierkant, geschikt, verlustigend, blij, bekwaam [aangenaam], gespit, gewied, kreek-, appel-, peer-, verheugend, geplaveid, effen [vlak], gebouwd [verbouwd], bloeiend, beplant, geplot(t)erd [geplukt, geoogst], behaagd [met haag], verborgen, bezaaid, bebladerd, gelukkig, opgetooid, gespikkeld, bijeengevoegd, begroefd, doorspit, geschilderd [heel mooi], gesierd, groeiend, vruchtbrendend, delicaat, bedauwd, geproportioneerd, omgraven, omtuind, bevrijd, omhaagd, beboomd, omgracht, omwaterd, kaal.

hol

(hol) konijnen-, vossen-, diep, leeuwen-, wolven-, kuilachtig, eng [nauw], smal, donker, bossig, ombeschaduw, slangen-, muizen-.

hol of spelonk

(hol ofte speloncke) kuil, verborgen, zeker, donker, enig, lommerachtig, versteken [verstoken, verborgen], enig [eenzaam], dieven-, spelonkig, secreteet [geheim], duister, diep, zwart, blind, verzwegen, heimelijk, gesloten, onbekend, verholen, uitgegraven, gehoord [in een hol].

Holland

(Hollandt) het zoete, waterrijk, het schiprijke, melkgevend, koeweidend, bol, turfgevend, moerachtig [moerassig], weilands.

Holofernes

(Holofernis) tiran, hovaardig, kloek, held, krijgsman, gevreesd, barbarisch, wreed, furieus, razend.

Hij was opperbevelhebber van het leger van koning Nebukadnezar, en werd toen hij dronken was door de moedige Judith ter dood gebracht.

Homerus

(Homerus) poëtengod, god der poëzie, trompet van Achilles, trompet [rondbazuiner], Smyrniaan [uit Smyrna], goddelijk, vermaard, Grieks poëet, dronkaard, blind, fabelachtig, geleerd, statig, onsterfelijk, prins der poëten, auteur van de Ilias, luidroepend, onnavolgelijk, groot, geruchtig [beroemd].

Hij heette aanvankelijk Melesigenes en hij was de beste van alle Griekse dichters. Hij heeft deze naam gekregen omdat hij blind was. [De naam Homerus betekent 'onderpand'; of hij blind was, is niet zeker.]

Het is niet zeker waar hij geboren is, daarover bestaan verschillende meningen. Plinius zegt dat hij geboren is op het eiland Ios, en dat zal dan wel juist zijn.

hond

(*hondt*) bassend [blaffend], getrouw, lopend, gekwispeld [met een kwastige staart], obstinaat, verhongerd, jagers, jacht-, lekker [kieskeurig], geoord [met (grote) oren], kwellijk [lastig], wacht-, wagend, brak, geplekt [gevekt], gespikkeld, zwart, vurig, gespoord, vaardig, sterk, snuffelaar, vuil, opsnapper [gulzigaard], grijs, korzel [opvliegend], dol [dol], razend, gevlokt, geel, volgend, geschoren, water-, sterk, dog-, trekkend, machtig, wakker, bijtend, furieus, wreed, blaffend, jankend, huilend, kwaker, erg [slim], periculeus, stout [driest], wit, ras [snel], traag, huis-, hongerig, gierig [vraatzuchtig], gulzig, keffer, haastig [snel], nauwriekend [met scherpe reuk], stom [zonder spraak], kloek, lustig, herders-, verschrikkelijk, ruw, zorgvuldig [gevaarlijk], verslinder, rekel, knibbelend, babbelen, huiswachter, moedig, vleiaard, laag, langlijvig, ijs-, grimmend, gepaard [in een paar], wachttrouw, eisend, gestreept, licht, speur-, zwaar, gemarmerd, wind-, krijg-, snapper [bijter], mager, ruiig [schurftig], bitsig, snelvoetig.

hondsagen

(*hondsdaghen*) brandend, heet, wreed, dol [dol], smartend [brandend], zomer, ongezond, koortsig, glinsterend, Icarisch [van Icarus], gesterd, Hond- [van de Hondster], ziedend, ontsteken [ontstoken], dor, ziekelijk, bernend [brandend], schadelijk, rood, hittig, vurig, dorstig, pestig [pest brengend].

honger

(*hongher*) groot, bleek, onverdraaglijk, verhongerd, droevig, kwaadradend, gebrekkelijk, noodduftig, bassend [razend], uitnemend, uiterst, gierig [vraatzuchtig], slokkerig, ellendig, lang, gulzig, razend, mager, onverzadelijk, wreed, verslindend, schadelijk, list vindend, zorgvuldig [kommervol], hard, onverzoenig, moeilijk, knagend, meestersse [meesteres] der kunsten, gapend, inslokkerig.

honing

(*honich*) zoet, zoetgeurig, geel, honingzemig [van de honingraat].

hoofd

[dierenkop] (*hooft*) van een wild zwijn, leeuwen-, beren-, beesten-, dieren-, vervaarlijk, gruwelijk, getopt [met een punt], vergruwd, vreselijk, ruw, stekend [met hoorns stekend], dreigend, recht, verbazend, luipaarden-.

hoofd

[mensenhoofd] (*hooft*) van een mens, harig, groot, koppig, zwaar, licht, recht, gehoornd, eerbaar, eerlijk, schoon [mooi], hoog, kaal, gedekt, ontdekt [onbedekt], bloot, ros, gekoperrood, gekruld, wit, menselijk, gelokhaard, waardig, goed, kwaad, grijs, dik, aanzienlijk, schuddend, maagden-, divers,

gehuld [bedekt], getooid, lang, gesierd, fantastiek [wonderlijk], stijfachtig, stijfhalzig, korzel [opvliegend], kort.

hoofdpeluw of oorkussen

(*hoofpeulinck ofte oorkussen*) zacht, gepluimd [met veren], overhangend, zoet, rust, luiaards, lang, kussenachtig, donzen, gemoeiig [zacht], lang, welgevuld, zacht, gekatoend, geel, licht, gepluimd [met veren], smal, delicaat.

hoofdstuk

[uitnemend stuk werk] (*hoofstuck*) subtiel, excellent, zonder gelijk, goddelijk, onnavolgelijk, bearheid, kunstig, vulkanisch [van Vulcanus], wonderbaar, volkomen, volmaakt, mirakel, doorwrocht, volbracht, behendig, stout [driest], voornaamst, niet te vergelijken, wonderlijk, zonderling [bijzonder], uitgezonderd [uitzonderlijk].

hoogheid

[hoogte, hoge staat] (*hooghheyt*) opperst, heerlijk, groot, diep, bergachtig, excellent, waardig, onmatelijk, hemels, blijkelijk [duidelijk], allerhoogst, wonderlijk, verheven, hovaardig, hertogen-, doorluchtig, groots, grootmoedig, onbeklimmelijk, des hofs, koninklijk, monarchisch, keizerlijk, goddelijk.

hooi

(*hoy*) gras, ontbonden, gezond [zongedroogd], gebundeld, gebusseld [gebundeld], riekend [geurig], gekapt, gemaaid, oud, herfst-, na-, hard, droog, voedend, getast [opgehoopt].

hooibundel of bussel

(*hoy-bondel oft busseel*) dik, gemaaid, zwaar, gebonden, gegraand [vruchtendragend], korenachtig, geelachtig, stijf [stevig], stroachtig, zaadgevend, lustig, voeder, voedend, nahooiig.

hoop

(*hope*) bedrieglijk, ijdel, vals, twijfelachtig, traag, verraderlijk, zot, onzeker, smekend [aanlokkend], betoverend, gierig [begerig], leugenachtig, verleidend, voedster des arbeids, vast, ondankbaar, troetelachtig

[een aangename sensatie gevend], moeder der ijdelheid, verwacht, langtoevend, kwellijk [kwellend], beulin des levens, ongeduldig, uitstrijkend [bedriegend], zaad des kwaads, zorgvuldig [kommervol], ruïne, lichtvaardig, begeerlijk [begerig].

hoop of tas

[stapel] (*hoop ofte tas*) vergaderd [verzameld], groot, opgehoopt, geldhoop, ongestaltig, verzameld, overvloedig, samengebracht, getast [opgestapeld], geheuveld, vol, aarden-, mest-, dicht, bijeenvergaderd.

hoorn

(*horen*) krom, hees, luidend, jagers-, post-, gedraaid, lang, jacht-, scheef, geslingerd, klinkend, koeien-, herts-, boks-, een- etc., sterk, gepunt, dreigend, beesten-, zorgelijk [gevaarlijk], getakt, voorhoofdig, dor, gaffel, weerbaar, verheven, gekromd, stoot-, gekloven [gespleten], kink-, dubbel, recht, stijf [stevig].

hop

(*hoppe*) opklimmend, laxerend, verversend [verfrissend].

Horatius

(*Horatius*) harpenaar [harpspeler], versmaad, geleerd, bijtend, vol heerlijke spreken, lyrisch, klaar sprekend, Latijns, vurig, ijverig.

Deze dichter is degene die van de Latijnse dichters de lezers het meest behaagt, zoals uit zijn werken blijkt. Hij stierf in Rome op 63-jarige leeftijd [moet zijn: 57-jarig], en hij maakte Augustus tot zijn erfgenaam. Deze gaf hem een prachtige begrafenis.

horde

[vlechtwerk van tenen] (*horde*) rug [steun], tralies, diep, tenen, gespalkt.

hout

(*hout*) hard, timmer-, koolhout, brand-, getimmerd, kwast-, riekend [geurig], geschaafd, schavelijk, bernend [brandend], droog, stinkend, aderachtig [aderrijk], gehoopt [opgestapeld], verrot, -meluw [-molm], roodachtig, klap- [klein gekapt eikenhout], stronk, nut [nuttig], onnut [niet nuttig], bekwaam [nuttig], wis- [twijg-], ebben-, eiken-, wilgen-, essen-, abelen- etc., ruwbastig, geweerd [knoestig].

houtmijt

[houtstapel] (*hout-mijte*) getast [opgestapeld], wis- [twijg-], beuken-, eiken-, wilgen-, gedekt, ongedekt, gehoopt [opgestapeld], breed, hoog, vergaard, gepijld [gestapeld], opgehoopt.

houtwerk

(*hout-werck*) kostelijk [kostbaar], blinkend, schoon [mooi], rijk, dierbaar [kostbaar], gewreven, gepolijst, schijnend, rein, gereinigd, de eer van het huis, gesierd, doorarbeid, deftig.

hovaardij

(*hoovaardije*) opgeblazen, spijtig [neerziend], veronwaardig [minachtend], trotsig, poffend [snoeverig], beroemig [pochend], vermetel [aanmatigend], vermetig, mensenbeul, verheffend, levens-, goeddunkend [verwaand], vermoedend [wantrouwend], moeiig [lastig], grootsig [trots], arm, verachtwaardig, hoogmoedig, pompeus.

hovel

(*hovelinck*) blind, doof, stom [zwijgend], trots, leugenaar, vrouwenvolger, wankelbaar, onbeschaamd, eergierig [eerzuchtig], onschamel [schaamteloos], ervaren, schalk [schurkachtig], loos [doortrapt], geveinsd, uitstriker [bedrieger], bedrieger, wellustig, ondankbaar, hovaardig, vleiaard, vermomd, roemer [pocher], smeker [mooiprater], aanlokker, kwellijk [lastig], vrolijk, bootsig [grappig], veinzend, zorgvuldig [kommervol], oude aap, vrouwenvoogd, opgetooid, werelds, lustig, doortrapt, mutsdragend, netteboef [vleier], groots [trots], hofsvriend, geparfumeerd, spotter, klappaard [kletser], gesierd, achterklapper, ontrouw, gekamd, onkuis, vermomd, gabberaar [kletskaus], verhongerd van officie [belust op een baantje], schaamloos, welsprekend, toegemaakt [getooid], opgestreeld [opgetooid], gehaarlokt.

hovenier

[tuinbaas] (*hovenier*) gierig [hebzuchtig], openbaar, hatelijk [verafschuwd]. Zie PACHER.

huiling

[het huilen (van dieren), het wenen] (*huylinghe*) furieus, brullend, vreselijk, bevend, gebroken, roepend, gruwelijk, wijvelijk [vrouwelijk], verbazend, kletterend, scherp, klagend, kermend, zuchtend, droevig, hees, ijselijk, smartelijk, rochelend, verschrikkelijk.

huis

(*huys*) woon-, bewoonlijk, vogel-, bemurd, onbewoond, gast-, verborgen, raad-, stad-, koninklijk, vrij, vriends [vriendelijk], open, heerlijk, herbergig [herbergzaam], gevensterd, hoogmoedig, gewagenshot [met planken bekleed], treffelijk, heren-, boeren-, burgers-, sterk, goed, gezond, hoog, oud, bouwvallig, wijn-, hoeren-, kak-, bak-, luchtig.

huisduif

[huismus, iemand die altijd thuiszit] (*huys-duyve*) blood [laf], vervaard,

onnut, gierig, vrek [vrekking], zwaarmoedig, verdrietig, onlieflijk, onbehaaglijk, lelijk, ongemanierd, lui, laf, onaardig, onbeleefd, asvervig [askleurig].

huishouder

(*huyshouder*) voorzichtig [vooruitziend], zorgvuldig, naarstig, vlijtig, goed, kwaad, wakend, vreedzaam, zorgvuldig, wijs, zorgdragend [nauwgezet], redelijk, toezien.

huisraad

(*huysraad*) huishouders, schoon [mooi], klein, kostelijk [kostbaar], rijk, nodig, excellent, ontelrijk, huiselijk, rein, uitgelezen, bekwaam [nuttig], blinkend, glimmend, nieuw.

hulde

[trouw, eerbetoon] (*hulde*) dienstelijk, onderdaan-, plichtig [verschuldigd], schuldig [verschuldigd], trouw, gehoorzaam, onderdanig, getrouw, dienstbaar, herkenlijk [erkentelijk].

hulijzer of hulgetuig

[oorijzer] (*hul-yser oft hul-ghetuych*) behendig, klein, gebuigd [gebogen], gekopt, sluitend, vrouwen-, bekwaam, dun.

hulp

(*hulpe*) behulpelijk, bekwaam, gunstig, bestendig [behulpzaam], goddelijk, batelijk, onderling, troostelijk, welgelegen [gelegen komend], haastig [snel], krachtig, vertroostend, handreikend.

hulsel

(*hulsel*) aardig, vriendelijk, lieflijk, vrouwen-, bruids-, sierlijk, mooimakend, juffrouwen-, maagden-, lustig, rozenvervig [rozenkleurig], gouden, begijnen-, nonnen-, bepareld, gesierd, welvoegend.

hulst

(*hulst*) stekend, haagachtig, bijtend, altijd even groen, bitter, sterk, knopachtig, wild, overeindstaand, buigend, taai, dicht, glad.

Deze boom is altijd groen, zijn bladeren lijken op laurierbladeren, een beetje breder, vetachtig en ze steken. Zijn schors is groen. Men maakt er lijn van.

hut

(*hutte*) klein, laag, gegaat [met gaten], ontdekt [onbedekt], arm, land, snoed [schamel], ondeugend [ondeugdelijk], slecht [eenvoudig], boeren-, schapers-, veld-, herders-, beroerlijk [bewegend], nederig [laag], strooien [van stro], eng [nauw], rieten, benauwd, onbewoonlijk, halfgebroken, koud.

huurling

(*huerlinck*) zie KNECHT.

huwelijk

(*houwelijck*) heilig, lieflijk, vriendelijk, rein, eerbaar, getrouw, heerlijk, wettelijk, onbesmet, vast, samengevoegd, onscheidelijk, verzaamd [verenigd], gemaakt, gezegend, geheiligd.

Hyacinthus

(*Hyacinthus*) purper, rood, schoon [mooi], blozend, zoet, lieflijk, roodvervig [roodkleurig], edel, teer.
Was een heel mooi kind op wie Apollo verliefd werd. Toen hij met het kind oefende om een discus te werpen, doodde hij het. Om te bewijzen hoezeer hem dat leed deed, veranderde hij het in een bloem waarop de eerste twee letters van de naam van het kind staan.

hydra

(*hydra*) zwart, krommend, boos, blauw, venijnig [giftig], dodend, water, lang, vuil, Libisch, ongekromd.
Dit is een slang die in het water leeft. Hij is zo giftig als de allergiftigste slang van alle slangen. Zijn lever moet men zouten en bewaren, en is dan de beste remedie als men door hem is gebeten.

Hydra van Lerna

(*Hydra Lerneaens*) gehooft monster, wederbarend [opnieuw barend], trots, schadelijk, serpent, monsterdier, vruchtbaar, gruwelijk, venijnig [giftig], overvloedig, mismaakt, getakt, slangachtig, vermeerderend, hinderlijk, rijk in zijn verlies.
Dit was een slang die door Hercules gedood werd. Wanneer een van zijn zeven koppen afgehouwen werd, groeiden er volgens de Romeinen direct twee andere voor in de plaats.

Hylas

(*Hylas*) jong, schoon [mooi], teer, kindje, aardig, fortsig [met geweld], vriendelijk, Hercules-.
Was de zoon van Theiodamas. Hij werd om zijn bijzondere schoonheid door Hercules zo bemind dat deze hem met de Argonauten mee naar Colchis nam. Toen ze in Mysië waren, zond Hercules dit kind er met een kruik op uit om water uit de rivier de Ascanius te halen. Toen hij water geschept had, was de kruik hem te zwaar, zodat hij in het water viel en verdronk, toen hij hem op wilde tillen. Dit heeft de dichters aanleiding gegeven te vertellen dat de nimfen hem meegevoerd hebben.

Hymenaeus

(*Hymenaeus*) blij, bruiloftsgezel, rein, tuidrager, veildrager [klimopdrager], amoureuus, huwelijksband, gekranst, schoon [mooi], eerbaar, smekend [aanlokkend], aanlokkend, lustig, toortsdrager, aardig, bruilofts.

De zoon van Bacchus en Venus of van Urania. Hij was de eerste die een bepaald soort bruiloften vierde

en werd daarom voor een god gehouden. Onder dit woord verstaat men ook de lofzangen die men ter ere van de bruidegom en de bruid zingt, evenals de bruiloft zelf.

hymne of lofzang

(hymne ofte lofzanck) heilig, triomfelijk, loffelijk, goddelijk, geheiligd, eerbaar, glorieus.

hypocriet of geveinsde

(hipocrijt ofte gheveynsden) devoot, gekapt [met een kap], oud, slecht [dom], veracht, popelend [gebeden prevelend], superstitieus, gepaternosterd [met een rozenkrans], schijnheilig, druipneuzig, tandeloos, pluimstrijkend, smekend [flemend], mompelend, na-apend.

hypocrisie

(hipocrisie) zie GEVEINSDHEID.

hysop

(ysope) scherp, verwarmend, purgerend, riekend [geurig], bitter.

Er zijn twee soorten hysop: tuin- of gewone hysop, en wilde. Hysop is wat scherper en pittiger van smaak dan peper, ook geuriger, en heeft dezelfde eigenschappen als tijm, wanneer men het op dezelfde manier gebruikt.

I.

Icarus

(Icarus) Daedalisch, ellendig, stout [driest], onbesuisd, onbedacht [onbesuisd], gevleugeld, zot, ongelukkig, onvoorzichtig, zees [van de zee], hoogvliegend, onbeleefd, vermeten [driest], ongehoorzaam, vliedend, gevederd.

Hij was de zoon van Daedalus. Zij beiden vlogen met de vleugels die de vader gemaakt had, en die met was aangeplakt waren, weg van het eiland Kreta, waarop zij gevangen zaten. Maar omdat Icarus te hoog vloog, smolten zijn vleugels door de hitte van de zon, en hij viel in de zee, die naar hem de Icarische Zee is genoemd.

Idaei

[ideeën] *(Idaei)* hoog, verborgen, Platonisch, imaginatief, heimelijk.

Dit zijn voorstellingen van de dingen die wij in onze ziel inprenten; soms staan de ideeën ook voor die dingen zelf.

idioot

(*idiot*) slecht [simpel], mal, onvernünftig, belachelijk, vuil, zot, onbekwaam [onaangenaam], bot, arm, onaardig [ontaard], grof, donker, ruw, ongeleerd, ezel, onverstandig, ongemanierd, boers, plomp, onzedig, dorpers [onbeschaafd], veelsprekend.

Idomeneus

(*Idomeneus*) kloek, stout [dapper], Kretiaans, strijdbaar, Minoïsch.

Koning van Kreta, was een zoon van Deucalion en kleinzoon van Minos. Toen hij na de oorlog tegen Troje naar zijn land terugkeerde, overviel hem een storm op zee die zo uitermate zwaar was dat hij de goden beloofde om als hij er levend uit kwam, hun het eerste wat hij tegenkwam te offeren. Nu geviel het dat hij als eerste zijn zoon tegenkwam, en omdat hij die wilde offeren, werd hij door de bevolking uit zijn rijk verdreven. Hij vluchtte naar Calabrië, waar hij een stad bouwde op kaap Salentini.

iebenboom of iebenhout

[*taxus*] (*ibenboom* oft *ibenhout*) dodelijk, dodend, venijnig [giftig], gegraand [uitgebot, vruchtendragend], periculeus, altijdgroen, boos [slecht], Cyniaans [van (de handelsstad) Cyrene], pestig [verderfelijk], vijand, schadelijk, ongelukkig.

Deze boom, die in het Latijn Taxus heet, is de onaangenaamste boom die de aarde voortbrengt, en hij is zo giftig dat iemand die zich in zijn schaduw te rusten of te slapen legt, in groot gevaar verkeert en de kans loopt te sterven.

ijdelheid

(*ydelheyt*) werelds, zot, belachelijk [vermakelijk], mal, prachtig [pronkzuchtig], smekend [aanlokkend], aanlokkend, overvloedig, leugenachtig, geveinsd, lichtvaardig, vals, ongestadig, hovaardig, klapachtig [kletserig], onnut.

ijs

(*ys*) koud, gevrozen [bevroren], onnut, dik, hard, droevig, duister, winters, hangend, sneeuwend, smartend [pijnlijk], killend [verkillend], effen [glad], kristallijnen, blinkend, onbrekelijk, stil, grillig, slibberig, verhard, glad, vergankelijk, schadelijk, -schollen, vervrozen [bevroren], geweldig [vernielend], glazig.

ijver

(*yver*) zorgvuldig, vurig, gewillig, moedig, geheel [volkomen], genegen, hartelijk, heftig, curieus [zorgvuldig], razend, inwendig.

ijzer

(*yser*) mineraal, wreed, brandend, hard, gestaald, verweerlijk [beschermend], snijdend, gegoten, blinkend, victorieus, sterk, onmenselijk, zwaar, overlastig, moordend, schadelijk, bloedig, scherp, gewet, glinsterend, dodend, Spaans, gepolijsterd, metalig, verroest, klinkend.

ijzerwerk

(*yserwerck*) oud, verroest, vuil, kwaad, onnut.

Ilia

(*Ilia*) Romulus' moeder, Vestaalse, onkuis, onrein, Rooms [Romeins], Dardanisch [Trojaans].

Ook Rhea geheten, dochter van koning Numitor van Alba. Nadat Numitors oudste broeder Amulius hem uit zijn rijk verdreven had en ook zijn zoon had gedood, opdat er niemand van dat geslacht over zou blijven die hem het koninkrijk zou betwisten, liet hij haar met geweld als een Vestaalse maagd bewaken. Mars (zo was hem in een droom geopenbaard), of een andere, onbekende, man zou Ilia bevrucht hebben. Zij baarde twee zonen, Romulus en Remus geheten.

Amulius liet haar daarom levend begraven en de twee kinderen in de Tiber gooien. Maar deze bleven leven, en toen ze volwassen geworden waren, lieten ze hem ook doden.

Indië

(*Indien*) Oost-, West-, rijk, welriekend, vruchtbaar, zwart, barbarisch, groot, gepareld, wijd, vergelegen, kostelijk [prachtig], wonderlijk, uiteenwege [afgelegen].

Indië ligt in het oosten aan de grens van Azië en strekt zich zo ver uit dat men meent dat het eenderde van de wereld beslaat. Dit grote land strekt zich uit van zonsopgang langs de Oosterse Zee, tegenwoordig China genoemd, naar het westen langs de rivier de Indus, waarnaar het genoemd is en die tot grens dient, en zuidwaarts langs de Indische Zee, tot het koninkrijk Gambayo en het Taurus-gebergte, die als noordgrens dienen. Het land is heel vruchtbaar en draagt twee keer per jaar vrucht. Er groeien veel kaneel, peper en andere medicinale en welriekende specerijen, net als in Arabia Felix [Jemen] en Ethiopië. Ook zijn er vele paarden en kostbare gesteenten.

ingewand

(*inghewant*) diep, vet, bevreesd, vuil, vervaarlijk, rokend [dampend], roerend [bewegend], daverend [trillend], levend, warm.

injurie

[belediging] (*injurie*) schimp- of smaadwoorden, woorden, lasterlijk, overdadig [buitensporig], moeilijk [onaangenaam], leugen, onverdraaglijk, snood, dreigend, bitter, roepend, berend [schreeuwend], smartelijk, uitgespogen, twistig, onaardig, nijdig [vijandig], kwellijk [kwellend], onverwacht, onverdiend, schandelijk, ondraaglijk, blasfemisch, onbehoorlijk, oneerlijk [onfatsoenlijk], straf [hard], boos, gruwelijk.

inkt

(*inct*) bijtend, sterk, zwart, gegomd [met gom gemengd], vast, lopend [vloeiend], vloeiend, dik, doordringend, ros, blinkend, bleek.

intitulatie

[betiteling] (*intitulatie*) naamgeving, hoofd-, opgeschreven, epigrammisch, hoog, blijkelijk [duidelijk].

inventeur of vinder

[uitvinder] (*inventeur ofte vindere*) scherpzinnig, subtiel, wonderlijk, eerst, vermaard, doorknauwend [die de stof door en door bestudeert], Athenisch, nieuw, spitsvondig, denkend, bouwmeester.

Iris

(*Iris*) geschakeerd, wolkachtig, luchtig, geverfd [gekleurd], vochtig, watergevend, wankelbaar, geschilderd, Junonisch [van Juno], voorzeggend [voorspellend], licht, gekromd, gebogen, haastig [snel opkomend], nevelachtig, Juno's bode, krom.

De dichters zeggen dat zij de dochter van Thaumais is en de bode van Juno. Om de waarheid te zeggen, zij is de regenboog die men in de lucht ziet staan en die slechts een weerschijsel is van de zonnestralen tegen de wolken. Als men onder Juno de lucht verstaat en zegt dat Iris de bode is, dan bedoelt men daarmee dat ze regen voorspelt, en soms ook de regenboog.

Italië

(*Italien*) geweldig, gebiedend, vruchtbaar, hovaardig, rijk, getemperd [met een zacht klimaat], volkrijk, metaalrijk, schoon [mooi], vruchtenrijk, vermaard, Saturnisch, lustig, oorlogs, edel, gelukkig.

Itys

(*Itijs ofte Itile*) Thraciaan, onnozel [onschuldig], droevig, Ismarisch [van (de Thracische stad) Ismarus].

Hij was de zoon van koning Tereus van Thracië en van Procne, dochter van de Atheense koning Pandion. Omdat Procne wraak zocht voor het feit dat haar man haar zuster Philomela verkracht had, sneed zij haar zoontje in stukken, die ze haar man als voedsel voorzette. Vanaf die tijd hebben de goden haar in een fazant [zwaluw] veranderd.

ivoor

(*yvoor*) wit, effen [glad], blinkend, Indisch, koninklijk, olifants-, gebruint, Assyrisch, rein, schoon [mooi], zeer blinkend, geëffend [gepolijst], sneeuw wit, wittend.

Ixion

(*Ixion*) meinedig, ellendig, Thessalisch, trouweloos, boos [slecht], ontrouw, vermeten [hoogmoedig], onkuis, ongelukkig, stroper, dwalend.

Was zoon van Jupiter, huwde ene Dia, wier vader was genaamd Deioneus. Deze vader stierf door ver-

raad van zijn schoonzoon op ellendige wijze in een groot hol dat gevuld was met brandende kolen. De gruwelijkheid van deze daad maakte Ixion zo gehaat door goden en mensen dat hij lange tijd ronddoolde en niemand vond die hem wilde ontvangen. Ten slotte erbarmde Jupiter zich over hem, en zuiverde hem van deze misdaad. Hij liet hem toe in de hemel, waar hij zich zo vol zoop en zo dronken werd van de drank der goden, en waar hij zich zo vol vratt met hun spijs, dat hij verbeelding kreeg en zo vermetel werd dat hij Juno trachtte te onteren. Juno werd hierover zeer vertoornd en lichtte Jupiter in, die, om de waarheid te achterhalen, een wolk nam waarvan hij een sterk op Juno gelijkend beeld maakte. Toen Ixion zijn misselijke daad bij haar volbracht had, werden de Centauren uit hen geboren. En dus zond Jupiter, die hem niet kon doden omdat hij van de spijs der goden had gegeten, hem levend naar de onderwereld en liet hem met handen en voeten vastbinden aan een eeuwigdraaiend rad.

J.

ja

(*ia*) ongeveinsd, onbedrieglijk, vast, zeker, geveinsd, tweezins [onduidelijk], dubbel, eenvoudig.
Als ja tweemaal achter elkaar wordt uitgesproken, als 'ja, ja', dan bedoelt men 'nee'.

jaar

(*iaer*) licht, draaiend, gebroken, vliedend [voorbijgaand], wankelbaar, week [niet vast], florerend, bloeiend, dominerend, heersend, kort, lang, ongevaarlijk, haastig [snel], doorlopend, weergekeerd, bescheiden [bepaald], gezet [vastgesteld], onwederroepelijk, afgaand [eindigend], haastverleden [snel voorbij], vol, achtervolgend, vervolgend, lopend, ras [snel], navolgend, doorslibberend, traag, veranderlijk, vliegend, gevleugeld, omslingerend [omlopend], zwak, wederbarend [opnieuw barend], vruchtbaar, onvruchtbaar, veranderlijk, ongestadig, overlevend, verkerend, wederkerend, groen, onrijp.

jaarboek

(*iaer-boeck*) gedenkwaardig, oud, lang, Brabants, Vlaams, Hollands, Frans, heerlijk, kronieks, historisch, konings, onsterfelijk, gedenkwaardig, Duits.

Jacchus

(*Iacchus*) gehoornd, veildrager [klimopdrager], wijinig. Zie BACCHUS.

Dit is een van de namen van Bacchus, die hij kreeg omdat men, als men hem in dienst of offerande aanbad, niet anders deed dan huilen en roepen. [De naam is afgeleid van de Griekse juichkreet 'iach'.] Soms wordt deze naam voor de wijn gebruikt.

jacht

[het jagen] (*iacht*) lustig, edel, kostelijk [prachtig], profijtelijk, veld-, bos-, vermakelijk, subtiel, wildernissen-, verheugend, jagers, arbeidig.

jager

(*iagher*) inventerend [uitvindend], doorlopend, dwalend, arbeidig, bos-, gezet [bezadigd], lopend, smekend [vriendelijk], bezig, loos [doortrapt], ras [snel], listig, natrachtend [nastrevend], brakkenleider [hondenleider], bootsig [grappig], avonturend, lankmoedig, koppig, haastig [snel], wakker, vlijtig, vaardig, hondenvoeder, welsprekend, schalk [schurkachtig], stout [driest], spoorhoudend, spiesdrager, gepijlkoerd, vroegopstaand, naarstig, piekdrager.

jaloersheid

(*ialoursheyt*) nadenkend [argwanend], beulin, bleek, droevig, kwellig, kwellijk [kwellend], prikkelend, stekend, ellendig, kwelend [lijdend], bekommerd, vals, dul [dol], ongeduldig, ongelukkig, snood, blind, verblind, bijtend, zorgend [zorg gevend], ongerechtig [onrechtvaardig], koud, wreed, oud, vuil, harpij, bedekt [verborgen], aards kind, brandend, moeder van alle kwaad, verborgen [heimelijk], liefdedochter en [dochter] van nijd, uitzinnig, voorzegster [voorspelster] der droefheid, ziedend, nijdig [jaloers], boos, de vleugel onzer fantasieën, liefhebbersse [liefhebster], grammig.

*Al de zielepijn onzer dagen
En het verdriet zijn niet zo veel,
Noch zo pijnlijk te verdragen,
Als de beul der jaloezie.*

januari

(*ianuarius*) zie LOUWMAAND.

Janus

(*Ianus*) tweevoorhoofdige vader, oud, allesziend, godenvader, tweeeanzichten, voorzichtig [vooruitziend], twijfelachtig, Rooms [Romeins], oude man, tweehoofdige vader, prins van het mensengeslacht, wijngaardplanter, bouwliefdig, wetstellig, godsdienstig.

Deze naam komt van een Hebreeuws woord iayn, dat 'wijn' betekent. [De naam is afgeleid van Latijn ianus 'doorgang, poort'.] Hij regeerde in Italië tijdens de Gouden Eeuw, toen de mensen eenvoudig en rechtvaardig waren. Hij leerde hun hoe ze koren moesten

zaaien en een wijngaard aanplanten, en vruchten offeren en matigheid betrachten. Deze Janus nu was de aartsvader Noach, die de heidenen beschouwden als een wijsgeer en een meester in de goddelijkheid op aarde. Zij beeldden hem af met twee gezichten, het ene voor en het andere achter; aangezien hij twee werelden gezien heeft: die van voor en die van na de zondvloed.

Jarbas

(*Iarbas*) Ammonitisch geslacht, Gaetuliaans, amoureux, Libiaanse prins, onbeschaamd, krijgsheld.

Deze koning van de Gaetuli, zoon van Ammon of van Jupiter en van de nimf Garamantis, voerde strijd tegen de Carthagers omdat hij hun koningin Dido tot vrouw wilde hebben. Zij wilde daar niet in toestemmen, maar toen de Carthagers zagen dat zij zo in het nauw gebracht en door vijanden omsingeld waren, dwongen zij haar het huwelijk te accepteren. Omdat zij dit niet kon tegenhouden, deed zij alsof zij een offer wilde gaan brengen op het graf van haar overleden man Sicheus, en toen dat door hen toegestaan was, liet zij een groot vuur aanleggen waarop zij zichzelf verbrandde.

jasmijn

(*iossemijne*) welriekend, wit, verdrogend, verterend.

De bloemen van deze plant zijn welriekend en wit als witte violen. Zij heeft verschillende eigenschappen waaronder het feit dat zij de fluimen losmaakt, die bij oude lieden met een koud gestel vuil en grof zijn.

Jason

(*Iason*) de edele, meinedig, Thessalinisch, ongetrouw, grootmoedig, bedrieger, stout [dapper], schoon [mooi], eedbreker, trots, boos, verrader, avontuurder, sterk, kloek, vroom [dapper], ontrouw, onoprecht, hoereerder, strijdbaar, vagebond, ijverig, zwermend [dwalend], vals, vreemdeling, vermaard, hovaardig, moedig, kloekmoedig, onverschrikkelijk [niet te verschrikken].

Hij was de zoon van Aeson en Polymele of van Alcimede. Met enkele andere jonge mannen beraamde hij het plan om het Gulden Vlies te halen, en hij kreeg het door de geraffineerde middelen die Medea hem verstrekke. Medea, dochter van de koning van Colchis, werd zo verliefd op hem dat zij zich geheel en al aan hem toewijdde. Ze kreeg bij hem twee kinderen, die zij later doodde toen zij zag dat hij haar verliet om Creüsa, dochter van koning Creon, te huwen. Jason beminde ook Hypsipyle, dochter van koning Thoas, tegenover wie hij op soortgelijke wijze ontrouw was.

jaspissteen

(*iaspis-steen*) dierbaar [kostbaar], groen, blauw, purper, ros, geelachtig, geëffend [gepolijst], doorluchtig, schoon [mooi], effen [glad], groenachtig, blinkend, mooi, aardig, inkarnaat [vleeskleurig], kostelijk [kostbaar].

Dit is de naam van een kostbare steen, waarvan er verschillende soorten bestaan en die op verschillende plaatsen gevonden wordt. De beste jaspis lijkt qua kleur op purper, daarna komt de inkarnaat, die roze is, en de derde soort lijkt op een groene smaragd.

jeneverboom of jeneverbeziën

[jeneverbessen] (*geneverboom oft geneverbezien*) riekend [geurig], gomachtig, geborsteld [met borstels], graanachtig, groenend, durend, wild, nootachtig, rottend, olieachtig, venijnverdrijvend.

Jeruzalem

(*Hierusalem*) heilige stad, vermaard, goddelijk, Salomons, de Palestijnse, eer [van vroeger], oud, hovaardig, volkrijk, edel, excellent, rijk, het bezochte, eerlijk [prachtig], Davids stad.

God had deze edele Palestijnse stad, die nu bezet is door de Turken, uitgekozen om daar geëerd en gediend te worden. Hij liet daarin door Salomo een tempel bouwen die heel groots was, en daarom volgens Eusebius naar hem genoemd werd. Ondanks de ongelooflijke oorlogen, verwoestingen en ruïneringen die deze excellente stad hebben getroffen, is het graf van onze heer Jezus Christus intact gebleven en wordt bewaakt door gelovigen van de Orde van Franciscus.

jeugd, jonkheid

(*ieught, ionckheyt*) zie JONGELING.

Jezus Christus

(*Ihesus Christus*) de Messias, Zaligmaker, Nazarener, Gezalfde, Koning der Joden, Priester, het Goddelijk Woord, Verlosser, der mensen zoon, kruisdrager, opperste Profeet, middelaar, onnozel [onschuldig], gepassied [gefolterd], Davids Zoon, welbemind, sterfelijk en onsterfelijk, de eerste der levendigen, victorieus, voorspraak, scheidsmuur, goede Herder, het lam Gods, wederoprechter, Maria's Zoon, wederbrenger des mensengeslachts, zaligheid der mensen, Leeuw uit het huis van Juda, de wortel van Jesse [Isaï], de mens Gods.

Bij de bovengenoemde epitheta kan men nog diegene toevoegen en gebruiken die voor God worden gebruikt.

jichtig

(*ghichtich*) kwelend [lijdend], mach-

teloos, onsterk, katijsig [ellendig], klam, ellendig, treurig, onroerlijk [onbeweeglijk].

jongeling of jongen

(*ionghelinc oft ionghen*) opgeblazen, ontemmelijk, zotachtig, onstraffelijk [onschuldig], onberispelijk, zeldzaam [bijzonder], kwistachtig [kwistig], mild, verdoenachtig [geneigd tot verkwisten], verteerder, hoogmoedig, wreed, sterk, jong, begerig, veranderlijk, speler, onkuis, vleiaard, korzel [opvliegend], pluimstrijker, grimmig, beroemig [snoevend], curieus [zorgvuldig], zorgvuldig, wijfachtig [verwijfd], spotter, pocher, prijselijk [lofwaardig], hoereerder, verwonnen [overtroffen], zot, verdoender, ongestadig, ketser [zwierder], schermer, leerlustig, nieuwkrachtig, ongelovig, bordeelbrok, deugniet, verleid, stout [driest], onleerbaar [die niet kan leren], jong, Adonisch, gouden, blozend, ros, lustig, wakker, amoureux, gekruld, schoon [mooi], fris, aardig, wulps, trots, mooi, edel, brooddronken, dartel. Zie JONKER.

jongheid of jeugd

(*ionckheyt oft ieught*) mal, oneerbaar, behendig, schoon [mooi], vaardig, groen, dom, ontemmelijk, gouden, onbescheiden [onverstandig], bot, onervaren, bloeiend, onkuis, wellustig, amoureux, ongebonden, edel, onmachtig, gekruld, ongematigd, slecht [onschuldig], oplopend [driftig], bulderend, ongeschikt [ongemanierd], verleidend, furieus, vrolijk, ongemanierd, wulps, lichtvaardig, zoet, onbeschaamd, stout [driest], ongeduldig, verdorven [bedorven], ongestadig, vriendelijk, teer, onbeleefd, trots, wankelbaar, minnelijk [beminnelijk], liefhebbend, boelachtig [onkuis], dol, heet, sterk, zwak, onvoorzienig [onnadenkend], blind, dartel, hovaardig, genoeglijk, diepzinnig [ernstig], begeerlijk.

jonker of jonkheer

(*ioncker oft ionckheer*) hovaardig, trots, jong, braverend [pralend], gemuskerd [met muskus geparfumeerd], fris, fraai, mooiaard [pronker], doorhakkeld [met splitten in zijn kleding], doorsneden [met splitten], gekruld, vrijer, geparfumeerd, mal, spotter, jokker [kletser], statig, hoogmoedig, kloek, geestig, gelokhaard, dansaard, lichtvoet, blij, vrolijk, wreed, stuur [stuurs], opgeblazen, courtesaan [hoveling], beleefd, edel, pop [fat].

jood

(*iode*) devoot, getekend, tekendragend, hardnekkig, besneden, woekenaar, Babylonisch, denkend, woekerend, geel, ceremonieus, ongeleerd, ongelovig, bleek, loos [doortrapt], dienstbaar, verstrooid, superstitieus, bleekvervig [bleekkleurig], scrupuleus, rijk, koppig, kwaad, dwalend, geldgierig, voorhuids.

Io, dochter van Inachus, werd zeer bemind door Jupiter, die om haar te kunnen bezitten zonder dat Juno het merkte, haar in een jonge koe veranderde. Maar Juno, die de bedoeling van die daad vermoedde, liet haar bewaken door Argus, die honderd ogen had. Toen Jupiter hoorde dat Io zeer vertoornd was op deze lastige bewaker, liet hij Argus door Mercurius ombrengen. Io, die haar oorspronkelijke gedaante weergekregen had, is naar Egypte gegaan, waar zij hoog in ere werd gehouden, omdat zij de Egyptenaren leerde schrijven en onderwees hoe ze de grond moesten bebouwen en bezaaien, en brood bakken, zodat zij meenden dat zij uit de hemel gedaald was. Na haar dood werd zij als godin geëerd onder de naam Isis. [Het verhaaltje hoort uiteraard niet bij het trefwoord 'jood' maar bij 'Io', dat echter niet als trefwoord is opgenomen.]

Jordaan

(*Iordane*) een rivier in Judea, schoon [mooi], vermaard, vermakelijk, lustig, zoet, Israëliets, Hebreeuws.

Dit is de naam van een rivier die in Judea ligt en ontspringt uit de berg Emath en voortkomt uit twee bronnen, namelijk Hasor aan de rechterkant en Machari aan de linkerkant.

Jozua

(*Iosue*) kloek, held, wijs, gevreesd, victorieus, sterk, excellent, kapitein, ridderlijk, leidsman der Israëlieten.

Ook genoemd Hosea, was de zoon van Nun, uit de stam Efraïm. Hij was gedurende 27 jaar richter over Gods volk. Hij deed alle filistijnse koningen onder zich beven, en ook die van Mesopotamië; hij onderwierp 32 van hen en evenveel koninkrijken. Van de 600.000 mensen die uit Egypte trokken, zijn alleen Kaleb en hij in het Beloofde Land aangekomen. Jozua was 110 jaar oud toen hij stierf.

Judas

(*Iudas*) verrader, het kind der verderfenis, gierig [hebzuchtig], boos, verdoemd, beursdrager, ellendig, ongerechtig [onrechvaardig], smekend [mooipratend], wanhopend, desperaat.

Hij was bijgenaamd Iskariot, een van de twaalf apostelen. Door hebzucht gedreven verkocht hij onze Zaligmaker Jezus Christus en leverde hem uit aan de

joden voor de som van dertig penningen. Elke penning was drie sou en zes groot [een munt] van ons geld waard. Daarna kreeg hij berouw van zijn misdaad en uit wanhoop hing hij zichzelf op.

Judea

(Iudeen) heilig, het rijk [van] Juda, Syrisch, vruchtbaar, Idumeens [van Idumea, gebied in Palestina], riekend [geurig], Kananees [van Kanaän], vermaard, christenen, Davids huis.

Wordt ook Kanaän en Palestina genoemd en is een land in Syrië en genoemd naar Juda, de eerstgeboren zoon van Jakob. Dit land wordt zeer geacht omdat de aartsvaderen erin gewoond hebben en de profeten van God er hun heilige profetieën hebben verkondigd. De enige zoon van God heeft daar de menselijke gedaante aangenomen. Alle dingen die nodig zijn voor het menselijk leven, zijn in dit land in overvloed aanwezig. Vroeger bracht men uit dit land de beste balsem die er op de wereld bestaat.

Judith

(Judith) rein, eerbaar, eerlijk, schoon [mooi], deugdzaam, victorieus, grootmoedig, kloek, heldin.

Zij was een weduwe, die listig het hoofd afsloeg van Holofernes, de opperbevelhebber van het Assyrische leger. Toen ze 105 jaar geleefd had, stierf ze, zeer beklaagd door de joden, en ze werd met grote pracht begraven.

juffrouw

(iouffrouwe) edel, mooi, toegemaakt [getooid], rijk, bepareld, pompeus, gehuld [gekleed], fraai, proper [netjes], getooid, gekruld, geblanket, hovaardig, pronkster, gepruikt, gelobd [met lubben], werelds, gekaproend [met een kap], gebiedend, trots, geparfumeerd, schoon [mooi], lustig, geestig, vrolijk, teer, dun, rank, bekwaam, zoet, nijgend, troetelachtig [geneigd tot liefkozen], vermomd.

juli

(iulius) veranderlijk, heet, warm, zomers, brandend, ontstoken.

Dit is de naam van een zomermaand die zo genoemd is ter ere van Julius Caesar, die in deze maand is geboren. Voor die tijd heette de maand Quintilis.

Juno

(Iuno) keizerin, overvloedig, behulpelijk, zoet, ijverig, jaloers, ossenoogs, oud, statig, moeder, klapachtig [kletserig], stout [dapper], Saturnisch, beleefd, godin, bruilofts, gunstig, prinses des hemels, koninklijk, Trojaanse vijandin, heilig, groot, almachtig, koningin, scepterdraagster.

Zij was de dochter van Saturnus en Ops, zuster en vrouw van Jupiter. Zij wordt de godin van de koninkrijken en de rijkdommen genoemd, maar zij heeft vele andere namen die weerspiegelen in welk opzicht zij volgens de dichters de mensen gunstig is. Zij wordt genoemd naar de hulp die men van haar krijgt. De Feniciërs verstaan onder dit woord de lucht.

Jupiter

[Romeinse oppergod] (*Iupiter*) Olympiaan, donderende god, vader der goden, bliksemend, Saturnisch, almachtig, grootmoedig, Ideïsch [van de berg de Ida], heer van de tempeest [storm], dreigend, luiddonderend, onoverwinnelijk, Libiaans, amoreus, eeuwig, gruwelijk, wreker, goedertieren, gerechtig, Dodoneaans [van de stad Dodona, waar een orakel van Jupiter was], Kretisch, hemels koning, mild, straf [streng], stier, verslinder, bloedschandig, vriendelijk, onkuis, zoet, almachtig, monarch, vader, zoon, grote heerser der hemelen, goedwillig, Capitoliaans, gunstig, scepterdrager, oud, alziend.

Velen hebben deze naam gehad, maar deze is volgens de dichters de zoon van Saturnus en Rhea, die tegelijkertijd met Juno geboren werd, en op het eiland Kreta werd opgevoed door de Kureten [oude goden] op de berg Ida, zonder dat Saturnus het wist, omdat hij al zijn kinderen opat. Toen Jupiter groot geworden was en zag dat zijn vader hem wilde ombrengen, verjoeg hij hem uit zijn koninkrijk en deelde met zijn broers de heerschappij over de gehele wereld. Hem viel tot deel de hemel en de aarde, Neptunus kreeg de zee, Pluto de onderwereld. Daarna nam hij Juno, zijn zuster, tot vrouw en uit die verbintenis kwam Vulcanus voort.

Jupiter

(*Iupiter*) de dichters verstaan hieronder god, het element des vuurs: anderen verstaan eronder de voortbrenger aller dingen.

Juvenalis

(*Juvenalis*) welsprekend, bijtend, vermaard, Rooms [Romeins], satirisch, Aquinees [van Aquinum].

Deze satirische dichter, geboren te Aquinum, werd in Rome zeer geëerd, en verdient ook geprezen te worden boven allen die zich ermee beziggehouden hebben om over zulke stof te schrijven.

juweel

(*Iuweel*) onschattelijk [onschatbaar], kostelijk [kostbaar], rijk, dierbaar [kostbaar], waardig, bruids-, vermakelijk, geëmailleerd, glinsterend, bepareld, gesteente, gesterd [flonkerend], klaar [helder], gouden, eerlijk

[prachtig], hangend, bagge [edelsteen], aardig, schoon [mooi], oriëntaals.

K.

kaai

[kade] (*kaey*) behavend [met een haven], lustig, breed, wijd, bewandeld, rivier-, open, gekasseid.

kaars

(*keersse*) vlamvend, licht, traag, verlichtend, dun, rank, teer, roet-, wit, wassen, geel, minderbroeders-, brandend, licht, donker, lang, nacht-, wacht-, paas-, stralend, klaar [schitterend], morgen-.

kaarskorf

[korf of mand voor kaarsen] (*keerskorf*) dun, wit, slecht [eenvoudig], lang, tenen, sterk, hoog, eng [nauw], smal.

kaarskruid

[waterkers] (*kerssen-kruydt*) water-, fontein- [bron-], vers, groen, rivier-, gezond, voorjarig [lente-].

Er zijn vele soorten hiervan. Ze groeien in stromend water of bronnen, gewoonlijk in de buurt van watereppe of waterpunge. In het begin zijn de blaadjes rond, en als ze groeien krijgen ze inkepingen, zoals de bladeren van de raket.

kaart

(*quaerte*) kaartspel, wit, blij, geschilderd [beschilderd], avontuurs, verluisterd [geïllustreerd], glad, vrolijk, Rouaans [van Rouen].

kaas

(*kees*) verhard, kloot [bol], plat, vet, koe-, duin-, zoetemelks, geronnen [gestremd], nieuw, wit, groen, teer, schapen-, vers, oud, rond, vierkant, parmezaan-, Hollands, geel, rot, madenachtig, gelebd [met stremsel], Texels.

kaatsbaan

(*caetsbaen*) lustig, vierkant, zwart, gezwart, wijd, open, geplaveid, speel-, oefening, rein, effen [vlak].

kabel

(*cabel*) koord, gedraaid, gepekt, beteed, lang, bindend, getouwd [geknoopt], verhard, scheeps-, dik.

kaboutermannetje of geschilderd mannetje

(*cabautermanneken oft geschildert manneken*) lachend, klein, geschilderd, jong, pissend, fontein-, tuimelend.

kaf

(*caf*) licht, dun, nat, vliegend, droog, geel, haver-, arbeiders, stroachtig, klein, rond, hooiachtig, snoed, slecht [onaanzienlijk], mager, recht, licht.

kafzak

[strozak] (*caf-sack*) hard, strooien [van stro], van lijnwaad, oud, vuil.

Kaïn

(*Caim*) de nijdige [jaloerse], broederdoder, vervloekt, landloper, vluchtend, moordenaar, boos, leugenaar, broederslager [broedermoordenaar].

Hij was de eerstgeboren zoon van Adam. Hij benijdde de gelukzaligheid van zijn broer Abel zozeer dat hij hem dood sloeg. Hierom vervloekte God hem, en hij werd de rest van zijn leven een zwerver.

kalf

(*kalf*) vet, teer, teertjes, huppelend, dartel, springend, ongebonden, jong, mal, lekker, delicaat [smakelijk], melk-, zuigend, bot, blatend.

kalikoet

[kalkoen] (*calicoet*) onverzadelijk, lekker, gebaard [met een baard], eter, delicaat [smakelijk], gulzig, trots, klokker, pruilend, lonkend [loerend].

kalissehout

[zoethout] (*calissihout*) zoet, Scythisch, geel, smakelijk, wortelachtig.

De Scythen vasten gedurende tien of twaalf dagen en eten dan alleen maar kalissehout.

kalk

(*kalck*) wit, levend, wittend, witmakend, ongeblust, bijtend, bereid, brandend, rokend [brandend], bestreken, metselaren-, bernend [brandend], ovens-, strijk-, plakkers- [stucadoors-], kunstig.

kam

(*cam*) getand, ivoren, houten, hoornen, blinkend, zoet, gekerfd, gekloven [gespleten], kaardachtig, vet, krul-, ruw, harig, baard-, wol-, rieten, ros-, vrouwen-.

kamelot

[stofnaam] (*camelot*) gewaterd, gebloemd, slecht [eenvoudig], fijn, gewrocht [bewerkt], gewold, zijden, Turks, gefigureerd [bewerkt].

kamer

(*camer*) huur-, hoog, gevensterd, gesloten, licht, wijd, bezet, vierkant, beschoten, geschilderd, gesierd, geplaveid, bepleisterd.

kamillebloem

(*camillen-bloeme*) geel, riekend [geurig], zomerkruid, subtiel, pijnverdrijvend.

kampernoelie of paddestoel

(*campernoelie ofte paddestoel*) lekker, venijnig [giftig], koud, rijp, vochtig, onsmakelijk, gevaarlijk, rond, haastgroeiend [snelgroeiend], vers, zorgelijk [gevaarlijk].

kampernoelie

[paddestoel] (*kampernoelien*) lekker, venijnig [giftig], koud, vochtig, onrijp, onsmakelijk, voos, zorgelijk [gevaarlijk], rond-

jes, rond, haastgegroeid [snelgegroeid], vers, paddestoel.

Men vindt vele soorten kampernoelies, maar de plumpe en dikke zijn de beste. Sommige zijn giftig, vooral diegene die uit een rottende ondergrond groeien.

kaneel

(*caneel*) suiker, zoet, Ethiopisch, riekend [geurig], drogend, welriekend, licht, brandend, droog.

De kaneel groeit in Ethiopië. De grootste plant is nog geen twee el hoog, en de kleinste is ten minste een halve voet lang en een halve in de dikte. Hij groeit het liefst op droge plaatsen. De beste kaneel is die welke op een halve voet van het einde van de steel geplukt is.

kanker

(*kancker*) ongeneeslijk, inetend, verterend.

kanselier

(*cancelier*) het hoofd der Justitie, koninklijk, uitspreker der gerechtigheid, stadig [bedoord], waardig, god van het Hof.

kant

[homp] (*kant*) broods, groot, dik, knagend, hard, dijkers- [dijkwerkers-], arbeiders-.

kanunnik

(*canoninck*) gereguleerd [regulier], ledig, gebeneficeerd, subject [onderworpen], medebroeder, vet.

kap

(*cappe*) Spaans, breed, volslagen [wijd], wijd, geboord [met boord], slecht [eenvoudig], lang, bont, gefluweeld, rijk, kostelijk [kostbaar], koor-, monniks-, zots-, narren-.

kapel

(*cappelle*) heilig, blinkend, licht, gesloten, gewelfd, graf-, geschilderd, gesierd, geheiligd, gewijd, devoot, devotig.

kapitein of hoofdman

(*capiteyn ofte hooftman*) krijger, ervaren, kloek, trots, ridderlijk, voorzichtig [vooruitziend], lustig, scherpzinnig, listig, loos [doortrapt], oorloger, Hectoriaans, bulderend, gevreesd, behendig, dapper, gehandzaam [bedreven], strijdbaar, excellent, moedig, hoofdman, Achillisch, grootmoedig, wijs, onoverwinnelijk, Nassaus, sterk, gewapend, vroom [dapper], ongetemd [ontembaar], edel, stout [dapper], onversaagd.

kapoen

[gecastreerde haan] (*cappuyn*) vet, smakelijk, mals, teer, gemest, lekker.

kappers

[kappertjes] (*cappers*) smakelijk, klein, brem [pekkel], Egyptisch, gezouten, groen, rond.

Zij zijn geschikt om de eetlust op te wekken, als ze onzout zijn. Zij ruimen de fluïmen die in het lichaam groeien op en stimuleren de lever en de nieren.

kardinaal

(*cardinael*) rood, purper, rooms, eerwaardig, stadig [bedaard], degelijk, groots, langgebaard, oud, magnifiek, kerkenpilaar, geëerd.

kareelsteen

[gebakken steen] (*careelsteen*) hard, zwaar, nat, koud, effen [glad], plavei, slijkerig, droog, geslepen, tweebakken- [aan twee kanten gebakken], plat.

karper

(*karper*) bevrucht, vruchtbaar, dik, zacht, vochtig, graatachtig.

kasseiweg

(*cassywech*) zie STEENWEG.

kastanje

(*castaigne*) vers, murw [zacht], zacht, smakelijk, voedend, Lyons, dik, zoet, hard.

kastanjeboom

(*castaignieboom*) harig, bergs, hoog, ruw.

kasteel

(*casteel*) trots, welgebouwd, sterk, geblokhuisd [versterkt], uitstekend, geflankeerd, verzien [voorzien], weerbaar, onwinnelijk, bewald [met een wal], onoverwinnelijk, bewaakt, betorend, gesterkt, dreigend, gebolwerkt, berghoog, vast, verheven, hoog, vermaard, welgelegen, ommuurd, machtig, puntig, beschermelijk, houdbaar [te verdedigen], bezet, krijgs-, ongenakelijk, strijdbaar, omgraven.

kastijding

(*castijdinghe*) schandelijk, wreed, ellendig, straf [hard], laatst, dodelijk, hoofd-, deerlijk, bloedig, beuls [wreed], droevig, hard, hatelijk [verafschuwd], onverdraaglijk, geweldig [met geweld], ongelukkig, gruwelijk, ondraaglijk.

kat

(*katte*) mauwend, tam, ronkend, grijs, geplakt [gevekt], muis-, droef, huis-, vervaarlijk, blode [laf], rattendood, schoon [mooi], bedelachtig, zwart, diefachtig, gebaard [met een snorrebaard], klein, geduldig, gespikkeld, mal, min [kattennaam, liefde], springersse [springster], steelster, tuimelsse [tuimelaarster], strelersse [steelster], benepen [angstig].

kater

(*cater*) groot, vervaarlijk, zwart, kwaaddoend, rovend, gruwelijk, gespikkeld, muizend, grimmig, wakker, ijselijk, vet, stelend, diefachtig.

katoen

(*cottoen*) zacht, schoon [mooi], vullend, wit, teer, licht, delicaat, vlokkig, Egyptisch, zoet, spinsters-, warm, wolachtig, droog, geel.

kauwoerden

[kalebassen] (*kauwoorden*) lang, rond, wit, fles.

Kauwoerden zijn handig om wijn in te bewaren, en olie en andere waterachtige of druipende dingen, zoals men in kuipen vaten doet. Men dekt's winters de citroenbomen met de takken ervan af, omdat zij van nature de kou tegenhouden, die ze zou kunnen beschadigen.

kazak

[jas] (*casack*) geknoopt, dubbel, gevoederd [gevoerd], geboord [met boord], volslagen [wijd], gefatsoeneerd [gemodelleerd], gepassement [met boordsel], gestikt, geregen.

keel

(*kele*) inslikkend, breed, open, hoog, aderachtig [aderrijk], diep, gapend, vochtig, lang, luidend, hol, inslokkend, gulzig, inzwelgend, asemend, slokkerig.

keer

[draai] (*keer*) vaardig, licht, draaiend, recht, sterk, weerhaaks-, haastig [plotseling], wendend, wakker, ras [snel], dubbel.

kegels

(*keghelen*) staand, recht, rond, blij [vrolijk getint], negentallig, lang, omgevallen.

keizer

(*keyser*) Caesar, Augustus, onoverwinnelijk, machtig, strijdbaar, roemwaardig, Rooms [Romeins], hoogmoedig, stout [dapper], grootmoedig, wakker, kloek, ontemmelijk, triomfant, heersend, monarch, waardig, oorloger, overwinner, victorieus, gevreesd, overst [opperst].

keizerrijk

(*keyserrijk*) hoogst, machtigst, vermaard, hoogwaardig, gehoorzaam, oneindelijk [oneindig], bloeiend, rijk, allermachtigst.

kelder

(*kelder*) diep, vochtig, donker, wijn-, bier-, onderaardig [onderaards], gewelfd, hol, verdiept, droevig, kuilachtig, lucht-.

kelderwaarder

[keldermeester] (*kelderweerder*) wijnproever, flesdrager, voorsnijder, vaardig, bezig, dorstverslager, drinkenschenker, wijntapper, Ganymedes.

kemp of hennep

(*kemp oft hennep*) gezwingeld [ontdaan van houtdeeltjes], gebeukt, spinbaar, gehekeld, gewrongen [gedraaid], bindend, gekoord [met een koord], stinkend, gerot, gevlegeld [met een vlegel geslagen].

kerk

(*kercke*) christen-, algemeen, katholiek, gelovig, apostels, moeder der christenen, onvergankelijk, oud, evangelisch, zalig, waar, goddelijk, de ark van Christus, rooms, onsterfelijk, heilig, eenvoudig, ijverig, christelijk, strijdend.

kerkdienst

(*kercken-dienst*) ijverig, godsdienst, zeker, curieus [zorgvuldig], oud, loffelijk, eerbaar, solemneel [plechtig], gevierd, gewoon, joods, christelijk, superstitieus, bijgelovig, zuiver.

kerkgebod

[bekendmaking van huwelijk in de kerk] **of ondertrouw** (*kerck-gheboden ofte ondertrouwe*) solemneel [plechtig], feestelijk, zondags, openbaar, bruilofts-, uitverkondigd.

kerkhof

(*kerck-hof*) gebult, droevig, lommerachtig, gekruist [met kruisen], breed, eenzaam, rouwplaats, droefplaats, open, eenvoudig, gemeen [algemeen], rust, doorgraven, vet [vruchtbaar], gruwelijk, dood, mensverslindend, verschrikkelijk, christenslaapstede.

kerkmeester

(*kerckmeester*) dienstwillig, zorgdragend [nauwgezet], eerbaar, getrouw, kerkenvoogd.

kerkrover

(*kercken-roover*) gruwelijk, stout [brutaal], boos, schelms [schurkachtig], diefachtig, afgrijselijk, onzalig, rovend, hatelijk [verafschuwd], verachtelijk, strafwaardig.

kernsteen

[pit] (*keirnen-steen*) van pruimen, krieken, perzen [perziken] of andere vruchten, hard, pruim-, olijf-, abrikoos-, kernachtig [met pit], amandel-, dadel-, klein, druif-, voortbrengend, dun, rond.

keten

(*ketene*) gedraaid, hard, sterk, geknoopt, dicht, eng [nauw], boei, rammelend, doorknoopt, zwaar, ring, bindend, omwonden.

ketterij

(*ketterije*) obstinaat, opinisch [opinieus, stijfhoofdig], Ariaans [van Arius], verdoemelijk, vervloekt, verdomd, stout [vreselijk], doodslaand, ongelukkig, blind, kerkenpest, hovaardig, boos, koppig, monsters, smekend [flemend], schadelijk, vleselijk, vernuftvolgend, moeder der goddelozen, overgegeven [slecht], ongebonden, partijdig, oproerig, ongelovig, waanwijs, vermetelijk, fantastiek [aan de fantasie ontsproten], twistvoedster, sektarisch, pestilentiaal [verderfelijk], hersenloos, scheurmakig, rot, oorlogverkonstersse [oorlogverkonstigster], twistzaaister, nieuw, onzalig.

keuken

(*cokene*) rokend, beroekt, vuil,

zwart, warm, gestoffeerd [geoutilleerd], vet, mager, sober, kelder, achter-.

keule

[bonenkruid] (*keule*) kruid, sterk, bitter, riekend [geurig], arendragend, hof- [tuin-], groen, wild, gebloeid [bloeiend].

kiekendief

(*kieckendief*) zie WOUW.

kiekens

[kuikens] (*kieckenen*) piepend, gesloten [opgesloten (in hok of hof)], jong, teer, klein, gebroed, voorjarig [lente-].

kijver of kijving

[ruzieschopper of ruzie] (*kijver oft kijvinghe*) twistig, oproerig, klagend, klachtig, kijfachtig, groot, korzel [opvliegend], onredelijk, onverstandig, kwalijksprekend [kwaadsprekend], kwellijk [lastig], ouderlingen [van oude mensen], wijfachtig, scheldend, woordtwistig.

kin

(*kinne*) lang, scherp, gekloofd [gespleten], breed, geput [met een kuiltje], hangend, rond, daverend [trillend], kort, gebaard [met een baard], dik, gouden, appel-, gevorkt, hellend, zacht, krom, troetelachtig [nodend tot liefkozen], troetel-.

kind

(*kindt*) lief, teer, welbemind, troetel [geliefd], jong, schoon [mooi], edel, klein, zoet, gemind, welgeboren, waard [dierbaar], vet [mollig], lieflijk, vriendelijk, stamelend, week, zacht, poppen-, gebakerd, gewonden [ingebakerd], fraai, gezoogd, gespeend, levend, wakker, sterk, voedster-.

kinderdoeken

[luiers] (*kinder-doecken*) kinder-, windel- [windsel-], wit, wollen, breed, laken, spijs [moes], naars- [aars-].

kindsheid

[jeugd] (*kindtsheyt*) jeugdig, schreiend, eerst, schreeuwend, gebakerd, onnozel [onschuldig], zeverend [kwijlend], mal.

kinijzer

[paardentoom] (*kin-yser*) paards (zie BREIDEL), sluitend, ijzeren, temmend, hard, benauwend.

kist

(*kiste*) vrek [vrekig], gesloten, secreet [geheim], leren, schrijn, dood-, offer-, beslagen.

kistenmaker

(*kistmaker*) zie SCHRIJNWERKER.

kitteling

[kieteling] (*kittelinghe*) wellustig, brooddronken, vriendelijk, lustig, amoureuus, grillig, stekend, zoet, mal, onkuis, lachend.

klaarheid

[helderheid, heerlijkheid] (*clærheyt*) hel, helder, schoon [mooi], blinkend, zonne-, rein, wit, zuiver, lichtend, hemels, flikkerend, blij, glazen-, mane-, doorluchtend, sterren-, verlichtend, stralend, glinsterend, schijnend, gouden, vermaard, excellent, heerlijk, verblindend, edel, vlammend, daverend [trillend], levend, spiegelig, kristallen, zilveren.

klacht

(*klachte*) droevig, biddend, vermanend, kermend, smekend, beklaglijk, betranend, zwaar, treurig, ellendig, zuchtend, deerlijk, medelijdend.

klappaard

[kletser] (*klappaert*) leugenachtig, kwellijk [lastig], moeilijk, onverdraaglijk, kwaadsprekend, lasterlijk, bijtend, hatelijk [verafschuwd], leugenzaaier, onbeleefd, zeverend [kwijlend].

klapping

[geklets] (*klappinghe*) geklap [geklets], kwellig, loos [bedrieglijk], zoet, klapachtig [kletserig], moeilijk, verdrietig, verdrietelijk, zot, veelsprekend, wijven-, onnut, confuus [verward], leugenachtig, oneerlijk [onfatsoenlijk], oorlokkend.

klater

[ratel, rammelaar] (*klater*) zilveren, verblijdend, kinderspel, getand, klaterend, klinkend, tijdverdrijver, kinderkortswijl.

klauw

(*klauwe*) krom, haakachtig, leeuw-, grijpend, rovend, pijnend, ijselijk, vreselijk, verslindend, wreed, vattend, bijtend, stekend, ras [snel], vaardig, hakend, diefs, poten-, schrabbend [krabbend], gekromd, scherp, geweldig, grijpend, dartel, valken-, bepluimd, ruw, smekend [aanlokkend], scherp, krauwend, lekker [kieskeurig], harig, vleiend, ras, gevaarlijk.

klavichord

(*clavecoorde*) zoet, vervrolijkend, zorgwerend, welluidend, vermakelijk, zorgrovend, klinkend, drukverdrijvend, verlustigend.

kleed

(*kleedt*) gesierd, schoon [mooi], kostelijk [kostbaar], prachtig, versierd, mooi, geplooid, heerlijk, geboord [met boord], geborduurd, gestikt, dierbaar [kostbaar], eerlijk [prachtig], eerbaar, gepassement [met boordsel], gesnipperd [met insnijdingen], gehakkeld [met splitten], rein, opgetooid, welstaand, passend, gezoomd, gevoederd [gevoerd], enkel, aangedaan, damasten, bekwaam, konings-, rijk, geschakeerd, gebloemd, gekleurd, bonten, fluwelen, waardig, dierbaar [kostbaar], edel, licht, zwaar, slepend, bruin.

kleermaker of snijder

(*kleermaker ofte snijder*) verlapper, handwerksman, arm, lapper, onaardig [lelijk], naaier, behoeftig, vermaker [hersteller], verzamelaar, vrouwengek.

kleinmoedigheid

[lafheid] (*kleyngoedicheyt*) blode [laf], vrouwen-, lui, armhartig [bedeesd], schandig, beschaamd, vreesachtig, luizig, verachtelijk, verworpen [onaanzienlijk], hatelijk [verafschuwd].

klep

[ratel] (*kleppe*) lazarus- [melaatsen-], luidend, klappend, ellendig, kletsend, ratelend, uitzettig- [melaats-], kort, bedelaars-.

klerenkast

(*kleerkasse*) verborgen, rijk, kostelijk [prachtig], kleeerbewarend, welverzien [welvoorzien], rein, mooi.

kleur

(*couleur*) zie VERF.

klier

(*kliere*) vleesachtig, kwellijk [kwellend], verheven [opgezet], mismaakt, zienlijk [zichtbaar], periculeus, gezwollen.

klis

(*klisse*) bitter, klevend, getakt, ruw, gesterd.

kloekheid of kloekigheid

[dapperheid] (*kloekheyt ofte kloekicheyt*) moedig, sterk, machtig, stout [dapper], oorlogs, krijgs, helden-, couragieus [moedig], Achillisch, hovaardig, ontemmelijk, Herculisch, onverwinnig, triomferend, krachtig, ridderlijk, victorieus, rijkmakend, eergevend, belonend.

klok

(*kloke*) -luiden, uur, luidklinkend, hol, waggelend [slingerend], sprekend, metalen, slaand, singelend [gonzend], wek-, hangend, verdovend [doof makend].

klok

[stolp] **of distilleerhelm** [distilleerkolf] (*kloke ofte distilleerhelm*) loden, gelood, dampachtig, geglaasd [geglazuurd], distilleerpot.

klomp

(*klomp*) plomp, zwaar, onroerlijk [onbeweeglijk], mismaakt [wanstaltig], dik, rond, deegachtig, aarden-, brandend, zilveren, ongeformeerd, stofachtig, dood, groot, gesloten, geheel.

kloproede

[stok om kleden mee te kloppen] (*kloproede*) zwak, lang, geknobbeld, eiken, hazelieren [hazelaars-].

klucht

(*kluchte*) aardig, bootsig [grappig], ijdel [oppervlakkig], genoeglijk, blij, fabel, belachelijk [vermakelijk], gemeen [gewoon], leugen, spottelijk, schimpig, raasbolig, verwijtachtig [bespottelijk].

kluizenaar

(*kluysenaar*) oud, gebaard [met een baard], droef, eenzaam, bleek, gerompeld [gerimpeld], bedenker [beschouwer], devoot, eenvoudig, langgebaard, arm, kaal, gepaternosterd [met een rozenkrans], bedelend, boswonend, wandelaar, wereldhater.

knecht

(*knecht*) gediensig, plomp, bot, ootmoedig, bezig, jonkers-, slavig, koks-, onderdanig, naarstig, dienst-, dienstbaar, schenker, kelder-, kamer-, huis-, gehoorzaam, doend, arbeidend, boerachtig, boeren-, volgend, mal, jong, slecht [eenvoudig], eenvoudig, onbeheendig, grof, getrouw, slagvrezend [slaagvrezend], loonzuchtig.

knevelbaard

(*knevelbaardt*) lang, gedraaid, gekwispeld [met kwastjes], gekruld, Turks, gekronkeld, baard, verward, ros, geel, spitsharig [ruigharig], katers-, gestijfd, borstelachtig, overhangend.

knie

(*knie*) buigend, rond, gebuigd, onder-, zenuwachtig [pezig], gevouwen, vet, deemoedig, verdeemoedigd, biddend.

knieschijf

(*knieschijve*) zenuwachtig [pezig], struikelend, vast, knobbelig, gespannen, strunkelend [strompelend], gevouwen, vouwend, vernederd, ootmoedig, biddend, sukkelend, verootmoedigd, stijf, vet.

knik

(*knick*) met het hoofd, spotters-, mistrouwend [wantrouwend], weigerend, beroepend [oproepend], dreigend, verachtelijk, belachelijk [uitlachend], versmadelijk.

knip

[knipmuts] (*knip*) hard, stijf, voorhoofds-, smartelijk, rond, sterk, droog.

knoop

(*knoop*) bindend, dicht, gesloten, sterk, onontbindelijk, vast, nauw, gewonden, moeilijk, gemengd, ketenen, strik, minderbroeders-, wevers-, Hercules-, doortrokken, dubbel, stijf [stevig], verward, omwonden, gedraaid, vasthoudend, dik, aangehecht.

koe

(*coe oft coeye*) vruchtbaar, melkgevend, melkzwaar, vet, sterk, voedend, schoon [mooi], dwalend, profijtelijk, kalvend, barend, glad.

koek

(*koeck*) tarwe-, heet, boekweit-, geboterd, zoet, suiker-, zacht, lekker, kinder-, peper-, klippel- [op een knuppel of stok lijkende koek], mennisten-, knap-, rond, kermis-, breed, bakkers-, nieuwjaar-, gekruid, smakelijk, behoningd, olie-, pannen-, kruid-, eier-, zemelen-, heet, bonen-, pastei-, gersten-.

koekoek

(*coukoek*) benijd [als vijand]

beschouwd], blode [laf], stom [zonder spraak], hees, hatelijk [verafschuwd], onaardig.

koekoek

(*koekoeck*) roeper, zomer, lui, bastaard.

koelte

(*koelte*) vochtig, lommerachtig, zoet, avond-, dovig [niet erg krachtig], dompig [dampig], morgen-, verversend [verfrissend], vermakelijk, bladeren, huiverig.

koestering of opvoeding

[het voeden, grootbrengen] (*koesteringhe ofte opvoedinghe*) behoningd, zoet, zoet, voedselgevend, aanlokkend, vetmakend, vleiend, voedend, lieflijk, bedrieglijk, aanlokkend, bestreeld, gevangen.

koetswagen

(*koetswagen*) licht, gevestigd [geveleugeld], ras [snel], welrollend, heren-, gedekt [overkapt], mooi, hoogmoedig, waggelend, ledig, geweldig, ruisend, geijzerd [beslagen], beslagen, behangen, zwart, Duits, leren, fluwelen.

koffermaker

(*coffermaker*) zie KISTENMAKER.

kogel of kloot

[kogel] (*coghel oft kloot*) donderend, onvliedelijk [onontkoombaar], moordend, vurig, ras [snel], doordringend, dodelijk, licht, treffend, loden, ijzeren, ongelukkig, rond, gloeiend, blind, ongenadig, onwederroepelijk, onwikelijk [niet te ontwijken], onmijdelijk.

kok

(*cock*) vet, vuil, koppig, besmeurd, lekker [van lekker eten houdend], roeper [raddraaier], dronken.

koker

(*koker*) zie PIJLKOKER.

kolder

[stalen of lederen harnas] (*colder*) ringkolder, sterk, stalen, oorlogs-, onbeschadelijk, verguld, blinkend, dicht [massief], wapen-, zwaar, buffel- [van buffelleer].

kolokwintappels

(*coloquinte-appelen*) bitter, laxerend, rond, sterk, gevaarlijk, boos [slecht], schadelijk.

kolos

(*colosse*) verheven, hovaardig, reusachtig, mirakel, groot, onnut, zeldzaam [merkwaardig], wonderbaar, vreemd, zeer hoog, vermaard, oud, reuzenpilaar, kunstig, antiek, grootgestaltig.

komedie

(*comédie*) poëts, fabels, stichtelijk, nieuw, blij, deemoedig, beweeglijk, bootsig [grappig], Terentiaans [van Terentius], genoeglijk, schimpig, stichtelijk, spottig, oud, Plautisch [van Plautus], antiek, middelbaar [middelmatig], koddig.

komeetster

[komeet] (*comeet-sterre*) rood, bloedig, gestaart, vlammen, ongelukkig, ruw, voorzeggend [voorspellend], schrikkelijk, gruwelijk, dreigend, vurig, vervaarlijk, stralend, gestraald [met stralen], brandend, klaar [helder], roodachtig, flikkerend, ijselijk.

Zo noemt men sterren die een bloedrode staart hebben. Alle kometen voorspellen gruwelijke dingen die moeilijk tegen te houden zijn.

koning

(*koninck*) machtig, hoogmoedig, opperst, mild, kloek, gezalfd, vermaard, scepterdragend, groot, gebiedend, versierd, heerlijk, statig, pompeus, krijgsheld, achtbaar, vroom [dapper], strijdbaar, victorieus, verwinend [overwinend], dreigend, trots, moedig, gescepter, onoverwinnelijk, gevreesd, godenkind, kroon dragend, triomferend, verschrikkelijk, eergierig [eierzuchtig], monarch, kostelijk [prachtig], wijs, gelukkig, ontemmelijk.

koninkrijk

(*koninckrijk*) werelds, bloeiend, rijk, machtig, monarchie, benijd, wijdstrekkend, edel, groot, vermaard, overvloedig.

kool

(*kole*) levend, zwart, brandend, ontstoken, rood, bernend [brandend], heet, vuur, geblazen, glinsterend, rokend [brandend], gedooft, verdoofd [uitdovend], turf-, hout-, bos-.

koolkoper

[kolenhandelaar] (*koolkooper*) zwart, lelijk, ongemanierd, onbeleefd.

koopmanschap

[koopwaar, handel] **of waar** (*coopmanschap ofte ware*) voortgezet [uitgestald], verkopelijk, voortgesteld [uitgestald], geboden, gemangeld [geruild], profijtelijk, vreemd, gesierd, willig, onwillig, gezocht, vervalst, trouw, uitgezocht, uitgeschoten, vers, kramers-, verscheiden, gevouwen, gewin gevend, opgetooid, ongepronkt, vervalst.

koopmanshandeling of koophandeling

(*koopmans handelinge, oft koophandelinghe*) groot, bezig, moeilijk, zwaar, lastig, ongemakkelijk, aardig, zorgelijk, excellent, arbeidig, periculeus, bekommerend, bekommerlijk, hinderlijk, schadelijk, kwellijk [lastig], zorgvuldig, arbeidig.

koord

(*coorde*) gedraaid, kabel, bindend, schippers-, geknoopt, streng [ineengedraaid touw], minderbroeders-, kempen [van hennep], basten [van boombast], verward, strik,

sterk, strop, stijf, krom, anker-, zak-, dubbel, drievoudig.

koorden

(*koorden*) gedraaid, bindend, scheeps-, geknoopt, strik, kempen [van hennep], verward, prangend, tuier- [paal-], sterk, stijf [stevig], anker-.

koordje of touwtje

(*koordeken oft touken*) snoer, gevlochten, tres, kwispel [kwast], plat, mond-, geschakeerd, gouden, dicht, vast, snoer, zilveren, hangend, gewrocht [kunstig gemaakt], zijden, gedraaid, geweven, doorstrikt, gesp, gemaakt, mooi, lang, dun.

koorkap

(*choorkappe*) heerlijk, gouden, kostelijk [kostbaar], eerbaar, geboord [met boord], gekapt [met een kap], prachtig, geborduurd, koninklijk, pauselijk, gedekt, bepareld.

koorts

(*cortse*) gedurig, brandend, heet, kwaad, overanderdaags [om de andere dag], bleek, pestig, sterk, besmettelijk, dodelijk, furieus, verslindend, bevend, koud, doodvervig [doodkleurig], wreed, zwaar, bitter, verborgen, schadelijk, derdedaags, vierde [derdedaags], oud, grimmend, onlijdelijk [onverdraaglijk], onverdraaglijk, mager, vermagerd, kwelijk [kwellend], traag, knagend, verdorrend, dagelijks, gevaarlijk, ongestadig, moeilijk, vurig, krachtig, sidderend.

kop

[laatkop, glastuig dat op de huid gezet werd om bloed af te nemen] (*koppe*) laat-, trekkend, gebuikt, glazen, klevend, gezet, hoorn, dubbel, bloedtrekkend, tinnen, hals-, pijnlijk, aangehecht, vlammen, ontstoken.

kop of drinkvat

(*kop ofte drinckvat*) wijn-, gulden [gouden], diep, lang, gebruikt, lachend, breed, schoon [mooi], zilveren, verguld, blinkend, geëmailleerd, hol, lieflijk, overdekt [met een deksel], hoog, gouden.

koper

(*koper*) blinkend, klaar [helder], klinkend, geel, schijnend, levend, glinsterend, verroest, krakend, krijselend [knarsend], knerselend, hard, blond, luidend, gensterend [fonkelend], Corinthisch, weerklinkend, aanlokkend.

koperrood

[een metaalsulfaat] (*copperroodt*) stinkend, asachtig, uit een mijn, sulferachtig, blauw, groen, Hongaars, Milaans.

kopie

(*copije*) geminuteerd [op schrift gebracht], dubbel, verdubbeld, herschreven, beklad, origineel, gecollationeerd, overlezen, getekend, geautoriseerd, doorstreept.

koppelaar

(*coppelaar*) loos [bedrieglijk], onbeschaamd, ongetrouw, gierig [hebzuchtig], kwellijk [lastig], belover, verzekeraar, oneerbaar, livreadrager, boos, bestreelder [vleier], lagenlegger [valstriklegger], meinedig, smekend [vleierend], solliciterend [trachtend te verleiden], huwelijkmaker, bijeenbrenger, wakker, behendig, gediensig, schoonspreker, dienstwillig.

koppeliersse

[koppelaarster] (*coppeliersse*) oud, gebaard [met een baard], makeliersse [makelaarster], onkuis, loos [bedrieglijk], vuil, smekend [vleierend], dronken, bedriegster, boos, hatelijk [verafschuwd], vals, klappei [babbelaarster], leugenersse [leugenares], nieuwtijdingbrengster, openbaar, overdraagster, gevaarlijk, oneer van de wereld, doortrapt.

koraal

(*corael*) vermiljoen, rood, getakt, roodvervig [roodkleurig], levend, oprecht [echt], vrij [uitgelezen].

korf

(*korf*) gevlochten, brem-, tenen, brood-, kers-, kaars-, biezen, bijen-, diep, oublie-, draf- [graanafval-], mout-, markt-, hijs-, vijg-, rozijn-, naai-, loterij-, viskorf, wijd, bloem-, appel-, bedel-, eng [nauw], rond, kabas [hengselmand], salade-, warmoes-.

korfmaatje of havermaatje

[maateenheid] (*corfmaetken oft havermaetken*) klein, rond, haver-, gemeten, strooien [van stro], diep.

koriander

(*coriander*) klein, dun, subtiel, fijn, borst- [voor de borst], zoet, gekonfijt.

kortelas

(*coutelas*) zie DEGEN.

korthed

(*cortheyt*) met luttele woorden, stadig [gestadig], vaardig, verkort, duister, laconisch [laconiek].

kortswijl of tijdkorting

[tijdverdrijf] (*cortswijle oft tijdkortinghe*) lustig, zorgeloos, vermakelijk, verlustigend, onkuis, eerbaar, oneerbaar, aangenaam, behaaglijk, edel, aardig, drukverdrijvend, zoet, mal, verheugend, bootsig [grappig], openbaar, dartel, brooddronken, verschrikkend [uitzinnig makend].

kostelijckheid

[weelde] (*kostelijckheyt*) overvloedig, heerlijk, hovaardig, groot, overdadig, onmatelijk, onmanierlijk [onbehoorlijk], banket, onnodig, blijkelijk [duidelijk], eergierig [eierzuchtig], teer, koninklijk, hoogmoedig, prinselijk, prachtig.

koude

(*coude*) bitter, verstijvend, verstijfd,

verkoudend, zwart van koude, ijzig, schadelijk, hard, knapperend, droevig, fel, winters, vorstig, verkleumd, slapend, stijvend, wreed, killend [verkillend], doordringend, onverdraaglijk, bleek, druipneuzig, kwaad, vochtig, hinderlijk, knipperend, gruwelijk, noorden-, onvruchtbaar, benauwend, regenachtig, vochtig, scherp, bijtend, sneeuwig, onlustig [onaangenaam], windisch, onbarmhartig, zuiden-, kwellijk [kwellend], mistig, snijdend, oostwindig, snel.

kousen of boksen

(*koussens ofte bocxens*) doorsneden [met splitten], lang, mooi, gewrocht [kunstig gemaakt], opgeblazen [bol gemaakt], gemaakt, wollen, gevuld, Duits, geboord [met boord], doorhakkeld [met splitten], gekoord [met een koord], opper-, neer-, flodder-, gestikt, linnen, gevoederd [gevoerd], gesnipperd [met splitjes], getrokken [bewerkt], gebreid, karsaaien [van karsaai, een wollen stof].

kouter

[ploegijzer] (*koutere*) van een ploeg, scherp, krom, snijdend, getand, stijf [stevig].

kouting

[het praten] (*koutinghe*) gekout of samenspreking, fabelachtig, vrolijk, schrikkelijk, gesierd, blij, lustig, gemeenzaam, besneden [ingetogen], spijtig [smadelijk], schimpig, drollig, bootsig [grappig], onderling, gestoord, gecoloreerd [gekleurd], verborgen [heimelijk], secreet [geheim], wijs, sententius [bondig], mal, eerlijk, oneerlijk, wijven-, klappeien- [babbelaarsters-], belachelijk [bespottend], kinder-.

kraag

(*craghe*) van hemd of mantel, aardig, gestikt, gesteven, gepareld, gefronst, mooi, recht, vrouwen-, geboord [met boord], geborduurd, gevouwen, hoog, omslaand, lustig, effen, wit, opgestreeld [opgetooid], juffrouwen-, gebiesd, borst-.

kraai

(*kraeye*) bont, zwart, snatersse [zij die snatert], gekapt [met een kap], voorzegster [voorspelster], ongelukkig, kwetterend, hees, behendig, oud, winters.

kraan

[vogel] (*kraen*) vriendelijk, hoogvliegend, Indisch, rover, lekker [kieskeurig], voorzichtig [vooruitziend], winters, voorzegger [voorspeller], wakend, reizend, luchtlievend, verslindend.

kracht

(*kracht, cracht*) geweldig, sterk, heftig, dreigend, stijf [sterk], zenuwen [spieren], groot, ruw, moedig, streng, haastig [snel], wonderbaar, wonderlijk, ongelooflijk, furieus, zwaar, bespringend, stoutmoedig, uitnemend, vurig, ijverig, reuzen-, machtig, onwederstaanlijk [onweerstaanbaar], worstelaars-, hoogmoedig, onoverwinnelijk, Samsons, groeiend, fortsig [krachtig], hernomen, strijdbaar, mannelijk, hijgend, vroom [dapper], volkomen, blij, Titanisch, oorlogs-, ontemmelijk, stijf, tempeestig [stormachtig], donderend, temmend, Hercules-, excellent, Davids, kloek, helden-, vurig, keizerlijk, mensen-, aandrijvend, doordringend. Zie SNELHEID.

krankheid

(*kranckheyt, cranckheyt*) zwak, ziekelijk, bevend, strunkelend [strompelend], bekommerlijk, teer, gezwakt, onmachtig, ellendig, ongevallijk [ongelukkig], oud, schuddend. Zie WEEDOM.

krans

(*crans*) groen, versierd, bloemen-, rozen-, mooi, rond, lustig, bloeiend, gekleurd, doorvlochten, geschakeerd, bebloemd, gemarmerd, bruids-, fraai, gekroond, lieflijk, gevlochten.

krediet

(*credit*) zie GELOOF.

kreeft

(*kreeft*) rood, kruipend, aarzelingsgaand [achteruitlopend], rivier-, zees [van de zee], veelvoetig, Rijns, scherpstekend.

krekel

(*krekel*) zingend, kikkend, haverachtig, struikachtig, kwalijkziend [slechtziend], korenbijter, klinkend, zomer-, schadelijk, zwart, veld-, huis-, kriekend, zorgeloos.

kreupele

(*kreupelen*) mismaakt, hinkend, troetelend [flemend], vulkanisch [van (de kreupele god) Vulcanus], waggelend, kromvoet, krombeen, korteknie, scheef, kortvoet, springend, mank, stompvoet, schuddend, Vulcanus' zoon, huppelend, steltendrager.

kriek

[kers] (*kriecke*) zoet, rood, zacht, zwart, rond, schoon [mooi], rijp, delicaat [smakelijk], lustig, amperachtig [zurig], blozend, murw [zacht], Spaans, bruin, kortgesteeld, geblutst.

krijgsman

(*krijghs-man*) oorlogs, stout [dapper], braaf [dapper], trots, vechter, Marskind, onversaagd, kloek, hoogmoedig, gewapend, opgerust [uitgerust], doodslager, geweldig, krijgend, wakker, dreigend, furieus, vrek [begerig], piekdragend, wreed, moedig, oorlogsgedruis, ongenadig, doorhakkeld [met splitten in zijn kleding], victorieus, vaardig,

onverwinnelijk, edel, gevreesd, onbarmhartig, sterk, ontemmelijk, hovaardig, recht, hups, bulderend, schermer, avontuurder, wakker, lichtmoedig, ongestuimd [onstuimig], moedwillig [gewelddadig].

krijgsrok

[harnas] (*krijghs-rock*) ijzeren [massief], dicht, lijfbewaarder, gouden, zwaar, gegraveerd, hard, schotvrij [bestand tegen schoten], geprobeerd [beproefd], vulkanisch [van Vulcanus], oorlogs-, gepolijst, verguld, zwart, gevoederd [gevoerd], schubachtig.

krijgsvroomheid

[dapperheid] (*krijghs vroomheyt*) zie VROMIGHEID.

krijt

(*krijt*) wit, rood, zacht, Engels, Luiks, steenachtig, meelachtig.

kristallijn

(*kristalijn*) blauw, blinkend, rein, glasachtig, zuiver, effen [glad], ijsachtig, wit, Indisch, glad, sneeuwig, bergs of 'de montaigne'.

kroes of beker

(*kroes ofte beker*) diep, gouden, duister, zilveren, plat, hoog, gevoet, breed, gedopt [met doppen versierd], verheven [hoog], gegraveerd.

krokodil

(*crocodile*) water-, Indisch, wenend, blode [laf], vervaard [angstig], gevaarlijk, dodelijk, Egyptisch, verschrikkelijk, groot, doodbrengend, inslokkend.

Zij worden vooral gevonden in de rivier de Nijl en in de Ganges in Egypte. De krokodil is eerst heel klein, en hij wordt uitgebroed uit een ei dat zo groot is als een ganzenei. Men zegt dat hij weent als hij een mens gaat opeten. Daarvandaan komt het spreekwoord dat men van een huichelaar die huilt terwijl hij geen gevoelens heeft, zegt: hij weent krokodillentranen. Het is een verschrikkelijk beest, en gruwelijk voor degenen die van hem wegvluchten. Daarentegen vlucht hij weg voor degenen die hem vervolgen.

krom mes

(*crom-mes*) dat de schoenmakers gebruiken, breed, gepunt, zoet van snede [gemakkelijk snijgend], zachtsnijgend, rond.

kroniek

(*cronijcke*) zie JAARBOEK.

kroniekschrijver of jaarboekschrijver

(*chronijck-schrijver* of *iaerboek-schrijver*) waarachtig, getrouw, geleerd, gedenkwaardig, jarig [jaar-], onderzoeker der oudheid, historielezer, welsprekend, studieuze, schoonspreker.

kroon

(*croone*) edel, gouden, koninklijk, gebogen, rond, lauwer-, groen, keizerlijk, kostelijk [kostbaar], rijk, parel-, victorie-, gedraaid, gewrongen [gedraaid], omgebogen, waardig, triomfant, dierbaar [kostbaar], open, gesteend [met edelstenen bezet], konings-, hertogen-, vermaard, eerwaardig, geleerd.

kruid

(*kruydt*) groeizaam, zoet, teer, groen, groenachtig, roodachtig, slecht [eenvoudig], krachtig, zacht, effen [glad], gepareld, verslenst [verwelkt], bitter, van een dag, sterk, de eer van het veld, serpentijns- [slangen-], schadelijk, groeiend, geschakeerd, gekruld, riekend [geurig], venijnig [giftig], vers, dun, gebloemd [bloemdragend], bloeiend, veld-, schoon [mooi], groenend, moes-, geverfd [gekleurd], lachend, voorjarig [lente-], gezond, zoetachtig, bedauwd, medicinaal, doof [dor], onnut, boos, verplant, verstikt, wild, hergroeiend, mals, zonderling [bijzonder], vruchtbaar, blauw, lustig, lieflijk, onvruchtbaar, vaal, spade [laat], smakelijk, vochtig, kruidje, kruidelijc, lief, ratten-, katten-.

kruik

(*kruycke*) water-, gebuikt, groot, broos, stenen, dik, rond, gapend, wijn-, korthalzig, wijd, hoog, geoord [met oren], azijn-, olie-, bier-.

kruim

[kruimel] (*kruyme*) morzel [kruimel], klein, dun, brood-, gemorzeld, hard, vallend, geworpen, afgebroken, wittebrood-.

kruis

(*cruys*, *kruys*) heilig, verheven, wegwijzend, victorieus, geheiligd, gebenedijd [gezegend], gezegend, gelukkig, zalig, christusdragend.

kruisstraat

[kruispunt, viersprong] (*cruysstrate*) gekruist, twijfelachtig, dwaal-, dool-, breed, tweespitsig, gegaffeld, vierhoeks, gemeen [openbaar], wijd, verleidend.

kudde

(*kudde*) krielend [krioelend], ontelrijk, gemeente [gemeenschappelijk bezit], vergaderd [verzameld], dicht, vis-, groot, sterk, overvloedig, bijeengebracht, dwalend, geweld, schaaps-, varkens-, ossen-, koeien-, eenden-, geiten-, hinden-, ganzen-, herten-, bokken-.

kuil

(*kuył*) stil, duister, donker, woest, rotsachtig, lommerachtig, ijselijk, onbewoond, eenzaam, diep, mosachtig, vochtig, beschimmeld, open, tweeholig, droevig, verborgen, kelderachtig, groen, geverfd [gekleurd], bemost, verzwegen [geheim], vuil, gegraveerd, bergachtig, nat, verschrikkelijk, weergalmend, ondergraven, rokend [dampend], ver-

vaarlijk, krom, afgrijselijk, onbewoonlijk, hol, verduft [benauwd], stinkend, koud, wildernis, rottend, slijkachtig, zorgelijk [gevaarlijk], wonderlijk, leeuwen-.

kuip

(*kuype*) diep, wijn-, wijd, gapend, rond, open, gebonden, gereept [met een band erom], bad-, pers-, was-, vlees-, verf-, brouw-, melk-, boter-, dicht, ondiep.

kuiper

(*kuyper*) bezig, arbeidig, dronkaard, vroeg-op, naarstig, kelderkuiper, behendig, sterk, kloppend, geruchtmakend.

kunst

(*konste*) eerbaar, muziek-, vermaard, subtiel, spitsvinding [spitsvondigheid], goddelijk, kunstig, bearbeit, geleerd, zonderling [bijzonder], studieuze, bedrieglijk, behendig, edel, natuurdochter, diepzinnig, Jupiters dochter, overallopand, arbeidig, versierd, duister, curieus [zorgvuldig, merkwaardig], profijtelijk, eerwaardig, wonderbaar.

kunstenaar of ambachtsman

(*konstenaar oft ambachts-man*) geestig [begaafd], ervaren, arbeidig, beroemer [pocher], behendig, klappaard [kletser], versierder, handwerker, snoed, ongeacht, meester, scherpzinnig, kloek, wakker, vinder [bedenker], vroegopstaander, doend.

Kureten

(*Curetes*) Frygianen, uitzinnig, oud, gewapend, springend, furieus, Kretianen, dul [dol].

Cybele, de moeder van Jupiter, bracht hem na zijn geboorte naar Kreta, en vertrouwde hem toe aan de Kureten (zo heten de bewoners van dat land), opdat Saturnus hem niet opat. Deze Kureten verborgen hem in een hol onder de grond en dansten daar gewapend omheen, waarbij ze schreeuwden en met hun schilden lawaai maakten opdat Saturnus het kind niet zou horen huilen.

kurk

(*corck*) licht, pantoffels, zwart, geschorst [met schors], vissers-, gegaat [met gaten], dik, drijvend.

kus

(*cus*) vriendelijk, lieflijk, liefde-, ootmoedig, duiven-, smakelijk, minnelijk [innig], zoet, suiker-, vochtig, wellustig, begeerlijk, innig, kinderlijk, blij, hoeren-, verdubbeld, scheid- [afscheids-], adieu-, gunstig, troetelend, stijf [krachtig], aandringend, rodend [rood wordend], dieren-, minne-, stom

[woordeloos], smekend [aanlokkend], gestolen, drogend, hard, klapperend, geroofd, beleefd, gemanierd [beschaafd], juffrouwen-, beschaamd [verlegen], aanlokkend, vrouwen-, troostelijk, amoureuus, zacht, stijf [krachtig], begijnen-, bittermondig, lachend.

kussen

(*kussen*) zit-, zacht, gepluimd [met veren], zoet, wit, oor-, vierkant, hard, pronk, vlokken-, kaf-, lijn-[linnen-], hals-.

kwaadheid

[slechtheid] (*quaetheyt*) schandelijk, groot, vilein, gruwelijk, onmatig, onmanierlijk [onbehoorlijk], ongeoorloofd, ongeschikt [onbehoorlijk], onbedacht [ondoordacht], ijselijk, wreed, stout [brutaal], vreemd, straffelijk [streng], bloedig, ongelukkig, schadelijk, voornemelijk [opmerkelijk], afgrijselijk, ongelovig.

kwab

[kwabaal] (*quabbe*) vis, slibberachtig [glibberig], lelijk, geplakt [gevlekt], bruin, lekker.

kwakkel

[kwartel] (*quackele*) onhandelijk [onhandelbaar], doorvliegend, hittig, vreemd, bot.

De kwartel is een kleine vogel; hij vliegt in ons land niet erg hoog, maar dicht bij de grond. Hij is zeer belust op groen koren en tarwe.

kwakzalver

(*quackzalver*) snateraar, stoffer [bluffer], klappaard [kletser], bedrieglijk, subtiel, zot, bedrieger, spotter, gekkenverleider, stuitvos [druktemaker, bluffer], voszwanser [vleier], bootser [die de schijn geeft een eigenschap te bezitten die hij niet heeft], verachtelijk, versmadelijk, guichelaar [bezweerder].

kwecappel of kweepeer

(*queappel ofte peire*) gebaard [met een baard], geel, zuur, riekend [geurig], wild, appelachtig, gekatoend.

kwelling of kwellinge

(*quellinghe ofte quellagie*) groot, zwaar, bitter, droevig, smartig, wreed, hard, droef, versmadelijk, verdrietelijk, jammerlijk, onverdraaglijk, deerlijk, dodelijk, vermoeiend, moeilijk, werelds, beklagelijk, ziekelijk, lichamelijk, dagelijks, straffelijk [streng], geestelijk, heftig, krachtig, gedurig, kwelling, zorgvuldig [kommervol], kwelend [lijdend], verdrietig, verdorrend, knagend, onontviedelijk, dodelijk, hatelijk [verafschuwd], prikkelend.

kwestie of zware

[moeilijke] **vraag** (*questie ofte sware vraghe*) duister, verward, twijfelachtig, verborgen, verhinderlijk, subtiel, curieus [wonderlijk], omwimpeld, scrupuleus, van importantie, van waarde, arbeidig, dwars, zorgelijk, ongemakkelijk, periculeus, kort,

spitsvinding [spitsvondigheid], diepzinnig.

kwikzilver

(*quickzilver*) subtiel, wit, geresolveerd [opgelost], mijn-, roerend [beweeglijk], bewegend, doordringend, zuiver, periculeus, lopend [vloeiend], goudsvriend, onstil.

Kwikzilver lijkt veel op zilver, maar het staat nooit stil: het is vloeibaar als water. Er zijn twee soorten van, het ene zuiver, het andere niet. Het zuivere wordt in de metaalmijnen gevonden, het onzuivere in vermiljoen. Het is de vriend van het goud, omdat alle andere metalen erop drijven en het goud erin zinkt. Ten slotte is het vergiftig om te drinken omdat het gewicht ervan de menselijke ingewanden verstoort.

kwispel

[kwast] (*quispel*) spreng-, bespreng-, gedraaid, lang, dicht, reinigend, raag-, hangend, zwaar, heerlijk, zijden, gekleurd.

kwistgoed

[verkwisting, verkwister van goederen] **of** **gilde** [gildebrouwer, zwierder] (*quistgoedt ofte ghilde*) brooddronken, mal, blind, wellustig, leeggaand [nietsdoend], jong, bordeelbrok, licht, vrij, verlaten, wittebroodskind [bedorven kind], stout [vermetel], vrijsprekend, jeugdig, onbeleefd, onbeschaamd, verloren, schavuitachtig, mild [vrijgevig], gulzig, goedverteerder, werelds, trots, verkwister, overvloedig, onverlaten [slecht], onverlatene, zondig, slampamper, zot, danser, luxurieuze [wulps], kinds, versnoeier [versnoeper], vrouwachtig.

kwitantie

(*quitantie*) vrij, liquide, getekend, mondelijk, schepen-, geschreven, onderschreven, notariaal.

L.

laadpoeder

[kruit] (*laetpoeder*) vlamvend, vuurgevend, dun, poederachtig, zwart, subtiel, gegraand [korrelig], fijn, ras, gevaarlijk.

laarsjes

(*leerskens*) dun, Spaans-leren, mooi, doorsneden [gekerfd], gepikeerd [gestikt], slecht [eenvoudig].

laarzen

(*leersen*) wijd, gegespt, bekwaam [netjes], welpassend, gevet, leren, vissers-, ruiters-.

lachen

(*lachen*) vriendelijk, amoureuus, aanlokkend, zoet, zot, mal, vrolijk, aangenaam, suikerzoet, smekend [aanlokkend], Sardonisch, gracieus, onmatig, toverig, verzoet, blij, schoon [mooi], godendranks, bootsig [grappig], bijtend, betoverd, tranend, spots, onmanierlijk [onbehoorlijk], minnelijk [vriendschappelijk], bedrieglijk, geveinsd, knorrend.

Lachesis

(*Lachesis*) zie PARCAE.

laching

[gelach] (*lachinge*) blij, schetterend, lang, spots, schreeuwend, luid, groot, in de hand slaand, volks, aardig, bevend, ongemanierd, onmatig, overvloedig, kloppig [hortend], grinnikend.

ladder of leer

(*ladder ofte leere*) afdalend, lang, hoog, hoogreikend, brand-, gesport, recht, stijf [stevig], zwaar, sterk.

Laïs

(*Laïs*) Corinthisch, trots, vermaard, schoon [mooi], onkuis, dier [duur], kostelijk [kostbaar], hovaardig, wellustig.

Dit was de beroemdste hoer [hetaere] die binnen Corinthe woonde. Omwille van haar schoonheid zijn de rijksten van Griekenland naar haar toe gekomen, maar zij ontving alleen degenen die haar gaven wat zij verlangde, vandaar het spreekwoord: 'Niet iedereen kan het zich veroorloven naar Corinthe te gaan' [Horatius: Non cuivis homini contingit adire Corinthum.] Demosthenes, die van de uitzonderlijke schoonheid van deze hoer had gehoord, ging naar Corinthe. Maar toen Laïs van hem 10.000 drachmen verlangde om een nacht bij haar te slapen, antwoordde hij: 'Ik koop geen spijt voor 10.000 drachmen.'

lakei

(*lackey*) naarstig, gevleugeld, gediensig, klappend [kletsend], spotter, voorderlijk [behulpzaam], gekleurd, volgend, livredrager, opgeschorst [met opgeschorte kleren], toegerust, schalk [schurkachtig], guitachtig [schurkachtig], licht, vaardig, lopend, sterk, wakker, wulps, brooddronken, lichtvaardig [licht in zijn bewegingen].

laken

(*laken*) wollen, geweven, gevold, nut [nuttig], geschoren, huismans-, gevefd [gekleurd], geperst, nodig, scharlaken, gekleurd, profijtelijk, Engels, ongevefd, bereid, ruw, ongevold.

lam of lammetje

(*lam oft lammeken*) zoet, mal, speelachtig, vet, woldragend, melkzuigend, teer, vreesachtig, blatend, gekruld, blo [weerloos], gehoornd, zwak, zwakjes, jong, stotend, vrolijk, slecht [glad van vel], springend, teertjes, lekker.

lamp of lichtvat

(*lampe ofte licht-vat*) lichtend, klaar [helder], nacht-, kristallijn, schoon [mooi], vuur, blinkend, stralend, rokend, verlichtend, geolied, schijnend, vlamvend, bevend, hangend, aarden [aardewerken], tinnen, koperen, driebeekig.

lampraasje

[lampreitje, konijntje] (*lampraesken*) teer, jong, delicaat [smakelijk], aard-, duin-, wild.

lamprei

(*lamproye*) blauwachtig, slibberachtig [glibberig], glad, lang, gegaat [met gaten], negenogig, fistelachtig, slijmachtig, voorjarig [lente-], geplakt [gekleet], slijkerig, klevend, zee-egel, lekker, visachtig.

Deze vis houdt zich op in de zee en in de rivieren, want in de lente komt hij in de rivieren om zijn kuit te schieten, en daarna keert hij terug naar zee. Hem worden vele namen gegeven. Hij leeft hoogstens twee jaar en voedt zich met water en slijk. Nadat hij zijn kuit heeft geschoten, wordt hij mager en sterft hij langzamerhand. Soms kleeft hij zich zo vast aan schepen of tegen rotsen dat het onmogelijk is hem los te trekken, en daarom noemen sommigen hem zeebloedzuiger.

lancie

[lans] (*lancie*) oorlogs-, lang, stijf [stevig], moorders-, daverend [trillend], dreigend, gelukkig, ongelukkig, sterk, wreed, wreekster, recht, geschaafd, beslagen, scherp, gepunt, dood, victorie-, bevend [trillend], krijgs-.

lanciedrager of lansir

[lansdrager] (*lancidragher ofte lancier*) stekend, scherp, gewapend, staand, steeg [weerbarstig], vast, stadhoudend.

landschap

[streek, gewest] (*landtschap*) groen, schoon [mooi], plat, geschilderd, lustig, veld-, vermakelijk, effen [vlak], recreatief, verlustigend, fraai, geheuveld, bosachtig, vruchtbaar, bergachtig, valleiachtig, waterachtig, moeras-, weltierig [vruchtbaar].

lantaarn

(*lanteerne*) lichtend. Zie FAKKEL.

Laomedon

(*Laomedon*) Trojaan, meinedig, bedrieger, Ideaans [van de berg de Ida bij Troje], bedriegachtig, uitstrijker [bedrieger]. *Koning van Troje, vader van Priamus. Toen hij weigerde de goden Neptunus en Apollo hun loon te betalen voor hun hulp bij de bouw van de stad Troje, werden zij zo vertoornd dat Apollo hem de pest zond, terwijl Neptunus de zee zo hoog liet komen dat hij tot in de stad stroomde. Waarzeggings voorspelden dat dit alleen goedgemaakt kon worden als de burgers ieder jaar een maagd offerden om door een zeemonster verslonden te worden. Dit deden ze, en het lot viel toen op de dochter van deze Laomedon. Hercules kwam langs en hoorde haar kermen en schreien, en hij verloor haar niet alleen, maar doodde ook het zeemonster. Als beloning bood Laomedon hem dertig paarden aan, maar Hercules bedankte en zei dat hij die in ontvangst zou nemen als hij terugkwam van zijn tocht om het Gulden Vlies te halen. Maar toen hij terugkwam, weigerde Laomedon om ze aan hem te geven, waardoor Hercules zo vertoornd werd dat hij de stad Troje verwoestte.*

lap

(*lap*) oud, schoen-, vod, vuil, kwaad, versleten, schuur-, ontnaad [losgetornd], verlapt [haveloos], onnut, laken, linnen, verscheurd, gebroken.

last

(*last*) juk, zwaar, hard, geladen [beladen], onverdraaglijk, moeilijk, kwellijk [kwellend], zwaarst, getrouw, onlijdelijk [onverdraaglijk], bekommerd, ondraaglijk, vol, hatelijk [verafschuwd], slaafs, krommend, bedroevend, genadig, afgeleid [afgelegd], ootmoedig, ongenadig, onlieflijk, tirannisch, faraonisch [van farao's].

laster

(*laster*) schadelijk, versmadelijk, eernemend, schimpig, oneerbaar, faamrovend, verwijtachtig, nijdig [vijandig], verachtelijk, begerig, onverdiend, vals, achterklappig, versierd [verzonnen].

Latona

(*Latona*) schoon [mooi], Titanisch, vruchtbaar, jong, vriendelijk, aangenaam.

Was de dochter van de Titaan Coeus. Zij werd door Jupiter bemind en hij kreeg bij haar tegelijkertijd Apollo en Diana. Hierdoor werd Juno jaloez: zij zond haar de slang Python, die niet afliet haar te achtervolgen, totdat zij bij haar zuster Asteria op het eiland Ortygia kwam, dat later Delos werd genaamd. Apollo ging erheen en doodde de slang.

latuw

[sla] (*latouwe*) zacht, mals, teer, gekruld, lekker, groen, koud, kabuis-, krop, dicht, gesloten, vers, verslenst [verlept], geel.

De latuw is het bekendste tuinkruid, en ook het beste, doordat geen ander kruid beter bloed maakt. Het is goed voor de maag, het reinigt de buik en maakt melk, en gekookt is het voedingsrijker.

lauwerboom

[laurierboom] (*lauwerboom*) groen, gebladerd, profetisch, gewijd, triomfant, onsterfelijk, verwinner
[overwinnaar], Thessaliaans, edel, geleerd, groenend, lof der geleerden, riekend [geurig], Phoebus'
tak,

dicht [massief], vreedzaam, krakend, altijdgroen, Parnassisch, gebladerd, geschoren, gekroond, de eer van de overwinner, Phoebeaans.

De laurierboom is altijd groen en heeft de eigenschap dat wanneer men een lauriertak in een bezaaid veld plant, al de korenbrand [een ziekte] zich op zijn takken verzamelt, en het koren bevrijd wordt van dit kwaad. De Romeinen droegen hem als teken van blijdschap en overwinning en hij is de vastgestelde beloning die de Muzen hun liefhebbers geven. De bliksem slaat niet in de laurierboom, behalve als teken van toekomstig groot ongeluk. Ja, men is er zelfs zeker van dat een huis waarin laurier is, niet beschadigd zal worden door de bliksem.

laweit

[muziekuitvoering] **of vermaking** [plezier] (*laweyt ofte vermakinghe*) lieflijk, morgenstondig, zoet, verwekkend [opwekkend], blij, gematigd, lustig, bruilofts-, lachend, speelluidens [van muzikanten], edel, muzikaal, trommend.

Leda

(*Leda*) schoon [mooi], vruchtbaar, Grieks, Spartaans.

Zij was de dochter van Thestius en vrouw van Tyndareüs, koning van Laconië. Jupiter beminde haar zozeer dat hij zich in een zwaan veranderde om gemeenschap met haar te hebben. Daarvan baarde zij vervolgens twee eieren, uit het ene werden Pollux en Helena geboren, uit het andere Castor en Clytaemnestra.

leden

(*leden*) lichamelijk, krachtig, sterk, machtig, arbeidig, welgemaakt, geveesd, delicaat, teder [breekbaar], kwelend [lijdend], machthebbend, zwak, onmachtig, lam, schoon [mooi], zwaar, plomp, ziekelijk, vol, bogend [buigzaam], oud, vervallen, gekromd, menselijk, fraai, mannelijk, natuurlijk.

ledigheid

(*ledicheyt*) zacht, lui, duivels oorkussen, onachtzaam, traag, slaperig, zondenvoedster, langzaam, ongelukkig, zoet, vuil, smekend [flemend], schandelijk, onkuis, nietdoend, zondares, kwelend [lijdend], bedroefd, zondenmoeder, bedroevend, treurig, blode [laf], lanterfantig, kleinmoedig, luizig, kwaadradend, verderfelijk.

leedwezen

(*leetwesen*) mishagend, betraand, beschreid, smartig, hart-, dodelijk, droevig, kwellijk [kwelend], verdrietig, zorgvuldig [kommervol], gepassied [gepijnigd], moeilijk, lang, deerlijk, zuchtend, bleek, klaaglijk, schreiend, begeerd, penitentie, boetvaardig, snijdend, hatelijk [verafschuwd], ellendig, verzuchtend, hartelijk, hikkend, geweldig, bedwongen.

leegte

(*leeghde*) diep, ootmoedig, holachtig, putachtig, duister, hels [onderwerelds], oneindelijk [oneindig], verworpen [onaanzienlijk].

leem

(*leem*) kleiachtig, handelrijk [handelbaar], vochtig, zacht, drijfachtig [geneigd weg te drijven], sterk, vet, dor, deegachtig, lijmachtig, gekneed, pottenbakkers-, mergachtig, gearbeid [bewerkt], klevend, leemplakkers- [leemwerkers-], plakachtig.

leen

[*leuning*] (*lene*) vast, onderhoudend, gestaakt [met staken gestut], tegenhoudend, behulpelijk, onderzet [onderstut], voornaamst, bestandig [behulpzaam], sterk, krom, gebuigd, geschraagd, welgevoegd, schraagachtig, geschoord, hoog, welgezet, stijf [stevig].

leenman

(*leenman*) edel, heers [trots, als een heer], rijk, eerbaar, redelijk.

leerjongen

(*leer-jonghen*) jong, nieuw, onwetend, slecht [eenvoudig], onverstandig, bot, vlijtig, plomp, stuur [stuurs], gewillig, zorgeloos.

leeuw

(*leeu*) beestenkonink, edel, Afrikaans, wreed, furieus, stinkend, schurftig, tragisch, brullend, briesend, ros, ongetemd, ontemmelijk, spitsharig [ruigharig], inslokkend, stout [driest], ongeduldig, moedig, wild, onmenselijk, onbarmhartig, dierenprins, bulderend, trotsig, verwinnend [overwinnend], verslindend, verward, hersenloos, korzel [korzelig, opvliegend], hoogmoedig, tierend, stoutmoedig, vervaarlijk, machtig, gruwelijk, Libisch, hijgend, vollijvig [stevig], gekruld, roodachtig, hovaardig, grimmend, onkuis, vreselijk, vlamogig, wakker, ras [snel], onhandelrijk [onhandelbaar], groot, geweldig, woest, vergramd, rochelend, hittig.

Men vindt twee soorten leeuwen, sommige zijn goed gevormd en kort van lijf, de manen gekruld. Deze zijn veel laffer dan degene die lang, glad en ongekruld haar hebben, want deze laatste houden geen rekening met hun lijf. Aristoteles zegt dat de leeuwin vijf jongen werpt in haar eerste worp, en alle jaren daarna één jong minder, totdat ze er maar één heeft. Dan houdt ze op en krijgt geen jongen meer. De jongen lijken eerst een klein stukje vlees en zijn niet groter dan

een wezeltje, en zij bewegen niet voordat ze twee maanden oud zijn en ze lopen bijna niet totdat ze zes maanden zijn. Sommigen hebben geschreven dat men vuur uit een leeuw kan slaan zoals uit een steen, zo heet is hij van nature. Daardoor komt het dat hij, wanneer hij in woede is ontstoken, zo razend en verhit wordt dat hij ervan sterft. Om hem angst aan te jagen gebruikt men een rad of wiel van een wagen of van een kar, want hoe dapper dit dier ook is, toch is hij bang voor het draaien van een wiel. Hij is ook bang voor hanen, die met hun veren en sporen klaarstaan om te strijden, en hij is nog banger voor het hanengekraai, maar bovenal vreest hij het vuur.

leeuwerikvogel

[leeuwerik] (*leeuwerckvoghel*) schetterer, lieflijk, gekamd [met een kam, kuifje], dartel, lustig, blij, lentevogel, kwakertje, springer, gekopt, zoet, edel, wakker, vrolijk, vroeg, lucht, hoogvliegend, klimmer, teer, zomertrompetter.

Deze vogel maakt van nature graag de vroege dageraad mee en voelt graag de dauw op zijn vleugels, waarmee hij langs de aarde strijkt. Bij de eerste stralen van de zon begeeft hij zich in de lucht, steeds hoger en hoger vliegend. De mannetjes zingen heel goed en zijn de eerste die ons de zomer verkondigen.

lee vlas

[hoeveelheid vlas die men tegelijkertijd hekelt] (*le-vlas*) zacht, gemoeiig [zacht], bruin, kempen [van hennep], gedraaid, licht, gebeukt, gezwingeld, huishouders, gehekeld, slecht, wit, stuivend, Vlaams, Litouws, oosters, hellig [licht].

leger of heerleger

(*legher ofte heyrlegher*) gewapend, oorlogs-, sterk, opgericht [opgericht], machtig, strijdbaar, verschrikkelijk, vreselijk, furieus, dreigend, gruwelijk, schadelijk, vurig, geschikt [geordend], krielend [krioelend], trots, verdervend, geschikt, oorlog, schuddend, gesteld, ontdekt [onbedekt], ijselijk, nedergeslagen, getent [met tenten], verdoend [vernielend], ongeordineerd [ongeordend].

legpenningen of leggeld

[emolumenten] (*leggh-penninghen ofte leggh-ghelt*) een som, tellend, geel, rood, koperen, blikken, gedrukt, rond, reken, kantoor.

lei of schalie

(*leye ofte schalie*) zwart, fijn, effen [glad], glad, blauw, geweerd [verweerd], Luiks, oosters.

leidsman

(*leydtsman*) wijs, ervaren, kloek, stout [dapper], eerst, zorgvuldig, generaal [algemeen], algemeen, voorzichtig [wijs], wegwijzer, voornaamst, geautoriseerd, dansleidend, voorganger, zeker, verzekerd, regeerder, trouw, wijzend, geleidend, thuisbrengend.

lekker of lekkertong

[lekkerbek] (*lacker ofte lacker-tonghe*) delicaat, slokkend, likspit [die het spit aflikt], schotellikker, teljoorlikker [bordenlikker], keukenbewaarder [keukenbewaker], slikbrok [lekker hapje], snuffend, snuffelschapraai [die door de etenskasten snuffelt].

lelie

(*lelie*) wit, zilverachtig, bloeiend, gespeend [met knoppen], schoon [mooi], bleek, gekleurd, open, lachend, voorjarig [lente-], gesierd, groeiend, koninklijk, wittend, geschilderd [heel mooi], roodachtig, groenend, groeiend, hooggestangd [hoog op de stengel], zoet, welriekend.

Geen enkele bloem in de tuin groeit zo hoog als de lelie, want soms is haar stengel meer dan drie el hoog. Zij hangt aan een teer halsje dat niet sterk genoeg is om zo'n hoofd te dragen. Haar witheid gaat alle witheden te boven, en ook is er geen plant die zich meer vermeerdert dan de lelie, want één worteltje brengt meer dan vijftig bolletjes voort.

lelijkheid

[mismaaktheid] (*leelijckheyt*) zie MISMAAKTHEID.

lelijkheid

[monster] (*leelijckheyt*) gruwelijk, mismaakt, vuil, onaardig [lelijk], wonderlijk. Zie MONSTER.

lemmer

[lemmet] (*lemmere*) Spaans, snijdend, verstaald, schoon [mooi], dreigend, krijgs-, sterk, puntig, getemperd [goed bewerkt], blinkend, kostelijk [kostbaar], moorders-, geslepen, geschaard.

lendenen

(*lendenen*) sterk, stijf [stevig], graveelachtig [met nier- of blaasstenen], warm, lastdragend, kreupel, zwak. Zie LEDEN.

lente

(*lenten*) nieuwe tijd, zoet, groen, lieflijk, lustig, blij, verblijdend, aardig, lachend, vermakelijk, aangenaam, verzoet, schoon [mooi], krachtig, groeiend, verlustigend, bloeiend, gezond, vochtig, smekend [aanlokkend], getemperd [zacht], goedertieren, behaaglijk, heuglijk, verheugend, verheuglijk, vochtig, kort, delicaat, jong, vriendelijk, groenend, verlustigend, getophaard [met haar op de kruin], nevelachtig, dauwachtig, waterachtig, voortgaand, vernieuwend, voorjarig [lente-].

lessenaar

(*lessenaar*) hoog, boekdragend, studiebewaarder [studiebewaker], klein, studieus, verheven, bekleed, uitstekend, dragelijk [draagbaar].

lethargie

(*Letargia*) vergetelijk [die doet vergeten], slaperig, slaapachtig, slapend, koud, vochtig, slaperigmakend, fluimachtig, uitzinnig, zwaar, ledig, vakerig [slaperig], verstijfd.

Door deze ziekte verliest de patiënt zijn herinnering aan dingen uit het verleden, hij slaapt moeilijk en zijn geest verandert.

Lethe

(*Lethe*) hels [onderwerelds], vergetelachtig [vergeting brengend], vredelijk, vreedzaam, vredig, in het slapen, gruwelijk, ellendig, droevig, wreed, vakerig [slaperig], kermend, bloedig, onvoorzichtig, ongestadig, licht, ongelukkig, gemeen [algemeen], donker, duister, zwart, slapend.

Als men de dichters kan geloven is dit een rivier die uit de onderwereld komt; het water ervan doet de herinnering verliezen aan alles wat men ooit in deze wereld gedaan heeft. Ook gebruikt men meestal dit woord voor de dood.

letters of boekstaven

(*letteren ofte boeckstaven*) A.B.C. geformeerd [in alfabetische volgorde], gedrukt, geschreven, kapitaal, gemeen [gewoon], rond, lopend, staand, liggend, cursief, mediaan, augustijn, Romeins, Italiaans.

leugen

(*leughen ofte loghene*) leugenachtig, ijdel, gevonden [bedacht], lustig, fabelachtig, versierd [verzonnen], vermakelijk, onnut, lichtvaardig, beuzelachtig, klappernij [geklets], loos [doortrapt], schalk [schurkachtig], spot, zot, vliegend, diefs, rabauws, bootsachtig [grappig], guichelaars- [kunstenmakers-], kluchtig, genoeglijk.

leven

(*leven*) katijvig [ellendig], ongeregeld, slibberig, vergankelijk, kort, ongevallig [rampspoedig], afgepaald [begrensd], verdrietelijk, blij, beschaduwd, lang, sober, ellendig, smekend [vriendelijk bejegenend], verlengd, eerzaam, bij- [beleven], zeldzaam [merkwaardig], -tocht [leeftocht], burgerlijk, boers, delicaat, vlijtig, zorgvuldig, naarstig, pijnlijk, zwaarmoedig, onnozel [onschuldig], wellustig, ongeschikt [ongeregeld], eeuwig, tijdelijk, aandachtig, onlustig [onaangenaam], sober, verlaten, overgegeven [buitensporig], arm, streng, goed, kwaad, dagelijks, doende, gelukkig, ongelukkig, zwak, onwederroepelijk, dwalend, bedrieglijk, haastig, ongestadig, sterfelijk, droef, onzeker, treurig, kwelend [lijdend], wegvliegend, teer, gevangen, werelds, zorgvuldig [kommervol], onvast, klaaglijk, vliedend [voorbijgaand], blind, arbeidend, behaaglijk, bekommerlijk.

lever

(*lever*) heet, begeerlijk [begerig], ziedend, aderenootsprong, liefhebbend, verstopt, verdorven [bedorven], wit.

leverkruid of zilverkruid

(*leverkruid ofte zilverkruid*) witachtig, haarachtig, bitter, bleekachtig, schoon [mooi].

lezer

(*lezer*) goedwillig, studieuze, toehorend, geleerd, wakker, wakend, vriend, vreedzaam, onpartijdig, goedertieren, curieus [zorgvuldig], deugdzaam, kunstlievend, godvruchtig, waarheidbeminnend.

Libanon

(*Libanus*) een berg, riekend [geurig], Fenicisch, sneeuwig, kaal, Syrisch, saffraan-, dennenboom-, behuist, cederdragend.

Het gebergte de Libanon scheidt Fenicië van Galilea, het heeft een bos met zeer hoge bomen dat ook Libanon genoemd wordt, met vele dennen, pijnbomen, ceders en andere kostbare bomen in overvloed; daarvan zijn de schitterendste gebouwen in Judea gebouwd. Dit gebergte begint achter Tyrus, strekt zich uit tot aan Damascus, en is zo hoog dat er altijd sneeuw op ligt, zelfs brengt men de sneeuw vandaar naar Tyrus om de dranken in de zomer te koelen.

libertijnen of vrijgeesten

(*libertijnen ofte vrijgeesten*) vrouwachtig, vleeselijk, naturalisten, godsverachters, epicuralisten, wellustig, onkuis, schandelijk, zondaars, onbeschaamd, vuil.

Libië

(*Libyen*) Afrikaans, wild, ziedend [kokend], monsterachtig, onvruchtbaar, dor, brandend, zandig, droog, zwart.

Wordt ook Afrika genoemd en ontleent zijn naam naar men meent aan Libs, de koning van Mauretanië, die dit land overviel en onderwierp. Het is een groot land dat brandt van de hitte. Het is zeer zandig en er wonen vele volkeren in die een wild leven leiden en meestal onder de blauwe hemel wonen.

lichaam

(*lichaem*) aards, menselijk, misvallig [gebrekig], vergankelijk, teer, ongevallig [ellendig], zwak, de kerker des geestes, zielskerker, poezelig, hemels, ijdel, ziekelijk, wor-

menzak, madenzak, as, vleselijk, aardachtig, infect [besmet], schoon [mooi], wellustig, broos, sterfelijk, geproportioneerd, zenuwachtig [pezig], vast, dik, ruw, harig, zwaar, vergaderd [bijeengebracht], vleesachtig, handelrijk [handelbaar], tastelijk [tastbaar], plomp, bot, krank, bloedig, grof, der zielen graf, ongezond, gevoelig, roerlijk [beweeglijk], beweeglijk, wanschapen.

licht

(*licht*) lustig, klaar [helder], stralend, schoon [mooi], glinsterend, nacht-, kaars-, toorts-, ogen, vlammend, lampen-, vuur-, geel, groot, vlakkend [flikkerend], helder, schietend, luchtig, pek-, brandend, levendig, doordringend, olie-, hemels, zuiver, rokend, blikkend [blinkend], blinkend, sterren-, rein, wit, verlichtend, zon-, zwierend, zwermend [dwalend], heilzaam, verblijdend, flonkerfakkels.

lied

(*liedt*) zie MUZIEK.

lief

[geliefde] (*lief*) schoon [mooi], harts-, bemind, waard [dierbaar], vriendelijk, zoet, beleefd, gemanierd [beschaafd], eerbaar, secreet [geheim], getrouw, volkomen, halveziel, welbemind, uitverkoren.

liefde of Cupido

(*liefde ofte Cupido*) blind, wreed, onbarmhartig, jaloers, grammig, verraderlijk, vergiftend, jong, mal, Venuskind, onbescheiden [onverstandig], onvoorzichtig, dwaas, verbonden, strijdend, werelds, verkeerd, hemelskind, gevederd, verdraaid, gevangen, onverstandig, vleselijk, bedervend, vangend, wellustmoeder, bedrieglijk, regerend, eerstgeborene der goden, onontvliedelijk, vervoerlijk, tirannig, hemelsbeul, moordersse [moordenares], verschalkend, straf [afwijzend], ongenadig, onbeleefd, fel, verwinnende vogel [overwinnende vogel], traag, groots, hoogmoedig, stout [driest], beweeglijk, aandrijversse [aandrijfster], loos, stookvuur, ongelukkig, tovenersse [tovenares], lichtvaardig, schalk [bedrieglijk], zuiver, puur, schietster [vrouwelijke boogschutter], bezorgend, zorgvuldig [kommervol], vlelend, erg [slim], kunstenmoeder, onmedelijdig, teer, wereldregeester, krank-sterk [zwak-sterk], behoningd, vliegend, godin, onkuis, bedriegster, pijlkokerdraagster, gevleugeld, wankelbaar, benijdend, jaloers, ijverig [naijverig], wild, hovaardig, geweldig, blij, pluimstrijkend, flatterend, bevenijnd [vergiftig], zoetbitter, ononthalig, brandend, oneerlijk, razend, hardnekkig, meinedig, ongeduldig, erg [sluw], wijfs [van een vrouw], teer, ellendig, trouwbrekersse [trouwbreekster], ongestadig, leugenachtig, ongeschikt [ongemanierd], ongemanierd, gebiedend, rebel [weerspannig], onrechtvaardig, veinzend, ontzinnig [uitzinnig], ondankbaar, zoet, machtig, naturenkind, vriendelijk, onverzoenig, der goden meestersse [meesteres], schandelrijk, uitstrijkster [bedriegster], kinds, wellustig, boosachtig, onschamel [schaamteloos], onbeschaamd, der steden regente, onvermurwelijk, goddelijk, doof, begerig, moeder van de zorg, belijmd.

lieflijkheid

(*lieflijckheyt*) amoureux, zoet, vriendelijk, aardig, behaaglijk, smekend [aanlokkend], aanlokkend, bedrieglijk, kittelig [dartel], begeerlijk, klein, lekker, delicaat, vrouwen-, wellustig, gesuikerd.

lier

(*lyre*) zingster, hangend, arm, bedelaar, blindemans-, snatersse [zij die snatert], dommelend [een dof geluid gevend], hol, krom, gewelfd, melodieus, Thebaans, gehoornd, Apollisch, stotend, verdraaiend, razend, omgekromd, tragisch, schelp, speelster, amoureux, ivoren, zoetluidend, aardig, blij, verblijdend.

lijm

(*lijm*) sterk, week [zacht], klaar [helder], bruin, vlietend, vet, doorschijnend, klemmig [klevend], vasthoudend, hard, slijkachtig, stinkend, vis-, kistenmakers-.

lijnwaad of linnen

(*lijnwaet ofte linnen*) Hollands, wit, rein, fijn, delicaat, riekend [geurig], bekwaam, gevouwen, gediensig, gerekt, ruw, grauw, geradbraakt [uitgerekt], ongebleekt, schoon, vegend, geweven, dun, huis-, sieraad van het huisgezin, drogend, aardig, geverfd, gewast [met was bestreken], geschoren, gewrocht [kunstig gemaakt], gesponnen, kennepen [van hennep], gestreept, geverfd.

lijster

(*lijster*) vogel, haag-, gulzig, slokkerig, bergs.

lindeboom

(*lindenboom*) zwak, riekend [geurig], teer, zacht, vouwend [buigzaam], bogend [buigend], handeljk [handelbaar], uitgespreid, lommerachtig.

lippen

(*lippen*) tweelingen, voorwallen van

de kus, rood, zacht, vochtig, blozend, zoet, behoningd, teer, koralijns [koraalrood], nat, bevend, daverend [trillend], troetel [zinstrelend], blosachtig, gapend, purper, vriendelijk, lachend, blij, moren-, smekend [aanlokkend], amoureuus, gekloven [met kloven], hoog, hangend, dik, breed, uitgepuild, pimpelpaars.

listigheid

(*listicheyt*) loosheid [doortraptheid], schalk [schurkachtig], loos [doortrapt], boos, listig, vossen-, bedrieglijk, bedriegachtig, slim, subtiel, oorlogs-, scherpzinnig.

litteken

(*lickteecken*) zwerend, periculeus, gesneden, zwart, blauw, verstorven, bleek, gehouwen, schram, lelijk, geslagen.

livrei

(*livreye*) edelmans-, veelvervig [veelkleurig], heren-, verscheiden, gelijk, oorlogs-, grootsig [trots], kennelijk, bruilofts-, gekruist [met een kruis], veld-, vuurteken.

loeiing of huiling

[het loeien, brullen] (*loeinghe ofte huylinghe*) als de koetjes, gruwelijk, hees, verschrikkelijk, droevig, berend [schreeuwend], vervaarlijk, galmend, afgrijselijk, ijselijk, weergalmend, weerbassend.

lof

(*lof*) vermaard, ijdel, benijd, zoet, groot, merkelijk [opmerkelijk], schijnend, eergierig [eierzuchtig], waardig, eeuwig, moedig, eerlijk, triomfant, edel, victorieus, vliedend [vluchtig], begerend, hoogmoedig, prijswaardig, oorlogs, brooddronken, dartel, heerlijk, onsterfelijk, gehoopt, moeig [moeilijk], roemig [pocherig], moedgevend, broosgedurig, goddelijk, smekend [vleiend], zingend.

lommer

(*lommer ofte lumber*) koel, vers [fris], verborgen, lieflijk, bladeren-, duister, dicht, herbergig, lui, rustgevend, traag, bewegend, vakkerig [slaperig], zoet, hinderijk, slaperig, vreedzaam, volgend, zacht, groen, begraasd, donker, daverend [trillend], vliedend [vluchtig].

longen

(*longher*) opwerpend [uithoestend], zacht, gezwollen, bloedig, windig.

lont of lemmet

[pit van een kaars of lamp] (*lonte ofte lemmet*) in de lamp, katoenen, lichtgevend, lamp-, wit, beolied, gezoden [verbrand], ontsteken [ontstoken], brandend, kaarsen-, droog, lichtend, stinkend, gesponnen.

lood

(*loot*) koud, droevig, zwaar, dun, handelijk [handelbaar], gesmolten, zwartend, dik.

look

(*loock*) geknopt, dik, gekant, sterk, riekend [sterkruikend], wit, wild, getand, veld-, knop- [knof-], brandend, stinkend, harig, ruw, lang, groen, scherp, windig [winderigheid veroorzakend].

loon of salaris

(*loon oft salaris*) verdiend, vol, waard [van waarde], vergeldend, gelukkig, zalig, betalend, genoegend, voldoende.

loop of loping

[het lopen] (*loop ofte loopingh*) aanvallend, heftig, haastig, licht, ongetoomd, vaardig, vliegend, ras [snel], stijf [met stevige pas], dwalend, sterk [flink], slingerend, hijgend, vurig, wakker, gretig, haastend, geweldig, gevleugeld, naarstig, ernstig, post-, lakei-.

loosheid

[onbetrouwbaarheid, geslepenheid] (*loosheyt*) schalk [schurkachtig], bedrieglijk, subtiel, oud, scherpzinnig, arglistig, wakker, geëxperimenteerd, spitsvondig, behendig, verborgen [geheim], krijgs, uitstrijkers- [bedrievers-].

los of lynx

[katachtige] (*los, lince ofte losch*) geplakt [gevekt], gespikkeld, vluchtig [snel in zijn bewegingen], scherpsziend, vreemd [uitheems], stuur [onvriendelijk], Libisch, gemarmerd.

Dit is een soort kat, wild en groot als een luipaard. Dit dier ziet wonderbaarlijk scherp.

lot

(*lot*) avontuur, veranderlijk, toegeëigend [bestemd], ongestadig, bleek, ongelukkig, gevallen, onbuiglijk, wreed, begeerd, benijd, ellendig, onrecht [onbillijk], twijfelig, bij geval [bij toeval], onbarmhartig, toverig, hatelijk [verafschuwd], onzeker, wankelbaar, contrarie [tegenwerkend], lasterlijk, pijnlijk, beleefd [welwillend], kwaad, onstandvastig, blind, boos, krank, zwaar, geweldig, krachtig, slibberig, bedrieglijk, lopend [veranderlijk], periculeus, gedestineerd [voorbested], onverzienig [niet te voorzien], goddelijk, donker, onverdraaglijk, avontuurs, ontmoetend, wankelbaar, gelukkig.

louw

[zeelt] (*louwe*) vis, slijmig, glad, zeverig [slijmerig], slibberig, slijmachtig, vochtig.

Hij leeft in en voedt zich met water en slijk, daarom bevindt hij zich meestal in poelen of stilstaande wateren. Deze vissen likken elkaar omdat zij met slijm bedekt zijn. Men zegt dat een snoek, wanneer hij gewond is, zich tegen de louw aan wrijft en dat daardoor zijn wond genezen wordt.

louwmaand

[januari] (*loumaendt*) sleutel van het jaar, koud, gevrozen [bevroren], ijzig, sneeuwig, donker, lui, dubbelmutsdragend, onvruchtbaar, winters, versnoterd [verkouden makend].

Lucanus

(*Lucanus*) statig, geleerd, excellent, tragisch, Spanjaard, historiepoëet, sententius [spreukrijk], trompet [rondbazuiner], Rooms [Romeins], Annaeus [geslachtsnaam van Lucanus].

Is geboren in Córdoba in Spanje, hij was neef van de geleerde Seneca, en hij was een historiedichter die even hoog werd geacht als zijn oom, hoewel hij jonger was. Hij heeft in glorievolle verzen de binnenlandse strijd tussen Caesar en Pompeius beschreven, hij heeft ook vele andere dichtwerken gemaakt die niet gepubliceerd zijn. Wegens zijn vernuftige geest heeft Nero hem bij zich ontboden en hem welwillend onthaald. Maar omdat Lucanus deelnam aan de samenzwering van Piso, veroordeelde hij hem ter dood, waarbij hij hem liet kiezen hoe hij wilde sterven. En hij koos aderlaten.

lucht

(*locht ofte lucht*) subtiel, roodachtig, klaar [helder], beroerlijk [beweeglijk], regenachtig, vochtig, doordringend, rein, duister, gedrongen, nat, nevelachtig, hel, besmet, onrein, oneindzaam [oneindig], stinkend, donker, zuiver, dik, droevig, zwaar, hagelachtig, sneeuwachtig, wederblinkend, mistig, ledig, draaiend, overtrokken, licht, ras [snel], waterachtig, bekommerd, gezond, ongezond, verstrooid, wankelbaar, wolkachtig, koud, week, druipend, kwaad, verdorven [bedorven], bedorven, windig, roerend [beweeglijk], buiachtig, getemperd [zacht], dun, gematigd, zoet, gemengd, pestig [verderfelijk], asemachtig, barachtig [guur], purpervervig [purperkleurig], hittig, goed, vergaderd [verzameld, samengepakt], hooggespannen.

Lucretia

(*Lucretia*) eerbaar, rein, schoon [mooi], deugdzaam, onsterfelijk, spiegel der reinigheid [kuisheid], Rooms [uit Rome], vermaard.

Zij was de vrouw van L. Tarquinius Collatinus. Op een nacht werd zij in haar huis in Collatië gewelddadig verkracht door Sextus Tarquinius, zoon van L. Tarquinius die men de Hovaardige [Superbus] noemde, de zevende en laatste koning van de Romeinen; Sextus was de neef van haar man, die in die tijd bij de belegering van de stad Ardea was. Zij kon de schande die haar eerbaarheid was aangedaan niet verdragen, en zij wilde ook niet dat andere vrouwen haar van overspel zouden beschuldigen. Daarom klom ze 's ochtends vroeg op een wagen, en kwam zo in Rome aan, in het zwart gekleed en met een mes verborgen onder haar kleren. Nadat zij aan haar vader, in tegenwoordigheid van haar familieden, verteld had van het onrecht en de onverdraaglijke schande die haar waren aangedaan door Sextus Tarquinius, die zij had ontvangen als bloedverwant van haar man, nam zij het mes en stak zich in de borst zodat de dood erop volgde. Om dit te wreken verdreven de Romeinen hun koning, en kozen twee consuls, onder wier bewind de stadstaat vierhonderdenzestig jaar gebloeid heeft.

luiigheid

(*luyicheyt*) droomachtig, onachtzaam, verstijfd, traag, ledig, verkleumd, hatelijk [verafschuwd], droef, nietsdoend, slap, langzaam, kwelend [lijdend], verzuimelijk, dralend, futselend [prutsend], vergapend, vertoevend, slapend, slaperig, nalatig, verzuimig, slaaplievend.

luipaard

(*luypaert*) wreed, Afrikaans, ras [snel], geklauwd, Libisch, blauw, loos [doortrapt], zinnenvijand, geplakt [gevekt].

Afrika brengt dit wrede dier voort, dat stamt van een leeuw en een panter. Sommige zijn groot en andere zijn klein. De grootste vechten tegen apen en herten en tegen beesten die men Oryx [wilde gazelle] noemt. De kleine noemt men lynxen en zij zijn de vijanden van de haas. Ze hebben identieke ogen en een kleine kop, die varieert van kleur, want de jongen hebben een rode huid en de grootste zijn blauw en gevlekt.

luis

(*luys*) vuil, schandig, netenachtig, fieltengeld [schooiersgeld].

luister

(*luyster*) zie BLINKING.

luit

(*luyte*) zorgvijands, zorgbenemend [zorg wegnemend], harmonieus, gouden, sprekend, melodieus, rammelend, vermakelijk, verlustigend, resonerend, muzikaal, gesnaard, roemend, verzoet, vernuft [vernuftig], tafelgezels, ivoren, schoon [mooi], verguld.

lust

(*lust*) zie BEGEERTE.

Lycambes

(*Lycambius*) boos, trouwbreker, ongelukkig, eedbreker.

Lycambes had aan de dichter Archilochus zijn dochter Neobule als vrouw beloofd. Later ontkende hij dat. De dichter was daarover zo vertoornd en schreef zulke schimpdichten tegen hem, en maakte hem zozeer te

schande, dat de arme Lycambes zich uit schaamte verhing.

Lycaon

(*Lycaon*) onbeleefd, onmenselijk, bloedgierig [bloeddorstig], Arcadiaan, wreed, weerwolf.

Was de zoon van Pelagus, koning van Arcadië. Hij had de gewoonte om iedereen die hem kwam bezoeken te doden, en toen hij probeerde om dat ook met Jupiter te doen, veranderde deze hem in een wolf.

Lycurgus

(*Lycurgus*) Spartaan, wetgever, deugdelijk [deugdzaam], wijs, gerechtig, rechtvaardig, getrouw, edel, voorzichtig [wijs], stout [dapper], Lacedaemoniaans [Spartaans], straf [streng].

Hij was een groot wijsgeer en koning van de Lacedaemoniërs. Toen hij zag dat zij de ongemanierdsten van de Grieken waren, schafte hij al hun wetten af, alsmede hun oude manier van leven; hij verving die door andere wetten die wellevender, socialer en prijzenswaardiger waren. Aangezien hij wel dacht dat die nieuwe wetten de burgers zwaar zouden vallen, deed hij het voorkomen (hij had veel gereisd), dat Apollo de Delphiër die gemaakt had en hij ze daarvandaan meegebracht had. En teneinde ze eeuwigdurend te maken, liet hij de hele stad zweren dat er niets zou worden veranderd aan wat hij verordonneerd had totdat hij terugkwam uit Delphi, waar hij raad zou vragen over wat men met de door hem gegeven wetten moest doen. En dus ging hij naar Kreta, waar hij zich vrijwillig een eeuwigdurende ballingschap oplegde, zelfs ook bepalende dat men na zijn dood zijn gebeente in zee moest werpen, opdat het niet naar Lacedaemonië gebracht zou worden en de Spartanen zo niet van hun eed ontslagen konden worden.

Lydië of Maeonië

(*Lydien* ofte *Maeonien*) rijk, wijnrijk [veel wijn voortbrengend], geluw [geel], honingrijk, vruchtbaar, Aziatisch, saffraanrijk, vermaard.

Dit werd vroeger hier Maeonië genoemd, het is een streek in Klein-Azië, zeer vruchtbaar, met zeer goede wijn, honing, saffraan en andere zaken; het wordt bevoeid en omringd door de rivier de Maeander.

Lyon

(*Lions*) een stad in Frankrijk, sterk, straf [krachtig], vreemd, vliedend [waar men zijn toevucht neemt], oud, edel, Fransen-bolwerk, volkrijk, koophandelrijk, zijdenrijk [met veel soorten zijde], frontierstad [grensstad], onwinnelijk.

M.

maag

(*maghe*) graag, gierig [trek hebbend], hongerig, verterend, opwerpend, rispend [boerend], fluimachtig, koud, heet, verstopt, kwaad.

maag

(*maghe*) hol, ledig, gapend, inslikkend, open, bassend [knorrend], verslindend, diep, verhongerd, inzwelgend, ijdel [leeg], verdouwend [verterend], vastend, wolfs, verterend.

maagd

(*maghet*) jong, rein, maagd, beschaamd [verlegen], zoet, mal, teer, ootmoedig, schoon [mooi], zuiver, blode [verlegen], blozend, wit, zacht, eerbaar, dartel, aardig, schaamachtig [verlegen], huwbaar, vreesachtig, stout [brutaal], rank, vriendelijk, lui, traag, goedertieren, zedig, beleefd, gemanierd [beschaafd], ongeschend, poezelachtig, rijk, smekend [lokkend], edel, lustig, amoureux, lieflijk, opgeschort, jongedochter, ongeschend, groeiend, godvruchtig, rijp, huwbaar.

maagdelijke staat

(*maeghdelijcken staat*) rein, onthouden [celibaat], religieus, priesterlijk, monnik, begijn.

maagdenschender

(*maeghdenschender*) schelms [schurkachtig], furieus, ongerecht [onrechtvaardig], stout [vreselijk], rovend, lasterlijk, ongetrouw, geweldig [gewelddadig], geschend, onrein, oneerbaar, overweldiger, schandig, ongenadig, strafwaardig, guits [schurkachtig].

maagdom

[maagdelijkheid] (*maeghdom*) maagdelijk, rein, geheel [intact], ongebroken, dochterlijk, onbesmettelijk, bewaard.

maaiers

(*maeyers*) krom, gekromd, arbeidig, korensnijders, gras-, pikkers [oogsters], boerachtig, zwetend, verbrand, bezig, halfnaakt, onledig [bezig], werkers, veld-, hooi-, oosters [uit het oosten (Duitsland)], oogsts-, dagwerkers.

maal

[valies] (*male*) zwaar, dik, groot, gevet, nodig, lang, geladen [vol], gegespt, handelijk [handelbaar], moeilijk [onhandelbaar], bagage, dragelijk [draagbaar], bahut [hutkoffer], licht, gesloten.

maaltijd of banket

(*maeltijdt ofte bancket*) vrolijk, bereid, heerlijk, bruilofts-, kostelijk [prachtig], toegemaakt [toebereid], konings-,

excellent, wijn, gericht [aangerecht], overvloedig, overdadig, eerlijk [prachtig], toebereid, vermaard, bruids-, vrij, kostvrij, lustig, feestelijk, vol, tuinmaal [maaltijd in de tuin], mondvegend, gedrongen [druk], sober, mager, blij, weder- [maaltijd die als contrabeleefdheid wordt aangeboden door de ouders van de bruidegom], welkom-, vrolijk, genood, welonthaald, geroepen, vermakelijk, hovaardig [luisterrijk], feestelijk. Zie FEEST.

maan

(*mane*) wassend, halfroond, scherp, puntig, gepunt, lichtend, helder, afgaand [kleiner wordend], groeiend, vol, nieuw, gehoornd, bleek, zilverig, dwalend, der maanden moeder, schoon [mooi], ongestadig, licht, verzilverd, schijnend, donker, vliegend, roodachtig, nachts, tweehoornig, dolend, wankelbaar, zuster van Phoebus, sieraad van de nacht, koud, wit, rein, dubbelgehoornd, zuiver, windig, vrouw der duisterheid, secreet [geheim], stralend, de eer van de zwijgendheid, duisterachtig, veranderlijk, dauwachtig. *Zij is de laatste van alle planeten en het dichtst bij de aarde. Haar loop is wonderbaarlijk, Endymion was de eerste die gelet heeft op de variatie van haar omloop. Men meent dat hij op haar verliefd was.*

maand

(*maendt*) draaiend, manen-, schrikkel-, licht, slibberend, rollend, onwederroepelijk, omgaand, volgend, achtervolgend, vliedend [voorbijgaand], wederbarend [opnieuw barend], wankelbaar, gevleugeld, vergankelijk.

Maas

(*Mase*) Bourgoens [Bourgondisch], waardig, arbeidisch [werkzaam, druk], bevaarlijk [te bevaren], Trichts [van Maastricht].

Zij ontspringt op twee plaatsen. De ene plaats is uit een berg, gelegen tussen Bourmond en S. Thibauld in Lotharingen en begint te Bozriel, de andere bron ontspringt van onder de muren van Neuchâtel, waar ze haar naam begint te krijgen, en daalt via Nederland af naar de zee.

maat

(*mate*) gelijk, effen [vlak], zeker, onzeker, breed, vol, geteld, geproportioneerd, behoorlijk, overvol, kwaad [slecht], overlopend, afgestreken, muzikaal, timmermans-, geometrisch, versjes-, rijmers-.

macht

(*maecht*) sterk, reuzen-, ongetemd, geautoriseerd, overst [opperst], ontemmelijk, krachtig, groot, hovaardig, trots, hoog, opperst, onoverwinnelijk, onoverwonnen, kloek, koninklijk, vol wapens, keizerlijk, vreselijk, Hercules', moeig [moeilijk], krijgs-, oorlogs-, Samsons, rijk, volkomen, furieus, heers [heerszuchtig], uitnemend, eergierig [eierzuchtig], autoriteiten-, statig, eerbaar, machtig, vol, onzienlijk [onzichtbaar], waardig, geëerd, hoogst, gemeen [openbaar], openbaar, hoogmoedig, opgeblazen, heerlijk, beroemd, rechtelijk, slibberend.

madeliefbloem

(*magdelieve-bloeme*) schoon [mooi], waard [hooggeschat], edel, eer van het tuiltje, lustig, Indisch, uitgelezen, rood, blozend, gespikkeld, wit, zuiver, tuin-, veld-.

Maecenas

(*Mecoenas*) mild, der Muzen voedsterheer, lekker [van lekker eten houdend], Rooms [Romeins], dartel, der poëten voorganger, kunstliefhebber, der Muzen huisheer, vermaard.

Maecenas was een Romeins edelman uit het geslacht van de Etruskische koningen, en een van de meest beminde gunstelingen van keizer Augustus. Hij was de beoefenaars van kunsten en wetenschappen (vooral de dichters) zo gunstig gezind dat nog heden ten dage degenen die ondersteuning geven aan kunstenaars en wetenschappers zo genoemd worden. Men zegt dat hij de eerste was die bij de maaltijd gebraden ezelvlees gaf en ook gerookt vlees, dat wil zeggen dat hij gezouten ossenvlees rookte.

maenaden

(*menaden*) uitzinnig, wijnachtig [gek op wijn], springend, dul [dol], huppelend, mal, huilend, bacchisch, furieus, lopend. *Dit waren priesteressen aan het altaar van Bacchus; zij werden zo genoemd omdat zij als zij hem offers brachten, uitzinnig leken te zijn. [Grieks mainas betekent 'razend'.]*

magistraat

(*magistraet*) zie OVERHEID.

magneetsteen of zeilsteen

(*magneetsteen ofte zeyl-steen*) zwart, hard, subtiel, ijzertrekker, steenachtig, nahalend [aantrekkend].

Mahomet

[Mohammed] (*Mahomet*) valse profeet, verdoemd, schalk [schurkachtig], subtiel, bedrieglijk, gruwelijk, subtiel, Arabisch, boos [slecht], ervaren, bedrieger, loos [doortrapt], rover, dief.

Hij was de zoon van Abdoella al-Moetallib en van Amina, twee afgodendienaars uit het geslacht Ismaël, de bastaardzoon van Abraham. Hij heeft de vervloekte koran bij elkaar gebroddeld uit de verschillende meningen van de mensen. De Turken beschouwen hem als een groot profeet en vriend van God en

zij voeren zonder tegenspraak uit wat hij schriftelijk heeft neergelegd als een heilige wet en bevel. Deze mensenbedrieger werd geboren in het jaar 620 [570] in een stad in Arabia Felix [Jemen], Mekka genaamd, en hij stierf in het jaar 683 [632] en werd begraven in Medina.

majesteit

(*majesteyt*) koninklijk, prinselijk, hoffelijk, heerlijk, keizerlijk, statelijk [deftig], heilig, eerwaardig, waardig, gevreesd, excellent, geheiligd, groot, machtig, opperst, geëerd, onoverwinnelijk.

makelaar

[tussenhandelaar] (*makelaer*) middelaar, bedrieger, arglistig, klappaard [kletser], zweerder [vloeker], wijnproever, warenkenner, onderwinder [zaakgelastigde], meinedig, tongespeler [vleier], beuzelverkoper [jokker].

makreel

(*makereel*) vis, gespikkeld, vast [met stevig vlees], blinkend, dik, geveesd, rond, blauw, lekker, gewolkt, voorjarig [lente-], aprilvis, overvloedig.

maljenier

[iemand die ijzerwaren verkoopt] (*maeldenier*) ijzerkramer, gesorteerd, gestoffeerd [geoutilleerd], kramers, voorzien.

malligheid

(*mallicheyt*) blij, vrolijk, wellustig, hoers, uitzinnig, mooi, lieflijk, zot, kinds, openbaar, luxurieuus [wulps], belachelijk [vermakelijk], brooddronken.

Malta

(*Malta*) een eiland, eilandisch, onvruchtbaar, behavend [met havens], onwinnelijk, sterk, bolwerk der christenen, bergachtig, dor, riekend [geurig], honingrijk.

Dit eiland is klein en eerder sterk dan vruchtbaar want het staat vol rotsen die vreselijk hoog zijn. Daardoor zou er zonder Sicilië (dat daar dichtbij ligt) dikwijls gebrek aan voedsel zijn, maar de vruchtbaarheid van het ene eiland komt de onvruchtbaarheid van het andere ten goede, want degene die zo arm is, dient als bolwerk en bescherming van de rijkdom van de ander. Al bestaan er geen kruiden en bloemen onder de hemel die sterker en lekkerder ruiken dan op Malta, waardoor sommigen niet zonder reden hebben gemeend dat het Melite heeft geheten omdat het zo'n goede honing geeft doordat de bloemen zo welriekend zijn. [De herleiding van de naam Malta van Grieks mellita 'honing' is onzeker, maar niet onmogelijk.]

man

(*man*) geestig [met geest], wijsgeer, ijverig, getrouwd, achterdenkend [achterdochtig], vrouwenvoogd, redelijk, eerlijk, wijs, naarstig, goed, eerbaar, vroom [deugdzaam], Gods, sterk, oud, jong, schoon [mooi], bruin, lelijk, geleerd, slecht [eenvoudig], vrouwmaal [gemaal], liefdig, vrouwliefhebber, uitmuntig [uitmuntend].

manna of hemelbrood

(*manna oft hemelsbroodt*) goddelijk, zoet, honingzoet, hemels, godenspijs, voedend, suikerig, onsterfelijk, roodachtig, delicaat [smakelijk], lekker.

mantel

(*mantel*) zie KLEED.

Maria

(*Maria*) de moeder van Jezus Christus, maagd, schoon [mooi], heilig, gezegend, Nazareense, moeder en maagd, rein, waard [hooggeschat], verheven, eerwaardig, onbevlekt, zalig, edel, onbesmet.

marjolein

(*marjoleyne*) vrij, riekend [geurig], edel, groen, juffrouwen-.

markt

(*merct*) openbaar, week-, groot, verzocht [bezocht], open, koopplaats, volkrijk, koopmans-, jaar-, paarden-, ossen-, vee-, varken-, welgevolkt, bewandeld [bezocht], Frankfurts, Lyons', vrij, vermaard, geprivilegeerd, appel-, peer-, fruit- etc.

marktveld

(*merctveldt*) groot, wijd, veil [open], breed, open, ontdekt [onbedekt, in de openlucht], vierkant, volkrijk, koopsterk, vrij.

marmer

(*marber*) hard, bleek, Spartaans, koud, effen [glad], glad, gestreept, gespikkeld, geplakt [gevekt], getekend, gepolijst, blinkend, geverfd, gekleurd, wit, blauw, bearbeid, kostelijk [kostbaar], verhard, veranderd, gefigureerd [bewerkt], groen, edel, gedrukt, serpente-, rein, schoon [mooi], gewolkt, geëffend [gepolijst], geplaneerd [geschuurd], geschuurd, doorwrocht, azuren, hovaardig [prachtig], verkleumd [kil].

Er zijn zoveel soorten en kleuren van marmersteen dat men het niet goed kan beschrijven, maar men beschouwt de groene als de rijkste en kostbaarste, vooral die uit Macedonië komt.

Mars

(*Mars*) de god der oorlogen, oorlogs, wreed, stout [dapper], machtig, geijzerd, hoogmoedig, fel, trots, krijger, uitzinnig, moeiig [lastig], bloedgierig [bloeddorstig], hard, gruwelijk, ontemmelijk, verderver, destrueerder, bloedig, hatelijk [verafschuwd], geweldig [gewelddadig], zwaarddragend, onverzoenlijk, oproerig, couragieus [moedig], doodslager, wonderlijk, onmenselijk, landloper, blind, veronwaardiger [vertoornde], gram [boos], boos, muitmaker, droevig, hard, straf

[streng], verstoorder, kloekmoedig, bloedvergieter, strijdbaar, razend, gevreesd, vergrimd [boos], onoverwinnelijk, bulderend, donderend, hovaardig, gestoord [verstoord], vreselijk, hittig, sterk, heersend, bebloed, schadelijk, ongenadig, rover, wrekende god, onbarmhartig, schromelijk [afschuwelijk], onschromend, machtig, geweldig, onvermurwelijk.

De voorouders meenden dat Mars de mens in de oorlog gunstig gezind was en hielden hem voor een oorlogsgod. Ook vertelden de dichters dat hij de zoon van Jupiter en Juno was, van dezelfde Juno die op advies van flora een kruid maakte en daardoor bevrucht werd. Men zegt ook dat Juno Vulcanus baarde, nadat zij gemeenschap had gehad met Mars. Onder dit woord verstaat men dikwijls de oorlog.

Martialis

(*Martialis*) een poëet, bijtend, gabberaar [grapjas], onkuis, genoeglijk, bootsig [grappig], geleerd, Bilbisch [van Bilbilis], epigrammer of dichter.

Was een Romeinse poëet, een epigrammendichter, geboren te Bilbilis in Spanje. Op jeugdige leeftijd reisde hij naar Rome, waar hij vanwege zijn scherpzinnige geest door de keizer zeer geacht werd. Zo werd zijn poëzie door keizer Domitianus zo hoog geacht dat hij hem zijn Vergilius noemde.

martyrisatie

[het tot martelaar maken, het martelen] (*martirisatie*) bloedig, bebloed, wreed, deerlijk, zalig, zwaar, geduldig, smartelijk, standvastig.

mastboom

[den] (*mastboom*) hoog, licht, lommerachtig, ruw, recht, tranend, riekend [geurig], bergachtig, stout [fors], gekroond, gekruld, pestachtig, geelachtig.

mat

(*matte*) geel, gewrocht [kunstig gemaakt], biezen, tenen, vijgenkorven, warm, stro-, schoon, behendig [handig].

mausoleum

(*Mausole*) een van de zeven wonderen, oud, kostelijk [kostbaar], heerlijk [vorstelijk], wonderbaar, begraving, Cariaans [van Carië], excellent, hovaardig [prachtig].

Het graf van koning Mausolus was 25 ellen hoog en omringd door 36 pilaren; het was zo'n schitterend bouwsel dat men het onder de zeven wereldwonderen rekent.

mauwing

[gemaauw] (*mauwinghe*) katten-, kinder-, lang, gruwelijk, kwellijk [hinderlijk], schreiend.

medaille

(*medaille*) oud, antiek, roest [roestig], Rooms [Romeins], keizerlijk, onsterfelijk, zonderling [bijzonder], kostelijk [kostbaar], ingedrukt [geslagen].

mede

[meekrap] (*meed*) nut [nuttig], rood, ververs, profijtelijk, ruw, zeës [van de zee], bitter, kleurgevend, Erfurts.

Medea

(*Medea*) Colchisch [van Colchis aan de Zwarte Zee], toversse [tovenares], onkuis, gruwelijk, broederdoodster, onbeleefd, kinddoodster, moedig, vluchtster, Jasonisch, wreed, boos, uitzinnig, betoverend, zwartekunstenersse [zwartekunstenaressen], razend, vergiftig, venijngeefster, woedend, gruwelijk, oud, boosachtig, wreekster, barbarisch, hemelsvijandin, moordersse [moordenaressen], onbarmhartig, furieus, der goden razernij, ongehuld, oproerig, kol, voorvluchtster [wegvluchtster], schadelijk, subtiel, ongelukkig.

Zij was de dochter van koning Aeëtes van Colchis. Hevig geschrokken is zij door Jason met geweld weggevoerd. Zij gaf hem het middel om makkelijk het Gulden Vlies te verkrijgen dat dag en nacht door de nimmer slapende draak bewaakt werd. Toen dat volbracht was, vluchtte ze met haar geliefde naar Griekenland; toen ze zag dat haar vader achter haar aan kwam, sneed ze haar broertje Absyrtus in stukken en verspreidde de stukken over de weg [zee], opdat haar vader zich bezighield met het verzamelen ervan. Toen ze later werd verlaten door Jason, doodde zij de twee kinderen die ze bij hem had, en zorgde door haar tovenarij ervoor dat Creüsa, de dochter van Creon, die Jason tot zijn tweede vrouw genomen had, samen met haar vader, die haar wilde helpen, levend verbrand werd, en ook het koninklijk paleis brandde af. Jason, door overgrote smart bevangen, doodde zichzelf.

medelijndheid

[medelijden] (*medelijdenheit*) beweeglijk [aandoenlijk], barmhartig, beklagend, christelijk, behulpzaam, broederlijk, miserabel, zoet, smekend [verlokkend], goedertieren, liefdewekker, droef, betrand, genegen, smartelijk.

medicijn

(*medecijne*) geldkunst, nut. Zie DRANK.

medicijn

[arts] (*medecijn*) ervaren of expert [ervaren], trouw, esculapisch, geleerd, vaardig, wakker, lankmoedig, edel, Apollo's zoon, zorgvuldig, naarstig, langgebaard, oud, nodig, noodwendig, wijs, voorzichtig [wijs], Hippocrates' discipel, mensenbeminder.

Medusa

(*Medusa*) gruwelijk, Gorgoniaans, in steen veranderend, wonderdierig [gedrochtelijk], geslangd, oud, hatelijk [verafschuwd], gehaarlokt.

Zij was een van de drie Gorgonen en een dochter van Phorcys. Zij was heel mooi van uiterlijk en haar goudkleurige haar (waarvan men zegt dat Minerva het in slangen had veranderd) maakte haar nog mooier, zodat ieder die haar zag zo verliefd op haar werd dat hij volgens de dichters in steen veranderde. [Zij werd door Minerva afzichtelijk gemaakt en deed daardoor de mensen verstenen.]

meel

(*meil*) wit, gemalen, gekalanderd [glad gemaakt], dik, zacht, voedend, meelachtig, dun [fijn], bakkers-, mal [vgl. met de meelbuidel bestoven = een klap van de molen gehad hebben], gezift, gebuild, stuivend.

meermin

(*mereminne*) zangster, zoet, smekend [verleidend], bedrieglijk, Siciliaans, verleidster, boosachtig, licht [lichtzinnig], zoetzingend, tovenersse [tovenares], zeess [van de zee], overallopnd, zwierend, knopend [verstrikkend], vermaard.

meester

[onderwijzer] (*meester*) geleerd, straf [streng], ontzaglijk, voortreffelijk, aanvanger, eerbaar, hard, gebiedend, regerend, stuur [stuurs], degelijk, statelijk [deftig], doctor, voorzienig [vooruitziend], gemanierd [geordend], heersend, der tongen kunstenaar, ambtsplichtig, tongkunstig.

meesteres

(*meestersse*) hovaardig, roepend, kwellijk [lastig], geëerd, heersend, schoon [mooi], trotsig, amoureu.

Megaera

(*Megoera*) gruwelijk, wreed, Stygiaans [van de Styx], razend, afgrijselijk, hels [onderwerelds], vijandin, Plutonisch, hatelijk [verafschuwd], oud, beserpent [voorzien van slangen], Acherontisch, straf [streng], onthuld [ontkleed], boos, furieus, slangig.

Megaera is een van de drie wraakgodinnen uit de onderwereld die, naar de dichters vertellen, geboren zijn uit Acheron en de Nacht.

meimaand

(*meymaendt*) lustig, lieflijk, vrolijk, vermakelijk, koel, groen.

meinedige

(*meyneedighen*) vals, verraderig, ongetrouw, vrijer, licht, schelms [schurkachtig], trouwbrekend, schandelijk, hatelijk [verafschuwd], stout [brutaal].

melaats

(*melaetsch*) gepuist, infect [besmet], onrein, lazerig [melaats], vuil, schuwelijk [afschuwelijk], mildelijk, geschonden, verdorven [verrot], mismaaft, gelittekend, verworpen [verbannen], hees, besmet, veracht, ellendig.

melancholie of treurigheid

(*melancolije ofte treuricheyt*) verschroomd [angstig], droevig, zorgvuldig [kommervol], knagend, vergramd, bitter, verguld, kwellijk [kwellend], duister, moordend, furieus.

Meleager

(*Meleager*) wreed, kind van de grote Oeneus, lichtvoetig, Calydonisch, moedig, Maurotiaan [van Mauretanië], Oenidsch [Oenidisch], fataal of van God geordonneerd. *Hij was de zoon van Oeneus, koning van Calydonië, en van Althaea. Bij de geboorte van haar zoon meende Althaea dat zij de drie Parcae (dat zijn de godinnen die beschikken over alle dingen die te gebeuren staan en die de levensduur van iedereen bepalen) bij een vuur zag zitten met in hun hand een vacht. Dat was een teken dat haar zoon niet langer zou leven dan deze vacht, en dat gebeurde ook: want toen Meleager twee van haar moeders broers gedood had, werd zij daarover zo vertoornd dat zij in uitzinnige woede de vacht in het vuur wierp. En toen die verbrand was, was Meleager verdwenen.*

Melicertes

(*Melicerta*) jong, Atheniantidisch [Athamantisch, zoon van Athamas], kindje, Thebaan.
Was de zoon van Athamas, koning van Thebe, en van Ino. Zijn moeder sprong in een vlaag van waanzin met hem in haar armen in zee, waar beiden onder de zeegoden opgenomen werden, Melicertes als Palaemon en Ino als Leucothea.

melk

(*melck*) zoet, wit, voedend, geronnen [gestremd], gekarnd, boter-, dik, getapt, lauw, beroemd, rein, borsten-, dun, gestold, doorgedaan [gezeefd], smakelijk, sneeuwwit, vrouwen-, koeien-, geiten-, paarden- etc., blauw, afgeblazen, botergevend, kaasmelk, honingzoet, zuur.

melodie of zoet geluid

(*melodije ofte zoet ghehuyt*) vrolijk, aangenaam, zoetklinkend, zoetgezongen, engels [engelachtig], klingend, goddelijk, muzikaal. Zie voorts bij HARMONIE.

meloen

(*meloene*) zoet, suikerig, geel, smakelijk, vol, gekernd [met pitten].

meluw

[houtmijt, molm] (*meluwen*) wormachtig, schadelijk, boon-, nietend [verderfelijk], houtkerf.

memmen of borsten

(*mammen ofte borsten*) teer, geperst, melkgevend, wit, melkachtig, voedend, rond, gezwollen, kankerachtig, hangend, rood, schoon [mooi], gekroond, slap, vol, geknopt, sneeuwig, geput [met putjes], gezogen, getepeld, aderachtig [aderrijk], opgeschorst [omhooggehouden], zoet, gevuld, delicaat, vrouwen-, poezelig.

memorie

(*memorie*) levend, vlijtig, vaardig, gelukkig, zalig, vast, goed, heilig, vruchtbaar, loffelijk, eeuwig, gedenkend, oud, subtiel, diepzinnig [ernstig], eeuwigdurend, ingedrukt [ingeprent], zonderling [bijzonder], onsterfelijk, ververst [opgefrist], wild, vliegend.

Menander

(*Menander*) konings-, amoureuus, geleerd, edel, Atheniaans, smekend [vleiend], aanlokkend, vrolijk, blij, welsprekend, jonkertje.

Hij was een komisch dichter, geboren te Athene, leerling van Theophrastus. Hij was scherpzinnig van geest en zeer geneigd tot vrijen. Hij werd zozeer geacht dat de koningen van Egypte en Macedonië hem door hun ambassadeurs lieten ontbieden om naar hun land te komen, hij kreeg dan ter bescherming een vloot mee.

Menelaüs

(*Menelaus*) katijvig [ellendig], Spartaans, Myceneaans.

Was koning van Sparta, [zoon van Atreus] of van Plisthenes en van Aerope, broeder van Agamemnon. Hij huwde Helena, dochter van Jupiter en Leda. De schaking van Helena tijdens de afwezigheid van haar man, door Paris, zoon van Priamus, was de enige oorzaak van de totale vernietiging van Troje.

menging

(*menghinghe*) verward, ongeschikt [ordeloos], verstoord, verscheiden, twistig, overvloedig, ongeordineerd [ongeordend], strijdbaar, vechtend, oorlogs-.

mens

(*mensche*) sterfelijk, vergankelijk, ongevallijk [ongelukkig], droom, zwak, weerhaan, wankelbaar, ongestadig, rook, riet, aards, boomblad, ellendig, belachelijk [vermakelijk], leerbaar [geschikt om te leren], weekachtig, schoonlijvig, groothartig, behendig, godachtig beeld, leugenachtig, oorloger, krijger, sterk, vollijvig [corpulent], grof, grof van leden, aardklomp, mild, medelijdend, madenzak, voorbijgaand, ijdel, kleine wereld [microkosmos], begaafd, onvolmaakt, redelijk, dagreizer, zondig, beeld Gods, vergood [verafgoed], snood, gespraakzaam, vleselijk, geestelijk, inwendig, onherboren, wedergeboren, arbeidig, gebrekkelijk, edel, gezelschaps-, schepsel, heidens, aardig, werelds, voeglijk, mannelijk, slijm der aarde, wandelbaar [onstandvastig], schalk [schurkachtig], subtiel, veranderlijk, zinnelijk, Adams kind, scherpzinnig, spitsvindig [spitsvondig], verderfelijk, naakt, behendig, versmadelijk, verachtelijk, fortunepop [speelbal van het lot], eerbaar, beleefd, ziekelijk, eergierig

[eerzuchtig], koppig, vrek [vrekig], lichtvaardig, onstandvastig, doend, zoet, kind des tijds, zachtzinnig, met moedige aard, onrein, waterfles, vliedend [vergankelijk], verdwijnend, levendig, schaduw, listig, behendig, smartenslaaf, onsterk, roof van de tijd, zwak-element, treurgeestig [zwaarmoedig], eenzellig [eenzaam], balsturig, krioelig.

Mercurius

(*Mercurius*) neef van Atlas, welsprekend, wijs, licht, roeddrager, bespieder, vogel, Atlants [van Atlas], vader der goede geesten, gevleugeld, lopende god, jong, eloquent, Arcadisch, bode, uitlegger, ambassadeur, vertaalder, heraut, herenbode, post der goden, dief, gevederd [gevleugeld], Jupijns zoon [Jupiters zoon], bedrieger, snel, reiziger [reiziger], loze vogelvanger, oratiedoender, vogel zonder voeten, meester van de dieven, der koopliên god, liervinder [uitvinder van de lier], gepluimd [met veren], zwierend, overallopnd, loos [doortrapt], schalkachtig [schurkachtig]. Staat voor welsprekendheid of eloquentie.

merg

(*merch*) inwendig, zoet, teer, besloten, wit, vet, zacht, lopend [vloeiend], vuurbeminnend, schrandere.

merk of signet

[zegel] (*marck ofte signet*) zegel, gedrukt, zeker, verscheiden, oud, gegraveerd, blijkeliijk [duidelijk], getekend, gesterd, waardig, volkomen, geplakt, gedenkwaardig, verrot [vergaan], heren-, heerlijk, verheven, ingedrukt, wapen-, verzind [verbeeldend].

merrie

(*merrie*) breedruggig, aardig, ongetoomd, licht, jong, amouereus, pakdragend.

mes

(*mes*) snij-, brood-, gepunt, gewet, snijdend, geslepen, zorgeliijk [gevaarlijk], dreigeliijk, dreigend, scherp, verstaald, scheer-, breed, houw-, krom, kurk-, boter-, snoei-.

mesthoop

(*mesthoop*) vet, vruchtbaar,

verrot, zwart, ziel van de gaard, strontachtig, vuil, slijkerig, vetmakend [vruchtbaar makend], vochtig, stil, zwaar, veracht, drekkig, rottend, onrein, slijmachtig [modderig].

metaal

(*metael*) geel, aarden, mijnen, ruw, geraffineerd, kostelijk [kostbaar], rijk, aderachtig [aderrijk], zwaar, gulden [gouden], aards, hard, asachtig, ros, blinkend, klingend, klinkend.

meter

[afstandsmeter, persoon] (*meter*) vlijtig, zorgvuldig, naarstig, teller, subtiel, matendrager, zoon van de aritmetiek.

metser

[metselaar] (*metser*) naarstig, vlijtig, bouwer, truweelvoerend [met een troffel], subtiel, mortelkladder, bekalkt, stout [flink], behendig, arbeider, pleisteraar, strijker.

Mevius

(*Mevius*) ongeleerd, achterklapper, onwetend, nijdig [vijandig].

Dit was een onwetende dichter ten tijde van Vergilius en Homerus [Horatius], door geen van beiden bemind, omdat hij hun poëzie afkeurde; daarmee hoopte hij beroemd te worden en eer te behalen.

Midas

(*Midas*) Frygisch, geoord [met (grote) oren], botterik, rijk, gierig [hebzuchtig], tiran, ellendig, begeerlijk [begerig].

middag

(*middach*) klaar [helder], heet, vol, zonneschijnend, schoon [mooi], lichtend, helder.

middelaar

(*middelaer*) behulpelijk, gunstig, goedertieren, vreedzaam, kloekzinnig [verstandig], vredeskind.

middelmatigheid of middel

[het juiste evenwicht of middenweg] (*middelmatigheyt ofte middel*) zinnelijk, subtiel, goed, rijk, begeerd, curieus [zorgvuldig], nut [nuttig], behendig, middelig [middelmatig], behulpelijk, noodzakelijk, broodwinnend, arbeidig, inventie [uitvinding], getemperd, loffelijk, gematigd, voldoende.

middernacht

(*middernacht*) donker, duister, stil. Zie NACHT.

mier

(*miere*) huishoudersse [huishoudster], klein, kloek, onledig [bezig], werkend, slavig, arbeidend, wijs, voorzichtig [slim], graangaarster, zorgvuldig [naarstig], naarstig, scherp, zwart, subtiel, schalk [schurkachtig], kloekzinnig [verstandig], voorzienig [vooruitziend], politieks [slim], vaardig, ras [snel], lastlijdend [lasten verdragend], teer, barmhartig, roodachtig, knagersse [knaagster], vlijtig, gauw [snel].

mijn

(*mijne*) zilver-, goud-, ijzer-, koper-, lood-, tin-, kolen-, diep, rood, aarde, sulfer-, metalen-, hol, kwikzilver-, steen-, albast-, kool-.

mijn of springwerk

(*mijne ofte springhwerck*) poeier, verborgen, zorgelijk [gevaarlijk], ondergraven, gevaarlijk, verderfelijk, springend.

mijter

(*mytere*) abts-, kostelijk [kostbaar], bepareld, hoog, waardig, gouden, bisschops-, rijk, eerlijk [eervol], gesierd, vol edelgesteenten.

mikking

[het turen, richten] (*mickinghe*) recht, eenogig, merkend, opmerkend, zeker, vast, lang, krom, scheef, stil, grijzend [met vertrokken gezicht].

mildigheid

[mildheid] (*mildicheyt*) koninklijk, heerlijk, mild, kwistig, vol, groot, beleefd, onuitsprekelijk, gemeen [openbaar], openbaar, overvloedig, gedenkwaardig, blij, vrolijk, verspreid, aangenaam, willig, roepend, volhandig [royaal].

Milon

(*Milo*) Crotonisch [van de stad Croton], machtig, osseneter, gulzig, atleet, onverwinnelijk, verslinder, sterk, ruw, krachtig, inslokker, inzwelger.

Die was zo sterk dat toen hij op het openbare marktplein van Olympia was, hij met zijn blote vuist een stier dood sloeg, die hij op zijn schouders het hele plein rond droeg zonder moe te worden, en op die dag at hij hem helemaal op. Eens gebeurde het dat hij een halfgekloofde boom met zijn handen uiteen wilde splijten, maar zijn armen raakten daarin vastgeklemd, zodat hij ze er niet meer uit kon trekken, en toen werd hij door de wolven opgegeten.

minderbroeder

(*minnebroeder* ofte *minrebroeder*) arm, slecht [eenvoudig], bedelend, schoonvader [goede vader], ootmoedig, grauw, barrevoets, franciscaan, gekoord [met een koord], gekapt [met een kap], devoot.

Minerva

(*Minerva*) Grieks, rein, Palladiaans, gewapend, wijs, welsprekend, stadbewaarster, geleerd, zinrijk, machtig, Tritoniaans [van het meer Triton bij Tripolis (waar ze geboren is)], krijgvoerster, maagd, zoet, Jupiters dochter, Frygiaans, behendig, verschrikkend, strijdbaar, sterk, inventeerster [uitvindster], Trojaans.

Men zegt dat deze Minerva aan de stad Athene haar naam heeft gegeven. Zij bedacht de kunst om olie te maken en wol te bereiden en te weven, en nog vele andere kunstige zaken, zodat men haar voor een grote godin heeft gehouden. Omdat al haar bedenkzels uit een goede en wijze geest voortkwamen, heeft men een verhaal bedacht dat zij geboren zou zijn uit de hersenen van Jupiter. De Grieken noemen haar ook Pallas vanwege de pijl die zij in haar hand houdt, klaar om te schieten. [Pallas is afgeleid van Grieks pallein 'wegslingeren'.] Onder dit woord wordt ook verstaan wijsheid en voorzichtigheid.

minnaar of vrijer

(*minnaer ofte vrijer*) gepassied [gepassioneerd], kwelend [lijdend], halfdood, droevig, bedroefd, heimelijk, gezond, welvarend, dansend, vers [nieuw], fraai, fris, troetelend, zot, troetelaar [vrijer], beroemer [pocher], hovaardig, ellendig, geestig, kloekverstandig, mal, stuur [stuurs], straf [afwijzend], vrolijk, blind, verblind, uitzinnig, stom [zwijgend], bepeinzend, droef, ongetrouwd, dartel, Cupido's krijgsman, geschakeerd [veelzijdig], beestachtig, brooddronken, koppig, leugenachtig, trots, luxueus [wulps], mooi, fraai, geparfumeerd, afgesneden [afgewezen], gelobd [met lubben], pronkend, slecht [onaanzienlijk], arm, suffend, jong, fantastiek [grillig], peinzend, gespraakzaam, gemeenzaam, proper [netjes], edel, dansaard, onkuis, vrolijk, blij, lustig, bedrieger, werelds, treurend, treurig, meinedig, beleefd, teer, gekruld, vermoedachtig [achterdochtig], vrouwenvoogd, opgeblazen, rijmmaker, refreiner [die refreinen maakt], geestig, wispeltuiter [wispelturig persoon], ongeduldig, wild, dubbel, mild, blode [verlegen], zot, onzeker, bestreeld, verguld, gekraagd, gediend, slaaf, welgeleerd, gaapstok, gaper, zoetsprekend, mooiaard [pronker], vervolgend, wakker, pop [fat], katijvig [ellendig], eenzaam, groetend, wandelaar, weerwolf, dol, razend, onzuiver, gesierd, overgegeven [vol overgave], bevallijk [bevallig], behaaglijk, minnelijk [beminnend], brooddronken, dartel, zoetkozig.

Minos

(*Minos*) Kretisch, helse rechter [rechter in de onderwereld], straf [streng], Europeans [zoon van Europa], rechtvaardig, Jupijns zoon [Jupiters zoon], ondervrager, onderzoeker, vernemer [onderzoeker], onverbiddelijk, crimineel, wreed, stuur [stuurs], ongenadig.

Hij was een zoon van Jupiter en Europa, en koning van Kreta; hij was de eerste die zijn volk liet leven onder een bestel van wetten. Omdat hij tijdens zijn leven zeer rechtvaardig was, zeggen de dichters dat men hem na zijn dood rechter in de onderwereld maakte.

Minotaurus

(*Minotaurus*) in schande geboren, half man, half os, wreed, doolhovich, tweegedaantig, Kretisch, wonderdierig [met de gedaante van een fabeldier], mismaakt.

Pasiphaë, vrouw van Minos, de koning van Kreta, had zich laten bevruchten door een stier, en bracht dit monster ter wereld, half mens half os. Het dier werd op bevel van Minos in het Labyrint opgesloten. Daar bracht men het groot met mensenvlees: volgens een afspraak gaven de Atheners daarvoor jaarlijks zeven van hun kinderen. Toen in het derde jaar het lot gevallen was op Theseus, zoon van Aegeus, kon die met behulp van een kluwen garen dat Ariadne hem gaf, het monster doden en zo ontsnappen.

minuut of eerste kopie

[ontwerp of eerste afschrift] (*minute ofte eerste copije*) eerst, geapostilleerd, ondertekend, uitgeschrabd [gewist], uitgeschreven, gekopieerd, gegrosseerd [in het net geschreven], geroyeerd, verbeterd, gecasseerd [buiten werking].

mirakel

(*mirakel*) krachtig, groot, wonderlijk, wonderbaar, vreemd, goddelijk, subtiel, verwonderend, haastig [plotseling], nooit gezien, heilig, ongewoon.

mirre

(*myrrhe*) Indisch, riekend [geurig], Arabisch, gomachtig, druipend, Egyptisch, bitter, vet, tranend, aromatisch.

De boom waaruit de mirre druipt is vijf el hoog en zeer doornachtig. Onze mirre komt uit Indië naar Egypte, vandaar wordt ze over de Rode Zee naar Alexandrië gebracht.

misbruik

(*misbruyck*) vals, bedrieglijk, onwetend, ijdel [waardeloos], kwaad, verouderd, kind der onwetendheid, kostelijk [duur], oud, verleidend, boosachtig, onverbeterlijk.

misdaad

(*misdaet*) schuldig, onrecht [verkeerd], licht, zondaars, groot, lelijk, straffelijk, strafbaar, schandelijk, zwaar, onwijs, vergeeflijk, hoofd-, schadelijk, bestraffelijk, zondig, schelms [schurkachtig], verdoemelijk,

vilein, verwijtelijk, nadenkend [overwegend], dodelijk, doodswaardig, onschuldig [vrijgepleit], gruwelijk, bedreven, ongelukkig, wrekelijk, wrevelmoedig [kwaadaardig].

misdadiger

(*misdedigher*) bleek, droevig, verbaasd [bevreemd], snood, bevend, wreed, verbiddelijk [barmhartig], onverbiddelijk, versteend, ongerecht [onrechtvaardig], bedenken[d] [beramend], hard, kwelend [lijdend], gevangen, onbarmhartig, straf [wreed], droevig, wederstrevend, onbeweeglijk [gevoelloos], gunstig, daadzaam.

Misenus

(*Misenus*) trompetter, Aeoliaan [zoon van Aeolus], oorlogs, hoorn.

Zoon van Aeolus, was de trompetter van Hector; na diens dood volgde hij Aeneas naar Italië. Nadat hij de zeegoden had uitgedaagd tot een trompetwedstrijd, werd hij door Triton verdrongen. Maar Aeneas vond hem en liet hem begraven op een berg in Italië die men daarna kaap Misenum noemde.

mishagen

(*mishaghen*) kwelijk [kwelend], droevig, schadelijk, hatelijk [verafschuwd], lasterlijk, pijnigend, onverdraaglijk, moeilijk, hinderlijk.

mismaaktheid

(*mismaetheyt*) lelijk, wonderdierig [gedrochtelijk], beestelijk, mismaakt, onlieflijk, gruwelijk, vreemd, zonder gedaante, beschamelijk, ijselijk, paddelijk [als een pad], oneerbaar, lichamelijk, kreupel, vulkanisch [als Vulcanus], vreselijk, reuzen-, gebult, verschrikkelijk, ongefatoeneerd, ruw, veracht, schandelijk, lelijkend, ongeverfd [onopgesmukt], merklijk [zichtbaar], ongemanierd, onschikkelijk.

mismoedigheid

(*mismoedicheyt*) vuil. Zie KLEINMOEDIGHEID.

mispels

(*mispelen*) murw [zacht], rijp, zuurachtig, gebaard [met een baard, harig], spade [laat], scherp.

mist

(*mist*) winters, duister, vochtig, koud, huiverachtig, kwaad, dik, vuil, donker, stinkend, schadelijk, troebel, stikkend, pestig [verderfelijk], infect [besmet], boos, hinderlijk, dampig, nat, droef, nevelachtig,

luchtig, zwart, verdonkerend, gevaarlijk, lommerachtig, vruchtschender, licht, optrekkend, vallend, slijkerig.

mistroostigheid

(*mistroosticheyt*) droevig, deerlijk, zuchtend, kwellijk [kwellend], beklaaglijk, rouwig, betraand, zwaar, verdrietig, ellendig, wenend, schreiend, smartig, bedroefd, beklagd, roepend, wijvelijk [vrouwelijk], benauwd, gekweld, kwelend [lijdend], zwak, gezwakt.

misval

[ongemak, ellende] (*misval*) zie ONGELUK.

Mithridates

(*Mitridates*) koning van Pontus, de keizer van de Romeinen, kloek, vijandig, koppig, groot, geweldig, hoogmoedig, overwonnen, stout [dapper], moedig.

Hij sprak tweeëntwintig talen en hij heerste over evenveel volkeren. Hij sprak en antwoordde tegen ieder volk in zijn eigen taal. Nadat hij Bithynië en Cappadocië had overwonnen, nam hij ook Azië, Frygië, Paphlagonië [noordkust van Klein-Azië] en Macedonië in. Bovendien voerde hij dikwijls oorlog tegen de Romeinen, over wie Pompeius opperveldheer was. Diens leger versloeg Mithridates. Ten slotte voerde zijn zoon Pharnaces oorlog tegen hem en belegerde hem toen hij in een kasteel zat. Toen hij zag dat hij omsingeld was, nam hij vergif in, doch dit baatte niet omdat hij medicijnen gebruikt had, zodat het gif niet werkte. Daarom liet hij zich de keel afsnijden en stierf.

Mnemosyne

(*Mnemosijne*) der Muzen moeder, zoet, Piëridisch [van de Piëriden, de Muzen].

Zij was een nimf uit wie de negen Muzen gesproten zijn. Het woord betekent zoveel als herinnering, en daardoor beschouwen de dichters haar als de moeder van de Muzen, omdat de schat der kunsten verkregen en bewaakt wordt door de herinnering.

modder

(*modder*) infect [besmet], stil, vuil, drekkig, diep, grondig, zacht, murw [zacht], nat, slijkerig, zwart, gedekend, geschorst [als een schors, deklaag], moerachtig [moerassig], slijmachtig [modderig].

moed

[gemoed, dapperheid] (*moedt*) moedig, wankelbaar, lustig, genegen, laatdunkend, krachtig, stout [dapper], slap, mannelijk, neder [laag], krijgs-, mismoedig, eenvoudig, onveranderlijk, edel, ontstoken, wederstrevend, ongetemd [ontembaar], groots, onoverwinnelijk, hovaardig, vrij, trots, willig, wreed, onhandelbaar [onhandelbaar], overmoedig.

moeder

(*moeder*) zoet, min, schoon [mooi], stief-, voedend, zuigend [zogend], vruchtbaar, goedertieren, waard [dierbaar], lief, barmhartig, zorgvuldig [zorgzaam], weduwe, vriende-

lijk, bezorgd, bemind, liefhebbend, mal, zot, best, groot-.

moederkruid

[plant] (*moeder-kruydt*) gesterd, wild, roodachtig, veld-.

moeilijkheid

(*moeyelijckheyt*) kwellig, begerend, verzoekend, dringend, moeilijk, onbeleefd, hoofs [onoprecht], ongeduldig [ondraaglijk], oneerbaar, hatelijk [verafschuwd].

moeite of stade

[gelegenheid] (*moeyte ofte stade*) goed, bekwaam, vrij, lui, rustend, ledig, vertoevend, uitstellend, vreedzaam, verwachtend, verhinderend, blij.

moeras

(*marasch*) slijkachtig, doof [levenloos], gebieds [met bies begroeid], zacht, modderig, waterachtig, slijmachtig [modderig], vruchtbaar, diep, drekkig, wilgendragend, periculeus, vochtig.

moerbeziën

[moerbeien] (*moerbezien*) zwart, zoet, onrijp, zuur, voos, wit, rood, blozend, vroeg, bloedig, laxerend, gekernd [met pitten], wijnachtig, purper, wormenaas, lommerachtig, traag, spaaivruchtig [laatvruchtig], oud, wijs, lui, langzaam, broos.

De moerbeiboom geeft als laatste van alle bomen vruchten. Daarom noemden de voorouders hem vroeger de wijste van alle bomen. De zijdewormen worden gevoed met zijn bladeren.

moes

(*moes*) kruid of beet [plant], warmoeskruid, teer, rood, laxerend, groen, breed, gemeen [gewoon], hofs [tuin-].

moezel

[doedelzak] (*moesele*) ruispijp, vakerig [slaapverwekkend], ruisend, ronkend, hard, zoet, hees, dommelend, rommelend, opgeblazen, gezwollen, luidend, blij, boers, vrolijk, zakpijp.

moffel

[mof, mouw] (*moffele*) gevoederd [gevoerd], bont, ruw, warm, winter-, hand-, fluwelen, geboord [met een boord], geborduurd, mooi, kaffa [zijden], satijnen.

mol

(*mol*) aarde, aardkruiper, blind, scherphorend, wroetend, schadelijk, aards, vaal, zwart.

molen

(*meulen*) draaiend, gevleugeld, geveerd, wind-, water-, ros- [paarden-], mosterd-, schors-, smout-, olie-, braziel- [brazielhout-], hout-, ongestadig, omkerend, molensteendraaiend, veld-, stamp-, papier-, vol-, slijp-, koper-, slag-, smids-, omlopend, welgeveerd, poeier.

molenaar

[wijting] (*meulenaar*) vis, vuil, onsmakelijk, gratig, koppig, groothoofdig.

molensteen

(*meulensteen*) rond, zwaar, groot, plomp, ruw, dik, draaiend, mosterd-, molen, stenig, hard, gewet, gescherpt, handelrijk [handelbaar], ezels-, ros- [paarden-], keiachtig, blauw, persend, kalender [mangel], poeder, verdrukkend.

momberschap

[voogdijschap] (*momboorschap*) zwaar, gewichtig, ellendig, wettelijk, zorgvuldig [kommervol], moeilijk, testamentelijk, ongerust [rusteloos], pijnlijk, bekommerlijk.

mommer

[vermomd persoon] (*mommer*) vermomd, fantastiek [onecht], drollig [grappig], bootsig [grappig], bedrieglijk, twijfelachtig, geveinsd, behangen, leugenachtig, vals, nachts, dobbelaar, onkuis, verborgen, zat, lichtvoetig, geldkwistend.

mommerij

[vermomming] (*mommerij*) nacht-, mooi, wellustig, wellusts schaduw, lustig, mal, zot, vrolijk, twijfelachtig, stom [stil], kostelijk [prachtig].

monarch

(*monarch*) opperst, machtig, keizerlijk, gebiedend, scepterhoudend, groot, ondwingend, ontemmelijk, stout [dapper], edel, conquerend [veroverend], doorluchtig, moedig, hoogmoedig, mild, stafdragend, onoverwinnelijk, kloek, koninklijk, gevreesd, krijgs, strijdbaar.

mond

(*mondt*) der waarheid, sprekend, rood, koraal [rood], zoet, minnelijk [beminnelijk], rond, suikeren, welzeggend [welbespraakt], roodvervig [roodkleurig], lachend, welsprekend, klapachtig [kletserig], vochtig, nat, gapend, vriendelijk, uitleggend, rozen-, schoon [mooi], gekloven [gespleten], smekend [verlokkend], zacht, aanlokkend, schreeuwend, behoningd, open, vleierend, scheldend, gulzig, klappend [kletsend], lekker [kieskeurig], kussend, groot, heilzaam, leugenachtig, der leugens.

monnik

(*munninck*) geregeld [behorend tot een orde], eenzaam, eenvoudig, devoot, aandachtig [vroom], religieus, godvruchtig, besloten, arm, penitent, rein, heer vader, slecht [eenvoudig], getijdenlezer, klooster-, bedelaar, prediker, geuzenvijand, gekruind [met een kruinschering], schuddeboller [die knikkebolt], gevensterd [achter een venster]

zittend], studieus, geleerd, gekapt [met een kap], langrokkig, langgerokt, vet, ootmoedig, geschoren.

monnikerij

[staat van monnik, monniksorde] (*munninckerije*) maagdelijk, convent, devoot, klooster, aandachtig [vroom], paleis der monniken, oud, rijk, renterijk [met veel opbrengsten], secreet [geheim], liefdehuis, charitatief.

monster

[gedrocht] (*monster*) zie WONDERDIER.

monster

[staal] (*monster*) zie STAAL.

mooiaard

[fat] (*moyaert*) hovaardig, hoogmoedig, magnifiek, trots, heerlijk, pronkend, oorlogs, roemend [grootsprekend], edel, gesierd, geparfumeerd, gekruld, geplukhaard, jong, pop [fat], opgetooid, amoureuus, mal, kwistig, wellustig, dol, opgeblazen.

moorder of doodslager

[moordenaar] (*moorder ofte dootslagher*) wreed, gruwelijk, verraderlijk, schelmachtig, overvallend, fel, barbarisch, ongelukkig [ongeluk brengend], verborgen [heimelijk], listig, sterfelijk, stropdrager, strafwaardig, galgenlap, galgenaas, ravenaas, ongenadig, overlastig [geweld aandoend], bloedig, hatelijk [verafschuwd], doodwaardig.

moorderij

(*moorderije*) zie DODING.

Mopsus

(*Mopsus*) Thessaliaans, profeet, voorzegger, Phoebeaan, waarzegger, hovaardig, beroemer [pocher].
Velen [twee] zijn er geweest die deze naam droegen. De een was een waarzegger, de ander een van de Argonauten [lees: de een was een waarzegger van de Argonauten], zoon van Ampyx en van Chloris uit Orchomenus, een derde [tweede] was een zoon van Apollo, die zichzelf een betere waarzegger vond dan Calchas, die daarover met hem twistte.

Moren

(*Mooren*) zwart, barbarisch, gekookt [verhit, heet], dikkelippen, wild, beestachtig, onverstandig [niet met rede begaafd], onredelijk, verbrand, bloedgierig [bloeddorstig], bloeddorstig, vreselijk, ijselijk, zeldzaam [merkwaardig], vreemd, wonderlijk, naakt, vervaarlijk, afgrijselijk, Libisch, ossenogig, gekruld, wit, geel.

Morpheus

(*Morpheus*) namaker, fantast, dromendienaar.

De dichters verhalen dat er een god bestaat die meester is van de verschillende fantasieën en gedaanten van de inbeeldingen die wij krijgen in de slaap. Zij noemen hem Morpheus, hetgeen 'gedaante' of 'hoedanigheid' betekent [eigenlijk: 'gedaantegever, vormer'].

mortel

(*moortele*) leemachtig, vet, kalk, stroachtig, zwaar, zandachtig, vochtig, hard, bindend, kleiachtig, dik, gruisachtig.

mortier

[vijzel] (*moortier*) gehold [met gat], rond, hol, diep, eng [nauw], stenen, marmeren, houten, wrijf-.

mos

(*mosch*) gekruld, spitsharig [ruigharig], schadelijk, kaal, teer, vochtig, zacht, groenachtig, gekwast.

most

(*most*) opstijgend, vers [jong], nieuw, zoet, zoetachtig, lekker, vrouwenlust, vaardig [geschikt], wijnachtig, eerst [primeur], suikerzoet, ziedend [kokend], springend, rood, honingzoet.

mosterd

(*mostaert*) sterk, bitter, bijtend, fijn, dik, scherp, traanachtig, lustmakend, brandend, neusnipend.

mot of schieter

[insect] (*motte ofte schieter*) duizendvoetig, grijs, kweltig [lastig], vers [vochtig], wakker, zilververvig [zilverkleurig], raslopend [snellopend].

Mozes

(*Moses*) wetgever, excellent, Hebreeër, theologisch, stamelend, waarachtig, gehoornd, Gods vriend, ootmoedig, rechter, moedig, getrouw, herder, gehoorzaam, wetstelder, leidsman der Israëlieten, vaster.

muil of neus

(*muyl ofte neus*) van een beest, plat, riekend [ruikend], kort, ontstoken, verheven.

muilezel

(*muyl-ezel*) Frans, sterk, gezadeld, rugdragend, slaafje, steeg [koppig], leegdragend, fantastiek [grillig], machtig, traagtredend, bot, geoord [met (lange) oren], slecht [eenvoudig].

De muilezels komen van een ezel en een merrie. Dit dier is ongelooflijk sterk. Het blijft twaalf maanden in zijn moeders buik. Ook stammen ze van een paard en een ezelin, maar de beste muilpaarden komen van wilde ezels en een merrie.

muis

(*muis*) knagend, klein, zwart, belachelijk [vermakelijk], diefs, ras [snel], vruchtbaar, schadelijk, gierig [vraatzuchtig], veld-, aard-.

Er zijn vele soorten muizen die zich op wonderbaarlijke wijze voortplanten, doordat zij bevrucht worden zonder mannetje, alleen door aan zout te likken. Aristoteles zegt dat een muis die gevangen zat in een

vat vol gerst zonder dat ze eruit kon, in korte tijd honderdtwintig jonge muisjes voortgebracht had.

muïtmaker

(*muïtmaker*) zie OPROERIGEN.

mulder

[molenaar] (*meulder*) bemeeld, wakend, dief, nachtwerkend, wit, bestoven.

munt

[geldstuk] (*munte*) konings-, keizers-, heren-, vals, geld, geprivilegeerd, geschrooid [gesnoeid].

munt

[plant] (*munte*) kruid, wild, riekend [geurig], groen, lieflijk, subtiel.

mus

(*mussche*) heet [geil], dartel, overvliegend, klein, vriendelijk, pikkend, huppelend, aardig, gapend, enig [solitair], wakend, stil.

muskaatnoten

(*muscaet-noten*) olieachtig, riekend [geurig], hard, hartelijk [hartig], asachtig, Indisch, zuiverend, versterkend.

muskeljaat

[muscus, reukwater met muscus] (*muskeliaet*) riekend [geurig], scherp, zoet, liefdeprikkel, confortatief [troostend, versterkend], wellustig, verblijdend, kostelijk [kostbaar], Indisch, dierbaar [kostbaar], uitnemend, juffrouwen-, parfumerend, delicaat.

Men vindt vele soorten muscus, maar ze komen alle voort uit de navel en klootjes van een bepaald dier, dat op een geitje lijkt en dat maar één hoorn heeft en heel groot is. Wanneer dit dier brongstig is, zwelt zijn navel van opwinding op en stroomt vol grof bloed, en zwelt als een abces. Gedurende deze tijd eet en drinkt het dier niet, het wentelt zich slechts over de grond net zo lang totdat zijn swelling openbarst. Daaruit komt een vloeistof die lijkt op geronnen bloed, en die na korte tijd lekker gaat ruiken.

muur

(*muer*) wit, gevensterd, vast, gekorst, middel-, scheid-, bestreken, gebikt, gepleisterd, gewit, gemeen [gemeenschappelijk], recht, staand, bultachtig, gekapt, gedekt [met afdak], stads-.

Muzen

(*Musen*) godin van het gezang of van de kunsten, Gods dochter, geheiligd, zoet, rein, welsprekend, hemels, geslacht, maagden, Helicons, snateressen [klets-kousen], zusters, gezellinnen, goddelijk, gunstig, geleerd-luidend, heilig, ongelijke hoop [gemengd gezelschap], behoningd, muzieks, godenstam, nachtelijk, bruin, blij, vrolijk, genoeglijk, Olympiaans, edel, onsterfelijke godinnen, arbeidisch [werkzaam], negengetallig, hoop, welsprekend, kloekzinnig [verstandig], vriendelijk, heiligheids, schaamachtig [verlegen], teer, spotster, geleerd, aardig, bruinoogzusters, memoriedochters, godinnen der wetendheid, zottenspel, vriendinnen der gaven en gratie, godin der liedjes, smekend [vleiend].

Volgens de dichters zijn er negen Muzen, te weten: Calliope, Clio, Erato, Thalia, Melpomene, Terpsichore, Euterpe, Polymnia en Urania. Volgens hen zijn zij dochters van Jupiter en van Mnemosyne en zijn het godinnen die de dichters en muzikanten gunstig gezind zijn. Zij voorzien de geleerden namelijk van oordeel en herinnering. Onder het woord Muzen worden ook verstaan kunsten, wetenschappen en onderzoek, omdat zij de oorzaak van ieder leren zijn, het geheel der kunsten, de volmaaktheid. Sommigen noemen hen onderzoekingen.

muziek

(*musijcke*) melodieus, welluidend, engels [engelachtig], zoet, zacht, goddelijk, maathoudend, harmonisch, hemels, blij, vrolijk, orgel-, vervreugend [verheugend], verblijdend, onkuis, verzen-, wijvelijk [vrouwelijk], kittelig [strelend], aardig, zorgbenemend [zorg wegnemend], heilig, lustig, verlustigend, lichtgeestig, droefheidbrekend, boerig, maatklinkig.

muziekinstrument

(*instrument musicael*) welluidend, zoetluidend, orgel, accorderend, blij, vrolijk, lustig, resonerend, zoet, lieflijk.

myrobalaan

[vrucht] (*myrobalaen*) kruid, delicaat [smakelijk], gesuikerd, zwart, versterkend, vlees-, laxerend, zonderling [bijzonder], zwaar, gezondheid, Indisch.

Er bestaan verscheidene soorten myrobalanen, en ze zijn allemaal verschillend in vorm en eigenschappen. Maar de zwarte die uit Indië komen, zijn de beste. Mesuus zegt dat mensen die veel myrobalanen nuttigen, hun kracht en natuurlijke warmte behouden, want ze vertragen de ouderdom, geven een natuurlijke kleur, verdrijven alle lichaamsgeuren, ze verkwikken de mens en versterken het hart, de lever en de maag, ze zijn ook goed tegen aambeien en om koorts en cholera tegen te gaan.

N.

naald

(*naelde*) broos, kortbrekig, puntig, werk-, klaar [paraat], dun, stekend, rank, teer, fijn, klein, naarstig, subtiel, linnenwerkster, doorstekersse [doorsteekster], naaister, juffrouwen-, tapijtmaakster, priemachtig,

Milaans, Spaans, borduurder, pak-, huishoudster.

naarstigheid

(*neersticheyt*) haastend, vorderend, spoedig, vaardig, zorgvuldig [naarstig], ras [snel], behoorlijk, voorzienig [vooruitziend], curieus [zorgvuldig], vlijtig, behendig, wakker, lopend, studieus, abel [bekwaam], bekwaam, zorgdragend [nauwgezet], lichtvaardig, posten- [van de post], noodzakelijk, gevleugeld, ongestadig, gestadig, gedurig, arbeidig, werkend, subtiel.

nacht

(*nacht*) slaperig, vakerig [slaperig], koud, vochtig, huiverachtig, duister, donker, schaduwachtig, nat, rustmoeder, stil, blind, dauwachtig, lui, sterlicht, liefdeboodschapper, zwart, diep, kalm, lieflijk, stom [stil], aardedochter, vergetelijk [die doet vergeten], traag, droevig, minnaars dienstbode, doof, mistig, gesterd, secreet [geheim], vervaarlijk, vreedzaam, overdekt, overtrokken, stergekroond, gestoord, dieven-, onkuis, bleek, rood, bedekt, dromend, spade [laat], gelukkig, getrouw, arbeidig, verdrietelijk, geschilderd [heel mooi], moeder van de vaak [slaap], tegendeel van de dag, nevel, Chaos' dochter.

De nacht is de schaduw van de aarde, de schaduw van de dag, het tegendeel van de dag, de wegneming van de zon. De dichters vertellen dat zij de dochter is van de Aarde en van de Parcae.

nachtegaal

(*nachtegaal*) lieflijk, lustig, zingend, vliegend, voorbijvliegend, aardig, zoet, muzikaal, meermin, bos, mooi, lief, kwetterend, stom [zonder spraak], klein, fluitend, schetterend, edel, de eer van het bos, schuifelend [fluitend], wilde zang zingend.

Bij de zangvogels is het zeer te verwonderen dat een zo luide en melodieuze stem uit zo'n klein lichaam komt en de toon zo lang kan vasthouden. Meestal leggen ze eieren aan het begin van de lente en meestal zijn het er zes. Als de hitte hen overvalt, veranderen zij van stem en verentooi en zingen zij niet meer. Ten slotte ziet men ze in de winter niet, want dan vliegen zij naar elders.

nagel of spijker

(*nagel ofte spijker*) punteloos, scherp, gekromd, gekrookt [krom], gehooft [met een kop], krom, hakig, sterk, plomp, stomp, gespijkerd, dun, ijzeren, stalen, verguld.

nagel van de hand

(*nagel der handt*) teer, scherp, grijpend, krassend, halfmond, haakachtig, dun, stijf [stevig], krauwig, lang, breed, krom, gebogd [met een boog], wreed, wit, begerig, ongekort, sterk, vuil, boeren-, ruw, harpers- [harpspelers-], geplekt [met vlekjes], gekloven [gespleten], rond, geweldig [geweld doend], gerond, nieuw, kort.

Najaden

(*Nayaden*) water-, onthuld [ontkleed], rivier-, baarachtig [golfachtig], lieflijk, amoureuus, waterkoningin, mal, blauwachtig, vliedend, aardig, schoon [mooi], vochtig.

Dat zijn waternimfen.

nar

(*narre*) hersenloos, vrolijk, uitzinnig, licht, hanneke [sul], mal, geroepen, bespot, aardig, bot, onbeschaamd, slecht [simpel], verbaasd [uitzinnig], onnut, veracht, opgeblazen, bootsig [grappig], bemeeld [met meel witgemaakt], bestoven [bepoederd], korzel [opvliegend], kwaad, gekoveld [met een kovel of kap].

Narcissus

(*Narcissus* oft *Narcisse*) schoon [mooi], lieflijk, troetelig [aanminnig], blozend, roodachtig, gelokhaard, schalk [schurkachtig], loos [doortrapt].

De zoon van Cephisus en van Liriope of Miriope was een buitengewoon mooie jongeling. Hij versmaadde vele nimfen die op hem verliefd waren, zoals Echo. Toen hij eens zijn eigen schaduw in het water zag, werd hij hierop verliefd en om hem te krijgen, verdronk hij zichzelf in het water.

nardus

(*nardus*) zoetriekend, Stirisch, olieachtig, geel, Tirolisch, welriekend, vochtig, zalvig, Assyrisch, bloeiend, Indisch, specerij.

De echte nardus groeit in Stirië bij Oostenrijk in het graafschap Tirol. De plant is dun en klein, en heeft rode bladeren met gele bloemen. Men gebruikt alleen de wortel en de stengel, die lekkerder ruiken dan de bloem en waarin de meeste kracht zit.

narrigheid

[gekheid] (*narricheyt*) zoet, vriendelijk, mal, lieflijk, belachelijk [vermakelijk], verheugend, bootsig [grappig].

natuur

(*natuere*) sterk, mild, voortbrengend, werkersse [werkster], wijs, aanporrend [aandrijvend], voortdringend, aangeboren, aantlokkend, grootdadig, onhebbelijk, voorzienig [vooruitziend], behendig, aller moeder, voorzichtig [vooruitziend], zorgvuldig, goedertieren, wonderbaar, zeldzaam [merkwaardig], onsterfelijk, gemeen [algemeen], goeddadig, behulpelijk, naarstig, goed, gediensig, werkend, groeiend, zorgdragend,

broos, uitbottend, vruchtbrengend, vruchtgevend, krachtig, geweldig [gewelddadig].

navel

(*navel*) klein, knoopachtig, rond, lieflijk.

navolging

(*navolghinghe*) nabootsig, kunstig, subtiel, scherpzinnig, licht, nagmaakt, nijdig [jaloers], na, bearbeit, gevolgd, vervalst, behendig.

Nebukadnezar

(*Nabuchodonosor*) Babylonisch, monarch, strijdbaar, machtig, hoogmoedig, Assyrisch, groot, trots, hovaardig, Gods gesel, victorieus.

Hij had veel geluk in het oorlogvoeren en hij had vele overwinningen, en daarom wordt hij 'de Grote' genoemd. Maar omdat hij hoogmoedig was en Gods hulp niet erkende, beroofde God hem van zijn verstand en verstootte hem uit zijn rijk. Hij leefde zeven jaar als een beest onder de beesten. Daarna bekeerde hij zich tot God, die hem zijn verstand en zijn rijk teruggaf. Nadat hij veertig jaar geleefd had, stierf hij in Babylonië en hij liet zijn zoon Nebukadnezar zijn bezittingen na.

nectar

(*nectar*) smakelijk, zoet, suikerig, rood, bacchisch, wijnachtig, edel, welriekend, goddelijk, honingachtig, behoningd, zoetgesuikerd, roodachtig, delicaat [smakelijk], hemels, verzoet, kostelijk [kostbaar], zoetlopend [zachtvloeiend], onsterfelijk, gelukkig, vloeiend, zoetachtig.

Volgens de dichters is nectar de godendrank. Onder dit woord worden ook alle andere vloeibare zoetigheden verstaan.

nederlaag

(*neerlaghe*) groot, overwonnen, ongeschikt [ordeloos], treffelijk, vluchtig [wegvluchtend], schrikkelijk, desorderlijk, verstrooid, verjaagd.

neef

[bloedverwant, nakomeling] (*neve*) overlevend, toekomend [toekomstig], nakomeling, broeders zoon of zusters zoon.

Nemesis

(*Nemesis*) godin, Adrastees [van Adrastus], wreekster, wreed, machtig, straf [streng], kaal, straffend, plaagster.

Zij is de dochter van Jupiter en van de Nood. Ze strafte de mensen voor hun misdaden en beloonde ze voor hun goede daden. Zij wordt Adrastea genoemd, omdat koning Adrastus I van Argos een tempel voor haar liet bouwen. [Adrastea betekent 'degene aan wie men niet kan ontsnappen', en is niet van Adrastus afgeleid.]

nepenthes

[kruid] (*nepenthe*) aardig, mooi, zoet, riekend [geurig], blij.

Dit is een kruid dat in het Nederlands nog geen andere naam heeft. Het sap, met wijn gedronken, verdrijft de melancholie. De wortel op de nuchtere maag met water gedronken is goed voor mensen die niet goed adem kunnen halen.

Neptunus

(*Neptunus*) koning van de zee, gebiedend, oud, Saturnisch, zeegod, aardeomringer, der winden vader, tempeestig [stormachtig], blauw, Medusa's temmer, schildpaddige god, aardevoortdrijver, windig, zeeregeerder, drieborkdrager, baarachtig [golfachtig], baaropwerper, diep, koning van de zee, onweder, schuimend, dreigend, waterig, furieus.

Neptunus was de zoon van Saturnus en Ops. Toen de wereld onder zijn broers verdeeld werd, viel hem de zee ten deel en daarom draagt hij de drietandige vork als scepter. Hij kreeg zijn naam toen hij god van de zee werd. Zijn vrouw was Amphitrite en hij kreeg bij haar verschillende nimfen. Hij bouwde met hulp van Apollo de muren van Troje.

Nereïden

(*Nereyden*) mal, vochtig, watervervig [waterkleurig], zangsters, onkuis, groenachtig, schipperssen [zij die op een schip varen], geschilderd [heel mooi], groengrauw.

Dat zijn zeenimfen met een menselijk gelaat, dochters van Nereus en Doris.

Nereus

(*Nereus*) geweldig [indrukwekkend], schuimend, blauw, oud, Thetide [van Tethys], windig, zeegod, oceaans, diep, groot, zeildrager, vreemd, vagebond.

Hij was volgens Hesiodus de zoon van de Oceaan en Tethys, een zeegod, die bij zijn vrouw en bij zijn zuster vele nimfen heeft gehad. Deze voeren hun vaders naam en worden Nereïden genoemd. Soms wordt onder Nereus de zee verstaan.

Nero de tiran

(*Nero den Tyran*) wreed, onbarmhartig, ongerecht [onrechtvaardig], hovaardig, trots, boos, moerdoder, bloedschandig, hatelijk [verafschuwd], ondankbaar, kaal, schandig, begeerlijk [begerig], onbeleefd, onmenselijk, bloedgierig [bloeddorstig], wellustig, ellendig, furieus.

Hij was de zoon van Domitius en Agrippina, de dochter van Germanicus. Hij werd met de hulp van zijn moeder keizer van Rome. Gedurende de eerste vijf jaar van zijn regering was hij zeer liberaal, goedertieren en welgemanierd. Hij verbeterde slechte gewoonten, matigde de overvloed van onkosten en vaardigde

vele goede wetten uit. Maar kort daarna vergat hij de keizerlijke waardigheid en ontdekte zijn slechtheid, zijn begeerte, hebzucht en wreedheid. Men zegt dat hij bloedschande met zijn moeder pleegde en haar daarna liet doden. Hij doodde Crispinus, de zoon die hij bij zijn tweede vrouw had, en de man van zijn derde vrouw, om haar te krijgen. Zijn eerste vrouw, die ook Octavia heette, Britannicus, Seneca en Lucanus konden de bloedige wreedheid van dit ellendige mens niet stoppen. Bovendien stak hij de stad in brand. Deze brand duurde zes dagen en zeven nachten en de tiran keek ernaar vanaf een toren. Ten slotte sneed hij zich de keel door toen hij 32 jaar oud was, nadat hij dertien jaar en zes maanden had geregeerd.

Nesaia

(*Nesea*) schippersse [zij die op een schip vaart], nimfisch, Nereïdisch [dochter van Nereus], Doriaans [dochter van Doris].

Deze zeenimf was een van de dochters van Nereus en Doris.

nest

(*nest*) vogel-, piepend, getakt, hol, licht, verheven, voorjarig [lente-], zoet, klein, behendig [knap gemaakt], bepluimd, hoog, geroofd, welgemaakt, hangend, staand, strooien [van stro], hoender-.

Nestor

(*Nestor*) oud, wijs, welsprekend, goede vader, voorzichtig [wijs], eloquent, grijsaard, kloek, welzeggend [welbespraakt], rijp, kaalkoppig, welwijs.

Hij was de zoon van Neleus en Chloris. Hij was een dappere krijgsman, een verstandige man en hij belegerde samen met de andere Griekse vorsten Troje, toen hij negentig jaar oud was of volgens Ovidius driehonderd jaar oud. Agamemnon zei openlijk dat hij om Troje te verwoesten slechts tien Nestoren nodig had, want behalve zijn grote voorzichtigheid, die hij met de ouderdom gekregen had, was hij zo welsprekend dat zijn taal zoeter dan honing uit zijn mond vloeide. Eurydice, de dochter van Clymenus, was zijn vrouw en bij haar had hij zeven zonen en een dochter.

net

(*net*) vogel- of vis-, listig, bedrieglijk, gevlochten, jagers-, fijn, subtiel, gedraaid, garen-, gespannen, vissers-, gescheurd, gebroken.

netel

(*netel*) netelend [prikkend], brandend, scherp, stinkend, wild, bijtend, onnut, stekend, veld-, heet, gekarteld.

netteboef

(*netteboef*) zie PLUIMSTRIJKER.

neus

(*neuse*) geschorst [opgetrokken], schoon [mooi], slaapwachter, handeljk [handelbaar], verheven, kardinaals, effen [glad], plat, snuivend, besnot, mager, rank, lang, ingevallen, druip-, haviks-, snuffel-, spotters-, narren-, scherp, gekarbonkeld, bepareld, rood, stinkend, gerimpeld, gemaakt, papegaaien-, gerobijnd [hoogrood], pokkig, pokputtig, gekneusd.

neusgaten

(*neusgaten*) rokend [dampend], open, groot, tweelingen, gedrongen [nauw], snottig, vuil, snuffelend, dubbel, scherp, hol, gewapend, harig, vlamig, asemend, riekend [ruikend].

nier

(*niere*) hoerachtig, luxurius [wulps], natuurgevend [zaadgevend], dubbel, gevleesd, hangend, geschorst [met schors], zadig, lendenachtig.

nieuwigheid

(*nieuwicheyt*) mooi, blij, lustig, aardig, vreemd, schadelijk, uitgelezen, uitgezonderd [uitzonderlijk], ongehoopt, wonderlijk, wonderbaar, vermakelijk, brooddronken, zoet, edel, ongewoon, wellustig, voorjarig [lente-], monsterdierig, schoon [mooi], onbekend, aangenaam, bloeiend, loffelijk, verwonderend, miraculeus.

nieuwmaren

(nieuwstijdingen, nieuwtjes) (*nieuwaren*) begeerd, zeker, onzeker, blij, overgebracht, verborgen [geheim], bode, aangenaam, verwacht, aangeboden, verwonderend.

nijdigheid of hating

[vijandigheid of haat] (*nijdicheyt ofte hatinghe*) bleek, vuil, ijverig [heftig], oud, deugdschaduw, vervloekt, vermaledijd, brandend, wreed, koppig, gruwelijk, boos, hittig, furieus, ellendig, arm, droevig, verborgen [heimelijk], dreigend, honds, doggen-, hatend, blind, achterklappig, lasterlijk, miszeggend [beledigend], gezellin der deugd, onzalig, schadelijk, hovaardig, onbeleefd, ongerecht [onrechtvaardig], leugenvindend, onverzoenlijk, moeilijk, veroud [langdurig], dodelijk, wraakgierig, gebroed [gebroed], diep, innig, hardnekkig, hatelijk [verafschuwd], vijandelijk, twistig, bittermoedig, scheeloois.

Nijl

(*Nijl*) een rivier, stromend, sterk, vruchtbaar, barend [golvend], hobbelend, vruchtbrend, slijmig [modderig], Egyptisch, vermaard, wijdlopend, Ethiopisch, rijk, overlopend, besproeiend, nedervallend, vlietend, diep, gelukkig.

Deze vermaarde rivier scheidt Afrika van Azië. In het

zuiden besproeit zij het Ethiopische land, waar zij vandaan komt en waaruit zij ontspringt. Daarna vervolgt zij haar loop naar het noorden en laaft het land van Egypte, dat zij overvloedig en vruchtbaar maakt. Ten slotte loopt zij met zeven mondingen uit in de zee.

*Zij vliedt naar de zee met zeven monden,
Haar oorsprong heeft nooit een mens gevonden.
In de hete zomers maakt haar water klaar [haar
heldere water]
Het gehele land Egypte vruchtbaar.*

nijping

[kramp] (*nijpinghe*) smartelijk, kwellijk [kwellend], sluitend, bijtend, pijnlijk, stekend.

nijptang

(*nijptanghe*) bijtend, samenduwend, sluitend, sterk, lang, nijpend, vasthoudend.

nimfen

(*nymphen*) schoon [mooi], amoureuus, mal, lediggaand [nietsdoend], aardig, bos-, onthuld [ontkleed], blij, vrolijk, fraai, lustig, geestig, vriendelijk, lieflijk, rivierig, vreesachtig, volharig, zoet, baarachtig [golfachtig], onderaardig [onderaards], fonteins [bron-], der Muzen gezellinnen, Nereïdisch [dochter van Nereus], watervervig [waterkleurig], groengrauw, vochtig, onkuis, vleisterssen [vleisters], waterdochters, waterkoninginnen, gelokhaard, wit, oceaans, zees [van de zee], edel, dartel.

De bosnimfen noemt men Dryaden of Hamadryaden, de bergnimfen heten Oreaden, en de waternimfen Naiaden.

Noach

(*Noe*) de patriarch, wijngaardplanter, goed, oud, eerste wijngaardenier, tweeeanzichtig, wereldbouwer, oude Janus, godvrezend, arkenbouwer.

Hij was de zoon van Lamech. Toen hij vijfhonderd jaar oud was, verwekte hij Sem, Cham en Jafeth. Hij was een rechtvaardig en godvrezend man. God behoedde hem van de zondvloed met zijn vrouw, zijn kinderen en hun vrouwen. Hij was de eerste die de wingerd plantte, maar omdat hij de kracht van de vruchten hiervan niet kende, werd hij er dronken van.

non

(*nonne*) maagd, zuiver, besloten, slecht [eenvoudig], eenvoudig, God-dienstig, schoon [mooi], gepaternosterd [met een rozenkrans], klooster-, devoot, devotig, zoetsprekend, geprofessied [die de kloostergelofte heeft afgelegd], ziekenbewaarster [ziekenoppasster], curieus [zorgvuldig], schuddebolster [die knikkebolt], heilig, gewijd, ootmoedig, nederig, smekend, beschaamd [ingetogen], rein, zoet, gemanierd [geordend].

nood of noodwendigheid

[behoefte] (*noodt oft noodwendicheyt*) uiterst, noodwendig, laatst, nut [nuttig], kunstenmoeder, gedrongen [gedwongen], streng, kloekzinnig [verstandig], nauwer [die in het nauw brengt], arm, gebrekkelijk, droevig, ellendig, geweldig [met geweld], dringend, straf [hard], drukkend.

noordenwind

(*noorden windt*) regenachtig, wolkdrijvend, oproerig, rotsbeweger, koud, koudachtig, gruwelijk, zeeverstoorder, haastig [snel], ijsachtig, vreselijk, voortdrijvend, ijverigblazend, droog, nevelachtig, dor, stuimig [onstuimig], geweldig, trots, windig, schuifelend [gierend], brullend, buiachtig, sterk, trotsig, stijf [krachtig], sneeuwachtig, winters.

noot

(*note*) olieachtig, hard, smakelijk, kwaad, bitter, hazel-, niet-deugend, rond, okker-, gal-, kruid-, hol, licht, sterk.

notaris

(*notarius*) getrouw, voortvaardig, secreet [geheim], instrumentschrijver [akteschrijver], openbaar, scherpzinnig, diepzinnig [geleerd], vedervechter [die vecht met de pen], pennenlikker, bezig, naarstig, beleefd, verbondmaker, contractsluiter, toehoorder, tongkunstig.

notenboom

(*noteboom*) oud, breed, open, schadelijk, groen, getakt, verbreid, vruchtbaar, lommerachtig, bebladerd.

november

(*november*) slachtmaand, koud, droevig, versnoterd [verkouden makend], verstijfd, huiverig.

Numa

(*Numa*) vreedzaam, rechtvaardig, rechter, religieus, goedertieren, oud, godvruchtig, Sabiniaan [Sabijn], wetgever, voorzichtig [wijs], Romulus' erfgenaam, eervol, onsterfelijk.

Van het volk der Sabijnen; hij was de tweede koning van Rome, zeer bedrijvig in de eredienst der goden. Hij bestuurde zijn volk met zo'n rechtschapenheid en rechtvaardigheid, en hij gedroeg zich zo verstandig tegenover zijn buurlanden, dat er in zijn tijd in Rome geen oorlog geweest is noch enige tweedracht. Nadat hij veertig jaar geregeerd had, stierf hij.

Numantië

(*Numantia*) een landschap, onoverwinnelijk, krijgs, begaafd [begiftigd],

eerwaardig, hovaardig, ontemmelijk, moedig, gelukkig.

Numidiërs

(*Numiden*) beestachtig, gruwzaam [gruwelijk], wreed, onhandelijk [onhandelbaar], herders, krijgers, ontemmelijk, Afrikanen, grof, ruw, leeggangers [leeglopers], ongebreideld.

Deze lieden zitten op paarden die zij niet breidelen of tomen, maar alleen met een stokje bedwingen. Zij erkennen regel noch rede, wet noch gebruik, en leiden een bestaan als van de dieren, zoals de dichters dat toeschrijven aan de mensen van de eerste eeuw. Desalniettemin hebben zij een koning die over hen heerst en aan wie zij zulk een eer bewijzen als de dieren van nature bewijzen aan diegene van hun soort die de voortreffelijkste is. De voornaamste bezigheid bij hen is op jacht gaan, of op roof uit gaan, waarbij zij telkens maar drie of vier dagen op één plaats blijven. Hun vrouwen zijn best wel mooi, bevallig en vriendelijk, en de mannen waken zeer over hen, omdat ze hun onbetrouwbaarheid kennen.

nuttigheid

(*nutticheyt*) bekwaam, profijtelijk, openbaar, noodzakelijk, vruchtbaar, betamelijk, eerbaar, blij, gemeen [algemeen], menigerlei, groot.

O.

obelisk

(*obeliske*) vierkant, puntig, gepunt, recht, oud, Rooms [Romeins], vermaard, Egyptisch, hovaardig [fier], onnut, kostelijk [prachtig], verheven, uitstekend, uitmuntend. *Het is een heel hoge steen met een brede voet, vanonder vierkant, die naar boven toe steeds smaller wordt, maar veel kleiner dan de piramide. Vroeger maakten de koningen van Egypte ze en men ziet ze nog op sommige plaatsen in Rome.*

obligatie

(*obligatie*) notariaal, bezegeld, schuldig [verschuldigd], schuldbrief, dwingend, eisend, authentiek, gepasseerd, gehypothekeerd, betalijk [te betalen], gecontracteerd, geconditioneerd, verbonden, bondig [geldig in rechte], liquide, vast.

oceaan

(*oceaan*) het grote meer [zee] dat de aardbodem omringt, vader, zeegod, buiig, diep, vochtig, nat, breed, voeder, krom, vlietend, groot, verderver, koning van de baren [golven], vloeiend, overallopend, kaal, wonderdierig [met fabeldieren], murmurierend, schuimachtig, vruchtbaar, zeegroen, grauwigroen, barig [golvend], muitineerder [oproermaker], golvend, wijd, vreemd, uitpuwend, vol, onmatelijk, onmanierlijk groot, onbedekt.

Volgens de dichters is de oceaan een zeegod, zoon van de hemel en van Vesta, en de echtgenoot van Tethys. Hij is ook de vader van alle rivieren en bronnen. Maar eigenlijk verstaat men onder dit woordje oceaan de grote zee.

octrooi

(*octroy*) toelating, vergund, mild, verbiddeijk [toegestaan], willig, geconsenteerd [goedgekeurd], profijtelijk, gebeneficieerd, koninklijk, gunstig, keizerlijk, prinselijk, heren-.

ode of zinging

[zang] (*ode ofte zinghinghe*) Sapphonisch [als van Sappho], getallig, Pindarisch [als van Pindarus], schoon [mooi], zoet, Thebaans, aardig, edel, lyrisch, lustig.

Dit zijn alle kleine gedichtjes die gemakkelijk gezongen kunnen worden.

Oedipus

(*Oedipus*) ongelukkig, onzalig, ellendig, blind, Thebaan, boos [slecht], vaderslager [vadermoordenaar].

De zoon van Laius, koning van Thebe, en van Jocaste. Als kind werd hij opgevoed door Polybus, de koning van Corinthe. Toen hij bij toeval in Thebe was, doodde hij zijn vader en trouwde hij zijn moeder, omdat hij zijn bloedverwanten niet kende. Toen hij later vernam welk kwaad hij bedreven had, stak hij zichzelf de ogen uit en ging vrijwillig in verbanning naar Athene, waar hij stierf.

oefening

(*oeffeninghe*) arbeidig, gezond, gedurig, lustig, vast, studieus, profijtelijk, kunstig, lofbaar, aanzoetend [veraangenamend].

oesters

(*oesters*) geschelpt, lekker, voorjarig [lente-], zoet [lekker], vers, smakelijk, gefrijt [gebraden], delicaat [smakelijk], gekruid, vochtig, zee-, levendig [levend], zacht, waterachtig [in het water levend], gezouten, pekel-.

oever van de zee

(*oever vande zee*) zoutachtig, havenachtig, schuimachtig, steenachtig, keiachtig, zeas [van de zee], waterkantig, vochtig, slijkerig, weerklinkend, schuifelend [sissend], zuchtend, krom.

offerande

(*offerhande*) devoot, mild, aangenaam, heilig, geofferd, toegewijd, ootmoedig, christelijk, gezegend, openbaar.

ogenblik

(*ooghenblick*) haastig, klein, kort, lang, haastverlopen.

ogenwenking

[blik van de ogen] (*ooghenwinckinge*) subtiel, trekkend, hoerachtig, onkuis, zoet, smekend [aanlokkend], traag, lieflijk, bodin, nedergeslagen, tranen, deerlijk.

oker

(*oker*) geel, mijn-, Athenisch.

olie

(*olie*) zoet, groen, groenachtig, dun, smakelijk, vet, dik gekernd [van of met pitten], lichtend, welriekend, Provence-, blauw, lamp-, olijf-, glinsterend, smerig [als smeer], klaar [helder], honingachtig, lijn-, raap-, noten-.

olifant

(*oliphant*) sterk, groot, krachtig, vleesachtig, Indisch, gruwzaam, wreed, onhandelijk [onhandelbaar], bot, leerbaar [geschikt om te leren], Arabisch, machtig, vrij, verschrikkelijk, oorloos [doof], ivorgevend, getand, wild, getemd.

Hij is de grootste onder de dieren en van nature wreed, afschrikwekkend, wild en onhandelbaar. Maar hij laat zich gemakkelijk temmen omdat hij heel geschikt is om te leren. Uit zijn bek groeien twee tanden van ivoor, die soms meer dan negen voet lang zijn. Men zegt dat de olifantstanden, net als de hoorns van herten, ieder jaar afvallen en dan weer aangroeien.

olijf

(*olijve*) groen, bleek, Athenisch, spade [laat], vrededragend, zoet, Provinciaal [Provençaals], olieachtig, heilig, geveesd, knopachtig, langachtig, zwartend, gistachtig, droesemachtig, levend, Palladiaans [van de godin Pallas], vruchtbaar, smakelijk, groenend, groengrauw.

De olijven bestaan uit een pit, olie, vlees en gist, die samen een bitter mengsel vormen. De olie groeit in de olijf, op het laatst van de oogstmaand tot half september en van die tijd af groeien haar vlees en haar pit. Als er een overvloed van regen na een droge periode komt, verrot de olijf en geeft alleen maar gist, waardoor de olijf zwart wordt.

olijfboom

(*olijfboom*) gebladerd, evengroen [altijdgroen], altijdgroen, levend, gomachtig, vredeboom, getakt, vreedzaam, Palladisch [van de godin Pallas], lommerachtig, gekroond, dicht.

Cato schrijft dat men de olijfbomen moet planten op plaatsen waar veel zonneschijn is, recht tegenover het westen. Men zegt dat er zo grote vijandschap bestaat tussen de olijfboom en de eik dat

wanneer zij bij elkaar zijn geplant, een van beide de ander binnen korte tijd doet doodgaan. Deze boom is gewijd aan de godin Pallas [Athene].

olmboom

(*olmboom*) breed, dicht [massief], harig, wijngaardvriend, bergachtig, gebladerd, getakt, hoog, recht, gekromd, lommerachtig, loverachtig, groot, wijd, gestrekt, licht, open, verspreid, sterk, gezet [dik].

Olympus

(*Olympia*) groot, allerhoogst, klaar [schitterend], Atlantisch [van Atlas], vlammend, hemels, stralig, gesterd, hemeldraagster, groot, hoog, beïjst, wolk, dragend, grootst.

Dit is een berg die zo hoog is dat de inwoners hem de hemel noemen. Om dezelfde reden noemen ook de dichters hem de hemel. Hesiodus zegt dat de Muzen erop geboren zijn, maar Plinius zegt dat dat op de Helicon is geweest. Ook verstaat men onder het woord Olympus de hemel in het algemeen.

omgang of omwandeling

(*omganck ofte omwandelinghe*) wijd, groot, rond, cirkel-, breed, zwierend, krom.

omhelzing

(*omhelsinghe*) lieflijk, vast, zoet, zacht, innig, tweevoudig, gunstig, smekend [strelend], drukkend, blij, vriendelijk, onkuis, kussend, zuchtend, wellustig, beleefd, onderling, welkome-, lang troetelend, nauw, behaaglijk, minnelijk [innig], bevallijk [aangenaam].

omloop

(*omloop*) van de hemel, of revolutie [omwenteling], volgelijk [navolgbaar], roerend [in beweging], omgelopen, ongestadig, sferisch.

Omphale

(*Omphale*) Lydiaans, schoon [mooi], onkuis, moedig, Hercules' lief.

Zij was de koningin van Lydië en Hercules was zo op haar verliefd dat hij (om haar te behagen) zich zover vernederde dat hij voor haar garen spon als een vrouw.

onachtbaar

[slecht] (*onachtbaer*) zie SNOOD [snodigheid].

onachtzaamheid

[zorgeloosheid] (*onachtsaemhey*) lui, dromend, slaperig, ondankbaar, traag, ledig, onzorgvuldig, verachtwaardig, waarloos [zorgeloos], sloffig.

onbedachtigheid

[onnadenkendheid] (*onbedachticheyt*) zot, gewillig [hartstochtelijk], moedig [overmoedig], jong, stout [driest], mal, vrijmoedig, ras [snel], vaardig, blind, onvoordacht [ondoordacht], furieus, lichtvaardig,

onbeleefd [lomp], stortend, kwalijkbedacht [onnadenkend].

onbekwaamheid

[ongeschiktheid, onvermogen] (*onbequaemheyt*) verachtelijk, ongeschikt [ongemanierd], bot, zot, dwaas, vreemd, tegenstrijdend, tegenstrijdig, grof, kwalijkvoegend [slecht passend], belachelijk, bespottelijk, ongelooflijk, onwetend.

onbeleefdheid

(*onbeleeftheit*) verachtelijk, onbeschaamd, zot, onwijs, oneerbaar, moeiig [lastig], trots, onheus, hovaardig, versmadelijk, onstichtelijk.

onbeschaamdheid

(*onbeschaemtheit*) stout [brutaal], spijtig [trots], vermetel, onschamel [schaamteloos], leugenachtig, vrijpostig, lichtvaardig, boos, opgeblazen, beroemig [pochend], wederstrevend, bordeels, hoerachtig.

ondankbaarheid

(*ondanckbaerheyt*) hatelijk [verafschuwd], moeder van alle zonden, snood, onachtbaar, gruwelijk, vermetelijk, onkenbaar [onbeschrijflijk], deugdsvijandin, hovaardig, ongelooflijk, trots, vergetelachtig.

onderdanigheid

(*onderdanicheit*) subject [onderworpen], dienstbaar, dienstelijk, nederig, ootmoedig, bedwongen [onvrijwillig], natuurlijk, gehoorzaam, moeilijk, slaafs, ellendig, geneigd [onderworpen], hoofs, verdrietelijk, gewillig, ongewillig.

ondervraging of onderzoeking

(*ondervraginghe oft ondersoeckinghe*) op de pijnbank, heimelijk, ziel van het proces, crimineel [strafrechtelijk], doof [gevoelloos], wreed, naarstig, scherp, hard, overgedragen, decreet, onderzocht, belast, gedagvaard, heftig, geweldig [gewelddadig], pijnbanks, ruw, beuls [wreed], voorgegeven [toegegeven].

onderwerping

(*onderworpinghe*) gewillig, schaamhaftig [beschamend], biddend, verwonnen [overwonnen], deerlijk, vernederd, ootmoedig, rechters, bedwongen [onvrijwillig].

onderwijzing

(*onderwijsinghe*) zinrijk, vrij, lerend, studieus, oud, moeilijk, geoefend, kinderlijk, straffelijk [streng], diepzinnig [ernstig], klaar [duidelijk], arbeidig, profijtelijk, troostelijk, wangelovig, uitgezocht, verstandvoedend, wegwijzend.

onderzaat

[onderdaan] (*ondersaet*) vermaard, eerbaar, gediensig, plichtig [verschuldigd], genegen.

onderzoeker

(*ondersoecker*) naarstig, scherp, vurig, ijverig, curieus [nieuwsgierig], ernstig, diepzinnig [geleerd].

onderzoeking of naarstig onderstaan

[het ondernemen, beproeven] (*ondersoeckinghe oft neerstig onderstaen*) curieus [nieuwsgierig], zorgvuldig, behendig, loos [bedrieglijk], moeilijk, arglistig, ervaren, statig, smekend [vleiend], schalk [schurkachtig], ernstig, gedenkwaardig, overal, overdragend, doorkijkend, lang, zwaar, studieus, toeluisterig, arbeidig.

oneer

(*oneere*) schandelijk, verwijtelijk, berispelijk, besmet, vuil, lelijk, ontdekkelijk [aan het licht gebracht], onverbeterlijk, versmadelijk, merkelijk [opmerkelijk], groot.

ongehoorzaamheid

(*onghehoorsaemheyt*) moedwillig, twistmakig, trots, ellendig, onbehoorlijk, oproerig, kwaadwillig, scheurmakend, verraderlijk, trouweloos, onbeschaamd, onbegraaflijk, ongetrouw, periculeus.

ongeluk of misval

[ongemak] (*ongheluck oft misval*) haastig [plotseling], onverwacht, onverhoeds, bij geval [toevallig], twijfelachtig, ongehoopt, droevig, kwaad, wonderlijk, vreemd, toegeschikt [beschikt], onverzienig [onvoorzien], ongelukkig, tegenspoedig, onvliedelijk [onontkoombaar], wreed, arm, miserabel, miskomend, verhaastend, schelms [schurkachtig], vreselijk, toegeëigend [bestemd], krank, droef, schadelijk, ongevallig [ramspoedig], gruwelijk, beklaaglijk, overvallend, deerlijk, toebereid, onverzienig [onvoorzien], gevaarlijk, periculeus, hard, wreed, zwaar, vervaarlijk, deerlijk, geweldig, groot, onslippelijk [onontkoombaar].

ongemanierdheid of onbeleefdheid

(*onghemaniertheyt oft onbeleeftheyt*) bot, ruw, zot, ongeschikt [ongemanierd], barbarisch, boers, kwalijkvoegend [ongepast], ezels, ongeleerd, kwalijkstaand [lelijkstaand], dorps, plomp, onbekwaam [onaangenaam], grof, onvoeglijk, dorper [onbeschaafd].

ongerechtigheid

[onrecht] (*ongherechticheyt*) boos, tirannig, kwaad, lasterlijk, wreed, schelms [schurkachtig], onrecht [onterecht], onredelijk.

ongestadigheid

(*onghestadicheyt*) wijven-, lichtvaardig, ijdel, wankelbaar, werelds, ongestadig, boerachtig, vliegend, zwak, veranderlijk, weerhanig, onstandvastig, omdraaiend,

wankelig, haastig [plotseling], onvast, buiachtig, roerlijk [beweeglijk].

ongetemperdheid

(*onghetempertheyt*) ongeordineerd [ongeregeld], overdadig, onmatig, onkuis, wellustig, gepassied [hartstochtelijk], jong, ongereguleerd.

onkruid

[nutteloos, schadelijk kruid] (*onkruydt*) zwart, schadelijk, onnut, gegraand [vruchtendragend], slaperig, arendragend, korenverderf, dronkenmakend, vochtig, slaperigmakend, verderfelijk.

onkuisheid

(*onkuysheyt*) razend, jeugd-, zacht, jongers-, dartel, brooddronken, zot, vleselijk, openbaar, vrij, wellustig, hoeren-, schandelijk, gepassied [hartstochtelijk], blind, overdadig, verdoemd, vrouwachtig, schadelijk, bordeels, werelds, oneerbaar, beestelijk, overmatig, smekend [verleidend], verkwistend.

onnozelheid

[onschuld] (*onnooselheyt*) slecht [simpel], bleek, kinderlijk, rein, zuiver, onschuldig, religieus, goedertieren, vreedzaam, innig, simpel, consciëntieus, eenvoudig, lammeren-.

onrecht of ongelijk

[onbillijkheid] (*onrecht oft onghelijck*) lasterig, schadelijk, onrechtvaardig, onverhalijk [onherstelbaar], irreparabel, onvriendelijk, kwaad, mishaaaglijk, onverdraaglijk.

onschuld

[verontschuldiging] **of verontschuldiging** (*onschuldt ofte verontschuldighinghe*) mooi, bevestelijk [staande gehouden], vergramd, rechtvaardig, redelijk, vals, leugenachtig, gevonden [bedacht], versierd [verzonnen], vaardig, gereed, ootmoedig, waarschijnlijk, bedrieglijk, vleierend, gezocht [geprobeerd aan te tonen], bot, beleefd, uitstellend [tonend], subtiel, voorgevend.

onsterkheid

(*onsterckheyt*) onmachtig, zwak, ziekelijk, verlamd, leelammig [lam in de leden, erg vermoeid], oud, krank, kwelend [lijdend], treurig, uitterend, pokkig, sukkelend, stronkelend, flereijnig [jichtig], jichtig, krank, bevend, schuddend, uitgeteerd, wijvelijk [vrouwelijk].

onthaling

(*onthalinghe*) vriendelijk, smekend [vriendelijk], aanlokkend, gunstig, minnelijk [vriendschappelijk], zoet, bedrieglijk, ootmoedig, hoofs, goedertieren, feestelijk, goedhartig, goedwillig, lieflijk, eerlijk, beleefd, goed, lachend, vrolijk, blij, onzoet, stuur [stuurs], delicaat, onvriendelijk.

onthouding of abstinentie

(*onthoudinghe ofte abstinentie*) matig [maat houdend], sober, vrek [vrekking], eerbaar, gierig, profijtelijk, veertig dagen vastend.

ontlasting

[verlichting] (*ontlastinghe*) ontslaning [ontheffing], vaardig, haastig [plotseling], kort, noodzakelijk, machtig, licht.

ontmoeting

(*ontmoetinghe*) ongelukkig, onverwacht, haastig [plotseling], ras [snel], onvoordacht [onverwacht], bootsig [grappig], ongehoopt, gek.

onverstand

(*onverstandt*) onnozel, slecht [dom], zot, jong, onbedacht [ondoordacht], onwetend, ezels-, bot, beestelijk, obstinaat, wonderdierig [gedrochtelijk], boos, blind, oorzaak van veel kwaads, miserabel, moeder der dwalingen.

onvruchtbaarheid

(*onvruchtbaerheyt*) onvruchtbaar, dor, mager, wild, rots, arm, velds, ledig, zandachtig, bergs.

onweder

(*onweder*) geweldig, roodachtig, wreed, windig, ijselijk, donker, ruisend, heftig, dubbel, tempeestig [stormachtig], haastig [plotseling], langdurig, slibberig, kwaad, droevig, sterk, gruwelijk, krachtig, overlastig, winters, fel, hagelend, onmenselijk, gevaarlijk, ras [snel], onvliedelijk [onontkoombaar], deerlijk, ellendig, wonderlijk, schuifelend [gierend], verdrietig, hard, donderend, bliksemend, ongelukkig, verduisterend, vurig, furieus, ongevallig [rampspoedig], brandend, slaand.

onweder in zee

(*onweder in zee*) tempeest [storm], windig, zees [van de zee], schuimig, geweldig, licht, haastig [plotseling], gevaarlijk, schadelijk, golvig, onverbiddelijk, opgeblazen, grootvloedig, gruwelijk, razend, onverdraaglijk, schipbrekig, afgrijselijk, heftig, furieus, stuimig [onstuimig], sterk, zwierend, buiend [buiig], stortend, watergolvig, tegenspoedig, contrarie [tegenwerkend], pijnlijk, schippers vijand.

onwetendheid

(*onwetenheit*) ezels, doof, beestelijk, nijdig, blind, obstinaat, monsters, duister, bot, voedster van alle kwaad, boosachtig, ruw, grof, zot, ellendig, donker, jaloers, onwijs, onervaren, dwalinger moeder, lichtgelovend.

onwijsheid

(*onwijsheyt*) slecht [dom], zot, jong, kwalijk bedacht [slecht bedacht], onwetend, kindisch.

oog

(*ooghe*) der zielen venster, gensterend [fonkelend], goddelijk, schoon [mooi], klaar [helder], zuchtend, liefdeprikkel, lachend, zoet, mal, barmhartig, blinkend, diep, teer, beleefd, vlammend, loerogig, zorgzaam, levensfakkel, toversse [tovenares], brandend, rood, delicaat, scherp, lichtend, amoreus, subtiel, smekend [aanlokkend], liefdewoning, wankelbaar, gracieus, vochtig, bliksemend, flikkerend, liefde-, ingedrongen, alziend, vreselijk, verradisch [verraderlijk], wakend, wakker, der gedachten bode, bespiedend, geweld, hemels, verborgen, verslindend, koppelersse [koppelaarster], vleselijk, ontsteken [ontstoken], groen, wit, ingehoord [diepliggend], lonkend, stralend, blauw, klaarziend [scherpziend], bedrieglijk, nat, getrouw, sterren-, doordringend, rein, moordersse [moordenares], gezwollen, bode van de liefde, drillend, roerend [beweeglijk], pinkend, draaiend, dubbelvuur, daverend [trillend], onkuis, tranenvloed, vaardig, schemerend, aanlokkend, tranend, delicaat, schaamachtig [verlegen], trompet [spreekbuis] van het hart, gepassied [gepijnigd], dubbelsterren, lekker [verlekkend], merkend, nijdig, ziend of beziend, aanziend, getrouwe leiders, leidsman, gepareld, schalk [schurkachtig], open, onzuiver, purper, curieus [nieuwsgierig], ziengierig [begerig te zien], -appel, levend, dreigend, sterrieg, gierig [begerig], begerig, wenkend, gunstig, draaiend, scheel, los [lichtzinnig], bruin, dwalend, opruiend, vergiftig, zonne-, parel.

oogschellen

[oogleden] (*ooghschellen*) ras [snel], sluitend, oogdekkend, gehaard [met haartjes], rond, uitpuilend, dik.

oogst

(*ooght*) geel, voedend, gemaaid, overvloedig, vol, vergaderd [bijeengebracht], blij, verblijdend, dor, graangevend, zaadgevend, mild, droog, rijk, tarwegevend, goed, herfst-, vruchtbaar.

oogvlek of -schil

[staar] (*ooghvlecke ofte schelle*) wit, witachtig, ogen-, blind, duister, schemeling [schemering, onduidelijk zien], dun, dik.

ooi

(*oye*) teder [zacht], blatend, zacht, zoet, gehoornd, huiverig [schuw], vreesachtig, profijtelijk, sterk, vet, vruchtbaar, woldragend, schaapje, onrein, vervaard [schuw], vuil. Zie SCHAAP.

ooievaar

(*oyevaer oft ouwevaer*) reizend, vreemd, barmhartig, oud, klepperman, wijs, springend, schrankelend [de benen kruiselings zettend], langbenig.

oom

[bloedverwant] (*oom*) vriendelijk, stuur [stuurs], donkerogig, straf [streng], hard, streng, kwellijk [lastig], vaderlijk, moederlijk, kijvend.

oor

(*oore*) rond, luisterend, curieus [nieuwsgierig], delicaat, teer, horend, lichthorend, recht [rechter-], slink [linker-], getrouw, secreet of helend [verholen], open, klein, geestig [bevallig], naarstig, vaardig, leerwillig, half rood, half wit, toehorend, hangend, gekort, dun, dik liggend, gekloven [gespleten], vleermuizig, hol, harig, lang, ezels-, olifanten-, staand.

oordeel

(*oordeel*) zie VONNIS; onderscheidig.

oorkussen

(*oorkussen*) zacht, gepluimd [met veren], pluimen [veren], zoet, kussenachtig.

oorlog

(*oorloghe*) Chaos' dochter, bloedig, bloedstortend, moordisch, doodslaand, furieus, hard, heftig, hittig, gruwelijk, kerkbrekend, periculeus, gevaarlijk, ijzeren storm, bebloed, beulin, schadelijk, verschrikkelijk, ongenadig, onmenselijk, verdervend, beestig, boos, hatelijk [verafschuwd], dul [dol], kwellijk [kwellend], beschreidelijk, beweenlijk [te bewenen], fel, oproerig, obstinaat, wreed, sterk, naarstig, rovend, droevig, verward, zwaar, besmettend, diefs, inlands, dreigend, lang, overdadig [misdadig], krijgs, dodelijk, bloedschandig, ontstoken, twistig, vreselijk, geweldig, krachtig, avontuurs, brandend, vijandelijk, schadelijk, ijselijk, twijfelachtig, fel, machtig, barbarisch, tweedrachtig, dartel, razend, ongelukkig, onverdraaglijk, onverzoenlijk, beweenlijk [te bewenen], ellendig, strijdend, smartend [pijnlijk], onbarmhartig, verstorend, bedroevend, moedig, vermaledijd, oproerig, onlijdelijk [onverdraaglijk], nijdig [vijandig], confusief [verward], ongenadig, wreekster, vreemder, onrechtvaardig, pestig [verderfelijk], verdrietelijk, toegeëigend

[opgedragen], tegenspoedig, verslindend, hatelijk [verafschuwd].

Deze epitheta geven genoegzaam te kennen welke vruchten de oorlog voortbrengt. Desondanks heb ik het goed geoordeeld onderstaande versjes bij te voegen, zodat de lezer weet hoe lang wij in de Nederlanden door binnenlandse oorlogen geteisterd zijn geweest, en opdat de lezer met ons de ellendige staat waarin wij verkeren beweent.

*Waar oorlog komt, verderft hij land en steden.
Het recht lijdt geweld, men houdt zich niet aan
wet of zeden.
Men steekt in brand, men rooft, de landsman
wordt verjaagd
En de godsdienst wordt verstoord.
Men brandschat en kwelt de burger bovenmate:
Trouw heeft geen plaats, het recht wordt bestreden,
Ieder is benauwd, en ieder beweent en betreurt
De moord op oude lieden.
Men hoort veel van het schenden van vrouwen en
maagden,
Van het armoe lijden van weduwen en wezen:
Op allerlei plaatsen sterft men door hongersnood:
O God, wil ons hiervan bevrijden.*

oorzaak of fortuin

[lot] (*oorsake ofte fortuyne*) kaal, godin, moeilijk, werkend, lijdend, haastig [plotseling], harig, bekwaam, vliedend [vluchtig], onverwacht, tijdig, slibberachtig [glibberig], gevallen, beidend, ras [snel], ongestadig.

Vroeger beschouwden de Romeinen het geluk als een godin, die zij afbeeldden met gevleugelde voeten, staande op een ronde bol, met veel haar op het voorhoofd en van achteren kaal. Daarmee toonden zij aan hoe lichtvaardig en onevenwichtig de gelegenheid is. Men moet haar waarnemen wanneer zij zich voordoet, want anders rest ons slechts het verdriet dat altijd bij en rond haar is.

oost

(*oost*) zonopgang, oriëntaal, Indisch, vlammig, rood, warm, vruchtbaar, overvloedig, rijk, bepareld.

ootmoedigheid

[nederigheid] (*ootmoedicheyt*) overgegeven [toegewijd], onderdanig, zoet, slecht [eenvoudig], zachtzinnig, blode [verlegen], biddend, kinds, kinderlijk, nederig, vernederd, arm, veracht, beschaamd, armhartig [bedeesd], snood, begerend, eenvoudig, verzoekend.

ophouding

(*ophoudinghe*) aflatig of uitstelling, toevend, uitgesteld, verdrietig, verdrietelijk, lang, verlengd.

opinie

(*opinie*) voornemen, zot, vermetel, verstokt, verhard, hartzettig, ijdel, vals, oproerig, duister, gemeen [gemeenschappelijk], onenig, vals, dagelijks [alledaags], tegenstrijdend, tegenstrijdig, contrarie [tegengesteld], vast, nadenkig, opgeblazen, bedrieglijk, veranderlijk, koppig, hovaardig, dwalend, verkeerd, twijfelachtig, aanstotelijk, ergerlijk.

opperste of top

(*opperste ofte top*) van een ding, hoog, uitstekend, uitkijkend, puntig, ontdekt [onbedekt], spitsig, het allerhoogste, kaal, trotsig, uiterste van het gebergte, wolkgdragend, scherp, verheven, het alleropperste.

oprechtheid

[oprechtheid] (*oprechticheyt*) eenvoudig, maagdelijk, heilig, geheel, rein, onnozel [onschuldig], innig, kinderlijk, eerbaar, volkomen, zonderling [bijzonder], gestadig, christelijk, zuiver.

oproer

(*oproer*) rebel [weerspannig], muitmakend, inlands, gemeente- [volks-], ellendig, schadelijk, jammerlijk, geruchtig [luidruchtig], verbonden, oorlogroepster, ongelukkig, geconspireerd, weerspannig, nieuw, verwekt, bezwaard, boos, kwaad, haastig [plotseling], beklaaglijk, droef, leedwezend, burgers-, zinnig, roepend, schetterend, schreeuwend.

oproerige

[rebel] (*oproerighen*) muitmakend, rebel [weerspannig], weerspannig, turbulent, twistig, hittig, heftig, klappend [kletsend], krakeelder, kwellijk [lastig], opgeblazen, twistzoeker, koppig, moeilijk, hatelijk [verafschuwd], onhandelijk [onhandelbaar].

opschrift

(*opschrift*) titel, leeslijk, mooi, hoofd-, blijkelijk [duidelijk], letterlijk, leugenachtig. Zie TITEL.

orakel

(*orakel*) raad of antwoord van god, heilig, twijfelig, gebiedend, droevig, Phoebeanen-, vast, gelooflijk, voorzeggig [voorspellend], goddelijk, tweezinnig [dubbelzinnig], Delphisch, onfaallijk [onfeilbaar], zeker, toegeschikt [beschikt], profetisch, Apollonisch.

oranjeappel

(*oraegniappel*) Provenciaal [Provençaals], zoet, goudgeel, begeerd, lustgevend, wijnachtig, schoon [mooi], verversend [verfrissend], riekend [geurig], zuur, halfzoet, sappig, dorst verslaand, Adams appel, spruitend [uitlopend].

oranjeboom

(*oraegniboom*) appeldragend,

zombeminner, teer, delicaat, lustig.

oranjeverf

[oranjekleur] (*oraegni-verwe*) droef, ongelijkend [onvergelijkbaar], geel, treurig, livrei, geelachtig.

orateur

[orator, redenaar] (*orateur*) welsprekend, behoningd, eloquent, goed, Ciceronisch, gematigd, geschikt, verbiddeijk [barmhartig], geweldig, wel ter sprake [welsprekend], wel ter tale [goed in zijn taal], welbereed [welsprekend], Demosthenisch [als Demosthenes], ambassadeur, luidsprekend, welgeleerd, stout [dapper], pertinent, uitsprekend, geleerd, persuaderend, geweldig, krachtig, bescheidenlijk [verstandig], subtiel, scherpzinnig, vermaard, excellent.

oratie of uitspraak

[redevoering] (*oratie ofte wtsprake*) geleerd, gedicht, statelijk [deftig], degelijk, lang, vloeiend, welgesproken, koningin van alle dingen, vrij, verklarend, bearbeid, bedienlijk [dienstbaar], gesierd, geverfd [opgesierd], bescheiden [verstandig], aangenaam, geschikt, degelijk, fraai, lasterlijk, vaardig, kort, lang, vernepen [kort], gunstig, bereid, heftig, kwalijkvoegend [slecht passend], ongeschikt [ongeregeld], advocaats-, doorluchtig, bootsig [grappig], gedurig, handeljk [minzaam], heerlijk, zoet, klaar [helder], twijfelachtig wankelbaar, kreupel, voorbedacht, schetterend, spottig, smadelijk, gematigd, rijk, geëffend, woordrijk, rederijk, geweldig, bebloemd, verward.

Orcus

(*Orcus*) zwart, spijtig [trots], trots, gruwelijk, afgrijselijk, ongenadig, Stygisch [van de Styx], duister, bleek, hels [onderwerelds], droef, donker, lommerachtig [in schaduwen gehuld], vervaarlijk, verslinder, vrek [vrekkg], hatelijk [verafschuwd], diep, nijdig [vijandig], hard, ellendig, Acherontidisch [van Acheron, de onderwereld], huiverig, onveranderlijk, wonderdierig [gedrochtelijk], beroerd [ontsteld].

Heet bij de klassieken de god van de onderwereld, ook Pluto en Dis genoemd. Soms staat zijn naam voor de onderwereld.

ordes

[slagordes] (*oorden*) oorlogs-, geordineerd [geordend], gesteld, veranderlijk, onveranderlijk, geschikt [opgesteld], goed, kwaad, slag-, krijgs-, vierkant, driekant, gebroken.

ordonnantie

(*ordonnantie*) zie EDICT.

Orestes

(*Orestes*) woedend, razend, furieus, moederdoder, uitzinnig, wreker, ellendig, hartelijk [moedig], ongelukkig, Agamemnonist of Agamemnoniaan, vervaard [angstig], droef, oproerig.

Hij was de zoon van Agamemnon en Clytaemnestra. Omdat hij wilde wreken dat zijn moeder (die door Aegisthus onderhouden werd) zijn vader had laten doden, doodde hij hen beiden. Vanwege dit gruwelijke feit raakte hij buiten zinnen en hij werd pas weer gezond nadat hij in de Taurische tempel van Diana was geweest, en daar geofferd had. Hierheen had Pylades, zijn trouwe metgezel, hem gebracht.

orgel

(*orgel*) ongelijk, vrolijk, verblijdend, klinkend, muzikaal, hees, melodieus, geschikt, sluitend, gekast [met een kast eromheen], schoonluidend, goddelijk, geblazen, verguld, uitstekend.

orgelist

[organist] (*orgel*) muzikaal, Orpheus' kind, speler, fantastiek [wonderbaarlijk], kloekzinnig [verstandig], kunstig, excellent.

Orionster

[sterrenbeeld Orion] (*Orionsterre*) winterster, regenachtig, wreed, tempeestig [stormbrengend], zwaarddragend, vochtig, nevelachtig, duister, Neptunisch, jacht, waterachtig, blinkend, overlastig, droef, voorzeggend [voorspellend], bleek, dreigend, gesterd.

Orion is de naam van een ster. Wanneer deze verschijnt, is er groot onweer en storm.

Orithyia

(*Orithia*) schoon [mooi], Erechthidisch [dochter van Erechtheus], Noords, Attisch, weggevoerd, Pandioniaans [van de Atheense heerser Pandion, Atheens], Atheniaans.

Zij was de dochter van Erechtheus, koning van Athene, op wie de Noordenwind [Boreas] verliefd was: hij schaakte haar en bracht haar naar Thracië. Uit haar zijn geboren Zetes en Calaïs, die met de Argonauten naar Colchis voeren en de Harpijen verjoegen die Phineus kwelden.

Orpheus

(*Orpheus*) Thraciaan, harpenaar [harpspeler], zoetluidend, musicien, oud, vermaard, betoveraar, vader der zangers, vermaardst, vernaamst [voornaamst], langharig, hogepriester in Thracië, smekend [aanlokkend], aanlokkend, Apollineaans, behoningd, zoetklinkend, oude priester.

Orpheus was de zoon van Apollo of van Oeager en van Calliope of van Polymnia. Met zijn zoet gezang

en met het geluid van zijn harp ontroerde hij de vogels en de wilde dieren, zelfs de bossen en de stenen. Hij deed de winden bedaren. Hij liet de wateren stilstaan en veel andere ongelooflijke dingen. Dit hebben de dichters vermeld om te bewijzen dat hij het onbeschaafde, botte volk behoorlijk heeft gesticht.

orpiment

[operment, geel zwavelarsenicum] (*orpiment*) verf, rood, mijn-, vlamig, subtiel, dun.

Wordt in aders in de aarde gevonden. Het is zeer brandbaar, zowel in ruwe vorm als gebrand, maar het wordt door het vuur zuiverder gemaakt. Men gebruikt het om lichaamsharen te laten uitvallen; maar als men het lang op het lichaam laat zitten, doet het vervellen.

os

(*os*) sterk, machtig, grof van leden, arbeidend, steeg [koppig], vast, zwaar, bot, vierkantig, arbeidig, gehoord, zwetend, korzel [opvliegend], dik, vollijvig [stevig], traag, weid, gemest, blarend [loeiend].

Osiris

(*Osiris*) Jupijns zoon [Jupiters zoon], Egyptisch, zinrijk, waarzegger.

Was de zoon van Jupiter en Niobe, dochter van koning Phoroneus van Argos. Toen hij deze opvolgde, huwde hij Isis, ook wel Io genaamd, dochter van Inachus, de eerste koning van Argos. En omdat Osiris en zijn vrouw de Egyptenaren veel dingen leerden, hield men hen beiden daar voor goden.

Osmanen

(*Othomans*) Turkse keizers, krijgers, vermaard, wreed, stout [driest], hovaardig, trots, rovers, loos [doortrapt], arglistig, onoverwinnelijk, eergierig [eierzuchtig], christenvijand, sterk, kloek, grootmoedig, helden, oorlogers, gebieders, machtig, overwinners, conquesteerders [veroveraars], ongenadig, arbeidig, wrevelmoedig [kwaadaardig], wreedmoedig.

Deze naam hebben veel keizers in Turkije gedragen naar de eerste Osman met deze naam, die kloek en moedig was.

ossenstouwer

[ossenweider] **of ossenweider** (*ossenstouwer ofte ossenweyder*) lui, snoed, veld-, bot, wakker, ruw, slecht [eenvoudig], traag, onwetend, langzaam, geduldig.

Otus

(*Othus*) moedig, reusje, sterk, Neptunisch, hovaardig, trots.

Was de zoon van Neptunus en Iphimedeia (de vrouw van Aloeus), en de broeder van Ephialtes. Toen Otus en Ephialtes merkten dat ze al op negenjarige leeftijd (volgens de dichters) wonderbaarlijk groot en sterk waren, werden ze daar zo trots door dat ze bergen op elkaar stapelden om de goden te bestrijden, totdat Apollo met zijn pijlen hun overmoed met de dood bestrafte.

oudeklerenkoper of -verkoper

(*oudekleeer-kooper ofte verkooper*) loos [doortrapt], klappend [kletsend], stopper [die kleren stopt], verlapper, handwerker, vernieuwer, hermaker, reparerend, vernaaier, vodderaar.

oude man

(*oude-man*) kijfachtig, kneuterig, lelijk, grof, ongemanierd, Nestoriaan, vrek [vrekking], karig, gerompeld [gerimpeld], roeper [grootspreker], zwaar, razend, fantastiek [zwaarmoedig], grillig, dromig, zuur, stuur [stuurs], onvriendelijk, versnoterd [verkouden], sluimerig, ongevallijk [beklagenswaardig], sukkelaar, drupneuzig, gierig [hebzuchtig], schuddeboller [die knikkebolt], preutelaar, mompelaar, murmurerend, catarreus [verkouden], ongenoeglijk [onaangenaam], grijs, grijsaard, ziekelijk, straf [streng], kijver, eerlijk, schalk [schurkachtig], bevend, schuddend, fantaserend, schatvergaderaar, laf, moede, machteloos, vermoeid, lui, traag, zwak, druiper [met druipneus], ongenakelijk, flerecijnig [jichtig], suffer, kaal, kinds, curieus [nieuwsgierig] van toekomstige dingen, onsterk, straf [stijf], steeg [koppig], gebroken, langhopig, blode [laf], vreesachtig, bevreesd, onwaardig, spijtig [spijt hebbend], versmaad, angstig, zorgend [vol zorgen], benauwd, zorgvuldig [vol zorgen], koud, versuft, verzot, kwelend [lijdend], uitdrogend, leelam [lam van leden], stok-, hard, versleten, walger, vreugdeverdrijver, kwellijk [lastig], eigenzinnig, gemelijk, scherp, bitter, grijzer [die zuur kijkt], ruw, plomp, bot, kreupel, onmachtig, eerwaardig, verlamd, hard, verdrietelijk, wittebol, kaalkop, krom, bultig, hoester, berisper, karig, vreselijk, ijselijk, tuchtig, schaduw des doods, melancholiek, peinzend, statig, stemmig, bekommerd, babbelaar, tandeloos, klapper [kletsen], gedenkend, wijs, onzedig, krank, ellendig, wroeger, vermoeder [die argwanend is], bontdrager, gepelsd, koppig, kouter [kletsen], rijp, ervaren, expert [ervaren], gewelfd [gebogen], voljarig [bejaard], oud van jaren, turfteller [gierigaard], verstorven, afgegaan [zijn kracht verloren hebbend], bukkend, rodogig.

ouderdom

(*ouderdom*) vallend, slibberachtig [glibberig], subberachtig [strompelend], vergankelijk, vliedend [vergaankelijk], onwederroepelijk, kerend, omgaand, achtervolgend, bloeiend, tijdelijk, tijdig, bepluimd, omdraaiend, boogzaam [buigzaam, meegaand], buigzaam, afgaand [met afnemende krachten], veranderlijk, wederkerend, nakomend, verdwijnelijk, verdwijnend, beklaaglijk, zwak, slap, herbarend, gevleugeld, navolgend, rollend, verleden, wankelbaar, gerimpeld, onwederhalijk, onontvliedelijk.

ouders

(*ouders*) welbemind, mager [familieleden], bondgenoten, lief, oud, hard, zorgvuldig [zorgzaam], genegen, achterdenkend [achterdochtig], opvoeders, dubbel, opkwekers.

oudheid

(*oudtheyt*) wit, onnut, sukkelend, lelijk, grimmig, zuur, stuur [stuurs], droevig, peinzend, krom, bukkend, zwak, arm, antiek, ledig, vreedzaam, ongemeend [onopzettelijk], sober, broos, klagend, kwellijk [kwellend], dromig, slaperig, geëerd, moeilijk, vallend, traag, langzaam, onvruchtbaar, schoonheidsvijand, ongelukkig, lang, verstijfd, uiterst, heilig, gerimpeld, gekromd.

oud wijf

[oude vrouw] (*oudt-wijf*) tandeloos, twistmaakster, bleek, verstorven, afgegaan [haar kracht verloren hebbend], gelooïd, bukkend, gekromd, gerimpeld, hatelijk [verafschuwd], kwellijk [lastig], leepogig [met tranende ogen], lastereus, geveinsd, hypocriet, bemeeld [witgemaakt], schalk [schurkachtig], onrein, besmet, zeverersse [zeveraarder], besmuisterd [bevuïld], koppellersse [koppelaarster], kaal, toverersse [tovenaars], apin, nijdig, gebaard [met een baard], boos, furieus, kwaad, vuil, preutellersse [babbelaarster], babbellersse [babbelaarster], gevild [mismaakt], arglistig, stamelend, belachelijk, mismaakt, gebroken, kwelachtig [irritant], kuchster, hoestersse [hoestster], spinster.

oven

(*oven*) bakkers-, pasteibakkers-, overwelfd, vurig, heet, brandend, gesloten, rokend, ontstoken, diep, warm, levend, hol, vlammend, verslindend, groot, inslokkend, dampig, verterend, lang.

overdaad of ijdele glorie

(*overdaet ofte ydele glorie*) onkuis, ijdel, onnut, onnodig, dartel, wellustig, werelds, hoogmoedig, hovaardig, ongeregelid [onbetamelijk], curieus [merkwaardig], ongeschikt [ongemanierd], ongemaniert, groot, oneerbaar, kostelijk [prachtig], koninklijk, moedwillig [onredelijk], onrecht [onterecht], schadelijk, ongetemperd, gulzig, vleselijk.

overheid

(*overheyt*) eerbaar, gebiedend, goddelijk, eerwaardig, geautoriseerd, overste, waardig, machtig, heerlijk, stom [redeloos], edel, opperst [overst], hoog, vermaard, gemeen [openbaar], openbaar, geëerd.

overlast

(*overlast*) krachtig, twistig, moeilijk, zwaar, kwellijk [kwellend], lasterlijk, beklaaglijk, miszeggend [beledigend], woordelijk, onverdraaglijk, wreed, verachtelijk, trots, smadelijk, spijtig [krenkend], scheldwoordig.

overlegging

[overdenking] (*overlegghinghe*) overdenking, vals, tevergeefs, leugenachtig, fantastiek [onecht], dromig, beuzel-, visioens, zienlijk [merkbaar], denkend, kwellig, bedrieglijk, nachts, ijdel, scherpzinnig, ingetrokken [teruggetrokken, eenzelvig], diep.

overlijden

(*overlijden*) sterving, jarig [een jaar geleden], uitvaart, smartelijk, avondvlieding, eerlijk [eervol], droevig, eeuwig, beschreid, beschreidelijk, beklaaglijk.

overrok

(*overrock*) kanunniken-, opgeschorst [opgeschoort], hangend, kort, monniken-, zwart, gekaproend [met een kap], wit, geplooid, lang, priesterlijk, eerlijk [prachtig], dun, schoon [mooi], gevouwen, welstaand, gewrocht [kunstig gemaakt], gestijfd.

overspel

(*overspel*) onrein, zondig, smettelijk, kwaad, boos, schelms [schurkachtig], schandelijk, oneerlijk [eerloos], onkuis, hatelijk [verafschuwd], verborgen [geheim], bedriegend, wankelbaar, schoonvoordoend, wakker, nachtlievend, schalkachtig [schurkachtig], subtiel, verachtelijk, eedbrekig, erenschendig.

overvalling of betrapping

(*overvallinghe ofte betrappinghe*) loos [doortrapt], bedrieglijk, onverwacht, verborgen [heimelijk], schalk [schurkachtig], 's nachts, haastig [plotseling], krijgs-, periculeus, onvoorzienig, arglistig, heimelijk.

overvloedigheid

(*overvloedicheyt*) onnut, groot, overvloedig, ijdel, wellustig, heerlijk, pompeus, grootsig [trots], vruchtbaar, blij,

rijk, vloeiend, baarachtig [golfachtig], ruim, vol, overvloedig, bovenmate, onmatig, vruchtbaar, mild, volkomen.

overwinnaar

(*overwinner*) gelukkig, te boven gaand, overtreffend, moedig, trotsig, voorspoedig, triomfant, hovaardig, held, vermaard, gekroond, lauwerdragend, voornaamst.

overzetter

[vertaler] (*oversetter*) getrouw, arbeidig, edel, geleerd, welzeggend [welbespraakt], scherpzinnig, verstandig.

Ovidius

(*Ovidius*) poëet, subtiel, scherpzinnig, pluimstrijker, flatteerder, smeker [mooiprater], zoetrijmend, minnelijk [beminnelijk], schrijver, liefdeleidsman, handelijk [minzaam], amoreus, Rooms [Romeins].
Deze dichter is voldoende bekend, omdat wij zijn boeken dagelijks in handen hebben.

P.

paal of staak

(*pael ofte staeck*) water-, mijl-, scherp, rond, onberoerlijk [onbeweeglijk], aangehecht, getouwd [gebonden], hoofd- [havenhoofd-], sterk, lands-, steigers-, gelegd, opgericht.

paard

(*peerdt*) oorlogs-, moedig, licht, edel, ronkend [snuivend], springend, krijgs-, gevederd [geveugeld], vuurspuwend, smekend [vriendelijk], trots, gewreven, temmelijk, gruwzaam, wreed, onhandelbaar [onhandelbaar], zweetachtig, gebardeerd [geharnast], gewapend, schoonvoetig, teugeldragend, gesierd, aardig, vaardig, wakker, strijdbaar, haastig, vliegend, omspringend, vurig, ijverig, schuimend, levendig, stuivend [stof opwerpend], rokend [dampend], fraai, mooi, lichtvoetig, begerig, gierig [gretig], roerend [beweeglijk], gemaand [met manen], langharig, geharnast, stampend, stout [driest], jaag-, dartel, huppelend, hoogmoedig, vluchtend, dreigend, gezadeld, verschrikkelijk, zuiver, sterk, doorluchtig, geroskamd, dravend, omdraaiend, haastig [snel], waardig, genoopt met sporen, bekwaam, machtig, krachtig, dat hem wel zadelt [dat goed een zadel draagt], geestig [fraai], vlijtig, snel, omgaand, molen-, lastdragend, furieus, sledde- [slede-], ren-, rugdragend, geveugeld, gruwzaam, vollijvig [gezet], straf [stijf], stuur [woest], post-, trek-, ongelukkig, der mensen slaaf, neiend [hinnikend], stallend [pissend], pissend, behaverd.

paardentuise

[paardenhandelaar] (*peerdtuysscher*) bedriegachtig, onbeschaamd, zweerder [vloeker], doortrapt.

paardenvlieg

(*peerds-vlieghe*) vuil, hommeland [gonzend], zwart, gevleugeld, veld-.

pachtenaar

[invorderaar] (*pachtenaer*) straf [streng], bijtend, onhandelijk [onhandelbaar], wreed, gruwzaam, stuur [stuurs], hard, ruw, scherp, droevig, bitter, kwellijk [lastig], trots, dwars, hatelijk [verafschuwd], moeilijk, oud.

pachter of pachtenaar

[huurder, invorderaar] (*pachtere ofte pachtenaer*) accijsenaar [belastinginner], gierig [hebzuchtig], openbaar, konings, landpachter, hatelijk [verafschuwd], scheerder, gehaat, onbarmhartig, burgersverdriet, ruw, tributenaar [schatplichtige], onverbiddelijk, zorgvuldig, werkelijk [ijverig], tollenaars, wakker, moeilijk, ongenadig, kwellijk [lastig], bezig, lanterfantig, arbeidig, boerachtig, naarstig, boers.

pad

(*padde*) gezwollen, gebuikt, vet, groen, zorgelijk [gevaarlijk], tandeloos, venijnig [giftig], dodelijk, zeverend [kwijlend], vuil, kruipend, springend, moeras-.

De pad heeft veel giftige dingen die de mensen doen sterven, namelijk haar snot, slijm, pis en bloed. Hoewel ze geen tanden heeft, vergiftigt ze degene die ze bijt met haar tandvlees, dat scherp en hard is, en laat haar speeksel doordringen in degene die ze heeft gebeten.

page

(*pagie*) edel, geschakeerd [(met) geruit(e) kleren], gediensig, volgend, eerbaar, ras [snel], wakker, heren-, dartel, gekleurd, naarstig, brooddronken, gediensig.

pak

(*pack*) geladen [vol], zwaar, onmatelijk, wegend, gewichtig [zwaar], massief, lastig, plomp, ondraaglijk, gebonden, moeilijk, verdrukkend, groot, kwellijk [lastig], zwaarwegend, arbeiders-, onverdraaglijk, bewonden [omwikkeld].

pakhuis

(*packhuys*) breed, rijk, overwelfd, wijd, droog, donker.

paleis

(*palais*) konings-, heerlijk, excellent, wonderbaar, oud, groot, eerbaar, kostelijk [prachtig], eergierig [eierzuchtig], overvloedig, uitgenomen [voortreffelijk], gouden, hovaar-

dig, gewagenschot [met planken bekleed], trots, stout [groots], verheven, marmeren, getorend, keizers-

Wanneer men hier rechtszaken houdt [dus: Paleis van Justitie], dan kan men er de volgende epitheta aan toevoegen:

beurspletterplaats, geruchtmakend, tierend, ellendig, tempeestig [stormachtig], bekommerd, zuiverbeurs, twistig, kijfachtig, bedwingend.

Pales

(Pales) groot, boers, vruchtbaar, godin, gewijd, bergachtig, velds.

Dit was de godin van de herders, die haar ieder jaar op 22 mei een offer brachten, opdat zij het vee behoedde voor ziekten en voor wolven en ook opdat het vruchtbaar zou zijn.

Palinurus

(Palinurus) slaperig, schipper, Jasiaanse aard, slaper, ontslapen, stuurman, Jasids [zoon van Jasius].

Hij was de zoon van Jasius en de stuurman van het schip van Aeneas. Toen hij eens in slaap gevallen was, viel hij in zee en na vier dagen spoelde hij aan in de haven Velia en werd zo gered, maar de burens van dat land, die meenden buit bij hem te kunnen vinden, besprongen hem en nadat ze hem gedood hadden, wierpen zij hem terug in de zee.

Pallas

(Pallas) wijs, oorloogster, geleerd, maagd, kuis, der soldaten leidsvrouw, Minervisch, Atheniaans, reuzendoodster, strijdbaar, machtig, gewapend, kloekmoedig, straf [streng], voorzichtig [wijs], furieus, ervaren ter oorlog, Jupijns dochter [Jupiters dochter], pijldraagster, zinrijk, scherpzinnig, geweldig [gewelddadig], godin der oorlog, Thraciaans.

Zij wordt ook genoemd Minerva. Zij is de dochter van Jupiter en volgens de dichters uit zijn hersenen geboren. Zij werd geëerd als de godin van de kennis en van alle wetenschappen. Haar naam is haar gegeven ofwel omdat zij opgevoed is op een eiland in Thracië genaamd Pallas, ofwel omdat zij de reus Pallas heeft gedood, of om een andere reden die te lezen valt in het verhaal van Minerva.

palm

(palm) van de hand, hol, schoon, slinker- [linker-], rechter-, kletserend, wit, breed, teer, scepterdragend, gemarteld, smekend [aanlokkend], rood, hard, gestreept, zacht, geweerd [eeltig].

palmboom

(palmboom) Indisch, gebladerd, groen, gelukkig, Kandisch [van Kandia of Kreta], edel, victorieus, Egyptisch, eerbaar, bloeiend, triomfant, daverend [trillend], wijnachtig, lommerachtig, bladerachtig, Idumees [van Idumea, gebied in Palestina].

De vruchten van deze boom zijn dadels, waaruit de Moren, Indiërs en andere volkeren wijn persen wanneer zij vers geplukt zijn. Zij gebruiken de wijn nadat ze gekookt is, zodat hij niet zuur wordt. De palmboom in Italië draagt geen dadels maar sterft onvruchtbaar. Die in Spanje zijn altijd bitter en worden nooit rijp. Deze boom wordt hoger en rechter naarmate men hem meer terneerdrukt of wil

buigen. Om deze reden vereert men helden die een zege behaald hebben met palmtakken, om daarmee hun standvastigheid en trots te tonen.

Pan

(*Pan*) gehoornd, bergig of bergwoner, Arcadisch, god van de herders, bosachtig, bokkenvoet, de dryadenvrees, boers, dubbelhoornig, geitenvoet, Arcadisch, Maenalisch [van het gebergte Maenalus in Arcadië], wild, bokkig, rood, vervaard [schuw], vreesachtig, licht, velds, Lycaeaans [van de aan Pan gewijde berg Lycaeus], ruwharig, mal, fluit, schuifelaar [fluit].

De dichters beweren dat Pan de god van de herders was, ja zelfs van de hele wereld. Zij beelden hem zo uit dat hij lijkt op de zon, de maan, de lucht en op alles wat onder het hemelrond is. Zij zeggen ook dat hij geboren is uit het zaad van de vrijers van Penelope en dat hij de eerste is geweest die de fluit uitvond.

pan

(*panne*) braad-, breed, keuken-, frijt- [bak-], handeljk [handelbaar], beroekt, beroest, kwalijkrijzend [slechtrijzend].

pand

(*pandt*) bewezen, kostelijk [kostbaar], meubelen, verobligeerd [verschuldigd], trouw, zeker, hypotheek, verborgen.

Pandora

(*Pandora*) mal, zot, besmet, gruwelijk, maagd, boos, vulkanisch [door Vulcanus geschapen], excellent, van god verordend.

Hesiodus zegt dat zij de eerste vrouw was die Vulcanus maakte. Op Jupiters bevel schonk iedere god aan haar datgene wat hij het meest waardevol achtte. Venus gaf de schoonheid, Pallas de wijsheid, Mercurius de welsprekendheid enz. En om die reden werd aan haar de naam Pandora [Al-begaafde] gegeven. In die tijd leefden de mensen zonder zorg en zonder werk omdat de aarde alles wat zij nodig hadden voortbracht, zonder dat ze bewerkt moest worden. De mensen waren nooit ziek en verouderden niet. Maar

Jupiter gaf Pandora een vat waarin de ziekten, de ouderdom, de zorgen en dergelijke andere gebreken en ongelukken opgesloten zaten. Daarna zond hij haar naar Epimetheus, een dom mens, die, nadat hij haar opgenomen had, het vat opende en de hele wereld met alle genoemde dingen vervulde. [Volgens het verhaal was het Pandora en niet haar echtgenoot Epimetheus die het vat opende.]

pannenkoeken of struiven

[flensjes] (*pannekoecken ofte struyven*) lekker, zoetachtig, vet, gebakken, gesuikerd, delicaat [smakelijk], bemeeld, honingzoet, gesmeerd, geboterd, smeerachtig, lichtgebakken, dun.

pansier

[pantser] (*pantsier*) zie KRIJGSROK.

panterdier

[panter] (*panther-dier*) geplekt [gevlekt], wild, gruwelijk, Afrikaans, gespikkeld, wreed, geverfd [gekleurd].

Dit is een wild wit beest, heel wreed en vol zwarte vlekjes waarmee hij als oogjes bezaaid is. Zijn geur vinden alle andere beesten lekker, maar zijn afschuwelijk gezicht maakt hen bang. Daarom verbergt hij zijn kop door zijn hoofd en zijn gezicht omlaag te houden, wanneer hij andere dieren wil betrappen en vangen. Het enige verschil tussen de panter en de luipaard is dat de panter witter is.

pantoffel

(*pantoffel*) gekurkt [van kurk], warm, vrouwen-, juffrouwen-, aardig, trijpen, leren, fluwelen, gevoederd [gevoerd], winter-, geboord [met boord], breed, hoog, geborduurd.

pap

(*pap*) voedend, murw [zacht], week, meelachtig, dik, wit, zoet, kinder-, lijmachtig, gesuikerd, geklonterd.

papegaai

(*papegaey*) Indisch, groen, smekend [aanlokkend], geschilderd [heel mooi], stom [zonder spraak], hooggezet, leerbaar [geschikt om te leren], klappend [kletsend], vriendelijk, schuifelend [fluitend], lieflijk, krombekkig, koninklijk, grijs, groen, schoon [mooi], edel, vreemd [uitheems], raar [zeldzaam], troetelaar, vrolijk, zinger, wijnminner, zeldzaam [merkwaardig].

Deze vogel wordt uit Indië gebracht en is meestal helemaal groen, op een rode halsring na. Hij doet de menselijke taal na en zegt wat men hem leert. Hij is een groot liefhebber van wijn en hij is vrolijk als hij gedronken heeft. Zijn kop is even hard als zijn bek, zodat men hem met een koperen of ijzeren roede op de kop moet slaan als men hem leert spreken, anders zou hij het niet voelen. Als hij naar zijn nest vliegt, dan haakt hij zich met zijn bek vast en steunt daarop totdat hij zijn voeten

neergezet heeft. Zijn voeten en zijn benen zijn namelijk heel teer. De papegaai is er heel handig in zijn nest zo te maken dat de slangen, die zijn vijanden zijn, er niet bij kunnen.

papier

(*papier*) wit, journaal-, dun, geel, sneeuwwit, effen [glad], gepolijst, gelijmd, schrijf-, beschreven, kopieer-, druk-, grijs, post-, klad-, blauw, grof, hard, fijn, dik, schoon.

paradijs

(*paradijs*) hemels, zalig, onsterfelijk, schoon [mooi], heerlijk, oneindelijk [oneindig], eeuwig, heilig, aards, lustig, zielhaven.

Dit was een plek op de aarde die bijzonder prachtig, plezierig en aangenaam was. Het was aan alle kanten omringd door stromende wateren en rivieren, en het was de plek waar onze eerste voorouders woonden. Nu wordt onder dit woord verstaan het eeuwige leven en de plaats van alle vreugde en zaligheid.

Parcae

[schikgodinnen] (*Parcae*) wreed, nijdig [jaloers], moorderssen [moordenaressen], zwart, overlastig, bleek, fel, gerimpeld, hovaardig, hatelijk [verafschuwd], doodvervig [doodkleurig, doodsbleek], onmenselijk, spinsters, verraderssen [verraadsters], spijtig [trots], onverbiddelijk, oud, ongerecht [onrechtvaardig], trotsig, straf [streng], vijandinnen, ongerecht [onrechtvaardig], gruwelijk, ongenadig, schadelijk, Stygiaans [van de Styx], wreeksters, kwaad, afgrijselijk, verslindsters, onbarmhartig, droef, van god geordineerd [door god bevolen], geweldig [gewelddadig], boos, nachtdochters.

De dichters vertellen dat er drie Parcae zijn, namelijk Clotho, Lachesis en Atropos, en zij beweren dat ze de dochters zijn van Erebus en van de Nacht. Zij noemen hen ook dochters van Fata, omdat zij het leven van de mensen spinnen, en daarom worden zij ook spinsters genoemd.

parel

(*peirle*) kostelijk [kostbaar], Indiaans [Indisch], fijn, dierbaar [kostbaar], wit, zonderling [bijzonder], kristallijn, rijk, blinkend, zilveren, schoon [mooi], Indisch, bleek, uitgelezen, gezocht, rond, oriëntaal, effen [glad], lang, klaar [helder], uitgezocht, aardig, rein, edel, vrouwen-, -ring, verheven, zwaar.

De waarde van de parels hangt af van de witheid, dikte, rondheid, gladheid en zwaarte. De parels die niet aluinachtig zijn maar schoon en helder als

water; zijn de beste. Men zegt dat ze in de paarlemoer groeien, die zich opent om de dauw van de hemel te ontvangen. De dauw is het zaad waaruit de parel voortkomt, even groot of klein als de druppel dauw die de paarlemoer ontvangen heeft. Ook zijn ze helder, donker of bleekachtig, al naargelang de tijdsomstandigheden.

parelmoer

(peirle-moeder) zilverachtig, slijmig [modderig], schelpachtig.

Parijs

(Parijs) een stad in Frankrijk, werelds koningin, groot, waardig, ontemmelijk, kunstenmoeder, nieuwe Pandora, schoon [mooi], geleerd, koopstad, zonder gelijke, vermaard, overvloedig, goed, edel, wonderlijk, allerrijkst, oud, hovaardig, volkrijk, koningsstoel, bloeiend, loffelijk, werelds sieraad.

Parijzenaars

(Parisianen) loos [doortrapt], hovaardig, koppig, vals, geweldig [machtig], moedig, leugenachtig, schalk [schurkachtig], oproerig, onkuis, helers, krijgers, strijdbaar, verschrikkelijk, Scythen, machtig, furieus, boogschieters, vliedend, oorlogs, ridders, ridderlijk.

Paris

(Paris) Frygiaan, ongetrouw, Trojaan, blond, koningskind, Priamidisch, overspeler, soldaat, amoureuus, Dardanisch [Trojaans], geparfumeerd, onkuis, Ideaan [van de berg de Ida bij Troje], Trojes fakkel, oordeelder der liefde, vrouwachtig [vrouwengek], bedrieger, ellendig, wellustig, gemijterd, trouwbreker, halfman, van god verordend, bloedschender, trouw, schutter.

Wordt ook wel Alexander genoemd en is de zoon van Priamus, de koning van Troje en van Hecuba. Nadat zijn moeder gedroomd had dat zij een toorts zou baren, vertelde de waarzegger haar dat het kind waarvan zij zwanger was het verderf van de Trojanen zou veroorzaken. Toen Priamus dit hoorde, beval hij zijn dienaar Archelaüs om direct nadat zijn vrouw het kind geboort had, het voor de beesten te werpen. Maar Hecuba liet het enerzijds uit moederlijke genegenheid en ook omdat het kind zo bijzonder mooi was in het geheim door herders naar de berg Ida brengen. Toen Paris groot was geworden, werd hij verliefd op een jong meisje dat Pegasa heette, ook wel Oenone. Hij kreeg bij haar twee kinderen, waarna hij haar verliet. Hierna werd hij zeer verliefd op de bijzondere schoonheid van Helena, die hij schaakte. Dit veroorzaakte het verderf van de stad Troje en de bloedige oorlog. Ten slotte schoot hij, een bijzonder uitnemende schutter, Achilles zo behendig neer in de tempel, dat deze stierf. Hijzelf werd gedood door Pyrrhus, de zoon van Achilles, of door Philoctetes.

parlement

(parlement) Parijs, het sieraad van Frankrijk, eerwaardig, het geëerde, statig, opperst, heerlijk, gevreesd, eerbaar, richterstool, gemeen [openbaar].

Parnassus

(*Parnasus*) geheiligd, harig, dubbelbergig, vorkachtig, Muzen-, heilig, tweehoornig, hoog, sneeuwig, Phoebeaans, bergachtig, goddelijk.

Dit is een berg in het land Phocis, met twee toppen, genaamd Thitoreus en Hyampus. Hij is gewijd aan de goden Bacchus en Apollo; volgens sommigen zijn de Muzen op die berg geboren.

part

[streek] (*parte*) spel, loos [doortrapt], oorlogs, snood, schelms [schurkachtig], arg [kwaadaardig], bedrieglijk, vriendelijk, schalk [schurkachtig], verraders.

Parthen

(*Parthen*) loos [doortrapt], schalk [schurkachtig], hovaardig, obstinaat, koppig, vals, moedig, geweldig [gewelddadig], leugenaars, subtiel, oproerig, onkuis, secreet [geheim], strijdbaar, verschrikkelijk, Scythianen, machtig, furieus, schutters, vlieders, krijgers, ruiters.

De Parthen stammen af van de Scythen. Zij waren zo dapper en gelukkig in de strijd dat zij in hun oorlogen met de Romeinen (hoewel die toch de hele wereld overheersten) grote en roemrijke overwinningen behaalden. Men zegt dat zij ook de alleenheerschappij van de Oriënt bezaten, alsof zij de heerschappij en het keizerrijk met de Romeinen deelden. Plinius zegt voorts dat zij veertien koninkrijken onder hun heerschappij hadden. Zij vechten al lopende, te paard, of vluchtend, want soms doen ze alsof ze op de vlucht slaan, om dan hun vijand te bespringen, zodat die in verwarring raakt. Dit volk geeft niet om goud of zilver, maar zij worden zozeer door hun wellust beheerst dat het heel gewoon is als zij veel vrouwen hebben.

Parthenopaeus

(*Parthenopaeus*) kloek, moedig, Arcadiaan, oorlogs, jong, vurig, krijgsman, stout [dapper], strijdbaar.

Zoon van Mars en Medalippa of van Meleager en Atalanta. Toen hij nog jong was, nam hij deel aan de oorlog tegen Thebe; later werd hij gedood bij de belegering van Troje [hij stierf in de oorlog tegen Thebe].

Parthenope

(*Parthenope*) amoureuus, schoon [mooi], Sireniaans [van de Sirenen], zingster

[zangeres], smekend [vleiend], aardig, zoet, aanlokkend, listig.

Zij was een van de meerminnen [Sirenen] die zich in zee stortten uit verdriet omdat Ulysses met zijn gezellen voorbijgevaren was, en zij hen niet met hun zoete zang hadden kunnen bekoren. De stad Napels heeft vroeger deze naam gehad omdat haar lichaam daar begraven werd gevonden, derhalve wordt met Parthenope soms Napels aangeduid.

partrijs

[patrijs] (*pertrijs*, *partrijs*) warm, lekker, snip, onkuis, loos [verborgen], delicaat [smakelijk], goed, stijf [stevig], blode [weerloos], haastig [snel], alleenwezend. Zie VELDHOEN.

Plinius vertelt ongelooflijke dingen over de onkuisheid van deze vogel. Hij bedekt zijn eieren met een dun laagje aarde, en bedekt ze later nooit meer waar hij ze eerst gelegd heeft, ook niet op plaatsen waar hij denkt dat veel mensen wandelen. Wanneer de vogelvanger recht op het nest afkomt, dan doet het vrouwtje of ze kreupel is, ze vliegt een klein stukje omhoog en laat zich dan weer vallen alsof ze een vleugel gebroken heeft, om de vogelaar bezig te houden en haar patrijsjes de tijd te geven om te vluchten. Zo houdt ze de jager bezig met op en neer te vliegen en houdt ze hem weg van het nest. Wanneer de patrijs geen jongen heeft en als er geen gevaar is, dan gaat ze in het wagenspoor op haar rug liggen en bedekt zich met een kluit aarde, die ze met haar klauwen vasthoudt, om gemakkelijk te rusten.

Pasen

(*paesschen*) hoog, beloken, christen-, Israëlitisch, hoogtijds, goed.

Pasiphaë

(*Pasiphae*) Minods [van Minos], der zonnen dochter, overspelig, onkuis, wonderdierdraagster [monsterdraagster], Gnosiaans [van Gnosus, stad op Kreta], bloedschendster, onbeschaamd, onrein, vilein.

Dochter van de Zon en gemalin van Minos, koning van Kreta, was volgens de dichters verliefd op een stier. Door een list van Daedalus werd zij in een houten koe opgesloten, waarna aan haar verlangen werd voldaan. Uit dit gruwelijke samenzijn is de Minotaurus geboren, die half mens en half os was. Hij werd in het labirint van Kreta gedood door Theseus, die hulp had gehad van Ariadne. Volgens Servius was Minos' secretaris, die Stier genoemd werd, degene op wie Pasiphaë verliefd werd en met wie zij lijfgemeenschap had in het huis van Daedalus.

Pasithea

(*Pasithar*) goddelijk, de eerste begaafde, smekend [vleiend].

Dit is een van de drie Gratiën, ook Euphrosyne genoemd.

Paskwil

(*Pasquille*) uitzinnig, beroemd, vermaard, Rooms [uit Rome], doof, oud, onroerlijk [onbeweeglijk], marmeren, blind, stom.

Dat is de naam van een oud marmeren beeld in Rome. Men was gewoon daar aan te plakken alle uitspraken, grappen, zotternijen, gedichten en andere spotbedenksels tegen de voornaamste mensen van de stad. Daarom worden zulke schimpschriften paskwillen genoemd.

paspoort

[vergunning, vrijbrief, reispas] (*paspoorte*) afscheid-, brief, vrij, getekend, gunstig, geprivilegeerd, verzekerd, volkomen, lastvrij, los, tolvrij.

passage of doorgang

(*passagie ofte doorganck*) open, bewandeld [bezocht], gemeen [openbaar], twijfelachtig, kwaad, verkeerd, afkerend, zwaar, gemakkelijk, moeilijk, enig [eenzaam], heimelijk, listig, bezijden, openbaar, slijkerig, aangetekend, ordinairisch [gewoon], beslijkt, gebroken, betreden, gebaad, gevaarlijk, allemans-, gewoonlijk, scrupuleus, kruis-, vreselijk, oud, heerstraat-, voetgangers-, recht, doorgaand.

passement

[boordsel, band] (*passement*) Frans, Italiaans, breed, smal, zijden, fluwelen, satijnen, koorden, boord-, gemengd, behendig [fijn], fijn, mooi, gekleurd, doorluchtig, aardig, verscheiden, geweven, kostelijk [kostbaar], gemaakt, getand, lelie, trens.

passer

(*passer*) gemeten, recht, rond, rondmakend, vast, onfaalleerlijk [onfeilbaar], toegaand [die dicht kan], effen [vlak], draaiend, geregeld, sferisch, omkerend.

passie van de geest

(*passien des gheests*) beroering, kwellend, genegen, menselijk, dagelijks, veranderlijk, geestelijk, vrij, onmatig, blij, armhartig [bedeesd], vreesachtig, gedurig [standvastig], uitzinnig, twijfelig, toevallig, smartelijk, geveinsd, beroerlijk [bewogen], dodelijk, zoet, verzoet, gematigd, zedig, geweldig [heftig], bijster [uitzinnig], verwekt, verborgen [heimelijk], versierd [verzonnen], overvloedig, bevangen, kwellijk [kwellend], aangrijpelijk, aangenaam, sterk, krachtig, ellendig, zot, ongestadig, ongeregeld [onbetamelijk], wreed, onontvliedelijk, pijnigend, blind, tovenaars, betoverd, haastig

[plots opkomend], minnaars, ongeduldig, ontemmelijk, streng, wonderlijk, razend, machtig, dul [dol], uitzinnig.

pastei

(*pastei*) gedekt [bedekt], kalfs-, kuiken-, venezoen- [wildbraad-], lekker, rond, warm, gekruid, gehoornd [hoekig].

pasteibakker

(*pasteibakker*) lekker [van lekker eten houdend], obliebakker, doend, bezig, arbeidig, cabarettier [herbergier], vleesbrader, ovenkijker.

paternoster

[rozenkrans] (*paternoster*) devoot, gitten [van git], jasperen [van jaspis], ivoren, rond, kristallijn, vrouwen-, kralen-, geteld, blinkend, schoon [mooi], geparfumeerd, ammeren [van amber], benen, zilveren, hol, geëmailleerd, ebben, gaat [met gaten], parelen, agaten, gouden, kostelijk [kostbaar], getekend, geschorst [opgebonden], gekwispeld [met kwastjes], gesnoerd, hangend, lang, glazen, blauw, aardig, mooi, porselein, klaar [schitterend], marmeren, rood, gekleurd, albasten.

patiëntie of geduld

(*patiëntie ofte ghedult*) hard, gestadig, standvastig, geweldig [krachtig], vreedzaam, verdraaglijk [verdraagzaam], onverdraaglijk, deugdelijk, traag, lankmoedig, verborgen [heimelijk], lang, onnozel [onschuldig], onschuldig, geleden, heilig, sterk, verdragend.

patrimonie of vaderlijk goed

(*patrimonie ofte vaderlijk goed*) kostelijk [kostbaar], rijk, aangeërfd, blij, veel, nagelaten, vaderlijk, moederlijk, verstorven [bij overlijden nagelaten], testamentelijk [testamentair], gezet [bepaald].

Patroclus

(*Patroclus*) Menoetiaan [zoon van Menoetius], medelijdend, ridder, edel, doorluchtig, manlijk, Achilles' gezet, getrouw, krijgsheld.

Was de zoon van Menoetius en Sthenela. Hij werd samen met Achilles bij Chiron opgevoed, waardoor zij zeer op elkaar gesteld waren. Daarom gingen zij samen naar de belegering van Troje. Daar heeft Patroclus in Achilles' wapenrusting tegen Hector gevochten en is ter plaatse gedood. Toen Achilles dat vernam is hij van gedachten veranderd, hoewel hij zich voorgenomen had niet meer ten strijde te trekken omdat Agamemnon zijn lief Briseis weggevoerd had. Hij nam andere wapens van zijn moeder Thetis, gesmeed door Vulcanus, en trok ten strijde. En hij rustte niet voordat hij met veel geweld de dood van zijn goede vriend gewroken had.

paus

(*paus*) H. Kerkhoofd, devoot, godvruchtig, aardsgod, roomse bisschop, godvruchtig, hemelsportier, stadhouder, geëerd, stadhouder Gods, opperste herder, oud, opperpriester, St. Pieters stadhouder, Gods dienaar, waardig.

pauw

(*pau*) hovaardig, Junonisch [van Juno], blinkend, kostelijk [prachtig], gestaart, koninklijk, schoon [mooi], moedig, gekamd [met een kam], nijdig, rondstaartig, geschilderd [heel mooi], spijtig [trots], trots, onkuis, Inachisch [van Inachus], gespiegeld, gewelfdstaartig, bepareldstaartig, geveerd, pralend, fier.

De pauw breekt de eieren die de pauwin heeft gelegd, omdat hij niet wil dat zij zich bezighoudt met het bebroeden ervan. Daarom legt zij haar eieren 's nachts en verbergt ze voor de pauw. Deze vogel is zo onkuis dat hij, als hij maar een of twee vrouwtjes heeft, ze zo weinig rust gunt dat ze niet bevrucht worden en ook geen eieren kunnen leggen. De pauw is gewijd aan Juno.

paviljoen of veldkoets

[tent, veldbed] (*pavillioen ofte veldtkoetse*) lustig, overdekt, gouden, heren-, besloten, mooi, veld-, gespannen, overwelfd.

peer

(*peire*) zoet, lang, zuur, steenachtig [met pitten], blozend, sappig, smakelijk, hard, maagden-, ruw, wild, rond, mals, dor [droog], waterachtig, rood, haast [vroegrijp], vroeg, spade [laat], geel.

Wij hebben velerlei peren, en het zou te ver voeren om te verhalen waar de diverse namen ervoor vandaan komen: ze heten naar degenen die ze het eerst uit andere plaatsen hierheen gebracht hebben, of naar de plaatsen waar ze groeien, of ook naar hun kenmerken of kleuren, of naar het seizoen waarin ze voorkomen. En omdat ze allemaal verschillend zijn, beoordeelt men ze naar de smaak, net zoals men bij appels doet.

Pegasus

(*Pegasus*) vliegend, gevleugeld paard, Meduseaans, licht, ruggeveugeld, Neptunisch, wakker, gevederd, Gorgonisch, Medusa's gevleugelde zoon, Bellerophontiaans, vluchtig [snel], gepluimd [met veren].

Men zegt dat hij een vliegend paard was, zoon van Neptunus en Medusa, of dat hij alleen voortkwam uit het bloed van Medusa, die door Perseus werd

gedood. Dit paard heeft door met zijn voet op de berg Helicon te slaan de bron Pirenae [Hippocrene] doen ontspringen. Met dit paard bracht Bellerophon het monster de Chimaera om.

pek

(*peck*) dun, olieachtig, harsachtig, teerachtig, dik, zwart, traag, hard, zacht, lijmachtig, lopend [vloeiend], druppelend, Indisch, ruw, scheeps-, traanachtig, vochtig.

pekdraad

(*peckdraet*) gewast [met was bestreken], gedraaid, schoenmakers-, geteerd, gepekt, geharst, zwart, klevend, gesponnen, bindend, geborsteld.

pekel

(*pekel*) zout, vuil, vet, slijmachtig, ros.

pelgrim

(*pelgrim*) devoot, dwalend, reizend, vreemd, getrouw, vreemdeling, bedelend, ver, passerend, gestaft [met een staf], geschelpt [met schelpen op hun kleding genaaid], onbekend.

Pelias

(*Pelias*) wakend, Thessalinisch, Aesons broeder, Neptunisch.

Was koning van Thessalië, zoon van Neptunus en Tyro, de dochter van koning Salmoneus. Omdat hij bang was voor Jason, de zoon van zijn broeder [Aeson], raadde hij die aan om de reis naar Colchis te ondernemen om het Gulden Vlies te halen, in de hoop dat Jason daarvan niet zou terugkeren. Uiteindelijk wordt hij door zijn eigen dochters gedood, op advies van Medea, die hun wijsmaakte dat hij op die manier weer tot de eerste bloei van zijn ouderdom zou weerkomen.

pelikaan

(*pelicaen*) Egyptisch, enig [solitair], gebekt, zuchtend.

Pelops

(*Pelops*) Dardanisch [Trojaans], Tantalidisch, trouwbrekend, Frygisch.

Hij was de zoon van Tantalus, koning van Frygië, en van Taygete. Toen deze de goden te gast had, liet hij Pelops koken en opdienen, om hun goddelijkheid te beproeven. Maar niemand wilde ervan proeven behalve Ceres, die er de linkerschouder van pakte. Toen heeft Jupiter hem weer levend gemaakt en hem een schouder van ivoor aangezet. Toen Pelops een man geworden was, voerde hij oorlog tegen Oenomaüs om diens dochter Hippodameia, op wie hij zeer verliefd was, als bruid te

verkrijgen. Toen hij Oenomaüs overwonnen had, beloofde die haar te geven, op voorwaarde dat Pelops hem in een wagenwedren zou verslaan. Pelops overreedde Myrtilus, de wagenmenner van Oenomaüs, om zwakke staafjes voor de wagenassen te maken die makkelijk konden breken, en dat deed die, met als gevolg dat de wagen waar Oenomaüs op zat, brak en hij vermorzeld werd. Aldus verkreeg Pelops Hippodamea en het koninkrijk Elis.

pels

[bont] (*pels*) pelterij [bontwerk], zacht, slecht [glad], verachtelijk, arm, verwarmend, bont, zwart, zoet, teder [zacht], winter-, delicaat, blinkend, fluwelen, dubbel.

pen

(*penne*) schrijf-, zoet, scherp, stijf [stevig], ganzen-, zwanen-, klerks-, schrijver, gouden, grof, fijn, ras [snel], licht, geleerd, vaardig, edel, vliegend, schilder, wakker, smekend [vleiend], zacht, slap, teer, vast, gestoord [ontstemd], beschrijfd [waarmee geschreven is].

Peneleos

(*Peneleus*) Grieks, kloek, Beotiaan, stout [dapper], strijdbaar.

Hij was het die 's nachts bij de verwoesting van Troje Koroibos doodde, denkende Cassandra te helpen die door enkele Grieken bij de haren uit de tempel van Minerva werd gesleept.

Penelope

(*Penelope*) Icariaans [dochter van Icarius], zuiver, getrouw, Grieks, prijswaardig, eerbaar, schoon [mooi], listig, deugdelijk [deugdzaam], zuur, stuur [stuurs], naarstig, vlijtig.

Zij was de dochter van Icarius en de vrouw van Ulysses, een toonbeeld van reinheid en eerbaarheid. Tijdens de twintig jaren dat haar man afwezig was, probeerden velen haar te verleiden. Zij hield ze aan het lijntje en bedroog ze door te beloven dat ze hun ter wille zou zijn als het kleed waaraan ze zat te werken af was. Maar ze was geslepen, en 's nachts rafelde zij uit wat zij overdag gemaakt had. Op die manier liet zij hen naar haar verlangen totdat haar man thuiskwam. Deze werd hierover ingelicht, verkleetde zich als een bedelaar, en toen hij door haar was ontvangen, doodde hij alle hunkerende minnaars.

pennenmes

(*pennemes*) snijdend, scherp, gewet, edel, zoet van snede, geslepen, pennensnijder, puntig, aardig, vlimmig [scherp].

penning

(*penninck*) gods- [handgeld], arrespenning [handgeld], drink-, pot-.

pens

(*penssen*) vet, zoet, warm, teer [zacht], vroeg, vuil, snood [van geringe waarde], gezouten, glad, slijmig, gebakken, gevlochten.

penseebloem

[driekleurig viooltje] (*penseelbloeme* (sic)) dun, violet, geel, wit, blauw, edel, aardig, scheel.

penseel

(*pinceel*) dun, schilder-, fijn, effen [glad], zacht, gemoeiig [zacht], verlichters-

[verluchters-], zoet, kleur-, behendig, schilderend, werk-, scherp, grof, ruw.

pensioen of jaargeld

(*pensioen oft iaerghelt*) schuldig [verschuldigd], zwaar, dagelijks, beneficiaal, erfelijk, tijdelijk, koninklijk, rentelijk [periodiek].

Penthesilea

(*Pentaseila*) strijdbaar, manwif, furieus, razend, uitzinnig, Amazonisch, wreed, oorlogs, moedig, kloek, rijkzinnig.

Zij was de koningin van de Amazonen als opvolgster van Orithyia; zij was zo strijdbaar dat men haar vergeleek met de sterkste man die men had kunnen vinden. Zo vreesde zij niet om de Trojanen met een groot leger te hulp te komen. Plinius zegt dat zij als eerste de hellebaard heeft uitgevonden.

Pentheus

(*Pentheus*) zot, stout [driest], Echionidisch [zoon van Echion], hovaardig, Thebaans, ellendig, trots.

Was de zoon van Echion en van Agave. Omdat hij de offerdienst aan Bacchus verachtte, werd hij door zijn eigen moeder in stukken gehouwen en door haar zuster meegevoerd in de bacchantische razernij.

peper

(*peper*) bijtend, sterk, zwart, bitter, Indisch, lang, grof, graan, gestoten [gestampt], wit, braziel-, gerimpeld.

Peper groeit aan dunne takjes, net als de wingerd en het windkruid. Ze hechten zich aan bomen vast en groeien om planten in de buurt heen, om zich daaraan vast te houden. Hun bladeren zijn als die van citroenbomen. De peper krijgt trossen als de wilde wingerd, maar de korrels staan dicht op elkaar en zijn vaster gesloten. Ze rijpen in de maand oktober. Dan laat men ze drogen op palmtakken totdat ze zwart en gerimpeld zijn. Dit gebeurt in minder dan drie dagen. Wat betreft de lange peper: die groeit op een ander soort bomen, en de vruchten hangen gelijk schelpjes bijeen als hazelnoten, ze zijn lang als wormen, maar ze veranderen nooit van vorm.

perikel

(*perijckel*) zorgelijk, schadelijk, doods, droevig, onbedacht [waarop men niet bedacht is], onvlidelijk [onontkoombaar], gevaarlijk, ongelukkig, zeës [van de zee], schipbrekig, tegenspoedig.

Perillus

(*Perillus*) ongelukkig, subtiel, wreed, kunstig, werkman, zinrijk, ellendig, onmenselijk, onbarmhartig, Cecropiaan [Atheners, naar de bouwer van Athene, Cecrops].

Perillus was een smid in Athene, die nog wreder was dan de tiran Phalaris. Hij bedacht een metalen stier om de ter dood veroordeelden in te braden, opdat als het vuur eronder gestookt werd, men geen

medelijden met hen kreeg, want als het slachtoffer luid schreeuwde, klonk dat als het geluid van een brullende os. Maar hij werd beloond voor zijn werk zoals hij verdiend had, want hij werd, om zijn uitvinding te beproeven, als eerste zelf erin gestopt en verbrand.

perkament

(*parckement*) wit, vacht-, stijf, hard, langdurend, ruw, dun, maagden-, schapen-, kalfs-, hoorn- [soort perkament van kalfsvel], klaar [schitterend], gelijmd, gekrijt, gekalkt, blinkend.

pers

(*persse*) wijn-, drukkers-, laken-, lijnwaad-, dringend, vast, vijzel-, sterk, sluitend, krijtend [piepend], kalender [mangel].

pest

(*peste*) dodelijk, dood, brandend, wreed, zorgelijk [gevaarlijk], vurig, geweldig [krachtig], besmettelijk, koortsig, mensenvijand, loodvervig [loodkleurig], overvallend, zuids, verrassend, doodsgesellin, grijpend, ontstoken, verslindend, vijandelijk, droevig, ellendig, vuil, dreigend, verraderlijk, haastig [plots opkomend], hatelijk [verafschuwd], boos, moorddadig, gruwelijk, bloedig, geweldig, schadelijk, straf [wreed], scherp, ruw, donker, zwart, karbonkel-, kwaad, verschrikkelijk, gemeen [algemeen], ongenadig, moordend, schuwelijk [afschuwelijk], slapend, razend, dol [dol], verheven, onverbiddelijk.

Phaëthon

(*Phaethon*) stout [driest], mal, Clymenaan [zoon van Clymena], stoutmoedig, ellendig, onversaagd, der zonnen zoon, dolend, verdrongen, opgeblazen.

Hij is de zoon van de Zon en van Clymena. Eens kreeg hij van zijn vader toestemming om de zonnewagen te menen; maar omdat hij niet wist hoe hij die moest besturen, zou hij de hele wereld verbrand hebben, als Jupiter hem niet met zijn bliksem eruit geslingerd had. Toen viel hij in de rivier de Po en verdronk. Onder dit woord wordt ook wel 'ontbranding' of 'vuur' verstaan. [Het betekent letterlijk 'stralende'.]

Phalaris

(*Phalaris*) tiran, wreed, Siciliaan, ellendig, onmenselijk, geleerd, onbarmhartig, ongelukkig.

Was koning van Agrigentum en uitzonderlijk wreed: hij beleefde veel plezier aan een veelheid en verscheidenheid van instrumenten die bestemd waren om terdoodveroordeelden te pijnigen. Ene Perillus kwam bij hem, in de hoop veel dank en geld van hem te ont-

vangen. Hij maakte een metalen stier waarin de arme slachtoffers die erin opgesloten waren, gebraden werden als het vuur eronder ontstoken was. Maar op bevel van de tiran stopte men die aardige werkman erin en gaf hem een proefje van de pijn die hij anderen wilde doen lijden. De bevolking kon de wreedheid van Phalaris niet langer verdragen. Zij besprongen hem, sloten hem op in de metalen stier, nadat zij hem eerst de tong uitgesneden hadden, en lieten hem er levend in zitten tot het einde van zijn dagen.

Phasis

(*Phasis*) Colchidisch, allergrootst, gebrugd [met bruggen], golvend, barend [golvend], breed.

Dit is een rivier in Colchis [aan de Zwarte Zee] waarover 120 bruggen liggen.

Philomela

(*Philomela*) droevig, Pandions dochter, vogel, klappei [praatster, kwaadspreekster], Procnes zuster, stomme dochter, klachtig, Attisch, Atheniaans, schuifelend [fluitend].

Zie wat over TEREUS geschreven is.

Phineus

(*Phineus*) ongelukkig, Agenors zoon, tranend, betraand, rijk, blind, voorzegger [voorspeller], Thraciaan, ellendig, Agenoridsch [zoon van Agenor], waarzegger, Bithyniaan [uit Bithynië].

Dit was een koning in de Bithynische landen en in Paphlagonië, een man die heel bekwaam was in het voorspellen van komende gebeurtenissen. Omdat hij de mensen te veel van de geheimen der goden verteld had, werd hij eerst door Jupiter met blindheid geslagen. Daarna werd hij gekweld door de Harpijen, die telkens als hij wilde gaan eten op zijn voedsel neerstreken. Soms verslonden zij dat helemaal, soms lieten zij een beetje voor hem over, maar dat stonk dan zo door hun aanraking dat niemand de stank verdragen kon. Ten slotte hebben Zetes en Calais, kinderen van Boreas, die als vogels door de lucht vlogen en die familie van Phineus waren, medelijden met hem gekregen. Zij vervolgden de Harpijen zo hardnekkig dat zij ze in stukken gereten zouden hebben als een stem uit de hemel hen er niet van weerhouden had om ze verder te vervolgen, met de verzekering dat de Harpijen niet meer terug zouden komen om Phineus te kwellen.

Phlegyas

(*Phlegyas*) Lapithisch, ellendig, Mars' kind, ongelukkig, furieus, grimmig, ongelukkig.

Hij was een zoon van Mars en vader van Ixion en van de nimf Coronis, en was koning van de Lapithen, het Thessalische volk. Toen hij vernam dat zijn dochter door Apollo verkracht was, ontstak hij terstond in woede en stak hij diens tempel in Delphi in brand. Apollo, daardoor zeer verstoord, doodde hem met pijlen en zond hem naar de onderwereld, waar hij gekweld wordt door onder een grote steenrots te moeten zitten die op het punt staat te vallen, en Phlegyas vreest voortdurend dat die op hem zal vallen.

Phoebe

(*Phoebe*) maagd, Latoniaans [van Latona], bleek, jagersse [jageres], van het bos, verguld, pijlkokerdraagster, zuiver, maandstondig [maandelijks], dolend, Titanisch, roodachtig, zilverig, vochtig, moeder van de maanden, lichtachtig.

Zo wordt de zuster van Phoebus genoemd, zij is Diana of de Maan.

Phoebus

(*Phoebus*) geleerd, Cynthiaan [van de berg Cynthus, waar hij geboren werd], geloktharige god, schoon [mooi], dolend, ingespannen [voor een wagen gespannen], Latoniaans geslacht, harig, Deliaan [van Delos], vader van de sterren, blond, Cyriaans [van de stad Cyrene, waar een aan Apollo gewijde bron was], alziend, vriend van de Trojanen, goddelijk, bestraald, klaar [schitterend], gouden, Titanisch, voorbeduider [voorspeller], lauwerkransdrager, Parnassidisch, vurig, rood, rodend [rood wordend], grootgetalig.

Dit woord duidt Apollo aan, de zoon van Jupiter en Latona, en de broer van Diana die ook Phoebe genoemd wordt.

Phorcyden

(*Phorcyden*) oud, gerompeld [gerimpeld], Gorgonen, gruwelijk, wit.

Met deze naam worden de zes dochters van Phorcys aangeduid. Drie van hen werden 'de ouden' genoemd omdat ze met wit haar geboren waren, terwijl de anderen 'Gorgonen' heetten omdat ze zo'n afschuwelijk uiterlijk hadden. [De naam Gorgonen is afgeleid van Grieks gorgos 'huiveringwekkend'].

Phorcys

(*Phorcys* ofte *Phorcyn*) zeegod, Neptunisch, vader van de Gorgonen, Corsidisch [van Corsica].

Was de zoon van Neptunus en Toota [Pontus en Gaia], koning van het eiland Corsica en Sardinië. Hij werd door Atlas met een oorlogsarmada overwonnen en verdween onder de golven; zijn metgezellen zijn ontkomen. Men zegt dat hij een zeegod geworden was, die ook tevoren al geacht en geëerd werd. Hij kreeg een aantal kinderen, onder wie Medusa.

Phyllis

(*Phyllis*) van Thracië, ellendig, Rhodiaans [van Rhodos], ongeduldig, amoreus, rijk, moedig.

Was de dochter van Lycurgus, koning van Thracië. Toen Demophoön, zoon van Theseus, terugkeerde van de Trojaanse oorlog, ontving zij hem zeer liefderijk, alsof hij haar man was, nadat hij haar eerst beloofd had dat hij met haar zou trouwen als hij zijn huiselijke besognes afgehandeld had. Demophoön is toen vertrokken. Phyllis merkte dat hij niet op de afgesproken tijd terugkwam, omdat hij door allerlei dingen werd opgehouden. Uit ongeduld vanwege de liefde die ze voor hem voelde en door al te grote smart overmand, meende Phyllis dat zij bedrogen was en toen heeft zij zich opgehangen, en veranderde ze in een bladerloze amandelboom. Vervolgens keerde Demophoön terug, en toen hij begreep wat er was gebeurd, heeft hij de stam van die boom omarmd. De boom kreeg terstond bladeren, alsof hij voelde dat de bruidegom gekomen was.

Picardiërs

(*Picardianen*) getrouw, ruw, bot, hittig, koppig, stout [driest], ijverig, trouw, haastig [snel], moedig.

piek

(*pijcke*) zie LANCIE.

pij

(*pije*) ruw, harig, winter-, warm, lang, dik, schippers-.

pijl of schicht

(*pijl ofte schicht*) geschoten, scherp, dodelijk, moordend, geweldig [gewelddoend], raslopend [snellopend], gevederd, oorlogs-, wrekend, doordringend, sterfelijk [ombrengend], stijf [stevig], geijzerd, onoverwinnelijk, krijgs-, daverend [trillend], doorschoten, haastig [snel], gevleugeld, onwederhalijk, geveterd [met een band], toegeschoten, schadelijk, vulkanisch [van Vulcanus], gevenijnd [met vergif besmeerd], verstaald, lang, kwetsend, gelooïd, geslepen, schuifelend [fluitend], bloedig, gevaarlijk, geweldig, Turks, kletterend, ongelukkig, ras [snel], moorders, gebusseld [als een bosje gebonden], bloot, bebloed, -koker, vergift, wreed, stekend, flitsend, hard, beslagen, Kretisch, vliegend, gedrukt, licht, scherp, ruisend, snel, Scythisch, gelood, vallend, gevlamd, kwaad, periculeus, dolend, stekend, zwak, boud [zeker], weerbottend [terugkaatsend], doordringend.

pijlkoker

(*pijlkoker*) pijldragers, opgeschorst [opgebonden], licht, krakend, verguld, lustig, jagers-, geschilderd [beschilderd], getrouw, Amazonisch, hangend, dreigend, vol, Scythisch, voorzien [gevuld], Phoebeaans, sagittarisch [boogschutters-].

pijn

(*pyne*) bitter, smartelijk, droevig, zinnelijk [met de zinnen waarneembaar], doornig, onverdraaglijk, hard, moeilijk, zuchtend, beklagelijk, bezuchtelijk, onuitsprekelijk, zwaar, ziekelijk, catarrisch, groot, deerlijk, troostnodig, troostbehoevend, troostwaardig, verergerlijk, gedurig, furieus, zuur, wreed, bezurend, scherp, straf [sterk], krachtig, benauwend, bloedig, beweenselijk [te bewenen], beschreielijk, verouderd [langdurig], onzeker, stekend, nijpend, zorgelijk, ondraaglijk, ruw, grof, ongeneeslijk, ingeworteld, tormenterend, kwelend [lijdend], kwellijk [kwellend], ellendig, onmatig, flercijning [jichtig], kort, ongeduldig [ondraaglijk], dood, brandend, vurig, verdrietelijk, pokkig, heftig, straffend, gemelijk, stom [stil], doof, blind, hatelijk [verafschuwd], haastig [plotseling], dodend, martelerend [martelend], lang, onverwacht, kolieks, gepassied [folterend], traag, wijvelijk [vrouwelijk], gruwelijk.

pijnbank

(*pijnbank*) smartend [pijnlijk], hard, geweldig [gewelddoend], waarachtig [de waarheid aan het licht brengend], ondervragend, kwellend, straffend, pijnigend, forcerend, vragend, benauwend.

pijnboom

(*pijnboom*) bergs of bergachtig, verheven, wild, dicht [vol naalden], stout [fors], spitsharig [ruig], recht, gomachtig, hoog, gezegend, getakt, besdragend, bosseneer, appeldragend, riekend [geurig], Cybelisch [gewijd aan Cybele], gebloeid [bloeiend], harig, groen, ruw, zee-, vet, rivier-.

Deze boom kent vele soorten die, afhankelijk van klimaat en omstandigheden, hout en vruchten voortbrengen. De Duitsers waarderen de planken van dit hout zeer, vooral van de bomen die witte bessen hebben en welriekend zijn, niet alleen vanwege de tekening, die heel mooi is, maar ook omdat ze lekker ruiken. Deze boom is aan Cybele gewijd.

pijnier

[pionier: soldaat die schansen graaft] (*pynier*) krijgs, oorlogs, gravend, arm, ellendig, sterk, geschokkeerd [geschakeerd], gravers, mijners, hukkend [hurkend], krom, ruw, onbarmhartig.

pijp

[inhoudsmaat van olie, wijn en bier] (*pype*) olie-, wijn-, Rijns, Frans, Spaans, bodemloos, ledig, gebonden.

pijper

[fluiten] (*pypere*) aardig, bedrieglijk, smekend [lokkend], vogelaars-, loos [bedrieglijk], schuifelend [fluitend], bootsig [grappig], zoet, arglistig, mal.

pijpje

[fluit] (*pypken*) zie UIT.

pijpje

[hol buisje] (*pypken*) stro- [strohalm], zwak, dun, blaas-, halm, lang, pijpend [fluitend], rond, slecht [glad], licht, mager, geel, veld- [veldfluit], krakend, dor, drogend, knopend, orgel-, vogelaars-.

pilaar

(*pilaer*) hoog, machtig, sterk, marmeren, vast, staand, verheven, opgericht, geheel, lang, gulden [gouden], gouden, geschilderd [beschilderd], gemarmerd, ivoren, zeker, dik, rond, onbeweeglijk, doorstreept, schoon [mooi], jasperen [van jaspis], wonderlijk, tegenhoudend, ondersteunend, effen [glad], glad, blinkend, gespikkeld, machtig.

pimpernel of bevernel

[plantengeslacht] (*pimpernelle ofte bevernelle*) gekarteld, groen, gekamd [met een kam], salade-, gekerfd.

Dit kruid is bij iedereen genoegzaam bekend, omdat men het gewoonlijk in de sla doet. Sommige artsen waarderen het zeer, omdat het goed is tegen de pestkoorts.

Pindarus

(*Pindarus*) Thebaan, lyrisch, statig, Dirceaans [van Dirce, bron bij Thebe], Griek, sententieus [spreukrijk], onnavolgelijk, vermaard, goddelijk.

Pindarus is een dichter uit Thebe, prins der negen Griekse lyrische versvormen, waarin hij geweldig uitblonk. Horatius zei over hem dat als iemand wilde proberen om hem na te volgen, dat een geheel onmogelijke onderneming zou zijn. Men zegt dat hij een zang ter ere van de god Pan heeft gemaakt waarin de god zo'n genoegten schepte dat hij die zelf op de bergen zong. Toen de Lacedaemoniërs de stad Thebe plunderden, wilde geen mens zijn huis betreden om het te plunderen, uit eerbied voor hem. Valerius zegt dat hij stierf op de schoot van een kind dat hij bijzonder liefhad.

piramide

(*pyramide*) trotsig, excellent, hoog, stenen, Egyptisch, wonderlijk, hooggepunt, gewenkbrauwed [hoog], ijdel, fariaans [van de farao's], breed, hovaardig, gepunt, vermaard, wonderlijk, kostelijk [prachtig], mal, Indiaans [Indisch], verheven, ledig.

Dit is een vierkante massa, die zich zeer hoog verheft, daarbij steeds smaller wordend tot aan de top. In Egypte zijn er veel, maar drie zijn er de belangrijkste, die zijn in de hele wereld beroemd omdat ze van alle kanten te zien waren. De grootste en hoogste daar was van Arabische steen gemaakt, en men zegt dat 300.000 mannen twintig jaar bezig zijn geweest om hem te bouwen.

pis

(*pisse*) klaar [helder], troebel, graveelachtig [met blaasgruis], verdorven [bedorven], bleek, deluw [bleek], vuil, ras [snel], vet, dun, smartig, gepist, wit, drabbig, ros, onklaar [onhelder], stil, goudgeel, bloedig, schuimig, rood, bruin, geel, stinkend, vochtig.

plaster

[pleister] (*plaester*) wit, zacht, ruw, trek-, zalf-, heel-, corrosief [bijtend], verzachtend, zwart, gouden.

plaat of zandplaat

(*plate ofte zandplate*) periculeus, hinderlijk, schadelijk, zorgelijk [gevaarlijk], zandachtig, opgehoopt, driftig [drijvend], keisteenachtig, rotsstenig.

plakkaat

(*placcaet*) aangeslagen [aangeplakt], schand-, lasterlijk, gelibelleerd [in een libel of schotschrift genoemd], kort, lang, vroeg, lezelijk, openbaar, hatelijk [verafschuwd], schimp-, dagend, schandaal, geplakt.

planeetster

(*planeetsterre*) klaar [helder schijnend], schoon [mooi], blinkend, rein, lichtend, brandig [brandend], zuiver, stralend, glinsterend, gensterend [fonkelend], schijnend, verlichtend, omlopend.

plank

(*plancke*) smal, daverend [trillend], stap-, effen [vlak], steunend, ruw, stellage-, stellingen-, overhangend, gemarmerd, geschaafd, effen [glad], geweerd [verweerd], hard, dennen, eiken, stijf [stevig].

plant

(*plante*) gevoed, levend, jong, geworteld, verplant, verzet, nieuw, kaal, vruchtbaar, teer, krachthebbend.

plasregen

(*plasreghen*) haastig [plotseling], geweldig, vochtig, buiend [buiig], wolkig, kort, spartelend, koud, sterk, ras [snel], nevelachtig, voorjarig [lente-], lauw, vallend.

platijnen

[patijnen, trijklompen] **of klompen** (*plattijnen ofte klompen*) mooi, houten, hoog, zwaar, beslagen, aardig.

Plato

(*Plato*) de goddelijke, Cecropisch [Atheens], wonderbaar, geleerd, wijs, degelijk, Athenisch, diepzinnig [geleerd], welsprekend, prins der filosofen, Socratisch.

Heette oorspronkelijk Aristoteles [lees: Aristocles], maar werd door Ariston Plato genoemd omdat hij zeer brede schouders had. [Plato is een afleiding van

Grieks platus 'breedgeschouderd'.] Hij is in Athene geboren, op dezelfde dag als Apollo op het eiland Delos. Hij was geleerd in alle kunsten en wetenschappen, maar hij hield zich voornamelijk bezig met de filosofie. Hij is een leerling van Socrates geweest, bij wie hij zulke vorderingen maakte dat men hem daarna 'de goddelijke Plato' noemde en 'de Homerus van de filosofen'. Zelf zeiden die (omdat hij zo welsprekend was) dat als Jupiter Grieks zou willen spreken, dat dan wel Platonisch moest zijn. Hij stierf toen hij 81 was, aan een ziekte die men voetflerecijn [voetjicht] noemt.

Plautus

(*Plautus*) oud, bootsig [grappig], ellendig, komieks, spotter, arm, gebrekelijk, welsprekend.

Deze blijspeldichter is de grappigste Latijnse dichter geweest. Hij was zo arm dat hij, om de kost te verdienen, de molensteen draaide, en als hij tijd had, hield hij zich bezig met het dichten van blijspelen, die we nu nog kennen.

plaveisel of vloersel

(*plaveysel ofte vloersel*) effen, oneffen, koud, hard, gemarmerd, plat, stenen, estriken [van plavuizen].

plein

(*pleyne*) veldplaats, ontdekt [onbedekt], gegraaft, schoon [mooi], breed, levendig, vruchtbaar, wijd, vochtig, zandachtig, lommerachtig, wild, open, verstreken [aangeharkt], groen, stofachtig, vermakelijk.

plicht

(*plicht*) schuldig [verschuldigd], behoorlijk, dienstelijk, gediensig, gehoorzaam, getrouw, vaardig, ootmoedig, dienstbaar, geneigd [onderworpen].

Plinius

(*Plinius*) natuurbeschrijver, Veronisch edelman, zwaar [moeilijk], historieschrijver, mensenvriend, diepzinnig [geleerd], geleerd, arbeidig.

Plinius de Oudere, van Verona [Como], leefde ten tijde van keizer Vespasianus, wiens zaken hij beheerde. In de tijd die hij 's nachts doorwaakte, zegt hij, heeft hij de systematisch geordende Historie der Natuur geschreven. Bij een onderzoek naar de oorzaak of de oorsprong van het voortdurend branden van de berg Vesuvius in Campanië stikte hij in de rook en damp van die slechte berg.

ploeg

(*ploeck*) arbeidend, laag, kerend, boeren-, handeljk [handelbaar], gekouterd [met een kouter of ploegschaar], zwaar.

ploegijzer

(*ploech-yser*) scherp, snijdend, krom, hard, arbeidig, zwaar, versleten, ruw, aardwroetend, bot.

pluimen

[veren] (*pluymen*) zacht, donzen, licht, vaardig, vogel-, wit, gemoeiig [zacht], ganzen-, zwanen-.

pluimstrijker

(*pluymstrijcker*) vleierend, smekend [flemend], tafelvriend, teljoorlikker [bordenlikker], gulzig, nademonsprekend [naar de mond sprekend], leugenachtig, mondfluiters, brokvolger, klappaard [kletsers], snood, hoveling, beroemer [pochers].

Plutarchus

(*Plutarchus*) Chaeronenzer [uit Chaeronea in Beotië], vermaard, geleerd, filosoof, historisch, historieschrijver, welsprekend, kroniekschrijver, getrouw, vloeiend.

Zijn bloeitijd was onder de keizers Trajanus en Hadrianus. Hij werd zeer geëerd om zijn grote en wonderbaarlijke geleerdheid. Hij droeg zijn boek van de Apophthegmata [Spreuken] op aan keizer Trajanus, en dientengevolge werd hij door de Raad geëerd en naar Slavonië gezonden, waarbij alle gouverneurs van het land bevel kregen om niets te ondernemen zonder zijn advies.

Pluto

(*Pluto*) Saturnisch, zwart, hels [onderwerelds], gruwelijk, wreed, onbarmhartig, uitzinnig, rover, god des afgronds, verschrikkelijk, koning van de rijkdommen, gierig [hebzuchtig], donker, trots, onverbiddelijk, Elysiaan [van het Elysium, de onderwereld in het westen van de aarde], vlammend, duister, straf [streng], Clymeneaans [van Clymenus (bijnaam van Pluto)], koning der duisterheid, hard, Stygisch [van de Styx], onverzoenlijk, overdadig, sulferig [zwavelachtig], onderdaardig, helse koning.

Zoon van Saturnus en Ops, was de broer van Jupiter en van Neptunus. Toen zij de hele wereld verdeelden, viel hem, de jongste, het westelijk stuk ten deel, dat bij de verste zee gelegen is. Hieruit hebben de dichters geconcludeerd dat hem de onderwereld ten deel gevallen is. De Romeinen noemen hem Dis, waarmee de rijkdommen worden aangeduid die verborgen liggen in de spelonken van de aarde. [Het Latijnse dis betekent 'rijk'.] Men zegt dat Proserpina zijn vrouw was.

poët

(*poeet*) redelijk, stichtelijk, vermengd [alledaags], Aesopisch [als Aesopus], Lydisch, gelauwerd, Sybarisch [van de Sybarieten, verwijfd], Cypers [van Cyprus], oorkittelig, stadig [bedaard], verbeeldend, beredend [met rede begaafd], lusttemmend, gemoedstillend, gaverijk, goddelijk, geheiligd, welzeggend [welbespraakt], beuzelaar, factuur [dichter van een

rederijkerskamer], komiek [komisch] of tragisch, amoureuus, edel, ijdel, geleerd, bijtend, bootsig [grappig], lofpost, welsprekend, profeet, profeterend, furieus, eeuwig, Phoebus' zoon, nutzoet, mal, geheiligd, geest, schilderijbeminster [liefhebber van schildering met woorden], zinrijk, luidroeper [grootspreker], der Muzen priester, muziekbeminster, Pallas' soldaat, curieus [zorgvuldig], lauwerknaauwer, zanger, voedsel der negen gezusters [namelijk de Muzen], heilig, fabeldichter, Piërids [van de Piëriden, de Muzen], der goden dienaar, waardig, beduider der goden, welzingende zwaan, uitroeper van de lof, Apollo's zoon, der Muzen voeder, der goden vriend, heroïsch, trompet [rondbazuiner], edel, hemelskind, troetelaar, Parnassisch, aandachtig, geestig, versierder [verzinner], diepgrondig, vernuftig, werkelijk [ijverig].

poel

(*poel*) slijkerig, drabbig, stilstaand, stinkend, breed, vuil, vochtig, slapend, hol, veld-, modderig, paddig, moerig [drassig], broekig [moerassig], pestig [verderfelijk].

poel of staand water

(*poel ofte staende water*) breed, wijd, diep, stil, vis-, slijkerig, blauw, koud, golvend, vochtig, slaperig, opwerpend [van de bodem naar de oppervlakte brengend], staand [stilstaand], vlietend, hol, nat, vloeiend, hangend, slijmig [modderig], ontdekt [onbedekt], levend, fontein [bron], regenachtig, schuimend, stinkend.

poëterij

[poëzie] (*poëterij*) de kunst van verzen te dichten, verzen-, lustig, zoet, grof, mal, geleerd, kittelig [dartel], schoon [mooi], versierd [verzonnen], amoureuus, goddelijk, Homerisch, onkuis, bootsig [grappig], heerlijk, heroïsch, edel, lustig, aardig, koninklijk, fabelachtig, vrolijk, tragisch, statig, diepzinnig, Ronsards, Marots [als de Franse dichter Marot], smekend [verlokkend], satirisch, beuzelachtig, onsterfelijk, gematigd, duisterzinnig.

pokhout

(*pokhout*) vreemd [uitheems], Indiaans [Indisch], medicinaal, bitter, riekend [geurig], heilighout, verdrogend, harsachtig, gezond, pokkendrank, massief, opperste remedie.

Het komt uit Indië, zowel uit Oost- als uit West-Indië; er zijn drie soorten van. Dit hout is bijzonder goed voor de pokken. Het beste pokhout is dat wat vers gehakt is, en wit zowel vanbuiten als vanbinnen, zonder scheuren of spleten, en dat massief is en zwaar, welriekend, scherp en enigszins bitterachtig, helemaal zuiver en niet wormstekig.

pokjes

[puistjes] (*pocxkens*) kinder-, zwerend, puistig, geplekt [gevekt], drogend, schorsig.

pokken

(*pocken*) ongelukkig, ellendig, Napels, Frans, Spaans, kruipend, hatelijk [verafschuwd], hoerachtig, vervloekt, groot, flerecijnig [jichtig, reumatisch], ongeneeslijk, kwaad, ontstoken, Lazarus' dochter.

pokkige

(*pockighen*) iemand die de pokken heeft, opgeblazen, kwelend [lijdend], bleek, zwerig, schandig, mager, zweetachtig, neusloos, mismaakt, droevig, hoerenjager, onkuis, onschamel [schaamteloos], ellendig, smartig, leelam [lam in de leden], puistig, waggelend, schuddend, bevend, geschend, verdorven [verrot], catarreachtig, vreselijk, ijselijk, ziekelijk, treurig, gelittekend, katijvig [ramspoedig], verveloos [kleurloos, bleek], zeverend [kwijlend], smartig, gebocheld, rochelend, deluw [vaal, bleek], ontvleesd, kankerig.

poleikruid

[plant] (*pouleyen-kruydt*) bloeiend, wild, riekend [geurig].

politie of stadsregiment

(*policije ofte stadts regiment*) wijs, gerechtig, vrededochter, gereguleerd [geordend], vreedzaam, rechtvaardig, redelijk, openbaar, geordineerd [benoemd].

Pollux

(*Pollux*) Oebaliaan [nakomeling van koning Oebalus van Sparta], Leda's zoon, Tyndaridsch [zoon van Tyndareüs], behendig, Laconisch [van Laconië, streek rond Sparta], onsterfelijk, Amycleaans [van de Laconische stad Amyclae], kloek, schermer, Ledisch [van Leda], Spartaans, krijger, hartelijk [moedig], loos [slim], handig.

Toen Jupiter ziek was van verliefdheid op Leda, veranderde hij zich in een zwaan om zijn begeerte aan haar te vervullen; uit zijn zaad werd Pollux ontvangen. Toen Pollux zag dat zijn broer Castor met toestemming van Jupiter gedood was, maakte hij hem deelgenoot van zijn onsterfelijkheid.

Polymnia

(*Polymnia*) zoet, Thespiaans [van de stad Thespieae, waar de Muzen werden vereerd], zangster of zangersse [zangeres].

Dit is een van de negen Muzen. Zij heet zo vanwege haar grote memorie. [Polymnia of Polyhymnia bete-

kent letterlijk 'hymnenrijk', maar de moeder van de Muzen heet Mnemosyne, en dat betekent 'memorie, geheugen'.]

Polyphemus

(Polyphemus) eenogig, wreed, gulzig, dronkaard, Neptunus' kind, moeilijk, Siciliëgruwel, groot, blind, afgrijselijk, sterk, Siciliaan, grof, Etneaan [van de Etna], Cyclops. *Was een van de Cyclopen, zoon van Neptunus en Thoosa. Hij was zeer groot van lichaam en woonde in de berg Etna. Hij had maar één oog in het midden van zijn voorhoofd, en hij leefde van mensenvlees. Op een keer toen hij dronken was, maakte Ulysses hem blind. Hij beminde de nimf Galatea zeer. Toen hij zag dat zij hem verachtte en meer hield van het jonge kind Acis, deed hem dit zoveel verdriet dat hij een steen naar hem wierp en hem doodde.*

Polyxena

(Polyxene) zuiver, Priamidisch [dochter van Priamus], Trojin, moedig.

Toen Achilles op Polyxena verliefd was, beloofde hij de Trojanen dat hij het leger van de Grieken zou laten wegtrekken van hun stad, als men hem haar tot vrouw wilde geven. Zij deden alsof zij hem ter wille wilden zijn. Toen hij in goed vertrouwen naar de tempel van Apollo ging om het meisje te trouwen, werd hij met een pijl doodgeschoten. Polyxena werd, zogenaamd om een bevel van Achilles uit te voeren, op zijn graf onthalsd. Als bewijs dat zij rein stierf, zorgde zij ervoor dat haar schaamdelen toen zij viel niet onbedekt waren.

Pomona

(Pomone) fruitgodin.

pompeusheid

(pompeusheyt) prachtig, groot, victorieus, heerlijk, werelds, hovaardig, bereid, toegemaakt [opgesierd], ijdel, koninklijk, trotsig, eergierig [eierzuchtig], moedig, gouden, rijk, overdadig, triomfant, eerlijk [prachtig], statig.

pompoen

(pompoen) zoet, groot, lang, vochtig, dik, zoetrijkend, groen, wit, koud, dicht [stevig], delicaat [smakelijk], geel, waterachtig, rond.

pompoen

(pompoen) zoetachtig, suikerzoet, vochtig, groot, dik, zoetrijkend, koud, dicht, delicaat [smakelijk].

Is van nature koud en vochtig en veroorzaakt slechte gemoedsgesteldheden, vooral als hij niet goed verteerd wordt in de maag, zodat hij dan een ziekte veroorzaakt die men cholera of geelzucht noemt.

pond

(*pondt*) gewicht, zwaar, tegenwichtig, waag [gewicht], loden, hangend, oprecht [echt], vals.

ponjaard

[korte degen] (*poegnjaert*) kort, breed, lang, scherp, moorders, bloedig, periculeus, dodend, stijf [stevig], hinderlijk.

poort of deur

(*poorte ofte deure*) gegrendeld, gespied, vast, sterk, gewerveld, geboomd [met een sluitboom], sluitend, toegedaan [gesloten], geijzerd [beslagen], krakend, klinket [klein deurtje in grote deur], winket [loket], gespijkerd, gesloten, gebarreerd.

poot

(*poot*) zie KLAUW.

poot

[loot] **of scheut** (*pote ofte scheute*) verworpen [onaanzienlijk], krachtig, wild, ruw, gezuiverd [veredeld], recht, sterk, gesnoeid.

pop

(*poppe*) mooi, edel, aardig, schoon [mooi], lustig, lieflijk, getooid, kinder-, juffrouwen-, fraai, proper [fijn].

populier

(*poplier*) getorst [gedraaid], tranend, waterachtig [aan het water levend], gebladerd, gomachtig, wit, katoenachtig, hoog, geschokkeerd [geschakeerd], bebladerd, blauw.

porfiersteen

(*porphiersteen*) aderachtig [aderrijk], gespikkeld, schoon [mooi], rood, Egyptisch.

De porfier die uit Egypte komt, neigt naar het rood, en de soort die witte vlekjes heeft, wordt in vierkante stukken gehouwen en tot grote stenen gemaakt.

porselein

[postelein] (*porceleyn*) kruid, koud, vochtig, slepend [over de grond groeiend], verkoudend, slijmachtig [modderig].

portaal

(*poortael*) geschrijnwerkt, heerlijk, geberdwerkt [met planken bewerkt], heren-, mooi, statig, kostelijk [prachtig], hovaardig, magnifiek.

posje, postje

[kleine baarsachtige] (*postken*) visje dat zo heet, gehooft [met een (dikke) kop], dun, hom, dunachtig.

post

(*poste*) vliegend, ras [snel], gevleugeld, Rooms [Romeins], lopend, rijdend, licht, Mercurius' kind, naarstig, haastig, vlijtig, gepluimd [met veren], gevederd [gevleugeld].

pot

(*pot*) aarden [aardewerken], tinnen, tuit-, drink-, zied-, water-, pis-, olie-, boter-, stenen, verlood [met loodglazuur], koperen, wijd, eng [nauw], bier-, wijn-, gebuikt, melk-, sproei-, gatig, schijt-, schenk-, drink-.

potage

[soep] (*pottagie*) gekookt, substantieus, zuip-, uitgelezen, ziedend [kokend], bereid, gesaffraand, voedend.

pottenbakker

(*potbacker*) vuil, snoed,

behendig, ambachtsman, draaier, aardkneder, nijdig.

praat

[gekleets] (*praet*) zie KLAPPING.

praktizijn

[rechtsgeleerde] (*practisijn*) ervaren, expert [ervaren], oud, wijs, voorzichtig [wijs], allerbest, subtiel, kloek, geoefend, geleerd, naarstig, gestileerd [geoefend].

prebende

[geestelijke inkomsten] (*prebende*) beneficie of prove [jaarlijkse toelage], kanunniklijk, dagelijks, gelukkig, dubbel, slecht [eenvoudig].

preceptor

[onderwijzer] (*preceptor*) zie MEESTER.

predikanten

(*predikanten*) katholiek, dienaars van het goddelijke woord, eenvoudig, geleerd, zedig, welsprekend, wijs, zondenstraffers, waarachtig, theologen, mooisprekend, uitleggers, vermaanders, beminners, kettersvijand, ijverig, heftig, heilig, vermaard, excellent, wonderlijk, vloeiend, sterk van memorie, aandachtig [vroom], zinrijk, tekstrijk.

predikatie

[preek] (*predikatie*) openbaar, heilig, gemeen [gewoon], aandachtig [vroom], christelijk, heerlijk, geleerd, waardig, heftig, bearbeit, uitgesproken, statig, geestelijk, goed, evangelisch, ijverig, gepredikt, katholiek.

preservatief

[voorbehoedend geneesmiddel] (*preservatijf*) medicinaal, hartelijk [krachtig], gezond, krachtig, haastig [snelwerkend], zonderling [bijzonder], beschermelijk, opperst, nodig, lijfbewaarster, gezondhoudend.

president

(*president*) opperraadsheer, statig, gedenkwaardig, wijs, het sieraad van de raad, eerwaardig, eerbaar, de god van het Hof, gevreesd, oud, geleerd.

Priamus

(*Priamus*) Dardanisch [Trojaans], koning van Azië, machtig, Trojaan, heerlijk [vorstelijk], Laomitidisch [zoon van Laomedon], schoon [mooi], rijk, held, krijger. *Zoon van Laomedon, koning van Troje, de stad die door Hercules geplunderd werd. Deze doodde ook Laomedon. Priamus volgde zijn vader op als koning, nadat Hercules afgekocht was; hij herbouwde de stad zo goed dat hij niet alleen koning van Troje leek te zijn, maar van heel Azië. Om zijn vijanden beter weerstand te kunnen bieden sloot hij een verbond met Cisseus, koning van Thracië, wiens dochter Hecuba hij tot vrouw nam. Bij haar kreeg hij zeventien kinderen, naast drieëndertig kinderen bij zijn bijvrouwen of concubines. Een van Hecuba's zonen was Paris, die Helena schaakte, waarom de Grieken tien jaar lang oorlog voerden tegen de Trojanen. Tijdens deze oorlog werden alle kinderen en ook Priamus zelf omgebracht, en daarenboven werd de stad Troje ingenomen.*

Priapus

(*Priapus*) rood, onkuis, der tuinen god, oud, Lampsacids [uit Lampsacus], vrolijk, uitspruitende vader, schandelijk, roodmakend, koning der generatiën [koning van de verwekkingen], bacchisch, amoureuus, onrein, hoerachtig, beschaamd, antiek, vuil, hovenier, ontdekt [onbedekt].

Was de zoon van Bacchus en Venus, werd als god van de tuinen geëerd in de bijgelovige oudheid. Hij had zijn tempel in Lampsacus, een beroemde stad aan de Hellespont, waar hij naar men zegt geboren was. Men wijdde aan hem de ezel, omdat hij een liefdesbetrekking wilde aangaan met de nimf Lotis, die op het gras lag te slapen; maar per ongeluk maakte de ezel waar Silenus op reed zo'n lawaai dat zij wakker werd en luid om hulp riep, en met haar handen Priapus van zich af duwde. Alle mensen die te hulp gesneld waren, moesten hierom vreselijk lachen.

priester

(*priester*) oud, gezalfd, dienaar Gods, rein, langrokkig, offeraar, heilig, kapdrager, geestelijk, gezegend, grijs, kaal, koor-, ijverig, eerwaardig.

priesterschap

(*priesterschap*) priesterlijk, heilig, gematigd, gemanierd [geordend], statig, eerbaar.

prij

[aas, krenge] (*prije*) stinkend, vuil, dood, infect [bedorven], oud, verrot, veracht, verworpen, zwart, wormig, verschimmeld, maaiachtig [madechtig].

prins

(*prince*) edel, doorluchtig, opperst [overst], overst, hertog, heerlijk [vorstelijk], wijs, machtig, mild, gebiedend, stout [dapper], hoogmoedig, onoverwinnelijk, deugdelijk [deugdzaam], krijger, dapper, kloekmoedig, grootdadig, goedertieren, gespraakzaam, gemeen [gewoon], oorlogs, held, excellent, ontemmelijk, grootmoedig, rechtvaardig, gerecht, goeddadig, hooggeacht, ridderlijk, gevreesd,

eergierig [eierzuchtig], eerbetrachtend, hovaardig, trots, pompeus, allerhoogst, aardig, vroom [dapper], kloekmoedig.

prior

(*prior*) monniken-, klooster-, religieus, eerzaam, convents, gekapt [met een kap], vet, regulier [tot een orde behorend], onder-, opper-, ijverig, devoot, eerstzittend.

privaat

[wc] (*privaet*) stinkend, vuil, strontig, heimelijk, gemak, gebrild, gemeen [openbaar], donker.

privilege

(*privilegie*) koninklijk, zonderling [bijzonder], authentiek, gunstig, burgers-, klerken-, particulier, generaal [algemeen].

proces

[rechtszaak, gerechtsstukken] (*proces*) twistig, verward, verblekend, bleekvervig [bleekkleurig], geknoopt, herknoot, vernieuwd, kiff-, verbaal, woorden, kwellijk [lastig], zwaar, moeilijk, raadgenomen, ellendig, gruwelmonster, oud, principaal [de hoofdzaak uitmakend], geveinsd, arbitraal, stijvend [aanmoedigend], kwellend, tergend, verrezen, scheurbeurs [een aanslag op de portemonnee], twijfelig, kostelijk [duur], sommaris [summier], bewonden [waarin men verwickeld is], crimineel [strafrechtelijk], wel of kwalijk [goed of slecht], gefundeerd, oorlogsschaduw, geconcludeerd, uitgedeeld, verdraaid, slapend, vast, erfelijk, aangehecht, wederroepend, oneindelijk [oneindig], gehaakt, verderfelijk, uitgeroepen, avontuurs, geleid, geoordeeld, hangend, geaccordeerd, onderricht, ijdel, gunstig, overzien, eisend, ordinaris [gewoon], extraordinaris [buitengewoon], civiel, wederopgeworpen, gekruist.

*Een goede oude man verzocht eens aan het Hof
Of het besluit, het vonnis voor het gerecht
Van zijn proces, kort en gelubd [gecastreerd] mocht zijn.
Waarop de Raad besloot hem te ontbieden
En weten wou wat lubben kon bedieden ?
De man heeft hun de betekenis uitgelegd,
Hij zei: Ik heb gekregen, lang geleden,
Een vonnis lang, daaruit zijn voortgekomen
Processen veel, veel onkosten en bezwaren
Dus vraag ik u of men nu uit wil spreken .
Een vonnis dat niet meer van hetzelfde kan verwekken.*

processie

(*processie*) heerlijk, devoot, openbaar, generaal [algemeen], vermaard, waard [waardig], volkrijk, ordinairisch [gewoon], extraordinairisch [buitengewoon].

procureur

(*procureur*) arglistig, subtiel, geldsnapper [geldwolf], vanger [die vervolgt en arresteert], arbeidig, loos [listig], bezig, gesubstitueerd, spitsvondig, procesvindend, zorgvuldig, getrouw, wakker, naarstig, klapper [kletser], kwellend, gekweld, ongerust [rusteloos].

proefstuk

(*proefstuk*) goed, voldaan, zeker, merkelijk [opmerkelijk], getuigd, gevisiteerd [onderzocht], vast, waarachtig, getrouw, geprobeerd [beproefd].

proever

(*proever*) flesdrager, wijnproever, credenceerder [voorproever], naarstig, doend, spijskoper.

profeet

(*propheet*) heilig, Gods, waarachtig, leugenachtig, oud, vals, geïnspireerd, geheiligd, gewijd, uitlegger, voorzeggend [voorspellend], zeker, vast, secretaris Gods.

profetie

[berekening omtrent toekomstige dingen] (*prophetie*) gelijk, ongelijk, gemeten, recht, passend, effen [gelijkmatig], gelimiteerd.

profetie

[voorspelling] (*propheticie*) goddelijk, des hemels voorbode, toekomend [toekomstig], twijfelachtig, voorlopend, voorzeggend [voorspellend], astronomisch, wonderbaar, onzeker.

profijt of voordeel

(*profijt ofte voordeel*) woekeraars-, verkregen, bekwaam [voldoende], bearbeid, nut [nuttig], oorbaar [nuttig], vruchtbaar, ingebracht.

prognosticatie

(*prognosticatie*) astrologisch, onzeker, voorzegging, leugenachtig, waarzeggend, Nostrodams [van Nostradamus], liegend, voorzeggend [voorspellend], profetisch.

prolixiteit

[wijdlopiegheid] (*prolixiteit*) langheid van woorden, mildheit, lang, groot, moeilijk, ongeneuglijk [ongenoeiglich, onaangenaam], verdrietelijk, hatelijk [lastig], walgelijk, overvloedig, onnodig.

Prometheus

(*Prometheus*) klaagachtig, kwelend [lijdend], ellendig, Japetus' zoon, ongelukkig, dief, waarzegger, gekneveld, gebonden, straatschender, droevig, loos [doortrapt], heiliguurrover, Kaukasisch, wijs.

Was de vader van Deucalion en de zoon van Japetus. Omdat hij het vuur uit de hemel had gestolen, werd hij aan een berg geketend die Kaukasus heette. Daar pikte een arend voortdurend zijn lever uit. En opdat zijn pijn eeuwig zou duren, groeide 's nachts weer net zoveel lever aan als de arend overdag had verslonden.

Nadat hij deze ellende lange tijd had geleden, kwam Hercules, die met Jason door Scythië reisde om het Gulden Vlies te halen, daarlangs, op bevel van Jupiter. Ze maakten hem los, nadat ze eerst de arend met pijlen gedood hadden.

propoost

[uiteenzetting] (*propoost*) zie REDE.

Proserpina

(*Proserpina*) koningin van de hel [onderwereld], hoogmoedig, rein, spijtig [trots], hels [onderwerelds], Plutoniaans, hatelijk [verafschuwd], wreed, gruwelijk, Stygiaans [van de Styx], nijdig [jaloers], driehoofdig, Siciliaans, weggevoerd.

De dichters van deze fabel zeggen dat zij de dochter was van Jupiter en Ceres, die Pluto ontvoerde toen ze aan het bloemenplukken was. Sommigen verstaan onder deze naam de maan, of ook het zaad van vruchten.

Proteus

(*Protheus*) wankelbaar, monsterig, tovenaar, oud, Egyptisch, zeegod, groengrauw, hemelvervig [hemelkleurig], twijfelachtig, wonderlijk, voorzeggachtig [voorspellend], Oceaans.

Proteus was de zoon van Oceanus en Tethys. Hij was, zoals de dichters ons verhalen, een zeegod en een groot profeet van Neptunus, die hem in elke vorm en gedaante veranderde die hij maar wilde. Zo kon hij gemakkelijk de mensen misleiden die naar hem toe kwamen om de toekomst te vernemen. Om iets van hem te vernemen moest men hem eerst met geweld aan handen en voeten binden, dan kreeg hij weer zijn natuurlijke gedaante en verkondigde de toekomst aan wie dat van hem verlangde.

protocol

(*protocol*) formulaar [volgens voorschrift], voorschrift, kopijboek, nut [nuttig], notariaal, minuutboek, secretarische les, bekwaam [gepast].

Provinciën: de Zeventien --

[Bourgondische kreits] (*de 17 provincien*) ver, eerbaar, moeilijk, bouwelijk [bebouwbaar], vreedzaam, zwaar, koophandelrijk.

provisie of voorraad

(*provisie ofte voorraedt*) huiselijk, bezorgd [waar voor gezorgd is], nodig, benaarstigd [vlijtig bijeengebracht], bekwaam [gepast], tijdig, goed.

provoost

(*provost*) rechtvaardig, rode roede [gerechtigd ambtenaar die een rode staf droeg], eerbaar, gebiedend, machthebbend, geweldig [machtig], hard, straf [streng], crimineel [strafrechtelijk].

pruimen

(*pruymen*) oud, geel, rood, purper, groen, vurig, wit, slee-, damast-, bos-, wild, lang, zoet, zuur, scharlaken, rond, hard, wijnachtig, zacht, vast, daaien [dadels], droog.

De beste zijn van Damascus, waarnaar ze genoemd zijn. [De damastpruim heet inderdaad naar Damascus, in het Latijn: Damascenum prunum.] Zij purgeren de kolieken en zorgen voor een makkelijke stoelgang als men ze eet; maar daarna zijn ze stoppend en houden de stoelgang op.

psalm

(*psalm*) Davids, troostelijk, blij, vrolijk, lof-, zoetgezongen, muzikaal.

puimsteen

(*puymsteen*) licht, wit sponsachtig, gebrand, vulkanisch, bergachtig, Siciliaans.

Allen die de wonderlijke werkingen der natuur onderzocht hebben, zeggen dat puimsteen niets anders is dan gebrande steen die men in bergholten vindt. Het wordt ook in grote hoeveelheden gevonden in Vulcanus' berg of de berg Gibel op Sicilië.

puin

(*puyn*) zie GRUIS.

puist

(*puyste*) verheven, roodachtig, gezwollen, wind- [windpokken, uitslag], dik, smartend [pijnlijk], zwerend, kwellijk [kwellend], blinkend, pijnend, vuil, zwartachtig, pest-, pokkig.

punt of pin

(*puncte ofte pinne*) priem, scherp, geslepen, verstaald, stalen, ijzeren, dodelijk, stekend, dun, verheven, moorders, trots, bloot, naalden-, pijlen-, gestoffeerd [versierd].

purper

(*purper*) verf, Tyrisch [van (de stad) Tyrus], rood, roodvervend, gekleurd, paars, delicaat, dierbaar [kostbaar], koninklijk, edel, bloedig, eerbaar, rijk, Turks, excellent, violet, prachtig, blij, tweevervig [tweekleurig], heerlijk, blinkend, Parijs-, bloedrood, vlammig, verlicht, doorluchtig, geschilderd [heel mooi].

put

(*put*) hol, diep, gapend, open, waterachtig, born- [waterput], eng [nauw], wijd, rond, donker.

pygmeeën

(*pigmaei*) dwergjes, klein, vijand van de kranen [kraanvogels], Indiaans [Indisch].

Men zegt dat de pygmeeën mensen zijn van een elleboog hoog, die niet meer dan acht jaar leven, en dat hun vrouwen tot hun vijfde jaar kinderen baren. Zij strijden gewoonlijk tegen de kraanvogels. Plinius zegt dat ze in de Indische gebergten leven, en Strabo zegt aan de rand van Afrika.

Pylades

(*Pylades*) hartelijk, Strophiaan [zoon van Strophius], getrouw, gehele vriend [volkomen vriend].

Zoon van Strophius uit Phocis. Hij beminde zo van harte Orestes, die zijn overspelige moeder Clytaemnestra doodde, dat hij ter wille van hem wilde sterven. Derhalve geldt onder de oprechte vriendschappen deze als de voornaamste en belangrijkste.

Pyrrhus

(*Pyrrhe*) Grieks, Achilliaan, fataal, Aeacidisch [nakomeling van Aeacus], Scyriaan [van het eiland Scyros].

Pyrrhus wordt ook Neoptolemus genoemd. Hij was de zoon van Achilles en Deïdamia, de dochter van Lycomedes. Hij werd zo genoemd omdat hij blond haar had. [Het Griekse woord purros betekent 'rossig, hoogblond'.] Tijdens de plundering van de stad Troje doodde hij Priamus met zijn zoon Polites, hij liet ook Polyxena doden op het graf van zijn vader Achilles. Een tijdlang behield hij Andromache als zijn vrouw. Daarna werd hij verliefd op Hermione, dochter van Menelaüs en Helena, en gaf Andromache aan Helenus, zoon van Priamus. Maar Orestes, die het eerst met Hermione getrouwd was, beraamde een plan en doodde Pyrrhus.

Pythagoras

(*Pythagoras*) onsterfelijk, Samisch, geleerd, vermaard, filosoof, musicien, goddelijk, Mnesarrens [zoon van Mnesarchus], beklaaglijk, beklaagd, wedergeboren.

Hij werd geboren op het eiland Samos als zoon van de goudsmid of juwelier Mnesarchus. Hij was een van de grootste filosofen van zijn tijd en een uitnemend mathematicus en wetgever. Hij ging eerst naar Egypte en vervolgens naar Babylonië om de astrologie te leren; vandaar keerde hij terug naar Kreta en Lacedaemonië om kennis te nemen van de wetten van Lycurgus en Minos, die in die tijd gehanteerd werden. Daarna reisde hij door naar Italië, en werd daar zo goed ontvangen dat de bevolking, die zeer geneigd was tot uitpattingen, door zijn autoriteit en onderricht zich schikte en een beter maatschappelijk en geregeld leven ging leiden. Uiteindelijk ging hij naar Metapontum, waar hij zijn dagen eindigde, tot groot leedwezen van de inwoners. Om te tonen hoe hoog zij hem achtten, maakten zij zijn huis tot een tempel en vereerden hem als een god. Hij was als eerste van mening dat de ziel van een mens overging in een ander lichaam.

python

(*python*) opgeblazen, gruwelijk, oud, afgrijselijk, watervervig [waterkleurig], reus, leemachtig, slijkerig, vilein, besmet, zorgelijk [gevaarlijk].

Men zegt dat Python een ongelooflijk grote slang was, voortgekomen uit het slijk der aarde na de zondvloed van Deucalion, en dat Apollo hem spoedig na zijn geboorte doodde, vandaar dat die god Pythius werd genoemd. Onder Python wordt ook 'verrotting' verstaan.

Q.

Quinctilius

(*Quintilis*) stout [dapper], straf [streng], berisper, hatelijk [verafschuwd].

Quintilius Varus was een man die graag de verzen van Romeinse dichters las, en daar zonder terughouding een oordeel over uitsprak. Derhalve worden lieden die vrijmoedig over het naarstige werk van anderen een oordeel uitspreken, Quintilius genoemd.

Quintilianus

(*Quintilianus*) redenaar, geleerd, statig, Spanjaard, vermaard, leerkunstig, retoriekelijk.

Spanje heeft deze redenaar voortgebracht, een beroemd filosoof, door keizer Galba mee naar Rome gebracht. Daar leidde hij de School, hij was er zeer populair vanwege zijn grote kennis. Hij schreef acht [twaalf] leerboeken over de redenaarskunst, die zeshonderd jaar lang verloren waren, en toen werden gevonden in een monnikenklooster door Pegasus Florentinus. Deze, een lid van de gemeenteraad van Konstanz, liet het werk kopiëren en corrigeren, en bracht het naar Italië.

R.

raad

(*raedt*) voorzichtig [wijs], zalig, profijtelijk, goed, wijs, rijp, Catonisch [als van Cato], discreet, voorbedacht, gezond, voorzeggend [voorspellend], goddelijk, behulpelijk, waarschuwend, leidsman van voorzichtigheid, onveranderlijk, voorgenomen [voortreffelijk], statig, heerlijk, lofwaardig.

raad of raadsgezelschap

(*raedt ofte raedtsgezelschap*) keizerlijk, eerbaar, oud, statig, hoog, eerlijk, voorwijs [voorspellend], voorzie-

nig [vooruitziend], machtig, geautoriseerd, opperst, eerwaardig, gevreesd, wetgevend, rechtdoend, gerechtig, vergaderd [in vergadering bijeen], hoogwaardig, streng, grootmoedig, gehuld [in toga's], gekozen, magistraat.

raadgever of raadsman

(*raedtghever ofte raedtsman*) statig, rechtvaardig, wijs, onversaagd, rijp, straf [streng], eerbaar, hard, gerechtig, eerwaardig, geleerd, onbeweeglijk [standvastig], wetgever, wethouder, onbarmhartig.

raadskamer of dingplaats

[vertrek waarin een rechterlijk college beraadslaagt] (*raedtskamer ofte dinghplaetse*) oproerig, geruchtmakend, besloten, rechtelijk, kwellijk [lastig], audiëntie, troublig [oproerig], vermaard, rechters.

raadslag

[beraadslaging] (*raedtslach*) compact, akkoord, oproerig, verbonden [geheim], gevaarlijk, verborgen, monopolisch, ongeoorloofd, boos, schelms [schurkachtig], gezworen, schadelijk, besloten.

raaf

(*rave*) zwart, hees, hongerig, verhongerd, krochelend [kuchend], snapster [zij die doffe geluiden maakt], vogel, verslindend, ongelukkig, voorzeggend [voorspellend], oud.

Plinius zegt dat Hesiodus schrijft dat een kraai negenmaal zo lang als een mens leeft, een hert viermaal zo lang als een kraai, en de raaf driemaal zo lang als het hert. Voorts is de raaf de enige vogel die weet dat hij ongeluk brengt.

raap

(*rape*) sterk, rond, koudebeminnerse [zij die koude bemint], groot, wild, bitter, bijtend, lang, scherp, ruw, klaar [zuiver], krom, kromachtig.

Men zegt dat in Savoye rapen gevonden worden die honderd pond per stuk wegen. Matthiolus zegt in zijn Commentaren dat hij er gezien heeft die dertig pond wogen. Deze waren lang en rood. Rapen gedijen goed in koude landen.

rabauw

(*rabaut*) zie BOEF.

Rachel

(*Rachel*) Jakobs huisvrouw, eerbaar, schaapherdersse [schaapherderin], de moeder van Jozef en Benjamin.

Zij was de tweede dochter van Laban en vrouw van Jakob. Ze was lange tijd onvruchtbaar, maar kreeg ten slotte twee kinderen, genaamd Jozef en Benjamin.

rad

(*rat*) omdraaiend, draaiend, wankelbaar, roerlijk [beweeglijk], wiel, beslagen, ongestadig, omkerend, licht, krakend, wakker [bedrijvig], krom.

radijs

(*radijs*) sterk, bitter, zomers, rond, koud, dik, wild, lang, gestoken, klaar [glanzend], krom, scherp, nopend [prikkelend], rood, gestaart, geschoten [met wortels], getakt.

raket

[kaatsnetje] (*rakette*) gepeesd, gespannen, welgedraaid, speel-, kets-, handeljk [handelbaar], bal-.

rakettenkruid

(*raketten-kruydt*) edel, groen, heet, lieflijk, amoureuus, hoerachtig.

Raket komt veel voor; ook in het wild. Beide soorten [wilde en gekweekte] worden in de sla gegeten.

Omdat het verwarmt, moet men er niet veel van eten zonder dat er slabladeren door gemengd zijn: op die manier wordt de grote heetheid, die wellustigheid opwekt, verkoeld door de sla.

ram

(*ram*) tandeloos, stoter, blatend, weldragend, fuiker [stoter], licht, ruw, harig, weider, gehoornd, gewold, dartel, onkuis, verteerder, doordringend.

rank

(*rancke*) wijngaard-, krom, druifdragend, knoopachtig, gebladerd, gesneden, hersneden, gebot, gebonden, gezuiverd [veredeld], vruchtbaar, gesnoeid.

rantsoen

[losprijs, belasting] (*rantsoen*) roof, zwaar, onbetalijk [niet te betalen], verlossend, betalijk [te betalen], redelijk, krijgs-, lijfbehoudend, groot, sold- [soldij], kostelijk [veel kostend].

rapier of zwaard

(*rapier ofte sweert*) snijdend, moorders-, wrekend, razend, bloedig, wreed, lang, gepunt, dreigend, oorlogs-, welgetemperd [goed bewerkt], dodend, mensmoordend, geweldig [gewelddadig], overlastig, klaar [schitterend], blank, krijgs-, edel, vlammend, verstaald, daverend [trillend], Spaans.

rasheid

(*rasheyt*) gevleugeld, haastig, naarstig, vaardig, stijf, lopend, gevederd [gevleugeld], gepluimd [met veren], roerend [beweeglijk], licht, post, vliegend.

rat

(*ratte*) wakker [levendig], ras [snel], schadelijk, erg, knagend, loos [sluw], boos, hatelijk [verafschuwd], zwart, diefs.

razernij

(*raserije*) dol [dol], wreed, barbarisch, geweldig [gewelddadig], ontsteken [ontstoken], vlammen, dronken, fel, tijgrisch [als van een tijger], oproerig, vorig [vroeger], ver-

gramd, vervaarlijk, gevaarlijk, grimmig, zot, gruwelijk, ziedend, uitzinnig, moedig, ongebonden, onbedwongen, gepassied [gepassioneerd], beestig, geanimeerd [opgewekt], scherp, onredelijk, moeiig [lastig], blind, ontemmelijk, tempeestig [stormachtig], brandend, afgrijselijk, ruw, hittig, schuimend, schuimbekkend, koppig, bulderend, vergramd, beroerd [ontsteld], verhit, hersenloos, rumoerig, ongenadig, ongematigd, uitzinnig, heftig, krachtig, overlastig, onverlaten [slecht], ongeduldig, oorlogs-, obstinaat, oproerig, onbarmhartig, overdadig, razend, beroerd, bleekmakend, onverzoenig, schadelijk, droef, ongebreideld, overgegeven [buitensporig], ellendig, verzworen, gewapend, gram [boos], periculeus, dromend, furieus, gedreven.

recept

(*recepte*) zie DRANK.

recht

(*recht*) rechtvaardig, straf [streng], wreed, wetgevend, heilig, redelijk, keizers-, goddelijk, civiel, mensen-, geschreven, kanoniek, gemeen [gewoon], wettelijk, gelijk, goed, oud, heren-, gewoonlijk, kijdend, getrouw, richters- [rechters-], onbrekelijk, eerwaardig, donker [moeilijk toegankelijk], bijzonder, geheiligd, eigen, wankelbaar, speciaal, twijfelachtig, radend, gewezen.

rechter

(*rechter*) zie RICHTER.

recteur

[rector] (*recteur*) academisch, vermaard, waardig, wijs, voorzienig [vooruitziend], geleerd, politiek, hoofd van de academie.

rede of propoost

[uiteenzetting] (*reden ofte propoost*) gemeen [gemeenschappelijk], goed, verstandvoedend, diepgrondig, vernuftig, oorkittelig, gevoeglijk, wanschikkelijk [onlogisch], nut [nuttig], onnut [niet nuttig], achtervolgend, vervolgend, gebroken, moeilijk, voorgenomen, vrouwen-, lichtvaardig, statig, vrolijk, bootsig [grappig], veranderlijk, verscheiden, amoureuus, samensprekend, vergaderd [bijeengebracht], spots, voorbedacht, kort, lang, tafel-, dis-, achtereenvolgend, strijd-, verborgen [geheim], tweezins [onduidelijk], bondig, onbetamelijk, ongehoord, vreemd, omlopend [rondgaand], statelijk [deftig], schoontalig, rijkzinnig, tucht-.

redelijkheid

[rede, bedachtzaamheid] (*redelijckheyt*) diepzinnig [ernstig], voorstaand [uitmuntend], menselijk, hoofd-, koningin, bedacht, raadvrouwe, meestersse [meesteres], koppig, voorzienend, natuurlijk, veranderlijk, zwaar, moeilijk, besluitend, verscheiden, verontschuldbaar [kunnende verontschuldigd]

worden], voorgenomen [voortreffelijk], mensenleermeester, gerechtig, zonderling [bijzonder], leidsvrouw, gelijk, mannelijk, rechtvaardig, waarheidsgelijk.

reep of hoep

[hoepel] (*reep ofte hoep*) rond, scheef, gekrookt [gebogen], omvangend, krom, sferisch, draaiend.

regaal

[rattenkruit] (*regal*) zwart, venijnig [giftig], bitter, bleek, verstorven, sterfelijk [dodelijk], wild, vergiftig, boos, dodelijk, doodbrengend, bleekachtig, bleekblauw.

regen

(*reghen*) zoet, vochtig, vroeg, voorjarig [lente-], vruchtbaar, stof-, dampig, waterig, vlak, plas-, winters, droevig, catarreus [catarre brengend], dicht, koud, dun, huiverig, vallend, klein, kwellijk [hinderlijk], blauw, nevelachtig, ijsachtig, stort-, windig, dauw, buig, rijmig, mistig, sterk, stijf [stevig], zonne-.

regenboog

(*reghenboghe*) veranderlijk, nevelachtig, geverfd [gekleurd], vochtig, voorzeggend [voorspellend], geschilderd, haastig [plotseling opkomend], gekromd, dubbel, regenachtig, geschakeerd, gehoord.

register of inventaris

(*register ofte inventaris*) geartikeld, bekend, heerlijk [van de heer of vorst], beschreven, gegrosseerd [in het net geschreven], getekend, geïnventariseerd, oud, openbaar, lerend, groot, papieren, memorie-, dagelijks.

reiger

(*reygher*) schreeuwend, gebekt, zeldzaam [merkwaardig], delicaat [smakelijk], hoogvliegend, variabel, waterachtig [aan het water levend], langgebeend, eenzaam, viseter, voorzegger [voorspeller], koningsspijze.

Men zegt dat het vlees van deze vogel heel smakelijk is. Hij is het liefst in het water. Hij voedt zich met paling en andere dergelijke levende vissen. Hij waarschuwt ons voor onweer, want als het gaat onweren komt hij uit het water en vliegt met veel gekrijs de wolken in.

reinigheid

[reinheid] (*reynicheyt*) heilig, Diaans [van Diana], geheilgd, deugdelijk [deugdzaam], schamel, engels [engelachtig], trouw, louter, huwelijks, zuiver, rein, eerbaar, wit, innig, maagdelijk, aardig, lustig, schoon,

uitnemend, aangenaam, dochteren-, maagden-, bekwaam, hups [netjes], fraai, verborgen, versierd, sierlijk, geschikt, ongebroken [ongerept], religieus, geheel [volkomen], onbesmet, beloofd, onnozel [onschuldig], loffelijk, ongecorrumped [onbedorven], standvastig, goddelijk, beschaamd.

reis

(*reyse*) lang, ver, volbracht, nodig, devoot, voorgenomen, moeilijk, zwaar, feestelijk, bewandeld [wandeland], vreemd, pelgrims-, beloofd, verdrietelijk, lustig, ongemakkelijk.

reizer of reiziger

(*reyser oft reysigher*) door-, welontvangen, welkom, moede, bovenmate, dwalend, pelgrims, vreemd, vreemdelings, onbekend, dorstig, vermoeid, overarbeidend.

rekwest

(*requeste*) ootmoedig, supplicerend [smekend], biddend, deerlijk, moeilijk, kwellijk [lastig], lastig, gepresenteerd, smekend, rechters-, toegelaten, geaccordeerd, klaaglijk, beleefd, onbeleefd, overgegeven [slecht], stout [brutaal], schimp-, aanhoudend, verzoekend, vervolgend, eerlijk, ongeschikt [onbehoorlijk], geschreven, gerecht, redelijk, buitenpropoost [te onpas], beantwoording, geapostilleerd, vaardig, klaaglijk.

religie

(*religie*) heilig, eenvoudig, enig, gemeen [gemeenschappelijk], consciëntieus, oud, vrij, christelijk, apostolisch, vurig, goddelijk, katholiek, van de gelovigen, ceremonieus, geheiligd, openbaar, geadmitteerd [toegestaan], geoorloofd, luthers, rooms, gereformeerd, menistisch [mennonitisch].

relikwieën

(*reliquien*) overgebleven, waardig, gekast [in een kast], heilig, rijk, devoot, bepareld, oud, asachtig, verheven, kostelijk [kostbaar], gouden, schoon [mooi], stofachtig, eerwaardig, verstorven, opgesloten, bedekt, ontdekt [onbedekt].

remedie of baat

[geneesmiddel] (*remedie ofte bate*) helpend, geneeslijk, behulpelijk, goed, vast, zeker, stout [flink], bekwaam, verzocht [beproefd], geprobeerd [bewezen], vliedend [vergankelijk], excellent, welgelegen [gelegen komend], gezondmakend, opperst, tegenwoordig, haastig [snelwerkend], stadig [gestadig], staansvoets, helend, opgelegd, eerst, laatst, gezonden, hartelijk [krachtig], blij, medicinaal, zonderling [bijzonder], sterk, machtig, zoet, troostelijk, subtiel, zuiverend.

renpaard

(*renpeerdt*) vliegend, oorlogs-, licht, wakker, lichtvaardig [licht in zijn bewegingen], stout [dapper], machtig, sterk, krijgs-, lansier-.

rente of cijns

(*rente ofte chijns*) grond-, jaarlijk, heren schuldig [verschuldigd aan de heer], eeuwig, verstorven [bij overlijden nagelaten], onlosselijk, lijf-, erf-, los-, woekers-, aangeërfd, patrimoniaal, lopend, verstorven, dagelijks.

repetitie

(*repetitie*) herhaling of herzegging, lieflijk, tweevoudig, dubbel, gedurig, herzeggend, hatelijk [onaangenaam], onnodig, herdaan, veranderd.

resolutie

(*resolutie*) zie BESLUIT.

retoriker of retoricen

[rederijker] (*rethorijcker ofte rethorizijn*) welzeggend [welbespraakt], welsprekend, geschikt, eloquent, welbereed [welsprekend], goed, edel, excellent, zedig, subtiel, rijkzinnig, kloek [slim].

reuk

[geur, reukwater] (*reuck*) goed, smakelijk, welriekend, vermakelijk, verkwikkend, Egyptisch, wellustig, scherp, versterkend, scherp, uitnemend, kostelijk [kostbaar], zoet, zuur, verheugend, verblijdend, vochtig, civet-, smekend [aanlokkend], lieflijk, saffraan-, behaaglijk, castoriaan- [van bevergeil], sterk, krachtig, lustig, juffrouwen-, wijven-, Assyrisch, hemelzenuwig [gehemelte-], wijnachtig, balsem-, hartelijk [hartig, sterk], zoetrijkend, amoureuus, vriendelijk, wierooks-, geweldig [krachtig], rozen-, parfumeersel-, muskel- [muscus-], zoetachtig, aangenaam, Arabisch, goddelijk, hemels, zalfachtig, Indisch, bloemen-, blij, delicaat.

reuzen

(*reusen*) stout [driest], vermeten [hoogmoedig], boos, oproerig, wonderlijk, fortsig [sterk], wreedmoedig, wrevelmoedig [kwaadaardig], grootgestaltig, grof, gebeend, bliksemend, onbarmhartig, uitmuntig [uitmuntend], vervloekt, monsterdierig, stoutmoedig, groot, bot, hoog, trots, Siciliaans, bestoven [stoffig], wreed, gruwelijk, afgrijselijk, hovaardig, moedig, furieus, machtig, nedervellend.

revolteren

(*revolteren*) zie AFWIJKEN [afwijking].

Rhea

(*Rhea*) vruchtbaar, der goden moeder, onsterfelijk.

Is de dochter van de Hemel en de Aarde, en wordt ook

Cybele genaamd. Uit haar, zo vertellen ons de dichters, zijn alle goden geboren.

Rhodos

(*Rhodes*) een eiland, vermaard, edel, klaar [schitterend], gouden, Phoebeaans, vruchtbaar, Colossisch, schoon [mooi], zee, ingenieus, edel, zonne-eiland.

Het eiland Rhodos, vroeger Phiusa, Astraea of nog anders genaamd, ligt in de Carpatische [Egeïsche] Zee. De naam Rhodos komt van een koning Rhodus, of van een dochter geheten Rhodon of Rhodia, beminde van Apollo. [Voor de naam worden verschillende etymologieën voorgesteld, maar niet degene die Smyters noemt.] Dit eiland is vroeger zeer beroemd geweest, zowel omdat het zo verrukkelijk was als omdat er daar geen dag is waarop de zon zich niet laat zien, hoe donker het ook is, en voorts vanwege de grote geesten die daar geboren zijn. Indertijd is er een grote Colossus [kolos] opgericht van metaal, een zo voortreffelijk werkstuk en zo wonderbaarlijk dat men het als een van de zeven wereldwonderen beschouwt. In het jaar 1522 heeft Soleiman de Turk er zich meester van gemaakt, tot schande van de christenen, hoewel de christenridders hem ongelooflijk krachtig tegenstand geboden hadden.

richter

[rechter] (*richter*) statig, straf [streng], onverbiddelijk, wijs, rechtvaardig, gerechtig, scherpzinnig, recht [rechtvaardig], crimineel [strafrechtelijk], onbeweeglijk [standvastig], scheidsman, ongenadig, hard, rechtdoend, goed, gruwelijk, onoverwinnelijk, geleerd, vroom [rechtschapen], heilig, waarachtig, droevig, getrouw, trouw.

ridder

(*ridder*) kloek, stout [dapper], edel, strijdbaar, gewapend, dolend, grootmoedig, wagger, kruis-, Maltaas [Maltees], gebieders, gesierd, wakker, oorlogs, gekamd [met een kam, helmbos], moedig, ervaren, behendig, onoverwinnelijk, Hectorisch, trots, Alexandriaans, ongetemd [ontembaar], Achillisch, doorluchtig, wel ter wapenen, waardig, gevreesd, victorieus, oorlogsdonder, bekwaam, deugdelijk [deugdzaam], keizerlijk. Zie verder bij MALTA.

ridderspoorbloem

(*ridderspoor-bloeme*) zwart, purper, zacht, voorjarig [lente-], gekleurd.

riet

(*riet*) teder [breekbaar], vochtig, gepluimd, lang, bevend, zwak, levend, waterig, licht, groen, moeras-, windspel, rivierig, sloots, ongestadig.

rijder

(*rydere*) paard-, post-, lustigend [aangenaam stemmend], jagend, vervolger, onmoeilijk, gevederd [geveleugeld], naarstig, loos [slim], subtiel, vermoedend [vermoeiend], arbeidig.

rijgnestel

[rijgveter] (*ryghnestel*) lang, gekleurd, dun, rond, vrouwen-, aardig, zijden, gefriseerd [gekruld].

rijkdom

(*ryckdom*) groot, vergankelijk, begeerd, benijd, verderfelijk, afgaand [verminderend], ijdel, ellendig, hovaardig, tirannig, vals, ongestadig, hatelijk [verafschuwd], gierig [hebzuchtig], machtig, heerlijk, bezorgd [waar voor gezorgd is], gouden, slibberachtig [glibberig], werelds, tijdelijk, zorgvuldig [met zorgen gepaard], vliedend [vergankelijk], lui, vruchtbaar, eerbaar, oud, trots, gelds, vermakelijk, smekend [aanlokkelijk], nalokkend, gouden, ontallijk, gelukkig, ongelukkig, pronkend, koninklijk, geldgierig, Veneets [Venetiaans].

Rijkdom wordt genoemd: dochter van zorg en droefheid, moeder der vleiers en pluimstrijkers, voedster van alle kwaad, hoorn van Amalthea [hoorn van overvloed], het juweel van de eer, de parel van voortreffelijkheid, het opperste geluk, en de prikkel der gierigaards.

rijmer

(*rymer*) straat-, dichter, onwetend, zot, brabbelaar, ongeleerd, onbekwaam, onaardig, hovaardig, rijmpjesmaker, kreupeldichter.

rijmpje

(*rymken*) poëts-, maathoudend, genoeglijk, getalhoudend, schimp-. Zie VERSJE.

Rijn

(*Ryn*) rivier, gehoornd [bochtig], breed, diep, Duits, sterk, stromend, nederlopend, krachtig, krom, stijf [krachtig], bergachtig, wegdrijvend, verslindend, ijzig, steenachtig, dreigend.

Is een van de grootste rivieren in Duitsland, hij ontspringt in Zwitserland helemaal bij de stad Chur, een bisschopsstad die ligt in het hoogste gebergte, de Alpen genoemd. De berg waaruit de Rijn ontspringt noemt Strabo 'Adulta'. Hier zijn twee bronnen, waaruit twee stroompjes komen. Ze stromen snel door de nauwe dalen tussen het gebergte, en komen een mijl voor Duitsland in de buurt van deze stad Chur bijeen.

rimpel

(*rimpele*) oud, getrokken, vuil, gefronst, gebult, lelijk, dubbel, gevouwen,

voorhoofds-, vervuild, gelobd [met kwabben].

ring

(*rinck*) gouden, gesteend, geëmailleerd, blinkend, eerlijk [prachtig], gekleurd, rond, geschokkeerd [geschakeerd], schoon [mooi], bepareld, mooi, geverfd [gekleurd], trouw-, lustig, edel, welgemaakt, handsieraad, zegel-.

rivier

(*riviere*) water, barend [golvend], schipdragend, bevaard, bevaarlijk [te bevaren], slangkrom, eilandig, doorlopend, krom, zandachtig, gehoornd [bochtig], licht, sterk, schoon, blauw, kind des luchts, lopend [stromend], schuimend, vocht [vochtig], verslindend, visachtig [visrijk], kromlopend, streng [krachtig], stromend, ruisend, waterig, gezwollen, slijkachtig, voedend, overlopend, zavelachtig, slibberend, vermaard, geweldig [mchtig], edel, inzwelgend, profijtelijk, draaiend, drijvend, levend, zoet, uitpuwend, vlietend, grondachtig, diep, ondiep, traag, zachtlopend, klaar [helder], havenachtig, draaiend, natmakend, begraasd.

robijn

(*robijn*) flikkerend, blakerend [schitterend], vurig, oriëntaal, rood, brandend, vlammend, kostelijk [kostbaar], Indiaans [Indisch], rijk, schoon [mooi], blinkend, levend, onschattelijk [onschatbaar], stralend, kostelijk [kostbaar], edel, glinsterend.

rodigheid

[rood(achtig)heid] (*roodicheyt*) bloedig, schaamachtig [verlegen], vurig, purper, brandend, kinderlijk, levendig, vlammend, schaam-, rozen-, rozijnervig [rozenkleurig], ongestadig, blode [verlegen], rein, blozend, inkarnaat [vleeskleurig], karmozijn.

roede of garde

(*roede ofte garde*) kletsend, berken-, rijs- [van rijsjes, takjes], takkig, zwak, groen, nieuw, vers, dun, teer, rijzen [van rijsjes], bogend [buigzaam], gesnoeid, recht, klein, groot, lang, getakt, opgeheven, gispnd [afranselend], rond, dragelijk [draagbaar], dreigend, schouwvegers- [schoorsteenvegers-], wilgen-, linzen-, slecht [eenvoudig], gesel, dapper, beuls-, recht, bos-, kinder-.

roef van een schip

(*roef van een schip*) overwelfd, breed, groot, klein, hol, vreemd, schippers-, gesloten, sluitend.

Roeland

(*Roelandt*) de furieuze, hovaardig, avontuurder, hoogmoedig, ridderlijk, oorlogs, vermaard, stout [dapper], held, gevreesd, amoureuus.

Dit was een Franse ridder, een verwant van Karel de Grote, zeer geroemd om zijn bedachtzaamheid en dapperheid. Uiteindelijk werd hij razend gek, overmand door liefdesverdriet.

roemdrager

[pocher] (*roemdrager*) hovaardig, vermetel [aanmatigend], opgeblazen, heerlijk, trots, prachtig [aanmatigend], hoveling, hoogmoedig, stemmig [ernstig], onverdraaglijk, leugenachtig, zot, moeilijk [lastig], waangeestig.

roep

(*roep*) gemeen [algemeen], verboden, lopend [zich verspreidend], klappaards- [kletsers-], nijders [van een vijand], trompetten-, hoornblazers-, openbaar, ras [snel], licht [snel], 's werelds.

roeping

[geschreeuw] (*roepinghe*) verschrikkelijk, klagend, schreeuwend, luid, schetterend, klinkend, schreiend, droevig, huilend, verwerend [protest-], krijsend, gruwelijk, oproerig, verbazend, weerklinkend, smadelijk, schimpig, schandelijk, dreigend, klagig, jouwend, armhartig [bedeesd], brullend, briesend.

roer

[geweer] (*roer*) zink-, dodend, ontstoken, vuurslaand, moorders-, verborgen, vaardig, ongelukkig, krijgs-, dodelijk, verschrikkelijk, verraders, geweldig [gewelddadig].

roest

(*roest*) scherp, ruw, kwaad, zwart, rot, bijtend, inetend, knagend, vuil, besmet, besmeurd.

roet of smeer

[vet] (*ruet ofte smeer*) vet, smerig [vettig], zacht, wit, kaars-, ossen-, varkens-, geweekt, schaaps-, beren-, etc.

roet of zoet van de schouw

[schoorsteenroet] (*roet oft zoet vande schouwe*) zwart, rozig, berookt, vuil, bitter, schouw-.

roffiaan

[bordeelhouder, schurk] (*roffiaan*) bordeelhouder, leugenaar, onkuis, onrein, veracht, koppelaar, loos [bedrieglijk], schalk [schurkachtig], zoetsprekend, ongelukkig, moeilijk, lastig, smekend [vleiend],

ongeschikt [ongeregeld], onverlaat, overdadigend, zwaardddragend, schelms [schurkachtig], guitachtig [schurkachtig], vrouwenschenner.

rog

(*roch*) overvloedig, vruchtbaar, stekend, gapend, breed, geplekt [gevekt], sproetachtig, zee-, gesterd [glinsterend], vast [stevig], gespikkeld, ruw, driestaartig, slijmig.

rok

[wapenrok] (*rock*) geknopt [met kno-

pen], palt- [overkleed], geschakeerd, geboord [met boord], zwart, lang, krijgs-, gestreept, gekaproend [met een kaproen, kap], ijzeren, geplooid, langplooig.

Rome

(*Roomen*) hoofd der wereld, hovaardig, triomfant, oud, heerlijk, van Romulus, edel, machtig, vermaard, wereldsieraad, pauselijk, groot, wonderlijk, trots.

Romeinen

(*Romeynen*) krijgs, trots, hovaardig, Albanisch, statig, eergierig [eierzuchtig], oorlogs, ontemmelijk, heersend, werelddwingers, Ausonianen [Italianen], gevreesd, onverwinnelijk.

Voordat de stad Rome gesticht was, woonde er een Albanese koning geheten Phocas. En omdat er geen geschiedschrijver, hoe klein ook, is die niet vertelt over de kracht en de dappere daden van de Romeinen, zal ik er niet veel over schrijven, ook omdat het iedereen bekend is hoe de hele wereld voor hen gesidderd heeft.

Romulus

(*Romulus*) kloek, Roomsstichter [stichter van Rome], krijgsheld, Mavortiaan [(zoon) van Mars], tweeling, machtig, broerdoder, Martiaal [(zoon) van Mars].

Zijn vader is onbekend, zijn moeder was Rhea [Silvia], dochter van Numitor, een Vestaalse maagd. Hij was de eerste koning en stichter van Rome. Toen de stad gebouwd was, is er twist ontstaan tussen hem en Remus over de naam van de stad. Ze waren namelijk tweelingen, en men wist niet wie het eerst geboren was. Om verdere onenigheid te voorkomen zijn ze overeengekomen dat ze ieder op een verschillende berg zouden klimmen en dat degene die de grootste zwerm vogels zou zien, de naam zou geven. Dat werd Romulus, en hij gaf toen de stad de naam Rome. Sommigen zeggen dat hij kort daarna zijn broeder heeft gedood omdat die om hem te kwetsen over de muren van de stad geklommen was. Toen hij vervolgens alleen overgebleven was, heeft hij 38 jaar geregeerd.

rondas

[rond schild] (*rondasse*) lijfbewarend, sterk, beschermend, gouden, hol, oorlogs-, hard, schotvrij [bestand tegen schoten], overdekt [overdekkend], dekkend, vast [sterk], slinks [met de linkerhand vastgehouden], verguld.

rondeeltje

(*rondeelken*) gedicht, gesteld [opgesteld], edel, tellend [paarsgewijs rijmend], gesneden [verdeeld door herhaalde regels], negenregelig.

rondigheid

[rondheid] (*rondicheyt*) gelijk, roerlijk [beweeglijk], effen [glad], hemels, gloobs, sferisch, vol, onvast, dicht, draaiend.

ronker

[die ronkt in zijn slaap] (*ronckere*) snurkend, asemend, slaperig, gapend, snuivend, dromend.

Ronsard

(*Ronsart*) Frans poëet, de eer der poëten, groot, vermaard, harpenspeler, goddelijk, muziekbeminner, geleerd, prins van de lofzangen, Apollo's zoon, schilderijbeminner [liefhebber van schildering met woorden], lyrisch.

De allergeleerdste en allerontwikkeldste P. Ronsard was een edelman uit Vendôme. Aanvankelijk werd hij door de onwetenden bespot, heden ten dage wordt hij door iedereen zo geacht en bemind, voornamelijk door lieden die zich met poëzie bezighouden, dat iedereen zegt dat hij de eerste onder de Fransen is.

roof

(*roof*) gierig [hebzuchtig], geweldig [gewelddadig], weggevoerd, ellendig, droevig, krijgs-, kwaad, wreed, diefs, schandig, vijandelijk, stout [brutaal], nijdig [vijandig], vaardig, schelms [schurkachtig], fortsig [met geweld], geplunderd, haastig, rijk, kostelijk [kostbaar], heerlijk, slaafs, afgenomen, afgezet, geroofd, gestolen, gevangen, gekregen, verkregen, aanhangend, dienstbaar, schoon [mooi], weggevoerd, straatschenders, vijands, buit, vergaderd [verzameld], geladen [beladen], nieuw, onverzienig [niet te voorzien], ongelukkig.

roofvogel

(*roofvoghel*) ijdel [trots], hongerig, gierig [begerig], voorzeggend [voorspellend].

rook

(*roock*) zwart, dik, donker, licht, ijdel [ijl], groot, schouw- [schoorsteen-], dampig, gedurig, blind [ondoorzichtig], wolkend, heet, verdwijnend, droevig, kwellend, springend, verspreid, traanachtig, verblindend, verduisterend, nevelachtig, sulferachtig, moeilijk [lastig], achtervolgend, lauw, asachtig, vuil, vilein, stinkend, hoogvliegend, duister.

roos

(*roose*) rood, vrij, voorjarig [lente-], winter-, Cypers [van Cyprus], geknopt, welriekend, blozend, schoon [mooi], zoet, inkarnaat [vleeskleurig], vroeg, liefderuikertje, purper, gespeend [met knoppen], gezond, vers, verslenst [verwelkt], egelantier, hofs eer [eer van de tuin], hoerachtig, geëerd, bloeiend, dagelijks, blozend, wit, geparfumeerd, lieflijk, reukgevend, dochterseer, doornachtig,

gebaard [met een baard], spel der liefde, open, gesloten, dauwig, lustig, wild, voorjaarseer, geschilderd [heel mooi], roodachtig, verheugend, dun, muskaat-, verlicht, gespikkeld, delicaat, Idalisch [van de berg Ida], zacht, geboord [met boord, rand], dubbel, veelbladerig.

Men vindt velerlei rozen, met velerlei kleuren, geuren, met veel, weinig en met brede bladeren, de ene nog aangenamer geurend dan de andere. Maar men moet in het algemeen de roos in ere houden, niet alleen om haar schoonheid, waardoor tuinen en gaarden gesierd worden, maar ook omdat rozen zeer geschikt zijn als medicijn, tot nut van het menselijk bestaan. Deze bloem is aan Venus gewijd.

rooster

(*rooster*) getralied, ijzeren, verwarmend, gegeerd [met schuine kanten], rond, appel-, vierkant.

rosbaar

[draagkoets] (*rosbare*) zacht, gemakkelijk, hangend, overwelfd, jonkers-, juffrouwen-, kostelijk [kostbaar], zwierend, daverend [trillend], gesloten, verheven, gedekt [overdekt], waggelend.

roskam

(*roskam*) getand, wrijvend, ruw, scherp, gekerfd, verroest, klaterend [rinkelend], bestoven [bestoft].

rot of verrotting

(*rot of verrottinghe*) schimmelig, uitgeslagen, infect [besmet], besmettelijk, zwart, verstikt, verduft [duf, bedorven], wormstekig, grafs, menselijk, stinkend, oud, verdorven [verrot], pestilentiaal [m.b.t. de pest].

rots

(*rootse*) steen-, ongenakelijk, hard, ruw, scherp, verborgen, vast [sterk], dreigend, doof, Kaukasiaans, oneffen, stom [stil], zeebolwerk, schans, onvruchtbaar, woest, wild, eenzaamig, moeilijk, trots, sterk, hol, visachtig [visrijk], gehouwen, zwaar, periculeus, verheven, hoog, bemost, onberoerlijk [onbeweeglijk], dik, gehoord [met hollen], hangend, bedrieglijk, ongemakkelijk, keiachtig, bemuurd, schilferend, puntig, gepunt, schadelijk, verdrukkend, vast [sterk], dom, koud, haagachtig, bergachtig, vervaarlijk, diamantisch, lommerachtig, naturenwonder, zienlijk [zichtbaar], wonderlijk, stijf [hard], vochtig, gruwelijk, ijselijk, afgrijselijk, dicht [massief], schipbrekig, oud, levendig, zwaar, onbewoonlijk, onbergelijk [onherbergzaam], neerdalend, steeg [onverzettelijk], bosachtig.

rouw

(*rouwe*) droevig, uitvaarts-, bedroefd, afgelegd, beweend, bitter, deerlijk, doods-, zwart, groot, bezwaarlijk, beschreiend, uiterst, onverzoenig, ondraaglijk, verdrietig, beweenuijk [te bewenen], zwaar, ellendig.

rover

(*roover*) moorddadig, listig, gierig [hebzuchtig], doodslager, overdadig [misdadig], geweldig [gewelddadig], overweldiger, schandelijk, loos [doortrapt], schalk [schurkachtig], haastig [plotseling komend], plunderaar, vermomd, onzalig, galgenlap, geradbraakt, ellendig, bespieder, ongenadig, schelms [schurkachtig], vijandelijk, krijgs-, verzelschap [in gezelschap], bloedig, vrijbuiters, ongenadig, gestaft [met een knuppel].

roving

(*roovinghe*) vijandelijk, geweldig [gewelddadig], schelms [schurkachtig], arglistig, stout [brutaal], nachtelijk, heimelijk, plunderig, maagdoms-, haastig [snel en onverwacht], periculeus, dochters-, krijgers-, ongeoorloofd.

rozemarijn

(*roosemarijn*) bloeiend, gebloeid [bloeiend], gebladerd, riekend [geurig], hofs eer [eer van de tuin], dun, edel, getakt, wortelachtig, wild, dicht, wierokig, tuilachtig [trosvormig], bleekachtig.

rozenboom

(*roosen-boom*) bos-, vrij, wild, doornachtig, rood, purper, geknopt, getakt, zoetrickend, haagachtig.

rozetsel

[rouge] (*rosetsel*) roodachtig, lijfvervig [lichaamskleurig], blinkend, wijnachtig, rood, blozend, liquide, bloedig, roodmakend.

rozijnen

(*rosijnen*) zoet, kort, lang, klein, tros-, -korf.

rug

(*rugghe*) pakdragend, ruw, gebeenderd, gebroken, roofdragend [buitdragend], mergachtig, sterk, gekromd, hol, scherp, gevouwen, bultachtig, gebogen.

ruggenstreng of staartbeen

[ruggengraat, wervelkolom] (*rughstrangh ofte steertbeen*) arbeidig, stijf [sterk], gebeend, lendenachtig, machtig, ruggenkracht, pakdrager.

ruïne

[instorting, bouwval] (*ruyne*) nedervallend, ellendig, gekrookt [geknakt], haastig [snel verlopend], tempeestig [stormachtig], beklaaglijk, oud, deerlijk, droevig, woest, stortend, groot, ijselijk, arm, krijgs-, onverwacht, onaardig [lelijk], plotsig, mismaakt, gruwelijk, schadelijk, struikelend, afgrijselijk, zor-

gelijk [gevaarlijk], toegeschikt [beschikt].

ruispijp

[doedelzak] (*ruyspijpe*) zie MOEZEL.

ruit

(*ruyte*) van glas of steen, vierkant, gehoekt, venster-, gepast, glazen, klaar [helder], gelood [in lood gezet], kristallijnen, ingezet, gekast [in een raam].

ruitenkruid

[ruit] (*ruytenkruydt*) bitter, groen, wild, bergs, krachtig, scherp, gevaarlijk.

ruiter

(*ruyter*) wakker, vlichelend [voltigerend], paardentemmer, schildknecht, edel, stout [dapper], trots, zwart, strijdbaar.

ruiters

[ruiterij, cavalerie] (*ruyters*) zwart, lancers, karabijs, furieus, onverbiddelijk, stout [driest], krijgs-, tempeestig [stormachtig], barbarisch, opgerust [uitgerust], licht, gebardeerd [gepantserd], welgewapend, ongenadig, stoutmoedig, rovers, kloek, onbarmhartig, oorlogs-.

rups

(*rupse*) kruipend, klimmend, lang, doorkloven [met segmenten], worms, gouden, schadelijk, vijandin der hoven, vruchtverderfster, bladeretend, boomschendster, koolschendster.

Zij leven op de bladeren van planten, vooral op de kool. Om te voorkomen dat ze iets in de tuin aantasten, moet men de zaden van wat men zaait in huislook of donderbaard weken, dan komen de rupsen nooit meer op de gewassen die uit dat zaad groeien.

rus of heiturf

[zode of plag] (*rus oft heytorf*) groen, aarden, gras-, vierkant, wijd, groot, hard, doels [van een doel of greppel], hoog, getast [opgestapeld].

rust

(*ruste*) vreedzaam, zoet, ledig, stil, gelukkig, lieflijk, zeker, lui, slaperig, behaaglijk, gelukzalig, gelukzaligheids zuster, begeerd, gestoord, zacht, blij, smekend [aantrekkelijk], vredebeminnend, levengevend, aangenaam, wellustig.

rusting

[uitrusting] (*rustingh*) welvoorzien, scheeps-, kostelijk [kostbaar], verscheiden, oorlogs-, krijgs-, ruim, dierbaar [kostbaar], stout [sterk], gebruineerd, sterk, blinkend, gepolijst, zwaar, klaar [schitterend], dreigend, gegraveerd, glinsterend, gestoffeerd [verfraaid], verguld, klinkend, krakend, bloedig, verroest, borst-, glanzend.

S.

sabbat of zondag

(*sabbath oft sondach*) joods, oud, geboden, feestelijk, ledig, goddelijk, Mozisch [van Mozes], geëerd, gevierd.

sabel

(*sabele*) krom, zwaar, krijgs-, dreigend, Turks.

Sabijnen

[Sabijnse maagden] (*Sabinen*) maagden, jong, weggevoerd, zoet, vreesachtig.

Zo werden de 683 dochters van de Sabijnen genoemd, die door de Romeinen weggevoerd werden uit een openbaar feest dat zij bij het begin van de bouw van hun stad hadden aangericht, omdat zij te weinig vrouwen hadden.

sacrament

(*sacrament*) feestelijk, christelijk, nodig, mystiek, verborgen [geheim], gelovend, zalig, heilig, waardig, hoogwaardig, groot, onbegrijpelijk, godvruchtig, devoot, wonderlijk.

sacrificie

(*sacrifitie*) onbesmet, godvruchtig, feestelijk, ootmoedig, bloedig, blij, gewierookt, rein, zuiver, devoot, blij, verzoening, christenen, heilig, riekend [geurig], zalig, zienlijk of onzienlijk [zichtbaar of onzichtbaar].

saffier

(*saphier*) oriëntaal, blauw, blinkend, geplekt [gevekt].

Dat is een kostbare steen, blauw van kleur, soms purperachtig, maar niet vaak. Men vindt hem niet geschikt om mee te graveren, omdat er bepaalde korrels van kristallen knobbeltjes in zitten. De blauwe worden als kostbaar en als de beste en als mannelijke stenen beschouwd.

saffraan

(*saffraen*) geel, gouden, dun, roodachtig, blekend, schoon [mooi], Coryciaans [van de havenstad Corycus], riekend [geurig], smakelijk, mooi, gebloeid [bloeiend], gestoten [gestampt], van [het] noorden.

salade, sla

(*salaet*) vers, geolied, verversend [verfrissend], teer, mals, groen, latuw [sla], konfijt [ingemaakt], eetlustig, geazijnd, krop-, gezouten.

salamander

(*salmander*) rond, geplekt [gevekt], venijnig [giftig].

Is een klein viervoetig diertje dat veel lijkt op de hagedis. Zijn lichaam zit vol vlekjes als sterren. Dit dier is zo koud dat het als het in een vuur terechtkomt, dit blust alsof het ijs was; zijn vergif is zeer gevaarlijk.

Salomo

(*Salomon*) de wijze, vreedzame koning, machtig, Hebreeër, onsterfelijk, vriendelijk, van God bemind.

Was de zoon van David en Bathseba, regeerde over geheel Israël na de dood van zijn vader. In het vierde jaar van zijn regering bouwde hij de Tempel Gods in de stad Jerusalem. Hij had zevenhonderd vrouwen en driehonderd bijzitten, bovendien beminde hij vreemde vrouwen, op wier raad hij een afgodendienaar werd.

salpeter

(*salpeter*) gevrozen [bevrozen], stofachtig, gesulferd.

santen

(*santen*) zie HEILIGEN.

sap of sop

[vocht uit vruchten, vloeibare spijs] (*sap ofte sop*) voedend, zoet, uitgeduwd [uitgeperst], comforterend [versterkend], potage, spijs, onrijp, vlees-, ziekenspijs, lauw, dik, substantiaal, zuur, onsmakelijk.

Sappho

(*Sapphe*) zoet, Lesbiinne [vrouw van Lesbos], de tiende Muze, amoureuus, poëtin, zinrijk, waardgeacht, achtbaar.

Was een vrouw die zeer bekwaam was in de dichtkunst, zij dichtte in een eigen maat, de Sapphische strofe. Haar ter ere hebben de Romeinen een schitterend uitgevoerd beeld van porfiersteen opgericht.

Sara

(*Sara*) Izaäks moeder, getrouw, gehoorzaam, oud, schoon [mooi], Abrahams wijf [vrouw].

Was een van de mooiste vrouwen ter wereld, gehuwd met Abraham, die op de leeftijd van honderd jaar bij haar een zoon verwekte, die hij Izaäk noemde.

Sardanapalus

(*Sardanapalus*) vrouwachtig, Assyrisch, wellustig, blode [laf], spinner, mannenvrouw, onkuis, ledig, schandig.

Deze was de laatste koning van Assyrië en de dertigste na Ninus. Hij was zo verdorven dat hij, gehuld in vrouwenkleren, dagelijks naar de hoeren ging, die aan het spinrokken zaten en sponnen, en ieder haar taak gaf. De Assyriërs raakten hierover ontstemd, en verklaarden hem de oorlog, onder leiding van Arabascus, die vroeger zijn plaatsvervanger was. Toen ten slotte Sardanapalus overwonnen was, trok hij zich terug in zijn koninklijk paleis, stichtte daar een grote brand en wierp zich met al zijn rijkdommen in de vlammen. Hierdoor volgde Arabascus op en droeg het koninkrijk over aan de Meden.

sater

(*sater*) mal, naakt, licht, wellustig, geoord [met (spitse) oren], zot, gehoornd, halfbeest, geitenvoet, goden, rovers, geplekt [gevekt], ruwharig, krulharig, overlastig, vluchtig [snel], wonderdierig [gedrochtelijk], blij, dartel, lichtvaardig [licht in zijn bewegingen], lichtvoetig, bergwonend, overdadig, dul [dol].

satijn

(*satijn*) blinkend, zijden, zacht, schoon [mooi], fijn, mooi, Cypers [van Cyprus], aardig, gemoeiig [zacht], gegomd [met gom bestreken].

Saturnus

(*Saturnus*) hoogwaardig, gouden, vluchtig, oud, almachtig, maaiend, vader, kaal.

De dichters vertellen dat Saturnus zoon van de Hemel en van de Aarde was. Op advies van zijn moeder sneed hij zijn vaders kloten van het mannelijk lid en wierp ze in de zee. Uit het schuim daarvan, vermengd met het water, werd Venus geboren. Eveneens zeggen zij dat hij de oudste van de goden is, en dat uit zijn vrouw Ops Jupiter geboren is, die hem later uit de Hemel verjoeg. Zij vermelden ook dat in zijn tijd de Gouden Eeuw was, waarin alles gemeenschappelijk bezit was en de akkers niet afgepaald waren. Ik heb gelezen in de Historiën dat toen Saturnus uit zijn rijk op Kreta verjaagd was door zijn zoon Jupiter, hij zijn toevlucht zocht bij Janus, koning van Italië. Deze ontving hem niet alleen hartelijk, maar nam hem op in de organisatie van zijn koninkrijk, waarover hij later regeerde.

saus

(*sauce*) zuur, scherp, dik, dun, smakelijk, delicaat [smakelijk], appetijtig, zoet, suikeren, gekonfijt, lekker, honingachtig, gekruid, bereid, gemengd.

sauvegarde

(*sauvegarde*) bescherm- of bevrijdteken, zeker, verzekerd, onbrekelijk, getrouw, koninklijk, gunstig, momborisch [voogdelijk].

savie

[salie] (*savie*) gezegend-kruid, ruw, hard, riekend [geurig], getakt, warm, medicinaal, wit, stoppend.

scepter

(*scepter*) koninklijk, machtig, gevreesd, keizerlijk, heersend, heerlijk, gouden, hoog, verheven, statig, victorieus, eerbaar, dreigend, benijd, kostelijk [kostbaar], ivoren, hovaardig, prachtig.

schaaf

(*schave*) effenmakend [gladmakend], timmermans- of schrijnwerkers-, plat, effen [glad], behendig [handig], hand-, handeljk [handelbaar], voorlopend [de eerste ruwheid wegnemend], trek-, gekromd, scherp, lijst-.

schaakbord

(*schaeckberdt*) effen [vlak], getekend, dam-, schoon [mooi], speel-, suf, heren-.

schaal

(*schale*) zilveren, wijn-, verblijdend, open, gedopt [met doppen versierd], diep, gulden [gouden], gouden, verheugend, gebuikt, hol, gedekt [met een deksel], breed, hoog, heerlijk.

schaamte

(*schaemte*) schaamachtig, rein, rood, roodachtig, eerbaar, kinderlijk, zedig, gekleurd, blode [verlegen], vrij, onnozel [onschuldig], droevig, bleek, vreesachtig, schandig, maagdelijk, vrezend, schendig, schoon [mooi], verborgen [heimelijk], kinds, vliedend [snel verdwijnend], hatelijk [onaangenaam], blozend.

schaap

(*schaep*) zoet, platneuzig, teder [zacht], weidend, vuil, vruchtbaar, woldragend, vreesachtig, armhartig [bedeesd], blatend, profijtelijk, zwak, gehoornd, gevild, geschoren, vet, mager, zacht, besnot, beklad [bevuild], wollig.

schaapskooi

(*schaeps-koye*) vuil, nut [nuttig], overvloedig, wijd.

schaar

(*scheire*) nijpend, snijdend, dubbel, geslepen, schapen-, verstaald, droogscheerders-, behendig [handig], bijtend, schaars [m.b.t. een schaar], knip-, lijwaad-, scheer-, werklieden-, dak-, kleermakers-, barbiers-.

schabel

[zitbankje] (*schabelle*) plat, effen [vlak], bekwaam [handig], zit-, vierkant, dragelijk [draagbaar].

schade

(*schade*) droevig, achterdelig [nadelig], lasterlijk, onlustig [onaangenaam], onbekwaam [onaangenaam], schadelijk, merkkelijk [zichtbaar], onweerhalijk [onherstelbaar], geïnteresseerd [nadelig], pijnlijk, overvallend, toegeëigend [overkomen], dubbel, schipbrekig, smartelijk, ongelukkig, toekomend [voorvallend], arm, verderfelijk.

schaduw

(*schaduwe*) hels [onderwerelds], duister, donker, dwalend, licht, grafs, stom [stil], vliedend [vluchtig], vrezend, ijdel [ijl], droevig, enig [eenzaam], ontastelijk [ontastbaar], ledig, bloedeloos, onhandelijk [onaanraakbaar], zwart, vreedzaam, vervaarlijk, zandig, begraven, blind, mager, bleekmakend, ellendig,

vliegend, koud, nachts, verschrikkelijk, bleekvervig [bleekkleurig], verdwijnend, Plutonisch, bedriegersse [bedriegster], gruwelijk, dwaalafgod, ijselijk, afgrijselijk, Acheronte [van Acheron, de onderwereld].

schalk

[schurk] (*schalck*) loos [doortrapt], doortrapt, oud, ervaren, smekend [verleidelijk], boos, slim, gewis, onvervaard.

schalksheid

[boosaardigheid] (*schalckheyt*) loosheid [doortraptheid], subtiel, doortrapt, verraderlijk, bedrieglijk, glad, stout [brutaal], vleiend, listig, arglistig, boos, schelms [schurkachtig], doortrapt, oud, betrappend [in zijn macht krijgend], uitstrijkend [bedriegend], versierd [verzonnen], gevonden [ondervonden].

schalmei

(*schalmeye*) schetterend, speelmans-, luidend, vroeg, hees, brullend, dommelend [een dof geluid gevend], rommelend, ruisend, blij, melodieus, wekkend, bruilofts-, gehoord [met een hol], doorhoold, lustig, wellustig [genotvol], klinkend, klaar [helder], krom, trompets, maatgevend, hoornachtig, gedraaid, gewrongen [gedraaid], oorlogs-, briesend, gezwollen, hol, doof [geen geluid voortbrengend]. Zie TROMPET.

schalonjes [sjalotjes] of kleine ajuin

[ui] (*schaloegnien ofte kleyn ajuyn*) sterk, bijtend, windig [winderigheid veroorzakend], appetijtmakend, aardachtig, klein, scherp, eetlustig.

schandaal

[aanstoot, ergernis] (*schandael*) zie ERGERNIS.

schande of oneer

(*schande ofte oneere*) dubbel, oneerlijk [eerloos], schendig, schadelijk, lasterlijk, hatelijk [verafschuwd], leugenachtig, merklijk [opmerkelijk], besmettelijk, onteerd, bordeels, openbaar, onuitwisselijk, droevig, lasterlijk, naslepend.

schans

(*schansse*) zie KASTEEL.

schanskorf

[mand met aarde die gebruikt wordt om een verschansing te helpen vormen] (*schans-korf*) aarden, vast, verheven, groot, hoog.

scharlaken

(*scharlaken*) purperen, levend [levendig], blauw, kardinaals-, rood, azuren, Turks, rijk, kostelijk [kostbaar], paars, Parijs-, heerlijk, edel, prachtig, herendracht, dierbaar [kostbaar], fijn, eerbaar, schoon [mooi], regeerders, raadslieden.

scharlei

[soort salie] (*scherleye*) dille, kervel, koud, veld-, dodelijk, vergiftig, periculeus, droef, kwaad, stinkend, groen, venijnig [giftig].

schat

(*schat*) geld-, verschimmeld, overvloedig, onbekend, begraven, verborgen, oud,

Indisch, groot, gevonden, secreet [geheim], vergaderd [verzameld], gedelfd, zeldzaam [bijzonder], gepot [opgepot], ontelrijk, kostelijk [kostbaar], zilveren, gesloten, bedekt, bemind, eergierig [eierzuchtig], bewaard, dierbaar [kostbaar], waard [van waarde], gouden, koninklijk.

schatkamertje of kabinet

(*schatkamerken ofte cabinet*) welgesierd, lustig, lieflijk, verborgen [geheim], mooi, gesloten, vrouwen-, bekwaam, behangen, schoon [mooi], klein, geschikt, verguld, juffrouwen-, edel, pronkend, amoureuus, kostelijk [kostbaar], versierd, aardig, opgeschikt, toeberaid, lommerachtig, donker, secreet [geheim], vermakelijk.

schatter

[taxateur] (*schatter*) gerecht, bekwaam, rechtvaardig, redelijk.

schavot

[podium, stelling (voor rechtsplegingen)] (*schavot*) openbaar, gemeen [openbaar], hoog, breed, overdekt, treurspels, merklijk [zichtbaar], welgevolkt, bloedig, toneel, toon-, apen-, getapijt, verheven, hoogstaand, overalziend, speel-, rechters-, retorieks-.

schede

[(zwaard)koker] (*scheede*) ijdel [leeg], hangend, hol, ivoeren, bewonden [omwonden], breed, kostelijk [kostbaar].

scheen

(*schene*) rond, gefatsoeneerd [goed gevormd], edel, schoon [mooi], scherp, opgeschort [met omhooggeslagen broekspijpen], gekousenband, mager.

scheepvaart

(*shipvaart*) periculeus, zee-, lang, ver, moeilijk, vreemd.

scheet

(*scheet*) donderend, blij, tierend, furieus, geweldig, schetterend, stout [flink], tempeestig [stormachtig], stijf [krachtig], hard, stinkend, windig [winderig], blazend, luid, klinkend, kwakend, bijster [hevig], trots, ras [snel], benauwd, piepend, krakend, kletterend, heimelijk, uitgedrongen.

scheiding vaneen

(*scheydinghe van een*) distinct, delen, onderscheidenlijk, uitgesloten, particulier, gedeeld, vaneengesteld, uitgelezen, ver, wijd.

schelmerij

(*schelmerije*) zie KWAADHEID.

schelp

(*schelpe*) gebuigd, hol, zee-, geoord [met oortjes], dik, parel-, rood, koraal [rood], hard, geschelpt, schilfer-, stijf [stevig], plat, gewolkt, ruw, dierbaar [kostbaar], gepunt, gekeperd, stekend, gebuikt, gekronkeld, klinkend, schuim, gestreept, Indisch, hol, getand, geknobbeld, gouden, gebogen, diep, gemarmerd, blinkend, gegoot [met gootjes], geschilderd [beschilderd], vergaderd [verzameld], langwerpig, gebult, gedraaid, vervuld [gevuld], afgekapd, oneffen, dicht, parelmoeder-.

schepen

(*schepen*) eerbaar, degelijk, statig, vermaard, wijs, burgers, rijk, notabel, eerwaardig, lankmoedig.

schermer

(*schermer*) wakker, overweldiger, kloek, behendig, zwaardspeler, stout [dapper], rustig [flink], sterk, zwaarddrager, springend, Marskind, abel [behendig], snel.

schermutseling

(*schermutsinghe*) hard, furieus, razend, gruwelijk, periculeus, haastig [plotseling], sterk, dodelijk, gevaarlijk, oorlogs-, geweldig [gewelddadig], hittig, licht, musketiers-.

scheut of spruiting van de bomen

(*scheute ofte spruytinghe van de boomen*) levend, geworteld, nieuw, teer, uitgekomen, uitschietend, groeiend.

scheut

[schot] (*scheut*) geweldig, krachtig, stijf [krachtig], hard, ras [snel], haastig [plotseling], sterk, boog-, vaardig, wakker, voetboog-, schutters, heftig, snel, levend [krachtig].

schijf

(*schijve*) rond, gesneden, dun, klein, plat, dik.

schijn

(*schijn*) vals, bedekt [verborgen], gunstig, gesierd, klaar [schoon], laatdunkend, blijkkelijk [duidelijk], hoog, kennelijk, openbaar, merkelijk [opmerkelijk], ogenschijnlijk [merkbaar], waarvormig, moedig, hovaardig, eerlijk, heerlijk, stoutmoedig, mooi, lieflijk, lustig, aangenaam.

schikking [ordening] of stuwing

[het opbergen van goederen] (*schickinghe ofte stouwinghe*) curieus [zorgvuldig], bekwaam, rein, geschikt, hups [netjes], mooi, behendig.

schikking Gods

[beschikking van God] (*schickinghe Godes*) begeerd, almachtig, onvliedelijk [onontkoombaar], hemels, blind, verborgen [geheim], onbekend, hard, kwaad, onzeker, wreed, dreigend, droevig, straf [hard], onveranderlijk, bedrieglijk, twijfelachtig, haastig [onverwacht], ijselijk, oud, ontemmelijk, geweldig, natuurlijk, overweldigend, toeneigend, dochter Gods, onverbiddelijk, schadelijk, ongerecht [onrechtvaardig],

ellendig, verdervend, onrechtvaardig, jammerlijk, onverwacht, wreck [gulzig], verslindend, smartelijk, beklaglijk, onbuigelijk, doof, onbarmhartig, gruwelijk.

schil

(*schelle*) boon-, appel-, peer-, peul-, varkensspijze, groen, kwaad, onnut, raap-.

schild of beukelaar

[rond schild] (*schildt ofte beuckelaar*) lijfbewarend, zwaar, breed, Barcelonisch, sterk, gegraveerd, dik, rond, verguld, beschermend, blinkend, ovaals, gepunt.

schilder

(*schilder*) kunstig, excellent, uitmuntig [uitmuntend], inventief, Apellisch [als de Griekse schilder Apelles], leugen-, edel, tronie-, naakt-, landschappen-, inventie [bedenksel], bosschage-, perspectief-, beelden-, historie-, volger, konterfeiter, kopie-, principaal [voornaam], blij, licht, doorluchtig, vermaard, versierig [vindingrijk], geruchtigd [beroemd].

schilderij

[schilderstuk, schildering in woorden] (*schilderije*) ijdel, sprekend, verlicht, schoon [mooi], kostelijk [kostbaar], gekleurd, levendig [als levend], dood, blauw, doorluchtig, nieuwsnuffig [nieuwmodisch], zwijgend, poëts, stom [woordeloos], dichtkunstig, kunstig, stom [woordeloos], rood, aardig, animerend, levensschaduw, aardig, verheven, kloek, actief, bewegend.

schildje

(*schildeken*) wapen-, gouden, blinkend, glazuurd [geglazuurd], heren-, mooi, edel, geschilderd [beschilderd], verstaald, schotvrij [bestand tegen schoten], hol, vervaarlijk, scherp, gehoornd, weerbaar, beslagen.

schildknecht

(*schildtknecht*) edel, wakker, behendig, eerbaar, ridderlijk, rijdend, paardregeerder, toernooier, lustig, bekwaam, dapper.

schildpad

(*schildtpadde*) slijmig [modderig], smekend [vriendelijk], geschelpt, schelpig, geschilderd [heel mooi], zwartachtig, ledig, traag, gebuikt, delicaat [smakelijk], traagtrekend, overwelfd, smekend [aanlokkend], ivoren, krom, gekromd, hol, Phoebeaans.

Plinius zegt dat er vier soorten schildpadden zijn: sommige leven op de aardbodem, andere in de zee, de derde soort leeft in het slijk en de modder, en de vierde in zoet water. Onder alle vogels en vissen die eieren leggen, hebben alleen zij nieren. Het mannetje heeft een mannelijk lid en het vrouwtje het hare. Zij paren net als levendbarende dieren.

schimmel

(*schimmel*) zie GARSTHEID.

schimprede

(*schimprede*) spots, kreupel, smadelijk, schietend [met woorden proberend te raken], schamper, lasterlijk, lachend, bitter, kwaad, nijdig, bijtend, scherp, geoorloofd, toegelaten, spots, schalk [schurkachtig], vrolijk, twistig, onvriendelijk, belachelijk [bespottend], nijpend, kijfachtig, vrij, listig, bootsig [grappig], gek, kwalijkvoegend [slechtpassend], kwaad, gevaarlijk.

schip

(*schip*) varend, zeilend, diepgaand, bezeild, zeepaard, breed, getouwd [aan een touw voortgetrokken], opgerust [uitgerust], zwak, voortvarend, geroofd, koopvaarders-, drijvend, gepekt, oorlogs-, vissers-, karveel-, gedreven, licht, gekalefaat, gemast, mars- [schip met een mars, een platform], bezeild, lang, der baren spel, verzien [voorzien, uitgerust], stijf [stevig].

schipbreking

[schipbreuk] (*shipbrekinghe*) gevaarlijk, ongelukkig, schadelijk, deerlijk, onweders, groot, tegenspoedig, droevig, ellendig.

schipper

(*schipper*) vreesachtig, bevend, bleek, roeper [raddraaier], vrek [vrekking], blode [laf], kloek, wakend, behendig, wijs, ervaren, verbaasd [bevreesd], kwellijk [lastig], expert [ervaren], onzeker, ruw, Charonisch [als Charon], barbarisch, getrouw, stout [driest], ellendig, landloper.

schoenen

(*schoenen*) gezoold, zwart, fluwelen, beslijkt, leren, trijpen, doorsneden [gekerfd], laag, geoord [met oorvormige punten], gesnoerd, lakei-, enkel [afzonderlijk], gekurkt [van kurk], klikkers [kleppende schoenen], Spaans-leren, vetleren, droogleren.

schoenlapper

(*schoenlapper*) oud, vuil, arm, lappend, naaiend, handwerker, ongemanierd, onaardig, draadtrekker, leerbijter, leertrekker, dubbel, gepikeerd [gestikt].

schoenzolen

(*schoen-zolen*) breed, lappen, genaaid, ontnaaid [losgetornd], plat, verlapt, gekurkt [van kurk], vetleren.

schokken [schok] of schokking

(*shocken ofte shockinghe*) bevend, daverend [trillend], aardig [van de aarde], hartelijk [hevig], kittelig, stotend, wakker [flink], ruw, stijf [krachtig], edel, heftig, verroerend [bewegend], bekwaam, waggelend, behendig, golvend, vaardig, ras [snel], blij.

schol

(*scholle*) platvis, zacht, zoet, dik, slijmig, glad, klevig, zeverig [slijmerig], slijkerig, vochtig.

Dit is een uitstekende vis, vanboven zwart en vanonderen wit. Hij heeft stevig vlees en is ietwat slijmerig, dus hij raakt niet snel bedorven.

scholier

(*scholier*) studieus, jong, leerbaar [geschikt om te leren], geleerd, zedig, zonderling [bijzonder], diepzinnig [ernstig], geduldig, gedurig, arbeidend, wakker, naarstig, zorgvuldig [naarstig], toeluisterend. Zie STUDENT.

schommelkok

[keukenbediende voor de vaatwas] (*schommelkock*) vet, koks-, vuil, besmeurd, zwart, onrein, snood, spitwender [spitdraaijer], veracht.

school, universiteit, academie

(*schole, universiteit, academie*) groot, geleerd, filosofen, studieus, vermaard, goed, gevulkt, lerend, eerbaar, heerlijk, goed, vrijkunstig, van de geleerden, letterkunst, openbaar, theologisch, van Parijs, Leids, Leuven etc., academisch, kinder-, collegiaals.

schoolmeester

(*schoolmeester*) spiegel der jonkheid [jeugd], leraar, onderwijzer, bestraffer, naarstig, kloek, patiëntig [geduldig], lankmoedig, kindervrees.

schoonheid

(*schoonheit*) spijtig [trots], jong, levend, zonderling [bijzonder], dochters, ogenspiegel, wreed, onhandelijk [onaanraakbaar], goddelijk, uitgelezen, vermetel [aanmatigend], uitnemend, ijdel, hemels, groots, hovaardig, dagelijks [alledaags], louter, natuurlijk, lustig, menselijk, klaar [zuiver], dodend, engels [engelachtig], blinkend, hoofdstuk der natuur [hoofdzaak der natuur], wijvelijk [vrouwelijk], doorluchtig, stout [groots], wonderlijk, verleidend, grijpend, begeerd, edel, mooi, zuiver, effen [zuiver], onwaardig, troetelachtig [nodend tot liefkozen], excellent, rijk, heerlijk, nimfisch, maagden-, Helenisch [als Helena], Lucretiaans [als Lucretia], blinkend.

schoorsteen of schouw

(*schoorsteen ofte schouwe*) zwart, rokend, eng [nauw], warm, brandend, vlammend, hoven-, beroekt.

schoot

(*schoot*) vrouwen-, zoet, lieflijk, diep, moeder-.

schop of spa

(*schuppe ofte spa*) krom, lang, hard, gesteeld, getand.

schorpioen

(*scorpioen*) krom, stekend, omgekromd, venijnig [giftig], dodelijk, vervaarlijk, kwaad, erg [kwaad], knopig [geleed], vurig, schadelijk, periculeus, gekrookt [gekromd], dreigend, gruwelijk.

De steek van dit dier is zo giftig als de beet van een slang. Er zijn vele soorten, maar die welke zeven knobbels in de staart hebben, zijn duidelijk de ergste en giftigste.

schors

(*schorsse*) groen, mosachtig, blinkend, levend, ruw, schilferachtig, teder [zacht], weerachtig [knoestig], hard, opgepuist [met blaasjes en verdikkingen], gestreept, harig, dun, teer, bitter, dekkend, gekerfd, vleesachtig, open, gekloven [gespleten], geschild, boom-, effen [glad], krom.

schotel

(*schotel*) rond, breed, groot, plat, geoord [met oren], diep, tinnen, wit, getekend, keuken-, spijsdragend, klaar [schitterend], geschuurd, plateel [schotel].

Schotland

(*Schotlandt*) koud, bergachtig, eilandisch, visachtig [visrijk], wild, wolgevend, onvruchtbaar, zandachtig, metalig [ertsrijk].

Schotsman

[Schot] (*Schotsman*) edel, kloek, fel, ros, vaardig, hoogmoedig, Noorweegs, oorlogs, strijdbaar, nijdig, straf [streng], wreed, gruwzaam, onhandelijk [onhandelbaar], schoon [mooi], wakker, wantrouwig, sloofachtig [haveloos].

schouders

(*schouderen*) breed, sterk, gemarmerd, plat, wit, gemuskuleerd [gespierd], hoog, machtig, hard, rood, effen [glad], grof, stijf [stevig], Atlantisch [als van Atlas].

schouwplaats

[theater] (*schou-plaetse*) hovaardig [trots], wonderlijk, breed, kostelijk [prachtig], wonderlijk, wijd.

Toen Caesar opperheer in Rome was, liet hij er een bouwen van 375 passen lang en 125 passen breed, waarbij elke pas gelijkstaat aan vijf voet; de oppervlakte was vier arpenten [oude Franse landmaat, niet in Nederland gebruikt, circa 45 are] in totaal, de lege ruimte in het midden niet meegerekend. Er waren voldoende zitplaatsen voor 26.000 mensen.

schraag

[stut] (*schraghe*) hoog, beberderd [van planken gemaakt], huis-, laag, afgaand [aflopend].

schreeuw

(*schreeu*) luid, kletterend, scherp, ijselijk, krijsend, kinder-, schandelijk, tweeklinkend [dissonant], schippers-, weer-

galmend, krijtend, wonderlijk, huilend, brullend, oproerig, weerklinkend, groot, bevend [vibrerend], overlastig, vernieuwend, haastig [onverwacht], dreigend, troebelen-[opstands-], klaaglijk, klagend, hernemend, vermaard, huilend, tempeestig [stormachtig], openbaar, vervaarlijk, drukkig [droevig], blij, lamenterend, gebroken, uiterborst, zuchtend, furieus, galmend.

schrift

(*schrift*) zie GESCHRIFT.

schrijfkoker

(*schrijfkoker*) geschilderd [beschilderd], lang, gekwispeld [met kwastjes], klerks, draaglijk [draagbaar], pennen, hangend, inkt.

schrijnwerker of kistenmaker

(*schrijnwercker ofte kistmaker*) zie TIMMERMAN.

schrijver

(*schrijver*) veder, kloekzinnig [verstandig], scherpzinnig, ras [snel], naarstig, kopieerder, toeluisterend [meldend], wakker, abel [knap], lankmoedig, arbeidig, onderwijzer, vaardig, zorgvuldig, getrouw, pennenlikker, gestileerd [geoefend], geoefend, ervaren, kloek, behendig.

schudde

[schooier, landloper] (*schudde*) bedelaar, bevend, rabauw, luizig, verlapt [haveloos], rabauwachtig, versnoterd [verkouden], schurften-, bedelachtig, vuil, besmet, besmeurd, besmuisterd [bevuild], onbeleefd, bevod, arm, kwellijk [lastig], moeilijk, ontnaaid [met losgetornde kleren], verhakeld [met gescheurde kleren], troggelaar, biddend [smekend], ruiig [schurftig], krauwig, omgaand [bedelend], verscheurd, naakt, rappig [schurftig], zakdragend, ellendig, betraand, druipneuzig, knippertandig [klappertandend], wenend, bloot, ontregend, ongegord, kledeloos, lutheraans, kwalijk-bekleed [slechtgekleed], gulzig, borstbloot, slokkerig, verhongerd.

schuim

(*schuym*) wit, zee-, zwetend, rivier-, vloeiend, barig [golvend], opgeworpen, zeverachtig, opgeblazen, opgezwollen, verheven, wit, kaal, razend, bobbelen, warm, dik, knersend [knisperend], licht.

schuit

(*schuyte*) veer- [pont], vlot-, roei-, zeil-, licht, drijvend, varend, hels [onderwerelds], schippers, melk-, wei-, vissers-, opgerust [uitgerust], vliegend, speel-, gebuikt, vlietend, oud, stijf [stevig], licht.

schuld of misdaad

(*schult ofte misdaet*) verborgen [geheim], schandelijk, wrekend, offensief, barmhartig, onbehoorlijk, strafbaar, zondig, schaamrood, verdoemelijk, oneerlijk [eerloos], strafwaardig.

schurftheid

[schurft] (*schorfttheyt*) zerig [schurftig], vuil, rappig [schurftig], ruiig [schurftig], oud, kwaad, inetend, krauwage [schurft], knagend, jeukend, korstig, kwellijk [kwellend], vurig, lopend [etterend], dicht, beschamelijk, kinder-, zierachtig [wormachtig], jeuk.

schutter

(*schutter*) pijldrager, behendig, half-gebuid [half-gebogen], oorlogs-, naarstig, ogend [mikkend], mikkend, pijlschietend, peesachtig [gespierd], kokerdragend, vaardig.

schuur

(*schuere*) breed, plat, gevloerd, wijd, koren-, tarwe-, effen [vlak], hoeve-, landhuis-, vol, dorper [dorps].

Scipio

(*Scipion*) Afrikaan, ridderlijk, edel, verwinner [overwinnaar], stoutmoedig, standvastig, wijs, krijgsheld, Ausoniaan [Italiaan], kloek, trots, Rooms [uit Rome], Afrikatemmer.

In Rome was het alleredelste huis of familie dat van de familie Scipio. Het stamt af van de patriciër P. Scipio, die de eerste Romeinse aanvoerder was tegen wie Hannibal streed in Italië. Hij was ook de vader van Cornelius, die als eerste de bijnaam Africanus kreeg omdat die natie door hem het eerst overwonnen en bedwongen werd. Deze Cornelius nu is, nadat hij vele expedities had geleid en vele wapenfeiten had verricht, gebleven in een veldslag tegen de vijanden van het Romeinse keizerrijk.

Scylla

(*Scylla*) monsterdierig, mismaakt, kwellijk [lastig], ontijdig [laaghartig], rovend, Siciliaans, inslokster, Phorcycys [dochter van Phorcys], zorgelijk [gevaarlijk], blaffend, schipbrekig.

Toen Circe eens boos was hij het zien van de innige liefde tussen Scylla en Picus [Glaucus] (die zij bijzonder beminde), betoverde zij de bron waarin Scylla zich gewoonlijk waste. Toen Scylla, niets wetend, de bron in stapte om zich te wassen, merkte zij dat haar schaamdelen veranderd waren in een hondenmuil. Die mismaaktheid mishaaide haar zozeer dat ze terstond in de dichtstbijzijnde zee sprong. Op grond hiervan vertellen de dichters dat ze veranderd is in een steenrots, die recht tegenover de Charybdis staat. Dit is een gevaarlijke plek voor al wie daar langs een schip wil komen.

Scythen

(*Scythen*) een natie, barbarisch, machtig, krijgshelden, bloedgierig [bloeddorstig], wreed, ontemmelijk, beïjdsd, bot, straf [streng], landlopend, wild, koud, veldwoonders, arbeidig, vreemd, stuur [stuurs].

Scythenland

(*Scythen-landt*) koud, ledig, ijzig, onlustig [onaangenaam], sneeuwig, bewoonlijk, onbewoonlijk, gevrozen [bevroren], machtig, onwinnelijk.

secretaris

(*secretarius*) getrouw, bezig, stom [zwijgend], zorgdragend [nauwgezet], voorzichtig [wijs], voortvarend, vaardig, koninklijk, naarstig, eerbaar, eerlijk, eerwaardig, gediensig, geduldig, zwijgend, welzeggend [welbespraakt], subject [onderworpen], schrijvend, bemind, wakker, discreet, beleefd, toeluisterend [meldend], gehoorzaam, diepzinnig [ernstig], gegageerd [bezoldigd], beursdrager.

Seine

(*Seine*) een rivier in Frankrijk, van Parijs, klaar [helder], profijtelijk, vermaard, Bourgoens [van Bourgogne], Frans, voedster van Parijs, tweehoornig [die zich splitst], visrijk, krom, slangwijs [slangvormig].

sekte

(*secte*) partijdig, standvastig, oproerig, opinisch [opinieus, stijfhoofdig], scheurmakig, verscheiden, filosofen, periculeus, vast, afgefallen, onenig.

Semiramis

(*Semiramis*) Babylonisch, vermaard, manwif, onkuis, pijlkokerdragend, moedig, overdadig, stout [brutaal], schoon [mooi], hoerachtig.

Zij was de vrouw van koning Ninus van Assyrië. Toen zij na de dood van haar man zag dat haar jonge zoon ongeschikt was om het grote koninkrijk te regeren, en ook dat de Assyriërs niet zouden toestaan dat zij regentes werd, verkleetde zij zich als een jongen, en in die vermomming kreeg zij de koninklijke waardigheid. Deze koningin was edelmoedig, ze stelde alles in het werk om haar man in aanzien te overtreffen. Nadat ze door haar dapperheid het koninkrijk vergroot had, liet ze de grote stad Babylon ommuren en zo schitterend vernieuwen dat het wonderbaarlijk was. Ook liet zij in het centrum van de stad een aan Jupiter gewijde tempel bouwen, waarop de Chaldeeën de sterren waarnamen en observeerden, omdat hij zo groot en hoog was. Men zegt dat ze zeer onkuis was, en zelfs haar zoon om de bijslaap verzocht; voorts was ze eens zo dol op een paard dat ze zich erdoor liet dekken.

Seneca

(*Seneca*) welsprekend, tongkunstig, geleerd, sober, goddelijk, diepzinnig [geleerd], welzeggend [welbespraakt], memorie-zin, statig, filosoof, sententiedichter [spreukendichter], subtiel.

Was een Spanjaard, geboren in Córdoba, een stoïcijns wijsgeer en leermeester van Nero. St. Hiëronymus heeft hem in de lijst der heiligen opgenomen omdat hij een zeer sober en matig iemand was, en de H. Apostel Paulus en hij dikwijls naar elkaar schreven. Een van de vele gaven die God hem geschonken had, was zijn wonderbaarlijk sterke geheugen: hij kon tweeduizend namen opnoemen in de volgorde waarin men hem die genoemd had, en vervolgens herhaalde hij tweehonderd verzen die tweehonderd scholieren opgezegd hadden, te beginnen bij de laatste en zo tot aan de eerste. Toen hij oud was, wilde de tiran Nero hem doden en gaf hem de keus welke dood hij wilde sterven. Toen liet hij zich in een lauw bad zetten en toen al zijn aderen geopend waren, gaf hij de geest. Deze grote wijsgeer had een neef met dezelfde voor- en achternaam. Deze is zeer beroemd geworden omdat hij in zijn leven de enige tragische dichter bij de Romeinen was; derhalve zullen wij hem de bijnaam Cathurni [Cothurni 'van de tragedie'] toekennen.

sententie

[vonnis, spreuk] **of vonnis** (*sententie ofte vonnisse*) statig, rechters-, profijtelijk, gewezen, eindelijk [definitief], uitgelegd, verklaard, uitgesproken, gedenkwaardig, tussensprekend [bemiddelend], duister, eerbaar, eerlijk, kort, bedekt [verborgen], geraadsel, gemeend, onredelijk, spitsvondig, diepzinnig [ernstig], moraal [moreel], wijs, gouden, gemeen [algemeen], spreekwoordig, goddelijk, subtiel, filosofisch, gevonnist.

september

(*september*) vruchtbaar, van de herfst, pestig [pest brengend], ziektegevend. Zie HERFST.

serpent

(*serpent*) dodelijk, venijnig [giftig], zwart, kruipend, koud, slingerend, gruwelijk, schuifelend [sissend], periculeus, afgrijselijk, slepend [over de grond bewegend], vuil, bijtend, lang, schadelijk, ijselijk, gezwollen, aards, erg [kwaad], kwaad, wreed, tam, boos, gekamd [met een kam], ongelukkig [schade doend], blauwachtig, venijnig [giftig], vurig, ijverig, dreigend, geschilferd [met schubben], vergiftig.

Hieronder verstaat men alle voetloze kruipende dieren, en dieren die zulke kleine voetjes hebben dat ze

meer lijken te kruipen dan te lopen. Men vindt vele soorten slangen, maar ze zijn allemaal giftig, en ze hebben gewoonlijk de kleur van de grond. Wanneer ze in het hol waar ze wonen samenkomen, dan omstrengelen ze elkaar zo nauw dat men haast zou zeggen dat het maar één slang met twee koppen was. Men zegt dat ze als ze een mens gebeten hebben, van de rouw daarover doodgaan en niet weer in de grond kruipen omdat ze onwaardig zijn daarin opgenomen te worden.

servet of voorlaken

[servet] (*servette ofte voorlaken*) dun, fijn, schoon [mooi], gewrocht [kunstig gemaakt], rein, eerlijk [prachtig], schouder-.

sfeer

[hemellichaam] (*sphere*) draaiend, rond, roerlijk [beweeglijk], bot, klootwijze [bolsgewijs].

Sibyllen

(*Sibyllen*) waarzegsters, voorzegsters [voorspelsters], Phoebeaans, zuiver, profeterssen [waarzegsters], oud, Delphiaans, maagden, voorbeduidsters, vervaarlijk, geïnspireerd, ingeblazen, wijszegsters [waarzegsters].

De Sibyllen voorspelden toekomstige gebeurtenissen. Varro telt er tien, namelijk de Perzische, de Libische, de Delphische, de Cimmerische, de Erythreïsche, de Samische, de Cumaanse (eigenlijk de Amalthese geheten en door Vergilius Deïphobe genoemd), de Hellespontische, de Frygische en de Tiburtijnse, ook Albunea geheten.

Sicilianen

(*Sicilianen*) zinrijk, loos [doortrapt], bloedgierig [bloeddorstig], onbarmhartig, onbeleefd, bedriegachtig, schalk [schurkachtig], listig.

Zo worden de bewoners van Sicilië genoemd, die hier indertijd in hoge achting stonden, en werden beschouwd als een listig en wreed volk.

Sicilië

(*Sicilien*) Trinacrisch, vruchtbaar, eilands, de romenij-zolder [bewaarplaats van romenije, een wijnsoort], graanrijk, tarweveld, fabelachtig.

Men meent dat Sicilië zo heet naar een veldheer die Sicillus heette, die eerst in Latium woonde, en dit land met geweld van wapenen onderwierp. Vóór die tijd noemde men het Trinacria, naar de drie oprijzende landpunten waardoor dit eiland in drie valleien gedeeld wordt: de ene, Pelorum, staat vol struiken; de tweede ligt aan de zuidkant, bij de berg Pachynum, en staat vol tarwe en houtgewas; daar wordt ook vee gehouden. De derde is Mazara; hier kunnen nauwelijks fruitbomen groeien, maar er is veel tarwe en rood vee, erin ligt de berg Lilybeus.

Sidon

(*Sidon*) edel, machtig, rijk, Tyriaans [van (de stad) Tyrus], oud, visrijk, waard [hooggeschat], Feniciaans.

Deze stad is gelegen aan de kust van de Fenicische Zee, zij heet naar Sida, dochter van Belus, of (zo zegt Josephus) naar Sichem, zoon van Canaän. Sommigen zeggen dat zij gebouwd is door de Feniciërs, die vanwege de overvloed aan vis die daaromtrent gevangen werd, haar in hun taal Sidon noemden. [De herkomst van de naam Sidon is onbekend; een van de suggesties legt inderdaad verband met een Semitisch woord dat 'viswater' betekent.]

sieraad

(*ciraet*) geverfd [gekleurd], leugenachtig, vrouwen-, verguld, gouden, overvloedig, bruilofts-, geëmailleerd, heerlijk, vrouwen-, lieflijk, jongelings-, bedrieglijk, jonkvrouwen-, edel, dartel, klein, koninklijk, blinkend, eerlijk [prachtig], rijk, vals, blij, kostelijk [kostbaar], voornaamst, verscheiden, zonderling [bijzonder], verschonend [verfraaiend], vermomd, schoonschijnend, geschilderd [beschilderd], toegemaakt [opgesierd], rood, rein, schilders-, versierend, zuiver, aardig, mooi, onnut, gebruineerd, zoet, blinkend, gekleurd, opgetooid, ongeschikt [onregelmatig], ongemanierd, hovaardig, aanlokkend, troetel [zinstrelend], fraai, proper [fijn], lustig, onkuis, poppen-, bekwaam, eigen, rustig [toegerust].

sijsje

(*cysken*) wakker, vrolijk, mal, blij, zoet, fluitend, lieflijk, aardig, zoetzingend, kwetterend, klein.

sikkel of zeis

(*sickele ofte seysene*) haakachtig, getand, zingend, gras-, Saturnisch, krom, snijdend, bijtend, verroest, geboogd [met een boog], gekerfd, geschaard, oogst-, afsnijdend, scherp, verstaald, snijdend, zomers, omgekromd, bekwaam [handig].

Silenus

(*Silenus*) oud, drinker, Arcadisch, stronkelend [strompelend], rood, dronkaard, schuimig, bacchist, kwalijk [slecht], gezadeld [op een zadel zittend].

De verhalen van de dichters leren ons dat Silenus de voedstervader en leermeester van Bacchus is geweest, en dat hij altijd op een ezel zat.

sim

[aap] (*simme*) mismaakt, blootgat, loos [slim], springend, erg [kwaadaardig], smekend [vleiend], troetelend [flemend], lelijk, wakker,

licht, ruwharig, schalk [schelmachtig], tuimelend, babbelend, vuil, wonderlijk, na-apend.

Het hele geslacht van de simmen vertoont gelijkenis met de mens qua gezicht, neus, oren en oogleden, want geen viervoetig dier heeft onder-oogleden behalve de sim. Weliswaar heeft het mannetje geen mannelijk lid als een man, en evenmin is het vrouwtje zoals een vrouw; inwendig zijn hun ingewanden in alle delen gelijk aan die van de mens. De gevaarlijkste van de simmen zijn de apen en de bavianen, maar de simmetjes en de meerkatten zijn de vriendelijkste. Het vrouwtje heeft haar jongen zo lief dat zij ze doodt.

Simson, Samson

(*Samson*) sterk, grootmoedig, Hebreeër, blind, ruw, Nazarener, Gods, Godgewijd, vijand der Filistijnen, machtig.

Zoon van Manoach, was de laatste richter in Israël, en richtte dat land twintig jaar. Hij was zo krachtig en machtig dat hij met een ezelskaak duizend Filistijnen doodsloeg. Omdat hij verliefd was op Delila, onthulde hij haar waarin zijn kracht bestond. Dit was er de oorzaak van dat de Filistijnen hem gevangennamen en hem de ogen uitstaken. Ten slotte lieten zij hem vrij uit de gevangenschap. Toen heeft hij, staande tussen de zuilen van het huis waar bijna drieduizend mannen verzameld waren, de zuilen omvat, en hij liet het huis op hen en de hunnen neerstorten.

singel van paarden

[buikriem] (*cinghel vande peerden*) breed, gesept, ruw, sluitend, prangend, getouwd [geknoopt], dubbel, sterk, vast [stevig].

sint-janskruid

(*S. Ians kruidt*) rood of roodachtig, bloedig, getakt.

Sisyphus

(*Sisyphus*) ongelukkig, Aeolisch [zoon van Aeolus], rover, boos, loos [doortrapt], schalk [schurkachtig], subtiel, ellendig.

Hij was de zoon van Aeolus, de slechtste mens die ooit geleefd heeft. De dichters zeggen dat hij om zijn slechtheid en bedrog in de onderwereld zit, en ertoe veroordeeld is een grote steen naar de top van een hoge berg te dragen, maar zodra hij boven aan de berg komt valt de steen van boven naar beneden, zodat zijn arbeid zonder einde is.

slaaf

(*slave*) ellendig, verkocht, gekocht, arm, gevangen, geketend, dienstbaar, kwelend [lijdend], bleek, ongelukkig, katiëvig [ellendig], droef, geduldig, mager, mismaakt, doodvervig [doodkleurig, doodsbalek], zuchtend, klagend, gekerkerd, geboeid, halfdood, vissenaas, verveloot [kleurloos, bleek], geijzerd.

slaap of vaak

(*slaep ofte vaeck*) vergetend, zwaar, tussen slapen en waken, zoet, lui, slibberig, verstijfd, diep, doof, godenbode, wekkelijk, geboeid, traag, droom, vakerig [slaperig], beeld des doods, gevangen, bevangen, bevangend, bleek, zorgroevend, geeuwend, hard, diep, vrije-vader, aanlokkend, profeet, mensenvoeder, gezond, zorgontbindend, sterk [diep], trekkend [meeslepend], ronkend, vreedzaam, blij, nacht, overvallend, stil, gebroken, zorgenbetoveraar, ijdel [leeg], lustig, verhard, des nachts kind, bedrieglijk, lichtvaardig [snelgaand], ledig, leugenachtig, razend, donker, kwelachtig, flauw, vochtig, lieflijk.

slaapziekte

(*slaep-ziecke*) vergetelijk [die doet vergeten], slaperig, slapend, koud, vochtig, bevangen, sluimachtig, uitzinnig, zwaar, ledig, verstijfd, verkleumd.

slachter of vleeshouwer

[slager] (*slachter ofte vleeshouwer*) bloedig, bebloed, ongenadig, ruw, wreed, straf [wreed], overlover [die zijn waar te hoog prijst], hoogsprekend [opscheppend], gekraamd [met een kraampje], schimpig.

slag

(*slach*) geweldig [gewelddadig], overlastig, dodelijk, gevaarlijk, weer-, onverzien [onvoorzien], hard, stijf [krachtig], vreselijk, furieus, onvliedelijk [onontkoombaar], haastig [plots], moorder-, heftig.

slagordes

(*slachorden*) furieus, gewapend, krijgs-, vurig, trots, schoon [mooi], gehoornd [met twee punten], oorlogs-, moedig, welgesteld, welgemoed [kloekmoedig], ontemmelijk, machtig, geschikt [geordend], strijdbaar, onoverwinnelijk, gestaft [met een slagwapen], vierkantig.

slak

(*slecke*) gehoornd, huisdragend, schuimend, kruipend, klimmend, geschelpt, gerold, zeverend [slijmend], slepend [over de grond bewegend], wijngaard-, aarde-, lui, traag, draaiend, langzaam, schildpad.

Hoewel er vele soorten van slakken zijn, zijn ze toch allemaal van dezelfde aard; het verschil zit in de plaats waar zij voorkomen: want die welke op zonnige plaatsen en op goede gewassen leven, zijn veel beter dan die welke op schaduwrijke of moerassige plaatsen leven.

slang

(*slanghe*) bijtend, slapend, kwalijkziend [slechtziend], schadelijk, periculeus, vuil, vreselijk, zwart, serpentisch, gruwelijk, venijnig [giftig], wijnnemend, listig, loos [sluw], schuifelend [sissend], boos, koud, lang, gezwollen, glad, sleepster, haag, blauw, onrein, dodelijk, kruipend, staartslepend.

slechtigheid

[eenvoud] (*slechticheyt*) eenvoudigheid, onschalk [waar geen kwaad bij zit], mal, vreedzaam, eenvoudig, naakt [duidelijk], waarschijnlijk [waarachtig], wijs, voorzienig [wijs], boers, plomp, vriendelijk, rein, goedertieren, kinderlijk, zoet, bot, dorper [boers].

slijk

(*slijck*) drekkig [modderig], modderig, kleiachtig, vuil, zwart, stinkend, onrein, aardachtig, drommig [samengedromd], dik, vochtig, kafachtig, klad [klodder], nat, zacht, van het moeras, verrot, gistachtig, klevend, stroachtig, hatelijk [onaangenaam], vet.

slijkhozen

[slobkousen, lieslaarzen] (*slijckhosen*) ruw, beklad, beslijkt, veld-, wijd [ruim], aangedaan, boeren-, aardachtig, kousenbeschermers.

slinger

[werptuig] (*slingher*) werpers, gedraaid, schuifelend [fluitend], stijf [stevig], dodend, ronkend, werpend, periculeus, geweldig [gewelddoend], lang.

sloep of jachtschip

(*seloupe ofte iacht-schip*) gevleugeld, scheeps-, licht, gevederd [gevleugeld], stijf [stevig], ras [snel], snel.

slot

(*slot*) vast, ruw, vertind, verborgen, deur-, maal- [valies-], ijzeren, grendel-, stijf [stevig], krakend, verroest.

slotenmaker

(*slootmaker*) zwart, arbeidig, vuil, beroekt, kreupel, traag, subtiel, behendig, smedend, wroegend [lees: wrochtend].

sluis

(*shuyse*) ruisend, vochtig, lopend [stromend], behendig, water-.

smaak

(*smaeck*) smakelijk, scherp, verscheiden, reukachtig, kwaad, lelijk, lieflijk, lustig, bitter, honing, zuur, amper [zuur], zerp [wring], lekker, vuil, stinkend, zoet, zout, goed, verscheiden, wijnachtig, riekend [geurig], vochtig, vreemd.

smeking

[vleierei] (*smeekinghe*) pluimstrijkerij, vleier, aanlokkend, zoet, bedrieglijk, vals, zinnelijk, ijdel, schalk [schelmachtig], loos [bedrieglijk], troetelachtig [vleierig], vriendelijk, wijvelijk [vrouwelijk], wijfs [van een vrouw], behoningd, lieflijk, vleiachtig, zoetwoordig, zot, overdadig, geveinsd, leugenachtig, hypocritisch, kwellijk [lastig], verradisch [verraderlijk], dienstbaar, klagig, klappig [praatziek], huisverdervig, zoetsprekend.

smid

(*smit*) kreupel, zwart, Vulcanus, smedend, ijzersmedend, lelijk, arbeidig, beroekt, mismaakt, onaardig [lelijk], sterk, zonachtig, ontleed [kreupel], grof, ongemanierd, beroekt, ruw, vuil, behendig, lelijk, deugdelijk [deugzaam], handwerker.

smidse

(*smisse*) rokend, kloppend, arbeiders, warm, heet, ontstoken, geblaasbalgd, zwart, vulkanisch [van Vulcanus], smeden-, klinkend, ijzerbrandend, geruchtmakend.

snaren

(*snaren*) zenuwachtig [van pezen], pezen, teer, klinkend, Thebaans, stijf [strak gespannen], gouden, oneffen, genepen [gespannen], zoet, luidend, springend, zingerssen [zangeressen], welluidend, muzikaal, hoogtonig, melodieus.

sneeuw

(*snee ofte sneeu*) wit, winter-, koud, smeltend, bergachtig, waterachtig, ijsachtig, kaal, Alpisch, rollend, noorder-, dicht, verblindend.

snelheid

(*snelheyt*) krachtig, sterk, machtig, geworpen, geschoten, levendig, zenuwkrachten [spierkrachten], geweldig, heftig, stijf [krachtig], moedig, tempeestig [stormachtig], waterbarig [golvend], buig, pijlen, stromig, schadelijk, schipbrekig, vaardig.

snip

(*sneppe*) blind, bot, lekker, langgebekt.

snodigheid

[slechtheid] (*snoodicheyt*) verachtelijk, onachtbaar, lelijk, vuil, neder [laag], onnut, verworpen [onaanzienlijk], gemeen [laag], onvruchtbaar, versmaad, nederig [laag].

snoek

(*snoeck*) lang, vast [stevig], delicaat [smakelijk], dik, hard, rivierwolf, hongerig.

snot

(*snot*) lang, vuil, snotachtig, druipend, kinder-, gedroogd.

snuf

[het snuffen, snotteren] (*snof*) neusdruipend, catarrig, koud, druipend, kwellijk [lastig], vochtig, lopend [stromend].

soberheid

(*soberheyt*) onthouding, abstinentie, arm, gezond, zedig, matelijk [matig], vrek [vrekking], gierig, huiselijk, sparig.

sodomitisch

(*sodomitisch*) schandig, gruwelijk, hatelijk [verafschuwd], beestelijk, vuil, afgrijselijk, Gomorrisch, buggers [sodomie-]

ten], onzalig, vervloekt, verschrikkelijk, zondig.

soep

(*zoppe*) vet, potage, moes- [groente-], voedend, kool-, brood-, geweekt, erwt, haring, boon, warmoes- [groente-], dik, hamelen [van schapenvlees], wittebrood, raap, zoetemelk.

sofist

(*sophist*) leugenaar, hovaardig, roepend [schreeuwlelijk], roemachtig [grootsprekend], koppig, bedrieglijk, voorwijs [van tevoren wijs].

sofisterij

(*sophisterije*) subtiel, vals, leugenachtig, twijfelig, bedrieglijk, dialectisch [m.b.t. dialectiek], spitsvondig, blind, scherpzinnig.

soldaat

(*soldaet*) krijgs, gierig [gretig], wreed, kloek, moedig, dartzel, hoendereter, hoenderdief, schrambekkig [met gehavend gelaat], zweerder [vloeker], furieus, voetknecht, doodslager, opgeschreven [aangeworven], Marskind, rover, avontuurder, wagger, waaghals, stout [driest], koppig, loos [doortrapt], trots, gewapend, overdadig [misdadig], overlaster [die overlast geeft], ongeschikt [ongemanierd], overweldiger, Mars' aard, couragieus [moedig], bekwaam, oorlogs, edel, vechtend, bestoven [bestoft], krijger, wakker, ongenadig, ongeduldig, oorlogvoerder, held, schilddrager, wapendrager, vermoeid, plunderaar, voetganger [voetknecht], dienstbaar, levenwager, zeldzaam [merkwaardig], wonderbaar, schelms [schurkachtig], ontemmelijk, vechtachtig, dulkoppig [onbesuisd], hersenloos, sterk, doorluchtig, mannelijk, slokkerig, bloedgierig [bloeddorstig], hovaardig, bebloed, trommelvolger, buithaalter, ruw, machtig, dapper, twistig, betoverd, krakeelachtig, vrijbouter, piekdrager, musketier, gestormhoed, ijverig, hittig, landloper, vollijvig [gezet], dreigend, roerdragend, rondassier [schilddragend], adelborst.

solliciteur of solliciteerder

[pleitbezorger] (*soliciteur ofte solliciteerder*) wakker, werkelijk [ijverig], bezig, ervaren, vaardig, zorgvuldig, verbeidend, gegageerd [bezoldigd], vorderend [eisend], bejager, benaastigend [zich inspannend], kwellend, procesbeminder, subtiel, naarstig, zakdrager, vervolger, vroeg-op.

Solon

(*Solon*) Salaminiaan [van het eiland Salamis], wetgever, Atheniaan, gerechtig, wijs, rechtvaardig, Salamin [van Salamis], Cecropiaan [Athenier, naar de bouwster van Athene Cecrops], benijd, vermaard.

Is te Salamis geboren, en een van de zeven wijzen van de Grieken. Hij gaf de Atheners veel wetten die hun goed bevielen, en hij hervormde de Draconische wetten omdat ze te streng waren: die leken

(zo zei Demades) veeleer met bloed dan met inkt geschreven te zijn. Hij stierf op Cyprus, tachtig jaar oud.

sommarie of som

(*sommarie ofte somme*) in het kort, kort, afgetrokken, uitgetrokken, kapitaal, hoofd-, principaal [hoofd-], klein, verkort.

sonnet

(*sonnet*) zie [KLINKVERS OF] VERS; Italiaans, maatklinkend, trots, scherpzinnig, Frans, Nederduits [Nederlands], bearbeit, Ronsard-, amoureux, maathoudend, aardig, subtiel.

De Italianen zijn de eerste uitvinders van de sonnetten, de Fransen hebben hen zo goed nagevolgd dat het wel lijkt alsof zij ze hebben uitgevonden. De Nederlanders zijn er al zeer bekwaam in, hoewel men ze in de Nederlandse taal tien jaar geleden nog nooit gezien had.

sop

[nat, vleesnat] (*zoppe*) vleessop of broei [vleesnat], saus, dik, bereid, sappig, gekruid, potspijzig, verzadigend, substantiaal.

Sorbonnisten

(*Sorbonisten*) geleerd, doctoren, theologanten, vermaard, theologen, kerkenpilaren, liefhebbers [ijveraars], kettersvijanden, oud, licht der gemeente [van het volk], predikaars, bedienaars des goddelijken woords, kerkendienaars, studieus.

Worden zo genoemd naar de belangrijkste school van Parijs, de Sorbonne. Die is destijds gesticht door Robert Sorbonne, een man van geestelijke professie, een van hen naar wie koning Lodewijk het meest luisterde.

Spanjaarden

(*Spagniaerden*) prachtig, mooi, trots, heersend, eerzuchtig, katholiek, wakker, kloek, helden, sober, krijgsliden, hovaardig, vaardig, dapper, gekapt [met een kap], naarstig, gierig [hebzuchtig], ceremonieus, kwellijk [lastig], geduldig, zoetsprekend, rijk, zwijgend, stoutmoedig, onbarmhartig, zuchtend, onverdraaglijk [onverdraagzaam], tirannig, vrouwachtig.

Spanje

(*Spagnien*) vruchtbaar, metalig [ertsrijk], rijk, welgevolkt, gezond, oorlogs, groeiend, overvloedig, volkrijk.

spar

[staak] (*sperre*) lang, kapravens- [dakspar], dun, daverend [trillend], rond, schippers-, ruw, scherp, geschaafd.

sparigheid

[spaarzaamheid] (*sparicheyt*) vrek [vrekking], lijdend, huiselijk, sober, gierig [hebzuchtig], profijtelijk.

spatie

(*spatie*) wijd, gemakkelijk, tussen-, groot, vrij.

specerij

(*specerije*) kostelijk [kostbaar], Indisch, gezocht, welbegeerd, uitgezocht, oriëntaals, van verre gekomen, riekend [geurig], zonderling [bijzonder], nodig, sofistich, dierbaar [kostbaar].

speeksel

(*speecksel*) vuil, zeverachtig, vochtig, gespogen, schuimachtig, fluimachtig, mosselachtig, onaardig [vies], zever, oneerbaar, gezouten, zoutachtig, fluimig, besnot.

speelman

(*speelman*) vermakelijk, komedie-, Orpheïsch [als Orpheus], zingend, bootsenstelder [grappenmaker], fluitend, bruilofts-, spelend, gelach, instrumentshandelaar [instrumentenbespeler], muzikaal, lieflijk, vrolijk, zoetspelend.

speelwagen

[wagen ingericht voor toneelvertoning] (*speelwaghen*) openbaar, breed, Rooms [Romeins], volkrijk, getapijt, open, ontdekt [onbedekt], marmeren, wijd, groot, roepend, eergierig [eierzuchtig], excellent, hoog, aardig, blij.

spek

(*speck*) vet, mager, zwaar, rood, garst [garstig, ranzig], gezouten, vinnig [gortig], geel, ongens [bedorven], gesneden, lardeer-, huismans-, baak [vet rugstuk van een varken], buik-, bereid.

spel

(*spel*) genoeglijk, zorgbenemend [zorg wegnemend], vermakelijk, blij, verlustigend [vermakelijk], mal, aardig, wellustig, openbaar, onverdrietelijk, bootsig [grappig], spottelijk, zorgbrekend, smekend [verlokkend], gemeen [algemeen], toverig, verheuglijk, lachend, apen-, kamer-, heerlijk, vrij, onkuis, drollig [grappig], droefheidwerend, belachelijk [om te lachen], kluchtig, guichel- [goochel-], bespottelijk, vastenavond-.

speld

(*spelle*) dun, gesleten, gepunt, geel, vrouwen-, mooi, stijf [stevig], kaproen- [kap-], stekend, gehoofd [met een kop], juffrouwen-, fijn, hoofd-, mouw-.

spelonk

(*speloncke*) duister, wild, bemost, vervaarlijk [indrukwekkend], hol, laag, donker, gapend, koud, galmend, gevaarlijk, diep, diefs, lommerachtig, verduft [benauwd], stinkend, gezonken, onbewoonlijk, garst [muf], beschimmeld, vochtig, bergachtig, dierenhuis, verborgen.

sperwer

(*sparwer*) wild, mal, prij beminnend [aas beminnend], kwellijk [lastig], verachtelijk.

speurhond

(*speur-hondt*) zie BRAK [hond].

spie

[spion] (*spie*) zie BESPIEDER.

spiegel

(*spiegelhel*) kristallijn, brand-, blinkend, stalen, schoon [mooi], ijzeren, rond, verheven, weerschijnend, vrouwen-, perfect, vierkant, lustig, verguld, barbiers-.

spiering

(*spierinck*) wit, zilverachtig, rein, dun, schoon [mooi], lekker, rivier-, klaar [zuiver], gezond, voorjarig [lente-].

spies

(*spiesse*) zie LANCIE.

spijkerboor

(*spyckerboor*) draaiend, behendig, timmermans, gehandzaam.

spijs of kost

(*spijse ofte kost*) smakelijk, bereid, lekker, goed, vredend [bevredigend], zonderling [bijzonder], etelijk [eetbaar], zoet, zuur, dagelijks, gekookt, delicaat [smakelijk], gebraden, pot-, teer [fijn], vers, bewaard, portie, zuurachtig, bitter, maag-, gebakken, begeerd, honger stoppend.

spijsbewaarder

[voorraadmeester] (*spijsbewaerder*) welvoorzien, doend, bezig, zorgvuldig [naarstig], wakker, naarstig.

spijsolie

(*spyc-olie*) welriekend, nardisch, krachtig.

spijt

[hoon, onrecht] (*spijt*) grimmig, wreed, moeiig [lastig], bitter, trots, kort, onwaardig, haastig [plotseling opkomend], gram [boos], fel, toornig, vergramd, dulkoppig [onbesuisd], verstoord, gestoord [ontstemd].

spijtigheid

[smaad, hoon, trots] (*spijticheyt*) moedig, vermetel, trots, hovaardig, fel, grootmoedig, brooddronken, grootsig [trots], wederspanning, veronwaardigend [minachtend], dartel, obstinaat, zuur, stuur [stuurs], onvriendelijk, goeddunkend [verwaand], ongehoorzaam, beroemig [pochend], hoogmoedig, wreed, verachtelijk.

spil

(*spille*) draaiend, vol, licht, gedraaid, spinsters-, begarend [verzamelend], verward.

spinde

[provisiekast] (*spinde*) gesloten, spijs-, vers, welverzien [welvoorzien], geprovideerd [voorzien].

spinnenkop

[spin] (*spinnekoppe*) vernuftig, behendig, hoog, hangend, dik, bebuikt, kunstig, wonderlijk, huishoudster, venijnig [giftig], overhangend, netbreiersse [netbreister], spinster, buikachtig, venijnigend [vergiftig], spinnend, wakker, kwellijk [lastig], vuil, lelijk, ijverig, gespikkeld, ledig, schalk [slim].

spinrok

(*spinrock*) dun, rank, spinsters-, aardig, lang, wol-, vlas-, zangsters [een spinnend geluid makend], wijven-, dik, gerokt [een dot wol bevattend], huiswijfs-, poppen-, huis-, oud.

Men zegt dat Pallas de spinrok uitgevonden heeft.

spleet of kloof

(*splete ofte klove*) gekloven [gespleten], open, diep, lang, afgrijselijk, gapend.

split

(*splitte*) halfopen, gehoold [met een hol], gesneden, gekloven [gespleten], hol, gedeeld.

spons

(*sponsie*) licht, gegaat [met gaten], zacht, gemoeiig [zacht], drinkend, dik, slijmachtig, zee-.

spook

(*spoock*) nacht-, wispelend [heen en weer bewegend], draaiend, schaduwachtig, ongenakelijk, ongevoelijk, ontastelijk [ontastbaar], bedriegend, verschijnend, verdwijnend, loos [onecht], onzienlijk [onzichtbaar].

spoor

[hanenspoor, uitsteeksel aan hanenpoot] (*spoor*) hanen-, haakachtig, stijf [stevig], scherp, gekromd, halfhoornig, halfgaffelig.

spoor

[prikkel] (*spore*) stekend, paarddrijvend [paardaandrijvend], prikkelend, scherp, gebrand, gesterd, kwellijk [kwellend], gepunt, stotend, hielen-, gouden, getand, bloedig.

spotter

(*spottere*) bootsig [grappig], Luc[i]anisch [als Lucianus], zot, mal, bedekt, smekend [vleiend], dwaas, onwetend, snapper [kletser], geveinsd, aanlokkend, kwellend, gabberaar [grapjas], Democritisch [als Democritus], hatelijk [verafschuwd], belachelijk [bespottend], lasterlijk, langneuzig, vrolijk, erg [boosaardig], vuil, lachend. Zie GABBERAAR.

spraak

(*sprake*) zie REDE.

spreekwoord

(*spreekwoordt*) gemeen [algemeen], oud, vrolijk, blij, zeker, dagelijks [alledaags], notabel, drievoudig, schampig [honend], bekwaam [passend], sententius [leerrijk], gebruikt, bootsig [grappig], spotters, passend, welgezegd, wijs, filosofaal, zeggelijk, voornemelijk [gewichtig], gedachtwaardig, gedenkwaardig, statig, kort, degelijk, merkkelijk [opmerkelijk], Erasmiaans, onthoudwaardig, recht [terecht].

spriet

[spies] (*spriet*) zwijn- [spies voor de zwijnenjacht], jagers-, stijf [stevig], gestraald [met scherpe punt], breed, geweldig [gewelddoend].

sprinkhaan

(*sprinckhaen*) wakker, vlijtig, vaardig, knagend, ras [snel], schadelijk, kwellijk [lastig], blij, veldheer [veldbewoner], velds, zingend, springend, vliegend.

Zij richten bederfen grote schade aan onder de groenten en allerlei granen en het koren: in sommige landen eten en knagen ze in korte tijd alle vruchten van de aardbodem weg. Zij brengen jongen voort aan het eind van het voorjaar en sterven kort daarna.

sproeten

(*sproeten*) geplekt [gevekt], lelijk, ros, hatelijk [verafschuwd], klein, getekend, kwellijk [lastig], mismakend.

sprokkel

[sprokkelmaand, februari] (*sprokelle*) regenachtig, kort, des lenten gebuur [buurman van de lente], schrikkelmaand.

sprong

(*spronck*) lustig, vaardig, aardig, staand, plomp, staansvoets [in staande houding], wakker, licht, lopend, dansers-, zwaar, ras [snel], huppelend, haastig, bottend [botsend], licht, vliegend, van boven neder, hoog, blij, stijf [krachtig], bevend, blode [bangelijk], stout [driest], vaardig, geweldig, haastig,

sterk, furieus, moedig, vurig, ijverig, krijgs-, gedeisd [naar achteren], voordr [naar voren], ver, tuimel-.

spruit

[loot] (*spruyte*) sterk, fris, zacht, aardig, bezaaid, voortbrengend, vals [valse loot, zuiger], bloemdragend, blijkelyk [duidelijk], wit, natuurlijk, vruchtdragend, vruchtbaar, krachtig.

staak

(*staeck*) zie PAAL.

staal

(*stael*) klaar [schitterend], snijdend, hard, sterfelyk [ombrengend], glinsterend, blikkend [blinkend], bloedig, moorddadig, blinkend, wreker, wreed, dreigend, getemperd [goed bewerkt], klinkend, krachtgevend, verschrikkelijk, weerbaar, doodslaand, wraakgierig.

staal of monster

(*stael ofte monster van eenich dinck*) opgetooid, lustig, gesierd, generaal [algemeen], schijnbaar [opvallend], schoon [mooi], tonend [demonstratie-].

staaltje van het laken

(*staelken van 't laken*) gesneden, naakt, geschrooid [afgesneden], kort, klein, gekort, gelijk, gelijkvormig.

staart

(*steert*) hangend, lang, wispelend [heen en weer bewegend], kwispel-, waggelend, roerend [beweeglijk], vliegjagend, pauwen-, gedraaid, smekend [aanlokkend], geschorst [opgebonden], krullend, scherp, schuddend, paards, gevorkt, draaiend, ruw, gekromd, gekronkeld, vlelend [strelend], wip-.

staat of heerlijkheid

[pracht] (*staet ofte heerlijkheyt*) kostelijk [prachtig], mild, groot, edel, grootsig [trots], hogend [verhogend], heerlijk, machtig, hovaardig, eerbaar, gemeenzaam, openbaar, trots, excellent, koninklijk, overvloedig, te groot, blijkkelijk [duidelijk], vermetelijk, triomfant, verhoogd.

stad

(*stadt*) volkrijk, bemurd, sterk, rijk, schoon [mooi], edel, kunstbarend, van Parijs, Antwerps, Amsterdams, Keuls etc., groot, florerend, Rooms [van Rome], wijd, vast [sterk], besloten, hovaardig, onwinnelijk, koop-, vermaard, machtig, ontemmelijk, heerlijk, gewapend, verzien [voorzien], welgevolkt, ledig, droevig, verbaasd [angstaanjagend], hoofd-, vrij, gevolt, gepolitied [door een stadsbestuur geregeerd], burgerlijk, vrij, keizerlijk, edel, omwald, omwaterd, zee-, koophandelrijk, geboorte-, kunstrijk, volkrijk.

staf

(*staf*) bisschops-, kostelijk [kostbaar], abts-, krom, gekromd, zilveren, bepareld.

staf of schaapherdersspriet

[herdersstaf] (*staf ofte schaepheerders spriet*) krom, lang, geknobbeld, geknopt.

stal of stalling

(*stal ofte stallinghe*) paards, gesloten, wijd, paarden-, woonstee, logerend [onderdak biedend], mestig, warm, vertrek, nacht.

stalknecht

(*stalknecht*) kloek, wakker, bezig, Bretons, Spaans, Duits, arbeidig, opgeschorst [met opgebonden kleren], palfrenier.

stallichten

[dwaallichten] (*stallichten*) blinkend, nachtvliegend, springend, vurig, verdwijnend, mal, ontstoken.
Dit zijn vliegen die 's nachts licht geven, en samen vliegen als een vuurbal.

stamper

(*stamper*) brekend, draaiend, stotend [fijnstampend], slaand, knikkend, lang, uitdrukkelijk, persend, gehooft [met een kop], sterk.

standaard

[vaandel] (*standaert*) klimmend [oprijzend], krijgs-, gekruist [met een kruis], vliegend, oorlogs-, ontvouwen, dreigend, trots, fraai, hoog.

standvastigheid

(*stantvasticheyt*) zeker, vast, onoverwinnelijk, verzekerd, besloten, voorgenomen, blijvend, wijs, deugdzzaam, moedig, nodig, onberoerlijk [onbeweeglijk], volhardend, onbrekelijk, statig, gestadig, koppig.

stank

(*stanck*) vuil, dodelijk, schadelijk, walgelijk, rot, tegenstaand, walluizig [van wandluizen], zuur, rozig, boos, bitter, sterk, infect [besmet], periculeus, krachtig, verouderd, vervuild, halijk [besmettelijk], dood, voos, schimmel-, verdrietelijk, vijandelijk, venijnig [giftig], privaats- [wc-], prijig [aas-], kwaad, verduft [duf, muf], moddig, slijkerig, poel-, vochtig, vilein.

statigheid

(*staticheyt*) rijp, streng, filosoofs [van een filosoof], Catonisch [als van Cato], moedig, hovaardig, gerimpeld, rechters-, gestadig, standvastig, geautoriseerd, grof, trots, heerlijk, opgeblazen, koppig, raadsheren-, traag, heersend, bootsig [grappig].

statigheid of manierlijkheid

(*steeticheyt ofte manierlijckheyt*) zedig, blij, edel, eerbaar, beleefd, vriendelijk, geestig, vermakelijk, bootsig [grappig].

steen

(*steen*) hard, zwaar, metselaars-, bak-, ruw, marmer-, zerk-, keiachtig, oneffen, koud, morzelachtig, doof [levenloos], aardedochter, pleisterachtig, stom [stil], plomp, hol, groot, voet-, hamer zonder

steel, albast-, bergachtig, lei-, sterk, molen-, steenachtig, rots-, klappei, kei-, toets-, zeil-, kareel- [gebakken steen], kantig, zwart, gebroken, brijzelachtig, scherp, holachtig, berg-, rollend, diamant-, kasseisteen, levend, vuursteen, blinkend, vast, hoek-, vochtig, vuurspuwend [vuurslaand], naakt.

steenput of steenmijn

(*steen-put* of *steen-mijne*) donker, steenachtig, zwart, overwelfd, vochtig, verduft [benauwd], gevaarlijk, ondergraven, diep, duister, onderaardig [onderaards], lommerig, nut [nuttig], oorbaar [nuttig], gruisachtig, gediept.

steenrots

(*steenrootze*) gevaarlijk, pericu-

leus, verheven, zees [van de zee], hoog, gepunt, scherp, onberoerlijk [onbeweeglijk], schipbrekend, zorgelijk [gevaarlijk], vreselijk, bemost, onbrekelijk, rotsachtig, kantig.

steenruitkruid

[steenruit] (*steenruyten-kruydt*) wit, dun, wild, getakt.

steenweg of kasseiweg

(*steen-wech ofte cassij-wech*) hoog, plat [vlak], gebaad, straat, gekasseid, verheven, aardachtig, keiig, effen [glad], gesierd, breed, lustig, mooi, vast [stevig], oud, geplaveid, geëffend, gesteenbrugd.

stegelreep

[riem van de stijgbeugel, stijgbeugel] (*steghelreep*) hangend, overwelfd, getralied, rond, dienstelijk, passend, vast [stevig].

stekelbeziehaag

[stekelbeshaag, kruisbeshaag] (*stekelbezie-haghe*) doornachtig, stekend, haag, bijtend, veld-.

stekelbeziën

[stekelbessen, kruisbessen] (*stekelbezien*) zuur, doornachtig, rond, groen, amper [zuur], rijp, zoet.

steking

(*stekinghe*) dodelijk, scherp, serpents, bitter, stijf [krachtig], schadelijk, moorders, haastig [onverwacht], venijnig [giftig], bijtend.

stem

(*stemme*) zoet, klinkend, harmonieus, luidend, gedurig [flink], geaccentueerd, bassend, trompet-, scherp, schraal, luid, gezond, tegenzingend, weergalmend, snakkend [babbelend], vrij, furieus, tong-, murmurierend, gebroken, sterk, vals, wreed, grommend, melodieus, hees, pijpend [fluitend], verheven, asemend, herhalend, accorderend, discorderend, gefailleerd [verzwakt], fijn, geprononceerd, klaar [helder], zuiver, sterk, vliegend [vérdragend], snaterig, standvastig, hovaardig, gekonterfeit [nagebootst], verliezend, kletsend, vriendelijk, geheel, droevig, huilend, levendig, spijtig [trots], verstaanlijk [verstaanbaar], onderscheidelijk, onvast, verward, smekend [vleiend], blij, geveinsd, gemaakt, bevend, rein, kneuterend, schuifelend [fluitend, sissend], goed, kwaad, verspreid, vol, bulderend, brullend, zwanen-, dun, welsprekend, fijn, vast, vals, fluitend, nederig, roepend, dreigend, zingend, betoverend, klingend, heerlijk, hoogmoedig, gearticuleerd, engels [engelachtig], muzikaal, klagend, verdwijnend, vliedend [verdwijnend], gematigd, aanlokkend, klaar [helder], goddelijk,

luidtierend, wegdrijvend, stalen, schetterend, heerlijk, meerminnen-, grof, vreselijk, natrekkend [aantrekkelijk], behoningd, zilveren, woordelijk.

ster

(*sterre*) toegeschikt [beschikkend], blinkend, hemels, stralend, vlammend, licht, klaar [helder], schietend, dwalend, vallend, lichtend, schijnend, helder, dauwachtig, brandend, vermaardst, voornaamst, allerklaarst [allerhelderst], bezworen, ontemmelijk, glinsterend, vast, nacht-, verstoord, gunstig, roodblinkend, schadelijk, verheven, schijnend, avond-, morgen-, zeldzaam [merkwaardig], vreemd, wonderbaar, bevend [flakkerend], vuurvflammig, hoog, voorzeggend [voorspellend], beduidend, betekenend [door een teken aanduidend], top-ster, gelukkig, ongelukkig, komeet-, wit, bruin, gouden, nacht-, bleek.

sterfte

(*sterfte*) zwak, menselijk, groot, ijdel [vergeefs].

sterkheid of kracht

(*sterckheyt ofte kracht*) natuurlijk, krachtig, jong, wakker, hard, woest, zenuwen-, levend, lustig, geworteld, bloeiend, lustig, blij, subtiel, machtig.

sterrenkijker

[sterrenkundige, sterrenwichelaar] (*sterrenkijcker*) aanmerkend, uitnemend, waarnemer, studieus, vlijtig, naarstig, voorzeggend [voorspellend], droevig, bepeinsd, gebaard [met een baard], speculerend, bepeinzend, dromend, voorzien, twijfelachtig, versuft, denkend, leugenachtig, zorgvuldig, neuswijs, wakend, vlijtig, voorzegger, onzeker, waarzeggend, maanogig.

sterving of overlijding

(*stervinghe ofte overlijdinghe*) onvliedelijk [onontkoombaar], gemeen [algemeen], droevig, beklaagd, beweend, zeker, onzeker, haastig [plotseling], smartelijk, onverzienlijk [onvoorzien], beschreid, beweend, hard, verdrietelijk, twijfelig, verzekerd, overvallend.

Stesichorus

(*Stesichorus*) lyrisch, Himereaan [uit Himera], statig, verblind [blind gemaakt], Siciliaan.

Was een lyrisch dichter, geboren te Himera, een stad op Sicilië. Men vertelt dat een nachtegaal op zijn mond kwam zingen toen hij nog een kind was: een teken dat hij een groot dichter zou worden en al zijn tijdgenoten te boven zou gaan. Men zegt ook dat hem beide ogen werden uitgestoken omdat hij de schaking van Helena op een voor haar zeer smadelijke manier had beschreven. Maar nadat hij dat herroepen had en

weer haar lof had gezongen, kreeg hij het gezichtsvermogen weer terug.

stiefmoeder

(*stiefmoeder*) wreed, kwaad, wonderbaar [vreemd], vreselijk, bassend [blaffend], onbarmhartig, onbeleefd, hard, kwellijk [lastig], ongerecht [onrechtvaardig], onbehaaglijk [onaangenaam], onaangenaam, straf [streng], nijdig.

stiefvader

(*stiefvader*) onrechtvaardig, kwaad, straffelijk [streng], kwellijk [lastig], ongenadig, wreed, boos, moeilijk, roeper [grootspreker], hatelijk [verafschuwd].

stier

(*stier*) sterk, ongetemd, ontemmelijk, veld-, knikker [die met het hoofd knikt], smekend [aanlokkend], furieus, trots, spijtig [trots], wreed, brullend, dol [dol], jong, blarend [loeiend], rokend [dampend], traag, steeg [koppig], arbeidend, vurig, moedig, der herders eer, machtig, hovaardig, gehoornd, dreigend, klimmend [hoogoprijzend], krijger, metalenvoet, verhit, stout [driest], arbeider, blij, vuurspuwend, verslindend, vluchtig [snel], springend, geknocht [met knoken].

stijl of manier van dichten

(*stijle ofte manier van dichten*) zoet, Athenisch, vloeiend, statig, Rooms [Romeins], schoon [mooi], Frans, licht, ruw, laag, hoog, bijtend, verscheiden, gewoonlijk.

stijvigheid

[stijfheid] (*stijvicheyd*) zie SNELHEID.

stilheid of stilte

(*stilheyt ofte stilte*) vreedzaam, vredig, ledig, stil, gezet [bezadigd], getempteerd [op de proef gesteld], gelukkig, zoet, verzoet, gestild, zeker, gepaaid [tot rust gebracht].

stilligheid

[stilheid] (*stillicheyt*) eenzaamig, alleenlevend, gemakkelijk, studieus, vreedzaam, ledig, stil, gekruist [gekweld], veld-, gelukkig, getemd, uitenwege [afgelegen], wezend.

St. Johannes de Evangelist

(*S. Ian Evangelist*) Gods kroniekschrijver, schilder des hemels, meestgeminde discipel, apostelsgezel, neef van de Maagd, Christus' neef, kerkprofeet, secretaris Gods.

stoel

(*stoel*) zit-, zetel, hoog, halfgrond, eerbaar, rechter-, predik-, verheven, ivoren, leraar-, filosoofs-, bisschops-, doctors-, openbaar, vrouwen-, mans-.

stof

(*stof*) zwart, vuil, verduisterend, windig, dun, droog, as-, meel-, donker, onrein, zonne-, zomer-, blind, verblindend, strooien, zand-, leien, stuivend, veld-, licht, vliegend.

stok

(*stock*) steunend, sterk, stijf [stevig], geweerd [knoestig], leun-, krom, recht, dun.

stoof

[badvertrek] (*stove*) warm, overwelfd, vochtig, gemeen [openbaar], duister, baad-, rokend [dampend], zweet-, openbaar, verduft [benauwd], droog, rein, reinigend, dampig, onrein, vuil, geschilderd, neder [laag], rokend, beroekt.

stoel

[lange bandstrook] (*stool*) priesters-, gewijd, lang, priesterlijk, wit, gekruist [met een kruis], eerwaardig.

stoot

(*stoot*) schadelijk, smartelijk, bot, kletterend, hinderlijk, kwaad, scheeps, brekend, onvoordachtig [waarop men niet bedacht is], stout [driest], kwellijk [kwellend], struikelijk, kwetsend, belettelijk, sukkelend, gevaarlijk, ontmoetend.

stoutigheid

[moed, onverschrokkenheid, brutaliteit] (*stouticheyt*) krijgs, groots, vaardig, vast, verzekerd, buiig [onstuimig], vurig, vermetel, edel, ridderlijk, spijtig [honend], straf [wreed], stout [driest], zot, vermetel, bespringend, furieus, onmenselijk, verschrikkelijk, hoogmoedig, dul [dol], hovaardig, trots, bespringend, voorgenomen [voortreffelijk], beroemelijk [snoevend], wreed, onverdraaglijk, opgeblazen, fel, onvervaarlijk [niet bang te krijgen], beestelijk, onverzadig, moeilijk, onbeschaamd, vervloekt, oorlogs-, strijdbaar, kloek, uitmuntend, heerlijk, triomferend, moedig, moedgevend, geweldig, sterk, onoverdacht, vermaledijd, brooddronken, onvoorzichtig, blind, verhaast, versmadelijk, verachtelijk, periculeus, zorgelijk [gevaarlijk], Herculisch, indiscreet, groot, onbescheiden [onverstandig], machtig, gelukkig, ongelukkig, onbeschaamd.

St. Paulus

(*S. Pauwels*) apostel, uitverkoren vat, arbeidig, gegeseld, Rooms [Romeins] burger, deugdelijk [deugdzaam], gestenigd, bode van Christus, der heidenen doctor, voorbeeld des levens en lering, goddelijk, timmermeester.

St. Petrus

(*S. Pieter*) Galilees, sleuteldrager, Gods bode, zondaar, prins der apostelen, kloekmoedig.

straal van de zon

(*strael der sonnen*) glin-

sterend, ontstoken, klaar [helder], brandend, vurig, doordringend, gensterend [fonkelend], schoon [mooi], gewolkt, levend, manen-, heftig, krom, blinkend, morgen-, lichtend, hittig, warm, rein, weerschijnend, schijnend, weerlichtend, rood, luchtig, daverend [trillend], dun, zwierend, vlammig, scherp, puntig, zuiver, smartig, verlichtend, sterren-, rodend [rood kleurend], gouden, dor, roerlijk [beweeglijk], ontstoken, slibberig.

straat

(*strate*) passerend, slijkerig, neringachtig, betreden, gemeen [openbaar], 's Heren, breed, recht, krom, ongemakkelijk, droevig, duister, open, lang, hoog, gekasseid, effen, oneffen.

straatschender

[straatrover] (*straetschender*) rover, afzetter [aanrander], doodslager, onmenselijk, onbarmhartig, bos-, diefs, ongenadig, keelder [die keelt], moorder, berover, bespieder, overdadig [misdadig], desperaat, stout [brutaal], wreed, bloedstortend, lagenlegger [valstriklegger], verrader, ongelukkig, galgenlap, listig, moorddadig, bloedgierig [bloeddorstig].

straf of straffing

(*straffe ofte straffinghe*) hard, stuur [stuurs], wreed, moeilijk, exemplaar [tot voorbeeld strekkend], wredelijk, schandelijk, openbaar, boetvaardig, broederlijk, bitter, tuchtelijk, stichtelijk, vriendelijk, hatelijk [onaangenaam], vaderlijk, van een magistraat.

straffer

(*straffer*) bitter, hard, wreed, straf [streng], zwaar, pijniger, onverbiddelijk.

strafheid

[strengheid] (*strafheyt*) zie HARDIGHEID of WREEDHEID; sturigheid [barsheid], hard, bitter, rechters, wreed, straffelijk [streng], onverbiddelijk, reformerend [heropvoedend], gebiedend, ruw, stuur [stuurs].

stramien

[stof] (*stramijn*) doorluchtig [opengewerkt], fijn, licht, wit, klaar [schitterend], smal, ruw, grof.

strengigheid

(*strengicheyt*) zie HARDIGHEID; bijtend, straf [streng], ruw, grof, scherp, stuur [stuurs], doornachtig, zuur, wreed.

strijd

(*strijdt*) furieus, schermutselend, oorlogs-, wreed, hard, hardnekkig, helden-, bitter, geweldig [gewelddadig], gruwelijk, moedig, heftig, stout [dapper], bloedig, twijfelig [onbeslist], dodelijk, ongenadig, gevaarlijk, hittig, vijandelijk, fel, zwaar, ridderlijk, edel, twistig, avontuurlijk, eerbaar, deugdelijk, innig, kwaad, kijvend, krakelig, ellendig, kloek, sterk, eerlijk, mensenmoordend, verschrikkelijk, moorddadig, deerlijk, zorgelijk, steeg [koppig], durend, donderend, dodend, periculeus, vervaarlijk, bloedstortend, martiaal, gedurig, droevig, beklaaglijk, brullend, tierend, huilend, bliksemend, schetterend, krachtig, schadelijk, bescheiden [beperkt], ongelukkig, beschreielijk, oproerig, vervloekt.

strik

(*strick*) geknoopt, lopend [beweegbaar], schuivend, bindend, hard [stevig], gesloten, vast, streng, benauwend, bedrieglijk.

stro

(*stroo*) -halm, kafachtig, droog, kort, vuil, zwak, krakend, licht, onnut.

stronk

(*stronck*) dood, oud, zwaar, ontdekt [onbedekt, kaal], onnut, rond, knobbelachtig, onbeweeglijk, onverroerlijk, hol, dik, groot, koud, stom [stil], sterk, onvernuftig [levenloos], halfgegeten, verrot, wortelachtig.

stront

(*stront*) onrein, vuil, stinkend, hard, zwetend, onnut, infect [besmet], keutelachtig, gedraaid, stomp, rond, mestig, overvloedig, warm, beer [uitwerpselen].

strop

(*strop*) hard, prangend, galgen-, geknoopt, sluitend, wurgend, hals-, geketend, gesloten.

struisvogel

(*struys-voghel*) groot, Afrikaans, wonderlijk, gepluimd [met veren], zot, Ethiopiaan, raslopend [snellopend].

De struis is zowat de grootste vogel, hij heeft bijna de omvang van viervoetige dieren. Men vindt ze gewoonlijk in Afrika en Ethiopië. Hij is groter dan een man te paard. Hij loopt sneller dan een rennend paard, bij het lopen gebruikt hij ook zijn vleugels, hij vliegt niet op van de grond. Als jagers hem achternazitten, grijpt hij stenen in zijn klauwen en gooit die al lopende naar de jagers, waarbij hij hen soms verwondt. Zijn eieren worden zeer gewaardeerd omdat ze zo groot zijn, en van zijn veren maakt men pluimages. Dit dier heeft een wonderlijk gestel, want hij verteert in zijn maag alles wat men hem geeft. Toch is hij zo gek dat hij denkt goed beschermd te zijn als hij alleen maar zijn hals verborgen heeft in een boom of heg.

student

(*student*) bleek, geleerd, suffer, koppig, druipneuzig, ziekelijk, zwak, kwellijk [lastig], zwijgend, korzel [opvliegend], treurig, dromer, droevig, denkend, fluimachtig, reumatiek [reumatisch], plomp, bot, mager,

mismaakt, dampig [aamborstig], flerecijinig [jichtig], ongemanierd, gerompeld [gerimpeld], arm, kunstlievend, scherpzinnig, wakend, diepzinnig [ernstig], spitsvondig, schools, klerks, verstandig.

stukken

(*stucken*) dun, klein, gesneden, gedeeld, portie, gebroken, gehakkeld [stukgebroken], beetjes, verscheiden, gelijkend, lap, gedeeld, gesneden, gebroken, gebrokt, gesnipperd.

stuursheid

[stuursheid, guurheid] (*stuerheyt*) streng, hard, walgelijk, kwellijk [kwellend], bitter, onvermakelijk, straf [streng], verdrietig, lelijk, groen, onrijp, ongemanierd.

stuurman

(*stierman*) ervaren, bleek, schromend, avontuurder, verbaasd [bevreesd], wijs, scheeps-, schipper, gebiedend, voorzichtig [verstandig], regeerder.

subjectie

(*subjectie*) zie ONDERWERPING.

suffer

[iemand die suft] (*suffer*) oud, mal, droomachtig, onvermakelijk, vakerig [slaperig].

suiker

(*suicker*) kandij-, Indisch, geraffineerd, poeier-, brood-, parel-, banket-, Arabisch, vast, wit, bruin, delicaat [smakelijk], ambrozisch [heerlijk], vet, siroopachtig, zoet, hard.

Men haalt suiker uit verschillende plaatsen en streken, maar de beste komt uit Indië. Het groeit in riet als sap dat hard wordt, ook wel aan de buitenkant zoals gom, en het barst uit het riet als het te vol is met het suikersap.

sulfer

[zwavel] (*solpher*) brandend, Sicilisch [van Sicilië], heet, bliksemvriend, betuniaans [beton-], levend, blauw, rokend [brandend], stinkend, mijn-, droog, Etneaans [van de Etna], vet, subtiel, zwartmakend.

Men vindt sulfer in vele kleuren: groen, geel, witachtig en askleurig. Wat betreft de natuurlijke sulfer: die is askleurig vanbuiten en geel vanbinnen. Als men hem breekt, blinkt hij zoals de vliegen die bij nacht als vuur verschijnen.

sultan, soliman

(*sultaen, soliman*) strijdbaar, conquesteerder [veroveraar], machtige der wereld, mahometisch [mohammedaans], prins van Azië, wreed, tiran, onoverwinnelijk, moedig, grootmoedig, christenvijand.

Aldus heet sinds kort de grote Turk wiens zoon Mustapha volhardde in de haat die zijn voorvaderen van nature tegen de christenen koesteren. Hij heeft de Maltezers vijandig overvallen, maar is door de onverschrokkenheid van de bestuurders zo krachtdadig afgeslagen dat hij tot grote schande en schade zijn leger heeft moeten doen opbreken. Hij verloor daarbij niet alleen tijd, maar ook een groot aantal janitsaren en de beste bevelhebbers van zijn leger.

superstitie of bijgeloof

(*superstitie ofte bygheloof*) valse godsdienst, vals, oud, onweten, scrupuleus, beangst, bezorgd, ijdel [waardeloos], heidens, ongereguleerd, geburin [buurvrouw] van de religie, beuzelig, vrezendochter, vreesachtig, waangelovig.

supplicatie

[smeekbede] **of ootmoedige bede** (*supplicatie ofte ootmoedighe bedinge*) ootmoedig, klaaglijk, begerend, geweigerd, knielend, zoet, eisend, excuserend, ontschuldigend, eerlijk, betraand, beklagend, generaal [algemeen], deerlijk, goddelijk, smekend, processen-, devoot, eenvoudig, geneigd [onderdanig].

suppositorium

[zetpil] (*suppositorie*) lang, puntig, zoet, laxerend, zacht, dun, scherp, behoningd.

suspicie

(*suspitie*) zie ACHTERDENKEN.

Suzanna

(*Susanna*) kuis, schoon [mooi], standvastig, heilig, deugdzaam, teer, spiegel der reinigheid.

Was de dochter van Helchia en de vrouw van Joachim, een zeer rijk man. Vanwege haar schoonheid werd zij begeerd door twee oude rechters van het volk, maar zij wilde liever sterven dan aan hen toe te geven. Toen zij merkten hoe standvastig Suzanna was, beschuldigden zij haar van overspel, en op grond van hun getuigenis werd zij ter dood veroordeeld. Maar door het optreden van de jongeling Daniël (in wie God de heilige geest opgewekt had) werd ze vrijgelaten, en de twee oude boeven werden gestraft met dezelfde straf als die waartoe ze Suzanna veroordeeld hadden.

T.

tabak of gentiaan

[plant] (*tabac ofte gentiane*) wild, bitter, krachtig, sterk, Illyrisch.

Deze uitermate bittere plant wordt aan koning Gentianus van Illyrië toegeschreven. In dat land vindt men de beste, daar is ze ook het eerst gebruikt.

tabbaard

(*tabbaert*) eerbaar, lang, gevoeierd

[gevoerd], hangend, los, bont, schoon [mooi], Tyrisch [van (de stad) Tyrus], kamelotten [van kamelot, een weefsel], damasten, vliegend [loshangend], purper, ruw, enkel, schuddend, gouden, scharlaken, hovaardig, heerlijk, mooi, kort, gekleurd, zwart, laken, grofgreinen [grofwollen], wijd, doorluchtig, gefatsoeneerd [gemodelleerd].

tabernakel of tent

(*tabernakel ofte tente*) hut, heilig, gedekt, overdekt, overwelfd, gesloten.

tafel

[meubelstuk, maaltijd] (*tafel*) lekker, effen [vlak], vierkant, rond, blij, goed, wrak, voorzien, schoon [mooi], gespijsd, zoet, gedekt, banket, nectariaans, bereid, gestoffeerd [opgesmukt], verzien [voorzien], ambrozijnen, lustig, bebloemd, delicaat [smakelijk], geschaafd, uittrekkend, ingelegd, - schik, credentie- [credens-], trek-, schuif-.

tafelberd

[tafelbord] (*tafelberdt*) rond, vierkant, plat, houten, tinnen, schoon [mooi], wit.

tafelier

[kostganger] (*tafelier*) huis-, tafelbroeder, gemeen [gezamenlijk], vriend, ordinaris- [eethuis-], gezelschap.

tafellaken of ammelaken

(*tafellaken of ammelaken*) lang, gebeeld [met ingeweven motieven], geweven, wit, vuil, hangend, breed, het sieraad der tafel, gebloemd, geruit, damasten.

tafereel

[schilderij] (*tafereel*) levend, naar het leven, rein, aardig, versierd, gesierd, doorwrocht, blinkend [schitterend], kunstig, getrokken [bewerkt], olie-, gekonterfeit, wonderlijk, lustig, Appellisch [als van de Griekse schilder Apelles], principaal [voornaam].

taffetaf

[taffetas, bepaalde stof] (*taffetaf*) effen [glad], gemoeiich [handelbaar], Genuees, opdragend [pronkerig], zijden, dun, zoet-blinkend, slecht [eenvoudig], enkel.

tak

(*tack*) zwak, gevlochten, vrij, bloeiend, zuiver, groen, lustig, geënt, overeindstaand, gebladerd, geknoopt [met knoppen], geweerde [knoestig], teder [breekbaar], groeiend, open, lommerachtig, daverend [trillend], bevend, overvloedig, krom, gemeid [met bloesem], hangend, harig, hoog, vruchtbaar, vruchtdragend, kletsend, gekromd, gebogen, geboogd [met een boog], voorjarig [lente-], gewrongen [gedraaid], spade [laat], schoon [mooi], sterk, geknord [met uitwassen], gestaakt [met staken], omgebogen, gespreid, verstrooid [op ongelijke hoogte van elkaar gerangschikt], oneffen, gekroond, hoog, boogachtig, verheven, dicht [stevig], rond, breed, voortgezet, open, doornachtig, verworpen [onaanzienlijk], blij, lauriers-, gesneden, bottend, bebladerd, dor, gerijst, rijzachtig.

talent

(*talent*) rijk, gouden, oud, geel, kostelijk [kostbaar].

Dat was in vroeger tijden een goudstuk ter waarde van ongeveer zeshonderd kronen.

tanden

(*tanden*) geschikt [in het gelid staand], hard, bepareld, effen [glad], wit, bijtend, dichtstaand, gedrongen [tegen elkaar staand], oneffen, zwartachtig, glad, knagend, knauwend, scherp, grimmend, nijdig, spitsig, snijdend, verslindend, dor, verscheurend, gierig [begerig], slokkerig, snijdend, olifants-, gekleurd, rein, zuiver, knorrend [knarsend], sterk, zwak, zwart, kankerachtig, albasten, gehoofd [met een kop], geelachtig, veelgetalg, etend, effen [glad], dicht, waggelend [loszittend], hol, los, sneeuwwit, plat, schotelachtig, gesloten, effen, knapperend, knersend, knauwend, bak- [kies], kies, oog- [hoektand van de bovenkaak].

tandvlees

(*tandvleesch*) getand, ongetand, babbelend, vast, sterk, krakend, knersend, mond, dicht.

tang

(*tanghe*) nijp-, gloeiend, hard, brandend, gesloten, sterk, zwaar, nijpend, smids-, vlamvend, gekromd.

Tantalus

(*Tantalus*) ongelukkig, verhongerd, hongerig, Frygiaan, dorstig, bedrieger, gierig [begerig], ellendig, verrader.

Was de zoon van Jupiter en de nimf Plota, hij was ook koning van Frygië. Omdat hij de goddelijkheid van de goden wilde beproeven, noodde hij hen op een banket waarbij hij hun zijn zoon Pelops voorzette, die hij gekookt had; maar zij wilden daarvan niet eten. Tot straf voor deze gruwelijke daad moet hij volgens de dichters in de onderwereld tot aan zijn kin in het water staan, en zodra hij bukt naar het water om zijn dorst te lessen, dan loopt het water van hem weg, zodat hij er geen druppel van kan krijgen. Men zegt ook dat om hem heen veel bomen staan, beladen met appels en andere vruchten; de vruchten komen tot bij zijn handen, maar als hij ervan plukken wil, dan strekken de bomen zich recht overeind zodat hij niet bij de vruchten kan komen.

tapisserie

(*tapisserie*) lustig, schoon [mooi], Turks, purper, kunstig, gekleurd, zalensieraad, kamer-, zijden, Vlaams, gewrocht [bewerkt], bearbeid.

tarbot

(*tarbot*) breed, plat, zees [van de zee], delicaat [smakelijk], vast [stevig], schalk [grappig van uiterlijk], bruinachtig.

Tarquinius

(*Tarquinius*) hovaardig, ongerecht [onrechtvaardig], trotsig, boos, hoogmoedig, furieus, onrechtvaardig, krijger.

Hij was de zevende en laatste koning van Rome, en werd om zijn trots de Hovaardige [Tarquinius Superbus] genoemd. Hij was de eerste die het Romeinse koninkrijk door geweld regeerde, zonder door de burgerij gekozen te zijn en zonder het gezag van de bestuurders. Hij werd later verdreven, als gevolg van het feit dat zijn zoon Tarquinius Lucretia verkracht had. Niettemin was hij goed als oorlogsleider, en bracht hij de Latijnen en de Sabijnen tot gehoorzaamheid, en ook onderwierp hij de Gabijnen. Toen hij het Capitool liet bouwen, vond men in de fundamenteen een mensenhoofd. Dit werd uitgelegd als een teken dat Rome de hoofdstad van de hele wereld zou worden.

Tartarus

(*Tartarien*) duister, donker, Plutonisch, koud, droevig, lommerachtig, diep, huilend, klaaglijk, oproerig, ongelukkig, verslindend, bleek, duivels, onvriendelijk, hels [onderwerelds].

Tartarus is de diepste plaats van de onderwereld, waar de schuldige zielen het meest gepijnigd worden.

tarwe

(*tarwe*) geel, melig, voedend, gemoeid [zacht gemaakt], Turks, Ceres' gave, ros, -oogst, voedster, beneveld [bedauwd], zwaar, rood, mensenvader, verstikt, zomer-, winter-, voeder-, gezift, afgesneden, -zaad, nut [nuttig], smakelijk, nodig, profijtelijk, gewied.

tas

(*tessche*) breed, hangend, valkenaars-[valkeniers-], groot, gesloten, geld-, diep, fluwelen, schoon [mooi], gouden, gebeursd [met een beurs], rijk, plat, ring-.

teen

[twijg] (*teene*) groen, gedraaid, vrij, dun, bind-, krom, kort, buigelijk, zacht, zwak, gewrongen [gedraaid].

teen

[vinger van de voet] (*teen*) voet, groot, vuil, krom, stinkend, plomp, eksterogig.

teenbos

[griend] (*teen-bosch*) dicht, vochtig, vruchtbaar, laag, gekopt [getopt, gesnoeid], wassend, groeiend, groenend, profijtelijk, waterachtig [aan het water levend], uitspruitend.

teerlingen

(*teerlinghen*) hazardeus, vierkant, kants, wankelbaar, bedrieglijk, springend, lopend, twijfelachtig, geroerd [aangeraakt], liegend, onzeker, ongewis, speel-, schadelijk, nachtverdrijvend, tijdverdrijvend, aanlokkend, verboden, periculeus, fortuinen, spel.

tegendeel

(*teghendeel*) wederstrevend, tegenstrijdig, schadelijk, twijfelachtig, vijandig, verscheiden, wankelbaar.

tegenspoed

(*teghenspoet*) ongelukkig, deerlijk, beklaaglijk, ellendig, jammerlijk, contrarie [tegenwerkend], rampzalig, beschreielijk, verderfelijk.

tegenzetting

[oppositie, tegenwerping, tegenstelling] (*teghenzettinghe*) geformeerd, wettig, verhinderend, belettelijk, tussenkomend, nadelig, stilhoudend, excusabel, onschuldig, tegenwoordig, tegendelig, contrarie [tegenwerkend], redelijk, opschorsend [opschortend], ontvangbaar, aannemelijk, processenzaad, dreigend.

teil

(*teyle*) aarden [aardewerken], diep, wijd, rond, vuil, breed, kak-, onrein, stront-, melk-.

teken

(*teecken*) voorbeduid, toegeëigend [bestemd], vervaarlijk, zeker, wonder-, merklijk [zichtbaar], figuurlijk, hemels, notabel, schrikkelijk, beduidelijk, ongelukkig, ogenmerklijk, bewijs, lieflijk, geneigd [onderdanig].

tekst

(*text*) letterlijk, zinrijk, geestelijk, zuiver, onvervalst.

Telephus

(*Telephus*) Mysiaan [heerser van Mysië], Lyrnesiaan [van de plaats Lyrnesos (in Mysië)], hinde-gevoed, Herculist.

Hij was de zoon van Hercules en de nimf Auge, en hij werd opgevoed door een hinde. Toen hij trachtte te verhinderen dat de Grieken, die naar Troje gingen om Helena te schaken, zijn rijk binnenvielen, werd hij gewond door een hellebaard, waarmee Achilles hem in zijn linkerdij sloeg. Toen zijn wond na acht jaar nog niet was genezen, ging hij ingevolge een orakelspreuk naar Achilles, door wiens middel [de roest van zijn lans] hij helemaal werd genezen.

tempeest

[storm] (*tempeest*) gruwelijk, bliksemend, hemels, dol [dol], sterk, wreed, regenig, stortregenig, zwaar, moordend, groot, haastig [plotseling], geweldig, bassend [huilend], suizend, windig, duister, tierend, onwederig, onmatig, furieus, vervaarlijk,

turbulent, overlastig, zee-, schrikkelijk, aards, schipbrekig, vuil, gevleugeld, periculeus, razend, kwaad, vliegend, wolken, onverwacht, ongelukkig.

tempel of kerk

(*tempel ofte kercke*) heilig, onbrekelijk, verheven, devoot, eerbaar, christelijk, heerlijk, geheiligd, goddelijk, wijd, breed, overwelfd, Salomo's, geschilderd, marmeren, hoog, diep, gewijd, vermaard, kostelijk [prachtig], verguld, versierd, waardig, religieus, klaar [schitterend], licht, groot, geëerd, waardig, oud, stenen-huis, gemeen [openbaar], openbaar.

tempering

[staalbewerking] (*temperinghe*) hard, fijn, stalen.

temptatie of bekoring

(*temtatie ofte bekoringhe*) twijfelachtig, beproevend, proef, bedekt [verborgen], duivels, tergig [uitdagend], arglistig, verborgen, nachtelijk, zorgig, satans, liefde-, prikkelend, curieus [nieuwsgierigheid wekkend].

Tereus

(*Tereus*) Thraciaan, boos, ongerechtig [onrechtvaardig], Bistoniaan [zoon van Bistonis], Martialist [zoon van Mars], wreed, ongelukkig, schandig, ongetrouw, onbarmhartig.

Hij was koning van Thracië, zoon van Mars en de nimf Bistonis, hij huwde Procne, de dochter van koning Pandion van Athene. Procne had een zuster genaamd Philomela, die door Tereus rampzaligerwijs verkracht werd. Omdat hij vreesde dat zijn snode daad ontdekt zou worden, sneed hij haar de tong af. Maar zij borduurde met haar naald op linnen het verhaal van het haar aangedane onrecht. Toen Procne dit vernomen had, gaf zij Tereus uit wraak zijn eigen zoon Itys te eten. Tereus ontdekte het, trok zijn zwaard uit de schede en ging de beide zusters achterna. Door ingrijpen van de goden werden de zusters tijdens hun vlucht veranderd: Procne in een zwaluw en Philomela in een nachtegaal. Tereus veranderde op dezelfde manier in een hop en Itys in een fazant.

terpentijn

(*termentijn*) Syrisch, dun, harsachtig, riekend [geurig], klevig.

testament of uiterste wil

(*testament ofte wtersten wille*) gemaakt, vrijwillig, vrij, laatst, onbrekelijk, voorbedacht, wettelijk, solemneel [plechtig], verbaal, met woorden, charitatief, geordonneerd, losselijk [wat afgekocht kan worden], inofficieus, onbehoorlijk, niet van waarde.

theater

(*theatrum*) zie SPEELWAGEN.

Thebaïden

(*Thebayden*) arbeidig, zwaar, oorlogs, moeilijk.

Dit zijn kleine epen die zo heten omdat sommige dichters de oorlog om Thebe erin hebben beschreven.

Thebe

(*Thebe*) behavend [met havens], oud, volkrijk, havenrijk, Agenoridsch [van Agenor], vermaard, palmrijk, Cadmiaans [van Cadmus], schoon [mooi], Egyptisch.

Vele beroemde steden dragen deze naam, waarvan twee de belangrijkste zijn. De ene werd in Egypte gebouwd door koning Busiris. Deze had een omvang van 140 stadiën in het rond, met 200.000 vuurtjes en 100 poorten die allemaal versierd waren met prachtige bouwsels. Er is ook een Thebe geweest in Beotië, dat niet onderdeel was voor Athene. Die stad werd gesticht door Cadmus, de zoon van Agenor. Bacchus en Hercules zijn er geboren, voorts had zij het voorrecht dat de negen Muzen verwekt zijn op de berg Helicon, die daar vlakbij ligt.

Themis

(*Themis*) godin, oud, profetes, waarzegster, vliedend, Beotrin [uit Beotië].

Was de dochter van de Hemel en de Aarde. Zij wilde Jupiter niet als haar bruidegom hebben en vluchtte naar Macedonië, waar zij door hem bevrucht werd. Zij was een godin die de mensen opdroeg om alles wat redelijk was te doen. Zij had een zeer oude tempel in Beotië bij de rivier de Cephissus.

Themistocles

(*Themistocles*) Atheniaans, kloek, Neoclidisch [zoon van Neoclus], moedig, Phreariaans [van de burcht Phrear], hoogmoedig, krijgsheld, triomferend.

Was in Athene geboren als zoon van Neoclus, in een burcht die Phrear werd genoemd. Als jongeling was hij zeer veelzijdig en uitmuntend, hij luisterde naar zijn ongedurige natuur. Maar zodra hij aan de krijgshandel deel begon te nemen, verrichtte hij veel ridderlijke daden, en overwon hij de Perzen op zee bij Salamis. Nochtans deden de Atheners, vergetend dat hij hen zo trouw gediend had, hem in de ban. Hij voegde zich bij hun ervvijand Xerxes [Artaxerxes] omdat hij de komende val van zijn vaderland zag. Hij vreesde dat de dappere daden die hij verricht had en de zegerijke overwinningen die hij behaald had, in rook zouden opgaan, en dat men hem van ontrouw zou beschuldigen, ook al vocht hij dapper, en daarom besloot hij zichzelf te doden. Nadat hij de goden een offer gebracht had, en op zijn vrienden gewacht had en vervolgens van hen afscheid had genomen, dronk hij stierenbloed of een ander soort vergif, dat de mens

binnen 24 uur doet sterven. Aldus beëindigde hij zijn leven in de stad Magnesia op 63-jarige leeftijd, na een leven waarin hij bijna steeds vereerd was geweest met speciale functies en belangrijke opdrachten.

Theocritus

(*Theocritus*) poëet, Syracusiaan, bucolisch, Symmachiaan [zoon van Symmachus].

De zoon van Praxagoras of van Symmachus en Philinna kwam uit Syracuse en beleefde zijn bloeitijd tijdens Ptolemaeus, de zoon van Lagos. Zijn bucolische poëzie, die wij nog dagelijks lezen, is door Vergilius nagevolgd.

theologie

(*theologia*) heilig, goddelijk, wonderlijk, diep, geheiligd, mystiek, duister, geleerd, zalig, onbegrijpelijk.

Theseus

(*Theseus*) grootmoedig, trots, machtig, wreed, victorieus, meinedig, kloek, krijgsheld, ongetrouw, godvruchtig, ondankbaar, trouwbreker, Cecropisch [Atheens].

Hij was de zoon van Aegeus, koning van Athene, en van Aethra, dochter van Pittheus. Na de dood van zijn vader verkreeg hij het koninkrijk en verrichtte veel voortreffelijke daden, waardoor iedereen hem bewonderde. Allereerst overwon hij de Amazonen en ontvoerde hun koningin Hippolyte, bij wie hij een zoon kreeg die dezelfde naam had [Hippolytus]. De koning van Thebe, Creon, werd door hem verslagen omdat hij belette dat de doden die in de slag van Argos gesneuveld waren, begraven werden. In Attica wurgde hij een verschrikkelijke stier, en met hulp van Ariadne doodde hij het monsterdier de Minotaurus. Hij doodde eveneens in Attica drie rovers, Scyros [Periphetes], Procrustes en Sinis. Hij overwon de Centauren en onderwierp de Thebanen. Pirithoüs en hij waren zulke hechte vrienden dat ze samen in de onderwereld afdaalden om Proserpina te halen. Over zijn dood schrijft men zo verschillend dat het geen zin heeft om het hier op te sommen.

Thetis

(*Thetis*) Nereïdisch [dochter van Nereus], godin met zilveren voeten, schippersse [vrouwelijke schipper], vochtig, nat, watergroenvervig [watergroenkleurig], Peleïsch [vrouw van Peleus], zwierend, waterachtig [aan het water levend].

Dochter van Nereus, vrouw van de Thessalische koning Peleus en moeder van Achilles. Soms wordt met deze naam de zee aangeduid.

Thracië

(*Thracia*) barbarisch, Scythisch, koud, machtig, oneffen, onlustig [onherbergzaam], sneeuwig, oorlogs, ruw, steenachtig.

Het land Thracië ligt in Europa en geldt als een deel van Scythië, naast Macedonië, met aan de noordzijde de Donau, aan de oostkant Propontis en de baai van St. Joris, in het zuiden het hooggelegen Mysië, nu Servië geheten. Dit land heette vroeger Scythië, daarna Thracië naar de zoon van Mars,

of ook vanwege de ruigheid en de onaangenaamheid van het land, want het is moeilijk te bebouwen en ongeschikt om voedsel te produceren van het zaad dat men erin zaait.

Thraciërs

(*Thracianen*) wreed, ontemmelijk, krijgslieden, grof, ruw, stuur [stuurs], arbeidverdragend, sterk, oproerig, gruwelijk, groot, trots, streng, dronkaards, ledig, vergetelijk [vergeetachtig].

Dit volk is ruw en lomp. Ze leven lang en gaan alle mensen in lengte te boven, ze hebben een vervaarlijke stem en een onvriendelijk gezicht. Maar ze zijn zo sterk en machtig dat ze onoverwinnelijk zouden zijn, als ze het onderling eens konden worden of geleid werden door een koning. De oude Thraciërs hadden de gewoonte om hun kinderen publiekelijk te verkopen, en ze stonden hun dochters toe om zich in het huwelijk te begeven met wie zij dat wilden. Zij waren verstandiger over de eerbaarheid van hun vrouwen, die zij zelf voor een grote som metaal kochten van hun ouders en op wier voorhoofd zij een teken zetten, ten teken van verhevenheid; de vrouwen zonder teken werden beschouwd als een nietig en laag volkje. Lediggangers en lieden die niets uitvoerden, waren zeer geacht, dieverij werd als een grote deugd beschouwd, daarentegen werden degenen die zich met landbouw bezighielden veracht. Zij aanbaden Mars, Bacchus, Diana en Mercurius, en zwoeren hun eden alleen bij Mercurius, die zij als hoofd en stichter van hun geslacht of stam beschouwden.

Tiber

(*Tyber*) Ausonisch [Italiaans], krom, Rooms [in Rome], slibberig, geel, periculeus, gehoornd [bochtig], Toscaans, blauw, stijf [krachtig], furieus, zandachtig, Italiaans, verheven, diep, vermaard, Latijns, van Romulus, zwierend, vérlopend, overlopend, bevaarlijk [te bevaren].

Dit is de voornaamste rivier van Italië.

tichel

(*tichele*) gebakken, breed, dek-, plat, vierkant.

tijd

(*tijdt*) altijd voortlopend, veranderlijk, afmaaiend, oud, vergetelijk, alleswinner [die alles overwint], tegenwoordig, verleden, toekomstend [toekomstig], onverbiddelijk, onwederroepelijk, allesverslindend, scherp, gierig

[hebzuchtig], nevelachtig, vriend of vijand, moeilijk, gezet [vastgesteld], nieuw, vernieuwend, bekwaam [aangenaam], ledig, verlengd, vliedend [vergankelijk], ongestadig, veroorzaakt, ongeoorloofd, twijfelachtig, oneindelijk [oneindig], volgend, ondankbaar, arm, jammerlijk, achtervolgend, vorig, voorleden, verloren, morgen, vroeg, verbeid, vertoefd, voorgenomen, vrede-, twistig, kort, lang, schoon [mooi], klaar [helder], helder, springtijd of lente, vrek [vrekking], droevig, ruim, achterblijvend, haastig [snel verlopend], wakker, ruw, lasterlijk, snoed, lopend, besloten, zwaar, bedekt, vliegend, vader der waarheid, steeds vernieuwend, eeuwig, stilwederig [stilletjes vijandig], zoet, vruchtbaar, onvruchtbaar, contrarie [tegenwerkend], verdrietelijk, slibberig, wankelbaar, vergetelijk [die doet vergeten], kort, ijzeretend, verschijnen, nijdig, vergaand, verdwijnend, tempeestig [stormachtig], teer, winter-, zomer-.

tijger

(*tygris*) fel, Hyrcanisch [uit Hyrcanië], gespikkeld, onmenselijk, verslindend, spijtig [trots], trotsig, wakker, ras [snel], verhongerd, furieus, geplekt [gevekt], wreed, gruwelijk, geweldig [gewelddadig], getand, razend, ruw, grof, lichtlopend, geschakeerd, Indisch, licht, wild, dol [dol], verscheurend, schuimend, gruwzaam, onhandelbaar [onhandelbaar], gierig [begerig], slokkerig, grimmig, Afrikaans.

De tijger komt voor in Hyrcanië en Indië. Het is een dier dat zeer te vrezen is om zijn snelheid. Dat ziet men als men het de jongen afpakt, want degenen die erop jagen, nemen gewoonlijk het hele nest mee, dat altijd vol jongen is. Ze gaan er dan snel mee vandoor, met het snelste paard dat ze kunnen krijgen, en hebben dan een verversing van paarden onderweg om zekerder weg te komen. Maar als de tijgerin terugkomt (het mannetje geeft niet om de jongen) en ontdekt dat haar jongen geroofd zijn, dan volgt zij de voetstappen en het spoor van de dieven, en als die de tijgerin, die luid tekeergaat, horen aankomen, gooien ze een van de jongen op het pad. De tijgerin neemt dat in haar bek en draagt het met ongelooflijke snelheid terug naar haar hol, hoe zwaar het ook is.

Daarna gaat ze weer terug de andere jongen achterna en loopt ze onafgebroken na, totdat ze ziet dat er geen middel meer over is om ze terug te krijgen, en dat degenen die de jongen hebben, scheepgegaan zijn. Het is dan gruwelijk om haar op de oever te zien razen en tieren om het verlies van haar jongen.

tijk

(*tycke*) gepluimd [met dons gevuld], zacht, wolachtig, gevlokt, gestreept, dicht, vast [stevig], fijn.

tijm

(*thymus*) kruid, zoet, lieflijk, spade [laat], riekend [geurig], dicht, gebloeid [bloeiend], zoetriekend.

timmerman

(*timmerman*) behendig, bouwer, arbeidig, kleuteraar [timmeraar], stout [flink], kunstig, waaghals.

tin

(*tin*) wit, Engels, klinkend, zilverachtig.

tiran

(*tyran*) ongenadig, wreed, overtreder, trots, boos, gruwelijk, onredelijk, onbeleefd, eergierig [eerzuchtig], kwaad, ongerecht [onrechtvaardig], verdrukker, hovaardig, onrechtvaardig, gelukkig, onverdraaglijk, bloedig, heersend, gruwelijk, verdrietelijk, straf [streng], onbeschaamd, ongetoomd, bloedgierig [bloeddorstig], nijdig [vijandig], afgrijselijk, onhandelijk [onhandelbaar], vreselijk, gierig [hebzuchtig], ellendig, stout [vreselijk], ontoevluchtig, schrikkelijk, prachtig [prachtlievend], onmatig, onbarmhartig, opgeblazen, onverbiddelijk, hatelijk [verafschuwd], Neronisch [als Nero], wellustig.

titel

[wetsonderdeel, opschrift] (*tytel*) oud, nieuw, bezegeld, instrumentelijk [van een akte], wijzend, geautoriseerd, origineel [oorspronkelijk], authentiek, verobligeerd [verplicht].

titels

[waardigheid] (*tytelen*) eerbaar, eergierig [eerzuchtig], opschriftelijk, waardig, ijdel, gesierd, vermaard, smekend [aanlokkelijk], heerlijk, gekwalificeerd, magnifiek, hovaardig, gezocht.

Tithonus

(*Tithon*) Mygdoniaan [nakomeling van de Frygische koning Mygdon], oud, Frygiaan, grijs, kaal, grijsaard.

Zoon van Laomedon die toen hij jong en mooi was (naar de dichters ons vertellen) zeer bemind werd door Aurora, en zij ontvoerde hem. Hij verwekte bij haar Memnon, die stierf toen Tithonus al heel oud was; toen hij dat vernam werd hij in een krekel veranderd. [Zijn vrouw had wél aan Zeus onsterfelijkheid voor hem bedongen, maar was vergeten de eeuwige jeugd erbij te vragen.]

Titus Livius

(*Titus Livius*) Rooms [Romeins], Paduaan, Antenoried, historieschrijver.

Hij is geboren in de door Antenor gebouwde stad

Padua. Hij heeft ons een geschiedenis van de lotgevallen der Romeinen nagelaten, die niet alleen wetenschappelijk maar ook waarheidsgetrouw geschreven is.

Tityus

(*Tityus*) trots, reuzig, groot, vervaarlijk, vilein, onkuis, schandig, ellendig, hoerenjager, overspeler.

Zoon van Jupiter die, omdat hij Latona verkracht had, door Apollo en Diana met pijlen gedood werd. Vervolgens werd hij in de onderwereld geheel uitgerekt, en men zegt dat hij met zijn lichaam vier bunder land bedekt. Daar knaagt een gier eeuwigdurend aan zijn lever. Zijn naam staat ook voor een korenhalm.

tocht of bijleven

[levensonderhoud of vruchtgebruik] (*tocht ofte by-leven*) profijtelijk, lijfrente, gewillig, curieus [zorgvuldig], vreedzaam, toehorend, eerbiedig, leerwillig, onzeker.

toehoorder

(*toehoorder*) luisterend, willig, gewillig, curieus [nieuwsgierig], vreedzaam, toehorend, oorbiedig [het oor lenend], leerwillig, goedhartig.

toelating

[toestemming, vergunning] (*toelatinghe*) ongeoorloofd, schadelijk, ongebonden, dartel, voerloos [leidingloos], zeldzaam [ongewoon], ongeschikt [ongeregeld], ongeordineerd [ongeregeld], onbehoorlijk, onkuis, blind, overdadig, onstandvastig, onbescheiden [onverstandig], zot, zotachtig, ongeregeld, ongeduldig, onmatig, vrij, kwellig, zondig, ontemmelijk, subtiel, brooddronken.

toernooispeel

(*tournoy-spiel*) trotsig, statig, steek-, openbaar, breed, ontdekt [in de openlucht], stuivend [stof opwerpend], stoffig, dartel, verheugend.

toevlucht

(*toevlucht*) zalig, gemeen [algemeen], zeker, bekwaam, gelukkig, behulpelijk.

tol

(*tol*) opgezet, heren-, konings-, rijks-, gemeen [openbaar], openbaar, hatelijk [verafschuwd], zwaar, schuldig [verschuldigd], opgesteld, subject [onderworpen].

ton

(*tonne*) diep, gereept [met een band erom], dik, droog, koopmans-, lang, bodemloos, wijn-, bier-, gebuikt, zwaar, handeljk [handelbaar], gekind [met een kin of kinnetje, een inhoudsmaat], gespied [met spieën bevestigd], gespijkerd.

tong

(*tonghe*) dartel, vochtig, nat, zwierend, smekend [vleiend], verradersse [verraadster], klappend [kletsend], leugenachtig, welsprekend, vaardig, behoningd, lekker [van lekker eten houdend], zeverend [kwijlend], zingend, gesuikerd, vet, stamelend, stout [brutaal], dik, lasterend, hakkend, profijtelijk, schadelijk, orateuren-, behendig, vermetel, ongebonden, helend, ongebreideld, ongetemperd [ongematigd], gevaarlijk, haperend, zoet, betoverend, doortrokken [geslepen], roepend, mooisprekend, sprekend, lui, speekselig, licht, rijk, elegant, geslepen, gouden, gevenijnd [giftig], levend [levendig], scherp, lekker [kieskeurig], dun, wit, vilein, lang.

tongvis

[tong] (*tonghe-visch*) lekker, zee-, hard, dik, delicaat [smakelijk], wit.

tonnetje of vaatje

(*tonneken ofte vaetken*) rond, wijn-, klein, gebuikt, draaglijk [draagbaar].

toom

(*toom*) zie BREIDEL.

toorn

(*toorne*) brandend, razend, wrekend, furieus, haastig [plotseling], hittig, wreed, ras [snel], geweldig, opbulderend, bloedig, fel, ontstoken, grimmig, haastig [opvliegend], ongeduldig, vreselijk, moedig [trots], dreigend, hatelijk [verafschuwd], ongebreideld, tempeestig [stormachtig], ontemmelijk, vermetelijk, schuimbekkig, onstillijk, vurig, vlammend, meest [grootst], schadelijk, krijgs-, vergramd, bloedig, droevig, opgewekt, hittig, nederstortend.

toorts

(*tortse*) lichtend, brandend, bernend [brandend], verlichtend, gensterend [fonkelend], nacht-, klaar [helder], stralend, bruilofts-, lang, gomachtig, blinkend, rokend, ontstoken, stinkend, verborgen, vurig, sulferachtig, heerlijk, eerlijk [prachtig], schijnend, vlammend, wassen [van was], zwartmakend, rokend, flikkerend, lang.

top of tol

[kinderspeelgoed] (*toppe ofte tolle*) draaiend, kinder-, gezweept, geworpen, verstaald [met stalen punt], klein, gedreven, kinderspel, scherp, stijf [stevig], gebuikt, gekoord [met een koord].

top van het hoofd

[kruin] (*top des hoofts*) gekruind, verheven, schijnbaar [opvallend], eerwaardig, gelokt, hoog, ontdekt [onbedekt], gedekt [bedekt], koppig, gehoornd, uitstekend, twijfelachtig, hoofd, kaal, grijs.

toren

(*toren*) -klok, wacht-, hoog, spitsig, doorluchtig [verheven], trotsig, merk [baken],

gekruiſt [met een kruis erop], ſpijtig [trots], gelood, loden, gedekt, ſtenen, ſcherp, gegaalderijd [met galerij], plomp, heerlijk, ſterk, hovaardig, oninnemelijk, onbeklimmelijk, dik, uitſtekend, omwald, beſchermelijk, rond, verheven, doorluchtig [met luchtgaten], beſpie-, wacht-, overalziend, ijselijk, vervarend [angſtaanjagend].

tortelduif

(*tortelduyve*) rein, vriendelijk, denkend, getrouw, ronkend, hees, overalvliegend, ſpijtig [trots], bevend, zoet, klagend, aardig, vrij, wild, vet, gepoot, dartel, gulzig, veld-, delicaat [ſmakelijk], trouw.

touw

(*touwe*) zie KOORD.

tovenaar

(*toovenaar*) betoverend, bedrieglijk, gruwelijk, Chaldeeſ [uit Chaldea], preutelend [mompelend], waarzeggend, ſterrenkijker, duivelaanroeper, bezweerder, kwellijk [laſtig], onzalig, duivels, voorzegger [voorſpeller], ijdel [waardeloos], ceremonieus, achtnemend, gokelaar [goochelaar], boos, leugenachtig, periculeus, droevig, ſuperſtitieus.

toverersse

[tovenares] (*tooverersse*) oud, Medeaans [als Medea], hels [onderwerelds], popelend [prevelend], boos, wraakgierig, ſpijtig [akelig], gruwelijk, betoverend, erg [boos], onthuld [met losse haren], furieus, preutelend [mompelend], koppig, kwellijk [laſtig], stout [vreselijk], bedrieglijk, duivels, zwartekunſtenersse [zwartekunſtenares], onbeſchaamd, behendig, razend, vervaarlijk, duivelin, denkend, peinzend, teemsdraaiſter [zeefdraaiſter], ſchandig.

toverij

(*tooverije*) boos, ſuperſtitieus, duivels, periculeus, gevaarlijk, moeilijk, vervloekt, gruwelijk, bedrieglijk, bezworen, ongelukkig.

toverkunst

(*toover-konste*) verborgen [geheim], leugenachtig, bedrieglijk, gruwelijk, natuurlijk, voorzeggig [voospellend], ongelukkig, heimelijk, twijfelachtig, onzeker, Perziſch, zwart, filoſoofs, Platonisch.
Zoroaſter was de eerſte uitvinder van de toverkunſt, die hij praktiſeerde in het land der Perzen.

traagheid

(*traegheyt*) langzaam, lui, onachtzaam, lang, futselig [prutsend], zwaar, ledig, snood, blode [laf], slap, leegwagenig [leegloperig], ezels [van een ezel], veronachtzaming [nalatig].

tragedie

[treurspel, rampspoed] (*tragedie*) beweend, katijvig [rampspoedig], moraal- [zeden-], droevig, bloedig, moedig, statig, beklaglijk, opgeblazen, donderend, bebloed, sententius [leerrijk], geweldig [gewelddadig], deerlijk, trots, Perusinsch [van Perugia], bearbeid, straf [wreed], heroïek, cothurnisch [met toneellaarzen].

Het is de hoogste roeping van de dichters om tragedies te boek te stellen, waarin het lot van koningen, prinsen en andere grote heren, wier einde meestal droevig en te beklagen is, wordt uiteengezet. Sommigen menen dat de tragedie zo heet omdat men vanouds gewoon was om een bok aan de tragediedichter [aan de god Dionysus] te offeren en op te dragen. [Het woord tragedie komt uit het Grieks, waar het een samenstelling is van tragōs 'bok' en oîdē 'gezing, lied'.]

Trajanus

(*Trajanus*) de goedertierene, medelijdend, goed, beleefd, vreedzaam, zedig, Romein, victorieus, gemeentevriend [vriend van het volk], gelukkig, Dacisch.

Ulpianus Trajanus werd in Spanje geboren en regeerde over het Romeinse keizerrijk tot aan Keulen. Hij probeerde steeds vriendelijk tegenover de bevolking te zijn, eerbiedig tegenover de stedelijke overheid, welwillend tegenover iedereen, en hij was tegen niemand hoogmoedig behalve tegen de vijanden van het Romeinse rijk. Men noemde hem de Dacische, omdat hij de koning der Daciërs overwonnen had. Hij stierf in Selinunte, een stad in Sicilië die later Trajanopolis genoemd is. Hij had toen negentien jaar en zesentwintig maanden geregeerd. Hij stierf op de leeftijd van 64 jaar.

tralie

(*tralie*) ijzeren, rooster, halfopen, gegaat [met gaten], sterk, dubbel, gepind, gesloten, open, venster, dik, gegeerd [schuin], hard, gekruist, gevlochten, gevangens-, gelofwerkt [versierd met lofwerk].

tranen

(*tranen*) heet, lauw, druppelend, dik, wenend, varkens-, krokodillen-, geveinsd, gepassied [gepijnd], zoet, barmhartig, dauwend, nat, zout, uitgestort, oog-, overvloedig, smartig, bitter, uitvallend, medelijdend, onmetelijk, vurig, wijvelijk [vrouwelijk], uitbarstend, teer, lekkend, groot, rollend, ellendig, zuchtend.

trap

(*trap*) recht, wentel-, opgaand, gekroken [met een bocht], steil, verheven, afstijgend [dalend], ladders, moeilijk, neergaand.

trede

(*trede*) voetstap, traag, voet-, geteld,

vast, zacht, gematigd, langzaam, ras [snel], vals, stronkelend [strompelend], stijf, hard, lang, twijfelachtig, naspeurend, verzekerd [zelfverzekerd], vrij, diefs, gezet.

trefter [treeft] of drievoet

(*trefter ofte drievoet*) vast [stevig], ijzeren, staand, open, keuken-.

trektang

(*trecktanghe*) knijpend, nijpend, sterk, gekromd, vasthoudend, getand.

trezorier

(*thesorier*) rentmeester of schatmeester, wel bij gelde, bewaarder, hoogmoedig, geldslaaf, geldzak, ontvanger, uitgever, hovaardig, subtiel, betaalder, onwaardig, dief, ongewillig.

tribuut

(*tribuyt*) betalijk [te betalen], subject [onderworpen], rentelijk [periodiek], pacht-, geld, jaarlijks, onsterfelijk [altijddurend], onderstandig [bijstands-], bijstands-, behulpelijk, vermeerderend, groeiend, schuldig [verschuldigd], opgelegd, bezwaarlijk, dagelijks, profijtelijk, schadelijk.

triomf

(*triumphe*) hovaardig, eerlijk [eervol], heerlijk, feestelijk, glorieus, edel, blij, groot, waard [hooggeschat], victorieus, hoog, geheiligd, krijgs-, schoon [mooi], gelukkig, geëerd, magnifiek, keizerlijk, moedig, allerhoogst, vermaard, doorluchtig, lauwerierdragend, gekroond, verwinning [overwinnend], vernaamst [voornaamst].

troffel of truweel

(*troeffel ofte truweel*) vuil, arbeids, krom, gekromd, plat, behendig [handig], handelijk [handelbaar], kalkig, metsers- [metselaars-], klaar [schitterend], vlijtig.

trog

(*troch*) uitgehold, varkens-, vermakend [verkwikkend], vast, vol, verzadend, boeren-.

Troje

(*Troyen*) oud, ongelovig, hovaardig, Neptunisch, machtig, sterk, oorlogs, hardnekkig, meinedig, Frygisch, ellendig, groot, wonderlijk, Dardanisch [van Dardanus, stichter van Troje], fataal, antiek, Phoebeaans, ongetrouw, Hectoriaans, Priamidisch, gierig [hebzuchtig], goddelijk, heerlijk, Laomentidsch [van de kinderen van Laomedon], volkrijk, vermaard, Griekenvijand.

trommel

(*trommel*) trommelend, klein, kinder-, lustig, draaglijk [draagbaar], rond, ketel-, moffen-, geschilderd [beschilderd], slaand, luidend, verschrikkelijk, krijgs-, hees, hol, dommelend [een dof geluid gevend], licht, gespannen, weerklinkend.

trommelslager

(*trommelslager*) kloek, wakker, kunstig, rustig [flink], slagvolgend, tredhoudend.

trompet

(*trompette*) moedgevend, luidklinkend, oorlogs-, krijgs-, klaar [helder], helder, zilver, stout [krachtig], krom, gedraaid, vervaarlijk, lang, strijdbaar, bloedgierig [bloeddorstig], metalen, hees, hol, slaand, moedig, blazend, luid, gewrongen [gedraaid], schetterend, vreselijk, heerlijk, lang, grootmoedig, verschrikkelijk, verbazend, buigzaam, verzilverd, luidend, weergalmend, hoogklinkend, aanleidend [aanvoerende tot de strijd].

tronie

[gezicht] (*tronie*) rood, vurig, Bacchus-, karmozijn, getekend, wreed, lelijk, straf [streng], onlieflijk, vals, mal, zot, sproetig, mismaakt, ontstoken, kwellijk [gekweld], deerlijk, gruwzaam, zuur, lachend, vriendelijk.

troost

(*troost*) behulpelijk, troostelijk, vriendelijk, genadig, gracieus [genadig], gunstig, bekwaam, vreesbenemend [vrees wegnemend], zorgbrekend, verstandig.

trooster

(*trooster*) zachtzinnig, zoet, vriendelijk, beleefd, gracieus [genadig], begaafd, goedertieren, medelijdend, genegen, hartelijk, vriend.

tros

(*torsch*) druiven-, beziën- [bessen-], kernig [met pitten], dicht, gegraand [vruchtendragend], wijnachtig, purper, zacht, delicaat [smakelijk], gedrongen [dicht], gebladerd, edel, zoet, blauw, rijp, vergaderd [verzameld], dicht, gesloten, hangend, geverfd [gekleurd], roodachtig, honingachtig, lustig, Bacchus, godendrankig.

trouw

(*trouwe*) zie GELOOF.

tuiltje of ruikertje

(*tuylken ofte rieckerken*) riekend [geurig], schoon [mooi], mei- [meibloemen-], mooi, gebonden, bloemen-, geschilderd [heel mooi], zoet, lustig, gekleurd, lieflijk, voorjarig [lente-], vermakelijk [lieflijk], roodachtig, dag-, zoetrijkend, verblijdend, hups [fraai], lente-, edel, amoureux, geschokkeerd [geschakeerd], bruids-, verheuglijk, vervreugend [verheugend], blij, groen, gewrongen [in elkaar gedraaid], nieuw, gesterd, juffrouwen-, bloeiend, blauw, smekend [aanlokkend], aanlokkend.

tuiser

[dobbelaar] (*tuysschere*) verkwistend, blij, vrolijk, mooi, kansenwerper, aardig, stout

[vermetel], bootsig [grappig], sterk, guichelaar [goochelaar], verteerder, edel, avontuurder, zweerder [vloeker], vloeker, banner [die scheldt], uitstrijker [bedrieger], gierig [hebzuchtig].

Turken

(*Turken*) mahometisch [mohammedaans], ongelovig, Saracenen, vrek [vrekking], besneden, snood, ongenadig, kwaad, machtig, krijgers, superstitieus, honden, valsegodsdienstig, Ottomanisten, barbarisch, dreigend, wreed, stout [driest], vrijshutters [leden van een ongeregelde bende soldaten], boos, gruwelijk, christenvijanden, straf [wreed], behendig, wakker, dapper, politiek, waaghalzen.

De Turken (die die naam zelf haten) stammen af van de Parthen, uit het land genaamd Turkestan dat vroeger Aria heette. Zij hangen de godsdienst (als men dat zo mag noemen) aan die de verduivelde Mohammed hun geleerd heeft. Volgens die leer mogen ze veel vrouwen hebben, en zoveel bijvrouwen als ze voeden kunnen, maar de kinderen van beide groepen erven gelijkelijk van hun vaders bezittingen, zij het dat twee dochters samen evenveel erven als één zoon. De zoons worden besneden als ze zeven of acht jaar oud zijn, met veel pracht en praal, in het huis van hun ouders. Zij drinken geen wijn, maar eten wel druiven en drinken most, voorts eten zij geen varkensvlees noch vlees van een dier dat gewurgd is. Om de vijf jaar vasten ze vijf weken achtereenvolgend, waarin ze overdag niet eten of drinken of bij hun vrouwen aanliggen. Maar vanaf het moment dat de zon ondergaat totdat ze weer opgaat, doen ze waar ze zin in hebben, en zitten uitsluitend op de grond om te eten en te drinken en ook in hun kerken of andere plaatsen, in de kleermakerszit. Als enige natie in de wereld handhaven zij de krijgstuicht en gebruiken ze in alle zaken goede orde. Ze straffen overtreders streng. Zij zijn zeer gierig en bijgelovig. Ten slotte heeft hun Mohammed een hel gebouwd en veel paradijzen gesticht om na dit leven in te wonen, lusthoven waar; zegt hij, geen vrouwen komen, zoals ze ook niet in hun kerken komen omdat ze niet besneden zijn.

tweedracht of twist

(*tweedracht ofte twist*) bloedig, oud, vijandelijk, hatelijk [verafschuwd], oproerig, grimmig, kwaadwillig, nijdig [vijandig], gewapend, twistigend, kijfachtig, scheurmakend, knorrend [grommend], schadelijk, oplopend, bot, mal, woorden-, moeder van alle processen, oorlogs-, verderfelijk, dodelijk, omstotend, furieus, onmenselijk, zorgelijk, periculeus, voedster der oorlog, onbarmhartig, ongenadig, scepterbenemend [scepter afpakkend], lasterlijk, beklagelijk, schandelijk, smartelijk, vilein, kwellijk [lastig], vergramd, vergrammend, gestoord [verstoord], heftig, bitter, onenig, krakelig, vijandig, geweldig [gewelddadig], hoofdzwerig, strijdend, roepend, bulderend, dodelijk, belachelijk, kneuterachtig [brommerig], dwarsdrijvend, overdwarsziend.

twijfelachtigheid

[twijfel] (*twijfelachticheyt*) duister, twijfelig, sofistich, bedrieglijk, blind, zwaar [moeilijk], bedriegend, onzeker, strijdend, wederstrevend, loos [sluw], dwars, slim, woest, onordentelijk, tweedrachtig, bekommerd, verbaasd [ontsteld], verstrikt, verward, tegenstrijdig, filosoofs, wonderlijk, veranderlijk.

Tydeus

(*Tydeus*) Griek, vermetel, hoogmoedig, kloek, Calydoniaan, Oeneïsch [zoon van Oeneus], ervaren, trots, stout [dapper], tempeestig [stormachtig].

Was de zoon van koning Oeneus van Calydon en Eriboea of Althaea. Hij doodde per ongeluk zijn broer Menalippus en vluchtte toen naar koning Adrastus, wiens dochter Deiphila hij huwde. Haar

zuster Argila was getrouwd met Polynices, die hem als afgezant naar koning Eteocles zond om deze te vragen zijn belofte gestand te doen en zijn broeder het koninkrijk Thebe terug te geven. Maar Eteocles loochende dat en zei dat hij dat niet beloofd had. Daarover werd Tydeus vergramd, hij verzamelde allen die toen met hem waren ten strijde en behaalde de overwinning. Daarover waren de Thebanen weer verstoord en zij legden vijftig jonge mannen in een hinderlaag bij de weg waarlangs Tydeus terug moest keren, om hem om te brengen. Maar hij versloeg hen daarentegen allen, met uitzondering van Maeos, die hij terugstuurde naar Eteocles om hem de nederlaag te berichten. Later streed hij met Adrastus en Polynices tegen Thebe en werd hij zo ernstig gewond dat hij overleed.

Typhoeüs

(Typhoeus) stout [dapper], machtig, vermeten [hoogmoedig], groot, reus, uit de aarde geboren, trotsig, moedig, hovaardig, sterk, reusachtig, Titanisch, bliksemend, serpentenvoet.

Was de zoon van Titan [Tartarus] en de Aarde. Hij was een reus die zo groot was dat men zegt dat hij

honderd handen had. Om die reden ging hij de oorlog aan met Jupiter, die hem met zijn bliksem naar het eiland Inarime verjoeg.

Tyrus

(*Tyrius*) purperrijk, delicaat [lieflijk], onvast, waardig, oud, wellustig, schoon [mooi], Feniciaans, edel, kostelijk [heerlijk], Cadmeaans [van Cadmus].

Heette vroeger Surus en is een zeer beroemde stad in Fenicië. Het was eerst een eiland dat wel zevenhonderd treden in zee lag. Maar toen Alexander de Grote het belegerd had, legde hij er zoveel bolwerken aan en dijkte hij de zee rondom het eiland zo in dat de stad op vast land kwam te liggen. Drie andere grote steden zijn van daaruit ontstaan: Bisarta, Tripoli in Barbarije en het grote Carthago dat tegen de Romeinen gevochten heeft om de heerschappij over de hele wereld. Ook is er het eiland Calis, dat bijna van de wereld is afgesneden en dat door de Tyriërs goed bevolkt is geraakt. Deze stad is evenwel momenteel vermaard vanwege de purpervervrijen die men daar heeft.

U.

uil

(*uyl*) vriend der duisternissen, donker, allenig, klagend, nachtminster [liefhebster van de nacht], voorzegger [voorspeller], droevig, sterfelijk [de dood voorspellend], treurend, Athenisch [van de godin Athena], ongelukkig, onaardig [lelijk], nachtgeest, zuchtend, bont, steen-, kerk-.

Uilenspiegel

(*uylenspieghel*) bootsig [grappig], gek, guit, uitstrijker [bedrieger], spotter, vermakelijk, spotters-patroon, boevenvoorbeeld, gabberaar [grapjas], beuzelverkoper [jokker], bedrieger, deugnietenspiegel, landloper, narrenvriend, Tielenaar, strontverkoper.

uitdroging

(*uytdrooghinghe*) kwelend [lijdend], kwelachtig, bleek, dor, ziekelijk, verdorven [bedorven], koortsig, mager.

uitneming

[uitzondering] (*uytneminghe*) uitzondering, gunstig, wederlegd, vrij, los, tenietgedaan, geprivilegeerd, vergeeflijk, uitgestoken.

uitspraak of oratie

[redevoering] (*uytsprake ofte oratie*) gemeen [openbaar], openbaar, welsprekend, voorverdacht [tevoren bedacht], geschikt [opgesteld], verstandig, oproerig, statig, degelijk, wijsmakend [overtuigend], sermoenen, predikers-, geleerd, welgesproken, gemeente- [volks-], lang, scherpzinnig, orateurs-, eerbaar, gesierd, behoningd, retorieks, retoriekelijk. Zie ORATIE.

uitspraak

[redevoering] (*uytsprake*) schoon [mooi], heerlijk, fraai, verstandelijk, verward. Zie ORATIE.

uitspruit

[loot] (*uytspruyte*) teer, bottend, wild, getakt, rijzig, gegaffeld, klein, wassend [groeïend], nieuw, recht, overvloedig.

uitstel of vertrek

(*uytsel ofte vertreck*) wachtend, lang, verlengd, uitgesteld, langbeïdend, verbeïdend, vluchtend.

uitvaart

(*uytvaert*) ceremoniaal, kerkendienstig, gedenkwaardig, grafs, hovaardig, heerlijk, droevig, deerlijk, christelijk, eerlijk [eervol], laatst, beschreid, rouwdragend, zwart, dood, berouwkleed, beklaagd, smartelijk, prachtig.

Ulysses

(*Vlysses*) Ithacisch [van Ithaca], loos [sluw], der Grieken eer, wijs, vermaard, Sisyphisch [als de sluwe Sisyphus], scherpzinnig, Grieks, schalk [schurkachtig], boos, traag, soldaat, Homerisch, welsprekend, werkmeester der boosheid, meïnedig, leugenaar, bedrieglijk, verrader, vos, arbeidig, verhard, landloper, bedacht [bedachtzaam], Peneloops [van Penelope], hartelijk [moedig], ervaren, ridderlijk, wreed, eedbreker, bedrieger, geschikt [knap], subtiel, dubbel, doortrapt, wakker, boosachtig, langzaam, boefachtig, smeker [mooiprater], vleier, expert [ervaren], krijger, eloquent, behendig, krijgsheld.

Homerus, de prins der dichters, vertelt dat Ulysses, zoon van Laërtes, koning was van het eiland Ithaca en van Dulichia. Hij was een uiterst welsprekend man, ervaren in belangrijke regeringszaken, dapper en schrander in de oorlog, iemand die geduldig leed kon verdragen. Zijn vrouw heette Penelope, bij haar had hij Telemachus, en hij was op haar zo verliefd dat hij, om niet aan de oorlog in Troje te hoeven deelnemen, deed alsof hij krankzinnig was. Maar toch stuurde men hem daarheen, want zijn listigheid werd ontdekt door Palamedes. En hij weerde zich daar dapper en verrichtte veel heldendaden. Ten slotte keerde hij weer terug naar zijn land, waar hij als bedelaar verkleed, met hulp van zijn zoon Telemachus en twee dienaren, alle vrijers die in zijn afwezigheid zijn vrouw belaagd hadden ombracht, op

één na. Een van zijn zoons, Telegonus, heeft hem per ongeluk gedood.

Unie

(*Vnie*) verenigd, eenvoudig [één, eenheid-], gelijk, gemeenzaam, huisgenoot, hartelijk, zonderling [bijzonder], vreedzaam, onscheidelijk, vriendelijk, amoureuus, goddelijk, huwelijks, broederlijk, bijeengevoegd, vergaderd [bije], gelijkelijk, gezellen, raads-, burgerlijk, geheel, volkomen.

universiteit

(*vniversiteyt*) geleerd, studieuus, van Parijs, Keuls, Leuvens, Leids, Wittenbergs etc., verzocht [bezocht], edel, der vrije kunsten, gemeen [openbaar], vermaard, Academisch, retorieks, volkrijk, waard [waardig].

Hieronder verstaat men de plaatsen waar men de wetenschap beoefent, en ook gepromoveerd wordt van lage tot hogere staat. De universiteiten heten zo omdat daar veel lieden zijn die geleerd zijn in de universele wetenschap, of omdat ze van alle kanten daarheen komen.

uren

(*uren*) ras [snel], kort, afgaand, lopend, vliedend [voorbijgaand], voortgaand, dagen, roerend [beweeglijk], zonnekamenieren [zonnedienaressen], slibberend, gevleugeld, gevederd [gevreugeld], zwak, portieren des hemels, horlogisch [van een uurwerk], slap, gepast, draaiend, wederkerend, achtervolgend, vergankelijk, gelijk, rollend, elkaar volgend, onwederroepelijk, lichtvaardig [snelgaand].

uurwerk of uurwijzer

(*urewerck ofte urewijzer*) gekompasseerd, water-, zonne-, roerend [beweeglijk], omlopend, geraderd, genaald, draaiend, wijzerdragend.

V.

vaak

(*vaeck*) zie SLAAP.

vaandel

(*vendel*) oorlogs-, krijgs-, ontvouwen, triomfant, victorie-, gekruist [met een kruis], vlaggend, heerlijk, strijdbaar, verheven, geschakeerd, opgestoken, dreigend, veld-, opgevouwen, vliegend, bewaaid.

vaandrager

(*vaendragher*) bekwaam, stout [dapper], aardig, sterk, wakker, furieus, moedig, krijger, onvervaard, jong, couragieus [moedig], voorganger [die vooroploopt], voorttredend, edel, bespringer.

vaardigheid

(*veerdicheyt*) naarstig, haastig [snel], gevleugeld, groot, wakker, kloek, levendig, moedig, wonderlijk, ras [snel], verwonderlijk, voorgenomen [voortreffelijk], licht, fluks, ongelooflijk, bereid.

vaars of jonge koe

(*veers ofte ionghe koe*) teder [zacht], jong, mal, huppelend, vriendelijk, smekend [vleiend].

vaders

[voorouders, regeerders] (*vaders*) goed, oud, kaal, grijs, eerwaardig, wijs, voor-, patronen, eerbaar, gedenkwaardig, volgwaardig, voorgangers, jongersspiegel [aan wie de jeugd zich kan spiegelen].

val

(*val*) haastig [plotseling], periculeus, zorgelijk [gevaarlijk], gevaarlijk, plomp, hoog, subiet, vallend, omstortend, nederstortend, kwaad, smartelijk, kwetsend, martelend, dodelijk, onverdacht, moorddadig, ongelukkig, zwaar, dapper [flink, hevig], schadelijk, verderfelijk, onvoorzienig, struikelend, plotsig, schrikkelijk.

valk

(*valck*) edel, voorbijvliegend, lustig, hups [mooi], wakker, bliksemend, geleerd [afgericht], veld-, hoogmoedig, reiger- [valk die afgericht is voor de reigerjacht], moedig, loos [sluw], schalk [slim], getemd, licht, bot, vlug, plomp, geroepen, wandelaar, giervalk, geaasd [met aas gevoed], getemd, hijgend, gehuifd [met een kapje op], gebroed, hagerd [tweejarige valk], hand-, gebekt.

valkenaar, valkenier

(*valckenaer; valckenier*) zorgvuldig, wakker, werkelijk [ijverig], arbeidig, ervaren, avontuurs, geduldig, ongeduldig, roepend.

varenkruid

(*varenkruydt*) veld-, onnut, wild, bergs, van het bos, gehakkeld [gekerfd van blad].

varken

(*vercken*) vet, borstel, slijkerig, grommend, smakkend, kuchend, vuil, gezouten, profijtelijk, gulzig, ongans [ongezond], mest-, geborsteld [met borstels], slokkerig, hongerig, mager, wentelend, slaap, dronken, - draf [varkensdraf, spoeling], ongeduldig, huiverig [schuw], beuken [beukennoten (etend)], getand, vinnig [gortig], kudde, knorrend.

Dit dier is vatbaar voor melaatsheid vanwege zijn gulzigheid die, met name bij de zeugen, zo groot is dat ze soms hun jongen opeten, en ook die van andere dieren, ja zelfs kinderen in de wieg.

vasten of vastendag

(*vasten ofte vastendach*) droevig, jaarlijks, bleek, mager, quadra-

gesimaal, lang, hongerig, verhongerd, sober, verstervend, heilig, penitentieal, abstinierend, lentes, visachtig, verstorven, vastend.

vastenavond

[feestavond voor de vasten] (*vastenavondt*) blij, vet, wellustig, vermakelijk, ongeschikt [ordeloos], ongemanierd, mommers [verkleed-], lustig, vrolijk, maaltijdgevend, zot, Bacchus-feestig, vermomd, kinder-, papen-, mal, bedelaars-.

vastigheid

[onbeweeglijkheid, onveranderlijkheid] (*vasticheyt*) standvastig, gestadig, zeker, onzeker, obstinaat, koppig, onoverwinnelijk, vast, woest, deugdelijk, krachtig, onberoerlijk [onbeweeglijk], voorgenomen, hard, machtig, onveranderlijk, gedurig.

vat

(*vat*) zwak, broos, diep, gapend, breed, wijd, open, aarden [aardewerken], geharst [met hars waterdicht gemaakt], vochtig, droog, gedekt [met een deksel], wijn-, boter- etc.

vedeltje

[strijkinstrument] (*veelken*) kinder-, klein, geschilderd [beschilderd], blij, zoetluidend, wit, lustig.

vee

(*vee*) woldragend, nodig, nut [nuttig], voedend, gehoornd, beer [mannelijk zwijn], onkuis, rijk, rijkmakend, vet, arm, vreesachtig, gewold, vruchtbaar, weidend.

veest

[buikwind] (*veest*) vuil, stinkend, verborgen, windig [winderig], uitgedrongen, blazend, asemend.

veil

[klimop] (*veyl*) groen, gebladerd, klimmend, gegraand [uitgebot], slim [krom], kruipend, onkuis, verspreid, sterk, getakt, slepend [afhangend], boogzaam [buigzaam], levend, -krans, gekroond, blij, gekruld, geloofd [met blad], lieflijk, bleek, Bacchus, victorieus, vaal, slingerend, bruilofts, hoogklimmend, harig, geklist, muurachtig, witachtig, eergierig [eierzuchtig], dicht, vasthoudend, gekleefd, geworteld, omwonden.

vel

[dierenhuid (voor pelswerk)] (*vel*) zacht, bont, gevild, klinkend, perkament, getouwd [geloid], pelsachtig, winter-, dubbel, voeder [voering], wolachtig, harig, gestreept, rein, zoet, rood, gemoeig [zacht], hamel-, slecht [glad], effen [glad], vuil, bloedig, dun, teer, stijf [stevig], dik, onbereid, zemen, bokken-, schapen-, geiten- etc.

veld

(*veldt*) plat [vlak], breed, begraasd, vruchtbaar, open, lustig, koren-, tarwe-, groen, laag, schoon [mooi], ijdel [leeg], heerlijk, korendragend, nederig [laag], vruchtdragend, wijd, vol, ruim, effen [vlak], overvloedig, geel, gelukkig, groenend, akker-, lustig, bevrucht, vochtig, zoet, lachend, ontdekt [onbedekt], bloot, vruchtgevend, geëffend, rijk, stuivend [stoffig], wijdstrekkend, het gestreepte, volslagen [wijd], omsingeld [omsloten], bloemdrachtig, groengeaard [met groene aren].

veldhoen of patrijs

[patrijs] (*veldthoen oft patrijs*) warm, lekker, vers, onkuis, loos [verborgen], delicaat [smakelijk], goed, stijf [stevig], bloot [van veren ontdaan], gespikkeld.

vellenploter

[iemand die schapenvellen van wol ontdoet] (*velblooter*) vuil, onrein, arbeidig, bezig, ambachtsman.

Venetianen

(*Venetianen*) loos [sluw], schalk [slim], voorzichtig [vooruitziend], geëerd, lankmoedig, temporiserend [uitstellend], wijs, heerlijk, overvloedig, vreedzaam, subtiel, voorziend, statig, burgerlijks, de eer van Italië, vredehoudend.

De regering van dit volk is een mengsel van drie bestuursvormen, namelijk monarchie, aristocratie en democratie. Niettemin leven zij met zulke goede en heilige wetten dat zij alleen streven naar het onderhouden, voortzetten en verhogen van de eer van hun republiek. Bovenal beminnen zij de vrede en haten zij de oorlog, waarbij zij in alles zoveel voorzichtigheid betrachten dat in de elfhonderd jaar sinds de stad gebouwd werd, nooit een vreemdeling geprobeerd heeft Venetië in een oorlog aan te vallen, hoewel de stad bijzonder rijk en machtig is, meer dan alle andere Italiaanse stadstaten.

Venetië

(*Venegien*) zeekoningin, koopstad, volkrijk, sterk, waterig, onwinnelijk, vrij, vermaard, schoon [mooi], rijk.

Deze zeer rijke stad is heel prachtig, ze ligt aan de Adriatische Zee; ze werd voor het eerst gebouwd in het jaar 420 of 456, uit vrees voor Attila, de koning der Hunnen, die de Italiaanse steden verwoestte.

Venetië wordt bewoond door mensen van verschillende volkeren, en wat meer is: men komt uit alle hoeken van de wereld om daar handel te drijven.

venijn

[gif] (*fenijn*) dodelijk, zwart, zorgelijk [gevaarlijk], kwaad, subtiel, wreed, bitter, heftig, gruwelijk, hatelijk [verafschuwd], koud, bitter, infect [besmet], vergiftig, droef, ongeneeslijk, verderfelijk, ijselijk, verborgen

[heimelijk], dodend, serpente-, kolokwinte- [bepaald gewas], blind, slaperig, zwellend, tegenwoordig, haastig [snelwerkend], tovenaars-, hinderlijk, vuil, ongelukkig [ongeluk brengend], week, bedekt [verborgen], toegeëigend [ingenomen], listig, pestig [verderfelijk], zwartmakend, toverig, brandend, krachtig, vochtig, vijgen-, blauw, in slaap makend, verschrikkelijk, verslindend, moordend, schandelijk, betoverd, afgrijselijk, duivels.

venkel

(*venkel*) zoet, smakelijk, riekend [geurig], -zaad.

venster

(*venster*) open, tralie-, raam, licht, hoog, glazen, doorluchtig [doorschijnend], lichtend, vierkant, luchtgevend, schuins, vrij, breed, gehoord [met een hol].

Venus

(*Venus*) schuimig, nimf, Cypers [van Cyprus (waar ze werd vereerd)], lachbeminster, schoon [mooi], zoet, lachend, verblind, godin, gehaarlokt, lieflijk, mooi, gouden, schreiig [droevig], handelijk [minzaam], zedenmoeder, bevallig [bevallig], heus [hoffelijk], dertel, bloedschandig, razend, dol [dol], der vreugden moeder, broodronken, zuurzoet, spijtig [trots], blij, goddelijk, vruchtbaar, overvloedig, voedend, suikeren [zoet], lustig, geestig, amoureuus, beminster, onkuis, aardig, vrolijk, wellustig, werelds, aantrekkelijk [aantrekkelijk], bedrieglijk, begeerlijk, Aphrodiets, Cupido's moeder, hovaardig, mal, zot, schandig, teer, delicaat, bruin, hoer, zoetspijtig, bedriegster, aantrekkelijk, der zoete liefjes moeder, gegord, hoerachtig, kuis, kind der zee, furieus, liefdemoeder, zuiver, heilig, slecht [eenvoudig], met zwarte wenkbrauwen, groot, vruchtbaar, schippersse [vrouwelijke schipper], hemels, Aenas' moeder, secreet [geheim], prinses, smekend [aanlokkend], ervaren, delicaat, boos, snood, wederstrevend, luxurius [wulps], sterk, gierig [hebzuchtig], loos [sluw], schandelijk, slim, edel, rood, gemanierd [beschaafd], bevallig, wit, poppin, vrouwig [bevallig], roofster, haarbosig, gemuskerd [met muskus geparfumeerd], hoerengodin, verradersse [verraadster], bedorven [heimelijk], wankelbaar, lekker [verwend], onschamel [schaamteloos], uitstrijkster [bedriegster], onbeschaamd, lachlievend. Daaronder worden verstaan verborgen begeerte en lust.

verandering of verscheidenheid

[diversiteit] (*veranderinghe ofte verscheydenheyt*) verscheiden, veranderlijk, vermomd, nieuw, geplekt [gevekt], panter, ongelijk, gemengd, passements, schilders, gespikkeld, verwisseld, ongelooflijk, gesmeed, lustig, geschakeerd, vermakelijk, gekleurd, zeldzaam [bijzonder], wonderlijk, gestreept, gemarmerd, zijden, gestikt, ongelijk, verlicht, sproeten, getekend, onderscheiden, overvloedig, bij geval [toevallig], wollen, gefigureerd, kwistig, lichtvaardig, onvast.

verbaasdheid

[vrees, verwarring] (*verbaestheyt*) twijfelachtig, donker, ongemakkelijk, zwaar, moeilijk, droef, dubbel, kwellijk [kwellend].

verbetering of correctie

(*verbeteringhe ofte correctie*) machtig, hard, reformerend [heropvoedend], kwellijk [kwellend]. Zie STRAF.

verblijding

(*verblijdinghe*) lustig, blij, gemeen [algemeen], zoet, zot, slecht [eenvoudig], vrolijk, lieflijk, verheugend, kinderlijk.

verblinding

(*verblindinghe*) bekommerd, donker, blind, duister, schemerachtig, catarrig, gruwelijk, nevelachtig, duisterachtig, nachtelijk, steek-, leepogig [met tranende ogen].

verbond

(*verbondt*) verbindig, vriendelijk, onderling, vast, lieflijk, voeglijk, gemeenzaam, verenigd, vredelijk, vleselijk, lichamelijk, geestelijk, gelukkig, broederlijk, gezellen-, besproken [overeengekomen], getrouw.

verborgenheid

(*verborghentheyt*) verborgen, diep, onuitsprekelijk, mysterisch, bedekt [verborgen], hoog, wedersprekelijk [betwistbaar], secreet [geheim], zwijgend, zielenkamer, bedenkend, mentaal.

verderving, verwoesting

(*verdervinghe, verwoestinghe*) zie RUïne.

verdrag

(*verdrach*) vredelijk, vriendelijk, goed, gelukkig, vreedzaam, onderling, gesloten, eendrachtig, lieflijk, vredemakend, gedurig [duurzaam], aangenaam, verenigd, innelijk [innig], overeenkomend, kind des vredes, verdragen [overeengekomen], gemeen [gemeenschappelijk], goedertieren, bevestigd, vastgemaakt, onderzocht, waargemaakt, weloverlegd, gesticht, verbonden, bezworen, onbrekelijk, overeengekomen, geaccordeerd,

geconditioneerd, bevoorwaard [met voorwaarden], huwelijk-, matrimoniaal.

verdrukking

(*verdruckinghe*) geweldig [met geweld], onverdraaglijk, tirannig, lasterlijk, hinderlijk, zwaar, hard, vertredend [vertrappend], onlijdelijk [onverdraaglijk].

vereniging of overeenkoming

(*vereenighinghe ofte overeenkominghe*) vredelijk, lieflijk, onderling, goed, vreedzaam, overeenkomend, eenstemmig, vredehoudend, vast, gedurig [duurzaam], besloten, gelukkig, aangenaam, verenigd, gelijkmatig, besproken [overeengekomen], vredekind, gemeen [gemeenschappelijk], goedertieren, waar, bevestigd, bekrachtigd, waargemaakt, onderzocht, overlegd, betwistigd, gemaakt, onderzocht, gedicht, bevoorwaard [met voorwaarden], het einde van processen.

verering

(*vereeringhe*) zie GESCHENK.

verf

[kleur, verfstof] (*verwe*) levendig, rood, verhoging [het meer uit laten komen door een lichtere kleur], schoon [mooi], hyacintisch, glad, gloeiend, incarnaat, vermiljoen, purper, natuurlijk, cinnaber [vermiljoen], blozend, Turks, blader-, schilders-, bosgroen, eier- [van ei vervaardigd].

vergadering

(*vegaderinghe (sic)*) gemeen [openbaar], volkeren-, oproerig, vol, overvloedig, heerlijk, groot, eerbaar, eerlijk, burgerlijk, gewoonlijk, vermaard.

vergelding

[beloning] (*vergheldinghe*) waardig, vruchtbaar, gehoopt, mild, zoet, verdiend, blij, profijtelijk, begeerd, geëist, beloofd, toegezegd.

vergetenheid

[vergetelheid] (*verghetenheyt*) diep, verborgen, verroest, lui, toverig, blij, vreedzaam, lang, zwijgend, vakerig [slaperig].

vergif

(*verghift*) venijnig [giftig], bitter, haastend [snel werkend], ongeneeslijk, zwart, dodelijk, droevig, koud, slangen-, gruwelijk, schrikkelijk, blind, slaperig, boos, erg [boos], wreed, toverig, periculeus, schadelijk, pestig [verderfelijk], afgrijselijk, verborgen [heimelijk], verraders, vuil, vervaarlijk, zwartend, schandelijk, kwaad, Medeanen- [als van Medea].

vergiffenis

(*verghiffenisse*) medelijdend, genadig, getrouw, beleefd, ootmoedig, gunstig, gegund, machtig, barmhartig, genaderijk.

Vergilius

(*Vergilius*) Mantuaan, Aeneideauteur [auteur van de Aeneis], vermaard, statig, Latijns, Homerus, Aeneas-trompet, krijgs, onsterfelijk.

Vergilius Maro, geboren in Mantua, is ontegenzeggelijk de uitnemendste van alle Romeinse dichters, zoals Homerus de belangrijkste was bij de Grieken. Vergilius kan met recht met Homerus worden vergeleken, hij heeft hem ook nagevolgd in zijn werk de Aeneis en in zijn Georgica, en hij heeft Theocritus in zijn Bucolica nagevolgd. Zijn dichterschap werd zo hoog geschat door keizer Augustus dat alleen dankzij hem de werken tot ons gekomen zijn, want toen Vergilius op zijn sterfbed lag, beval hij dat ze allemaal verbrand moesten worden [wat Augustus voorkwam].

verguldig

[versiering] (*verguldighe*) rijk, geborduurd, kostelijk [kostbaar], geel, bepareld, blinkend, kantig, schoon [mooi], lustig, gelokt, genoot, dierbaar [kostbaar], gemengd, blijkelijk [duidelijk], merkkelijk [opmerkelijk], waardig, heerlijk, geboord [met boord], gekruld, pompeus, gefatsoeneerd [gemodelleerd].

verheuging

(*verheughinghe*) genoeglijk, wellustig, zoet, vriendelijk, troostelijk, lustig, enig [alleen], vermakelijk, vertroostig [vertroostend].

verhinderig

(*verhinderighe*) onbekwaam [onaangenaam], kwaad, schadelijk, kwellijk [lastig], verdrietelijk, onnut, kwaaddoend, vertoornend, nadelig, lasterlijk, moeilijk, belettelijk.

verholenheid

[mysterie] (*verholenthey*) verborgenheid, wonderlijk, heilig, sacramentaal, goddelijk, secreet [geheim], onzeggeijk, onuitsprekelijk, groot, ongelooflijk, onbekend, wonderbaar, onbegrijpelijk, hoog, ongrondelijk, ondoorgrondeijk, godsdienstig, diepzinnig.

verklaring of verhaal

(*verklaringhe ofte verhael*) licht, geheel, blijkelijk [duidelijk], gemeen [openbaar], openbaar, ontdekt [onbedekt], kennelijk, gearticuleerd, uitleggend, merkelijk [opmerkelijk], breed, breed, lang, verstandig, fraai, schoon [mooi], verklarend, lustig, zuiver, uitleggend, beduidelijk, leerlijk, verward, zingevend.

verlichting

(*verlichtinghe*) troostelijk, blij, zoet, bijstaand, behulpelijk [ondersteunend],

onderstandig [bijstaand], verzoetend, verzachtend.

verlies

(*verlies*) schadelijk, zees [van de zee], oorlogs-, droevig, kwellijk [kwellend], zwaar, verdrietelijk, ellendig, verarmend, scheeps-, onverhalijk [onherstelbaar], verderfelijk, ruïnerend, verdervend, schandelijk, onwederkrijglijk.

vermaking

[genoegen, plezier] (*vermakinghe*) zie GENEUGTE.

vermaning

(*vermaninghe*) wijs, betonend, vriendelijk, vaderlijk, christelijk, profijtelijk, verbalijk, heimelijk, troostrijk, gerustgemoedgevend, broederlijk, lieflijk, openbaar, zalig, hartelijk, waarschuwend, amper [scherp], heftig, straf [streng], ernstig.

vermetenheid [vermetelheid] of verwaandheid

(*vermetentheyte ofte verwaentheyte*) hovaardig, goeddunkend [verwaand], beroemelijk [snoevend], onverdraaglijk, gekamd [pochend], spijtig [trots], brooddronken, trots, verheven, stout [brutaal], onbedacht [onbesuisd], hoogmoedig, onbeschaamd, onbesuisd, dartel, onversaagd, moeilijk, hovaardig, dreigend, veronwaardig [minachtend], zot, opgeblazen, groot, grootsig [trots], eergierig [eierzuchtig], ijdel, roemig [opschepperig], stinkend, beroemig [pochend].

vermiljoen

(*vermillioen*) bloedrood, rood, purperig, doorluchtig, schoon [mooi], venijnig [giftig], vlammend, scharlaken, mijn-, dier [duur], verlichters [miniatuurschilders-], pulver, dun.

Dit is een poeder, rood als scharlaken, het wordt in zilvermijnen gevonden. Om het te bereiden moet men het fijnmaken tot poeder, als het fijngemaakt is moet men het goed wassen, en daarna nog eenmaal wassen als tevoren. De glans van vermiljoen neemt sterk af als het lang in zon- of maanlicht staat.

vernuft

(*vernuft*) zie VERSTAND.

verrader of verraderij

(*verrader ofte verraderije*) schelms [schurkachtig], arglistig, geveinsd, listig, secreteet [geheim], verborgen [heimelijk], ongetrouw, smekend [flikflooiend], loos [doortrap], voorbedacht, vals, bespied,

bedekt [verborgen], moorders, bedrieglijk, ongelukkig, nacht, dodelijk, hatelijk [verafschuwd], daadzaam.

verroering

[beweging, handeling] (*verroeringhe*) wakker [flink], dartel, zoet, lieflijk, vriendelijk, hoerachtig, smekend [aanlokkend], mal, dapper, behendig.

vers of versje

(*vers ofte veersken*) geheiligd, lustig, vrolijk, subtiel, geleerd, bearbeid, amoureux, poëtisch, sonnetten, aardig, lieflijk, gouden, loffelijk, heerlijk, tallig, onsterfelijk, statig, stemmig, maten-, maathoudend, zoet, schoon [mooi], goddelijk, trots, moedig, arbeidig, negenzusters [negen Muzen], getrouw, gemeten, vloeiend, welgesteld [mooi geschreven], welsprekend, honing, behoningd, Homerisch, sententius [leerrijk], wel overgezet [goed vertaald], fabuleus, bootsig [grappig], betoverd, komieks, bulderend, zangs, hemelskind, klinkend, bezworen, retrograderend of kreeft- [van achteren naar voren leesbaar], durig [langdurend], Vergilius, eeuwig, deugdentrompet, moedig, godenkind, smekend [verlokkend], rijk, gesteld, Ronsards, zoetklinkend, rein, zuiver, tragieks, slibberend, kreupel, huppelend, hinkend, Bellaisch [van (de Franse dichter) du Bellay], Marnix, vriendelijk.

versmading of verachting

(*versmadinghe ofte verachtighe*) groot, moedig, groots, verachtelijk, kwaadwillig, straf [hard], vermetelijk [aanmatigend], verborgen [geheim], hovaardig, verwaand.

versnotering

[verkoudheid] (*versnoteringhe*) besnot, hangend, koud, vuil, druipend, snuffelend.

verstand

(*verstandt*) levend [levendig], subtiel, kloek, goddelijk, hemels, scherpzinnig, begrijpelijk [snel van begrip], spitsvondig, wakker, zorgdragend [nauwgezet], vaardig, leerbaar [geschikt om te leren], vlijtig, goed, scherp, edel, loos [slim], studieus, eng [gering], rein, zuiver, uitnemend, vernuftig, groot, engels [engelachtig], filosoofs, bot, ezels, kinds, wijfs [van een vrouw], grof, waanwijs, roemzuchtig.

vertoeving

(*vertoevinghe*) verbeiding, gemeenzaam, gestadig, vast, uitstellend, huiselijk, wellustig, onledig [bezig], aangenaam, beidend, huisbewardend, uitgesteld, lui, lustig, kwellijk [kwellend], verdrietelijk, geduldig, lang.

vertoning

(*vertooninghe*) heerlijk, hovaardig, ijdel, opgeblazen, groots, vermetel, brooddronken, magnifiek, hoogmoedig,

volks-, mal, merkkelijk [opmerkelijk], roemredig [grootsprekend].

vertrek

(*vertreck*) zie AFSCHIED.

vervaardheid of verschrikking

[angst] (*vervaertheyt ofte verschrickinghe*) gruwelijk, koud, ongewoonlijk, krijgs-, ijselijk, dreigig, twijfelachtig, haastig [plotseling], bleek, onverzien [onvoorzien], droevig, schrikkelijk, blode [laf], beroerlijk [treffend], ijdel [zinloos], vergeefs, stuur [stuurs, hevig], verschrikkelijk, mismaakt, lelijk, beestelijk, monsterlijk, onaardig [onbehoorlijk], reuzen, bergs, hatelijk [verafschuwd], afgrijselijk, wild, vervarend [angstaanjagend], wonderlijk.

verversing

[verfrissing] (*ververschinghe*) zoet, aangenaam, lieflijk, vriendelijk, troostelijk, vermakelijk, vreedzaam, lommerachtig.

vervloeking

(*vervloekinghe*) gruwelijk, boos, zorgelijk [gevaarlijk], vergramd, verdoemelijk, bezwaard.

vervolg

[succes] (*vervolch*) heerlijk, volkomen, mooi, triomfant, gedenkwaardig, vermaard, oorlogs-, overvloedig, victorieus, eerlijk [eervol], moeilijk, periculeus, gevaarlijk.

vervolging of persecutie

(*vervolghinghe ofte persecutie*) hard, streng, zwaar, bloedig, martelaren-, wreed, tirannig, onnozel [onschuldig], dodelijk, groot, lustig, kwellijk [kwellend], ellendig, smartig.

vervolging van een geding

[voortzetting van een proces] (*vervolghinghe van eenich dinck*) naarstig, lang, natrachtend [nastrevend], kwellig, ordinair [gewoon], haastig [voortvarend], extraordinair [buitengewoon], koopmanshandel, gedurig, hard, zorgvuldig, vurig, arbeidig, stadig [zonder ophouden].

verwijt

(*verwijt*) vilein, hatig, nijdig, mishagend, lasterlijk, oneerlijk, wedersprekelijk [smadelijk], schandig, blasfemeerlijk, overlastig, faamrovend.

verwinner

[overwinnaar] (*verwinner*) kloek, stout [dapper], oorlogs-, krijgs-, trots, onoverwinnelijk, hoogmoedig, machtig, sterk, edel, gevreesd, onervaren, strijdbaar, welgeoefend, ongetemd [ontembaar], onoverwonnen, vroom [dapper], wijs, heersend. Zie OVERWINNAAR.

verwoesting

(*verwoestinghe*) gemengd, verward, ongeschikt [ordeloos], deerlijk, geruchtmakend, verbazend, beroerd [omvergeworpen], belemmerd, ellendig, perplexmakend, arm.

verwonderaar

[die zich verwondert] (*verwonderaer*) diep, onbekwaam, ongeschikt [ongemanierd], eergierig [eierzuchtig], ijdel [lichtzinnig], tevergeefs, gapend, curieus [nieuwsgierig], mal, zot, onwetend, bot.

verworpen of verachte

(*verworpenen ofte verachten*) boos, verdoemd, verdoemelijk, verachtelijk, onzalig.

verzamelaar

(*verzamelaer*) vlijtig, naarstig, wakker, gierig [hebzuchtig], vrek [vrekking], curieus [zorgvuldig], bukkend, zorgvuldig [naarstig], onledig [bezig], bekommerd, woekerend, onverzadelijk, bezig, altijddoend.

verzekering

(*verzekeringhe*) vast, zeker, trouw, bevestigd, waar, gestadig, goed, wijsmakend [overtuigend], wijsgemaakt, stout [sterk], verzekerd, standvastig.

verzeischapping

[gezelschap, begeleiding] (*verzelschappinghe*) zie GEZELSCHAP.

verzoening

(*verzoeninghe*) vriendelijk, lieflijk, hartelijk, vreedzaam, innig, verdragen [overeengekomen], geaccordeerd, eerlijk, broederlijk, minnelijk [vriendschappelijk], gemiddeld [bemiddeld].

verzwijger

[iemand die iets verzwijgt] (*verswijgher*) ongelukkig, secreet [geheim], diefs, loos [doortrapt], kwaad, schalk [schurkachtig], boos, strafwaardig, schadelijk, leugenachtig, aanlokkend, smekend [aanlokkend], bedrieger, diefs vriend, hatelijk [verafschuwd].

Vesta

(*Vesta*) oud, straf [streng], godin van de zuivere zusters [Vestaalse maagden], vermaard, eerwaardig, Albanisch, machtig, ceremonieus, maagd.

Numa Pompilius, de tweede koning van Rome, liet een tempel bouwen ter ere van Vesta, waarin zij vereerd werd als godin van de maagdelijkheid. Onder Vesta wordt ook de Aarde verstaan, soms ook het Haardvuur. De moeder van Saturnus is de Aarde, en zijn dochter is het Vuur.

Vestalen

[Vestaalse maagden] (*Vestales*) religieus, heilig, gewijd, maagden, eerbaar, geëerd, Rooms [Romeins], Pompiliaans, zuiver, ongeschend, onschendelijk.

De Vestaalse maagden werden in Rome voor het eerst gekozen door Numa Pompilius, het waren aan de godin Vesta gewijde meisjes. Vesta betekent 'vuur':

zij moesten ook altijd vuur brandend houden zonder het te laten uitgaan, als bewijs van hun maagdelijkheid. Zij genoten in Rome zulke grote eer dat men, als zij hun tempel verlieten, een ijzeren roede of knuppel voor hen uitdroeg, zoals men voor de Romeinse magistraten deed. En wanneer zij dan een tot de galg veroordeelde misdadiger tegenkwamen, dan werd hij door hen vrijgemaakt. Zij moesten dertig jaar ongehuwd blijven en hun reinheid bewaren, op straffe des doods; na die tijd stond het hun vrij (als zij dat wilden) om te trouwen en het Vestaalse kleed af te leggen.

vet

(*vet*) onsmakelijk, wit, gerookt, zacht, gesmolten, geelachtig, overvloedig, dik, etelijk [eetbaar], spijzend, inwendig.

vete

(*veete*) zie HAAT.

veulen

(*veulen*) aardig, wild, dartel, kwalijkgetemd [slechtgetemd], weerspannig, ongetemd, korzel [opvliegend], vrij, lustig, mal, ruw, wentelend, bronsend [briesend], jong, temmelijk, ontemmelijk.

vicaris

[plaatsvervanger] (*vicaris*) die eens anders stede bedient [die in de plaats van een ander komt], gecommitteerd, ingesteld, stadhouder, luitenant, dienend, gediensig, machthebbend, getrouw, waardig.

victorie of zegen

(*victorie ofte zeghen*) triomfant, heerlijk, krijgs-, van God toegeschikt [beschikt], bloedig, eerlijk [eervol], vermaard, uitgetrompet, schoon [mooi], stuivend [stof opwerpend], groot, hoog, groots, gedenkwaardig, avontuurs, dartel, weeldig [weelderig], gelukkig, bekwaam, tijdig, palmdragend, twijfelig, luidroepend, vérklinkend, prachtig, onzeker.

victorieteken

(*victori-teecken*) victorieus, edel, onsterfelijk, trots, hovaardig, gedenkwaardig, blij, excellent, glorieus, eerbaar [eervol], merkkelijk [opmerkelijk], vermaard, voornaamst, krijgs.

vijand

(*vyandt*) wederpartijdig [vijandig], dodelijk, hatelijk [verafschuwd], hoofd-, tegen, wreed, listig, hatelijk [verafschuwd], vervolgend, heftig, moedig, ongenadig, bespringend, verraderlijk, furieus, geweldig [gewelddadig], oorlogs, zorgelijk [gevaarlijk], gezworen, hard, hardnekkig, bitter.

vijandschap

(*vyandtschap*) hatelijk [verafschuwd], obstinaat, wederstrevend, wreed, verborgen [heimelijk], nijdig, partijdig, schadelijk, bitter, ongenadig, vergramd, zorgelijk [gevaarlijk], gevaarlijk, ontstoken, onverzoenlijk, aarts-, erf-, bittermondig.

vijfvingerkruid

(*vijfvingher-kruydt*) lustig, waterachtig [aan het water levend], getand, witachtig.

vijfwouter of zomervogel

[vlinder] (*vyvouter ofte zomer-voghel*) vliegend, mooi, geverfd [gekleurd], licht, daverend [trillend], geschilderd [heel mooi], gespikkeld, blij, zot, zwierend, versierd.

vijgen

(*vyghen*) dik, zoet, zoetachtig, vast [stevig], lekker, smakelijk, zacht, witachtig, honingachtig, delicaat [smakelijk], sieraad van het westen, ambrozinisch [heerlijk], gesuikerd, -korf, -ton.

vijgenboom

(*vygheboom*) lommerachtig, gebladerd, Marseillisch, breedbladig.

vijl

(*vyle*) getand, hard, ruw, bijtend, snijdend, gekerfd, effenmakend [gladmakend], knagend, reinigend, scherp, snedig, plomp, week, verstaald, fijn.

vijlsel

(*vylsel*) dun, stofachtig, gevijld, onnut, hard, koper-, gezaagd, dunachtig, ivoren, latoenen [van messing].

vijver

(*vyvere*) visachtig [visrijk], stil, slapend, vochtig, groen, kalm, diep, blauw, bedijkt, krom, vierkant, moerasachtig, traag, fontein [bron], bevaarlijk [te bevaren], modderig, klaar [helder], dromend, turbuul [turbulent].

vinger

(vingher) ivoren, effen [glad], haakachtig, lang, rood, ongelijk, vriendelijk, albasten, dun, mager, bevend, dartel, behendig, marmeren, wakker, grijpend, klauwend.

violetbloem

[viooltje] (*violette-bloeme*) schoon [mooi], geel, dubbel, voorjarig [lente-], gebloeid [bloeiend], zoet, mooi, edel, versierd, riekend [geurig], wit, lustig, aardig, purper.

De maartse viooltjes groeien op harde schaduwrijke plaatsen. De bloem ruikt zeer zoet, en de bladeren gemengd met een kruidenmengsel zijn goed voor brandend maagzuur en ontstoken ogen en tepels.

viper

[adder] (*viperus*) een slang, periculeus, zwart, boos, kwaad, listig, gruwelijk, venijnig [giftig], wijnbeminnend, furieus.

Van alle slangen brengt alleen de adder haar jongen voldragen ter wereld, zij draagt de eieren in haar buik, die allemaal één kleur hebben en met een vliesje bedekt zijn zoals viskuit. Zij brengt de jongen voort

gehuld in een velletje dat de derde dag breekt; ook komt het voor dat de jongen nog in de buik zijn wanneer dit velletje breekt, en dan naar buiten kruipen. Elke dag produceert ze er een, en gewoonlijk heeft ze er meer dan twintig. Voorts kruipen alle slangen 's winters in de grond, behalve de adder, die zich onder stenen verborgen houdt. De adder houdt van nature veel van wijn, zodat men kruiken wijn bij heggen moet zetten als men hem wil vangen, omdat hij direct daarin kruipt en zich bedrinkt.

vis

(*visch*) gescheld [geschubd], zoet, voos, onsmakelijk, rivier-, zee-, gracht-, binnenwaters-, moerasachtig, broekachtig [moerasachtig], vloed, zwemmer, teer, klaar [zuiver], vijver-, delicaat [smakelijk], geëmailleerd, springend, schelferend [geschubd], zeeburger, wispelend [spartelend], vochtig, graatachtig, blauw, wakker [levendig], fluimachtig, krimpnd, plat-, stok-, wal-, stom [zonder spraak], ruw, hard, vluchtend, wit, blinkend, delicaat [smakelijk], lekker, vreemd, gulzig, slokkerig, zacht, schelpachtig, vast [stevig], slap, doornachtig.

visioen

(*visioen*) ijdel, verschijnend, onzeker, verdwijnend, vliedend [verdwijnend], gruwelijk, onhandelbaar [onaanraakbaar], ontastelijk [ontastbaar], dunkend [toeschijsnend], schaduwachtig, mismaakt, schuifelend [geluid makend], vreselijk, ijselijk, ongenakelijk, afgrijselijk, vervaarlijk, naakt, misboren, bleek, onvolmaakt, licht, mager, onzienlijk [onzichtbaar], verschrikkelijk.

viskorf of fuik

(*visch-korf ofte fuyck*) rond, dikbuikig, hol, vissers, tenen, gevlochten, gebuikt, overdekt, arglistig, dubbel.

visser

(*visscher*) arbeidig, onvermoeilijk [onvermoeibaar], geduldig, schipper, hengelroedrager, listig, arm, lijdzaam, geduldig.

vlaai

(*vlaeye*) lekker, teer, zacht, kaas, melk, bruin, kervel.

vlak

[vlek] (*vlacke*) vuil, gespikkeld, groot, puisten, zwart, ros, schandig, sproeten, zienlijk [zichtbaar], lelijk, slijkerig, smadelijk, schadelijk, olie-, smetten, mismakend, vet.

vlam van het vuur

(*vlamme-vyers*) levend, brandend, rokend, subtiel [ijl], heet, daverend [trillend], geschoten, uitschietend, zwartmakend, ontstoken, smartend [brandend], traag, bernend [brandend], verstorven, razend, barnend [brandend], zwart, verhittend, vaardig, ras [snel], warm, spartelend, aangestookt, doordringend, sterk, licht, bevend, krachtig, vurig, vliegend, nachtelijk, geweldig, krakend, verlichtend.

Vlaming

(*Vlaminck*) gebeursd [met een beurs], krijgs, beleefd, kloek, moedig, vreedzaam, slecht [simpel], eenvoudig, zonder bedrog, welsprekend, lichtvaardig [lichtzinnig], poffend [snoevend].

vlas

(*vlas*) fijn, gehekeld, lang, spinsters, dun, zacht, wit, ruw, zoet, gemoeiig [handelbaar].

vleermuis

(*vliermuys*) dralend, ratelend, piepster, stijf [stevig], melkgevend, fluitster, gevleugeld, laagvliegend.
De vleermuis is de enige van alle vogels die melk geeft. Zij zoogt haar jongen terwijl ze ze al vliegend tussen haar pootjes vasthoudt.

vlees

(*vleesch*) bloedig, bloedend, sterfelijk [vergankelijk], zwak, kittelig [dartel], zoet, vers, rood, vergankelijk, smakend, wormenaas, voedend, etelijk [eetbaar], aards, wellustig, verderfelijk, snood [verdorven].

vleier of pluimstrijker

(*vleyaert ofte pluymstrijcker*) smekend [vleiend], zacht, aanlokkend, verraderlijk, loos [doortrapt], schalk [schurkachtig], bedrieglijk, zoetsprekend, uitstrijkend [bedriegend], willekozer [vleier].

vleugel

(*vleughel*) gevederd, licht, subtiel [licht], ras [snel], dartel, zacht, voorbijvliegend, vliedend [snel gaand], fluitend, gelijkwichtig [evenwichtig], stijf [stevig], geschud, bevend, lopend, ontvouwen, ras, geruchtmakend, licht, windig, roerend [beweeglijk], huppelend, stout [flink], hoogvliegend.

vliegen

(*vlieghe*) gevleugeld, lekker [kieskeurig], bloedminnend, stekend, licht, zuigend, voorbijvliegend, vuil, onrein, gulzig, hommelend [gonzend], zwermend, kwellijk [lastig], vliegend, korzelend [korzelig makend], ruisend, dommelend [een dof geluid gevend], ras [snel], wakker, lekkend [likkend], vergrammend, paarden-, stront-, Spaans, Canthariden [Spaanse vliegen], bedelend.

vlieging

[het vliegen] (*vliegginghe*) licht, bezijden, hoog, snel, stijf [krachtig], haastig, zwierend, verhaast, wakker, dapper, Pegasisch [als Pegasus], geschort [belemmerd], gevleugeld, hoogmoedig, naarstig, licht, verheven,

in de lucht, bevend, stout [driest], geveerd, gepluimd [met veren], vogels.

vlierboom

(*vlierboom*) mergachtig, moerasachtig, onsterk, gebloemd [bloemdragend], geknopt, bergig, geweerd [knoestig], weerachtig [knoestig], bosachtig.

vlies

(*vlies*) het Gulden Vlies, rijk, gouden, kostelijk [kostbaar], geluw [geel], Colchidsch [van Colchis aan de Zwarte Zee], gestraald [stralend], rood, sterfelijk [vergankelijk], blinkend, Jasonisch [van Jason], hazardeus, bewaard, dierbaar [kostbaar].

vlies

[vacht] (*vlies*) gekruld, zacht, wit, wollig, delicaat, gespikkeld, eekig [in azijn gedrenkt], vet, Engels, gekwispeld [met kwastjes], fijn, spitsharig [ruigharig], hamel-, sterfelijk [vergankelijk], Spaans, vochtig.

vlijtigheid

(*vlyticheyt*) vaardig, blij, gezond, wel te passe, mooi, licht, ras [snel], wakker, abel [bekwaam], behendig, bekwaam, voorgenomen [voortreffelijk], fluks, snel, naarstig, kamerspeels [esbattements-], guichels [gekheid-], edel, gehandzaam [bedreven], dapper, jong, deugdig, dartel, brooddronken.

vloed

(*vloedt*) waterloop, sterk, ruisend, tierend [lawaai makend], vlietend, licht, geruchtmakend, ongetoomd, ontbreideld [teugelloos], onbedwongen, vrij, opwerpend, barend [golvend], krom, wegdrijvend, voortvlietend, schuimend, zee-, draaiend, stijf [krachtig], bassend [lawaai makend], haastig [plotseling], ronkend, krachtig, preutelend [borrelend], verstoord, rochelend, lopend [stromend], tempeestig [stormachtig], beroerend [beweeglijk], zout, windig, hees, wreed, straf [sterk], woedend, opspringend, oplopend [rijzend], wit, veranderlijk, gestoord, bassend, kromlopend, murmelend, verwelfd [hoog], trotsig, gezwollen, ongestadig, ongestuimd [onstuimig], tegenstromig, tegendringend, visachtig [visrijk], afgaand [afnemend], wassend, vers, drijvend, machtig, grasachtig, dreigend, inzwelgend, bevend, verschrikkelijk, vreselijk, zilverklaar [helder als zilver], grommelend, gedreven, bleek, bevochtigend, kaal, blauw, bobbelend, gevaarlijk, overvloedig, druisend [een aanhoudend geluid makend], vliedend [wijkend], geweldig, doof [dof klinkend], stout [groots], ongebreideld, groot, draaiend, achtervolgend, witmakend, contrarie [tegenwerkend], vreemd, uitvloeiend, schipbrekend, water-.

vlok van scharlaken

[wolafval] (*vlocke van schaerlaken*) licht, zacht, stuivend, stofachtig, vuil, vullend [kussenvullend].

vluchting

[vlucht] (*vluchtinghe*) blode [laf], haastig, licht, zorgelijk, open, bevend, verhaast, vliedelijk, vermijdelijk [te vermijden], vilein, bedrieglijk, uitstellend, schandelijk, lopend, kloek, ellendig, vervolgd, achtervolgd, schandig, verhinderd, stuivend [stof opwerpend], zorgvliedend, droef, gedrongen [gedwongen], noodwendig, vervaard [angstig].

vochtigheid

(*vochticheyt*) druipend, slijmchtig [modderig], koud, overvloedig, vet, zoet, bacchisch, verdorven [bedorven], nevelachtig, dicht, traag, vergaderd [verzameld], lekend [lekkend], nat, druipneuzig, vlietend, delicaat, dampig, waterig, klevend, plakkend, lijmend, teerachtig, vuil, regenachtig, lauw, rokend [dampend], zoutachtig, schuimend, vloedend [vloeiend].

vod of slets

[slet, lap] (*vodde ofte slets*) genaaid, ontnaaid [losgetornd], onnut, vuil, zwart, beklad, verschimmeld, verduft [duf, muf], stinkend, vet, gescheurd, hangend, wollen, oud, veracht, verworpen [onaanzienlijk], schoen- [lap om schoenen mee af te vegen], kwaad, gegaat [met gaten], slijkerig, verrot [vergaan], schelms [smerig], gelapt.

voedsel

(*voedtsel*) onderhoudend, opbrengend [grootbrengend], bestandig [behulpzaam], overvloedig, natuurlijk, goed, vruchtbaar, zoet, gras, gebloemd, vet, hooi, voedend, veld, vee-, lieflijk, smakelijk, gemeen [gewoon], groenend, blij, vochtig, kinder-, dierbaar [kostbaar], waardig [van waarde], oorbaar [nuttig], nut [nuttig], jong, teer, kinderlijk, moederlijk, godvruchtig.

voedster of voedstervrouw

(*voedstere ofte voester-vrouwe*) zuigend [zogend], zoog-, blij, vrolijk, zoet, zingend, leermoeder, wakend, melkgevend, jong, snatersse [zij die snatert], klappei [babbelaarster], zorgvuldig [zorgzaam], gemamd [geborst], smekend [vleiend], bezig.

voerman of wagenman

(*voerman ofte wagheman*) dwalend, arbeidig, ruw, geschoeid, gelaarsd, karrenvoerder, doend, bezig, vloeker, voetgaand, dronkaard.

voeten

(*voeten*) licht, hol, vliedend [snel gaand], trippelend, schrijdend, krom, gewelfd, aardig, schoon [mooi], bestoven [bestoft], spartelend, dartel, sterk, hiel, hoog, beslijkt, stinkend, wit, zweetachtig, teer, gaand, tredend, vast, dansachtig, wakker.

voetstappen

(*voetstappen*) volgelijk [navolgbaar], zwart, lang, oud, merkelijk [zichtbaar], blijkkelijk [duidelijk], ingedrukt, slibberig, betreden, schijnlijk, stoffig, slecht [vlak], kennelijk.

vogel

(*voghel*) licht, gepluimd [met veren], kwetterend, zingend, gekamd [met een kam], fluitend, wild, tam, licht, geleerd, veldenvreugd, voorbijvliegend, haag-, wakker, slecht [eenvoudig], vrij, blij, laagvliegend, voorzeggend [voorspellend], aardig, blauw, vriendelijk, snaterend, kwinkend [kwinkelerend], lieflijk, springend, water-, rijs-, boom-, gebekt, knagend, geschilderd [heel mooi], gekleurd, klappend [kletsend], gulzig, slokkerig, vreemd, pikkend, steek- [lokvogel op staak], gespikkeld, luchtwaard [die de lucht doorklieft], fluiter, schuifelaar [fluiter], roepend, vliedend [snel gaand], lok-, gekapt [met een kap], gebaard [met een baard], schuw, temmelijk, ontemmelijk, roof-, eend-, luchtvee, pluimdier.

vogelaar

(*voghelaer*) loos [doortrapt], lankmoedig, jagend, doortrapt, bedrieglijk, uitstrijkend [bedriegend], schalk [schurkachtig], verrader, subtiel, lijmstangdrager, luisterend, arglistig, vaardig, schuifelaar [fluiter], fluiter, bukkend, lagenlegger [valstriklegger].

volbrenging

(*volbrenginghe*) vervulling, volkomen, geheel, eindelijk [definitief], gelukkig, vaardig, begeerd, blij, gehoopt.

voldoening

(*voldoeninghe*) waardig, schuldig [verschuldigd], verschuldigend, vergeldelijk [vergelding verschaffend], beloofd, gewillig, verplicht, rechtvaardig, geld-, gehoorzaam, gerechtig, herkenneijk [erkentelijk], verdienlijk [verdienstelijk], verobligeerd [verschuldigd].

volging

(*volghinghe*) moeilijk, verdrietelijk, voetstappig, slepig, verzelschap [in gezelschap], gedurig, dienstelijk.

volharding

(*volherdinghe*) stadig [stadig, onafgebroken], standvastig, hardnekkig, vast, gedurig, onoverwinnelijk, geduldig, continueel, koppig.

volkomenheid

(*volkomenheyt*) geheel, volmaakt, perfect, volbracht, zonderling [bijzonder], goddelijk, groot, werkelijk, zwaar, voldaan, onnavolgelijk, begeerd.

vonnis

(*vonnisse*) gestreken [geveld], gewezen, gods-, onveranderlijk, gruwelijk, gesloten, geresolveerd [vastgesteld], rechtvaardig, onwederroepelijk, streng, straf [streng], vast, redelijk, parlements, toegeschikt [beschikt], uitgesproken, veroordeeld, presidents, zeker, rechters, opgetekend, onbrekelijk, straffend, van God geschikt, gegeven, schepenen, gerechtig, gelubd [ontkracht], onrijp [ontijdig], onderscheidig.

voogd

(*voocht*) zie MOMBER[schap].

voordeel of preëminentie

[voorrang of voorkeur] (*voordeel ofte preeminentie*) hoog, overst [opperst], geautoriseerd, excellent, eerbaar, heersend, heerlijk, hoogwaardig, waardig, voorzittend, overregering [overheersing].

voorhoofd

(*voorhoof*) gesterd [glinsterend], gehoornd of hoekig, gewelfd, rood, blinkend, trots, breed, wijd, verheven, effen [glad], geduldig, volslagen [volwassen], sneeuwwit, dreigend, plat, blijkelijk [duidelijk], gerompeld [gerimpeld], vergramd, albasten, hoog, open, besproet, rein, wenkbrauwig [stuurs], kenlijk [opvallend], heerlijk, overwelfd, mooi, fraai, gebult, eerbaar, schaamachtig [beschaamd], helder, schoon [mooi], onbeschaamd, blij, doorhakkeld [gekerfd], stout [flink], onversaagd, rein, edel, opgeheven, vrijmoedig.

voorhuid

(*voorhuyl*) oud, joods, besneden, besnedenene, mensen-.

voorhuis

(*voorhuys*) zie ZAAL.

voorloper

[iemand die als gezant vooruitgestuurd is] (*voorlooper*) licht, ras [snel], postig [post-], naarstig, vlijtig, behendig, dwalend, gevleugeld, vaardig, haastig [snel], hijgend, gedreven, wakker, afgevaardigd, tijdingdragend.

voornemen

(*voornemen*) rijp, vast, wijs, voorbedacht, Catonisch [als van Cato], redelijk, besloten, voorzichtig [wijs], gemeen [gemeenschappelijk], beraden, raadzaam, voorbereid, langzaam, welbedacht, boos, kwaad, goed, ongoddelijk.

vooronder van een schip

(*voor-onder van een schip*) scherp, gebuigd, schippers, geijzerd of beslagen.

voorordonnantie of destinatie

[voorbeschikking] (*voor-ordonnantie ofte destinatie*) van God toegeschikt [beschikt], toegeschikt, vergund, almachtig, onontvliedelijk, hemels, blind, verborgen [in het verborgene], onbekend, hard, kwaad, onzeker, wreed, dreigend, droef, straf [hard], onveranderlijk, bedriegster, twijfelachtig, haastig [onverwacht], oud, gruwelijk, ontemmelijk [niet te beïnvloeden], dringend, natuurlijk, geweldig [dwingend], genegen, dochter Gods, onverbiddelijk, schadelijk, onvermurwelijk, ongerecht [onrechtvaardig], ellendig, verderfelijk, jammerlijk, klaaglijk, omstotend, onrechtvaardig, gierig [inhalig], onverwacht, rovend, pijnlijk, beklaaglijk, onbuiglijk, doof, onbarmhartig, afgrijselijk.

De destinatie is een dochter van God de Almachtige, die volgens de wil en het gebod van haar vader alles regelt en beschikt dat wij goed of kwaad noemen. Deze twee dingen ontvangen de mensen ongetwijfeld door de wil van God, dat wordt met recht destinatie genoemd, want destinatie is niets anders dan een eeuwige ordening der dingen. En hoewel sommige mensen ook wijsheid of verstand hebben, is zij het toch die al onze daden bestuurt en macht over onze daden heeft.

voorrede

(*voorreden*) komediaal, voorlopend, kort, lang, komedie-, uitgesproken, voorspelend.

voorspel

[feestelijkheden voorafgaand aan een bruiloft] (*voorspel*) dansleidend, diminuerend [aftellend], vriendelijk, roepend, kort, bruilofts-.

voerspoed

(*voerspoet*) gelukkig, blij, gezegend, dagelijks, goed, gewenst, ongestadig, geheel, volkomen.

voerspraak [advocaat] of advocaat

(*voersprake oft advocaet*) billig [rechtvaardig], rechtvolger, roepend, haastig [driftig], korzel [opvliegend], heftig, scherp, gierig [hebzuchtig], plechter [pleiter], loos [doortrapt], gedenker, woordmaker [redenaar], subtiel, welspreker, redenaar, schoonspreker, geleerd, vaardig, rader [raadgever], raadgever, veinzer, geldgierig, schalk [schurkachtig], overhaalder [overreder], wel ter tale, vuistsluter, toehorend, eer des raads, huis-, jong, oproerig, bedrieger, uitstrijker [bedrieger], opgeblazen, lozerik, wederspanning, overdrager, akkoordbreker, keffer, blaffer, oproermaker, ongeleerd, onbeleefd, korzel [opvliegend], kijfachtig, boos, klapper [kletser], kwaad, erg [boos], onbeschaamd, kraakeelzoeker, terger, kwellijk [lastig], schelder, rechtvervalser, bespraak.

voorvaders of voorouders

(*voorvaders ofte voorouders*) oud, authentieks, eerbaar, eerwaardig, deugdzaam, wijs, voorzaten.

voorzienigheid

(*voorsienicheyt*) wijs, discreet, rijp, goddelijk, loos [verborgen], verborgen [geheim], onbekend, zonderling [bijzonder], hemels, voordacht, geestelijk, toekomend [toekomstig], lang, aangeboren.

vork

(*vorcke*) zie GAFFEL.

vors of puit

[kikker] (*vorsch ofte puyt*) water-, zeverend [kwijlend], vuil, profeet van het voorjaar, kwakend, moeras-, lentebode, bobbelend [bellen blazend], roepend, groenend, zingend, kermend, hees, slijmig, krioelend, brekekekeksend [kwakend], kwaker.

Plinius zegt dat als kikvorsen zes maanden oud zijn, ze in slijm veranderen, zodat men ze niet opmerkt. Daarna worden ze met de eerste regen in de lente weer hetzelfde wezen als tevoren. Dit is iets onbegrijpelijks en gebeurt iedere twee jaar.

vorst

(*vorst*) koud, verdrietelijk, winters, hard, bevend, moorder, streng, lui, wit, ijzig, dood, smartend [pijnlijk], versnoterd [verkouden], donker. Zie WINTER.

vos

(*vosch*) loos [doortrapt], bedrieger, schalk [sluw], stinkend, langstaartig, hoenderdief, doortrapt, keffer, subtiële veenvos, duin.

Men zegt dat de vos zo slim is dat als hij ziet dat de honden achter hem aan komen, hij zijn staart tussen zijn poten steekt, erop pist en de honden daarmee besprenkelt. Als de honden de stank ervan ruiken, gaan ze weg en laten de vos lopen.

voute

[gewelf] (*voulte*) zie WELFSEL.

vouw

(*vouwe*) geplooid, dubbel, omgelegd, dun, klein, gevoord [met voren of plooitjes].

vraag

(*vraghe*) voorhouding [voorstel] of kwestie, twistzinnig, voorgegeven [voorgelegd], strik-, voorgesteld, overlegd, duister, filosoofs, twistig, kijfachtig, natuurlijk, disputabel, oneindelijk [oneindig], zwaar [moeilijk], diepzinnig, licht, slecht [eenvoudig], kinder-.

vrede

(*vrede*) zalig, aangenaam, ellendeverdrijvend, vrij, volkomen, onbrekelijk, Gods dochter, zoet, vruchtbaar, blij, profijtelijk, gewenst, begeerlijk, goddelijk, stil, goed, oorlogverdrijvend, Marsvijand, moeder aller dingen, eerwaardig, goedertieren, heilig, victorieus, vreedzaam, vast [hecht], mensenvoedster, gouden, aandachtig, zaligmakend, hemels, lieflijk, eeuwig, wit, smekend [aanlokkend], innig, inwendig.

vreemdeling

(*vreemdelinck*) ver, pelgrim, verdwalend, wandelend, reizend, bot, onbekend.

vrees

(*vrees*) schrikkelijk, blode [laf], twijfelachtig, perikels dochter, achterdenkend [achterdochtig], koud, ijverig, gedrongen, zorgend [zorg gevend], vervaarlijk, bleek, bleekmakend, gevaarlijk, armhartig [bedeesd], haastend [plotseling], bevend, schuddend, schaamachtig [beschamend], kinderlijk, knechtelijk, afschrikkend, haastig [plotseling], vervaarlijk, verbazend [verbijsterend], beroerlijk [treffend], onverwacht, gruwelijk, overvallend, ijselijk, nachtelijk, droevig, wonderbaar, angstelijk, uiterst, nooddringend, dreigend, twijfelig, schromig [schroomvallig], koud, zorgvuldig [kommervol], jaloers, ijverig [naijverig], vreesachtig, ellendig, blode [laf], haastig [plotseling], wit, sidderend.

vriend

(*vriendt*) getrouw, zonderling [bijzonder], gezworen, familiaar, gemeenzaam, behulpelijk, standvastig, genegen, zeker, geheel, getrouw, harts-, gezelschappig [gezelschaps-], vast, gunstig, goedertieren, lief, bekwaam, gelijk, vriendhoudend [vriendelijk], jonstig [genegen], troost, nood, eenmoedig, gewelkomd.

vriendin

(*vriendinne*) zie LIEF.

vriendschap

(*vriendtschap*) hartelijk, recht, waar, gelukkig, vast, gemeenzaam, heimelijk, vrij, onveranderlijk, eerbaar, onbrekelijk, goelijk [deugdelijk], zeker, verzekerd, troostelijk, onderling, weerbinnend [wederzijds binnend], vreedzaam, gezelschappig [gezelschaps-], zoet, innig, zuiver, onontbindelijk, verenigd, goedertieren, veroud [langdurig], trouw, getrouw, gemind, gunstig, eeuwig, prijswaardig, rein, dankbaar, troostelijk, eerwaardig, blijvend, standvastig, eendrachtig, onsterfelijk, oud, gelijmd [hecht], liefdebetonend, omhelzend, broederlijk, dankwaardig.

vrije kunsten

(*vrije-konste*) uitnemend, schoon [mooi], volkomen, nut [nuttig], mathematisch, subtiel, scherpzinnig, edel, eerlijk, eerbaar, vindersse [bedenkster], zeker, arbeidig, vermaard, onderwijzend, loffelijk, prijswaardig.

vrijer

(*vryer*) zie MINNAAR.

vrijheid

(*vryheyd*) bekwaam [heerlijk], verzekerd, gunstig, vast, onbrekelijk, gewijd, Athenisch, Rooms [Romeins], vrij, libre [vrij], zeker, verzekerd, zoet, los, hulpelijk [nuttig], geprivilegeerd, ongevangen, mild, gunstig, toegelaten, koninklijk, dierbaar [kostbaar], waard [hooggeschat], volkomen, gekomen, geheel, des levens voedster, gelukkig, losgelaten, onschattelijk [onschatbaar], lui, vrolijk, lustig, blij, ongeoorloofd, ongetoomd, groot, uitgelaten, overgegeven [overmoedig].

vrijster

[meisje, beminde] (*vrystere*) schoon [mooi], loos [doortrapt], schalk [sluw], ervaren, listig, doortrapt, doortrokken [doortrapt], onkuis, wankelbaar, mal, spijtig [afwijzend], onwaardig, troetelachtig [geneigd tot liefkozen], zotachtig, lustig, alwaardig, hups, hoofs [wuft], hoerachtig, bedriegster, blij, slim, uitstrijkster [bedriegster], edel, vrolijk, ijverig, vriendelijk, smeekachtig [verleidelijk], bekwaam, fraai, sierlijk, godinnetje, wit, blank, geoefend [ervaren], versierd, blozend, zoet, toegemaakt [opgetooid], popachtig, heerlijk, statelijk [deftig], opgeblazen, ongeschikt [ongemanierd], ongemanierd, dartel, gehuld [geldeed], geestig, stout [aanmatigend], hoogmoedig, geblanket, heus [hoffelijk], gehuifd [met een kap], gekapt [met een kap], jong, smeekster [verleidster], ongetrouw, geparfumeerd, zoetkozig.

Dit zijn naar mijn mening de passendste epitheta die men de malle meisjes geven kan. Maar de meeste van onze jongemannen gebruiken die niet in hun versjes en gedichtjes: zij noemen de meisjes godinnen. engeltjes, goddelijk, hemels, sanctinnen [heiligen], gewijd, koninginnen, prinsessen, vrouwen, meesterssen [meesteressen], der goden gezellinnen, naturenpatroon, zoete-wellust, duifje, tortelduifje, mijne, al mijn goed, geluk, zieltje, hart, oog, oogje, mondje, bloed,

minnetje, rust, gezondheid, hoop, zoete vreugd, verwachte, wensen, kennis, onthaling, genoeg, angst, verdriet, geneugte, geest, steunsel, verheugen, vermeining [bron van plezier], wit, lachen, begeerte, gedachten, zorg, opperst goed, volmaakt, volkomen, kracht, zon, klaarheid, licht, godin mijner kunst, vriendelijkheid [liefje], vermaak, wellust, helpt, trouw, belofte, hitte, vlammen, diamant, parel, pareltje, honing, gesuikerde, lentebloem, roos, lelie, balsem.

En wanneer zij het tegendeel willen beweren, dan zeggen ze:

verkeerde, zotheid, zoete-vijandin, zoetestrijkster, zoet-bitter, zoet-wederspanning, zoet-onvriendelijk, zuur-zoet, schoon-rebellig, spijtig-ootmoedig.

En als het meisje horende doof is, noemen de jongemannen haar:

ondankbaar, wreed, obstinaat, stout [brutaal], hard, onleerbaar [die niet kan leren], vermetel, vijandin, zottin, ijzig, ongestadig, steenrots, ijzeren-hart, rebel [weerspanning], onverbiddelijk, bestrijkster [bedriegster], onhandelbaar [onhandelbaar], stuur [stuurs], bot, straf [streng], ruw, koud, weerhaan, hovaardig, wild, onbeleefd, traag, hardnekkig, duister, moordersse [moordnares], kwaad, onbarmhartig, ongenadig, kwellijk [lastig].

vrolijkheid of vreugde

(*vrolijkheyt ofte vreucht*) vriendelijk, blij, brooddronken, dartel, onkuis, amoureuus, mal, lustig, rustig [flink], kluchtig, meis [van de maand mei], groenend, voerloos [onbesuisd], voorgenomen, vrijpostig, verblijdend, heuglijk, vrij, wakker, verkwikkend, bloeiend.

vromigheid

[dapperheid, rechtschapenheid] (*vromicheyt*) trouw, goed, innig, loffelijk, edel, zoet, burgerlijk, goedertieren, geheel, getrouw, gewis, consciëntieus, notabel, stout [dapper], krijgs, kloek, trotsig, grootmoedig, victorieus, gedenkwaardig, heerlijk.

vrouw

(*vrouwe*) schoon [mooi], oud, jong, eerbaar, edel, beleefd, gemanierd [beschaafd], zedig, grootsig [trots], oneerbaar, gehuld [gekleed], zoet, vriendelijk, heersend, goed, mild, spijtig [trots], burgers, deugdelijk [deugdzzaam], huishoudend, geschikt, lustig, geestig, scherpzinnig, troetelachtig [geneigd tot liefkozen], meestersse [meesteres], huiselijk, rein, wankelbaar, bedrieglijk, boos, boosachtig, mannengezellin, armhartig [bedeesd], mooi, klapachtig [kletserig], loos [doortrapt], schalk [sluw], wreekster, mal, zotachtig, lichtvaardig, wild, onbeleefd, grimmig, hovaardig, wederspanning, gemand [gehuwd], nijdig, gepassied [gepassioneerd], koop-, kijfachtig, vrek [vrekking], onwaardig, toverachtig, zwak, dubbel, vals, spijtig [trots], teder, onnut, morsig, venijnig, onkuis, opgetooid, ijverig, kwellijk [lastig], ongeduldig, leugenachtig, rustig [flink], ontrouw, scherp, kwaad, onsterk, obstinaat, koppig, nadenkend [argwanend], onstraffelijk [onschuldig], vervaard [angstig], bitter, getrouwd, twistig, krakeelachtig, vuil, oneerbaar, opgehaarlokt, veranderlijk, onrein, schalkachtig, roepster [grootsprekster], smekend [aanlokkend], wenend, grijster [zij die zuur kijkt], huilend, arglistig, mannenjuk, slecht [eenvoudig], zoet, eenvoudig, vrolijk, leerbaar [geschikt om te leren], wijs, goedertieren, lieflijk, vriendelijk, bruin, lui, traag, gesierd, aangenaam, lustig, poezelachtig, naarstig, arbeidig, kloek, scherpzinnig, doend, gestrekt.

vrouwenbroeders

[karmelieten] (*vrouwenbroeders*) monniken, dominicanen, broeders, predikers, welsprekend, geleerd, religieus, bedelend, sermoendoenders [predikers], eloquent.

vrucht

(*vrucht*) schoon [mooi], smakelijk, lustig, zoet, oogst, delicaat [smakelijk], welriekend, de eer van de boomgaard, herfst, gekleurd, week [zacht], hangend, nieuw, hoveniers, vermakelijk, behoningd, godenspijs, honingzoet, amper [zuur], zuur, bossen, rottend, rijp, zoetachtig, dagelijks, roodachtig, verlichtend [verkwikkend], begeerd, lieflijk, sieraad van de herfst, welriekend, wellustig [heerlijk].

vruchtbaarheid

(*vruchtbaarheid*) overvloedig, volkomen, zoet, voortbrengend, gelukkig, vol, lustig, rijk, vloeig [overvloedig].

vuiligheid of vuilnis

(*vuylicheyt ofte vuylnisse*) vuil, slijkerig, onrein, slijmig, stinkend, drekkig, gistachtig, verrot, mestig, verdorven [verrot], stofachtig, snoed [waardeloos], modderig.

vuilnishoop

(*vuylis-hoop*) onrein, uitenwegen [afgelegen], stinkend, vuil, zwart, verga-

derd [verzameld], besmet, ontreinigd, veld-, straat-, walgelijk.

vuistslag

(*vuyst-slach*) vaardig, ras [snel], periculeus, stijf [krachtig], hard, haastig [plotseling], kwetsend.

Vulcanus

(*Vulcanus*) arbeidig, smedengod, lelijk, verstuikt [ontwricht, gehandicapt], han [sul], traag, handwerker, zwart, behendig, vlijtig, ongezien [ongeacht], smedend, Junonisch [zoon van Juno], zot, kreupele god, beroekt, Jovisch [van Jupiter], Siciliaans, mismaakt, Etneaans [van de Etna], vurig, vlammen, koning des vuurs, kromvoet, hinkend, bestoven, vuurminnend.

Vulcanus, zoon van Jupiter en Juno, werd vanwege zijn grote mismaaktheid uit de hemel geworpen door zijn ouders en op het eiland Lemnus grootgebracht door Eurymone, dochter van Oceanus en Thetis, of, naar sommigen beweren, door de apen. Omdat hij van grote hoogte gevallen was, werd hij kreupel. Men zegt dat hij op dat eiland een smidse had en de smid der goden was: hij smeedde daar met de Cyclopen, die zijn dienaars waren, Jupiters bliksems. Hij vroeg Minerva ten huwelijk, maar zij wilde niet. Daarna trouwde hij met Venus, en toen hij die eens in overspel betrapte met Mars, ketende hij hen zo vast aan elkaar, dat ze zich niet konden bevrijden voor en aleer de andere goden en godinnen hen aldus aaneengekoppeld gezien en bespot hadden. De voorvaderen hebben van hem een god van het vuur gemaakt, en soms gebruiken de dichters deze naam voor het vuur zelf.

vuur

(*vyer*) gloeiend, verslindend, scherp, krachtig, gierig [begerig], nooddruftig [nuttig], brandend, klaar [helder], verterend, subtiel [ijl], straalachtig, stralend, dartzel, droog, vlammen, levend, heet, hettig, glinsterend, zwart, donker, vaardig, schadelijk, inslikkend, haastig [snel], smartelijk, dolend, doordringend, voortkruipend, blinkend, gestookt, licht, louterend, wakker [levendig], vliegend, gruwelijk, wonderlijk, onuitblusselijk, schijnend, ontstoken, troetelend [aangenaam], smekend [aanlokkend].

vuurpan

[pan met lichtverspreidende stof] (*vyer-panne*) lichtend, schijnend, nacht, gehoornd [hoekig], klaar [helder], leidend, lantaarnachtig, morgen, blinkend.

vuurpijl

(*vyer-pijl*) brandend, gevederd, lang, schuifelend [fluitend], geschoten, vliegend, vreugdegevend, ruisend, vlammen, geschoten.

vuurstaal of vuurslag

[stuk staal waarmee men vonken uit vuurstenen slaat] (*vyer-stael ofte vyer-slach*) stalen, verstaald, vuurgevend, vuurslaand, vuurdragend, vuurspuwend, kort, nachtelijk, morgen-dienstig.

W.

waaghals

(*waechhals*) avontuurder, leegganger [leegloper], landloper, lanterfanter, oorlogs, soldenier [huurling], wager, avontuurs, moedig, stout [driest], werkmeester, diepzinnig [ernstig], hovaardig, oproerig, subtiel, trots, vrijmoedig, voorzienig [vooruitziend], onversaagd.

waagschaal

[weegschaal] (*waeghschael*) rechtvaardig, hangend, recht, gelijk, twijfelachtig, gerechtig, tegenwegend, effen [vlak], geprobeerd [geijkt].

waar

(*ware*) zie KOOPMANSCHAP.

waard

(*vveerdt*) vriendelijk, beleefd, lankmoedig, loos [sluw], gediensig, vreemd, schalk [schurkachtig], geduldig, vaardig, dienstwillig, heus [hoffelijk], smekend [flikflooiend], kwaad, vloekend, gespraakzaam, gemeenzaam.

waarde of prijs

(*vveerde ofte prijs*) recht, schattelijk, gezet [vastgesteld], onschattelijk [onschatbaar], getaxeerd, salarissen, geaccordeerd, opgeslagen [omhooggegaan], verduurd [duurder geworden].

waardigheid

(*vveerdicheyt*) eerbaar, opperst, zonderling [bijzonder], excellent, hoog, eerlijk [eervol], machthebbend, groot, geëerd, hoogst, openbaar, volkomen, merkelijk [opmerkelijk], verhoogd.

waarheid

(*waerheyt*) eenvoudig [ondubbelzinnig], rein, goddelijk, gerechtig, waar, tijdsdochter, innig, dagbeminster, zuiver, geheel, zeker, levend, bekomelijk [behaaglijk], vriendelijk, naakt, getrouw, zondebeschamend, volkomen.

waarzegger

(*waerzeggher*) voorzeggend [voorspellend], onzeker, profetisch, duister, waarachtig, voorbeduidend [voorspellend], voorzienig [in de toekomst kunnende zien],

sterrenkijker, kwintessentiaal, speculerend, onwetend, twijfelachtig, geleerd, laatdunkend, prognostiquerend [voorspellend].

waarzegging

(*waerzegghinghe*) goddelijk, leugenachtig, voorzeggend [voorspellend], hemels, twijfelachtig, voorzienig [voorspellend], verdrietelijk, onbestraffelijk, toegeschikt [beschikt], zeker.

wachter

(*vvachter*) zorgvuldig, getrouw, wakend, zeker, poort-, zorgdragend [nauwgezet], naarstig, Argus' kind, oncorrumpeerlijk, beschermend, onderhoudend [verzorgend], schaap-, bos-, bespiedend, luisterend, nacht-, dag-.

wachttoren

(*wacht-toren*) hoog, wakers, vérziend, toeluisterend, kijk-, ontdekkend, bekwaam, hoogziend.

wafel

(*waeffele*) kinder-, deegachtig, open, kaas-, gesuikerd, honing-, gebakken, geboterd.

wagen

(*waghen*) speel-, triomf-, victorie-, bepareld, overdekt, rol-, krui-, kostelijk [prachtig], gesierd, welrollend, koets-, gevleugeld, heerlijk, roerlijk [beweeglijk], tierend [lawaaï makend], waggelend, licht, lichtvaardig [licht lopend].

wagenlees of wagenspoor

(*waghenleese ofte waghenspore*) diep, gebaad, gemaakt, merkelijk [zichtbaar], onnavolgelijk, zienlijk [zichtbaar].

wagenschot

[fijn eikenhout voor betimmering] **of sieraad van de kamer** (*waghenschot oft cieraet der kameren*) verguld, gesneden, gewrocht [bewerkt], ingelegd, geschaafd, gewreven, geboend.

wakkerheid

[vrolijkheid] (*wackerhey*) zorgvuldig, bezorgend, werkelijk, edel, wachtelijk [oplettend], curieus [zorgvuldig], vlijtig, naarstig, vroegopstaand, vurig, jong, onvermoeilijk [onvermoeibaar], studieus, ernstig, aardig, subtiel, negotieus, vaardig, moedig, scherpzinnig, krachtig, levendig, kloekzinnig [verstandig], haastend [zich beijverend].

walluis

[wandluis] **of weegluis** (*walluys oft weeghluy*) plat, ros, bloedzuigend, vuil, stinkend, kwellijk [lastig], stekend, kruipend, walgelijk, zomers.

walvis

(*walvisch*) monsterachtig, groot, zee-, verschrikkelijk, gruwelijk, wonderlijk, westers of west-zees, verslindend, verhongerend, gulzig, slokkerig, inslokkend.

wambuis

(*wambuys*) kort, nestel [veter], gekatoend, fusteynen [van fusteyn, bombazijn], licht, geknoopt, bombazijnen, satijnen, zijden, zemen, gemakkelijk.

wan

(*wan*) koren-, breed, zwaar, moeilijk, schud-, tenen, handeljk [handelbaar].

wangen

(*wanghen*) schoon [mooi], blozend, rood, gekleurd, gezwollen, wit, purper, zacht, zoet, geput [met een kuiltje], betraand, geblanket, gerozet [rood gemaakt], zuiver, ivoren, gewit, vochtig, hangend, katoenen, lieflijk, teer, ruw, gehaard [behaard], rozen-, albasten, bleek, poezelachtig, vet, kussenachtig, rond, invallend, schrapelachtig [schilferig], mager, ingevallen.

wanhoop

(*wanhope*) dodelijk of dodend, kruisend [martelend], droevig, ellendig, mistroostig, ongelukkig, vermoedend [wantrouwend], verdoemelijk, joods, verloren, verliezend, hels.

wanner

(*wanner*) nacht, arbeidend, kerend, behulpelijk, boerachtig, blazend.

wapen of schild

(*wapen ofte schildt*) edel, gestoken [gegraveerd], lustig, verheven, mooi, heerlijk, oud, betekenend [met een teken erop], konings, gesierd, eerlijk [prachtig], vermaard, gegraveerd, hoogmoedig, statig, geschilderd [beschilderd].

wapenrok

(*wapen-rock*) geschokkeerd [geschakeerd], krijgs-, verzilverd, verguld, deviesdragend, geborduurd, bediedelijk [onderscheidend], gekruist [met een kruis], liv Reidragend, gefatsoeneerd [gemodelleerd], wapendragers, geboord [met een zoom].

wapens of rusting

[wapenrusting] (*wapenen ofte rustinghe*) oorlogs-, strijdbaar, uitstekend, kletterend, moorddadig, flikkerend, vlammend, verguld, bekwaam, kwetsend, glinsterend, victorieus, bloedig, sterk, wrekend, blinkend, edel, wreed, krakend, dreigend, rein, moedig, vervaarlijk, statig, groots, vermaard, verweerlijk [beschermend], beschermelijk, weerbaar, versierd, gestoffeerd [verfraaid], vulkanisch [van Vulcanus], gegraveerd, ongelukkig, verschrikkelijk, lustig, bebloed, dagelijks [alledaags], schadelijk.

warande

[jachtterrein, dierenpark] (*waran-*

de) gegraasd, vermakelijk, lustig, schoon [mooi], breed, vruchtdragend, omringd [omheind], beplant, appeldragend, gesloten, groen, recreatief, bemuurd, wijd.

was

(*was*) murw [zacht], lopend [vloeiend], geluw [geel], maagden-, handeljk [handelbaar], dun, gommig, breidelijk [soepel], roodachtig, riekend [geurig], vetachtig, gebleekt, wit, groen, zegel-.

waslicht of waskaars

(*was-licht ofte vvassen-keersse*) wasachtig, gekromd, rood, gegomd [met gom gemengd], gedraaid, lichtend, wit, rein, schoon [mooi], groen, ombewonden, welgemaakt.

wassing of toeneming

(*vvassinghe oft toeneminghe*) profijtelijk, volkomen, blij, groot, gelukkig, dubbel, overvloedig, rijk. Zie OVERVLOEDIG[HEID].

water

(*vvater*) vochtig, klaar [helder], zoet, lopend [stromend], diep, schoon, rein, honingachtig, geel, windig, geweldig, wit, zuiver, glas, regen-, hemel-, warm, lauw, fontein-[bron-], nat, geroerd [troebel], lopend [stromend], dun, vloed, ruisend, winter-, opper-[water op rivieren dat van boven komt], onzeker, vergetelachtig, rivier-, vissen, ziedend, levend, grasachtig, scherp, sneeuw-, zee-, springend, opborrelend, overlopend, blauw, zandachtig, slijkachtig, verdrietelijk, geroerd [troebel], uitblussend, kruipend, kristallijnig, opbottend, opbobbelen, spuitend, verdorven [bedorven], opgeheven, murmurerend, koud, barend [golvend], golvig, gezond, zilverklaar [helder als zilver], rollend, helder, druipend, slimlopend [schuinlopend], groen, schuimend, zeverig [slijmachtig], vliedend [wijkend], zavelachtig, veracht, draaiend, schipdragend, gedistilleerd, doof [dof klinkend], ongenadig, riekend [geurig], ijsachtig, rookachtig [dampend], vlietend, schuitvoerend, roodachtig, rosachtig, hol, reinmakend, zuiverend, dompachtig [dampachtig], gevrozen [bevroren], drijvend, verslindend, onverbiddelijk, glad, dik, vergankelijk, voorbijgaand, gezegend, verspreid, uitspruitend, slijmig [modderig].

waterbaar

[watergolf] (*vvaterbare*) zie GOLF.

waterloop of vloed

(*vvaterloop ofte vloedt*) lopend [stromend], zoet, grasachtig, kletterend, doorspoelend, kristallijnen, bevend [kabbelen], klaar [helder], ruisend, springend, murmelen, vers [fris], smal, haperend, mosachtig, barend [golvend], ras [snel], steenachtig, drijvend [voortstuwend], zandachtig, klaarvlietend [helderstromend], fontein [bron], hees, droevig, waterachtig, schuimend, besproeid, glazen, ziedend [kokend].

watervloed

(*vvater-vloedt*) overlopend, verspreid, schadelijk, vloeiend, groot, uitgelaten [tomeloos], doorgebroken, overstortend, verdervend, waterig, verschrikkelijk, streng [krachtig], periculeus, haastig [plotseling], wegspoelend, golvend, wonderlijk, huisbrekend, regenvlagen.

waterzuchtigheid

[waterzucht] (*vvaterzuchticheyt*) dorstig, ontstoken, verhongerd, onverzadig, gebruikt [uitgeteerd], gezwollen, geel, bleek.

wederkering

(*vvederkeeringhe*) gehoopt, begeerd, haastig [plotseling], onverwacht, gewacht [verwacht], blij, gevleugeld [vliegensvlug], welkom, omhelsd.

weduwe

(*vveduwe*) droef, arm, rein, armhartig [bedeesd], bedroefd, veracht, verlaten, alleen, beweend, beklaagd, zwak, huishoudend, ellendig, schreiend, schaamachtig [verlegen], gierig [hebzuchtig], scherp, geveinsd, troetelig [minziek], armenbezorgster, medelijdend, devoot, weeldig [wulps].

weduwenstaat

(*vveduwen-staet*) verdrietelijk, rein, ootmoedig, eenzaam, eerlijk [eervol].

weedom of krankheid

[ziekte] (*vveedom oft kranckheyt*) smartelijk, droevig, zorgelijk, beschreielijk, ingeworteld, groot, bitter, wreed, kwellijk [kwellend], zwaar, sterk, lelijk, bedroefelijk, ellendig, geweldig [hevig], koortsig, hard, kwelend [lijdend], ongeneeslijk, moeilijk, dodelijk, onlijdelijk [onverdraaglijk], onaangenaam, inwendig, periculeus, weerbeginnend, onverwacht, zorgelijk, pijnlijk, toegeschikt [ten deel gevallen], innig, veroud [langdurig].

weegbree

(*vveechbree*) blad, koud, verdrogend, geribd, zacht, verkoelend.

Dit kruid geneest zonder dat het bijt of prikt, en brengt verkoeling zonder dat het verdooft of delen beschadigt. Het zaad en de wortel zijn even krachtig, alleen verkoelen ze wat minder.

weemoedigheid

(*vveemoedicheyt*) zie KLEINMOEDIGHEID.

weerhan

(*vveerhaen*) ongestadig, licht, windig, beroerlijk [bewegend], draaiend, ras [snel], onvast.

weerspannigheid

(*vveerspannicheyt*) muitisch [muitend], oproerig, schilmakig [geschilmakend], ellendig, zorgelijk, haastig [plotseling], koppig, blind, crimineel, furieus, boos.

weerstand

(*vvederstandt*) moedig, sterk, mannelijk, krijgs-, koppig, geweldig [met geweld], vast [sterk], ridderlijk, heerlijk, kloek, zeker, krachtig, beschermelijk.

weerwolf

(*vveerwolf*) ruw, grof, droef, verschrikkelijk, mismaakt, wandelend [veranderend], vreselijk, nachtelijk, beslijkt, gruwelijk, ellendig, lelijk, melancholiek, uitzinnig, dwalend, bleek, vervaarlijk, ijselijk.

Wij menen dat weerwolven, die de Grieken Lycanthropus noemen, mensen zijn die zo geraakt zijn in hun geest dat ze wolven nadoen en 's nachts uit hun bed opstaan en op kerkhoven rondlopen tot het dag wordt. Ze zien er bleek uit, hebben een afschuwelijk gezicht en een droge tong, ze zijn hongerig en dorstig en hebben ongeneeslijk zieke benen.

Sommigen noemen ook weerwolven de wolven die mensen eten als ze er eens op belust zijn, opdat iedereen zich daartegen zou weren; in die betekenis kunt u de epitheta van 'wolf' gebruiken.

weeskind

(*vvees-kindt*) jong, arm, onverzien [niet-onderhouden], gunstig, verbaasd [bevreesd], deerlijk, snood [schamel], ellendig, verlaten, nederig.

weg

(*vvech*) gebaand, breed, gaffelig [zich splitsend], gepaald [met paaltjes], smal, steenachtig, ongemakkelijk, voer-, krom, verkeerd, reis-, vaar-, wagen-, voet-, zwaar, slim [scheef], gekasseid, afgepaald [begrensd], lang, kort, zandachtig, stuivig, begangd [begaan], open, effen [vlak], twijfelachtig, gemakkelijk, recht, aangetekend, gewezen, paden, keiig, geplaveid, ongekasseid, verscheiden, gemeen [openbaar], openbaar, koninklijk, aanpalend, eng [nauw], kwaad, ongangbaar [onbegaanbaar], oneffen, onbekend, bergachtig, begraasd, gebloemd [met bloemen erlangs], lustig, lieflijk, doornachtig, klein, verheven, zwaar, slijkerig, enig [eenzaam], verdrietelijk, vaarweg, bewandeld, gemakkelijk, stribbel [moeilijk begaanbaar], zwaarlastig, heren-, geëffend, gebaand, wijd, zeker, open, betreden, kruis-,

veld-, dool-, moeilijk, ontdekt [onbedekt], beschoten [bedekt], groot, lang, ongangbaar, dwars, kwaad, gebroken, eng [nauw], hard, verleidend, bergachtig, verkeerd, gevaarlijk, onbekend.

wegge

[groot brood] (*vvegghe*) koek, gehoornd [hoekig], geboterd, droog, kinder-.

weide of beemd

(*vveyde ofte beemt*) gegraasd, gebloemd [met bloemen], groen, zoet, versierd, bebloemd, groeiend, mooi, breed, groenachtig, riekend [geurig], vers, geschilderd [heel mooi], zacht, befonteind [besproeid], veld-, bloemig, geschakeerd, vochtig, groen[ge]laard [met groene aren], schoon [mooi], verlustigend, blij, ledig, brak, vruchtbaar, hooi-, wassend [groeiend], gemaaid, bedauwd, vol, dor, kort, dicht, profijtelijk, dauwachtig.

weigering

(*vveygheringhe*) verachtelijk, onwaardig, ongenoegend, droef, afgezegd, beschaamd, straf [hard], hard, ontzegd, bot, onaangenaam, spijtig [honend], trots, hovaardig, moeilijk, onaardig, vilein, hatelijk [verafschuwd], plots, ongemanierd.

weldaad

(*vveldaet*) rijk, gunstig, dankbaar, verdiend, loonwaardig, willig, lofwaardig, gewichtig, groot, liberaal, profijtelijk, gegeven, geschonken, verplicht, verblijdend.

welfsel of voute

[gewelf] (*vvelfsel ofte voute*) hangend, gehoornd [hoekig], verheven, sterk, hol, schelpen- [schelpvormig], vers [vochtig], bruggen, geboogd [met een boog], bogig, halffrond, kelder-, verheven, hemelig, stenen, vast, gekromd, onbeweeglijk.

wellust

(*vvellust*) lieflijk, vleselijk, vergankelijk, lustig, ongetemperd, aangenaam, werelds, beestelijk, gepassied [gepassioneerd], ongeschikt [onbehoorlijk], dartel, ongemanierd, zot, ellendig, geneugtevoeder, slibberig, blij, verdoemelijk, droefheidwerkend, ledig, ongeduldig, ongematigd, poëts, verblijdend, zorgbenemend, zorgontbindend, kittelig [dartel], lustig, onkuis, onbeleefd, openbaarster, uitzinnig, vals, gemeen [algemeen], zacht, onnut, vermakelijk, hoerachtig, Sardanapels [als van Sardanapalus], goddelijk, behoningd, geheel, deugdhatend, overvloedig, delicaat, smekend [verleidelijk], epicu-

rees, zondig, onrein, ongetoomd, ontbreideld [teugelloos], onbedwongen, zoetluxurieuus, schandelijk, vrouwen-, razend, schelms [schurkachtig], der goedegeestenpest, vriendinnen-, bedorven [verdorven], kwistig, onverzadelijk, ongematigd, blind, schadelijk, zotachtig, oneerbaar, gulzig, brooddronken, ijdel [zonder waarde], weeldig [wulps], lokkend, slavig, smekend [verleidelijk], zondevenster, curieus [nieuwsgierig], delicaat, onzalig, geparfumeerd, lachend, spartelend, troetelig [aanminnig], allerboosheids aas, vrolijk, koninklijk, aanlokkend, modderkuil.

welsprekendheid

(*vvelsprekenheyt*) welsprekend, statig, geschikt [kundig], behoningd, geleerd, hoogmoedig, ceremonisch, beweeglijk, donderend, gesierd, loffelijk, ketters, rein, goddelijk, bedriegster, opgetooid, zoet, aanlokkend, Demosthenisch [als Demosthenes], mooi, zonderling [bijzonder], profijtelijk, vloeiend, aantrekkend [aantrekkelijk], orateurs, rijk.

wenkbrauwen

(*vvijnbrauwen*) overwelfd, bruin, hoogmoedig, zwart, zwartachtig, verheven, grootsig, ebben, hovaardig, dreigend, geschorst [opgetrokken], boogkrom, spitsharig [ruigharig], ruw, dik, diep, stout [flink], stuur [woest], voorhoofdig, gelokt, gekort, tezamengedrongen.

wens

(*vvensch*) begeren, aangenaam, tevreden, eergierig [eerzuchtig], beklaagd, ijdel, hopen, wanhopend, begerlijk [begerig], genegen.

werdel

[wartel, draaihoutje, draaibare schalm] (*wordel*) snoed [nietig], draaiend, klein, rond, top [draaitol], kinder-.

wereld

(*vveeerelt*) wijd, vergankelijk, zottenkevie [kooi vol zotten], rond, aards, bewoond, bewoonlijk, doorwandeld, goddelijk, vals, hoofdstukwerk [hoofdzaak], verdwaald, omkerend, voorbijgaand, wonderlijk, groot, drievuldig, open, eeuwig, vergankelijk, geschapen, rijk, slibberig, zwak, gesterd, zielloordend, aanlokkend, bedrieglijk.

werk

[afval van vlas] (*warck*) kennep- [hennep-], droog, vlas-, licht, boos [slecht], onnut, dik, fijn.

werk of arbeid

(*vverck ofte arbeydt*) gedurig, trouw, moeilijk, dagelijks, haastig [spoed-], verdrietelijk, gehuurd, gestadig [continuu], bekommerd, zwaar, bezorgd [vol zorgen], behendig, kunstig, ambachts-

werking of werk

[kunstwerk] (*vverckinghe ofte vverck*) arbeidig, volkomen, geheel, kunstig, zwaar, subtiel, diepzinnig, edel, goddelijk, wonderlijk, Daedalisch [als van Daedalus], versierd, excellent, onnavolgelijk, moeilijk, Apellisch [als van de Griekse schilder Apelles], doorwrocht, nut [nuttig] behendig, krachtig, levendig, machtig, groot, werkelijk [kunstvaardig].

werkman

(*vverckman*) scherpzinnig, arbeidig, ellendig, arm, arbeidend, kunstvindend, ambachts-, gebrekkig, wakker, gestadig, gedurig, behendig, bezig, vroegig, doend.

werktuig

(*vvercktuylch*) handeljk [handelbaar], behendig, broodwinnend, hups [stevig], ambachts-, kunstenaars-, subtiel, ambachtsmans-, meesterlijk.

wesp

(*vvespe*) gevleugeld, stekend, gewapend, wild, hommeland [gonzend], zwermend, scherp, ruw, periculeus.

De wespen bouwen hun nest omhoog, van modder. Ze verzamelen er hun honing in. Ze eten graag vlees, anders dan de honingbijen, die nooit op een dood lichaam gaan zitten. Ze hebben geen koning, ook vliegen ze niet in zwermen zoals de bijen. Ze vermeerderen zich door nieuwe wespen voort te brengen. Hun steek veroorzaakt gewoonlijk koorts.

westenwind

(*vvesten-windt*) zoet, lieflijk, behaaglijk, bevallijk [aangenaam], minnelijk [vriendelijk], zoetblazend, voorjarig [lente-], huiverig, zacht, smekend [mild], vriendelijk, gelukkig, vreedzaam, zuchtend, edel, helder, bottend, verzot, gunstig.

wetgever

(*vvetghever*) goden raadsman, straf [streng], hard, Mozisch [van Mozes], bloedig, goddelijk, rechtvaardig, consciëntieus, voorzienig [vooruitziend], welbedacht, wijs, streng, voorzichtig [wijs], Solonisch, gebiedend, politieks, gerecht.

wetten

(*vvetten*) straf [streng], keizerlijk, gemeen [algemeen], heilig, rechters, goddelijk, politiek, menselijk, ontellijk, zwaar, streng, rechtvaardig, straffend, onbrekelijk, Solons, zalig, koninklijk, hard, openbaar,

gemeen [algemeen], generaal [algemeen], dodend, ondraaglijk, kwellijk [kwellend], dreigend, onnavolgelijk, oud, gebiedend, eerbaar, tuchtmeester der zonden, onwederroe-

pelijk, nodig, behulpelijk, geschreven, onveranderlijk, scherp, zwaar, gerechtig, spiegel der lering.

Wetten werden vroeger verzen genoemd, omdat men ze in versvorm schreef. Zo kon het volk ze zingen, waardoor men ze makkelijker kon onthouden en in het geheugen prenten.

wever

(*vvever*) arbeidig, spoelder [die met een spoel werkt], snood [onaanzienlijk], veracht, onbeendig, onvljigtig, ambachtsman, gekelderd [in een kelder werkend], lijnwaad-, laken-, wollen-, borat-, saai- [van (de stof) saai], satijn-.

wezen of gelaat

(*vvesen ofte ghelaet*) zedig, welstaand [gepast], vast [krachtig], edel, eerbaar, manierlijk [fatsoenlijk], spijtig [trots], stuur [stuurs], gestadig, mal, zot, beroerd [ontsteld], getemperd [kalm], bedroefd, blij, wijs, onredelijk, aardig, een mensen-, zuur, zoet, smekend [aanlokkend], klein, vriendelijk, straf [streng], vlelend, stuur [stuurs], wreed, troetelachtig [vleierig], moddermuilig, lachend, statelijk [deftig].

wieg

(*vvieghe*) kinder-, waggelend [schommelend], wiegend, slaap-, zwierend.

wiel

(*vviel*) zie RAD.

wierook

(*vvieroock*) rokend, riekend [geurig], zoet, lieflijk, goddelijk, blank, ros, heilig, stralend.

wierookvat

(*vvieroock-vat*) rokend, zilveren, koperen, schuddend, verguld, getralied [met hekwerk], open, overdekt, geketend [aan een ketting].

wijn

(*vvijn*) vrolijk, verblijdend, vermakelijk, zoet, smakelijk, lachend, goed, klaar [helder], deluw [bleek], straf [sterk], sappig, grof, fumeus [bedwelmend], opstijgend, Tholosanen- [Toulouse-], verheugend, vervreugend [verheugend], vermakend [verkwikkend], vermakelijk, delicaat [smakelijk], muscadel-, hard, wreed, kaal, dampig, verduft [duf, bedorven], zuur, stuur [stuurs, zuur], onvriendelijk, dronkenmakend, puur, zuiver, godendrank, wit, rood, dik, grof, gehoningd, hipocras [gekruide wijn], geklaard, gezuiverd, dun, sterk, gezet [toebereid], warm, heet, oud, nieuw, brande-, brandend, lekker,

schuimig, schuimachtig, edel, troebel, hersenbreker, machtig, oproerig, uitgelezen, zoet-inlopend, sterkwater, godendauw, subtiel, Beaune [wijn uit Beaune in Bourgogne], slaap, drank, levensvreugd, corrosief [bijtend van smaak], corrosieve [bijtende drank], Bacchus, Orleaans, vergetelijk [die doet vergeten], voedend, godennat, maagzuiveraar, malvezij [bepaalde wijnsoort], vrij, Rijns, Duits, Frans, Bachgrachts [uit Bacharach], Spaans, Italiaans, verschaald, Grieks, glasklaar [glashelder], vorstelijk, heren-.

Wijn is voor het leven van de mens van alle dranken de voornaamste ondersteuning en een nuttige hulp, want hij verkwikt en vernieuwt de levensgeesten en versterkt alle lichaamskrachten en verlevendigt de belangrijkste ervan. Maar als men gulzig en onmatig wijn drinkt, is dat zeer schadelijk voor lichaam en geest.

wijngaardenier

(*vvijngaardenier*) wakker, vlijtig, snijder, boerachtig, gestaft [met een staf], wijngaardbewaarder [wijngaardbewaker], bespieder, bezig, arbeidig, naarstig, behendig, dorper [onbeschaafd].

wijngaardsnijder of -snoeier

(*vvijngaartsnijder oft snoeier*) werker, arbeidig, dorstig, vuil, bukkend, behendig, boerachtig, gebukt, gekromd, aardelevend, verbrand, vermoeid, zwetend, hooggeschoeid, moede, handwerker.

wijntijd

[tijd van de druivenoogst] (*vvijntijdt*) vrolijk, zoet, schuimig, zacht, hangend, druipig, herfst, vruchtbaar, geplukt, honingzoet, wijnachtig.

wijsheid

(*vvijsheyt*) goddelijk, godenschat, rijp, voorzichtig [wijs], Salomo's, voorzienig [vooruitziend], statig, studieuze, fortuinen-meester, Palladiaans [als de godin Pallas], standvastig, filosofen, raadgeefster, memoriedochter, geleerd.

wijzer

(*vvijzer*) uurwijzer, rond, oprecht [zuiver aangevend], zonne-, hand-, beroerlijk [bewegend], hangend, geregeld, zeker, omdraaiend, kompas, lustig, rader-.

wil

(*vville*) vriendelijk, verborgen [geheim], begeerlijk [begerig], tegenwoordig, twijfelachtig, ongebonden, goed, kwaad, vrij, onbedwongen, genegen, gedacht, brandend, ijverig, vurig, natrachtend [nastrevend], moedig, gedurig, eeuwig, innig, eigen, licht, standvastig, onbehoorlijk, willig, stout [brutaal], vernederd, gunstig, veranderlijk, dienstig, consenterend [instemmend], toegelaten, particulier, rijk.

wild of wildbraad

(*vvilt ofte vvildtbraet*) schalk [listig], blode [weerloos], jagers, vliedend, gevleugeld, lichtvoetig, gelopen, delicaat [smakelijk], gejaagd, gevangen, wild, raar [zeldzaam], pastei-, teer, gezocht, begeerd, gelardeerd, lekker, onsmakelijk.

wilde duif

(*vvilde-duyve*) zie DUIF.

wilde mensen

(*vvilde menschen*) wreed, beestachtig, Scythisch, ruw, gruwzaam, onhandelijk [onhandelbaar], onbarmhartig, barbarisch, onmenselijk, verdrietelijk, kwellijk [lastig], bloedgierig [bloeddorstig], ontemmelijk, onkuis, kwaad, onmedelijnd, moedig, vergramd, toornig, hittig, boogdragers, ruwharig, ongemeenzaam, overlopend [overvallend], wreedmoedig.

wild varken

[everzwijn] (*vviltvercken*) wild, furieus, geweldig [gewelddadig], bos-, gekopt, knorrend, trots, periculeus, zorgelijk [gevaarlijk], geaasd, schreeuwend, schuimend [rovend], gevoed, zwaar, ros, sterk, geborsteld [ruigharig], dreigend, wreed, langtandig, heftig, gruwelijk, tierend, gemuild, waard [kostbaar], stout [driest], stinkend, hondmoordend, krachtig, bebloed, ontemmelijk, borsteldragend, ongenadig, ijselijk, roodachtig, wormzoekend, muizenetend, wreedmoedig.

Het everzwijn is niet aan een plaats gebonden (zegt men), want het doet niet anders dan van het ene woud en bos naar het andere te lopen. Wel is het graag op de plek waar het geworpen is, zodat het, als het door honden wordt opgejaagd, door zal blijven lopen tot het op de plaats van zijn geboorte is. Als het uit de moederbuik komt, heeft het reeds al zijn tanden; deze worden alleen nog groter en langer. Het heeft onder andere vier tanden die men beschermers noemt; daarvan zijn de bovenste niet hinderlijk, maar ze dienen alleen om de onderste, waarmee het verwondt en doodt, te scherpen en te wetten. Het heeft de eigenschap dat het nooit melaats wordt zoals de tamme varkens, en men zegt dat het vijftientig of dertig jaar kan leven.

wildvuur

[huidaandoening, schurft] (*vviltvyer*) zeringheid [schurftigheid], levend, kwaad, schurftig, vuil, groeiend, pokkig, schendigend, halend [besmettend], haalachtig [besmettelijk], voortlopend, voortkruipend.

wilgenboom

(*vvilghenboom*) groen, groenend, getakt, hol, rivierachtig, hoofdig [met een kop], bogend [buigzaam], vochtig, groentjes, bleek, lommerachtig, dicht [massief], teer, groeiend, vruchtbaar, blauw, teendragend, uitbottend, zwak, bitter, afgaand [achteruitgaand].

wind

(*vvindt*) buig, schuifelend [gierend], scherp, fel, krachtig, ras [snel], ruisend, omwaaiend, beroerd [in beroering], sterk, tierend, luid, lichtvaardig [snel], voorlopend [voortlopend], murmelend, gruwelijk, middags, koud, tempeestig [stormachtig], vliegend, bulderend, furieus, snijdend, hard, zuur, gevederd [ge vleugeld], wankelbaar, geweldig, zwierend, stijf [krachtig], machtig, zee-, schetterend, regen-, heftig, omstortend, ijzig, veldscheerder, verhinderlijk, trotsig, grommelend, ijselijk, stuur [stuurs, hard], blazend, subtiel, lucht [licht], sneeuwig, boomveller, draaiend, koel, zoet, zeemeester, dul [dol], turbuul [turbulent], heftig, winters, schadelijk, wegdrijvend, wegnemer, kwellijk [lastig], stookvuur, fluitend, donderend, bosbreker, onzeker, wankelbaar, verversend [verfrissend], wervel-, gevleugeld, vergramd, draaiend, zoel.

Wind is niets anders dan bewogen lucht, en die beweging geschiedt op velerlei manieren. En net als de wereld in vier verschillende delen verdeeld wordt, namelijk het oosten, het westen, het zuiden en het noorden, zo zijn er ook vier hoofdwinden: die uit het oosten blaast recht van de evenaar: die noemen wij oosten- of bovenwind. De westenwind blaast uit het westen, van onderwaarts, die noemen wij westenwind. De noordenwind blaast recht uit de meridiaan, die noemen wij noordenwind. Uit het zuiden blaast de wind die wij zuidenwind noemen. Behalve deze vier zijn er nog vier andere winden, die onze schippers noemen zuidooster; noordooster; noordwester en zuidwester.

winde

[garenhaspel] (*vvinde*) garen-, zijde-, rond, draaiend, wijven-, omlopend, bestreend [met strenen of strengen].

wingerd

(*vvijngaert*) krom, gedraaid, vruchtbaar, nut [nuttig], kostelijk [heerlijk], gemeenzaam [gemeenschappelijk], geknoopt [met knoppen], gelegd, gekromd, omwonden, olmboomzeer, ontbloot, opstijgend, gebladerd, herplant, gestrekt, gekatoend, gewold, gezonken, klimmend, stronkig, gelat, gehord [met latwerk], gekruist, boogzaam [buigzaam], ter zonne staand, onderzet [onderstut],

geplant, verplant, rankachtig, vruchtdragend, bot, tranend, gesneden, gemest, lustig, Noachsplant, opgebonden, gesnoeid, gesloten, druifrijk, lommerachtig, steunend, gebladerd, gebouwd [verbouwd], gewied, overvloedig, blauw, takachtig, gevlochten, rijzig, teer, gezet [geplant], bladerachtig, gespijkerd, berg-, gebonden, verheugend, gezegend, gewrongen [gedraaid], schoon [mooi], Pallasplant, laag, scheefhoutig, slom [krom], wit, slingeslangeren, het heilige struikje dat de vrouwtjes doet lachen, taai.

wingerdrank

(*vvijngaert-rancke*) krom, geslingerd, gebladerd, getakt, klimmend, rijsachtig, gedraaid, vruchtbaar, bindend, druifachtig, wijnranks, geknoopt [met knoppen], scheutachtig, knoopachtig [knopachtig], wijndragend [wijn voortbrengend], vruchtdragend, doorluchtig [doorzichtig], takachtig, slim [scheef], taai, rankweeldig.

wingerdwagen

[prieeltje met wingerdtakken begroeid] (*vvijngaert-waghen*) lommerachtig, gestaakt [met staken gestut], gelat, onderzet [onderstut], gekromd, gaardentroost, gesperd [met latten], gebladerd, getakt, tuinensieraad, dicht, zonnehinder.

winkel

(*vvinckel*) koopmans-, koop-, open, breed, kraamachtig, wijd, gestoffeerd [voorzien], koophandels-, kramers-.

winkelhaak

[gereedschap om rechte hoeken af te zetten] (*vvinckelhaeck*) recht, metsers-[metselaars-], oprecht [zuiver], zeker, effenmakend [gladmakend], hoekmeter, passend.

winket of sterrenpoort

[luikje, deurtje in een poortdeur] (*vvincket ofte sterrepoorte*) klein, getralied, laag, geijzerd [beslagen], gesloten, sterk, gegrendeld.

winning

[(bron van) inkomsten] (*vvinninghe*) zie GEWIN.

winter

(*winter*) koud, koudachtig, hard, streng, wreed, regenachtig, droevig, gevrozen [bevroren], vriezend, huiverig, vochtig, donker, noorden, sneeuwig, versnoterd [verkouden], lui, geijsd, windig, verslindend,

spijtig [hevig], trotsig, naturenkind, mistachtig, verhard, kwellijk [hinderlijk], stuur [stuurs, hard], overlastig, slibberachtig [glibberig], catarreus [catarre brengend], oud, verterend, hagelachtig, onnut, verstijvend, onwederend, houtverslindend, verkleumend, fel, bevend, hinderlijk, buiend [buiig], beklad [vuil], duister, tempeestig [stormachtig], noords, geweldig [gewelddoend], ziekelijk, treurig, druipneuzig, ongenoeglijk [onaangenaam], hard, ijzelachtig, onverdraaglijk, kwaad.

wisselaar of bankhouder

(*wisselaar ofte banckhouwer*) rijk, geldzak, geadmitteerd [toegelaten], toegelaten, Rooms [uit Rome], vaardig, koopmans, woekerend, geldhebbend, Italiaans, loos [bedrieglijk], naarstig, bezig, onledig [bezig], subtiel, schalk [schurkachtig].

wittigheid

(*witticheyt*) als ivoor, blinkend [schijnend], duiven-, levend, kristallijns, blinkend, zuiver, zwaans, marmers, sneeuw, verblindend, albasters, rein, krijgs, zilver, schoon [mooi], pleisters, melks, lelies [lelieachtig], kaal, spier-.

witvis

(*witvisch*) klein, verslinder, slokkerig, rivierig, wit.

woeker

(*woecker*) dubbel, boos, betalijk [te betalen], ongeoorloofd, verarmend, onverdraaglijk, groot, profijtelijk, nut [nuttig], vernieuwd, groeiend, ongelukkig, pensionaris.

woekeraar

(*woekeraer*) geldgierig, rijk, ellendig, dief, gierig [hebzuchtig], Italiaans, straf [wreed], ongenadig, geldzak, mager, deluw [bleek], zorgvuldig [nauwkeurig], armhartig [bekrompen], onverbiddelijk.

woestijn

(*woestijne*) enig [eenzaam], afgezonderd, onvruchtbaar, stil, ledig, onbewoond, onbewoonlijk, zandachtig, vreemd, Afrikaans, wild, woest, verstoken [verborgen], droevig, onbewandeld, onwandelbaar [onbegaanbaar], vergelegen, verlaten, spelonk, kuilachtig, vervaarlijk, bergachtig, onbeplant, doorn, zavelachtig, gevaarlijk, periculeus, doolwegig, mistroostelijk, verbaasdelijk [angstaanjagend], ijselijk, verbrand, hittig, droog.

wol

(*wolle*) berg- [asbest], wit, Schots, zacht, gekruld, verward, gekleurd, geklonterd, licht, vet, met de ijk [met een loodje], effen, nieuw, fijn, laken, Spaans, katoen, boom-, spin-, gekamd, vuil, arbeiders, bereid, Engels, gekaard.

wolf

(*wolf*) grijpend, verslindend, verhongerend, wild, wreed, gierig [vraatzuchtig], slokkerig, hongerig, gulzig, onverzadelijk, kwaad, bloedig, hatelijk [verafschuwd], furieus, schaapherdersschrik, verhit, schaapsvijand,

verscheurend, gruwelijk, periculeus, gevaarlijk, huilend, bos, wildernisbeminner, onmenselijk, nachtloper, holkruiper, ruw, droevig, schuimend [rovend], rover, verscheurder, wreedmoedig.

De aanblik van een wolf is gevaarlijk, in die zin dat als hij een mens aankijkt, deze meteen zijn spraak verliest. Hij is maar twaalf dagen per jaar bronstig, en in tijden van hongersnood eet hij aarde. Men zegt dat hij een haar in zijn staart heeft die liefde opwekt, en als hij voelt dat hij gevangen is, trekt hij die uit en gooit hem weg. De haar heeft alleen kracht als men hem uittrekt wanneer de wolf in leven is.

wolk

(*wolke*) hangend, donker, regenachtig, duister, overtrokken [bedekt], zwart, blind, windig, vallend, gedreven, dik, licht, vochtig, drijvend, dwalend, nevelachtig, verbijgaand [voorbij-], hoog, blauw, lommerachtig, koud, verdonkerend, rokig [dampig], vliedend [voorbijgaand], barend [golvend], bleek, droef, turbuleus [onstuimig], zwierend, mistig, waterachtig [regenbrengend], luchtig, vluchtend, volgend, bergachtig, vliegend, vloeiend, ras [snel], tempeestig [stormachtig].

wond

(*wonde*) dodelijk, diep, bloedig, smartelijk, ongeneeslijk, vuil, onrein, hol, kwaad, kwelend [lijdend], dragend [etterend], wreed, moordend, geweldig, bijster [hevig], krijgs-, zwerend, gesneden, open, gevljimd, gekwetst, gehouwen, pijnlijk.

wonder

(*wonder*) -teken, groot, merkelijk [opmerkelijk], verwonderend, onverwacht, vervloekt, miraculeus, excellent, ijdel [vergeefs], monsterig, diep, verbazend, goddelijk, nooitgezien, dreigend, voorgezegd [voorspeld], vreemd, schandelijk, geboren, gruwelijk, afgrijselijk, misvallig [vreselijk], vervaarlijk, ongelukkig, werk, daad, druk, vervaardmakend [angstigmakend].

wonderdier

[monster] (*wonder-dier*) gruwelijk, wreed, afgrijselijk, vervaarlijk, mismaakt, vreselijk, vreemd, schrikkelijk, Afrikaans, wild, ijselijk, barbarisch, verschrikkelijk, vuil, lelijk, vervloekt, zeldzaam [merkwaardig], wonderlijk, spijtig [akelig], dreigend, ongelukkig, ongelukbeduidend, nieuw, tweevormig, voorbeduidend [een voorteken zijnd], vermaledijd, driehoofdig.

wonderrede

[scherpzinnige, controversiële uitspraak] (*wonder-reden*) wonderlijk, ongelooflijk, opinisch [opinieus, stijfhoofdig], Ciceronisch, Stoïsch, ongemeen [ongewoon], verborgen [geheim], vreemd, diepzinnig, zeldzaam [merkwaardig].

woning of woonstede

(*wooninghe ofte woonstede*) vast, stadig [stadig, vast], zeker, bekwaam [geschikt], goed, heerlijk, excellent, ordinaris [gewoon], bezocht.

woord

(*woordt*) zoet, schoon [mooi], lasterlijk, vrij, onwederroepelijk, aanlokkend, aantrekkend [aantrekkelijk], goed, kwaad, bedekt, vrouwen-, vriendelijk, lieflijk, bijtend, beleefd, smekend [vleiend], ijdel, hard, trots, scherp, snijdend, stekend, wankelbaar, onvast, subtiel, schalk [schurkachtig], gemeen [gewoon], zacht, pluimstrijkers, heerlijk, eerbaar, oneerlijk, roemig [opschepperig], hovaardig, uitgelezen, gepredikt, schetterend, klinkend, spijtig [honend], twijfelig, nut [nuttig], onnut [niet nuttig], moeig [moeilijk], sermoenen, scheld-, vaardig, zoetluidend, vloeiend, behoningd, hoog, het laatste, krachtig, grof, blij, onbeleefd, rijk, mild, vermakelijk, bedrieglijk, ledig, ootmoedig, traag, licht, laster-, verkondigd, openbaar, gewoon, schamper, verwijtend, beschimp-, overgedragen, overvloedig, kwellijk [kwellend], geopenbaard, moeilijk, vrolijk, verklaard, uitgelegd, straf [hard], wreed, gebroken, uitgesproken, twist-, uitgeroepen, stamelend, haperend, vermaan-, mal, aangenaam, dadig [werkzaam], tuigend, betuigend.

woorden

(*woorden*) schoon [mooi], gouden, sententius [leerrijk], heerlijk, kort, behoningd, bootsig [grappig], uitgelezen, ongezouten, leer-lieflijk, vast, hoogmoedig, overdacht, overlegd, twijfelig, trots, bearbeid, subtiel, gesuikerd, lieflijk, vriendelijk, gesierd, hovaardig, gram [boos], grimmig, bijtend, hard, geveinsd, dadig [werkzaam], plat, zoet, goed.

worm

(*worm*) aard-, knagend, venijnig [giftig], ruw, schadelijk, lang, kort, kruipend, snood [veracht], vuil, klein, slepend [over de grond bewegend], nut.

worp

(*worp*) haastig [met vaart], stijf [krachtig], schadelijk, hinderlijk, periculeus, weerbottend [terugkaatsend].

worst

(*vvorste*) teer [zacht], gebraden, gezouten, lang, vet, gekruid, mosterd-, win-

ter-, dun, rond, dubbel, zacht, lekker, bereid, smakelijk, mals, gerompeld [gerimpeld], groot, Bredaas.

wortel

(*vvortel*) laag, teer, getakt [vertakt], gekruld, diep, verspreid, zwart, donker, krom, scheef, levendig, gehaard [met haren], haarachtig, doordringend, gekoord [koordachtig], drafachtig [drabbig], gedraaid, ruw, wild, aardachtig, gehooft [met een kop], ongeschikt [onregelmatig], gegraven, klimmend [opkomend], krachtig, slepend [over de grond gaand], sterk, rond, gevlochten, riekend [geurig], verdord.

wouw of kiekendief

(*vvouwe ofte kiekendief*) rovend, gulzig, slokkerig, verhongerd, gierig [vraatzuchtig], verslindend, reiziger.

Deze vogel is (scherp naar buit uturend) altijd hongerig. Hij vertrekt in de winter; maar hij vliegt niet weg voor de zwaluwen vertrokken zijn.

wraak

(*vvrake*) verdoemelijk, kreupel [onbeholpen], goddelijk, verborgen, uitgesteld, knagend, wreed, vervolgd, hatelijk [verafschuwd], hard, moedig, vijandelijk, veinzend, lasterlijk, listig.

wreedheid

(*vvreetheyt*) onmenselijk, beestig, Scythisch, fel, bitter, hard, honds, verhongerd, wolfs, onbarmhartig, straf [hard], dodend, dul [dol], vijandelijk, onverzadig, nijdig, bloedig, stuur [stuurs], tirannig, leeuwen, Phalarisch [als van Phalaris], barbarisch, schandelijk, Hyrcanisch [als van iemand uit Hyrcanië], gruwelijk, ongerecht [onrechtvaardig], onmedelijgend, Neronisch [als Nero], beuls [wreed], razend, moorders, afgrijselijk, bloedgierig [bloeddorstig], furieus, wild, hoogmoedig, hittig, verhit, gruwzaam, onhandelbaar [onhandelbaar], schelms [schurkachtig], onbeleefd, boers, stuur [stuurs], straf [hard], ijselijk, verslindend.

wroeging

(*vvroeghinghe*) consciëntiën-[gewetens-], verborgen [heimelijk], schaamachtig [schamend], stekend, penitentiaal, boetvaardig, inwendig, bleek, bedekt [heimelijk], prikkelend, gewetentuije [getuige van het geweten], scrupuleus, ongerust [rusteloos], bekommerd.

X.

Xanthos

(*Xanthe*) ras [snel], Hectoriaans, edel, moedig, roodachtig.

Zo heet een van de paarden van Hector [Achilles] waar Homerus van verhaalt.

Xanthus

(*Xantus*) stijf [krachtig], geel, Frygisch, krom, geelachtig.

Xanthus is de naam van een rivier die door het vlakke land van Troje loopt, door sommigen ook Scamander genoemd.

Xerxes

(*Xerxes*) Mediaan [Mediër], hovaardig, koning van Perzen, wellustig, machtig, barbarisch, gierig [hebzuchtig], trotsig, Perzisch, vermaard, Dariaan [zoon van Darius].

Hij was de zoon van Darius IV [I] en een grote Perzische koning. Men zegt dat hij in Griekenland 1.000.000 strijdbare mannen versloeg (of volgens sommigen 1.700.000) en dat hij de zee had overbrugd, en wat meer is: dat hij een tunnel had gegraven door de heilige berg Athos. Ten slotte verliet hij de oorlog en gaf zich over aan wellust, waarbij hij een beloning uitloofde voor ieder die een nieuwe vorm van genot uitvond. Om die reden werd hij door zijn onderdanen veracht. Niet lang daarna werd hij door zijn plaatsvervanger vermoord in het koninklijk paleis.

Z.

zaad

(*zaet*) vruchtbaar, schietend, mannelijk, overvloedig, gestort, natuurlijk, voortbrengend, aller dingen moeder, verstrooid, uitspruitend, generaal [algemeen], geplant, sterfelijk [vergankelijk], onsterfelijk [onvergankelijk], genererend, nieuw, granen, des goddelijken woords.

zaad of graan

[zaadkorrel] (*zaet oft graen*) dun, klein, fijn, voortbrengend, droog, vruchtbaar, voedend, meelachtig, tarwe-, rogge- etc., vast [krachtig], zwaar, uitbottend, geschoten [ontkiemd], vol, krachtig, wassend [groeierend], overvloedig, koopmans, zaaigraan.

zaag

(*saghe*) getand, snijdend, bijtend, ijzeren, beslagen, bot, gescherpt, lang, hand-, trek-, verroest, gekerfd, licht, tandeloos, handeljk [handelbaar], handzaam.

zaal

(*sale*) gesierd, geschikt, groot, breed, wijd, getapijt, gemat [met matten], gemarmerd, eerbaar, gouden, verheven, gewagenschot [met planken bekleed], bruilofts-, dans-, bereid, heerlijk, koninklijk, licht, hoog, koud.

zaan

[room] (*zanen*) wit, vers, gesuikerd, zoet, zacht, melk, verversend [verfrissend], geklonterd.

zak

(*sack*) diep, meel-, meulders- [van de molenaar], koren-, kaf-, leren, wol-, dief-[broekzak, zak om iets (gestolens) weg te stoppen], hangend.

zalf

(*zolve*) zalvend, sterk, droevig [troebel], krachtig, genezend, smerig [smeerbaar], week [zacht], smekend [koesterend], riekend [geurig], olieachtig, druipend, gemaakt, kostelijk [kostbaar], blinkend, welriekend, zoet, gewreven, bijtend, geparfumeerd, leden-, medicinaal, gebalsemd.

zaligheid

(*zalicheyt*) eeuwig, onbegrijpelijk, eerlijk [eervol], volmaakt, volkomen, onsterfelijk, gelukkig, hemels, altijddurend, opperst, goddelijk, heerlijk, enig [uniek], heilig, heilzaam, hoog, onschattelijk [onschatbaar], hoogst, geestelijk, oneindelijk, zeker, verzekerd, onuitsprekelijk, engels [engelachtig], uiterst, eeuwigdurend, bijblijvend [volhardend], zonderling [bijzonder], onmetelijk, onverdoemelijk, gunstzalig.

zalm

(*zalm*) vet, delicaat [smakelijk], vast [stevig], rood, zoet, zoetachtig, gezouten, gerookt.

zand of zavel

[zand] (*sant ofte savele*) geel, wit, zwart, stofachtig, vochtig, baarachtig [golfachtig], zandachtig, zavelachtig, nat, slijkachtig, dun, stuur [stevig], roerend [beweeglijk], onvruchtbaar, koud, ontellijk, rein, droog, verwoest [woest, kaal], rond, rollend, ledig, schelp-, -strand, klaar [zuiver], steenachtig, hard, kleiachtig, gouden, fijn, bruin, zwaar, zuiver, gravelig, dor, zee-, -vloed, vlot- [drijfzand], drijvend, vreemd, barend [golvend], nat, keiachtig, -grond, -vis, vuil, gijlend [kokend, ziedend], naakt, roerlijk [beweeglijk], overvloeiend, ontelbaar, schuur-, blinkend, stof-, waterachtig, koperachtig, ruw, grof, rein, ontdekt [onbedekt], lopend [vloeiend].

zandloper of nachtglas

(*zandlooper ofte nachtglas*) uurwerk, gekompast, van een uur, half, altijdlopend, gestadig, schippers-, dagwerkers-, stilstaand, uurwijzer, pulverglas [glas gevuld met poeder].

*Zoals de korreltjes gestadig steeds weer dalen,
Het een na het ander door het gaatje in het glas,
Zo volgen ook de dagen van 's mensen leven ras
Elkander op, waarbij zij nimmer falen.
God wilde voor ieder mens de levenstijd bepalen
Vanaf het uur waarop hij hier geboren was,
Daar mag hij niet voorbij, maar als een bloem in het gras
Komt onverwacht de dood hem van dit aardrijk halen;
Gebruik dus uw tijd, o mens, voordat u scheidt,
Let op, waak en bid, wees nuchter en bereid,
Opdat als de Heere komt, u waardig wordt bevonden.
Het zand vermindert niet, onze uren lopen voort;
De dood volgt ons altijd, tot aan de laatste poort:
Gelukkig hij die dit bedenkt in alle stonden.*

zang of gezang

(*zanck oft ghezangh*) melodieus, zorgbrekend, blij, bevend [vibrerend], muzikaal, mooi, welluidend, lustig, maathoudend, zoet, verkwikkend, meerminnen-, behoningd, verlustigend, vol, gesuikerd, vermakend [opwekkend], oneerlijk [onfatsoenlijk], weerklinkend, lieflijk, verleidend, amoureuus, herders-, geversd [in versregels], aanlokkend, troostelijk, vleiend, klinkend, kwetterend, smekend [aangenaam], onnut, hoog, betoverend, nederig, scherp, woord, deerlijk [jammerlijk], brullend, gematigd, psalmen-, drollig [grappig], kinder-, klaaglijk, zuchtend, Davids, lichtvaardig, gemeen [gemeenschappelijk], straat-, stemachtig.

zanger

(*zangher*) Apollo's zoon, muziker [musicus], blaffend, gemeen [openbaar], dorstig, koraal [koorzanger], fantastiek [wonderbaarlijk]. Gebruik verder de woorden die onder ZANG zijn genoemd.

zedigheid

(*zedicheyt*) wijs, gezet [bezadigd], ootmoedig, goddelijk, getemperd, eerbaar, mannelijk, kinderlijk, statig, beleefd.

zee

(*zee*) zout, ongenadig, schuimend, barend [golvend], wolkend, diep, vliedend [wijkend], vol, blauw, vol edelgesteente, rijk, spijtig [hevig], opwerpend, windig, vocht [vochtig], bitter, wreed, straf [sterk], rein, wijd, zwierend, hol, bevaarlijk [te bevaren], doof [dof klinkend], onverzoenlijk, ruisend, stui-

mig [onstuimig], Neptunus' veld, grommelend, wanhopig, Indisch, beduind, ongestadig, schrikkelijk, oud, geweldig, tempeestig [stormachtig], mensmoordig, gruwelijk, verstoord, groot, periculeus, westers, barbarisch, wreed, bitter, gevaarlijk, verschrikkelijk, wijdstrekkend, gestort, Neptunisch, zandig, verheven, lopend [stromend], ongestadig, ongeduldig, hoog, onverbiddelijk, wreedmonster, verslindend, gierig [hebzuchtig], ongenadig, ongetrouw, twijfelijk, bulderend, bedrieglijk, tempeestig [stormachtig], onzeker, zavelachtig, vlietend, zorgelijk [gevaarlijk], vergramd, blind, gesteenterijk, beroerd [in beroering], draaiend, middel-, havenig [met havens], ongehavend [zonder havens], ongestuimig, rood, stil, kalm, koud, uitpuwend, gram [boos], vredig, monsterdierig, lopend, parelrijk, gestild, vreeswaardig, bruisend, geweldig, wendel [veranderlijk], ongetemd [ontembaar], ontemmelijk, golvig.

zeef of zift

(*zeve ofte zifte*) dun, fijn, treuzel-[trijzel, zeef], meel-, bakkers-, stramienen [van stramien, een bepaalde stof], klaar [zuiver], doorluchtig [doorzichtig], rond, gespannen, grof.

zeehaan of roodvis

(*zeehaen ofte rootvisch*) hard, grootvlimmig [met grote vinnen], rond, vast [stevig].

zeekant of oever

(*zeekant ofte oever*) zacht, geschakeerd, groen, zandig, begraasd, lustig, wild, koel, woest, vochtig, visachtig [visrijk], schoon [mooi], draaiend [kolkend], waterachtig, bebloemd, zee, krom, ruisend, gehoord [bochtig], schuimend, fonteinig [met bronnetjes], ver, vloedend [vloeiend], vreemd, onvruchtbaar, groen, tierend [lawaai makend], springend, mosachtig, nat, vers [fris], lommerachtig, spartelend, ontdekt [onbedekt], zilveren, weergalmend, onvruchtbaar, lieflijk, galmend, wankelbaar, afhankelijk, vallend, bepareld, murmurend, barend [golvend], hol, slim [scheef], bekend, gescheiden, zwierend, zuchtend, hees.

zeel

(*zeel*) zie KOORD.

zeem

[honingzeem] (*zeem*) zie HONING.

zeep

(*zeepe*) muskaat-, riekend [geurig], vet, plakkenkruid- [vlekkenkruid-], zuiverend, zwart, winter-, zomer-, Spaans.

zeerover

(*zeeroover*) bespieder, boos, avontuurder, plunderaar, woest, ongenadig, dief, schuimer [rover], ervaren, loos [doortrapt], periculeus, overlast [overladen], spie [verspieder], leegganger [leegloper], onbarmhartig, schalk [schurkachtig], afzetter [berover], schelms [schurkachtig], listig.

zegel

(*zeghel*) koninklijk, authentiek, ingedrukt, heren-, gegraveerd, wapen, verheven, hangend [aan een officieel stuk], opgedrukt.

zegelring

(*zeghelrinck*) merkijzer, gegraveerd, wapen, klein, ivoren, heren-, gouden, zilveren, indrukken, draaglijk [draagbaar], merkelijk [opmerkelijk].

zegening

(*zegheninghe*) heilig, gunstig, aangeroepen, zalig, goddelijk, vaderlijk, vriendelijk, goedertieren, gelukkig, gekruist [bekruisigd], loffelijk, lofwaardig, hemels.

zeil

(*zeyl*) krom, windig [bol], roerend [beweeglijk], wit, licht, gestreken, neergelaten, schippers-, vochtig, vleugel, hol, opgeblazen, hoog, scheeps-, gezwollen, gespannen, bewaaid, builig [bol], gebult [bol], overhangend, hellend, gekromd, windendiener, vaardig, ontvouwen, opgezet, voorvliegend, gehoorzaam, luisterend [gehoorzaam], vlak, lang, open, ras [snel], geschorst [opgetrokken].

zeilsteen

[magneet] (*zeylsteen*) zwart, hard, ijzertrekker, steenachtig, subtiel.

Het is een heel harde steen die, net als onbewerkt ijzer, in ijzermijnen wordt gevonden. Hij heeft als eigenschap dat hij ijzer aantrekt.

zeldzaamheid

[ongewoonheid, bijzonderheid] (*zeltzaamheyt*) kostelijk [kostbaar], zonderling [bijzonder], ongemeen [ongewoon], ongewoon, nieuw, vreemd, dierbaar [kostbaar], wonderlijk, gezocht, aangenaam, uitnemend, begeerd, nooitgelezen.

zemelen

(*zemelen*) tarwe-, licht, meelachtig, vuil, gort-, haver-, boekweit-, gezift, ijdel [leeg].

Zeno

(*Zenon*) Stoïsch, waardig, Cypriaans, subtiel, Scythiaan, prins der Stoïschen.

zenuwen

[pezen] (*zenuen*) gespannen of gestrekt, vast [stevig], krakend, trekkend, krom, gezwollen, luidend [geluid makend], stijf [stevig], sterk, kletterend, levend, gekrompen, verstijfd.

zerigheid

[schurft] (*zeerichey*) krauwage [schurft], inetend, zerig [schurftig], vuil, onrein, schandig, schorsig, moeilijk, verachte-

lijk, levend [nog niet genezen], kwellijk [kwellend], puistig, schaamachtig [beschamend], kinderen-, weergroeiend, dicht, slijkerig [nat], etterachtig, ruw, gezwollen.

zetel, stoel, zitplaats

(*zetel, stoel, zitplaats*) koninklijk, hoog, vast, rechter-, verheven, eerlijk [prachtig], schouten-, ambtmans-.

zeug

(*zoch ofte zeughe*) groot, dik, vet, vruchtbaar, vol, buikig, verhongerd, vuil, hangend, schuimig, oud, hard, traag, hongerig, traaggaand. Zie VARKEN.

zever of kwijl

(*zeever ofte quijl*) schuimachtig, schuimend, vuil, wit, toornig, dol, grijs, aflopend, onzuiver, fluimachtig, kinder-.

zieke of kranke

(*ziecken ofte krancken*) uitgeeraard, mager, vreselijk, ijselijk, dor, zwak, mismaakt, reutelend, scherpneuzig, verdrogend [uitdrogend], spitsharig [ruigharig], dunharig, bleek, morrend, grimmend, gerimpeld, melancholiek, treurig, droevig, halfdood, razend, furieus, te bedde liggend, verbed, zinnenloos, erg [boos], kijver, korzel [opvliegend], onsterk, kwelend [lijdend], uitzinnig, flauw, moeilijk [moeite hebbend], vermoeid, klagend, kermend, deerlijk, ontstoken, gram [boos], opdrachtig [opgezwollen], armhartig [kleingeestig], geelachtig, doodvervig [doodkleurig, doodsbaleek], onmachtig, machteloos, koppig, fantastiek [ingebeeld], grinnikend, onvrolijk, catarreus, katijvig [ellendig], kwelachtig, versnoterd [verkouden], lam, kreupel, krachteloos, verkrankend, flerecijinig [jichtig], pokkig, struikelend, korzel [opvliegend], kijfachtig, verlamd, sukkelend, haastig [plotseling], koud, doodschaduw, lelijk, dorstig, donkerziend, ruw, preutelend, murmurerend, mistroostig, droog, ongemanierd, bevend, loodzwaar, zwaar, onhandellijk [onhandelbaar], waterzuchtig, verlaten, krank, kuchend, rochelend, mat, zuchtend, pijnlijdend, smartlijdend, besmet, bewogen, ongezonder, kermend, onnatuurlijk.

ziekte

(*ziekte*) zie WEEDOM.

ziel

(*ziele*) dochter Gods, onsterfelijk, redelijk [met rede begaafd], levendig [levend], zonderling [bijzonder], enig, goddelijk, bruid van Christus, ontastelijk [ontastbaar], levend, subtiel, dwalend, waardin van het lichaam, vriendin van de H. Geest, roerlijk [beweeglijk], onzienlijk [onzichtbaar], draaiend, gezellin der engelen, hemels, ledig, gekweld, geestelijk, vaardig, behendig, bereid, zorgvuldig [bekommerd], het leven gevend, onhandellijk [onaanraakbaar], ijverig of nijverig, zalig.

ziel der vrouwen of onderrok

(*ziele der vrouwen ofte onderrock*) gehaakt, rood, grijs, groen, geplooid, purper, damast, licht, geboord [met boord], onder-.

zier

[mijt, wormpje] (*ziere*) kluwachtig [schurftig], insetend, klein, zierig [schurftig], dun, voortspieënd, wormpje.

zijde

(*syde*) kostelijk [kostbaar], schoon [mooi], zacht, bepareld, delicaat, zoet, Tyriaans [van (de stad) Tyrus], bekwaam [mooi], gekleurd, fijn, ruw, flos-, gekruld, gedraaid, dun, karmozijn, zwart, wonderwerkig, paars, blinkend, stik-, ongetweerd [ruw], pool-.

zilver

(*zilver*) wit, effen [glad], gemunt, bedrieglijk, ongeblust [ongehard], rein, gezuiverd, klaar [zuiver], het leven gevend, haakachtig [waar men naar haakt, verlangt], fijn.

zilverkruid

(*zilverkruidt*) zie LEVERKRUID.

zilverwerk

(*zilverwerck*) zilveren, klinkend, gouden, effen [glad], gebruineerd, kristallijnen, tinnen, verheven, schoon [mooi], hol, vol, gewrocht [bewerkt], huiselijk, gegraveerd, wit, kostelijk [kostbaar], getekend [met keurmerk].

zinnelijkheid

(*zinlijckheyd*) misselijk [onberekenbaar], murw [wekelijk].

zodiak

(*zodiacus*) de cirkel des hemels, de twaalf tekenen in het kromme, hemels, roerlijk [beweeglijk], circulair [kringloop-], sferisch, geschilderd.

zoetelaar

[marketenter] (*zoetelaer*) voorzien, verzorger, arbeidig, naarstig, zorgvuldig [naarstig], overalloper, onvermoeilijk [onvermoeibaar], avontuurder.

zoetigheid

(*zoeticheyd*) honing, muskus, riekend [geurig], lieflijk, godenspijzig, lekker, smakelijk, delicaat [smakelijk], gekonfijt, aanlokkend, hemels, vermakelijk [lekker], verkwikkend, aangenaam, confituren, vriendelijk, aantrekkend [aantrekkelijk], vrouwen-, troetelend, goedertieren, natrekkend [aantrekkend], bloemen-.

Zoïlus

(*Zoylus*) nijdig [vijandig], miszegger, achterklapper, achterklappig, onbeschaamd, kwaadspreker, hatelijk [verafschuwd], zeve-

raar, spotter, klapper [kletser], snappig [kletsend], lasteraar, smader, schimper, bijtend, begerig.

Hij was een sofist, zo genoemd ten tijde van Ptolemaeus, die door zijn onbehoorlijke geschriften dacht grote faam te verwerven door Homerus, de prins der dichters, vitterig te beoordelen. Met als gevolg dat allen die anderen benijden en te schande willen maken teneinde zichzelf te doen schitteren, Zoïlen of Zoïlisten worden genoemd.

zomer

(*zomer*) warm, heet, brandend, korenrijpend, droog, dor, helder, oogst, hittig, wandelaars, rijpend, vader, voedend, met aren gekroond, krachtig, schippers, lustig, blij, ziek, stofachtig, donderachtig, bliksemend, ras [snel], prins, zoon des jaars, dorstig, huishoudend, korengave, lui, groen, stralend, wijngevend, zweetachtig, vruchtbaar, kwellijk [kwellend], slap, traag, vurig, bebloemd, bloemig, bloemgeve, gezond, ongezond, lieflijk, ongetijdig [ongezond], onverdraaglijk.

zomerloof

(*zomerloove*) dicht, lustig, lommerachtig, verborgen, vers [fris], hazelaren, lieflijk, gebladerd, groen, overdekt, donker, zoet, zomers, wijngaards, lindebomen.

zon

(*zonne*) stralend, klaar [helder], lichtend, rein, sterrenmeestersse [sterrenmeesteres], vurig, licht, schijnend, stekend, zomer-, zuiver, aller moeder, blinkend, helder, rond, voedend, krachtig, klaarziend [scherpziend], brandend, warm, hittig, heet, levenggevend, 's werelds oog, hoog, gestraald [met stralen], scherp, sterrenheersersse [sterrenheerseres], dagsvader, omlopend, bleek, gouden, ondergaand, roodachtig, oudstenaturekind, wit, allesziend, auteur der hemelen, levend, rodend [rood wordend], lauw, rossend [ros wordend], opperst, allerhoogst, het grote licht, doordringend, oudeveldherdersse [oudeveldherderin], vlamme, verlichtend, gehoornd, Titanisch, verdorrend, drogend, groot oog Gods, verstorven, verslindend, oorsprong des vuurs, werelds, watertrekkend, verstrooid, zwak, machtig, voorjaarig [lente-], des hemels lamp.

De zon wordt door de dichters de ziel, de geest, het oog, de schoonheid, het leven en de kracht van de wereld genoemd.

zondaar

(*zondaer*) mens, vleselijk, verlaten [verdorven], boos, droevig, ondankbaar, kwalijklevend [slechtlevend], zwak, geschend [geschandvlekt], leugenachtig, gruwelijk, leeddragend, blind, hardnekkig, onzalig, wederspanning, onrein, ellendig, valse-getuige, kwaad, verdoemd, trots, misdadig, omgekocht, gulzig, nijdig [vurig], onwijs, beschaamd, verleid, duivelskind, moorder, overspelig, trouwbreker, lui.

zondag

(*zondach*) heilig, vierend, ijverig, ledig, des Heren sabbat.

zonde

(*zonde*) vuil, dood-, schandelijk, ongerecht [onrechtvaardig], verdoemelijk, gruwelijk, crimineel, strafwaardig, bedekt [in het verborgene], bleek, verborgen [stiekem], oud, zeldzaam [ongewoon], stinkend, afgrijselijk, zielloos, der ellenden vloed, boos, snood, bedreven, vergeeflijk, dartel, doodswaardig, oneerlijk [eerloos], onkuis, vermaledijd, onuitwisselijk, boosdadig, ijselijk, onrechtvaardig, onvoorzien, arglistig, in [tegen] de Heilige Geest, onvergeeflijk. Zie FOUT.

zoon

(*zone*) welbemind, lief, vaderbeeld, goedertieren, gehoorzaam, verkoren [uitverkoren], schoon [mooi].

zorg

(*zorghe*) bijtend, geklauwd, knagend, ellendig, blind, benaastigend [inspannend], treurend, suffend, behendig, vlijtig, voorziend, voorzienig [vooruitziend], bezig, denkend, studieus, moordend, bitter, scherp, naarstig, bleek, huishoudend, kwellijk [kwellend], onledig [bezig], treurig, kwelend [lijdend], prikkelend, zorgvuldig [kommervol], kwaad, bekommerig, angstig, benauwd, beangst, kwellig, lastig, wakend, eergierig [eerzuchtig], droevig, curieus [zorgvuldig].

zorgvuldigheid

[bezorgdheid] (*zorchvuldicheyt*) bleek, smartelijk, bijtend, zwaar, twijfelachtig, uiterst, gierig [verlangend], wreed, heftig, prikkelend, knagend, pijnlijk, wakerig [die wakker doet liggen], wakker, droevig, ellendig, gerimpeld, treurig, kwelend [lijdend], kwellig, mager, bezorgd, moordersse [moordenares], scrupuleus, beangst, benauwd, curieus [zorgvuldig], bezwaarlijk, verborgenlijk.

zot

(*zot*) jong, lichtvaardig, onbeleefd, lichthoofdig, mal, arm, kwellijk [lastig], stout [brutaal], veracht, aardig, geoord [met (grote)]

oren], gekaproend [met een kap], marotdragend [een zotskolf dragend], langrokkig, hanneletje [sul], koppelje, raasbollig, jantje [sul], overwegen [te ver gaand], grillig.

zotternij

(*zotternij*) bot, stout [brutaal], mal, grof, onaardig [lelijk], bootsig [grappig], onkuis, belachelijk [vermakelijk], verachtelijk, schandelijk, mishaaiglijk, razend, uitzinnig, overwegen [te ver gaand].

zout

(*zout*) rein, wit, zuiver, smakelijk, fijn, schuimend, smaakgevend, grof, corrosief [bijtend], vochtig, berg-, zee-, gezoden, gemeen [gewoon], bereid, mijnen-, gruisig.

zoutvat

(*zout-vat*) rein, schoon [fraai], welgemaakt, laag, hoog, zwaar.

zuchten

(*zuchten*) tranend, betraand, veelvoudig, windig, levendig, teer, deerlijk [zielig], zoet, treurend, kwelend [lijdend], diep, hartsbode, verzoet, gebroken, smartelijk, ontspringend, gedachtegetuige, verdrietelijk, zoethijgend, gedurig, gesloten, vurig, ras [snel], bitter, lang, vals, gepassied [gekweld], gesloten, benauwd, liefde, amoureux, kind der maag, ootmoedig, droevig, lichtvaardig, zorgvuldig [kommervol], gebeden, kinder-, moedig [moede].

zuidenwind

(*zuyden-windt*) nat, vochtig, natachtig, herfst, koud, buiachtig, stormachtig, schuifelend [gierend], middags, regenachtig, ongezond, pestig [pest brengend], dor, droef, ziekachtig, geweldig [vernielend], licht, nevelachtig, schadelijk, periculeus, donker, pestilentiaal [met pest besmet], geruchtmakend, waterachtig [regenbrengend], krachtig, winters, tempeestig [stormachtig], hinderlijk, onverbiddelijk, zwaar, furieus, sterk, zoet, bedriegend.

zuidoostenwind

(*zuydtoosten-windt*) luidtierend, furieus, wegnemend, buig, sterk, stijf [stevig].

zuiverheid

(*zuyverheyt*) rein, puur, onnozel [onschuldig], geheel [volkomen], getrouw, ongeveinsd.

zurkel

[klaverzuring] (*surckel*) sappig, zuur, amper [zuur], schaaps-, gelist [met lissen of lussen], rond, hof- [tuin-], wild.

zuster

(*zuster*) lief, natuurlijk, eigen, vriendelijk, schoon [mooi], half-.

zuurheid

(*zuerheyt*) amper [zuur], groen, bomigmakend [(de tanden) stroefmakend], wijnachtig, onliefflijk, straf [sterk], appelachtig, krachtig, bijtend.

zwaan

(*swane*) wit, witachtig, waterachtig [in het water levend], schoon [mooi], Neptunisch, verhongerd, zoetzingend, reizersse [reizigster], gulzig, slokkersse [slokop], lustig, delicaat [smakelijk].

zwaard

(*sweert*) zie RAPIER.

Zwaben

[inwoners van Zwaben] (*Swaven oft Swaben*) krijgslieden, onkuis, woekeraars, handelaars, overspelig, ledig, spinners.

zwakheid

(*swackheyt*) teer, oud, onsterk, bevend, bleek, kwelend [lijdend], stronkelend [strompelend], krank, ziekelijk. Zie WEEDOM.

zwaluw

(*swaluwe*) vreemd, kweekster, schreeuwster, lents [lente-], reister [reizigster], der bloemen bode, bevend [trillend], moerasachtig, onkuis, landloopster, voorzegster [voorspelster], lentebode, zwermend, tuimelend, luchtig, zwierend.

zwarigheid

[moeilijkheid] (*swaricheyt*) vreselijk, gruwelijk, twijfelig, groot, vliedend [verdwijnend], haastig [onverwacht], onbedacht [waarop men niet bedacht is], onverwacht, verschrikkelijk, verbazend [groot], zorgvuldig [kommervol], koud, bleek, droevig, verborgen, heftig, schadelijk, schandelijk, ongelukkig.

zweep

(*sweepe*) gedraaid, gesel, gispend [ranselend], geknoopt, smartend [pijnlijk], wrekend, kletsend, versmadelijk, schuifelend [fluitend], krom, straffend, klapperend, dun, geschorst [opgebonden], handelijk [handelbaar], luidend, wagenmans [van een voerman], jagend, voortdrijvend, gewrongen [in elkaar gedraaid].

zweer

(*sweere*) dodelijk, diep, ongeneeslijk, ontstoken, vuil, besmeurd, besmuisterd [bevuild], gevlekt, infect [besmet], vochtig, slijkerig, verrot, zwart, corrosief [ingevreten], puistig, gecorrumpeerd [bedorven], twijfelig, rond, oud, oneffen, nieuw, hol, open, gedekt, ontdekt [open], lelijk, periculeus, eng [griezelig], hard, kankerig, ingegeten, halfrot.

zweet

(*sweet*) klammig, zout, zomer-, bitter, bloedig, stofachtig, -druppel, onrein, koud, bearbeid, afgedroogd, vuil, klammig, arbeids, vochtig, zwaar, pijnlijk, lauw, aflopend, behijgd, vloeiend, druppelend.

zwellig

(*swellinghe*) groot, dik, windachtig

[opgeblazen], opgeblazen, verheven, gezwollen, bultig, ongeschikt [buitensporig], zwerend, gebladerd [geblaard], waterzuchtig.

zwijgendheid

(*swijghentheyt*) secreet [geheim], vreedzaam, zedig, stil, zwijgend.

zwijging

(*swijghinghe*) stom [woordeloos], droomachtig, nachtslaperig, vreedzaam, rustlievend, kommerachtig, geduldig, opgelegd, zwijgend, der Muzen vriend, nachtelijk, bevredigend, achterdenkend [achterdochtig], duister, bossig, stil, veinzig, nijders [van een vijand], droevig, verborgen [heimelijk], Pythagorisch, aandachtig, antwoord der wijze.

zwijn

(*swijn*) zie VARKEN.

zwijsnpriet

[spiets voor de zwijnenjacht] (*swijnsnpriet*) jagers-, breed, gestaald, sterk, stijf [stevig], dragelijk [draagbaar], daverend [trillend], beslagen, machtig, zwijndodend.

Zwitsers

(*Switsers*) krijgslieden, vuil, ruw, vrij, dronkaards, getrouw, grof, bot, sterk, Fransenvriend, kantons, ongenadig, muitineerders, geschakeerd [met bonte kleding], onvermoeilijk [onvermoeibaar], vroom [dapper], strijdbaar.

Vanwege de ondraaglijke lasten die destijds hun heren en landsbestuurders hun oplegden, kwamen ze in het jaar 1306 in opstand. Nu is het land verdeeld in verschillende steden die men kantons noemt. Ze zijn samen verbonden en verenigd, ze hebben koning noch hertog noch prins, en zijn tevreden met hun verbond, dat hen samenbindt en hun overheid is. Want hoewel zij verdragen sluiten met buitenlandse vorsten, gebeurt dat alleen met algemene goedkeuring, opdat niemand van hen zich aanmatigt heerschappij over zijn burens te hebben.